UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 12 10 03 12 005 1

BL 245 D719 1895 v.3-4
Draper, John William
Niza'-i 'ilm ve din

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

316
Vols 3-4
12/73

Draper, John William

نزاع علم ودين

محرری

نویورق دارالمعارفی معلملرندن

ژ. و. دراپه‌ر

Nizāᶜ-ı ᶜilm ve dīn

اسلام وعلوم

محرری

احمد مدحت

معارف نظارت جلیله‌سنك رخصتیله

(ترجمان حقیقت) مطبعه‌سنده طبع اولنمشدر

درسعادت

١٣١٥

BL
245
D719
1895
v.3-4

❁ آلتنجی باب ❁

﴿ طبیعت عالمه دائر نزاع ﴾

درایه‌ر اشبو آلتنجی بابك مباحثنی
بر وجه آتی خلاصه ایلیورز :

هیئت عالمه دائر توراتك و یردیکی خبرلر —
ارضك دوز بر سطح اولدیغی — جنت وجهنمك
موقعلرینك تعیینی — معلومات فنیه ایله ارضك
کریتی — جسامت ارضك تعیینی — جملهٔ شمسیه‌ده
ارضك موقعیله جملهٔ مذکوره‌نك اجرام سائره‌سیله
مناسبتی — اوچ سیاحت عظیمه — قرستوف
قولومب واسقوده غاما وماجللان — دور ارض

سیاحت بحریه‌سی — بر درجه‌نك مساحه‌سی وحرکت رقاص ایله کریت ارضك تعیینی — قوپرنیقك کشفیاتی — تلسقوپك ایجادی — غالیله‌نك انکیزیسیون محکمه‌سنه جلب واحضاری — مومی الیهك محکومیتی — کنیسایه غلبه — جملهٔ شمسیه‌نك جسامتی مساحه‌یه سعی وغیرت — زهره‌نك مروریله قطر شمسك تعیینی — کرهٔ ارضك وآنك اوزرنده انسانك کوچکلکی — هیئت عالمك بیوکلکی حقنده بر فکر — ثوابته‌نك اختلاف مناظری — کثرت عوالمی برونونك اثبات ایدیشی — مومی الیهك انکیزیسیون طرفندن اعدامی .

درایه‌ر مواد مذکوره‌نك بسط وتمهیدینه مباشرتله دیورکه :

— شمدی مسائل مهمهٔ فلسفیه‌نك اوچنجیسی یعنی طبیعت عالم حقنده علم ایله دین آره‌سنده ظهور ایدن نزاعدن معلومات ویره‌جکم . اسرار طبیعتی انتقاده گیرشمکسزین یالکز سطحیجه عطف اولنان برنظر بزه ظن ایتدیررکه

دنیامز بر دوز یردر . کوکلر دخی قبه کبی
ارضك اوزرینی اورتمکده و برکرهٔ هوا اوست
طرفده بولنان صولری آلت طرفده بولنان
صولردن تفریق ایدەرك شمس قمر وکواکب
سائره دخی شرقدن غربه طوغری ارض غیر
متحرکەنك اطرافنده آهسته آهسته حرکت
ایلمکده وکندی کوچکلکلریله ارضدن دها
اوفاق بر رشیٔ ناچیز اولدقلرینی ارائه ایلمکدەدر.
انسانك اطرافنده بولنان مخلوقاتك هیچ بریسی
اهمیت وشرفجه انسانه مساوی کوریلەمدیکندن
بوحاله نظرله هر شیئك استفادهٔ بشر ایچون
خلق اولندیغی یعنی کونشك کوندوزلری وآیك
دخی کیجەلری انسانی تنویر ایچون یاراتلدیغی
ظن ایتمکه مساعده ویردیکی اعتقاد اولنمشدر .
ادیان موجودەنك یکدیکریله مقایسه‌سی علمی بزه
کوستریورکه ترقیات ذهنیەمز ادوارندن
بعضلرنده طبیعت عالم حقندەکی فکر ومعلوماتمز
بوندن عبارت ایدی . واقعا مدنیتك مبادیٔ
صبح انشراقنده دنیانك هر طرفنده هر ملتك

اعتقادی بو ایدی . بو اعتقادلر علومه کوره منقسم اولوب جغرافیایه عائد اولان جهتی کرهٔ ارضك مرکز عالم اولمسندن عبارت بولندیغی کبی علم احوال بشرجه اعتقاد دخی خلقت کائناتدن مقصد اصلی واساسی انسان اولمق حیثیتیله انسان مقاصد خلقتك غایتیدر دیه کوستر یلوو ایدی . بو فکرلر بو اعتقادلر اویله علی العمیا ولا قیدانه برصورتله کلی ویرمش شیلر اولیوب جناب حقك آره‌لق آره‌لق بشریته لطفاً عنایت بیوردیغی الهامات اساسی اوزرینه مؤسس بولنان عقاید کنیسائیه‌نك مبنای حکمتی دخی بونلردن عبارت ایدی . هپ بو الهاماته بالابتنا جملهٔ عقایده ضم وعلاوه اولنیورایدی که « کوك » دیدیکمز متبدل قبه اوزرنده « جنت » دنیلن ابدیاً منور برسعادت دائمه محلی واردر . اوراسی قرارکاه الٰهی اولوب ملائکه ومأمول ایدلدیکنه کوره بعدالممات انسانلر دخی اوراده اجتماع ایدرلر . کذلك یرك التنده دخی ابدیاً مظلم وابدیاً جای عذاب الیم اولان بر یر بولنوب

بو دخی فضا انسانلرك قرارکاهیدر . ایشته
کور یلیورکه نظر مشاهده‌مزدن مستور اولان
معنویات عالی شو کوزمز اوکنده کورونن
عالم صوری وظاهری ایچنده بولنیور دیه اعتقاد
اولنیورایدی . بنای عالمه دائر اولان بو اعتقادلر
اوزرینه برخیلی ادیانك اساسی وضع اولنمشدر .
بناءً علیه برچوق منافع مادیه دخی بو اعتقادلرك
محافظه‌سنه مربوط قالوب منافع مذکوره ایسه
عقاید مذکوره‌یی محافظه امرنده قتل نفوس
درجه‌سنده جنایاتی کوزه آلدیرتمش وارضك
سمانك تعیین موقعی مسئله‌سیله بین المخلوقات
انسانك جمله‌یه تفوق مسئله‌سنه طوقونمق مسا-
عده‌سنی کیمسه‌یه ویردیرمامشدر. فقط بو یولده‌کی
افکار واعتقاداته اعتراض ایدلمسی قابل منع دکل
ایدی . انسان بومسئله‌یه دائر دوشونمك قدرتی
پیدا ایدر ایتمز ارضك مسطح بر میدان اولدیغی
حقنده‌کی تأميناته اعتراضدن کیرو طوره‌مدیلر .
کیمسه شبهه ایده‌مزکه بوکون کوردیکمز کونش
دون کورمکده اولدیغمز کونشك عینیدر .

شمسك هر صباح افق شرقیده عودتی بزی دوشونمكه اجبار ایدرکه شمس کیجه دنیانك اوته طرفنده مستور ایدی . بو ایسه جهت مذکوره‌ده ابدیاً ظلماتك حکمفرما اولدیغی حقنده‌کی اعتقاد ایله ائتلاف ایلیه‌مز . بناءً علیه ارضك کریتی خیالی آزچوق وضوح ایله انسانك ذهننه کلی ویرر . ارض سمت قدممزه طوغری الی غیرالنهایه اوزانوب کیده‌مز . زیرا بدیهیدرکه کونش او جهتی یاروب کچه‌مز . یر آلتنده بیوك بر چاتلاق ویاخود دلیك کبی برشی بولنوب اورادن کچه‌میه‌جکی محققدر . زیرا هر کون افق شرقی اوزرنده بشقه بر نقطه‌دن طلوع ایتمکده‌در . باخصوص که اجرام سائره دخی تحت الارض متخالف استقامتلر ایله متحرکدرلر . بناءً علیه سمت قدممزده دخی سمت رأسمز کبی برفضا موجودیتنی قبول ایتمك لازمدر . صکره‌دن اکلاشیلان بو حال ایله الهام الهیدن اولمق اوزره کتب توراتیه‌یه یازیلان خبرلرك یبنی تألیف ایده‌بیلمك ایچون قوزما

اندیقو پلوستك « طو پوغرافیای نصرانی » نام اثرنده بیان ایلدیکی مسلك کبی بعض مسالك ایجاد اولنمشدر . بز بونلردن اوجنه بحث ایلهلك . قوزما فرض ایلیوردیکه دوز اولان ارضك شمال طرفنده عظیم بر طاغ بولنوب اقشام غروب زمانی کلدکده شمس آنك آرقه طرفنه چکیلوردهکیجه دخی بوصورتله حاصل اولور . غایت اسکی بر زمانده خسوف وکسوف قواعدی کشف اولنمش ایدی . خسوف قمر کوستریپور ایدیکه ارضك کولکهسی دائما مدوردر . بو نقطهدن کریت ارضی استنتاجه قدر اولان مسافه بر خطوهدن عبارتدر . هر وضعیتنده بر مدور کولکه براقان برجسم مطلقا کری اوللیدر . بوکون جملهمزه بدیهی وآشکار اولان اسباب سائره دخی بونتیجهٔ حکمی تقویه ایلمشدرلر .

اهمیت علمیهدن عاری ایسهده هیچ اولمزایسه برلطیفه اولمق ایچون شوراجغه علاوه ایلرزکه :

— ارضك كريتى اليوم عموم نوع بشر نزدنده محققات قطعيه‌دن اولمق اوزره قبول ايدلمش اولمقله برابر حالا بعض كيمسه‌لر بونك خلافنى ادعا ايتمكده‌درلر . « بن نه‌يم؟ » سرنامه‌لى اثرمك ١٠٠ نومرولى صحيفه‌سنده آرتق بداهت درجه‌سنه‌وارمش اولان برشيئى تكرار اثباته چالشمق لزومسزلغنى تعبير وتمثيل ايچون بويله برشيئى اثباته چالشمق كريت ارضى يكيدن اثباته چالشمق درجه‌سنده عبث اوله‌جغنى درميان ايتمش ايدم . حالبوكه بوندن برازوقت صكره انكلتره‌ده برشخص عجيبك وفاتى غزته‌لرده اوقومش ايدك كه بوشخص ارضك كريتى بروجهله ذهننه صيغديره‌مامقده ايمش . بتون عمرينى بو حقيقتى رد و ابطال مساعيسيله اصرار

ايلمش . كنديسى ارباب ثروت و حيثيتدن اولوب يانندە هر كيم «كرۂ ارض» ديرايسە حدتلنوب آنى شديداً تكدير ايلر ايمش. تصادف غريبە باقلى كە شمدى‌شو سطرلرى يازارايكن دخى مطبوعات عثمانيەمز صحايفندە ارضك كريتى عليهندە بر بحث موجوددر. اسماعيل فريد بك نامندە بر ذات ارضك كريتى حقيقتنى رد ايلە مطبوعات عثمانيەيە مقالەلر درج ايتديرمكدەدر. فقط بديهيدر كە نە انكلترەدەكى هر اقليننك و نەدە ممالك عثمانيەدەكى مدعينك اليرم بداهت درجەسنە وارمش بولنان بو حقيقتى رددچالشملرندن هيچ بر نتيجە منتظر دكلدر. سوزى يينە درايەره ترك ايديورز . ديورز كە :

— مع هذا شكل ارض طانندقدن صكره

دخی اجرام سائره اوزرنده کی تفوقنه خلل کتور-
مامشدر . ظاهر حالده اجرام سائره نك کافه سندن
پك چوق زیاده بیوك کورندیکندن آنی یالکز
مرکز عالم اولمق اوزره تصور ایتمکله قالمیوب
تکمیل عالمك آنجق ارضدن عبارت اولدیغنی
تخیله قدر وارلق طبیعی ایدی . ارضه نسبتله
اجرام سائره هیچ منزله سنده عد اولنیور ایدی .
ارضك کریتی ثابت اولمسندن تولد ایلیان نتائج
اکرچه افکار کنیسائیه یی زیاده سیله متأثر ایلمش
ایدیسه ده ارضك مساحه سندن تولد ایده جك اولان
نتایجه نسبتله قضیه نك بو جهتنده کی اهمیت پك
آز ایدی . سطح ارضدن بر درجه نك مسافه یی
مساحه ایلدکدن صکره تکمیل حجم ارضی اولچمك
دخی قابل اوله جغنی اکلایه بیلمك ایچون هند-
سه نك یالکز مبادیسنی بیلمك کفایت ایلر .
پك اسکی زمانلرده بو صورت مساحه یه موفقیت
حاصل اولمش بولنمسی محتملدر . فقط مساحه نك
نتیجه سی نسیان ایچنده غائب اولمشدر . سیه ن
ایله اسکندریه آره سنده بو مساحه یی اراتوستن

تکرار ایلدی . بو « سیه‌ن » مصره تابع بر مملکت اولوب مدار سرطانک التنده فرض اولنور ایدی . حال بوکه سیه‌ن ایله اسکندریه عینی نصف النهار آلتنده بولنمدقلرندن آره‌لرنده‌کی مسافه دخی « مساحه » دکل آنجق تخمین اولنمشدر . آندن ایکی عصر صکره پوزیدونیوس بویله بر عملیاتی اسکندریه ایله ردوس آره‌سنده تکرار ایلدی . قانوپوس نام کوکب ردوسدن باقلدیغی زمان تمام خط افق اوزرنده کورینه‌رك اسکندریه‌دن باقلدیغی زمان ایسه یدی بچق درجه یوکسلمش ایدی . بو دفعه دخی ایکی نقطه آره - سنده‌کی مسافه آنجق تخمین ایدیلوب مساحه ایدیله‌مامشدر . زیرا ایکی نقطه‌نك آره‌سی دکزدر . نهایت خلیفه مأمونك بریسی بحر احمر کنارنده ودیکری مزوپوتامیانك کوفه نواحیسنده ایکی مساحه‌یه نصل موفق اولدیغنی حکایه ایلمش ایدك . اشبو ترصداتك نتیجه‌سی قطر ارضك یدی‌دن سکز بیك میله قدر جسامتی اولدیغنی کوستر - مشدر . جسامت ارضك بویله تخمینی اولدرق

تعيينی كائنات ايچنده كرهٔ ارضك حائز
اولديغی اهميتی وقدر واعتبار و حيثيتی تقليله
وحتی بالكليه بيله محوه ميل ايتمكله كنيسا
ار بابنجه بو مساحه‌لرك بو حكملرك نتائج
تأثيری بيوك اولدی . اوچنجی عصر ميلادی
اواخری رجالندن واسكندريه مكتبی منسوبلرندن
سيساملی آريستارقك تدقيقاتی بو حاله ياردیم ايلدی .
شمسك وقمرك مسافه وجسامتلرينه دائر يازديغی
كتابده بو مسئله‌نك حلی ايچون مراجعت ايلديكی
اصولی تعريف ايدركه بو اصول ناتمام ايسه‌ده
پك دقيقدر . موسی اليهدن بر خيلی عصر مقدم
فيثاغور طرفندن بر اصول كتورلمش ايدی .
بو اصوله كوره شمس عالمك مركزنده بولنه‌رق
سيارات سائره برمحرك مستديره تبعيهٔ آنك
اطرافنده دونمك لازم كليور ايدی . مراتب
تقربلری دخی اولا عطارد بعده زهره ثالثاً ارض
رابعاً مريخ خامساً مشتری وسادساً زحل اولمق
اقتضا ايدييور ايدی . بونلرك هر بری شمس
اطرافنده سير وحركت ايتمكله برابر كندی محورلری

اوزرنده برر حركت يوميه اجرا ايليورلر ديه تصور اولنيور ايدى . سيساروننك قولنجه نيسه‌تاس دقت ايتمش كه كرهٔ ارض كندى محورى اوزرنده دونيور ديه قبول ايديلجك اولسه اجرام سائره‌نك حيرتبخشا اولان سرعت سير وحركتلر- ينك موجب اولديغى مشكلاته محل قاليه‌جقدر . ظن اولنور كه آريستارقك اسكندريه كتبخانه‌سنده بولنان آثارى قيصر روم زماننده ايقاع ايديلن حريق اثناسنده ضايع اولمشلردر . موى اليهك آثارندن بزه واصل اولان اثر يكانه‌سى شمس وقمرك جسامت وبعدلرينه دائر اولديغى خبر ويرديكم اثريدر . آريستارق مسلك فيثاغوريى قبول ايلمش ايدى . زيرا شمسك عقللره حيرت ويرن بعدينى طانيديغى كبى بو بعددن جسامتنك دخى حيرتبخش عقول اوله‌جغنى استخراج ايلمش ايدى . شمسك مركز عالم اتخاذندن عبارت بولنان بو اصول كرهٔ ارضك مرتبهٔ عظمتنى تنزيل ايدرك بعدما اكا التى سياره‌نك بريسى اولمقدن عبارت بولنان برمرتبه تعيين ايليور ايدى . فقط آر-

يستارقك علم هيئته ايتديكي خدمت بوندن عبارت دكلدر . زيرا ارضك حركتي اجرامك كوزه كورونن مواقعني حس اولنه بيله جك قدر تبديل ايده مديكنه دقت ايدرك اجرام مذكورهنك بزه كونشدن دها بك چوق زياده اوزاق اولدقلريني ده استدلال ايلمشدر . بناءً عليه لاپلاسك ديديكي كبي جهانك وسعت عظيمه سي حقنده بين القدما الك طوغري برفكر پيدا ايدن آر يستارق اولمشدر . كورمشدركه مسافات اجرامه قياس ايديله جك اولور ايسه ارضك كائناته نسبتي برنقطه منزله سنه اينوب كذلك كورمشدركه سمت رأسمزده فضاى بي نهايه ايله اجرامدن بشقه برشي يوقدر . فقط مواقع سيارات حقنده آر يستارقك افكاري قدما طرفندن قبول اولنمدي . بطلميوسك « سنتاقس » نام كتابنده بيان ايلديكي اصول عند العموم ترجيح اولندي . او زمانلر فزيق يعني حكمت طبيعيه هنوز ترقي ايتامش ايدي . بطلميوسك مسلك فيثاغوري يه ايتديكي اعتراضلرك بريسي ده شو ايدي كه اكر ارض متحرك اولسه هواى نسيمي ايله اجسام خفيفه يي آرقه

طرفنه طوغری براقوب كنديسی كچر كيدر .
بناءً عليه بطلميوس ارضی محرك سياراتك مركزينه
قويوب صره سيله قمر عطارد زهره شمس مريخ
مشتری وزحلی آنك اطرافنده دوندردی . ساتور .
نك محركندن صكره اجرام ثابته فلكنك موجود
اولديغنی حكم ايلدی . بريسی شرقدن غربه
وديكری شمالدن جنوبه طوغری متوالی اولان
ديكر ايكی كرۂ متبلرۂ صلبه يه كلنجه يه قدر بونلر
يالكز اودوقسوس نام حكيمك خيالندن عبارت
اولوب بونلرايله بطلميوس اصلا اشتغال ايتمدی .
ايشته كوريليوركه بطلميوسك اصولی ارضك
مركز عالم اتخاذندن عبارت بر اصول ايدی .
عالم ايچنده اوته دنبرو حائز اولديغی اهميتی
ينه ارضه ترك ايدرك بناءً عليه نه خرستيان ونه ده
مسلمان پيشوايان دينك اعتراضلرينه اوغرا .
مدی . مومی اليهك شهرت عظيمه سی وميخانيقيت
افلاك حقنده كی او بيوك كتابنده كوستردیكی
مهارت سايه سنده كندی مسلكی ايكنجی عصر
ميلاددن اون بشنجی عصر ميلاده قدر بيك درت

یوز سنه‌یه قریب دوام ایلدی. بو مدت عظیمه‌نك
اك بیوك قسمی خرستیانلر نزدنده ماهیت
الهیه‌نك تعیینی کبی مسائل و حکومت کنیسائیه‌یه
نائلیت کبی منازعات ایله اسراف ایدلدی. آباء
کنیسائیه‌نك حکملری وبتون حقایق علمیه‌نك
توراتده مندرج اولدیغی حقنده خلقك حسن
اعتماد واعتقادی تحریات فنیه اربابنی مأیوس
ایلدیلر. بعضاً علم هیئته دائر برمسئله‌یه جزؤیجه
اهمیت ویریله‌جك اولور ایسه او مسئله سنت
اوکوستن ویاخود لاقتانس کبی پاپالردن برینك
برسوزیله حل ایدیلی ویره‌رك آثار فلکیه‌یی
تدقیقه لزوم بیله کورولمزایدی. علوم کنیسائیه‌نك
علوم عادیه‌یه رجحانی اوقدر بیوك ایدی که
خرستیانلق بیك بش یوز سنه دوام ایلمش
اولدیغی حالده خرستیانلر میاننده بر دانه‌جك
اولسون اهل هیئت یتشمامشدر. بو خصوصده
مسلمانلر دها ایی حرکت ایلمشلردر. آنلرك
تدقیقات علمیه ایله اشتغاله باشلاملری ۶۳۸ سنهٔ
میلادیه‌سنده اسکندریه‌نك فتحیله یعنی حضرت

پیغمبرك وفاتندن آلتی سنه صکره بدأ ایدرك ایکی
عصردن آز برزمان ظرفنده یونان قدیم حکماء
سنك کتابلرینه انسیت پیدا ایلمشلر وآثارمذکوره
رنك قدرینی تقدیره موفق اولمشلردر . اوجهله
دیدیکمز وجهله مأمون خلیفه ایمپراطور اوچنجی
میشل ایله عقد ایلدیکی معاهده اقتضاسنجه بطلمیوس
سك سنتاقسندن برنسخه‌ یه نائل اولمش ایدی .
بونسخه‌ یی فی الحال عربجه یه ترجمه ایدرك ترجمهٔ
مذکوره عرب منجملری ایچون دستور العمل
حکمنی آلمش ایدی . بواساسدن حرکت ایدرك
برچوق مسائل مهمه‌ یی حل ایلمشلر ایدی . قطر
ارضی اولچمشلر ونجوم ثابته‌ نك قاتالوغنی یاپوب
برنجی جسامتده بولنانلرینه اسملر دخی تسمیه
ایلمشلر ایدی که الیوم یاپیلان کرهٔ سماورده حالا
بواسملر محافظه ایدلمکده‌ در . سنهٔ شمسیه‌ نك مدتنی
تعیین و انکسار ضیا اصولنی کشف ورقاصلی
ساعتی ایجاد واجرام سماویه اضوائنك انتقالی
مدتنی اکمال وشعاعات ضیائیه‌ نك هوای نسیم
ایچنده‌ کی انحنالرینی تفهیم وشمس وقمرك هنوز

افق تحتنده ایکن فوق‌الافق طلوع ایلمش کبی
کورونملرینك اسبابنی بیان و کرهٔ ارضك ثخنی
بالتخمین تخمیناً اللی سکز بیك مترو قدر اولدیغنی
اثبات ایلمشلر ایدی. الحاصل انشام وصباحك
وآلاجه قرا کلقلرینك اسباب فزیقیه‌سنی واجرام
سماویه ضیالرینك صورت جریانی تعیین ایدرك
اوروپاده ایلك رصدخانه‌یی بونلر بنا ایتمشلر
وترصدات واقعه‌لرینك الك چوغنده اوقدر
اصابت کوسترمشلردرکه یکی ریاضیونك الك
ماهرلری آنلرك حساباتنی قبول ایتمشلردر.
لاپلاس « مسالك عالم » نام کتابنده باتانینك
محرك ارضده اولان خروج عن المرکز تقلیلاتی
حقنده‌کی غیرقابل اعتراض براهینی ایراد ایلمکده
وابن یونسك دخی منطقة البروجك میلانی حقنده‌کی
مباحثیله زحل ومشترینك عدم تساویلری مسئله‌
سنه دائر اولان مباحثنی نقل ایتمکده‌در. عالمك
وطبیعت عالمك حل مسائلی امرنده مسلمان منجملر-
ینك ایتدکلری خدمتك یالکز بر قسمی هم‌ده
پك کوچك قسمی بونلردر. بومدت ظرفنده

خرستیانلغك مستغرق اولدیغی ظلمتا ویله بر ظلمت کثیفه ودوچار اولدیغی جهالت اویله بر جهالت غلیظه ایدی که اشبو مسائل علمیه نصرانیتك اموزنده بیله اولیور ایدی. بومدت ظرفنده نصرانیتك اعتنا واهتمامی کلیسالرده تصاویره ایدیله جك عبادات ایله اعزهٔ کنیسائیه‌نك فیوضاتنه وبونلر یدیله ظهوره کان خوارق وکراماته وخسته‌لر اوزرنده موفق اولدقلری معجز کارانه تداویلره منحصر قالیور ایدی.

شوراجغه علاوه ایدهلم که :

— واقعا بالآخره وباخصوص سکسان یوز سنه‌دنبری کنیسا اربابی دخی علوم ریاضیه وطبیعیه ایله اشتغاله باشلایه‌رق بونلر حقنده‌کی معلوماتلرینی پك زیاده ایلرویه کوتورمشلر ایسه‌ده کرك تداوی امراض وکرك سائر خوارق پرستلك یولنده‌کی غیرتلری دخی الدن براقه‌مامشلردر.

بكلرجه سنه‌لردنبری اویولده تربیه‌ایلمکده
بولندقلری اهالینك التجا آتنه اتباع ایله
بوطریقی دخی توسیع ایلمکده‌درلر. بونك
برچوق نتایجی اولوب آنلرك الك پارلا-
قلرندن بری ایسه فرانسه‌نك غرب
جهتنده یکرمی اوتوزسنه‌دنبری بیلدن بیله
اهمیتی آرتمقده بولنان «نورد صویی»
نام منبعدر. بو صویك اورایه مخصوص
اولان برتصویر مریم فیوضاتیله آنادن
طوغمه کورلرك کوزلرینی آچدیغی و آنادن
طوغمه دیلسزلرده قدرت کلام و یردیکی
و منزوللری مسکینلری تداوی ایلدیکی
والحاصل خاطر و خیاله کلن وکلمیان کافهٔ
امراضه فی‌الحال شفا و یردیکی حوادثی
بتون اوروپا و آمریقایی طولدیرمش اولد-

لقندن سنوی اوچ درت یوز بیك زیارتجی
بورایه کلمکده وبو صورتله حاصل اولان
میلیونلرجه فرانق دخی رومایه کیتمکده در .
واقعا کیدنلر میاننده یوز بیکده بیك
استثنا اولسون اعمالرك کوزلری صاغرلرك
قولاقلری دیلسزلرك دیللری آچیلمقده
وسائر مرض یضلر شفا بولمقده اولوب حال
بوکه اوروپانك دینسزطاقمی بوکبی احواله
امکان تصور ایده مدکلرندن بوخوارقلك
حیله سنی کشف واثبات یولنده کتابلر
یازمقده درلر . کنیسا اربابی برزماندنبری
علوم ریاضیه وطبیعیه یه قویلمش اولمقله
برابر بونلر علیهنده کی خصومتلری دخی
هنوز بر دوام اولوب علوم مذکوره نی
تحصیللری آنلر حقنده کی قبولکارانه حسن

اعتقادلرندن دكل بلكه كندى حكمت
كنيسائيه‌لريني علوممزك ويره‌بيلديكي قارشو مدافعه
مقصد وغيرت نصرانيه‌سي اوزرينه‌در.
بو غيرتك آثاري آره‌لقده بر كره يك تحف
بر صورتده ميدانه چيقمقده‌در. انك صكرهكي
تخلق دخي مشهور «رەوو ده دومونده»
نام مجموعه‌نك صاحبي موسيو برونتيه‌ر
طرفندن كچن سنه «علومك افلاسي»
سرنامه‌سيله مجموعهٔ مذكوره‌يه درج اولنان
مقاله‌در. بو آدم حد ذاتنده غايت مقتدر بر
صاحب قلم اولوب بر آره‌لق رومايه كيده‌رك
حشمتلو پاپا حضرتلرينك حضورينه چيقمش
وزيارت سببيله عقايد نصرانيه‌سني تجديد
ايلمش ايدي. يازديغي مقالهٔ مفصله‌ده
«علوم» دنيانك شيئلك حقايق مطلوبه‌دن

بيكده برينى بيله اوكرتمكدن عاجز بولنديغنى
بيان ايله بونلره ايديله‌جك رغبته فيوضات
كنيسانيه‌نك فدا ايدلامسى لازم كله‌جكى
ادعاسنده بولنمشدر. بويله برادعايه بتون
اوروپا شاشمش و « قاتوليك كليساسى
طوغريدن طوغرى‌يه كندى نامنه سويليه‌
مديكى سوزلرى بويله كليسادن خارج ذواته
سويلتمك ايله برشى قازانه‌مز » ديه يوز
لرجه مقاله‌لر ايله ذكر اولنان ادعايه مقابله
اولنمش ايسه‌ده مطلوب يالكز بويله برادعانى
اورته‌يه قويمق اولديغندن اكا قارشو ايديلن
مقابله‌لر ارباب كنيسايى مأيوس ايليه‌مامشدر.
بوندن صكره سوزى نه درايه‌ده حواله
ايليورز. ديورك :

— نصرانيت عالمنك بوقيدسزلنى اون‌بشنجى

عصر میلادینك نهایتنه قدر دوام ایلدی . حتی
او زمان بیله علومه طوغری برجهد وغیرت
مقدمه‌سی کورلیور ایدی . علوم ایله اشتغاله
لزوم کوسترن اسباب تحریات علمیه مراقندن
بشقه شیلر ایدی . اورته‌ده بر رقابت تجاریه
مسئله‌سی بولنوب قریستوف قولومب وواسقوده
غاما وباخصوص فردیناند ماجلالان کبی اوچ کمیجی
کریت ارضی قطعیاً مرتبهٔ تحققه ایصال ایده -
بیلدیلر . اوروپای غربی ملتلرندن آسیای شرقی
تجارتی ید انحصاولرینه آلمش اولانلر ایچون
بو تجارت اوته‌دنبری ثروت عظیمه اکتسابنه
مدار اوله کلمش ایدی . ازمنهٔ متوسطه‌ده بو
تجارتك انحصاری ایتالیای علیا النده بولنوب
مراسلات تجاریه ایکی یولدن اجرا اولنور ایدی .
بریسی شمال جهتندن بحر سیاه و بحر حزر یولی
اولوب آندن اوته طرف ایچون دخی کاروانلر وساطتنه
مراجعت ایدیلور ایدی . دیکری جنوب جهتندن
سوریه ومصر وبحر عرب لیمانلری طریقی ایدی .
شمال یولنك مرکز ابتدائیسی جنوه و جنوب

بولناك‌ده ونديك شهری ایدی. محاربات صلیبیه
اثناسنده ونديك گمیجیلری نقلیات عسکریه ایله
ذاتاً ثروت عظیمه قازانمشلر ایدی. ونديكليلر مصر
وسوريه حکومات اسلامیه‌سیله حسن مناسبتلرینی
محافظه ایلدکلرندن اسکندریه و شامده برر
قونسلوس اقامه ایتملرینه مساعده اولنیوردی اگرچه
برطاقم مسائل سیاسیه بوممکتلرده حادثات مهمه
ایقاعندن خالی دکل ایسه‌ده امور تجاریه ینه
رواجده بولنیور ایدی. فقط شمال طریقی یعنی
جنوه‌لیلرك طریق تجارتی ترك وتاتار اقوامنك
اوراری استیلاسیله قپانمش ایدی. بوحالده شرق
طرفنده جنوه تجارتی یالکز تدنی ایله قالمدیغی
بالکلیه محو اولمغه تقرب ایلدی. افق مرئینك
پیشگاه انظارده رسم ایلدیکی دائره وبو دائره‌نك
دکزده کوموله‌رجه‌سنه تباعد مرئیسی وگمیلرك
انگینه طوغری آچلدقجه بالتدریج آچاله‌رق تکنه
ودیرکلرینك غیبوبتی کریت ارضی‌قبوله بحریونی
ذاتاً تقریب ایلمکده ایدی. فلاسفهٔ قدیمه ایله
عرب منجملرینك آثار قلمیه‌سی دخی بو فکری

بتون اوروپاده یایقده ایدیسه‌ده فکر مذکور
پاپاس طاقمی طرفندن خصومتله تلقی ایدلمکده
ایدی . جنوه تجارتی محوه تقرب ایلدیکی زمان
بعض مشهور کمیجیلرینک عقلنه کلدی که اکر
دنیا یووارلاق ایسه کندی مملکتلری تجارتی تکرار
جانلاندیرمق ینه ممکن اوله‌جقدر . زیرا سبته
بوغازندن چیقان برکمی اطلانتیق دکزینی اوکنه
قاته‌رق کیده کیده مطلقا هندستانه واصل اوله‌
جقدر . بو ایسه تجارت ایچون برمنفعت عظیمه
حصوله کتوره‌جکدر . چونکه اجسام ثقیله‌
تجاریه‌یی سیاحت بریه مصارف کثیره‌سنه‌دوچار
اولمقسزین کمیلره یوکلتوب بحراً کوتورمک ممکن
اوله‌جقدر . بو فکرک طمعلاندیرمقده بولندیغی
کمیجیلرک بر یسی ده قرستوف قولومب ایدی .
قرستوف قولومب کندیسی حکایه ایدیورکه
کندی نظر دقتنی بوجهته جلب ایدن شی ابن
رشدک تألیفاتی اولمشدر . فقط دوستلری
میاننده توسقانالی نامنده بر فلوزانسه‌لی وار
ایمش که علم هیئتی تماميله تحصیل ایدرک کریت

ارض طرفداری اولدیغنی آچیقدن آچیغه بیان ایلر ایمش . قرستوف قولومب جنوه‌ده پك آز تشویقات کورمش . املنی موقع اجرایه قویمق ایچون پرنسلرك معاونتنی برقاچ سنه استرحامده بولنمش . لکن بو تشبثده مغایر دیانت اعلان شیلر اسپانیا پاپاسلری طرفندن درمیان اولنه‌رق سالامانقاده عقد اولنان بر قونسیل تشبث مذکورك علیهنه بر حکم ویرمشدر . قرستوف قولومبك تشبثی خرستیانلغه مغایر اولدیغنی آباء کنیسائیه آثاریله اثباته لزوم کورلش ایدی . سن قریسوستوم سنت اوکوستن سن ژه‌روم سن غره‌غوار سن بازیل سنت آمبرواز کبی آباء کنیسائیه‌نك آثارندن بعض سوزلره مراجعت ایدلش ایدی . حتی اعمال رسل وانجیل وتوراتلره وارنجه‌یه قدر مراجعت ایدلش ایدی . آخر الامر قرالیچه ایزابل طرفندن نائل تشویق اوله‌رق وپالوسده تجارت ثروتیله مشهور اولان پنزون فامیلیاسندن بعضاریده بو مقصده التحاق ایلد کلرندن ١٤٩٢ سنه‌سی اغستوسنك اوچنجی

كونی پالوس لیماننده‌ن اوچ كوچك كمی ایله قرستوف قولومب باد بانكشای عزیمت اولدی . قرال فردیناند طرفندن تاتارستان قاآننه یازلمش برمكتوب ایله بر خریطهٔ جغرافیه و بر ده كرهٔ مسطحه‌یی حامل ایدی كه بونلر توسقانللیده بولنان بر خریطه وكرهٔ مسطحه اوزرینه یاپلمشلر ایدی . ١٤٩٢ تشرین اولنك اون برنجی كیجه‌سی نصف اللیلدن براز اول كمینك باش طرفندن برضیا كورولدی كه ایچه اوزاق اولمقله برابر بوضیا متحرك ایدی . اوچ كمیدن بریسی ایكی ساعت صكره برطوب آته‌رق قره‌یه وصولی اعلان ایلدی . او صباح كونش طوغار ایكن قرستوف قولوب یكی دنیایه آیاق باصدی . اوروپایه عودتنده هر كس قانع اولدی كه قرستوف قولومبك واصل اولدیغی بر آسیا قطعه‌سیدر . بوحالده شوسیاحت قرستوف قولومبك كریت ارض اساسی اوزرینه مؤسس و مبتنی بولنان اصول توزموغرافیه‌سنی تصدیق ایتدیرمش اولدی . قولومب واردیغی یرك آسیا اولدیغنه تمامیله

قانع اولوب منارە دخی بو اعتقاد ایلە کیتدی .
فقط بعدما آز وقت ظرفندە اجرا ایدیلن بر
چوق سیاحتلر آمریقانك اطراف سواحلنی تعیین
ایلدیلر . بالبوآ نام قپودانك اجرا ایلدیکی سیا-
حتدن صکرە جنوب دکزی دنیلن بحر اکبر
بولنجە حقیقت آکلاشیلوب توسقانللی و قولومبك
خطالری تحقق ایلدی . زیرا بونلر اعتقاد ایدییورلر
ایدی کە غرب جهتندن اوروپا ایلە آسیا آرەسندەکی
مسافە ایتالیا ایلە کینە کورفزی آرەسندەکی مسا-
فەدن زیادە دکلدر . قرستوف قولومب ایسە بو
سیاحتی دفعاتلە اجرا ایلمش ایدی . برنجی سیا-
حتندە بر اقشام ازوری آسور اطەلری میاننده
قورەوو اطەسنك ایکی بچق درجە شرق طرفندە
بولنور ایکن قولومب دقت ایلدی کە پوصلەسنك
ابرەسی براز غرب طرفنە طوغری منحرف
اولمشدر . کیتدیکجە بو انحراف آرتقدە
اولوب حال بوکە انجو انحرافلری ایلك کورن
کندیسی دە دکل ایدی . فقط انحراف مذکورك
منتظم اولدیغی نقطەدن ایلك بولان کندیسی

اولدی. عودتنده عینی عجیبه تکرار واقع اولدی، ایده بر صورت معکوسنده واقع اولدی. غرب طرفنه طوغری اولان انحراف آزاله آزاله بالآخره بیان اولنان نصف نهار اننده کذا کذا اوراده ابره طوغریجه شمالی کوستردی. قولومب بوندن استنتاج ایلدی که انحراف واقع اولمیان خط بر خط ثابت جغرافی اولوب بوده نصف کرهٔ شرقیه ایله نصف کرهٔ غربیه آره‌سنده بر حددر. پاپا التنجی علکساندر ١٤٩٣ سنه‌سی مایسنده امضا ایلدیکی بول (پاپالرك امرنامه‌سی) ایله بعدما بو خطك اسپانیول و پورتکیز ممالکی آره‌سنده ابدیاً حد فاصل اولمسنی امر ایدرك بو بابده حکومتین آره‌سنده اوته دنبری موجود اولان مناقشه‌یه بو صورتله ختام ویردی. دها صکره‌لری کورلدی که بو خط شرق طرفنه طوغری تبدیل مقام ایدییور. ١٦٦٢ سنه‌سنده لوندره دائرهٔ نصف نهارینی تعیین ایدن خط بو خط ایدی. پاپانك بولی موجبنجه پورتکیز ممالکی بو خطك شرق طرفی اولوب اوصره‌ده پورتکیز حکومتی مصرلی بعض

يهوديلردن خبر آلدی که آفريقا سواحلنی طولا-
شمق و آنك منتهای جنوبنده واقع برونی طولا-
شوب اوته طرفه كچمك ممكندر. واسقو ده غامانك
قومانداسی آلتنه ويريلان اوچ كمی ١٤٩٧ سنه‌سی
تموزينك طقوزنجی كونی يوله چيقوب سنهٔ مذكوره
تشرين ثانيسنك يكرمنجی كونی برونی طولاشه‌رق
١٤٩٨ سنه‌سی مايسنك اون طقوزنجی كونی‌ده
هندستان سواحلنده كائن قاليكوت ليماننه واصل
اولديلر. پاپا طرفندن ويرلمش اولان بول مقتضا
سنجه شرقه طوغری وقوع بولان اشبو سياحتده
كشف اولنان ممالك پورتكزلرك اولمق لازم كلد-
يكندن هند تجارتی آنلرك اولدی. اميد برونه
قدر واسقو ده غامانك سياحتی همان طوغريجه
جنوبه طوغری وقوع بولمش ايدی. او اثناده
كورلدی كه قطب يلديزی كيتدكجه آلچالقده
اولوب خط استوايی كچدكدن صكره بالكليه
كورلمز اولدی. ينه بو اثناده جنوب طرفندن بشقه
برطاقم كواكب كورلمكه باشلادی كه بونلرك بر
طاقمی غايت كوزل ثوابت جمعيتلری تشكيل ايليورلر

ایدی. بونلر نصف کرهٔ جنوبی کوا کبی ایدیلر.
بو حاللرك هپسی‌ده کریت ارضی اثباته یاردیم
ایلیورلر ایدی.

شوراده درایه‌رك سوزینی براز کسه‌رك طرفمزدن شو سوزی درمیانه لزوم کوریورزکه :

— کشفیات جغرافیه تاریخنه دائر اوله‌رق پروفسور درایه‌رك بوراده اعطا ایلدیکی تفصیلاته «نزاع علم ودین» دن عبارت بولنان بر مسئلهٔ اساسیه‌ده لزوم کورلمیه بیلور. حتی بوعدم لزوم خاطرمزه کلدیکی زمان بوندن مقدم اسکندر کبیرك فتوحاتی کبی برتاریخ عسکری‌یه لایق اولان تفصیلاتنی طی ایتمش اولمقلغمز دخی برلکده خاطرمزه کله‌رك بوتفصیلاتی‌ده طی ایتمك لازم کلوب کلمیه‌جکنی دوشونمش ایدك.

نه قدر اولسه هپ ترقیات علمیه یه عائد خصوصاتدن اولمسیله برابر بالآخره کشفیات مذکوره نك کنیسا اربابی طرفندن تحصل بر نظر خصومتله تلقی اولنديغنی موازنه یه دخی مدار اوله جغی ایچون درایه رك بو سوزلرینی قطع ایتمیه رك صره سیله ترجمه ایلمه نك لزومنی تسليم ایلدك . ابعدی قارئلرمزه اخطار ایلرز که : کشفیات جغرافیه یه دائر بو تفصیلاتی اوقودقجه کشفیات مذکوره نك هر بری غیرت نصرانیه اربابنك جگرکاهنه خنجر صوقولمشجه سنه تأثیرات معنویه یی موجب اولديغنی دخی دوشونه رك اووجهله اوقوملیدرلر . زیرا بو کشفلر ایشته سمت قدمزده نه لر بولنديغنی میدانه قویمق دیمکدر . سمت قدمز دخی

بزم اوزرنده بولندیغمز نصف کره کبی
بر دنیا اولدیغی مرتبهٔ تحققه وارنجه ظلمت
ازلیه وابدیه ایله مظلم اولان جهنمك او
سمتده بولندیغی حقنده کی عقاید نصرانیه
نصل باقی قاله بیلور؟ بناءً علیه غیرت فوق
العادهٔ نصرانیه اربابی اشبو کشفیات یولنده
آتیلان هر خطوه‌یی کندی عقاید قدیمه‌لری
علیهنده بر برهان تکذیب اوله‌رق تلقی
ایلدکجه حدتلرندن نه یاپه‌جقلرینی بیله‌میورلر
ایدی. اشبو التنجی بابك مبدئندن بری
درایه‌رك ترقیات علمیه‌یه دائر ویردیکی
خبرلرك اسلامه نه یولده تأثیر ایلدیکنی
وياخود ایتمسی لازم کله‌جکنی دها ایلروده
سوز صره‌سی کلدیکی زمان ایراد ایده‌جکز.
شمدیکی حالده سلسلهٔ حکایه‌یی بوزمامق

ایچون ینه درایه‌ری سویلتمکده دوام ایده‌جکز. ایشته دیورکه :

— اشبو کشفیاتدن حصوله کلن نتایج طبیعیه پاپالق مقامنی برموقع مشکله دوچار ایلمش ایدی. شمدی یه قدر توارث طریقیله کلن حکایات و پاپالق مقامنك منافعنی تأمین ایلیان سیاست دنیانك بر دوز میدان اولمسندن بشقه هرهانکی برصورتی قبوله مساعد اوله‌میور ایدی. زیرا شکل ارضی توراتلر او وجهله خبر ویرمشلر ایدی. دیکرطرفدن ایسه وقوعات ایله مرتبهٔ تحققه واصل اولان شیئی کلیاً انکارده مجال بولنه‌میور ایدی. منافع تجاریه جنوه‌ایلرك وونه‌دیکلیلرك الندن چیقوب اسپانیوللرك و پورتکزلرك اللرینه کیرمش ایدی. بحرسفید اهمیت تجاریه‌سنی غیب ایدرك بو اهمیت اطلانتیقه انتقال ایلمش ایدی. اوروپانك حالی دکشمش ایدی. فقط اسپانیا دولتی کندی رقیبی اولان پورتوغالك اکتساب ایلدیکی منافعه بلا اعتراض رضا کوستره‌مدی. فردیناند ماجلان نامنده بر آدمك

افاداتنه حوالهٔ سمع اعتبار ایلدی که بو آدم
الیوم آمریقا قطعه‌سی دنیلن قطعه‌نك بر طر
فندن بر بوغاز وسائر بر کچید بولنوب‌ده غرب
طریقیله هندستانه وصول بولنه‌بیلسه پاپانك بولی
حکمنجه اسپانیانك دخی هندستان تجارتنه اشتراك
ایده‌بیله‌جکی درمیان ایلیورایدی. ١٥١٩ سنهٔ
میلادیه‌سی اغستوسنك اوتنجی کونی ماجلان
قوماندا سیله سه ویلدن بش سفینه بو مقصد ایله
یوله چیقدی. ماجلان کمال جسارتله آمریقای
جنوبی یه طوغری یول ویردی که اوجهتدن بحر
اکبرجنوبی یه طوغری بر یول بوله‌بیله‌جکنی امید
ایلیور ایدی. خط استوا التنه کلدکاری زمان
روزکارك کلیاً انقطاعی سببیله تمام یتمش کون
غیرمتحرك برحالده قالمشلرایدی. کمیجیلر اصلا
روزکار اسمیه‌جك اولان بربلالی یره چاتوب
بورادن بر دها قورتیله‌میه‌جقلری وهمیله اطاع
عتسزلکه باشلامشلرایسه‌ده نه‌لیمانلق نه فورطنه
نه‌ده معیتی خلقنك اطاعتسزلکی ماجلانك جسا
رتنی کسرایده‌مدی. برسنه‌دن زیاده سیر وسفر

واجرای تجریدن صکره الآن کندی نامیله یاد
اولنان بوغازی بولدی. رفقاسندن پیغافتی نام
ایتالیالینك حکایه‌سنه کوره اوزمانلر جنوب دکزی
دنیلن بحر محیط اکبرك هنوز کندیلرینه درجه‌
سی مجهول اولان مهالکیله اوغراشه‌رق عون
الهی یه نائل اولدیغندن طولایی ماجلالان سو-
نجندن کوز یاشلری نثار ایلمشدر. دوچار قحط
اوله‌رق کمی آرمه‌سنده کی دری پارچه‌لرینی یمکه
وقوقمش صولری ایچمکه مجبور اولدیغی واسقوربود
خسته‌لکندن و قحطدن طایفه‌لرینك اولکده
بولندیغنی کوردیکی حالده کریت ارض حقنده کی
اعتقادینه خلل کتورمك شانندن اولمیان بوجسور
آدم متمادیاً شمال غربی یه طوغری کمیلرینه یول
ویره‌رك درت آی قدر برزمان ظرفنده قره
کورمکسزین کندی حسابنجه بحر محیط اکبر
اوزرنده اون ایکی بیك میل مسافه قطع ایلدی.
خط استوایی تکرار کچوب قطب یلدیزینی تکرار
کوردی. نهایت ماریان یاخود ایلده لارون
دنیلن اطه‌لره واصل اولدی که اوراده صوماتره

طرفلرندن کلمش بر طاقم سرسریلره تصادف ایدرك بر روایته کوره اوراده وحشیلر و دیکر برروایته کوره ینه کندی آدملری طرفندن قتل اولندی. اوزمان معاونی بولنان سباستیه‌ن دلقانو قوماندایی اله آلوب امید برونه طوغری یوله روان اولدی وبرسفالت عظما ایچنده مذکور برونی دونه‌رك دردنجی دفعه اوله‌رق خط استوایی کچدکدن صکره ۱۵۲۲ سنه‌سی ایلولنك یدنجی کونی یعنی اوچ سنه‌دن زیاده برسیاحتدن صکره سه ویل قربنده کائن سن لوقه لیماننه را کب اولدیغی سانتا ویقتواره سفینه‌سی تیوربراقدی. بحریون تاریخنده اك اوزون سیاحت اولمق اوزره مقید اولان سیاحت بحریه‌یی بو سفینهٔ مشهوره اجرا ایتمشدر. ایلك دورارض سیاحتی بوکمی یه میسر اولمشدر. سانتا ویقتواره کمیسی دائما غرب طرفنه کیدرك مبدأ عزیمتی اولان لیمانه عودت ایلمشدرکه بوحالده کنیسا اربابنك شکل ارض حقنده اوزمانه قدر مدافعه‌سنده اصرار ایلدکلری عقیده‌یی کلیاً هدم وخراب ایلمشدر.

ماجلانك سياحتندن درت سنه صكره عالم
نصرانيتده قطر ارضك مساحه‌سی تشبثی ایلك
دفعه اوله‌رق كوزه آلدیرلدی. بو تشبث فرنل
نامنده بر فرانسزده كورلدی كه مونی الیه پارسده
قطب یلدیزینك ارتفاعنی كوزلجه ترصد و تعیین
ایلدكدن صكره شماله طوغری یوری‌یه‌رك كوكب
مذكورك ارتفاعی تمام بر درجه آرتمش اولدیغی
بر نقطه‌یه قدر واردی. بعده بو ایكی نقطه آره‌-
سنده‌كی مسافه‌یی راكب اولدیغی عربه‌نك بر
تكرلكنك اجرا ایلدیكی دورلر واسطه‌سیله اولچه‌رك
ارضك دائرهٔ محیطه‌سی تخمیناً یكرمی درت بیك
درت یوز سكسان ایتالیا میلی اولدیغنی استخراج
ایلدی. آندن صكره بر قاچ مملكتده یكیدن
یكی‌یه مساحه‌لر اجرا اولندی. هولانده‌ده سنه‌-
لیوس وانكلتره‌ده نوروود وفرانسه‌ده پیقار
دخی بو یولده مساحه‌لر اجرا ایلدیلر. پیقارك
پلانی یریوزنده ایكی نقطه میانی بر طاقم مثلثاته
بعد التقسیم نصف نهار دائره‌سنك بر درجه‌لك
مقدارینی بو صورتله ممكن مرتبه طوغری

اولەرق اولچمك و بعده آنى سمادن تعيين ايده‌جكى درجات عروضه تطبيق ايلمك ايدى. انتخاب ايلديكى نقطه‌لر پارس جوارنده كائن مالوازن ايله آميه‌ن جوارنده كائن صوردون نقطه‌لرى اولدى. ايكى نقطه‌نك عرض درجه‌لرى آره‌سنده‌كى فرق قاسييوپه جمعيت ثوابته‌سنك α اشارتلى كوكبنك سمت رأسدن مقدار بعديله تعيين اولندى. پيقارك بو تشبثنده شايان دقت ايكى شى واردركه بريسى ايلك دفعه اولرق اوزره بو تشبثده تلسقوب استعمال اولنمسى وايكنجيسى قريباً كوره‌جكمز وجهله بو تشبثك بالآخره نوتون طرفندن ميدانه قونيلان جاذبهٔ عموميه مسئله‌سنى دخى تأييد ايلمسيدر. او زمانلر دينامیق قواعدى آرتق ميدان بداهته قويمش ايدى كه ارض كندى محورى اوزرنده برحركت دوريه اجرا ايدرك بناءً عليه ارضك شكلى تام كره اوله‌مز. بلكه ايكى قطبلرى باصيق اوله‌رق شبه كره شكلنده اوله‌بيلور. بوندن دخى استنتاج اولنيور ايدى كه بر درجه‌لك مسافه خط استواده قطبلردن زياده اولور. فرانسه

علوم اقادمیاسی مختلف استقامتلره طوغری مساحه‌لری اوزاته‌رق بوصورتله استحصال اولنه‌جق نتایج اوزرینه اوزمانه قدر موجود اولانلردن دها منتظم بر فرانسه خریطه‌سی تنظیمنی عزم وجزم ایلدی. لکن بوایش اوزاندقجه اوزانه‌رق دونکرقدن حدود جنوبیه‌یه قدر مطلوب اولان مساحه‌لر ۱۷۱۸ سنه‌سندن اول اتمام ایدیله‌مدیلر. اشبو مساحه‌لر اوزرینه برمناقشهٔ علمیه دها ظهور ایلدی. بعضلری بوندن شکل ارضك قطبلری سیوری بر شبه کره اولدیغنی و بعضلری ایسه قطبلری باصق برشبه کره بولندیغنی ادعایه باشلادیلر. ایلك ادعایه کوره ارض بر لیمونه و ایکنجی یه کوره بر پورتقاله بکزه‌مك لازم کلیور ایدی. بومسئله‌یی فصل وحل ایچون فرانسه حکومتی بریسی خط استوا التنده و دیکری قطب شماله ممکن مرتبه یقین بریرده نصف نهار دائره‌لری مساحه‌سی ایچون ایکی هیئت علمیه مأمور ایلدی. برنجیسی په‌رو و ایکنجیسی اسوجك لاپونیا ولایتنه کیتدیلر. ایکیسی ده مشکلات عظیمه‌یه اوغرادیلر.

فقط لاپونیایه کیدنلر دها اول ایشلرینی بتوروب
پەرویه کیدنلر ایسه طقوز سنه قدر چالشدیلر . بو
صورتله حاصل اولان نتیجه اثبات ایلدی که قطبلر
باصیقدرلر . اوزماندنبری بویولده وغایت مدققانه
برصورتده تجربەلر تکرر وتکثر ایلمشلردر .
باخصوص انکلیزلرك انکلتره وهندستانده وفرا-
نسزلرك مترو اصولنی قبوللری اثناسنده اجرا
ایتدکاری مساحەلر مشهوردرلر . فرانسز مساحەلرینه
دەلامبر و مەشن مأمور اولەرق دونکرق ایله
بارسلون آرەسندە اجرا اولنوب بعده بیوو آراغو
طرفلرندن بومساحه مینورقه قربنده واقع فورما-
نترا اطەسنه قدر تمدید اولنمشدر که بوحالده طقوز
بچق درجەلك برمساحه اجرا ایدلمش دیمکدر .
بویله طوغریدن طوغری یه مساحه اصولندن
ماعدا شکل ارض طوللری مساوی و دنیانك
مختلف عرض درجەلرنده کائن نقطەلرینه موضوع
رقاصلرك اجرا ایلدکاری حرکات ایله دخی تعیین
اولنه بیلمکدەدر . اشبو رقاصلرك حرکاتی دخی
ارضك شبه کره اولدیغنی اثبات ایلر ایسەده

مساحه ایله بولنه‌بیلن مقداردن زیاده شکل ارضه
برباصیقلق تصور ایتدیرر. زیرا خط استوایه
تقرب ایتدکجه رقاصلرك حرکتی آزالمقده‌در.
بوندن استدلال اولنورکه خط استواده بولندیغی
زمان رقاص قطبده بولندیغی زماندن زیاده مرکز
ارضدن بعیددر. اعتماده الك زیاده شایان اولان
مساحه‌لره کوره نصف قطر ارض بروجه آتیدر:

خط استواده نصف قطر ارض	٦٣٧٨٢٣٢
قطبده نصف قطر ارض	٦٣٥٦٥٥٨
بو ایکی مقدار آره‌سنده کی فرق	٢١٦٧٥

اشبو مقادیر مترو اولوب قطبلرك خط استوایه
نسبتله باصیقلغی شو یکرمی بر بیك بوقدر مترو
نسبتنده دیمکدر.

شو بحثه علاوةً دیرزکه:

— بر دائره محیطندن بر مقداری یعنی
بر قاچ درجه‌لك قوس معلوم اولدقدن
صکره اکا قیاساً او دائره‌نك تمامی تشکیل

ایده‌بیلمك علم هندسه‌نك تمامیله قولایلا-
شدیرمش اولدیغی موفقیتلردندر. برچو-
جغه یاریم سمیت ویرلسه تام سمیتك شکلنی
اویاریم سمیتك دلالتیله ترسیم ایده‌بیله‌جکی
درکاردر. برازده‌ا دقتلیجه بر آدمه برربع
وحتی برثمن سمیت ویرلسه آنك دلالتیله
دخی تام سمیتك شکلنی بوله‌بیلور. فرا-
نسزلرك دونکرقدن فورمانته‌رایه قدر
اولچدکاری قوس دائرهٔ ارضك همان عشری
دیمك اولدیغی حالده هندسه یاردیمیله بوندن
دورارضی استخراج ایده‌بیلمك اوقدر
طوغری بر حسابدرکه بونك طوغریلغنه
قناعت ایده‌مامك حقیقةً ممکن دکلدر دیه
تصوراولنمليدر. حال بوکه اوزمانلر شکل
ارضك اثباتنه ارباب علوم برطرفدن بو

و جهله همت وغیرت ایتمكده‌لر ایكن دیكر
طرفدن اعدای علوم دخی بو كشفلر علیهنه
نشر افكاردن كیرو طورمیورلر ایدی .
یالكز اوزمانلرمی یا؟ زمانمزده دخی كریت
ارضك انكار وابطالنه غیرت اولندیغنی
بوندن اول بیان ایلمش ایدك . حال بوكه
الیوم بو مسئله‌یی شو وجهله تصور ایتمك
لازم كلورکه : كرهٔ ارض اوزرنده دائراً
مادار بر سیاحتی ایلك دفعه اجرا ایدن
سانتاویقتواره سفینه‌سی اولدیغی حالده آندن
صكره یوزلرجه سیاحلر اشبو دور ارض
سیاحتنی اجرا ایلمش اولدقدن فضله الیوم
قطبلردن ماعدا بالجمله دكزلر اوزرنده
واپور سفائنی قومپانیه‌لری اوقدر منتظم
اوله‌رق سیر سفاین ایتدیرمكده‌درلركه هر

کون هر ساعت ارض اوزرنده سیاحت
دوریه اجرا ایدیلیوردیمکدر. مثلا انکلیز
لرك بر چوق واپور قومپانیه‌لری بولنوب
بونلردن برطاقملری انکلتره ایله هندستان
وژاپونیایه طوغری شرقاً سیر سفاین ایله
مشغول اولدقلری حالده برطاقملری دخی
آمریقایه طوغری غرباً سیر سفاین ایله
مشغول اولیورلر. آمریقانك اطلانتیق
دکزی ساحلندن بحر محیط اکبر ساحلنه
قدر ممتد اولان قسم بریسی اوزرنده بویلی
بوینه شمندوفرلر اجرای سیر وسفر ایدرك
بحر محیط اکبر اوزرنده یعنی آمریقا ایله
ژاپونیا وچین آره‌سنده دخی بوملتلره منسوب
اولان قومپانیه‌لر سیر وسفر ایدیلیورلر.
اشبو وسائط نقلیه الیوم دور دنیا سیاحتی

اوقدر تسهيل وتسريع ايامشلردركه
مشهور رومانجى ژول ورنك سكسان كونده
دوردنيا سياحتنى ممكن كوسترمكده بولنان
رومانده بر رومانجى خيالى نظريله باقق
شويله طورسون بوكونكى سرعت وسهولته
نسبتله اوحكايه‌يى پك كوچ وبطى بر سياحت
اولمق اوزره تلقى ايلمك لازم كليور .
زيرا بوكون اللى بش كونده دور ارض
سياحتى تحت امكانده بولنيوركه بزم خيا-
لمزده يرطوتان سياحتلره نسبتله استانبولدن
بصره‌يه قدر بر سياحت زمانه مساويدر.
ديمك اوليوركه بوكونكى كون ايچون كريت
ارضى ذهنه صيغديرمامق فعلاً و مادةً
بديهى و آشكار اولان بر شيئى اكلامامقدر.
باخصوص كه بو دورارض سياحتنى شرقدن

غربه طوغری اجرا ایدنلر شمسك بر
دورمرئیسنك مماثلی کندیلری‌ده اجرا
ایتمش اولدقلرندن مبدأ عزیمتلرینه عودت
ایلدکلری زمان اوکون اوراده مثلا جمعه
عد اولنیور ایسه کندی حسابیله پنجشنبه
عد اولنمق لازم کله‌جکنی وبالعکس سیاحتی
غربدن شرقه اجرا ایلمش ایسه اوکونك
کندی حسابنجه جمعه ایرتسی اولمق لازم
کلدیکی کوریلیورکه بوعجیبه کریت ارضدن
ماعدا حرکت یومیه‌سنی دخی بداهت مرتبه
سنه واردیریور . یالکز قطبیندن ماعدا
الیوم سطح ارض جغرافیا علمنه او قدر
مکمل برصورتده معلوم اولمشدرکه خر-
یطه‌لر وبالخاصه دکز خریطه‌لری سطح
ارضك عادتا فطوغرافیا ایله آلنمش رسمی

حکمنه کیرمشلردر. بو خریطه‌لر دائما ارضك
کریتی اساسی اوزرینه ترسیم اولنورلر.
او قدر طوغری ترسیم اولنورلرکه بحار
عظیمه‌ده ایکی نقطه‌نك آره‌سی شوقدر میل
اوله‌رق کوسترلسی اوزرینه ساعتده شو
قدر میل قطع ایلیان بر واپور مخالفت هوا
کبی بر مانعهٔ مادیه‌یه تصادف ایتمز ایسه
اولجه تخمین ایدیلن ساعتده محل مقصوده
واصل اوله‌بیلور. اکر خریطه‌لر کریت
ارض اساسی اوزرینه ترسیم ایدلمیه‌جك
اولسه‌لر ایدی سطح ارضك انحناسی بو
طوغریلغه مانع اولور ایدی. بو کونکی کونده
تدقیقات جغرافیه ایله اشتغال ایدنلر شویله
طورسون اسفار بحریه کمیجیلرندن دخی
هیچ بریسی بولنمز که ارضك کریتی

حقیقتنه قارشو سویلنه‌جك اولان سوزلره
قولاق ویره‌بیلیرسڭز. شمالدن جنوبه طوغری
انحنای ارضڭ تشکیل ایتدیکی نصف دائره‌یی
بوکیجیلر دائما کوردیلر. زیرا قطبه یقین
محللرده سمت رأسلرینه یقین کوردکلری
کوکب قطبی‌یی کندیلری خط استوایه
طوغری تقرب ایتدکجه درجه درجه افقه
تنزل ایدیور کوردکلری کبی تام خط استوا
اوزرنده بولندقلری زمان کوکب مذکوری
دخی افق شمالی اوزرنده کوردیلر. خط
مذکوری کچنجه کوکبی دخی افق التنده
افول ایتمش کوروب آندن صکره قطب
جنوبی اوزرنده کی کواکبی افق جنوبی
اوزرنده کورمکه باشلادیلر. جنوبه طو-
غری ایلرلدکجه بوکوکبلر دخی یوکسلیور.

قطب جنوبی یه کرکی کی تقرب اولندقده
کواکب مذکوره دخی سمت رأسه تقرب
ایدر. کمیلرده متمادیاً رصد اجراسی قواعد
بحریه مقتضیاتندن اولمغله بو صورتله کمیجیلر
شمالدن جنوبه طوغری نصف دائره‌یی دائما
اولچیورلر دیمکدر. شرقدن غربه ویاخود
غربدن شرقه طوغری ممتد اولان نصف
دائره‌لر بوندن دها بدیهی اوله‌رق متمادیاً
اولچلمکده‌در. زیرا کمیلرده بوزلمقدن
مصون ومتعدد قرونومترو ساعتلر واردر.
برکمی مثلا ازمیر لیماننده حرکت ایلدیکی
زمان وقت ظهرده اون ایکی‌یی کوسترمک
اوزره طول ساعتلرینی عیار ایلر. بعده
غربه طوغری کیتدکجه ساعتلرك کیرو قالدیغنی
مشاهده ایلر. سبته بوغازندن طیشاری یه

چیقەرق دائرۂ ارضك بر بعنه مساوی
نقطه‌یه واردیغی زمان یعنی ازمیردن غربه
طوغری ٥٤٠٠ میل تباعد ایلدیکی وقت
ساعتلری تمام التی ساعت کیروقالور. آندن
صکره ینه بولنده دوام ایده‌جك اولسه
ساعتلرك بالتدریج ینه ایلروله‌دیکنی کورر.
اویله برصورتده‌که تمام ازمیرك سمت قدمنه
واردیغی زمان ساعتی ینه وقت ظهرده اون
ایکی یی ارائه ایتمك اوزره دوزلمش بولنور.
اورادن دخی غربه طوغری سیروسفرنده
دوام ایده‌جك اولسه اوچ ربع دائرۂ ارضی
یوریمش بولندیغی نقطه‌ده ساعتی ینه التی
ساعت کیروقالوب نهایت ازمیره عودت
ومواصلتنده تکرار دوزلمش بولور. ایشته
بودخی هم شو استقامتجه‌ده ارضك انحناسنی

وهم حركت يوميه‌سنى اثبات ايلر. انحناسنى
اثباتى شو وجهله‌دركه مثلا تساوئ ليل
ونهار موسمنده ازميردن ٥٤٠٠ ميل غرب
جهتنده بولنديغى وقت كونش طوغار ايكن
كندى ساعتى اون ايكى يى ارائه ايلركه بو
عيار ازميرده وقت ظهرده يا پلمش اولديغندن
او آنده ازميرده ينه وقت ظهر ديمكدر.
كندى بولنديغى نقطه‌نك سمت رأسنه
نسبتله ازميرك سمت رأسى اره‌سنده ايشته
طقسان درجه‌لك بر زاويه آپ آشكاره كو-
رلمكده‌در. بونك ايله خط استواده بولنان
كمسنك كوكب قطبى يى كورمسى آره‌سنده
هيچ بر فرق يوقدر. مع هذا قارئلرمزك
نظر دقت واهميتلرينى اصل شو نقطه اوزرينه
جلب ايلرزكه شو مسئله حقنده بو يولده

ادارهٔ افکار ایلملک تلغرافلرک هنوز شمدیکی
قدر تعمیم ایتمامش اولدقلری زمانلره لایق
کوریله بیله جك بر صورت مباحثه در . بو کون
دنیانك همان هر طرفنه طوغری خطوط
تلغرافیه ممتد اولدیغندن بو یولده کی تدقیقات
ایچون هیچ بر کلفت قالمامشدر . شمالدن
جنوبه طوغری درجات عروضی معین اولان
مملکتلره بر تلغراف چکیلوب کوکب
قطبی یی افقدن قاچ درجه یوکسك کور-
مکده بولندقلری سؤال ایدیله جك اولسه
آلنه جق جوابلر بر سفینه نك آیلرجه مدت
سیر و سفرله استنتاج ایده جکی نتیجهٔ ترصدیه یه
موافق چیقه جغی کبی شرقدن غربه طوغری
طول درجه لری معین اولان مملکتلره
« ساعت قاچدر؟ » دیه با تلغراف صوریله جق

سـؤاله آلنه‌جق جـوابلر دخی کذلك بر سـفینه‌نك آیلرجـه مدت ظرفنده حاصل ایده‌جکی نتیجه‌یه مساوی چیقار . ایشـته ثابت اولیورکه شـوکریت ارض مسئله‌سی الیوم بداهت قطعیه مرتبه‌سنی بولمشـدر. بوکا مخالفت ایدنلرك بینلرنده‌کی آشـوشه آجیمقدن بشقه الدن برشی کلمز. سوزی ینه درایه‌ره ترك ایدییورز. دییورکه :

— ایشته‌ارضك‌شکل‌وجسامتنه متعلق‌اولان مناقشاتك‌نتیجه‌سی بوکا منجر اولدی . بومناقشه دوام ایلدیکی مدت ظرفنده دیکر برمخالفت دها میدان آلدی‌که آنك مقتضیاتی بوندن‌دها بیوك ودها جدی ایدی . بو ایسـه شمسه وثوابت سـائره‌یه قیاسـاً ارضك موقعنی تعیین ایلمك مسئله‌سی ایدی . پروسیالی قوپرنیق ۱۵۰۷ سنهٔ میلادیه‌سـنه طوغری « اجرام سماویه‌نك حرکاتی » نام اثرینی اکمال ایلمش ایدی .

کنجلکی اثناسنده ایتالیایه کیده‌رك زمانی تتبعات هیئیه‌یه حصر ایلمش ورومادهٔ علوم ریاضیه تدریس ایتمش ایدی . فیثاغور اصولیله بطلمیوس اصولی آره‌سنده اجرا ایلدیکی تتبعات عمیقه فیثاغور مسلکنی ترجیح ایتمکه کندیسنی مجبور ایدرك کتابنده دخی او مسلکی تقویه ایلیه‌جك دلائل یازمش ایدی . فقط بو مسلك کلیسا ارباباننك مسلکنه مخالف دوشه‌جکنی و بناءً علیه پاپالق مقامنك شدائدی کندی علیهنه توجه ایلیه‌جکنی دوشونه‌رك حزم واحتیاط التنده سوز سویله‌مش ایدی . جرأت ایلدیکی شی ارضی متحرك فرض ایدرك بوصورتله اجرام فلکیه‌نك حرکاتی اسبابنی بت پرستلرك صورت اثباتلرندن دها کوزل بر صورتده بیان ایده‌بیلوب ایده‌میه‌جکنی برتجربه مقصدیله بوجرأتده بولندیغنی وبو ایسه کندینه مخصوص برجرأت اولیوب برفرض ومثال اولمق اوزره بشقه‌لرینه دخی و یرلمش اولان مساعده‌دن استفاده دیمك اوله‌جغنی درمیان ایتمش ایدی . حتی کتابك

مقدمه‌سی پاپا اوچنجی پوله بر تقدمه صورتنده یازلمش ایدی . بوتکله برابر شو جرأتك نتا - یجندن قورقدیغی ایچون تمام اوتوز التی سنه مدت قوپرنیق بواثرینی طبع ونشرایده‌مامشدر. کندیسنك دخی فیثاغورکبی حرکت ایتمسی یعنی مسلك هیئیسنی یالکز تدریسات شفاهیه ایله نشر ایلمسی دها مناسب اوله‌جغنی دوشونیورایدی . نهایت آخر عمرنده یعنی ۱۵٤۳ سنهٔ میلادیه - سنده قاردینال شومبرغك تشویق ورجاسیله کتابنی باصدیرمغه جرأت آلدی . کندیسی اولوم یتاغنه اوزانمش اولدیغی حالده کتابنك برنسخه‌سنی یتشدیروب النه ویرمکه موفق اولدیلر . واقعا بیچاره‌نك اولجه ایتدیکی تخمین طوغری چیقدی . انکیزیسیون قوپرنیقی رفض والحاد ایله محکوم ایلدی . بوکا دائر یازیلان اعلامده قوپرنیقك مسلك هیئیسی « احکام توراته تماميله مغاير اولان فيثاغورك يا کلش مسلکیدر» دیه تعبیر وتعریف اولندی . ارباب هیئت ایسه بحق تأمین ایدرلرکه قوپرنیقك کتابی بو

علمی تماميله تبديل وتحويل ايلدی . شمسك مركز عالم اولديغنی اعتراض قابل اولەميەجق بر صورت معينەده اثبات ايلدی . نجوم ثابتەنك مسافەلری خارج از عقل اولەجق درجەلرده بولنوب ارضك ايسه فضا ايچنده بر نقطەدن عبارت بولنديغنی كوستردی . جاذبەيی كونشه قره واجرام سماويەيه نسبت ايلمكده قوپرنيق نوتونه تقدم ايدەرك فقط اجرامك محركاری دائره اولمسی احتمالنده دوچار خطا اولدی . مريخ سيارەسی اوزرنده اجرا اولنان ترصدات وآنك متخالف قطرلری حقنده وقوع بولان تدقيقات قوپرنيقك بوحكمنه يول آچمش ايدی . كنيسا هيئتی قوپرنيقك اصولی احكام توراته مغاير اولديغنی اعلان ايتديكی زمان مطلقا بو اصولك احكام نصرانيه اوزرنده موجب اولەجغی تأثيراتی دوشونديكی ايچون بوحكمی ويرمش ايدی . ارض كائنات ايچنده حائز اولديغی اهميتدن تجريد ايديلوبده اكا مساوی وحتی آندن دها بيوك اجرام سماويه بولنديغنی قبول ايديلەجك

اولور ایسه ارضك دیانت نظرنده حائز اولدیغی
حقوقی انکار اولنه‌جق دیه تصور ایدلدی .
کوکده کوریلن نجوم ثابته‌نك هر بری برشمس
اولوبده هر برینك سیاره‌لری ونظرکاه الهیده
بزم کبی مسئول اهالیسی بولنه‌جق اولور ایسه
بزم احوال انسانیه‌مز نه‌یه منجر اوله‌جق دیه
دوشونلدی. انسانیت او زلهٔ قدیمه مسئولیتندن
ابن اللهك فداسیله خلاص اوله‌بیلمش ایکن اجرام
سائره‌نك سکنه‌سی بو نقطهٔ نظردن نه اولدیغی
تخیل ایدلدی . عجبا آنلرده زله واقع اولمدیمی؟
عجبا آنلره دخی برقورتاریجی کلدیمی ؟ ایشته
تخیلات بو درجه‌لره قدر واردیرلدی .

بز دیورزکه :

— اوزمانلره « استشراق » دنیلن شی
هنوز باشلامامش ایدی . یعنی الیوم
« مستشرقین » دنیلن ارباب تدقیقك السنهٔ
شرقیه‌یی اوکرنوب محکوکات وکتب قدیمه
اوزرنده اجرا ایلدکلری تدقیقاته اوزمانلر

هنوز ابتدار اولنمامش ایدی. حتی او زمانلر
اوروپاده کتب مقدسه‌نك لاتینجه‌سندن
وشرق طرفنده روجه‌سندن بشقه نسخه‌
لری بولنمیوب لاتینلر رومارك و روملر
لاتینلرك اللرنده بولنان نسخه‌لرایله کندی
نسخه‌لری آره‌سنده بیله اجرای مقایسه‌یه
مقتدر دکل ایدیلر. عرب خرستیانلری
اللرنده نسخ عربیه موجود ایدیسه‌ده
بونلره دخی نه لاتینلر نه روملر واقف
اوله‌میورلر ایدی. ایلك دفعه اوله‌رق کتب
مقدسه‌یی مطبعه‌جیلغك موجدی اولان
کوتنبرغ طبع ایلمش اولدیغندن کتب
مقدسه‌نك نسخه‌لری دخی نادر ایدی.
کنیسالردن مناسترلردن وبرده بعض کباردن
ماعدا خلق النده بو نسخه‌لر منتشر دکل

ایدی. ولوکه منتشر اولسونلر اوروپاده «خلق» دنیلن آدملر لاتینجه بیلمدکلرندن کندیلرینه اوقونان لاتینجه شیلری اصلا اکلامقسزین دیکلرلر ایدی. بو طرفلرده روملر دخی الهنیقا لسانیله یازلمش اولان کتب مقدسه‌نك قرائتنی استماع ایلدکلری حالده معناسنی فهم ایتمزلر ایدی. هله کتب توراتیه نسخه‌لری یهودیلر الندهدخی موجود اولوب بونلرك الك مقبولی عبرانی لسانیله محرر اولانلری ایدیسه‌ده نصارا یهودیلکه اوقدر نظر حقارتله باقمقده ایدی که بونلرك اصلی اهل تورات اولدقلری دخی خاطرلردن کچمیور ایدی. نه‌دن صکره پروتستانلغك شیوعیله کتب نصرانیه و یهودیه هرلسانه ترجمه اولنمغه باشلاندی. تحضا بوسایه‌ده

خلق دخی مطبعه‌لرك اوجوز بصيقا-
لری كتابلره نائل اولمغه باشلادی كه
پروتستانلغك انتشارينه مدار اولمق ايچون
بر طاقم معاونت جمعيتلری اشبو ترجمه
وطبع مصارفنی درعهده ايلدكلرندن كتابلر
دخی اوزمانه قدر صاتيلان كتابلر بهاسنه
قياس قبول ايده‌ميه‌جك درجه‌لرده اوجوز
صاتيليورلر ايدی. شو ايضاحات متقدمه‌يی
اعطادن مقصدمز شودركه: ارباب كنيسانك
كويا حرف بحرف تطبيق واجرای احكامنی
درعهده ايلديكی كتابلر حقنده اليوم موجود
بولنان اعتقادات تا كتب مذكوره‌نك بو
صورتله انتشارندن صكره باش كوسترمشدر.
هم ده برچوق زمانلر صكره! يعنی توراتلرك
و انجيللرك بتون لسانلره ترجمه اولنمسی

غيرتيله انجيليونك بتون لسانلرى اوكر-
نمكه مجبوريت كوردكارى زماندن صكره
باش كوسترمشدر. بوزمانلر ايشته دور
استشراقك حلولى زمانلرى اولوب اوزمانه
قدرهمان منسيت كليه درجه سنده اونوتلمش
غائب اولمش بولنان لسانلر بيله يكيدن احيا
درجه سنده تجديد ايدلمكه باشلانمشدر.
ايمدى مستشرقلرده بوصورتله پيدا اولان
قدرت اوزرينه كرك توراتلرك كرك
انجيللرك عريض وعميق تدقيقات وتنقيداتنه
كيريشلدكده اوقدر عجيبه ميدانه چيقمشدركه
شمدى انسان كنيسا اربابنك حال وشانلرى
بو انتقاداتدن تحقق ايليان كتابلره ودها
غريبى آنلراوزرنده اجرا ايديلن ياكلش
تفسيرات وتأويلاته بالاستناد حقايق قطعيهٔ

علميه يه مصرانه ومعنــدانه اعتراض ايده.
يلمش اولملرينه بحق استغراب ايلر. بو
انتقاداتك نتيجه‌سنى بز اهل اسلامه ايلك
دفعه اولمق اوزره خبرويرن ذات مرحوم
ومغفور له رحمة الله هنديدر. آندن صكره
اسلامدن سائر اهل تدقيق دخى انتقادات
مذكوره ايله اشــتغال ايلمشدرلر. لكن
هر حالده بو تدقيقــات وانتقادات رأســاً
بزم طرفمزدن اجرا اولنميوب ينه اوروپا
وآمريقا ارباب تدقيقنك دلالتارينه اتباع
اولنمشدر. والحاصل نتيجهٔ تدقيقاتده كو-
رلمشدركه اصل حضرت موسايه منســوب
اولان اصل تورات صحيح عد اولنمق لازم
كلن كتابدن اليوم اثر بيله قالميوب شمديكى
حالده تورات دنيلن شى عصراً بعد عصرٍ

او نسخهٔ اصلیه‌دن تحریفات کلیه ایله اقتباس ایدلمش و بر زمانك شرح و تفسیرلری مؤخراً نسخهٔ اصلیه‌یه قاتلمش و بر بابنك شیوهٔ افاده‌سی دیکرینه بکزه‌مز والحاصل او یله کلیت و قطعیت اوزره اعتماده شایان کورلمز شیلردن عبارتدر . حتی بونلر بیله نسخهٔ عبرانیه‌سی نسخهٔ یونانیه‌سندن و بونلر نسخهٔ لاتینیه‌سندن فرقلی شیلر اولوب بو فرقلر ایسه ترجمه‌دن ترجمه‌یه وقوعه کلن خطالر نتیجه‌سیدر . بالآخره لاتین و یونان لسانلرندن ماعدا لسانلره ترجمه ایدیلن نسخه‌لر دخی بری برندن فرقلی اولدقلری کبی یالکز بر لسانه ترجمه اولنان نسخه‌نك برقاچ زمانده طبع ایدنلری‌ده بر برندن متفاوتدر . دیمك ایسترز که کنیسا اربابی کشفیات هیئیه

وجغرافیه‌یی احکام توراته مخالف کوردکلری زمان باری توارت دیدکلری شی یدمزده‌کی محفوظیتیله بحق مفتخر اولدیغمز قرآن کریم کبی اصلنه مطابقت قطعیه‌سی ذره قدر شبهه کوتوره‌میه‌جك بر کتاب اولسه ایدی ذکر اولنان کنیسا ارباب عناد واصرارلرنده معذور کوریله‌بیلورلر ایدی. فقط الده بویله برقوت بولنمدیغی حالده بومعذوریت دخی کندیلری ایچون طوغری کوریله‌مامك طبیعیدر. بونلری اصل دلگیر ایدن شی کشفیات هیئیه وجغرافیه‌نك کندی حقایق دینیه‌لرینه دکل محضا مقاصد واغراض دنیویه‌لرینه مغایر بولندیغی حقنده درایه‌رك ویردیکی حکملر پك طوغریدرلر. زیرا هر نصل بر استدلال ایله اولورایسه اولسون

جهنمی یرك التنـده وجنتی کوکده‌در دیه
توراتدن اسـتدلال ایلیان ارباب کنیسـا
بکندکاری آدمی جنت ایله مبجل وبکنمد-
کاری‌ی جهنم ایله معذب ایتمك حق وصلا-
حیتنی نه‌توراتلردن ونه‌ده انجیللردن هیچ
برصورت استدلال ایله استدلال ایده‌مامش
بولندقلری حالده کندی حق ووظیفه‌لری
داخلنه ادخال ایلمشـلر ایدی. یرك آلتی
اولمدیغی و سمانك ایسـه اجرام فلکیه‌نك
سیاحتلری محلی ایدوکی کشـفیات جدیده
ایله مرتبـهٔ تحققـه وارد یر یلنجه آنلرك
ادعالری وجهله کرهٔ ارض کندی حقوق
برشرفندن تجرید ایدلمش اولمیوب بلکه ارباب
کنیسا ادعا ایلدکاری نابمحل برصلاحیتدن
تجرید ایدلمش اوله‌جقلردر. ایشته مجرد بو

خوف و تلاشه مبتنیدر که بیچاره قوپرنیق وفاتندن صکره دخی رفض والحاده نسبتله محکوم ایدلمشدر. خوش محکوم اولان یالکز قوپرنیقدن ده عبارت دکلدر آ! ارباب کنیسا حقایق علمیه یه قارشو مصرانه جنکدن معندانه مجادله‌دن هیچ بر وقت خالی قالما- مشدر. ترقیات علمیه‌یی منع ایچون هیچ بر فرصتدن استفاده‌سنی غائب ایلمامشدر. دراپه‌رك کتابنك مبادیسندن بورایه قدر بو حقیقتی اثبات ایلیه‌جك بیك حال کورلد- یکی کبی دها بر اول قدری دخی کتابنك بوندن صکره‌سنده کوریله کیده‌جکدر. بز نوبت کلامی ینه دراپه‌ره براقیورز. دییورکه :

— ١٦٠٨ سنه‌سنده هولاندالی لیپرشه‌ی

كشف ایلدی كه عدسی الشكل ایكی جام بر
وضعیت مخصوصه ایله وضع وترتیب اولنەرق
شعاع نظر بو ایكی جامدن امرار ایتمك صورتیله
اشیای بعیدەیه باقیلەجق اولور ایسه اشیای مذ۔
كوره دها بیوك و بناءً علیه دها یقین كور۔
لكدەدر . بو كشف اوزرینه تلسقوب دخی
بولنمش اولدی . بوندن بر سنه صكره علوم
و بالخاصه ریاضیات حقنده یازدیغی آثار ایله
مشهور اولان فلورانسەلی غالیله تفصیلاتی
بیلمكسزین یالكز بوكیفیت عجیبەیی خبر آلەرق
اویولده بر آلت یاپوب قوللاندی. آلت مذكو۔
رەیی پیدرپی اكمال ایله اشیای بعیدەنك قطرینی
اوتوز دفعه بیولتەبیلەجك بر درجەیه قدر وار۔
دیردی . ایشته بو آلت ایله قمری ترصده
باشلادیغی زمان كوردی كه ارض كبی قمرده دخی
طاغلر وادیلر اووالر بولنوب بوطاغلر وادیلره
واووالرەكوا لكه صالمقدەدر. قدما دیمشلر ایدی كه
سمانك شمال جهتنده كائن والیوم التی كوكبدن
متشكل اولان پله یاد جمعیت ثوابتەسنك من القدیم

یدی کوکبی وار ایدیسه ده بونلرك بریسی برصورت عجیبه ده غائب اولمشدر. غالیله تلسقوپنی بو جمعیت طرفنه تحویل ایلدکده یك نظرده کورورکه جمعیت مذکوره داخلنده یدی دکل قرق قدر کوکب واردر. بعدما دوربیننی هانکی طرفه چویردی ایسه چپلاق کوز ایله کورمك قابل اولمیان برچوق اجرام کورمشدر. ١٦١٠ سنهٔ میلادیه سی کانون ثانیسنك یدنجی کیجه سی مشتری سیاره سنك جوارنده اوچ کوچك یلدز کورمش ایدی. برقاچ کون صکره بونلرك برده دردنجیسنی کوردی. براز صکره تحقق ایلدی که بونلر برر محرك مخصوصه تبعاً سیارهٔ مذکوره اطرافنده دونمکده درلر. آرتق بونك اوزرینه کمال ممنونیتله حکم ایلدی که بونلر قوپرنیق مسلك هیئیسنك کوچك بر تمثال مادیسیدرلر. بو کشف اعلان اولندیغی زمان بتون جهانك نظر حیرتنی جلب ایلدی. ارباب کنیسا دخی بو کشفك نتیجه سی نره یه منجر اوله جغنی یعنی کائناتك نه مقصد اوزرینه خلق بیورلش اولدیغی حقنده کندیلری طرفندن عالمه ایناندیرمغه چالیشیلان

مقاصدك زير وزبر اولەجغنی درحال کشفده تأخر ایتمدی . کوزه کورونمیان میلیارلرجه اجرام سماویەنك خلقتنده مجرد کیجەیی تنویردن بشقه برحکمت ربانیه اولدیغی محققاتدندر .

بورایه شو حقیقتی علاوه ایتمکه لزوم کورمکدەیز که :

— درایەر کونشك کوندوزلری و آی واجرام سائرەنك کیجەلری دنیایی تنویر ایچون یاراتلدیغی حقندەکی اخبار توراتیەیه پك بیوك بر اهمیت ویریور . زیرا بو بویولدەکی اخبار توراتیـه ارضك مرکز عالم اولدیغی حقندەکی مسلك هیئی‌یی تقویه ایلدکدن ماعـدا اجرام سماویەنك محضـا بودنیا خاطری ایچون یاراتلمش اولەجغنی ده کوستریورکه حقایق هیئیەیه نظراً بودنیا درون فضاده بر نقطه اولوب حتی شمس

طرفندن مجلوب برسيارۀ صغيره ايكن بتون
كائناتك بودنيا ايچون ياراتلمش اولمسنى
لايق بوله‌ميور. بوفكر ونظر ماديون حكمانك
الك بيوك سرمايۀ اعتراضيه‌سيدر . بونلردن
بعضلريله سبق ايدن مناظراتمزده بو اعتراضى
اسلاميته دخى تطبيق ايلدكلرى كورلمش
ايشيدلمشدر. واقعا بوكا يقين احكام بزم
قرآن كريممزده دخى موجود ايسه‌ده
صورت موجوديت بزم ماديونه « شمس
وقمرى بزم دنيامزك فنارى اولمق اوزره
ياراتلمش اعتقادينى حقايق فنيه ايله توفيق
ايده‌مزسكز » ديمك جرأتنى ويرديره‌ميه‌
جك برصورتدر. قرآن كريمده يالكز بو
دكل بلوطلرك بزه ياغمور ياغديرمق وحيوا-
ناتدن طيبارى سوتلرندن اتلرندن ينيلوب

ایچلمسك و آغاجلر بزه میوه یتشدیرمك والحاصل كافهٔ طبایع بزه خدمت ایتمك ایچون یاراتلدقلری حقنده دخی آیات جلیله واردر. اما بونلر حقیقتی كوره جك كوزی حقیقتی ایشیده جك قولاغی حقیقتی دوشونه جك بینی اولانلر ایچوندر. كیم بیلمزكه آریلر بالی بزم ایچون یاپمیوب كندی تغذی وتذوقلری ایچون یاپیورلر؟ كیم بیلمزكه صیغیرلر قویونلر كچیلر بزم قصاب دكانلرینی تزیین ومطبخلرمزی تجهیز ایتمك ایچون چفتلشمیوب كندی نسللرینی ادامه ایچون چفتلشیورلر؟ حق سبحانه وتعالی حضرتلرینك حقمزده كی بو نعم لاتحصاسنی تذكار ایله بزه منت قویمسی وبزی مجبور شكران ایتمسی بو خلایقدن ایتدیكمز استفاده

نقطهٔ نظرندندر. بشریت مادیه‌جه مجبول
اولدیغمز عجز تام اشرف عواطف الهیه
اولان عقل ایله برقدرت تامه‌یه تحول
ایلمش ده بتون کائناتدن استفاده ایلیورز.
عناصری بیله کندیمزه خدمتکار ایتمشز.
دکزلر بزه اك اهون طرق مراسله اولمش.
صولرماکنه‌لریمزی چویرییورلر. روزکار
کمیلرمزی سوق ایدییور. حتی شمدی یه
قدر بزدن نهان ودائرهٔ وقوفمزدن خارج
بولنان قوهٔ الکتریقیه‌یی بیله امرمزه
مطیع برخدمتکار ایدنمشز. کتب صحیحهٔ
الهیه انسانلرك مرتبهٔ اذعاننه کوره بیان
احکام ایلر. دنیله بیلورکه انزال کتب زماننده
قوهٔ الکتریقیه بین البشر معروف اولسه
ایدی « بز سزك ایچون سیالهٔ الکتریقیه‌یی

دخی خلق ایلدك. تا كه بر آنده چار اقطار
دنیا ایله مخابره ایده‌سكز و ترامو ایلریكزی
وسائر بر چوق ماكنه‌لریكزی بو قوتله
تحریك ایلیه‌سكز » مآلنده‌كی احكام دخی
امثال سائره‌سی میانه ادخال اولنور ایدی.
تكرار ایدرز كه كتب سماویه‌نك بو یولده‌كی
امتنانلری احسان كردهٔ الٓهی اولان عقلمز
دلالتیله خلائقدن جهت استفاده‌مزی
بالاخطار بزه اوصانع اعظمی بیلدیرمك
سودیرمك و آثار قدرت صناعیه‌سندن
طولایی شكر ایتدیرمك ایچوندر. ادیانه
خصومتی كویا مدنیتلرینی تزیین ایلیه‌جك
اولان ماتریالیستلرك بو یولده‌كی اعتراضلری
مجرد برلاف پردازلقدن عبارت بولندیغنی
اكلامق ایچون دقت ایتملیدر كه بونلر كتب

سماویه‌دن دیللرینه طولایه‌جقلری شیلری آرادقلری زمان بوله‌بیلدکلری نقطه‌لری شرح وتفسیر ایلیه‌جك آیات سائره آرامزلر یا اشبو آیات سائره‌نك موجودیتنی بیله‌جك قدر کتب سماویه‌یه وقوف ومعلوماتلری اولمدیغی ایچون آره‌مزلر ویاخود ارباب وقوف ومعلوماتدن ایسه‌لر غرضاً آره‌مزلر. بوخصوصده وهله قرأن عظیم الشانه زبان درازلق ایدنلرك حاللری پك تحفدر. خلایقك کافه‌سی نوع بشرك انتفاع وتمتعنه خدمت ایلدکلری حقنده‌کی آیات کریمه‌یه نصب نظر تعرض ایلدکلری حالده یا کورمزلر ویاخود کوسترمزلرکه آیات سائرهٔ قرأنیه بو مقاصدی مفسردر. مثلا اجرام سماویه‌نك کاه آسمانی تزیین ایلدکلری وکاه

تنویر جهان ایچون خدمت ایتدکلری بیان بیورلدقدن صکره دیکر آیات کریمه‌ده بونلرك کافه‌سی بحر بی پایان فلکده سابح اولدقلری‌ده بیان بیوریلور. بو بیانه دخی « بونلر فلك دکزنده یوزمکدن بشقه برشی ایچون یاراتلمامشدر » دیه اعتراض اولنه بیلورمی؟ اعتراض بو درجه‌لره قدر وارد یریله‌جق اولورایسه بسبتون زوزکلك حکمنی آلور. کذلك محصولات عضویهٔ حیوانیه و نباتیه نفعمز ایچون یاراتلدیغی بیان بیورلدقدن صکره یرده کزن دوابدن وسماده اوچان طیوردن هیچ بریسی بوقدرکه بزم کبی امت عد اولنمسون حکمنده بولنان آیات مفسرهٔ سائره دخی یا بونلرك نظر حکمتلرینی جلب ایتمز ویاخود ایتدکلری

حالده آنلر طرفندن جملهٔ مناظره‌یه قاتلمز .
الحاصل مخلوقات الهیه هر بر نقطهٔ نظردن بر
بشقه دنلو تنبیه فکر حکمت ایلمکده اولوب
اما بو حاله مقابل اهل کتابدن بعض فرقه‌لر
کتب سماویه‌نك لسان حکمتی اکلامیه‌رق
حکمت الهیه ایله توفیق قبول ایده‌میه‌جك
معنالر ویرمکده وباخصوص او یا کاش معنا-
لری کندی اغراض ومنافع مخصوصه‌لرینه
خدمتکار ایلمکده ایسه‌لر بوندن طولایی
حکمت الهیه دکل محضا او خطالرك اصحابی
مؤاخذه ایدلملك لازم کلور . درایه‌رك کتب
سماویه نامل‌رینه ترتیب ایلدیکی اعتراضدن
قرآن کریمك دخی حصه‌مند اوله‌جغی ظننه
طبعیری بر ذهاب امکاننه مقابل شو
اخطاری ایتمك بزم ایچون لازم ایدی .

ایتدك. بوندن صکره سوزی ینه درایه‌ره ترك ایلیورز. دییورکه :

— او زمانلر قوپرنیقك مسلکنه اعتراض ایدیله‌رك دینلمش ایدی‌که : عطارد وزهره سیاره‌لری اکر فی‌الواقع کونش اطرافنده ومحرك ارضك داخلنده بولنان برر محرك اوزرندن سیر وحرکت ایلیورلر ایسه صفحات قمر کبی بونلرده دخی هلالدن باشلایه‌رق محاقه قدر صفحه‌لر کورلك لازم کلوب هله او قدر جسیم و پارلاق کوریلن زهره اوزرنده بو صفحاتك مطلقا مشاهده اولنمسی لازم کاور ایدی . بو اعتراضك قوت ومتانتنی قوپرنیق دخی تصدیق ایدرك جواب و یرمکه قالقشمش ایسه‌ده بیهوده یره دوچار زحمت اولمش ایدی . غالیله ایسه کندی تلسقوپنی سیارهٔ مذکوره‌یه تطبیق ایلدکده فی‌الحقیقه صفحات مذکوره‌نك موجودیتنی کورمشدر . قوپرنیقدن مقدم سیاره‌لرك ضیاسی کندی ضیالریدر دیه علی‌العموم اعتقاد اولنیور ایدی . فقط زهره‌نك صفحاتی اثبات ایلمشدرکه سیاره‌لر آنجق شمسدن

منتقل ضیا ایله لمعان اولمقده‌درلر . ارسطو ظن
ایدییور ایدی که اجرام سماویه ایله ارضك فرقی
اجرام سماویه‌نك غیر قابل تغیر اولمسیدر . غالیله
قمر ایچنده دخی ارضك طاغلری کبی طاغلر وادیلر
بولندیغنی وشمسك درونده لکه‌لر بولنوب کرهٔ
مذکوره متعظمانه برسکون واستراحتده دکل
بلکه او دخی کندی محوری اوزرنده دائر
اولدیغنی اثبات ایلینجه ارسطونك بوظنی دخی
مندرس اولدی . یکیدن یکی‌یه کوریلن کواکب
ذاتاً بونلرك عدم تغیرلری حقنده‌کی فکره قارشو
شبهات جدیه حاصل ایلمشلر ایدی . کرك بو
کشفیات وکرك سائر برچوق امثال مشعشه‌سی
قوپرنیق مسلکنك صحتنی تأیید ایلیه‌رك ار باب
کنیسا میاننده بیوك برتلاشی موجب اولدی .
جهالتله مشتهر اولان عادی پاپاسلر بو حقایقه
ساده‌جه « یالاندر » دیرلر و بونکله اکتفا
ایدرلر ایدی .

فرصتی فوت ایتمیه‌رك شوراجقده

اخطار ایده‌لم که :

— تکمیل ازمنهٔ متوسطه ظرفنده

وحتی قرون جدیده‌نك اوائلنده بیله
اوروپاده پاپاس طاقمنك الك بیوك قسمی
جهالتله مشهور ایدیلر . علوم عالیه‌یه وحتی
پیشوالری اولدقلری نصرانیتك حقایق
حکمتنه وقوف شویله طورسون نصفی
قدرینك عادی اوقومق ویازمق اقتداردن
بیله محروم بولندقلری وکنیسالرده اوقومغه
مأمور اولدقلری دعالری آغزدن ازبرله‌یوب
درون کنیسه‌ده کوزلری اوکنده کتاب
آچارلر ایسه‌ده صحیفه‌لرینه باقمغه حاجت
قالمقسزین ازبردن اوقودقلری تواریخده
مندرجدر . اما بو حال کوچك رتبه‌ده بولنان
پاپاسلره مخصوص ظن اولنمسون . بو جهالت
اکثریا بیوك رتبه‌ده کی پاپاسلرده کوریلور

ایدی. زیرا پاپاسلق مسلکنده بیوك رتبه‌لری احراز ایده بیلمك ایچون اصیلزادکاندن اولمق لازم کلور ایدی. بارون قونت دوق کبی اصیلزادکانك « ئه‌نه » لری یعنی ایلك اوغللری پدرلری مقامنه نامزد ووارث اولوب « قاده » لری یعنی کوچك اوغللری بوحق وراثتدن محروم بولنمغله یاخدمت عسکریه‌یه کیررلر ویاخود پاپاسلق طریقنه سلوك ایدرلر ایدی. او زمانلر ایسه اوروپا اصیلزادکانی علوم عالیه‌یی دکل آعادی اوقو یوب یازمغی بیله استحقار واستهزا ایدرك ارککك شانی وارککه یاقیشق آلان شی آتدن سلاحدن زرهدن عبارتدر اعتقادنده بولنورلر ایدی. حتی اهل صلیب اردولری بر دفعه‌سنده قسطنطنیه‌یی فتح

ایتدکدن صکره اوروپالی جنکاورلر کندی
قلیچ قایشلرینه دوات ویاخود طومار ایدلمش
کاغدلر طاقەرق روملرك سلاحلری بونلردن
عبارت اولمق اوزره استهزا ایدرلر ایدی.
معارف بشریه‌دن نصیبلری بوندن عبارت
بولنان اوروپا اصیلزادکانندن مأموریت
روحانیه‌یه نائل اولانلر اصالتلری حسبیله
درحال بیوك رتبه‌لره کچرلر ایدیسه‌ده ینه
اصالتلری حسبیله جهالت تامه بونلرك
شعاری اولدیغندن ایشته حال وشانلری
بالاده بیان اولنان جهلای رهابین طاقمی
اصلا بونلر تشکیل ایدرلر ایدی. بونلردن
آرشه‌وه‌قلق وقاردینااللق مراتبی کبی رتب
کنیسائیه‌نك اك بالالرینه واصل اولانلری
پك چوقدر. پاپالق مقامنه بیله واصل اولا-

نلری مرویدر. مع هذا پاپاسلر میاننده بر
طاقملری دخی معارفه پك زیاده اهمیت
ویره‌رك بوندن اول دخی بیان اولندیغی
وجهله تمامی حسن قبول نیتنه مبنی اولمسه
بیله هیچ اولمزایسه علومه قارشو اولسون
بحق مجادله ایده‌بیلمك ایچون تعلم وتفنن
ایلمشلردر. ایشته نوبت کلامی ینه دراپه‌ره
براقیورز. دیورکه:

— بعضلری ایسه اشباح ارضیه ایچون
تلسقوپلره مراجعت لزومنه قناعت ایدرلرایسه‌ده
اجرام سماویه‌یه کلنجه فکرلرینی دکشدیررلر
ایدی. برطاقمی دخی دیرلر ایدی که بو اختراع
ارسطونك «برقویونك ایچنه کیریلوب آنك
دیبندن باقیله‌جق اولورایسه کوندوزلری دخی
اجرام سماویه‌یی کورمك قابلدر» دیه قویمش
اولدیغی اساس اوزرینه مبتنی برتطبیقدن عبارتدر.
مع هذا جمله‌سی عندنده غالیله برساخته‌کار برملحد

بومنکر الوهیت بوکافر غلیظ اولمق اوزره اتهام ایدلمشدر. بونك اوزرینه غالیله کندینی مدافعه ایچون آبه قاستللی نام راهب معتبره برعریضه تقدیم ایلدی. بوعریضه‌ده دییوردیکه توراتلر انجیللر نوع بشره علوم ریاضیه وطبیعیه کتابی اولمق اوزره عنایت بیورلمامشلردر. بلکه حکمت اخلاقیه‌یه دلالت ایتمك اوزره انزال بیورلمشلردر. فقط بو عریضه‌سی بیچاره غالیله‌نك ایشنی دها زیاده صاربه صاردیردی. مقدس عد اولنان انکیزیسیونك حضورینه احضار ایدلدی. «توراته طبان طبانه مخالف اولمق اوزره ارض کونشك اطرافنده دونیور ادعاسنده بولندی» دیه اتهام ایدلدی. اکر بورفض والحاددن توبه واستغفار ایتمیه‌جك اولورایسه پرانغه‌یه آتیله‌جغی کندیسنه بیلدیرلدی. بعده‌ما قوپرنیقك مسلك هیئتینی مدافعه ایتمیه‌جکی واکا دائر کتاب نشر ایتمیه‌جکی تعهد ایتدیرلدی. غالیله بو تکلیفلره رضا کوستردی. زیرا بیلیورایدیکه حقیقت دنیلن شیئی اثبات ایچون فداکاران قاننه احتیاج یوقدر.

بونك اوزرینه هیئت کنیسا اون التی سنه قدر
راحت وحضور ایچنده زمان کچوردی. فقط آندن
صکره غالیله « اصول عالم » حقنده کی کتابنك
نشرینی کوزه آلدیردی. بو کتاب قوپرنیقك
مسلکنی واضحاً شرح واثبات ایلیور ایدی.
تکرار انکیزیسیون حضورینه کتورلدی. یکیدن
رفض والحاد ایله اتهام ایدیلوب دیزاوستی چوکه
رك واللرینی تورات اوزرینه قویه‌رق ارضك
کونش اطرافنده سیر وحرکتی ادعاسنه کندی
لسانیله لعنت اوقومغه محکوم ایدلدی. عصرینك اك
مشهور عالمی واك معتبر آدمی اولان غالیله ایچون
کرچکلکنه قناعت ایلدیکی برشیئی اولوم قورقو-
سیله بویله‌جه انکار واو شیئه لعنت ایتمك نه
عجیب بر تماشا ایدی. بعده آنی حبسخانه‌یه کتو-
روب عمرینك صوك اون سنه‌سی ظرفنده درلو
اشکنجه‌لره دوچار ایلدیلر. اولدیکی زمان قبرستان
کی مظهر تقدیس اولمش بر یره دفننه جواز
کوسترمدیلر. بویله جبر وشدت اوزرینه مبتنی
بولنان بر مسلك علمینك یا کلشلغنی بشقه درلو

اثباته حاجت وارمیدر ؟ اوزمانلر انکیز یسیونك محافظه ایلدیکی فکرلر بتون نوع بشر ایچون خندهٔ استعرابی موجب اولمش ایدی. زمانك اك بیوك ریاضیونندن بولنان برذات اشبو غالیله مسئله‌سنی یاد ایدرك دیبورکه : منازع فیه‌اولان شومسئله نوع بشر ایچون منفعت عظیمه‌یی حائز بر مسئله‌در. همده محضا کره‌مزك کائنات ایچنده‌کی موقعندن طولایی منفعت عظیمه‌یی موجبدر. اگر ارض مرکز عالم اولوب اجرام سائره آنك اطرافنده دوران ایتمکده بولنسه انسان کندیسنی اك بیوك بر مرتبه‌یه شمدیدن واصل اولمش دیه حکم ایدر. فقط ارض اطراف شمسده دونر برسیاره‌دن بشقه برشی اولمامق اوزره تصور ایدیلورایسه اوزمان انسان افلاکك او وسعت حیرت افزاسنه قارشو حیران اولور قالور. اویله بروسعت که اکامقابل بزم کره‌جکمز دکل آ عالم شمسی بیله او وسعته نسبتله برنقطه حکمنده قالور.

بز دیرزکه :

— اشبو ترقیات علمیه‌یی حکمت اسلا.

میه‌نك نه نظرله تلقی ایلیه‌جکنی بز دها ایلروده صره‌سی کلدیکی زمان سویلیه‌جکز. فقط بو راده‌دراپه‌رك اسمنی تصریح ایتمکسزن یالکز « زمانك اك بیوك ریاضیوننده‌ن بولنان » دیه توصیف ایلدیکی ذاته سویلتدیکی سوزی حکمت اسلامیه‌نك بر جهتنه پك موافق بولدیغمزدن بوکا دائر برقاچ سوز سویله‌مك ایستدك. پروفسور دراپه‌رك اکلاتشنه کوره ارباب کنیسا تشریفات اجرام سماویه‌جه ارضك مرتبه‌سنی پك زیاده بیولتمکه پك بیوك اهمیت ویریبورلر. اکر حق تعالی حضرتلرینك اثر صنع ربانیسی اولان عوالمك اك بیوکی اك بالاسی بودنیا اولمق لازم کلورایسه حاشا ثم حاشا صنع ربانیده بربیوك نقصان بولنمق لازم کلیور.

او نقصان ايسه اهل دنيانك وحتى بالذات
دنيانك كنديسنك دخى فانى اولمسندن
عبارتدر. عالم تجربه و تربيه اولان بو دنياده
حيات بشرك فانى اولمسى بوندن صكره كى
عوالمده بر حيات جاويد ايله تقابل ايدرده
فناى دنيا و بقاى آخرتله توازن حاصل ايلر.
بو حال حكمت اسلاميه نك بر اقتضاى معقول
ومقبوليدر. حتى دنيايه بو اسم ايله تسميه
اولنمق عوالم سائره نك ادناسى اولديغنى
بيان ايچون ايدوكى دخى كتب تصوفه
درج اولنمشدر. عالم آخرتده دار الصفاى
صالحين اولان جنات عاليانك اشبو وسعت
دنيويه ايله قياس بيله قبول ايده ميه جك
اولان وسعتى حقنده كى احاديث شريفه
و تمثيلات كبار دخى شوايچنده بولنديغمز عالم

صورینك عوالم اخرایه نسبتله پك كوچك
بر عالم ناچیز اولدیغنی كوسترر. بوكا دائر
مثنوی شریفده اوقدر ابیات لطیفه واردركه
بوراده ایراد و تذكاری موجب تفصیلات
اولمقله برابر ذاتاً قارئین اسلامیه مزك پك
چوقلری نزدنده معلوم دخی اولمسیله تكرار
اعلامنی زائد كورمكده یز. هانیسا دیمك
ایسترزكه كنیسا اربابنك كشفیات هیئیه یه
قارشو كوستردكلری خصومت شدیده دن
مقصد دنیانك اعتبارینی غائب ایتدیرمامك
ایسه حقایق شناسان اهل اسلام نزدنده
بوعالم سفلینك ذاتاً براهمیت عظیمه سی
یوقدر. كنجلرمز میاننده فكر حكمته سالك
اولانلر دوشونملیدرلركه همان كافهٔ مقایسات
علمیه ده اسلامیت ادیان سائره یه بكزهمدیكی

واديان سائره حقايق علميه‌دن قورقمقده معذور اولسه‌لر بيله اسلاميتك بوحقايقدن ذره قدر خوف واندیشه‌سی اولمدیغی کبی ایشته بومسئله‌ده بومقایسه‌ده دخی حکمت اسلامیه ادیان سائره‌یه بکزه‌میوب آنلردن بالکلیه بشقه ونظریات علمیه‌یه دها قریب ومتوافقدر . سوزده ینه دراپه‌ر دوام ایدیور . دییورکه :

— قوپرنیق مسئله‌سنك غلبه‌سی تلسقوپك ایجادی زماندن بدأ ایلدی . تلسقوپ ایجادندن برازصکره اوروپاده هیچ براهل هیئت قالمدی‌که شمسك مرکز عالم اولمسی لزومنی آنك مقتضیاتندن اولان حرکت محوریه ومحرکیه‌سیله برابر قبول وتصدیق ایتمسون . اکر بوبابده یکی بر برهان قطعی لازم ایدیسه آنی‌ده برادلینك نجوم ثابته‌نك حرکات مرئیه‌سی حقنده‌کی کشفنده بولدیلر . بو حرکت ظاهریه قسماً ضیانك تبدیل موقع

ایتمسندن وقسماً دخی ارضك حركتنه تابع بولنمسندن نشأت ایلمکده‌در. برادلینك بو کشفنده کی اهمیت تساوی لیل ونهار نقطه‌لرینك اسباب تأخرینی کشفده کی اهمیته مساویدر. رومرك ضیانك حركت مترقیه‌سی حقنده کی کشفی اگرچه فونتل طرفندن خطایه حمل ایدیلوب قاسینی طرفندن دخی بالکلیه ردایدلمش ایسه‌ده نهایت ینه عموماً قبول اولنمشدر. حالبوکه بو کشف بالآخره مسلك شمس ابعادینك و دها طوغریسی ارضدن گونشه قدر اولان بعدك مساحه‌سنه مدار اولمشدر. قوپرنیق زماننده بو مسافه بش میلیون میلدن زیاده دکلدر دیه فرض اولنیور وبرچوق ذوات بو تخمینی بیله مبالغه‌یه حمل ایلیورایدی. حال بوکه تیشو براهه‌نك ترصدات متتابعه‌سنه گوره کپلر بولدی که بو مقدار حقیقتك مادوننده‌در. کپلر امیال مذکوره‌نك مقدارینی لااقل اون بش میلیونه واردیردی. حال بوکه ١٦٧٠ سنهٔ میلادیه‌سنده قاسینی بو مقداری دخی حقیقتدن بعید بولوب امیالك عددینی سکسان بش میلیونه قدر ابلاغ ایلدی. ١٧٦٩

سنهٔ میلادیه‌سی حزیراننك اوچنجی کونی زهره سیاره‌سنك شمس اوکندن مروراید‌ه‌جکی اولدن بالحساب اعلان اولنوب شو ارض ایله شمس آره‌سنده‌کی مسافه‌نك مساحه‌سی مسئله‌سنجه بو مرورك اهمیتی دخی تقدیراولنمش‌ایدی. بو بابده بالجمله حکومتلرك معاونتلری اهل ترصدك امدادینه یتشدی. اوروپاده اللی محلده شو مرورك ترصدی ایچون موقعلر تهیئه ایدلدیکی کبی آسیاده التی وآمریقاده دخی اون یدی محل ترصد تهیئه ایدلدی. قپودان قوق دخی اومشهورسیاحتنی بو مقصدایله اجرا ایلمشدر. اوکون کونش بلوطسز بر افقدن یوکسلدی و بتون کون کوك یوزی براق برحالده بولندی. قوق موقع ترصدنده زهره‌نك شمس اوکندن مروری صباحك الا فرانغه ساعت طقوز بچغندن اقشامك الافرانغه ساعت اوچ بچغنه قدر التی ساعت دوام ایلدی؛ هرنوع ترصدات دخی راحت‌راحت‌اجرااولندی. فقط متخالف استاسیونلرده اجرا ایدیلن ترصدات نتائجی اوزرینه مباحثه‌یه کیریشلدکده نتایج

مذكورەنك آرزو اولنديغى قدر متوافق چيقمەـ
مرى وارضدن شمسە قدر اولان بعدك سكسان
سكز ميليوندن يوز طقوز ميليونە قدر مقادير
مختلفه كوستردیکی كورلدى. بناءً عليه رياضىٔ
مشهور آنكه ١٨٢٢ و ١٨٢٤ سنەلرندە بو
حساباتى تكرار تدقيق ايليەرك شو نتيجەيە واصل
اولوب ديدى كه : كونشك اختلاف منظر افقيەسى
يعنى بر انسان كوزى شمسدە بولنوبدە اورادن
ارضە باقلمق اوزرە ارضك نصف قطرينى احاطە
ايدەجك زاويهٔ رؤيت سكز ثانيە و ثانيەنك بيكدە
بش يوز يتمش التى قسمنە مساوى بر زاويە اولوب
بو ايسە ارضدن شمسە قدر اولان مسافەيى
٩٥٢٧٤٠٠٠ ميل اولمق اوزرە تعيين ايتديرر.
آندن صكرە ترصدات واقعە هانسن طرفندن الە
آلنوب اوايسە بعد مذكورى ٩١٦٥٩٠٠٠
ميل اولمق اوزرە تعيين ايلدى. براز دها صكرە
لووريە بو مسافەيى ٩١٧٥٩٠٠٠ ميل اولەرق
تعيين ايدوب ئەرى ايلە ستون بر بشقە يولدن
مسافهٔ مذكورەيى ٩١٤٠٠٠٠٠ ميل اولمق

اوزره حساب ایلدیلر. بالاخره یالکز اوله رق اجرا
ایلدیکی عملیات نتیجه سنده ۹۱۷۳۰۰۰۰ رقمی
بولدی. والحاصل فوقولد ایله فیزو ۹۱٤۰۰۰۰۰
رقمنده قرار قیلدیلر. فقط بو نتیجه یی وه نوسک
شمس اوکندن مروری ترصداتنه بنا ایتدیلر.
بشقه بر یوله سالك اولدیلر. تجارب فزیقیه ایله
ضیای شمسك سرعتنی تعیین ایتمشلر ایدی. ایشته
۱۸۷٤ سنه سنده بردها زهره شمسك اوکندن
مرور ایدنجه یه قدر ارضدن شمسه اولان مسافه
طقسان ایکی میلیون میلدن برازنقصانجه ایدوکنه
قرار ویرلمش ایدی. بو مسافه برکره طاننديقدن
صکره جملهٔ شمسیه نك جسامتی پك سهولتله وصحتله
تعیین اولنور. بو بابده برفکر مخصوص ویرمك
ایچون معلوم و معروف اولان سیاره لرك اك
اوزاغی بولنان بنتونك شمسه مسافه سی بین الارض
والشمس موجود اولان مسافه نك اوتوز مثلی
اولدیغنی اخطار ایلمك کفایت ایدر.

اخطار ایده لم که :

— ارضدن شمسه قدر اولان مسافه نك

بالمساحه تعیین مقدارنده کی اختلافات اویله
شونك بونك کندی خیالندن سویله‌یی
ویردکاری سوزلر آرەسنده کی اختلافاته
بکزه‌تیله‌بیلمك خیال وخاطردن بیله کچه‌مز.
بوسوزلرك هر بریسی بالریاضه اجرا ایدلمش
براولچی یه وبالریاضه یوروتلمش برحسابه
مستنددر. امادنیله جك که بوحالده ریاضیون
میاننده اختلاف اولماملی ایدی. زیرا ایکی
کره ایکینك درت ایده جکی بتون ریاضیون
نزدنده بلا اختلاف مسلم اولدیغی کبی هندسه
وحساب اوزرینه مبتنی بولنان بو مسئله‌ده
دخی ریاضیونك متفق اولملری لازم کلور
ایدی. بوسوزلر تماميله طوغریدرلر. فقط
بیلملی ودوشونملیدرکه بو مسئله‌ده منشأ
اختلاف علوم ریاضیه‌نك قواعدی دکلدر.

بلکه اوقواعدك محل تطبیقاتی اتخاذ ایدیله جك
اولان مقادیر اساسیه‌در. بوبابده برمثال
اوله‌رق ایراد ایده‌لم که بر درهمه مساوی
اولان بر ثقلت مادهٔ «ثقلت» اوله‌جغی کبی
درهمك بیك جزؤنده برجزؤینه مساوی
اولان ثقلت دخی مادهٔ موجود بر ثقلتدر.
فقط موجود اولان میزانلر ایله درهمك
بیکده برینی طارته‌بیلمك تام درهمی طارتمق
قدر قولای اوله‌بیلور می؟ تام درهمی طارتدیغکز
زمان «بونده نه اکسیك نه زیاده
یوقدر. تام درهمدر» دیه‌بیلور ایسه‌کزده
درهمك بیکده برینی طارتدیغکز زمان بو
سوزی سویلیه‌بیلورمیسکز؟ اوقدر قلیل
بر ثقلتی خصوص طوغری طارته‌بیله‌جك
ترازو نه‌قدر حساس اوملیدر؟ ایمدی

ارضدن شمسك اختلاف منظر زاويه‌سی
دنیلدیکی زمان بوزاویه‌نك نه‌قدر كوچك بر
زاویه اولدیغنی شویله‌جه دیل ایله سویلمك
قولای كوریله بیلور ایسه‌ده آنی فعلاً
مادةً رسم ایتمك بیله نه مشكل ایشلردن
اولدیغنی دوشونملیدر. اماشووجهله دوشو
نملیدركه بر دائره اوچ یوز التمش قسمه
بالتقسیم هر قسمی تشكیل ایدن قوسه بر
« درجه » دنیلمشدر. بودرجه‌نك تقوسی
اوقدر آزدركه كوز ایله فرق اولنمق محال
دنیلمسه بیله‌پك مشكل اولدیغنه شبهه ایدلمه
ملیدر. برقاچ مترو قطرنده غایت منتظم بر
خلقه یاپلسه‌ده آنك اوچ یوز التمش قسمندن
برقسمی كسیلوب نظر تقدیریكزه عرض
ایدلسه بونده كی تقوسی پك بیوك مشكلات

ايله تعيين ايده بيلورسكز. بو قطعهٔ دائره‌يى
عادتا مستقيم ظن ايلرسكز. حال بوكه اشبو
برتك درجه التمش جزؤه تقسيم اولنه‌جق
و آنك هر بريسنه دقيقه دنيله‌جك‌ده بعده
او دقيقه‌لرك هر برى دخى التمشه تقسيم
اولنوب آنك‌ده هرجزؤينه «ثانيه» دنيله‌
جك. بو حالده بر ثانيه درجه‌نك ٣٦٠٠
جزؤندن برجزؤى اوله‌جق. ايمدى «سكز
بچق ثانيه‌لك برزاويه» ديمك آنك قاعده‌
سنه بردرجه‌نك ٣٦٠٠ جزؤندن سكز بچقنه
مساوى برقوس رسم ايديله‌بيله‌جك اولان
زاويه ديمك اولوركه بونى بويله سويلمك
پك قولاى اولديغى حالده قلم ايله رسم ايده‌
بيلمك بيله مشكلات عظيمه‌دن عد اولنور.
زيرا قياس ايديله‌جك اولور ايسه بو ايش

دن همك بيكده برينى نكل بش اون بيكده برينى
طارتمغه چالشق قبيلندن عد اولنور. بوكا
ضميمهٔ شو دخى دوشونلمليدركه زاويهٔ
مذكوره حساب واحد ايله دخى حساب
اولنمامشدر. ايكى حسابك مجموعيدر. ديمك
اوليوركه بهرى درت ثانيه و بر ربعدن ايكى
زاويه ترصد ايدلمشدرده آنلرك مجموعى
شمسك اختلاف منظر زاويه‌سى اولمق
اوزره حكم ايدلمشدر. بونى اولچه‌بيلمك
ايچون آلات هندسيه عقللره حيرت ويره‌
جك درجه‌لرده اينجالتيلوب تصحيح واكمال
اولنمشدر. فقط بونكله برابر كرك راصدلرك
قوللاندقلرى آلتلر آره‌سنده‌كى ذره قدر
تفاوتلر وكرك آلتلرك حين استعماللرنده
كنديلرى طرفندن ايديلن ذره قدر خطالر

حسابك يكوننده شو بيوك بيوك اختلافاتی
موجب اولمشدر. كوچك خطانك بويله
بيوك نتيجه‌لر كوسترمسنه مثال اوله‌رق
اسلحهٔ مكملهٔ جديده ايله آتيلان نشانلری
اخطار ايلرز. مثلا ماوزر كبی ايكی بيك
مترودن نشان اوران بر تفنك آتلديغی زمان
نشانجی بر نقطه قدر خط مطلوب مستقيمدن
انحراف ايده‌جك اولسه بو انحرافك پيدا
ايده‌جكی زاويه نشانكاهده برقاچ مترو
آچيلور. سالف الذكر سكز بچق ثانيه‌لك
زاويه‌يی اولچمك اثناسنده دخی الك كوچك
بر خطا بويله بيوك بيوك نتايجی انتاج ايلر.
بزم كبی اشبو علوم عاليه‌نك نتايج مستحصله‌
سنه‌يك كوچ عقل ايرديره‌بيله‌جك اولانلره
طريق اسلم بو مساحات و حساباته كيريشن

اعاظم ارباب اقتدارك نتیجهٔ موفقیاتنه امنیت
ایلمکدر. بو عجزمز ایله برابر آنلره امنیت
ایده‌میه‌جك اولورایسه‌ك کولنج اولمزمی یز؟
اوت آنلر دخی لایخطی دکلدرلر. سهو
وخطادن مصون اوله‌مزلر. ذاتاً آنلر
ایشته بر بریله مناظر ومناقشه‌درلر. کوستر-
دکاری نتایجدن بر متوسط نتیجة النتایج
چیقارمق بزم ایچون کافی ووافی عداولنور.
نوبت کلامی ینه دراپه‌ره ترك ایدیورز.
تدقیقات فلکیه‌نك دها نه درجه‌لره قدر
واردیرلدیغنی اوزون اوزادی یه حکایه
ایلیور. فضا ایچنده هر بری قدرت کاملهٔ
الهیه‌نك بور برهان باهری اولان اجرامك
عقللرایرمکدن اظهار عجز ایده‌جك قدر آرتان
جسامتلرینه نسبتله کرهٔ ارضمزك بر نقطهٔ

موهومه مشابه‌سنده قاله‌جغنی کوزلجه اکلا-
تمق ایستیور. وارسون اکلاتسون. اما
بوندن ارباب کنیسا فناحالده بیزاراولیورلر
ایمش. بزه نه؟ بز دوشونورزکه مخلوقاتنه
حد ونهایت اولمیان اول خالق اعظم جلت
عظمته حضرتلرینک قدرت وقوتی هر
حالده مخلوقاتی محیطدر. مخلوقاتك نه قدر
بیوديکنی کوررایسه‌ك آندن قدرت الهیه‌نك
دخی اونسبتده بیودیکنه انتقال ایلرزده
حق تعالی حضرتلرینك جبروت وکبریاسنه
مقابل اکا کوره واله وحیران قالورز.
ایشته دیورکه:

— بورقملر کائنات ایچنده هرنه وارایسه‌هپ
انسان ایچون خلق ایدلمش بولندیغی حقنده کی
حکمی اهمیت لایقه‌سنه ارجاع ایلیه‌بیلور. شمسدن
باقلدیغی زمان ارض هماندە کوزه کوریله‌میه‌جك

برلاشی یعنی جوه آتلمش برذرهٔ غباردن عبارت
بولنوب ینه اوشمسك اضوائی ایله اضائه ایدیلور.
بو حالده ارضك كوچكلكی نسبتنی قارئمز تصور
ایتمك ایسترایسه شو صحیفه‌یی كوزلرندن برقاچ قدم
مسافه‌یه قدر تبعید ایلسون. بعده آنك نقطه‌لرندن
بریسنه باقسون ودوشونسونكه ایشته اونقطه
كونشدن باقلدیغی زمان كوریلن جسم ارضدن
یوزلرجه دها بیوكدر. ایمدی كورمك قابل
اولمیان بوذره‌نك اهمیتی نه‌دن عبارت اوله‌بیلور؟
كائنات ایچنده آنی بالكلیه حذف ایتسه‌لر بیله
هیئت كائناتده برتبدل كورلمز. یا بو كوچوجك
غباریفتنیسی اوزرنده بیكلرجه میلیون مقداری
متحشد بولنان انسانك نه اهمیتی واردر؟ بیكلرجه
میلیونی كلمش كچمش اولدیغی حالده بلكه برمیلیون
قدری شو مرورلرندن براثر براقه‌بیله‌جكلردر.
انسان وآنك صفا وكدرلری نه‌در؟

نزدیرز كه:

— پروفسور دراپه‌رك تصور قارئین

پیشگاهنده دنیایی و آنك اوزرنده‌کی انسا-
نلری بو قدر کوچلتمکدن مقصـدی کتب
توراتیه‌دن بالاسـتدلال ارباب کنیسـانك
بتون کائنات بودنیا ایچون وبودنیا دخی
انسـان ایچون یاراتلدیغی حقنـده مصرانه
تقویه ایلدکلری اساسی هدم وتخریب ایچون
اوله‌جغی محتاج تکرار دکلدر. مسئله‌نك بو
نقطه‌سی حقنده نظریهٔ اسـلامیه‌نك نه‌دن
عبارت بولندیغی یعنی خلایق انسان ایچون
یاراتلمشدر دیمکدن مقصد انسانك بونلردن
برر برر جهت استفاده‌سنی کوسترمك اولوب
بونکله برابر نظر اسـلامده بودنیا اکمل
واشرف خلایق اولمدیغی وعوالم اخرانك
بودنیادن بیوك ومکمل وباخصوص بقـا
کبی خصـائل ایله همده اشرف ایدوکنی

بیان ایلمش ایدك . بوراده مقصدمز ایسه درایه‌رك برچوق یرلرده صورت ودرجه‌سنی کوسترمکده بولندیغی مهارت ابلهفریبانه‌سندن بریسی دخی بوراده کورلدیکنی اخطار ایلمکدر. اجرام سماویه‌یه نسبتله دنیایی کوچلتدکجه دنیانك اهمیتی دخی اونسبتده کوچوله‌جکنده قائمق اذکیای قارئین ایچون بیله برصاغدرونلغه حمل اولنه‌بیلور. یا بونلری شویله برسفسطه ایله قاندیردم ظننده بولنمق درایه‌ر کبی بر آدم ایچون نه‌یه حمل اولنمق ایجاب ایدر؟ اوت کرهٔ ارضمز اجرام سائره‌دن بعضلرینه نسبتله برذره حکمنده قالور. اوکره اوزرنده انسان دخی کره‌نك ذره‌سی حکمنی آلور. حال بوکه اوذره‌نك ذره‌سنه اوچنجی درجه

ده بر جزؤ صغیر اولمق اوزره عنایت بیورلمش
اولان دماغه صانع تعالی و تقدس حضرتلری
اویله بر قوت وقدرت و یرمشدرکه او
کائنات غیر محدوده‌یی آن واحدده جولان
واحاطه ایلر. شیلر کوچلدکجه اهمیتلری
آزاله‌جغی ظننه حقایق علمیه معترضدر.
شیلر بیودکجه اهمیتلری آرته‌جغی کبی کو-
چلدکجه دخی اهمیتلری آرتار. انسانه نسبتله بر
ذباب ارضه نسبتله انسان وشمسه نسبتله
ارض کبیدر. حال بوکه قدرت خالقانه نقطهٔ
نظرندن بر ذبابك بر شمسدن نه فرقی واردر؟
اشبو مخلوقاتدن بزم اخذایده‌جکمز معنی بر
وله و حیرتدن عبارت دکلیدر؟ معانیٔ خلایقك
نتیجهٔ مؤداسی بو وله و حیرتدن بشقه هیچ
برشی اوله‌مز. زیرا خلایق مذکوره‌یه

عطف نظر حكمت ایدیلوبده نتیجه‌ده بو وله وحیرته واصل اولمیان انسان بر نوع باقار کور حکمنده قالوب باقدیغی شیئی کورمامش واك خفیفی اولمق اوزره کوردیکی شیئی اکلامامش اولور. اوت خلقت نقطهٔ نظرندن برذباب ایله برشمسك فرقلری یوقدر. ایکیسنك‌ده نتیجهٔ مآلی صاحب فکر ونظره موجب حیرت اولمقدر. زیرا برذباب تدقیق ایدلدیکی زمان آنده بر طاقم اعضا وجوارح کوریلورکه آنلرك دخی درونده قناتات وانبوبات ومفاصل بولنه‌رق بونلرك دروننده‌ن دخی درلو مایعات جریان ایلمکده‌در. لکن شمس اللهك اکبر مخلوقاتی اولیوب آندن دها بیوکلری بولنه‌رق درجهٔ جسامتلری قابلیت مساحه‌دن خارج اولدیغی

کبی ذباب دخی اللهك اصغر مخلوقاتی دکلدر.
میقروبلر کبی آنلرك دها کوچکلری وار
درکه بونلرك ده کوچکلکلری درجه‌سی
قابلیت مساحه‌نك فوقنده‌در. حقیقت شو
درکه قدرت الهیه‌یه نه مبدأ نه منتهاجهتندن
حدود تعیین اوله‌مز. بو حکمت اسلامیه
پیش نظر اهمیتده بولنه‌رق دراپه‌رك شو
فقره‌لرینی اوقوملیدرکه ذهن شاشمسون.
اسلامیت ایله ادیان سائره‌نك فرق عظیمنی
کوسترن نقاط صغیره ودقیقه دخی ایشته
بونلردر. بعدما سوزی ینه دراپه‌ر سو-
یلیور. دیورکه:

— قوپرنیق مسلك هیئیسی میدانه چیقدیغی
زمان آنك علیهنده ایراد اولنان براهینك بریسی
دخی دانیمارقه‌لی منجم شهیر تیشو براهه‌نك ایراد

ایلمش اولدیغی برهاندر. بو برهان متقدمافیثاغورك مرکزیت شمس مسلکی علیهنه آر یستارقك ایراد ایلمش اولدیغی برهان کبیدر. برهان مذکور اکر ارض شمسك اطرافنده دونیور ایسه نجوم ثابته نك مواقع مرئیه سنجه تبدلات کورلمسی لزومندن عبارتدر. دنیامز بعضاً کندی مرکزنك محور کبیرینه مساوی برمسافه قدر سمانك بعض جهتنه یاقلاشوب بعض جهتندن تباعد ایلر. یعنی برزمان بولندیغی نقطه دن التی آی صکره او محور کبیر قدر اوزاق دوشر. بو حالده ثوابته نك وضعیتلرنده بر تبدل کورلمك لازمدر. برزمان بر برینه دها یقین وبرزمان بر برندن دها اوزاق کورنملری ایجاب ایلر. بو بابده علم هیئت اصطلاحنجه شویله تعبیر ایده لم که نجوم ثابته نك بر اختلاف منظر سنویسی اولمق مقتضی کوریلور. بر کوکبك اختلاف منظری دیمك ایکی خطك تشکیل ایلدیکی بر زاویه دیرکه خطین مذکورندن بریسی کوکب مذکوردن شمسه ودیکری کوکب مذکوردن ارضه طوغری ممتددر.

اخطار ایده‌لم که :

— بوراده درایه‌رك اختلاف منظری تعریف ایدیشی کیفیت مذکوره حقنده بشقه‌لری طرفندن ایدیلن تعریفاته توافق ایتمیور. بو بیه‌نك قاموس علومنده وسائر برچوق کتب علمیه‌ده تعریف اولندیغی اوزره اختلاف منظر زاویه‌سی ایکی خطدن تشکل ایلرکه بریسی جرم مطلوب سماویدن مرکز ارضه و دیکری راصدك کوزینه طوغری ممتددر. ارضك شمسدن بعدی حقنده بوندن مقدم بیان ایلدیکمز وجهله اسماعیل فرید بك طرفندن ایدیلن اعتراضه رصدخانهٔ عامره مدیری صالح زکی بك افندی برادرمزك صباح غزته‌سی واسطه‌سیله یازدیغی مقابلاتده اختلاف منظر او قدر

واضح برصورتده تعریف ایدلمشدرکه آنی بوراده قارئلرمزه دخی اخطاره لزوم کور مکده یز. باب سرعسکریده کی حریق قله سندن قز قله سنه باقلدیغی زمان آنی اسکدار اسکله سی مقابلنده کوریرز. بعده غلطه قله سندن باقه جق اولسه‌ق قز قله سنی حرم اسکله سی استقامتنده مشاهده ایلرز. ایمدی قز قله سندن بریسی باب سرعسکریده کی و دیکری بلك اوغلنده کی یانغین قله لرینه طوغری تمدید ایدیله جك ایکی خطك رسم ایلیه جکلری زاویه لر ایشته قز قله سنك اختلاف منظر زاویه لریدر. اجرام سماویه دن بریسیله آره مزده کی اختلاف منظر زاویه سنه کلنجه: بونك ایچون دخی منجم مشهور لالاندك تعیین ایلمش اولدیغی قمر اختلاف منظر

زاویه‌لرینی اخطار ایلرز که بو زاویه‌لر لا اند
برلینده بولنه‌رق بر رفیقنی امید بروننه
کوندروب عینی زمانده قمرك دائرهٔ نصف
نهاردن مروری اثناسنده تعیین ایلدکلری
ایکی خط رؤیتدن تشکل ایلمشدر. بو حالده
دنیله‌بیلورکه اوکیجه قمردن امید برونه
وبنه قمردن برلینه طوغری چکلمش اولان
ایکی خط آره‌سنده متشکل زاویه ایشته
قمرك اختلاف منظر زاویه‌سیدر. اجرام
سماویه بزدن نه قدر بعید ایسه آنلرك
اختلاف منظر زاویه‌لری دخی او قدر کو-
چیلور. ثوابته‌دن بعضلرینك بزه غیرقابل
مساحه اوله‌جق قدر اوزاق بولندقلرینی
حکم ایتدیرن شی دخی اشبو اختلاف منظر
زاویه‌لرینك همان هیچه مساوی دنیله‌جك

درجه‌ده‌کی آزلقلریدر. بو کیفیتی اشاغی یه طوغری درایه‌ر دخی درمیان ایده‌جکدر. بناءً علیه نوبت کلامی ینه کندیسنه براقیورز. دیورکه :

— اوزمانلر ارض ایله شمس آره‌سنده‌کی مسافه خصوصنده زیاده‌سیله یاکیلیورلر ایدی. شمدی اولدیغی کبی اوزمان دخی بومسافه‌نك طقسان میلیون میلدن یاخود اوتوزیدی میلیون فرسخدن زیاده اولدیغی معلوم اولسه ایدی بوبرهانك اهمیتی آرتارایدی. تیشو براهه‌یه جواب ویرلدی‌که مادام‌که برجسم تباعد ایلدکجه آنك اختلاف منظر زاویه‌سی کوچولیور بر ثابته بزدن اوقدر بعید بولنه‌بیلورکه اختلاف منظر زاویه‌سی دخی همان فرق اولنه‌میه‌جق قدرکوچیلور. بوجواب حقیقة طوغری بولندی. ثوابته‌نك اختلاف منظرزاویه‌لرینك طانیسی زاویه اولچمکه مخصوص اولان آلات هندسیه‌نك اکمالنه متوقف ایدی.

اخطار ایده‌لم که :

قدما زاویه اولچمک ایچون ربع دائره ویاخود نصف دائره کبی منقاله‌لر استعمال ایدرلر ایدی. بو منقاله‌لر نه قدر کوچک اولورلر ایسه مرکزلرنده برلشه‌جک اولان خطوط مستقیمه‌نك بربرینه تقربلری او قدر آرته‌جغندن بونلر ایله اجرا اولنه‌جق زاویه مساحه‌لرینك یاکلشی دخی او قدر چوق اولمق طبیعی ایدی. بوکا قارشو برچاره اولمق اوزره منقاله‌لری بیولتورلر ایدی. نصف قطری بش اون مترو اولمق درجه‌سنده عظیم وجسیم منقاله‌لر انشا ایدلمش بولندقلری دخی تاریخ علوم طرفندن خبر ویرلمکده‌در. بو قدر جسیم اولان منقاله‌لرك محیطلری اوزرنده زاویه‌لر او نسبتده آچیله

جقلرندن كوچك منقلهلرايله دوچار اولد-
قلری خطالر براز تصحیح ایدیلهبیلمش
اولور ایدیسهده ایشك اهمیت عظیمهسنه
نظراً تصحیحك بودرجهسی دخی بالطبع
كفایت ایلیهمز ایدی. بوندن مقدم برفقره-
مزده دخی ایضاح ایلمش اولدیغمز وجهله
بواینس بردرجهمك برقاچ بیك جزؤندن بر
جزؤینی طارته بیلمك درجهسنده نازك
اولدیغندن اوثقلتی طارتهبیلمك ایچون نه
قدردقیق وحساس برترازو لازم ایسه بر
زاویهنك درجه ودقیقهلرینی دكل ایسهده
ثانیهلرینی وآنك اعشارینی اولچهبیلمك
ایچون او نسبتده دقیق وحساس آلتلره
احتیاج وارایدی. ایشته دراپهزك « ثوابته
نك اختلاف منظر زاویهلرینك طانمسی

زاویه اولچمکه مخصوص اولان آلات هندسیه‌نك اکمالنه متوقف ایدی» دیدیکی زمان مراد ایلدیکی مکملیت بومکملیتدر. حقیقت آلات مذکوره بعضلری متعدد دوربینلر ایله مجهز ودوربین جاملرینك سموتی قیللر ایله معین اولمق درجه‌سنده اوقدر تکمیل واتمام ایدلمشدرکه برزاویه‌نك ثانیه‌لرینی دخی بونلر ایله فرق ایتمك تحت امکانه کیرمشدر. اما بو سوزك حکمنی ذهنلره لایق وجهله قبول ایتدیره‌بیلملیدر. زیرا بوسوز یالکز حکماً وخیالاً دکل مادةً وفعلاً دخی قبلی قرق یارمقدر. سوزده ینه دابه‌ردوام ایدییور. دییورکه:

سمانك نصف کرهٔ جنوبیه‌سنده کائن سانتور جمعیت ثوابته‌سنك α حرف یونانیسیله مسمی بولنان پارلاق وکوزل کوکبی بین الثوابته بزه

الك يقين اولمق اوزره متصوراولوب هاندرسون
ومانقله آر نام منجملر طرفندن ۱۸۳۲ و ۱۸۳۳
سنه‌لرنده اميدبرونده رصدايدلشدر. بورصددن
استنتاج اولنديغنه كوره كوكب مذكور بزه
كونشك بعدندن ايكى يوز اوتوز بيك دفعه دها
اوزاقدر. اكر قطر شمس محرك ارض قدربيوك
اولسه يعنى قطرينك طولى يوز سكسان ميليون
ميل درجه‌سنده بولنسه بو حالده سانتوردن كو-
رلديكى زمان فضا ايچنده برنقطه كبى كوريلور
ايدى. قربنده بولنان بر رفيقيله برابر بوكوكب
سكسان برسنه ظرفنده كندى مركزى اولان
شمس اطرافنده بردور اجرا ايدر بوايسه‌دوشو
نديركه رفيقيله برابر بوكوكبك مجموعى حجم
شمسدن كوچكدر. سينيا نام جمعيت ثوابته‌نك
التمش برنجى كوكبى التنجى مرتبه‌ده‌كى كواكبدن
بريسيدر. بسل نام منجم ۱۸۳۸ سنه‌سنده
بونك اختلاف منظر زاويه‌سنى بولمشدر. بوزاويه
برثانيه‌نك تخميناً ثلثنه مساويدر. بناءً عليه كوكب
مذكورك ارضدن بعدى بعد شمسدن بش يوز

بیك دفعه‌دن دها زیاده اولمق لازم کلور . آنك دخی بر رفیقی بولنوب کندی مرکزلری اولان شمس اطرافنده بش یوز یکرمی سنه‌ده بر دور ایدرلر. حال بوکه بونلرك مجموع ثقلتلری بزم شمسك ثلثنه مساویدر. ظن ایتمك لازم کلیورکه نصف کره شمالیمزك الڭ پارلاق یلدیزی اولان سیریوس سانتورده‌کی α دن التی دفعه زیاده بر بعد ایله ارضدن بعیددر. محتمل اولان قطری اون ایکی میلیون میل اولوب ضیاسی دخی شمسدن ایکی یوزدفعه دها زیاده‌در. فقط تلسقوب ایله دخی باقلدیغی زمان کوز ایله فرق اولنه‌بیله‌جك قدر قطری بولنمیوب کوزلری قماشدیره‌جق قدر مضی بر ذره کبی کورینور. دیمك اولیورکه کواکب یالکز جسامت ظاهریه و مرئیه‌لرنجه بر برندن فرقلی اولمق ایله قالمیوب جسامت حقیقیه‌لرنجه دخی بر برندن فرقلیدرلر. « سپکتروسقوپ » دنیلن و اجرام سماویه‌نك ضیالرینی بالتحلیل مترکب اولدقلری الواندن اجرام مذکوره‌نك موادطبیعیهٔ متشکله‌لرینی کشفه خدمت ایلیان آلتك دخی

کوستردیکی وجهله اجرام سماویه تشکلات طبیعیه‌لرنجه دخی بربرندن فرقلیدرلر. بو آلت اجرامك بزه ایصال ایتدکلری اشعهٔ ضیائیه‌نك قابلیت انکسارلری خصوصنده‌کی تبدلات ایله اجرام مذکوره‌نك حیاتلرینی دخی بزه کشف ایدییور. هرنه قدر ثوابته‌نك بزه اك یقینی بیله عظیم بر بعدده بولنیورایسه‌ده بومسافه فضای غیرمحدود درونده طوغری آتیله بیله‌جك خطواتك یالکز برنجیسیدر. دیگر بعض کواکب واردرکه ضیالری بزه واصل اوله‌بیلمك ایچون بیکلرجه واحتمال که میلیونلرجه سنه‌لرمرور ایلمشدر. بزم اصول شمسیمزك حدودی بیله تلسقوپلرمزك قدرتی خارجنده ایکن شموس سائره جمله‌لری حقنده نه‌دیه بیلورز؟ فضای غیرمتناهی ایچنده دنیالر جهانلر توز دانه‌لری کبی سرپلمشلردر. آلات رصدیه اولمینجه کوزایله کوروننلری قابل اوله‌میان میلیارلرجه اجرام عظیمهٔ سماویه‌نك کنیسا اربابی طرفندن کندیلرینه اسناد اولنان وظیفه‌دن یعنی یریوزنده انسانی تنویرایلمکدن بشقه وظیفه‌لری

يوقيدر؟ آنلرك حيرتفزای عقول اولان جسامتلری
كوستره‌يورمی كه اجرام مذكوره مراكز قوا
اولدقلری كبی هم ده مراكز حركات اوله‌رق
ديكر جمل شمسيه‌يه مركز اوله‌جق شموسدرلر؟
بو حقايقك هنوز تماميله تحقق ايتمامش اولديغی و بر
طاقم ظنوندن عبارت بولنديغی بر زمانده جيور
دانو برونو نامنده بر ايتاليالی فضا ايله عوالمك
عدم تناهيسنه دائر بر كتاب يازمشدر. بو ذات
قوپرنيقك وفاتندن بش سنه صكره طوغمشدر.
كنديسی «قونوه‌رساسيون دومرقريدی دوساندر»
نام كتابك دخی مؤلفيدركه بو كتاب قوپرنيق
مسلك هيئيسنی مدافعه ايلر. كذلك «قوز اونيق
ده توت شوز» يعنی هر شيئك سبب يكانه‌سی نام
كتابك دخی مؤلفيدر. آثار مذكوره‌يه «اقسپو-
لزيون ده لايت تريپومفانت» نام اثری دخی علاوه
ايتمليدركه ١٥٨٤ سنه‌سنده يازلمشدر. آتيده
كله‌جك منجملرك استفاده‌سی ايچون ١٥٧٢ سنه-
سنده قاسيوپه جمعيت ثوابته‌سی ايچنده بر دنبره
ظهور ايدی و يره‌رك ضياسنی اجرام سائره‌يه

تفوق ایده‌جك درجه‌لرده آرتدیرمش بولنان
کوکب جدید حقنده اجرا ایدیلن ترصداتك
کافه‌سنی تحریر وجمع ایلمش ایدی . بوکوکب
جدیدی کوندوز دخی آپ آشکاره وتماميله کور
مك ممکن ایدی . زهره‌نك اك پارلاق زماننده‌کی
پارلاقلغی درجه‌سنه بردنبره واصل اولمش ایدی .
سنهٔ مذکوره مارتی ظرفنده برنجی درجه‌ده کی
کواکب کبی کورونوب ضیاسنك رنکی برقاچ دفعه
تبدل ایلدکدن صکره نهایت ۱۵۷٤ سنه‌سی
مارتنده بالکلیه غائب اولمشدر . ۱۶۰٤ سنه ـ
سنده یعنی راصد مشهور کپلر زماننده سرپانتر
جمعیت ثوابته‌سی ایچنده بردنبره ظهور ایدی
ویرن کوکب دخی اولا زهره‌دن دها پارلاق
اوله‌رق برقاچ آی کورندکدن وضیاسنك رنکی
دخی ارغوانیدن صارییه وصاریدن قرمزی یه
تحول ایتدکدن صکره منطفی اولمشدر .

اخطار ایده‌لم که :

ـــ بتون بوتفصیلاتی ایراد ایتمکدن

درایه‌رك مقصدی احوال جویه حقنده قارئینك معلوماتنی بالتوسیع وسعت وعظمتی عقللرمزدن خارج اولان بو احواله کنیسا اربابنك اسناد ایلمش اولدقلری وظائفك طوغری اوله‌میه‌جغنی اکلاتمقدر. واقعا شو صحیفه‌لر اوزرنده سوز براز اوزانیور کبی کورونیور ایسه‌ده بیلملیدرکه درایه‌رك ویردیکی بو معلومات مباحث سائره حقنده‌کی تفصیلات بیهوده‌سنه مقیس دکلدر. بوراده سوزی عادتا خلاصة الخلاصه اوله‌رق سویلیور. زیرا قامیل فلاماریون کبی اصل ارباب صلاحیت بو کیفیات عجیبه وغریبه حقنده او قدر تفصیلاته کیرشمکده‌درلرکه یصدق قدر جلدلر طولدیررلر. اشبو احوال علویه حقنده قارئلرك بر فکر مخصوص پیدا

ايتملری شو جهتدن دخی لازمدرکه درایه‌ر
معلوماتی ویردکجه ظنون کنیسایی اونسبتده
تبعید ایلدیکی حالده حقایق اسلامیه‌یه دخی
اونسبتده تقرب ایلمکده‌در. زیرا عوالم
علویه‌نك عقول بشردن خارج اولان اشبو
وسعتی حکمت اسلامیه پیشوالرینك دائما
نظر حکمت وحیرتلرینی جلب ایده کلمش
اولوب ازجمله پیر روشن ضمیر جلال الدین
رومی حضرتلری :

اخترانند از ورای اختران
کاحتراق ونحس نبوداندران
سایران درآسمانهای دکر
غیر این هفت آسمان مشتهر
راسخان درتاب انوار خدا
نی بهم پیوسته‌نی ازهم جدا

ابیات شریفه‌سنی ایراد بیورمشلردر.
فوق السموات دیکر سمالر تصوری کوستررکه
حکمت اسلامیه اربابی بومسئله‌یی درایه‌ردن
دها زیاده توسیع ایتمکده‌درلر. زیرا
درایه‌رك بحث ایتمکده اولدیغی وسعتلر
هر حالده مادهٔ موجود اولان شیلر اولوب
جناب پیرك قصد ایلدیکی وسعتلر ایسه
او عوالم مادیه‌نك ماوراسی اولان عوالم
معنویه‌در. بو تصور متصوفانه‌ده حضرت
پیر یالکزده دکلدر. آندن مقدم حضرت
حکیم سنائی «آسمانهاست در ولایت جان»
کارفرمای آسمان جهان» بیتیله بو معنایه
اشارت بیوردیغی کبی جناب پیردن صکره
دخی اسان حکمت اسلامیه بو معناده پك
چوق حقیقتلر سویلمشدر. بو اخطاردن

مقصدمز درایه‌رك تفصیلاتی ارباب كنیسائیه‌یی
ركوته‌بیلمه بیله حكمت اسلامیه اربابنی
اصلا اوركوته‌میه‌جكنی برده‌ها كوسترمكدر.
سوزی ینه كندیسنه براقیورز. دییورکه:
— حكیم شهیر برونو اولا پاپاسلق مسلكنه
ادخال ایدلمش ایدی. دومینیكنلر نزدینه
كیرمش ایدی. مبحث الوهیت حقنده كنیسانك
اكلامقسزین ایمان ایدلمسنی امر ایلدیكی برطاقم
اسرار وخفایایه عقل ایردیره‌میه‌رك بونلر علیهنده‌كی
ملاحظاتنی دخی ستر ایده‌مدیكندن نظامات
كنیسائیه‌نك تعیین ایلدیكی جزالره دخی دوچار
اولمش ایدی. بونك اوزرینه كاه اسویچره‌یه
كاه فرانسه‌یه كاه انكلتره‌یه كاه آلمانیایه التجایه
مجبور اولدی ایسه‌ده انكیزیسیونك پنچه‌سی هر
یرده كندیسنی تعقیب ایلدیكندن بیچاره نهایت
ینه ایتالیایه عودت ایلمش ووندیكده توقیف
اولنه‌رق التی سنه مدت پلومب حبسخانه‌ـ
سنده كتابسز كاغدسز رفیقسز اوله‌رق حبس

ایدلمشدر . انکلترهده بولندیغی مدت عوالمك کثرت بی نهایه‌سی حقنده قونفرانسلر یاپه‌رق ایراد مقال ایلدیکی کبی الك مهم آثارینی دخی ایتالیان لسانیله یازمش ایدی . کندی علیهنده ذاتاً موجود بولنان شدت نظر یه‌یی کندینه ظلم ایدنلرك اعتسافات واکاذیبی علیهنده‌کی سوزلریله وهر طرفده دینداران‌ه ریاکارلق آلتنده مستور کوردیکی اعتقادسزلقدن شکایت وکندیسی عقاید صحیحهٔ دینیه علیهنده بولنمیوب بلکه ریاکارانه برصورتده مؤمن کورینانلرك یعنی نه اخلاقیاته نه مسائل ایمانیه‌یه توفیق قبول ایتمیان بر تعصبك علیهنده بولندیغنی اعلان ایله برقات دها شدتلندیرمش ایدی . « اقشام مصاحباتی » نام کتابنده حکیم موی الیه شو نقطه اوزرنده اصرار ایدرك کوسترمش ایدی که کتب مقدسه تعلیم فنونه مخصوص درس کتابلری دکلدر. بلکه حکمت دینیه واخلاقیه کتابلری اولوب فزیق وهیئته عائد مسائلده بونار صاحب حکم عد اولنه‌مزلر . باخصوص تشکل ارضه

دائر ویردیکی خبرلری یعنی ارضك بر دوز
اووا اولەرق برطاقم ستونلر اوزرندە موضوع
بولندیغنـە وآنك اوزرندە برکـوك موضـوع
اولوب آنك دە کندی مافوقنـدەکی عالم ایچون
اوزرندە کز یلەجـك برنوع دوشـەمە ایدوکنە
دائر ویردیکی خبرلری رد ایتملیز . بالعکس
دوشونملی کە کائنات حدسز نهایتسز اولوب برطاقم
اجرام مضیئە ایلە مملودر. حتی برطاقم دە اجرام
غیر مضیئە ایلە مملو اولوب بونلرك برطاقمی ایسە
برنوع اهـالی طرفنـدن مسکوندرلر . ارضك
اطرافندە اجرام سماویەدن بشقە برشی یوقدر.
ایشتە برونو یی شو یولدەکی مطالعات شو نتیجەیە
ایصال ایلمش ایدی کە ابن رشـدك ملاحظـاتی
صحیحە الك قریب اولان ملاحظاتدر . یعنی جهانی
احیا واناره ایدن برعقل اول برعقل کل بولنوب
شو آثار مشهودە آنك اثر ایجاد واحیاسیدر .
هر شیئی مقامندە طوتان قوت او قوتدر . بو
قوت بولنمیەجق اولسـە هرشی فنـا پذیر اولمق
محققدر . ایشتە بوعقل کل بوعقل اول بو قدرت

عقلیه بوقوت محضه من الازل الی الابد موجود اولوب هرشی آنك حکمنه رام اولمغله « الله » نام جلیلیله تبجیل اولنان معبود مطلق دخی اودر. آنك اثر قدرتی یالکز ذوات حیات اولان مخلوقاتده دکل جامداتده دخی کوریلور. جامداتك بیله کافه سی او قدرت الٰهیه ایله بالتعضو قبول حیاته دائما حاضر بولنور. ایمدی حقیقت حالده موجود اولان ووجود کندیسندن عبارت بولنان آنجق مؤثر حقیقی یعنی اللهدر .

بورایه دخی علاوه ایتملی یز که :

— کتب سماویه نك تدریس فنون کتابلری اولمدقلری حقنده برونو لسانندن درایه رك ایراد ایلدیکی سوزلر پك طوغریدرلر . نوع بشر مفردات علمیه یی کتب سماویه دن اوکرنمکه مجبور وبوکا منحصر اولنق لازم کلورایسه هیچ برشی اوکرنه مامش اوله جغنه شبهه ایتمامیدر . مع هذا

کتب سماویه یالکز حکمت دینیه واخلاقیه‌یی
حاوی بولنمقله‌ده قاله‌مز وقالامیلیدر. واقعا
کتب سماویه‌دن «اناجیل» عنوانی آلتنده
مجتمع بولنانلری اخلاقیاتدن بشقه برشیئی
حاوی دکل ایسه‌لرده اربابی نزدنده کافهٔ
تفصیلدن آزاده بولندیغی وجهله انجیللرده
«دین» و «شریعت» دنیلن برصورت
کلیه‌نك یالکز برجزؤینی ومثلا بر کتاب
عمومینك یالکز بر بابنی تشکیل ایدرلر.
بزجه مشهور اولدیغی اوزره دین و ملت
ایکیسی برشی اولدیغی کبی عمومیت اوزره
ایدیله‌جك برمباحثه‌ده تحقق ایلرکه دین
حقیقی ومدنیت حقیقیه دخی برشی دیمکدر.
بونلرك ایکیسی دخی نوع بشرئ دنیاوعقباده
مسعود ایده‌جك طریق یکانه‌در. «دنیاده»

دنیلمکدن مادیات و «عقباده» دنیلمکـدن
دخی معنویات مقصوددر. کرك دین کرك
مدنیت نوع بشرك سعادت مادیه ومعنویه‌
سنی تأمین نقطه‌سـنده متحددرلر. حکمت
اخلاقیه جهتی ایشته معنویات قسمی اولوب.
حکمت مادیه جهتی دخی کافهٔ علوم وصنایعه
وارنجه‌یه قدر شمول واحاطه‌سنی کوسترن
برشیدر. یالکز انجیللردن ماعدا انسانیتك
مبادیسندن خاتم الانبیا افندمز حضرتلرینه
کلنجه‌یه قدر اربابی طرفلرندن سماویتلری
معتقد بولنان کتابلرك کافه‌سی ذکر اولنان
جهت معنویه کبی جهت ودها طوغریسی
جهـات مادیه‌یی ده حاویدرلر. خرافات
یونانیـه وکلدانیـه و ایرانیـه و هندیه‌یه
وارنجه‌یه قدر هپ بویله‌در. یعنی بو حکمتلرك

اساسی خلقت عالم وانتشار بنی آدمدن بدأ
ایله الوهیت وبشریت آره‌سنده‌کی مناسبت
معنویه‌یی تعیین ایچون معرفت کائناته عائد
خصوصاته دخی نوع بشرك نظر دقتی جلب
اولنه‌گلمشدر. بونکله برابر مسلمدرکه بو کتابی
بلرك علومه عائد مندرجاتی امر تدرس وتعلمك
آنلره منحصر قالمسنی استلزام ایلیه‌جك
وسعتده اوله‌مز. فقط بونکله برابر ینه
مسلمدرکه بونلرده علومه تعلقی درکار اولان
نقطه‌لر حقنده‌کی بیانات حقایق علمیه‌دن
بعید اولمامق دخی لازم کلور. برسوز افکار
علمیه‌دن برفکر اوزرینه مبتنی بولندیغی
زمان او علمك حقایقنه موافق اوله‌رق
مبتنی بولنملیدرکه حتی اوسوزه دخی «عامی»
دنیله‌بیلسون. والا بو صفت ایله توصیف

ایدیله بیلمك اهمیتندن تعری و تجرد ایلر. بو نقطهٔ نظردن مقایسه و محاکمه‌یه گیردیکی زمان تحقق ایلرکه الیوم قرآن کریمدن ماعدا «کتاب الٰهی» اطلاقنه شایان هیچ بر کتاب یوقدر. هر مسئله‌ده میدانه چیقان محرفیت مسئله‌سی بو مسئله‌ده دخی میدانه چیقار. یعنی بزجه دخی سماویتلری معتقد بولنان انجیل و تورات کبی کتب سماویه‌نك صورت اصلیه‌لری دخی حقایق علمیه‌یه موافق دکل ایدیلر دیه بر دعواده بولنمغه اصلا حدمز و حقمز اوله‌مز. ذاتاً بونلرك صورت اصلیه لرینی کورمدك تدقیق ایتمدك که هر نه صورتله اولور ایسه اولسون بر حکم ویره بیله لم. صورت اصلیهٔ حقیقیه‌لرینك بالطبع مکملیتلرینی اعتقادده احکام قرآنیه ایله مجبورز.

فقط بومثللو مباحث عاليه‌يی حسن تلقی
و تفهیم انسانلرك علمدن نصیبلریله متناسب
اولمق طبیعیدر. انسان ایسه بیلمدیکی کلا-
مدینی شیلری کندی خیالندن اویدورمق
ایله مجبولدر. بناءً علیه مستشرقین کرامدن
بك چوقلرینك ظن ایلدکلری وجهله
کتب توراتیه‌ده خلقت عالم کبی مسائل
غامضه‌یه دائر سرد ایدیلن قطعی سوزلر بر
زمانلر انسانلرك کندی توهماتندن عبارت
اولوب تفسیر وشرح یوللو یازلمشلر ایکن
برزمان صکره متنه قاریشدیریلوب اوکتابلره
مال ایدلمش اولمق پك محتملدر. زیرا علومك
تاریخ ترقیاتیله تطبیق ایدیله‌جك اولور ایسه
کوریلورکه بوسوزلر علومك اوزمانلرده
واصل اولمش بولندیغی مرتبهٔ ترقی یه وبو

مرتبه‌نك میسر قیلدیغی حقایقه بیله موافق
دكلدر. قرآن عظیم الشانده حقایق علمیه
ایله توفیق قبول ایده‌میه‌جك هیچ برفكر
هیچ برسوز بولنمدیغی حالده نزد اسلامده
بیله حقایق مذكوره‌یه مقابل برطاقم خیا-
للرك ایشه قارشمش اولدیغی كورلمیورمی؟
بركت و برسون كه كتاب كریمك بر نقطه‌سی
بیله تحریف ایدیله‌میه‌رك صحت ابتدائیه‌سی
محافظه ایدلمشدر. بركت و برسون كه بو
خرافات و خیالاتك اسلام میانه نره‌لردن
كلوب كیردكلری آپ آشكاره كورلمكده‌در.
بونلر بزه نصارا ویهودطرفندن كلمشدرلر.
حتی كیمسه‌لرك كتوردكلری بیله معلومدر.
كتورنلر دخی نصارا ویهوددن كرك ازدل
وجان وكرك بعض مقاصد خصوصیه‌یه مبنی

قبول اسلام ایلمش اولان ذواتدر. ایشلك
بو جهتنده‌کی غرابت اوقدر تحفدرکه اسلا-
میتی یالکز خیالات وخرافات مذکوره‌یه
ایناتمش بولنانلرك ظنلرندن عبارت عد
ایلمك لازم کلسه بوخصوصده ظنیات
نصرانیه ویهودیه ایله همان هیچ فرق قالمز.
اوزمان درایه‌رك بوبابده دیزوب صایدیغی
اعتراضاتك کافه‌سی اسلام حقنده‌ده واقع
اولمق اقتضا ایدر. هم‌ده اویله بروقوع‌که
مدافعه‌سی دخی مرتبهٔ امتناعه وارر. لکن
خیالات و خرافات مذکوره‌نك حقایق
اسلامیه‌یه بالکلیه بعید اولدقلری بدیهیات
قطعیه‌دندر. برقاچ صحیفه اول درایه‌ر کند-
یسی دییورایدی‌که مسلمانلر انتقال حضرت
نبیدن بش آلتی سنه صکره یعنی اسکندریه‌نك

فتحندن بدأ ایله علوم ریاضیه وطبیعیه ایله
اشتغاله باشلامشلردر. اگر قرآن کریم یهود
ونصارادن بالتوارث او زمانلر جهانی طو-
لدیرمش بولنان اساطیری تماميله قبول
وتصديق ايلمش اولوبده آنلردن بشقه
تدقیقاته مانع بولنسه ایدی اهل اسلام او
اشتغالات علمیه یه جسارت آله بیلورمی
ایدی؟ بو حرکت مخالف قرآن کورلمزمی
ایدی؟ حضرت عمر کبی شدیدالبطش بر
خلیفه بویله بر اشتغاله مساعده کوستررمی
ایدی؟ درایه‌رك بوندن اول کندیسی حکایه
ایلدیکی وجهله آباء کنیسائیه‌نك یونانیلردن
بری منتقل اوله کلن علوم ریاضیه وطبیعیه‌یی
امحا خصوصنده کوستردکلری شدت غلیظه‌یه
مشابه بر شدتی ائمهٔ اسلام رحمة الله علیهم

اجمعین افندیلرمز حضراتی دخی کوستر-
مزلرمی ایدی؟ بو حاللرك هیچ بریسی اسلا-
مده واقع اولمیوب ده بالعکس مسلمانلرك
علم وحکمت چین کبی دیار کفرده دخی اولسه
اهل اسلامك اموال ضایعه‌سندن اولمق
صورتیله اخذ واستردادینه کندیلرینی کر-
چکدن مأمور ومجبور کورمك درجه‌لرنده
چالشمش اولورلر وبو مساعیلری دخی
قوری براشتغالدن عبارت اولمیوب اشتغا-
لات مثمره‌دن اولدیغی یونانیلردن آلدقلری
هر علمی کلیت درجه‌سنده توسیع وبعضلر-
ینی یکیدن تأسیس ایتمش اولملرینی ارائه
ایله اثباتده بولنورلر ایسه بوکا نه معنی
ویریلور؟ نه معنی ویریله‌جکنی بیان خصو-
صنده تفصیلاته احتیاج یوقدر. حقیقت

حال شودرکه قرآن کریمده رطب و یابس
هیچ بر امرك خارجده قالماسی درجه‌سنده
بر متممیت و مکملیت ایله مجتمع بولنسان
احکام شریفه‌نك کافه‌سی حکم و حقـایق
علمیه اوزرینه مبتنی بولندیغندن بومبنالری
ارائه وایضاح ایلیان علملر اهل اسلامه
یبانجی کوزوکامشلردر. آنك ایچون اهل
اسلام دخی میادین علوم وفنونه کندی
سمند افکارلرینك اجاله‌سنه صالح بوریر
اولق نظریله باقه‌رق بواشتغالاته کیرشمشلر
در. حکمت تاریخیه نقطهٔ نظرندن پیدا
ایلدیکمز شو نقطه‌یه جدیجه برصورتده
اعتراض اصلا ممکناتدن اولمیوب ممتنعات
قطعیه‌دندر. بو بابده سویلنه‌بیله‌جك شیئك
اك قوتلیسی هیئت عالمه دائر کتب توراتیه‌ده

مندرج بولنان اقواالدن بعضلرینك قرآن
کریمه دخی کچمش بولنمسی نظر ضعیفندن
عبارت قالور. حال بوکه استادمکرم ومحترممز
موسی کاظم افندی حضرتلرینك اوقیانوس
حکمت قرآنیه دیمك اولان علم تفسیرده‌کی
تعمقاتی نتیجه‌سنده اله کچوردیکی درر
حقیقتدن بزشاکردانه دخی امر نثارندن
حصهٔ عاجزانه‌مزه اصابت ایده‌بیلن مقدار
ریله عرض واخطار ایلرز که کتب توراتیه‌دن
او یولده‌کی اخبارك قرآن کریمده دخی
ایرادی قصص نوعندندر. قصص مذکوره
دائما عائد ومتعلق اولدقلری قومه خطاب
وآنلرك کندی محفوظاتنی یاد و تذکار
نوعندندر. واقعا « شریعة من قبلنا
شریعته لنا ان اقتص ولم ینکر » یعنی « بزدن

اولكيلرك شريعتلرى اكر قرأن كريمده
حكايه بيوريلوب ده انكار دخى ايدلمزايسه
اوشريعت بزم ايچون دخى شريعتدر »
اصل فقيه‌ى مسلم ايسه‌ده بونده‌كى حكم
مخصوص « شريعت » لفظنه باقه‌رق بداهةً
كورلمكده‌در . بوراده مقصود اولان شى
شريعت يعنى احكام يعنى قانوندر . اخبار
دكل . اخبار ايسه همان هر يرده « اذ »
و « اذا » ايله مصدر اولمسندن دخى بداهةً
مستبان ومستفاد اوله‌جغى اوزره محضا
ملتين آره‌سنده‌كى مناسبتى ياد و تذكار ايله
اهل كتابى حقايق قرآنيه امرنده دخى
الزام واقناع مقصديله ايراددن عبارتدر .
بونلرك انكار اولنمامسندن بزجه دخى او
صورتله معتقد اولملرى لازم كلمز . بوعدم

لزوم دخی اوقدر بدیهی و آشکاردرکه قرآن کریمده اخبار مذکوره‌دن بعضلری منقول بولنمغله برابر آنلره علماً و فناً طبان طبانه معارض وعلمه و فنه تماميله موافق اوله‌رق آيات جليلهٔ سائره دخی ایراد بیورلمشدر. عزیز وعلیم اولان جناب صانع مطلقك شمسه برمستقر تقدیر ایدرك شمسك او مستقرده جریان دوران ایتمسی وقمره دخی صفحهٔ اولاسنه مدار رجوع اوله‌جق منازل تقدیر بیورمسی واجرام سماویه‌نك عمومنه عائد اولمق اوزره جمله‌سنك اوقیانوس فلکده سباحت ایدر شیلر اولمسی و بر معنای فنیسنه کوره سمانك دخاندن (اثیر) عبارت بولنمسی وعالمك التی کونده یاراتلدیغی اخبار بیورلدیغی زمان او کونلرك هر بری

بزم صایدیغمز سنه‌لرك بیكلرجه‌سنه مساوی
بولنمسی كبی یوزلرجه آیات كریمه دها ایراد
بیورلمشدركه اكر اولیكی قصص بزجه كافی
اولمق لازم كلسه بونلرك منزل اولماسی
ایجاب ایدرایدی. حال بوكه اولكیلر قصص
وبونلر طوغریدن طوغری‌یه بزه بیان
الهیدرلر. ایشته اساس علوم اوزرینه مبتنی
بولنان بوودها بونك كبی برچوق احكام
قرآنیه دلالت ایتمسیله اهل اسلام علوم ایله
اشتغالی فریضه‌دن اولمق اوزره تلقی ایلمشدر.
علمایه اوقدر اوصاف مدحیه لایق كو-
رلمشدركه بر مؤلفك قلمندن آقان مركب
قطراتی بر شهیدك یاره‌سندن آقان خون
مبارك شهادتی قطراتی ایله مقایسه ایدلمشدر.
دیمك اولیوركه «جهاد» دنیلدیكی زمان

یالکز معنای عسکریسیله دکل معنای علمیسیله
دخی اهل اسلام آنی کندینه وظیفه ایدنمشدر.
حتی طوغریدن طوغری یه علوم اسلامیه
تعلق بولنان علم ایله اشتغال ایدنلره بو
کلمه دن مقتبس اوله رق «مجتهد» عنوان جلیلی
ویرلمشدر. اسلامك علوم ایله مبادیٔ
اشتغالی بوصورتده اولدیغی کبی بو اشتغالك
منتهالری دخی نه مرتبه یه واصل اولمش
بولندیغنی پروفسور درایه ر یوقارودهکی
سوزینك نهایتنده کندیسی سویلیور ایدی.
«ایشته برونوبی شو یولده کی مطالعات شو
نتیجه یه ایصال ایلمش ایدی که ابن رشدك
ملاحظاتی صحت و حقیقته الك قریب اولان
ملاحظاتدر...... » دیه سوزه باشلایه رق
مسالك ابن رشدك خلاصة الخلاصه سی اولمق

اوزره بش اون سطر یازمشدر. اما سریعا
اخطارنده تأخر ایتمیه‌لم که درایه‌رك ولوکه
برونویه اسناداً اولسون مسلك ابن رشددر
دیه یازدیغی اوسطرلری تمامی تمامنه اویله‌در
دیه قبول ایتمك قارئین اسلامیه‌مز ایچون
موجب خطا اولور. اوروپالیلر ابن رشده
کندی مسلك مخصوصی خارجنده وحتی
برچوق جهتلردن اومسلك مخصوصه
مخالف شیلر دخی قاتمشلردر. بوسببه‌مبنیدرکه
امام غزالی ایله ابن رشد آره‌سنده‌کی مناظره‌یی
ایکیسنك دخی تهافتلرندن بالخلاصه برباب
مستقل تشکیل ایدرك بوندن اولکی بشنجی
بابه ذیل وعلاوه ایلمش ایدك. شمدی
بوراده دیه‌جکمز سوز شودرکه ابن رشدك
مسلك حکمتی مبانئ علومه مغایراولمدیغی

ایشته درایه‌ر و برونو اعتراف ایلیورلر.
یالکز بونلر دکل؛ رەنان وقوزن وقونت
والحاصل شوپنهوئر وبوخنره وارنجه‌یه
قدر طبیعیوندن مادیوندن حقیقیونه منکرونه
وارنجه‌یه قدر جمله‌سی ده بو اعترافده بولنیورلر.
ابن رشدك حکمتی ایسه حکمت اسلامیه
اولدیغی نزد اسلامده انکار ایدلیوب یالکز
ایکی نقطه‌ده غزالی او مسلکی تخطئه ایلمش
بولندیغی حالده ابن رشد تهافتنده آنلره دخی
جواب ویرمش و قلباً و وجداناً ایمان حقیقی
صاحبی بر مسلمان اولدیغنی اثباته موفق
اولمشدر. بو ایکی نقطه‌یی دخی بوندن اولکی
باب خامسه علاوه‌مزده شرح وایضاح
ایلمشزدر. ایمدی استنتاج ایده‌لم که علوملك
یکیدن یکی‌یه میدانه قویمش بولندیغی حقا.

يقدن كنيسا اربابى كندى حكمتلرينـك اندراسنى كوره رك نه قدر تلاش ايلمك لازم ايسـه ايتمكده مختار وحتى معـذوردرلر. اسـلام ايسـه اس الاسـاسى علوم رياضيه وطبيعيه اوزرينه مبتنى بولنان حقايق نه قدر منكشف اولورايسه كندى حكمتى اوقدر قوت بوله جغندن هيچ بر تلاش واندیشه یه دوچار اولمق شـويله طورسـون بالعكس اطمئنانى تزييد وتقويه ايلر. بعدما كلامى ينه درايه ره ترك ايديورز. دييوركه :

— ايمدى برونويه بر مؤلف حكيم نقطهٔ نظرندن ابن رشد ايله سپينوزه آره سنده واسطه ديه باقيله بيلر . سپينوزه ادعا ايدييور ايدى كه عالم ايله الوهيت حكم واحـدده در . حادثاتك كافه سى لايتغير برقانونه تابع اوله رق منع وازاله سى غيرقابل برمقتضاى مبرم صورتنده تجلى ايدر .

ق تعالى دخى كائناتى طولديرمش اولان قدرتيله
ادت غير قابل ولايتغير برصورتده آثار قدرت
وستر . حكومت كنيسائيه نك طابى اوزرينه
رونو ونديكدن رومايه نقل اولنه رق انكيزيسيون
بسخانه سنه آتيلدى . او يله عادى بر رفض
الحاد ايله ده دكل . دين عليهنه طوغرى يه بكزه من
يلر يازوب باخصوص كثرت عوالمى تعليمه
الشمسندن طولايى رفض والحادك اشنعيله اتهام
ولنمش ايدى . بو كثرت عوالم مسلكى دخى
توراتلره مخالف ووحى الـٰهى يه مستند بولنان
ن حقه مغاير و باخصوص زلهٔ آدمدن نوع
ره انتقال ايدن حصهٔ مسئوليتك رفع وعفوى
اس خرستيانيه سنه مضر » ديه توصيف اولنمش
دى . ايكى سنه حبسدن صكره اتهامنه قرار
ير يله رك آفاروزلى اولديغى حالده حاكملرك
ضور ينه كتوريلو . او زمانه قدر سويله ديكى
يلرى كيرو يه آلمسى يعنى كنديسنى تكذيب
لمسى تكليف اولندى ايسه ده برونو قبول
تمدى . بناءً عليه « قانى آقيتلمقسزين ممكن

مرتبه موافق مرحمت اوله‌جق بر صور
جزالاندیرلمسی » قیدیله جلادلره تسلیم اولندی
بو قید دائما آتشه یاقیله‌جق اولان محکوملر حقـ
استعمال اولنور برقید ایدی . برونو ایـ
بوحاکملر کندی وجودینی محو ایده‌بیلسه‌لر د
مسلك حکمتی محو ایده‌میه‌جکلرینی و بو مسا
حکمتك انسانلر میاننده یشایه‌جغنی بیلدیکند
حاکملره ینه دیدیکه « سز علیهمده بو حکـ
ویردیککز زمان بنم آنی استماعم حالنده
خوفدن زیاده قورقده بولندیغکز محتملدر
جیور دانو برونو میلادك ١٦٠٠ سنه
شباطنك اون التنجی کونی رومادہ احراق بالـ
ایدلمشدر .

یالکز شونی دیمك کفایت ایدرکه

— بویله برحال اسلامیت عالمنده اصـ
وقوعه کلمامشدر. ینه درایه‌ر سویلیور:

افکار حکمیه‌سندن طولایی کاه برطرفك و
طرف آخرك التزامیله بویولده عواقب شدیده

جار اولمش بولنان لايعد ولايحصى مغدور
ك جكدكلرى اذالرى جفالرى بلا فتور تخطر
ك ممكندر . فقط بو آدملرك كافه‌سنده صوك
يقه‌لرنده برامید وار ایدی . اوده بوحیاتدن
سات اخرایه هر نه قدر مدهش بر طریقدن
ورلر ایسه‌ده هر حالده بو انتقال بر یأسدن
سو نجه واعتسافات بشریه‌دن مرحمت الٰهیه‌یه
قال دیمك اولدیغنه قطعیاً اینانمق امیدی ایدی .
وادیٔ هولناكده‌كی سیاحتی اثناسنده او
دور ایمان ایدییور ایدی كه كوزه كورونمز بر
آنی یدییور غایت دوست بردلیل اكا دلالت
یور و بو اعتسافاتك آلامنه مقابل اكا تسلیلر
ر ییور . وا اسفا كه برونو یه كلنجه ایش
یله دكلدر . برونوده بویله برامید دخی یوق
ی . اغورنده فدای جان ایلدیكی مسلك
كمتی نتیجه‌سنده بو امید دخی مفقود ایدی .
دینی بو یله بالكلیه یالكز بولان بو آدمك
قراكاق اوطه‌ده حاكملری قارشوسنده التزام
لدیكی متانتده بیوكلك یوقمیدر اوراده نه مدعیٔ

عمومی وار نه شهود نه آووقات . یالکز
« محکمهٔ مقدسه » دیه توصیف اولنان هیئت حاکمه
اعضاسی وارکه اطرافنده برظلمت مدهشه ایچنده
قوشوشوب کز ینیورلر . آنلرك آیاقلری التنده
برمخزن ایچده‌ده‌ن عذاب مؤکللری وتعذیب
ادواتی وار . جهان ایچنده عوالم کثیره وار
دیدیکی ایچون آدمجکزك رفض والحادینه حکم
ایدلمش . بو خطاسنی اعتراف ایتمسی تکلیف
اولنیور . او دییورکه طوغری اولمق اوزره
ایناندیغم شیئی انکار ایده‌مم . احتمال که او شیئك
طوغریلغنه حاکملری ده قناعت ایدییورلر . بونی
مردانه بر متانت ولایتغیر برثبات واینانديغی
شیدن ذره قدر آیرلامق درجه‌سنده برارتباط
برونو طرفنده کورلدکدن صکره بوده آنده
اون بش عصر مقدم کاهن کبیر قایفك قواصلری
صالوننده اوجاق باشنده خروس اوتدیکی زمان
خرستوسك پطرسه باقدیغنه دائر لوقا انجیلنك
یکرمی ایکنجی بابنك ٦١ نومرولی آیتنه ب
نظر ایتملی ده ایکی حالك آره‌سنده‌کی فرقی دوشونملی

هذا حکومت کنیسائیه‌نك برونو حقنده
بردیکی حکم ینه او پطرس دنیلن طاش
زرینه بنا ایدلمش بولنان کنیسا نامنه‌ویرلمشدر .
بز دیرزکه :
— درایه‌رك بوسوزی غایت مهم بر
وزدر. خرستیانلق ایله‌مسلمانلق آره‌سنده
همیتی قابل تعیین و تعریف اوله‌میه‌جق
رجه‌لرده اجراسی لازم اولان برمقایسه
ك میزانی دخی بوسوزدر. بز بو مقایسهٔ
همه‌یی « بشائر صدق نبوت محمدیه » نام
رمزك « مؤمنیت » بابنده شرح وتفصیل
لمشزدر. انجیللرده اصحاب عیسانك بر
ب صعوبت ومشکلاتده اونی ذیشانی
کاردرجه‌لرینه قدرحکایه ایدیلن ثباتسز-
لری متانتسزلکلریله برده احد وخندق
بی معارکده اصحاب رسول‌اللهك فدای

سرو جان درجه‌لرنده کی متانتلر ینك م
یسه‌سی هر زمان لازم اولدیغی کبی ایشد
شو نزاع علم و دین مسئله‌سنك بو نقطه‌سن
دخی زیاده‌سیله لازمدر. معلم درایه‌ر اث
التنجی بابنی دخی شو سوزایله رهین خ
ایدرك دییورکه :

— کنیسانك بوجنایت جسیمه‌سنك قصا
اولمق اوزره احتمال که روماده سن پیه‌ر کلیسا
اورته‌سنده برونونك هیکلی اعلا اولنه‌جغی کی
دخی یاقلاشمقده‌در .

بز دیرزکه :

— بز بز بابده پروفسور درایه‌ر
تخمیننه اشترا کدن زیاده حکیم مستر قارلایل
تخمیننه اشتراك ایتمکده‌یز . فاضل حکم
ب و برادرمز محمود اسعد افندی حضرتلر
قارلایلك اسلامیت حقنده‌کی مطالعا

شريعت اسلاميه » عنوانيله اخيراً نشرينه
فق اولدقلرى اثر نفيسده ترجمه وايراد
د كدن ماعدا هر برى بر درس حكمت
لاقنه شايان اولان بر چوق مقالات
صوصه ايله دخى مبحثى توسيع وشرح
يضاح بيورمشلردر. اثر مذكورك مطا-
سندن حاصل اولان فكر ايله كوكلم تخمين
لك ايستركه سن پيه‌ركبى معابد جسيمه
نده منابر خطبانك وضع اولنه‌جغى كون
لاشمقده بولنسون. بو تخمين پروفسور
رايه‌رك تخمينى قدر حالى محاله تعليق عد
لنه‌مز. زيرا برونوكبى حكماقدرشناسان
ع بشر نزدنده اهميتلرينى آرتديره آرتديره
مرتبه‌يه وارديره‌بيله‌جكلر ايديسه بوكون
اردير مشلردر. درايه‌ر ابن رشدك سپينو-

زايه انتقالنه برونونك وساطت ايله
اولدیغنی نه کوزل سویلیورایدی. ابن رشد:
سپینوزایه تبلیغ و نقل دیمك حکمده
حکمت اسلامیه‌یی اوروپایه نقل ایله مس
ویدر. مادامکه برونو دخی کرك بیلهز
کرك بیلمیه‌رك اوروپاده حکمت اسلام
نادیلرندندر بر زمان کلوب‌ده سن پیـ
معبدی درونده کندی هیکلنی کورمکد
زیاده ندا ایلدیکی حکمتك منبر خطاب
کورمکدن روحی البتـه دها زیاده شـ
اولور.

درایه‌رك سوزلری آره‌سنده اقتضـ
ایلدکجه بعض ایضاحات واخطاراتده بولنم
ایدك. شمدی معلم مومی الیهك التنجی با
رسیدهٔ ختام اولمسی اوزرینه بومسئله‌ن

عمومیتی حقنده دخی برقاچ سوز سویلیه‌جکز :

درایه‌رك سوزلرینی بلانقصان تمامیله ترجمه ایلمش بولندیغمزدن صورت افاده‌سنه دقت اولنورایسه اکلاشیلورکه کنیسا اربابی معارف بشریه‌یه دائر کتب توراتیه‌ده هرنه کورمشلرایسه انسان ایچون ممکن اوله‌بیله‌جك علم بوندن عبارتدر وعلمك بودرجه‌سی ده کافیدر ظننه دوشه‌رك آنلرایله توفیق قبول ایده‌میه‌جك اولان هانکی حقیقت باش کوستره‌جك اولور ایسه همان باشنی ازوب محوایتمکه یورمشلردر. ملاحظات مسروده‌مز میاننده دخی دیمش اولدیغمز وجهله اللرنده‌کی توراتلر نسخ اصلیه وحقیقیه اولسه‌لرایدی بویله برغیرتده بلکه معذور

کوریله بیلورلرایدی. اما ینه هیچ بروجهله
اصابت ایتمش اولەمزلرایدی. زیرا کتاب
حقیقیء الهینك تأویل وتفسیرینی حق تعالی
حضرتلرندن بشقه کیمسه‌نك بیلەمیەجکی
محقق اولمقله برابر علمده مرتبهٔ رسوخه
وارمش اولانلر او کتاب کریمك منزل
من عندالله اولدیغنه اصلا شبهه ایدەمیه‌
جکلرندن تفسیر وتأویلی لازم کلن یرلرنده
علملرینك یتدیکی وعقللرینك ایردیکی
قدرینی بالاجرا بالکلیه عقللرینك ایرمدیکی
متشابهاتی دخی « متشابهات » صنفنه آییرەرق
آنلر حقنده تأویلات بیهوده‌دن اجتناب
ایدرلر. بوقاعده نصارا نزدنده دخی موجود
اولسه ایدی علومه قارشو هیچده بو مشکل
نزاعه قیام ایتمزلر ایدی. هله الارنده‌کی

نسخه‌لر نسخ صحیحه اولمدقلری ایچون
آنلرك ظاهری اولان حکملرینی محافظه‌ده
بو درجه‌لره قدر متانت کوسترمش اولملری
حقیقةً استغراب اولنه‌جق موادندر. بو
مسئله‌نك حکمت اسلامیه‌یه تطبیقنه کلنجه:
قرآن عظیم الشان توراتدن بعض شیلری
ناقل اولمقله برابر حقایق علمیه‌یی تدقیق
وتفحصدن اسلامی منع ایتمك شویله طور
سون اویوله سوق واجباریله ایتمکده‌در.
یر یوزنده کزه‌رك عواقب اولینی کورمك
واوللینك بزلردن دها قوی اولدقلرینی
مشاهده ایلمك حقنده‌کی آیات کریمه‌نك
جغرافیا وتاریخ ایله اشتغالی امر ایتمسندن
بدأ ایله آریلرك برشفالی معجون یاپدقلرینه
نظر حکمتمزی جلب ایله طبابت وارضك

خزائن كونا كونى حاوى اولديغنى اخبار
وتيمورك قوت وقدرتى حائز اوله‌رق خلق
ايدلديكنى اشارت ايله طبقـات الارض
ومعدنيـات والحاصـل اجرام سماويه‌نك
دكزده كميلر يوزديكى كبى سماده يوزدكلرينى
بيان ايله علم هيئت بزلره توصيه بيورلمقده
در. يالكز بو علمـلره‌ده مخصوص دكل آ
سيورى سينكلردن دوه‌لره قدر مثللرضربى
وخلقتلرى حقنده نظر حكمتمزك جلبى ايله
تاريخ طبيعى دخى توصيه اولنديغى كبى معارف
بشريه‌نك هر جهتى‌ده بويله برر صورتده
توصيه اولنمقده‌در. هله « بيلنلر بيلميانلره
مساوى اولورمى؟ » حكمنده‌كى آيت جليله
كبى آيات ايله علومك علو قدر وسمو قيمتى
بيان ايدلمشـدركه بو قدر حقـايقه مقابل

بولنان ملت اسلامیه‌نك علومه یبانجی وبا
خصوص دشمن اولوب قالمسی ممكنـاتدن
دكلدر. ایشـته بوسـببه مبنی ظهورلرینی
متعـاقب اهل اسـلام علوم ایله وعلومك
تطبیقاتی دیمك اولان صنایع ایله اشـتغاله
باشـلایوب كشـفیات علمیه‌نك كافه‌سـنده
اوروپالیلره تقـدم ایلمش اولدقلری كبی
كشـفیات جغرافیـه‌ده دخی آنلره تقـدم
ایلمشلردر. فاس واندلس عربلری كمیجیلكی
بك ایلرویه كوتورمشـلردر. آنلر زمانه
قدر قدمای ملاحان قره‌دن بكده آیریله-
مزلر وقره‌یی كوزلرندن غائب ایدرك بیوك
انكینلره طوغری اوزون اوزادی‌یه اوزا-
یه‌مزلر ایكن سـموت كواكبـدن طرق
بحریه‌یی بولوب انكینلره طوغری آچلمق

جسارتی الك اول مسلمانلرده کورلمشدر. «المغرورين» دنيلن واوقدر مهارت وجسارت بحریه‌لرندن طولایی غرورده بيله حقلی کوریلن مسلمان کمیجیلری اطلانتیق دکزلرنده جنوباً وغرباً وشمالاً اوقدر جولانلر اجرا ایلمشلردرکه بونلرك آمریقا سواحلنه قدر واردقلری حقنده بيله روايتلر موجوددر. اسلامیت بومساعیٔ علمیه‌نك هیچ برینه مانع اولمق شویله طورسون بونلرك كافه‌سنی امر ایتمشدر. کشفیات علمیه‌سندن طولایی هیچ بر مسلمانك برونونك حالنه قونلدیغی یوقدر. یالکز مذاهب معنویه‌لرندن طولایی ایکی اوچ کشینك دوچار تعذیر ایدلمش اولدقلری تواریخ اسلامیه‌ده مندرج ایسه‌ده بونلر

مسائل علمیه و فنیه‌دن طولایی دکل افکار تصوفیه‌لرندن طولایی دوچار تعذیر اولمشلر. در. بو تعذیر دخی انکیزیسیون احوالی کبی اولیوب حتی بر باقه‌ او بیچاره‌لر دخی اغراض شخصیه‌یه فدا اولمشلردر . زیرا اسلامك هیئت عمومیه‌سی بونلری تخطئه شویله طورسون بالعکس بونلرك ولایتلرینه قائل اوله‌رق قبرلری اوزرنده تربه‌لر انشا ایدلمش و آنلرك شهادتلرندن صکره دخی مسلك تصوفلری فعلاً وعلناً ومادةً دوام ایتمشدر . بناءً علیه نزاع علم دینك بو جهتی اولسه اولسه صرف خرستیانلغه عائد بر جهت اولوب اسلامیت بو جهتدن بالکلیه خارج وبناءً علیه اعتراضاتك بو درلوسندن تماماً مصوندر .

﴿ يدنجی باب ﴾

« ارضك عمری حقنده‌كی اختلافات »

دراپه‌ر بو بابك محتوياتنی بر وجه آتی خلاصه ايليور :

توراتك روايتی — ارض يالكز التی بيك سنه‌دنبری موجود اولوب التی كونده خلق ايد- لديكی — اسنان انبيادن مقتبس حساب شئون — توراتك روايات مختلفه‌سندن اعداد سنينجه ظهوره كلن مشكلات — طوفان حكايه‌سی — ارضك بنی بشر طرفندن يكيدن مسكونيتی — بابل قله‌سی — اختلاف السنه — لسان ابتدائی —

مشتری ثابته سی قطبلر ینك باصقلغی حقنده قاسینینك کشفی — ارض قطبلر ینك باصقلغی حقنده نوتونك کشفی — بو ایکی کشفدن شو باصقلقلرك برسبب میخانیقیدن نشأت ایلدکلر ینك اکلاشلمسی — علم طبقات الارضك صخور منضده یی کشف ایله نوتون وقاسینینك حکملر ینی تأیید ایتمسی — بو حالده غایت مدید ادوار ژه ئولوژیقیه قبولنه لزوم کورونمسی — خلقت مسلکنك ترکیله تکامل مسلکنك قبولی — انسانك قدمنه دائر کشفیات — زمانك وفضانك مقیاسلر ینك عدم تناهیسی — عمر دنیایه عائد اولان مباحثه نك نه قدر اعتدال ایله یوروتلدیکی —

درایه ر مندرجات مذکوره یی بروجه آتی تفصیل وایضاح ایلیور :

— کائناتك جهات سائره سنه نسبتله ارضك موقع مخصوصی بر منازعهٔ شدیده ومدیده نتیجه سنده تعیین اولندی . کنیسا هیئتی بو بابده

غلبه‌یی کندی نظریه‌سنه قازاندیرمق ایچون اولومه وارنجه‌یه قدر هرکونه وسائطی اجرا ایلدی ایسه‌ده بونلر هپ بیهوده چیقدیلر . قوپرنیق مسلکنك حقیقتنده‌کی بداهت غیرقابل مقاومت ایدی . نهایت‌الامر شمسك مرکزعالم اولوب آنك حرکاتنی تنظیم‌ایلدیکی وارض ایسه شمسك اطرافنده دونر سیاره‌لردن هم‌ده اك کوچکلرندن بریسی اولدیغی صورت قطعیه‌ده قبول اولنمش ایدی . کرهٔ ارضك عمری مسئله‌سی میدانه چیقوب‌ده اوبابده‌کی منازعاتك ظهورندن خبردار اولدیغی زمان کنیسا اولکی معامله‌سندن دها احتیاطکارانه برطورآلدی . زیرا کندیسنه انتقال ایدن روایات متسلسله بر دفعه دها تهلکه‌یه قونیلیور دیمك ایدیسه‌ده بو یوزدن اوقدر تهلکه‌لی برصورتده دوچارمهاجمه اولدیغنی اعتقاد ایلیور ایدی . عالم ایچنده ارضك تقدم وتفوقنی قالدیرمق کنیساجه اساس وحیی مندرس ایلمك نظریله تلقی ایدلدیکی حالده خلقتك تاریخ وقوعنه دائر مباحثه‌یه کیرشمك

بر درجه‌یه قدر تجویز اولنه‌بیلیور ایدی . فقط براز صکره بو درجه تجاوز ایدلدی . بومسئله دخی مرکزیت عالم مسئله‌سندن دها آز تهلکه‌لی اولدی . منشأ خلقت عالم حقنده « تیمه » نام اثرنده « سن و بن تخطر ایتملی‌یزکه بز انساندن بشقه برشی دکلز . اساطیر اولینك بزه ویردیکی خبرلری حسن تلقی ایده‌رك دها زیاده‌سنی مراق ایتمامك بزه لایقدر » دیان افلاطونك مطالعه‌سنه طرفکیرلك ایتمك ممکن دکل ایدی . سنت اوکوستندنبری مسائل علمیه وفنیه‌نك کافه‌سنده توراتلر حجت قاطعه اتخاذ اولنمق یولنی طوتوب ارباب کنیسا بو بابده توراتلردن اویله برطاقم نتایج استنتاج ایلمشلر ایدی‌که بونلر ترقیات علمیه شهراهی اوزرنده غیر قابل‌اقتحام موانع تشکیل ایلیورلر ایدی .

اخطار ایده‌لم که :

— اشبو یدنجی بابك مدخلی اولمق اوزره بو مسئله‌یه دائر درایه‌رك سویله .

بیه‌یی کـ... نظریه‌سنه قازاندیرمق ایچون
لومه وار... ندر هر کونه وسائطی اجرا
لدی ایـ... بونلر هپ بیهوده چیقدیلر .
برنیق ... حقیقتده‌کی بداهت فوق‌قابل
اومت اید... نهایت‌الامر شمسك مرکز عالم
لوب آنلر... آتی تنظیم ایلدیکی وارض ایسه
مسك اطر... دونر سیاره‌لردن هم ده الك
وچکلرندن ... اولدیغی صورت قطعیه‌ده
ول اول... ایدی . کرهٔ ارضك عمری
سئله‌سی میدا... وبده او بابده‌کی منازعاتك
هورندن خـ... اولدیغی زمان کلیسا اولکی
امله‌سندن ... طکارانه برطور آلدی .
یرا کندیسـ... ایدن روایات متسلسله بر
فعه دها تهـ... ـیلیور دیمك ایدیسه‌ده بو
زدن اولـ... برصورتده دوچار مهاجمه
لدیغی اعتقـ... یلیور ایدی . عالم ایچنده
ضك تقدم ... قالدیرمق کلیساجه اساس
ی مندرس ... نظریله تلقی ایلدیکی حالده
لقتك تاریخ ... دائر مباحثه‌یه کیرشمك

بر درجه‌یه قدر تخویر [illegible] ایدی . فقط براز صکره بو درجه [illegible] . بومسئله دخی مرکزیت عام [illegible] دها آز تهلکه‌لی اولدی . مثلا [illegible] حقنده « تیه » نام اثرنده [illegible] بز انساندن بشقه برشی دکلز . [illegible] بزه ویردیکی خبرلری حسن [illegible] دها زیاده‌سنی مراق ایتمامك [illegible] افلاطونك مطالعه‌سنه طرفکیر [illegible] ممکن دکل ایدی . [illegible] علمیه وفنیه‌نك کافه‌سنده نورانلر [illegible] اتحاد اولنمق یولنی طوتوب ارباب [illegible] نوراتلردن اویله برطاقم نتایج [illegible] ایدی‌که بونلر ترقیات علمیه [illegible] غیر قابل اقتحام موانع تشکیل [illegible] ایدی .

[illegible]خطار ایده‌لم که :

— اشبو یدنجی [illegible] اولمق اوزره بو مسئله‌یه دائر [illegible]

دیکی شو سوزلر بوندن اولکی بابلرده
سویلەدیکی سوزلره قیاساً غایت معتدل
کوریلورلر . زیرا بوندن اولکی بابلرده
صراحت لازمەسیله اثبات ایلمش ایدی‌که
سنت اوکوستن و آنك غیرت خرستیانیەسنه
اشتراك ایلیان سائر آباء کنیسائیه شهراه
ترقی اوزرنده ولوکه غیر قابل اقتحام
اولسون موانع ایقاعیله قالمامشلر ایدی .
علوم ایچون اویله برترقی یولی هیچ یوق
ایدی . چونکه علوم دخی صورت کلیەده
محو ایدلمش اولدیغندن وجودی قالمامش
ایدی‌که یولی تصور اولنه‌بیلسون . پرو-
فسور جنابلری بومقدمەیی سرد ایله اصل
مقصودی اولان مقایسەیه بوندن صکره
مباشرت ایلیور . دییورکه :

— توراتلرك بو مسئله حقنده حاوی اولدقلری معلوماتدن یالکز برقاچ دانه‌سنی اخطار ایده‌جکز که بونلرك صورت وکیفیتنه نظراً ایش پك قولای اکلاشیله بیلور. مثلا دییورکه: امر خلقت التی کون دوام ایده‌رك یدنجی کونی دخی خالق تعالی حضرتلرینك استراحتی تشکیل ایلمشدر. بوندن دخی استدلال اولنمش ایدی که حق تعالی حضرتلرینك هر برکونی بیك سنه‌یه مساوی اولدیغندن حیات عالم التی بیك سنه دوام ایده‌جك و بو التی بیك سنه هپ متاعب والام ایله کچوب آندن صکره‌کی بیك سنه ظرفنده استراحت ممکن اوله‌جقدر. شو حاله نظراً علی العموم قبول اولنیور ایدی که حضرت عیسی تولد ایلدیکی زمان دنیانك عمری درت بیك سنه‌لك ایدی. فقط تقویم خصوصنده اوروپا او قدر تقیدسزلك کوستریور ایدی که میلاد عیسادن ٥٢٧ سنه مرور ایدنجه‌یه قدر هنوز مبدأ تقویمی تعیین ایتمامش ایدی. دیونیسیوس اغزیکوئوس یاخود کوچك

دهنیس نامنده بر رومالی پاپاسدرکه تقویم جدیدی تأسیس ایدهرك حالا بتون اوروپا او تقویمی استعمال ایلمکدهدر .

بز دییورزکه :

— امر خلقتك التی کونده ختام بولمش اولدیغی قول شریف قرآنه موافقدر . فقط بونك معناسی اخبار توراتیهدن یهودو نصارایه و بر آرهلق بعض مفسرین کرامه دخی انتقال ایتمش اولان معنایه موافق دکلدر . هله یدنجی کونك استراحت کونی اولدیغی و بو کونده حق تعالی حضرتلرینك دیکلندیکی مسئلهسی حکم قرآنه مغایردر . چونکه بویله برظن حق سبحانه وتعالانك « قیوم » صفتیله توافق ایدهمز . سورهٔ بقرهده آیة الکرسیده « الله لااله الاهو . الحی القیوم لاتأخذه سنة ولانوم » حجت قرآنیهسی

بو استراحت ظننی کلیاً ابطال ایلمشدر.
کندیسنی نوم وسنه اخذ ایتمك شاننده
اولمیان برقادر قیومی استراحته محتاج ایده جك
تعبك اخذینی تصور ایتمك حکمت قرآنیه
ایله توفیق قبول ایده بیله جك ظنلردن
اوله من. امر خلقتك التی کونده وقوعی
حقنده کی اخبار توراتیه نك قرآن کریمده کی
« فی ستة ایام » قول شریفنی معنای حقیقی
وعلمیسی ایله تفسیر ایده میه جکی شونکله
مرتبهٔ وضوحه چیقار که توراتده برنجی
کونده حق تعالانك کوکلری ویری وضیایی
یاراتوب بعده ضیایی ظلمتدن بالتفریق
ضیایه « کوندوز » وظلمته « کیجه » تسمیه
ایلدیکی و ایکنجی کونده فلکی یاراتوب
بوقاروده کی صولری آشاغیده کی صولردن

آيردیغی واوچنجی کونی اشاغیده‌کی صولری
بر یره جمع ایله « دکز » تسمیه ایلدیکی حکایه
ایدلدکدن صکره تا دردنجی کون شمسی
قمری و کواکب سائره‌یی یاراتدیغی بیان
اولنیور. شمسك خلقتندن اولکی اوچ
کونه « کون » اطلاقنه نصل یول بولندیغی
وشمس وقمر ونجوم سائره خلق اولنمزدن
اوچ کون اول یعنی دها ایلك کونی ضیا
و ظلمتك خلقی دیمك نه دیمك اوله‌جغی
دوشونیلور دوشونلمز بویله مناسبتسز
شیلرك حقایق محضه‌یی جامع و مخبر اولان
قرأن عظیم الشانی تفسیره مدار اوله‌میه‌جغی
حقیقتی کندی کندیسنه میدانه چیقار.
بعض مفسرین کرامزك اخبار توراتیه
ماهیتنده‌کی بومناسبتسزلکه وقوف پیدا

ایتمکسزین اوراده‌کی آلتی‌کون ایله قرآن کریمده‌کی « فی ستة ایام » قول شریفنی معنای واحدده آله‌رق اوصورتده تفسیر ایتمش اولملری اهل اسلامی مطلقا اوتفسیری قبوله مجبور ایده‌من. کلام اللهی تفسیر انحصاری تشخص واحده ویرلمامشدر. « راسخون فی العلم » اولان ذوات کرامك هر بری علومدن فنوندن کندیلرینه‌میسر اولان مقداره کوره آیات قرآنیه‌یی تفسیر وتأویل ایدرلر. وقتیله مفسر حکیم حضرت رازی قرآن کریمده‌کی « فی ستة ایام » قول شریفیله توراتده‌کی آلتی کون آره‌سنده ظن اولنان التباسی رفع ایچون پك کوزل تدقیقات علمیه‌ده بولنمش اولدیغی کبی متأخرین علمامزدن بغدادلی آلوسی زاده دخی

تفسیر شریفنده بو مسئلهٔ علمیه‌یی رازیدن دها کوزل بسط و تمهید ایلمشدر. بو عبد عاجز ایسه هر دولت ایچون بر تاریخ خصوصی یازه‌رق بر تاریخ عمومی حالنه قویمش اولدیغم «کائنات» نام اثرده «خلقت عالم وانتشار بنی آدم» امرنده قرآن ایله اقوال حکمانك مقایسه‌سی بولنده قلمه آلدیغم بر مقدمه‌ده وقوف ومعلوماتمك کفایت ایده بیلدیکی درجه‌لرده اما بوندن بر ربع عصر مقدمکی وقوف ومعلوماتمك مساعده‌سی مرتبه‌سنده بو مسئله‌یی تأویل ایلمش ایدم. بو قدر کلفتلره‌ده نه حاجت؟ «فی ستة ایام» ده‌کی ایامی قرآن عظیم الشان ینه کندیسی تفسیر ایلیه‌رك «ان یوماً عند ربکم کالف سنة مما تعدون» آیت کریمه‌سیله ایامك

معنای قرأنیسنی توسیع بیورمشدر . درایه‌رك
برازدها صکره سویلدیکی سوزلره نظراً
بزمز نزدنده سنه دنیلن شیئك بزم صایدیغمز
سنه‌لرك بیکی کبی اولدیغی بالآخره نصارایه
دخی انتقال ایلدیکی مستبان اولیور ایسه‌ده
کرك یهودك کرك نصارانك کلام حقیقیٔ
الٰهیه‌یی دائما یا کلش اکلامش بولنملرینه
ضمیمهٔ بونی‌ده یا کلش اکلامش بولندقلری
کندی کندیسنه میدانه چیقیور. باقسه‌کز آ
درایه‌رنه دییور! امر خلقتك التی کون دوام
ایتمش اولدیغی حقنده‌کی روایت توراتیه ایله
بر کونك دخی بیك سنه‌یه مساوی اولدیغی
حقنده‌کی حکمدن حیات عالمك التی بیك
سنه دوام ایده‌جکی استدلال اولنمش . بو
استدلال ایچون بز هیچ برقرینه هیچ بر

اشارت كوره‌ميورز. بركونك برسنه‌يه
مساوى اولمسندن خلقتك عادى كونلر ايله
التى كون سورميوب آلتى بيك سنه سور-
مش اولديغى استدلال ايدلسه ايدى بونى
معقول بوله‌بيلور ايدك. فقط التى كونده
ياپيلان برايش ينه التى كون دوام ايده‌بيله-
جك ظن اولنوب ده بونده‌كى بداهتك بطلا-
ننه مقابل اوكونلرك هربرينى بيكرسنه عد
ايدرك حيات عالمك دوامنى التى بيك سنه‌يه
قصر ايتمك ايچون اكر برمدار استدلال بر
اشارت برقرينه بوله‌بيلورلرايسه بزده
كوسترملرينى رجا ايدرز. حال بوكه ربمز
عندنده بركون بيك سنه اولمقله‌ده مقصور
دكلدر. زيرا آيت كريمه « الف سنة » دكل
« كالف سنة » در. يعنى بركون بيك سنه

« کبی » در . لسان عربك اسماء اعدادینك
غایه‌سی « الف » اولدیغنـدن او غایهٔ اسماء
عدد کبی اولمق کثرت عظیمه‌دن کنایه‌در .
بزم کبی قوللرده بوملك عندالله نه قدر بیوك
برزمان اولدیغی حقنـده بر فکر مخصوص
پیـداسی ایچون بویله بیورلمشـدر . حتی
معنای لغویسنجه دخی یومده زمانجه بر حد
یوقدر . زمانك برقسم غیرمحدودینه دخی بو
کلمه اطلاق اولنه‌بیلور . بورادە شوایضاحاتی
ویره‌مکدن مقصدمز درایه‌رك خلقت شش
روزه‌یی تمسخر درجه‌سنده استهزالرینه بزم
« فی ستة ایام » مزك مصونیتی حقنده کنج
متفننلرمزك نظر دقت وحکمتلرینی جلب
ایلمکدر . ایشـلك بوندن صکـره‌سی ایچون
کلامی ینه درایه‌ره ترك ایدییورز . دییورکه :

— مقدملری شئون اعصارك تور یخی ایچون مستعمل اولان اصول « پاتر یاقلرك » انبیانك عمرلری اوزرینه یوروتیلن حسابلردن عبارت ایدی . حال بوکه بو بابده‌کی اعدادك آره‌لرینی تألیف ایده‌بیلمك مشکلات عظیمه‌یی موجب اولدی . حق انتقاداتدن مصون اولان او زمانلرده اعتقاد اولندیغی وجهله حضرت موسی کندیسنه اسناد اولنان کتابلرك مؤثر صحیحیدر دیه قبول اولنسه بیله مشار الیهك کندی ولادتندن پك چوق مقدم وقوعه کلمش اولان احوالی یازمسی کیفیتی اوزرنده لزومی قدر تأمل ایدیله‌میور ایدی . ایلك اسفار خمسه‌یی کافهٔ تفصیلاتیله من قبل الرحمن وحی اولنمش برکتابدر دیه تلقی ایلمك عادتا ممکن دکل ایدی . زیرا حق تعالی بوکتابك بروجه صحت محافظه‌سی اسبابنی استحضار ایتمامش ایدی . اشبو کتابلردن اسلافه انتقال ایدن برچوق روایتلر یکدیکریله متناقض کوریلیورلر ایدی . از جمله ساماریتن لسانیله محرر اولان متنی خلقت عالم ایله طوفان آره‌سنده

بیك اوچ یوز یدی سنه مرور ایلدیکنی و نسخهٔ
عبرانیه بیك آلتی یوز آلتی سنه کچدیکنی
و سبتانتلرك ترجمه ایلدیکی نسخه بومدتك ایکی
بیك ایکی یوز آلتمش اوچ سنه اولدیغنی خبر
ویریور ایدی . ینه بو نسخه خلقتدن حضرت
ابراهیمه قدر اولان زمانی نسخهٔ عبرانیه‌دن
بیك بش یوز سنه دها زیاده خبر ویریور
ایدی . حال بوکه طوفانك خلقت عالمدن تخمیناً
ایکی بیك سنه صکره وقوعه کلدیکی و حضرت
عیسانك دخی طوفاندن ایکی بیك سنه صکره
طوغدیغی عموماً قبول اولنیور ایدی . بومسئله‌یی
تتبع ایدن علما تصدیق ایدییورلر ایدی که حضرت
مسیحك بعثتی تاریخنی تعیین ایلیان روایات مختلفه
یوز اوتوز ایکی‌یه بالغ اولمقده‌در . اختلافاتك
بو قدر چوقلغندن‌ده استدلال ایلیورلر ایدی که
توراتلرك بیان ایلدکلری تاریخلری قبول ایچون
عالمی اجباره محل یوقدر . زیرا بو خبرلرك
محافظهٔ صحتی طرف باریدن تأمین ایدلمامش اولد-
یغی بدیهی و آشکار اولدیغی کبی ذکر اولنان

اخبار متخالفه‌دن هانکیسی طوغری اولمق لازم کله‌جکی ده بشقه‌جه بیان اولنمامشدر . بو بابده الك معتبر اصحاب افکار بیله خطادن سالم دکل ایدی . ازجمله‌ سبتانتلرك ترجمه ایلدکلری تورات نسخه‌سنده ماتوسالمك طوفاندن صکره دیه قدر یشاتلمسی کبی .

بز دییورزکه :

— بو فقره‌ده توراتلرك تحریرینی حضرت موسایه اسناد ایتمك ماده‌سی درایه‌ر طرفندن مشکوك کبی کوستریلیور . بونك سببنی آثار سائره‌مزده توضیح وتفصیل ایلمش ایدك . آنلری اوقومش بولنانلر تخطر ایدرلرکه الیوم منتشر قلرك الك اسکی نسخ عبرانیه‌یی تدقیق ایدرك بونلرك بر شیوهٔ افاده ایله یازلامش اولدقلرینه و بر قاچ قلم محصولی اولمق اوزره یازلمش بولند-

قلرینه دقت ایدییورلرده انك ایچون توراتلرك حضرت موسی طرفندن تألیف اولندیغی حقنده یهود وباخصوص نصارانك اعتقادینی رد ایدیورلر. بزم شو اثرده کی مقصدمزه کوره مسئله‌نك بو جهتی بام بشقه بر مسئله‌در. بزم بوراده کی بحث نقطهٔ نظرندن بو مسئله‌یی تلقیمز شو صورتده اوله‌جقدرکه بزجه توراتك صورت اصلیه وصحیحه‌سی دخی حضرت موسانك اثر تألیفی اولمامق لازم کلور. حسب الاسلامیه ایمان ایله مکلف اولدیغمز قرآن عظیم الشانك بزه ویردیکی خبر صحیحه کوره تورات شریف کتب منزله‌دندر. کتب منزله‌نك انزالی حق سبحانه وتعالی قبلنه عطف اولنور. کتب منزله اثر صنع بشر دکلدر. بر کیمسه طر-

فندن تأليفى دكل آ تقليـدى تنظيرى دخى
ممكن اولهمز. بو صورتله حضرت موسايه
نازل اولمش بولنان كتاب شريفك اورته‌ده
وجودى قالامشـدر. ابو الفدا كبى بالطبع
اخبار يهوديه‌دن اقتباس معلومات ايلمش
بولنان عرب مورخلرينك صراحةً يازدقلر-
ينه كوره بلاياى اسارت اثناسنده تورات
شريفه نسـخه‌لرى بابليلر طرفـندن محو
ايدلمشـلردر. ثانيا شـو قدس شريفك ده
هيكلك ده يهوديلكه متعلق هرشـيئك ده
تخريب وامحاسنه قيام ايدلديكى زمان نسخ
توراتيه دخى امحا ايدلمشـلردر. بالآخره
ايران طرفـنده حكومتجه تبـدل وقوعه
كله‌رك كيانيان موقع اقتداره كچمك حسبيله
يهوديلر اسارتدن عفو واطلاق اولندقلرى

زمان حضرت عزیر کندی ازبرنده قالهـ
بیلمش اولدیغی درجـهده توراتی کاتبلره
تلاوت واملا ایدرك یازدیرمشدر. عرب
تاریخلرینك بو روایتلری یهودیلر ایچنده
منتشر وبناءً علیه جملهسنك معلومی اولدیغی
حالده روایات مذکورهیه یهودیلر طرفندن
اعتراض ایدلمامشدر. فقط بالآخره تورات
دیه بزه انتقال ایدن نسخهلر عجبا حضرت
عزیرك تلاوت واملاسنه اولسون موا-
فقمیدرلر؟ بوکابیله امنیت تامهایله اینانهمیز.
چونکه کرك دراپهرك بوراده مختصراً وکرك
رحمة الله هندی مغفورك اظهار الحقده
مفصلاً وموضحاً خبرویردیکی اختلافات
متون هپ نسخهٔ عزیریه اوزرنده وقوعه
کلمش اولمق اولی بالطریقدر. حقیقت حال

بوندن عبارت اولدیغی ایچوندرکه درایه‌ر یوقاروکی فقره‌سنده‌کی استهزالری اشاغیکی فقره‌ده دها زیاده آرتدیرییور. دییورکه :

— ظن اولنیور ایدی‌که طوفاندن مقدم اولان انسانلر نزدنده بر ییل یالکز اوچیوز التمش کوندن عبارت ایدی. بعض مدققین بر دائره‌نك اوچیوز التمش درجه‌یه تقسیمی اصول قدیمه‌سنك دخی بوندن قالمش اولدیغنی تصدیق ایدییورلر. کنیسا اربابی دییورلر ایدی‌که طوفان زماننده حرکت شمسه خلل کله‌رك سنه‌لر بش کون والتی ساعت اوزامشدر. بو وقعهٔ عجیبه‌نك سنین خلقتك ۱٦٥٦ سنده تشرین ثانی آینك ایکنجی کونی وقوعه کلمش اولدیغی حقنده‌کی ظن الك مقبول اولان ظن ایدی. فقط دوقتور ویستون بونی بر قات دها تدقیق ایدرك ماه مذکورك اون سکزنده وقوعه کلدیکنی صورت قطعیه‌ده حکم ایلمشدر. مدققیندن بعضلری دخی طوفاندن مقدم قوس قزحك اصلا وقوعه کلمامش اولدیغنی دوشونیورلر.

دیکر بعضلرینه کوره قوس قزح یالکز طوفان
زماننده بر اشارت اولوب بر معنایه دلالت ایلمشدر.
کذلك اعتقاد اولندیغنه کوره طوفانه قدر انسانلر
یالکز نباتات ایله تغذی ایدرلر ایکن سفینهٔ نوحدن
چیقدقدن صکره حیوانات لحومنی اکل ایلمك
مساعده سنه نائل اولمشلردر. ظن اولنه بیلور که
طوفانك وقوعی سطح ارضك شکل و صورت
طوپوغرافیسنی حس اولنه جق درجه لرده تبدیل
ایتمامشدر. زیرا حضرت نوح طوفاندن اولکی
معلومات جغرافیه سنه استناد ایدرك یریوزینی اوچ
اوغلنه تقسیم ایلمشدر. بو تقسیمده اوروپایی یافثه
وآسیایی سامه وآفریقایی دخی حامه ویرمشدر.
اوزمان نوح آمریقا ایچون اصلا قید ایتمامشدر.
زیرا آمریقا هنوز طانمامش ایدی. بو اوچ
رئیس کندیلرینه تخصیص اولنان ممالکك دهشت
فرمای قلوب ناظرین اولان تنهالغندن وطوفانك
براقدیغی عظیم وجسیم کول وبطاقلقلردن ودرو-
نـدن هنوز کیمسه نك کچمدیکی اورمانلردن اصلا
ممانعت کورمکسزین کچوب کندیلرینه تخصیص

اولنان یرلره کیتمشلر واوچ قطعهٔ عالم اوزرنده
یرلشمکه باشلامشلردر. یتمش سنه ظرفنده عائلهٔ
آسیائیه یوزلرجه نفوسه وارمش ایدی. مزاپو-
تامیا اوواسنده یرلشه‌رك بزه مجهول قالان برسببدن
طولایی برقله بناسنه باشلامشلر ایدی که توراتك
قولنجه تپه‌سی کوکلره یتیشه‌جك ایدی. اوزه‌بك
بزه خبر ویردیکنه کوره بوایش قرق‌سنه دوام
ایتـدی. هنوز اتمـام ایده‌مامش اولدقلری بر
زمانده ایدی که برصورت معجزکارانه‌ده لسانلرینه
اختلاف عارض اوله‌رق اورادن عالمك هرطرفنه
طوغری طاغلمشلر کیتمشلردر. سنت آمبرواز
بزه اثبات‌اتمکه غیرت ایلیورکه لسانلرك بوتغیری
فعل بشر اثری اوله‌مز. اور یژن ایسه بو تغیر
السنه ملائکه‌نك بیله ایشی اوله‌میه‌جغنه قناعت
کوستریور.

بز دییورزکه:

— اشبوطوفان نوح مسئله‌سی علوم
ایله دین آره‌سنده تشکل ایلیان نقاط منازع

فيهانك اوقدر مهمـلرندن اودرجـه‌لرده
مشكللرندن برينى تشكيل ايدركه دراپه‌رك
بونقطه اوزرنده تخمين ايديله‌ميه‌جك درجه
لرده شدت كوسترمه‌مش اولديغى بيله حكم
اولنور. «توراة» ناميله موجود بولنان
كتـابلرده طوفانك كيفيتنـه دائر ويريلن
تفصيلات علماى اسلامدن برفرقه‌يى بيله
تخطئه ايليه‌رك حقيقت امرده توراتك بو
اخباراتنه اشتراك ايتميان قرآن كريمك علومه
قطعا مخالف اوليان آيات جليله‌سنى مطلقا
روايت توراتيه‌يه موافق دوشه‌جك برصو-
رتده تفسير وتأويله بذل مقدرت ايلمش
بولندقلرى بيله كوريلور. دقت اولنورايسه
علناً مشاهده قيلنوركه علماى مومى اليهم
شوطوفان مسئله‌سنده قرآن كريمك روايات

توراتیه ایله موافق اولهمامسی صانکه بر
نقیصه اوله‌رق تلقی ایدیله‌جکی احتمالندن
قورقلمش‌ده بو تفسیر و تأویله اکا کوره
اهمیت ویرلمشدر. بز درایه‌رك شو صحیفه‌
لرینی ایلك اوقودیغمز زمان طوفان مسئله‌
سنده احکام قرآنیه‌نك روایات توراتیه‌یه
موافق اولمدیغنی بالتخطر قیود ملاحظاتمز
میانه ادخال ایلمش ایدك. ترجمه و تحریرده
نوبت بو مسئله‌یه کلنجه بوکا دائر اولان معلو-
ماتمزی توسیعه لزوم کوردك. بعض حفاظ
کرامه بالمراجعه حضرت نوحه دائر آیات
کریمه‌یی جمعه باشلادیغمز کبی بونلرك احکا-
مندن برمنوال محرر بعض علمای اسلامك
طوفانده‌کی عمومیتی وبتون نوع بشرده‌کی
مغروقیتی نه وجهله استدلال ایلمش اوله-

قلری امرنده دخی علم و فضیلتلرینه اعتمادمز بر کمال اولان بعض علمای کرامزه مراجعت ایلمش ایدك. بو صره‌ده بر ذات معارف سمات طرفندن بزه اخبار و تبشیر بیورلدی‌که اسبق قونیه مرکز متصرفی اولوب مدققین علمادن بولنان احمد رشدی افندی شو مسئلهٔ طوفانك حلنه دائر بر رساله قلمه آله‌رق کتبخانهٔ ابو الضیا جزؤلری میاننده طبع ونشر اولنمشدر. مسارعةً بو رساله‌یی دخی ایدندك. الحق مطلوبه موافق بر صورتده تنظیم ایدلمش اولدیغنی کوره‌رك ممنون ومتشکر قالدق. صاحب رساله بو حلده نه کوزل بر طریق اتخاذ ایتمش! اولا مسئلهٔ طوفانه دائر توراتده نه‌قدر سوز وارایسه عیناً نقل ایلمش. ثانیاً ینه بو مسئله‌یه دائر

قرآن کریمده نه قدر آیت وار ایسه جمع ایلمش. ثالثاً حل مسئله یه دائر کندی طر-فندن بعض مقایسات وتدقیقاته کیرشمش. اول باول روایات توراتیه نك ایراد اولنمسی کرچکدن بجادر. زیرا تورات بومسئله یی اویله برصورتده تصویر ایلمش که صولر بتون کرهٔ ارضی احاطه ایدرك اك یوکسك طاغلرك دخی اوزرینه چیقوب بو حالده اهل سفینه دن ماعدا بتون انسانلرك وحیوا-نلرك هلاك اولدقلرینی کوسترمش. حال بوکه طبیعیون حکما بتون دکزلرده ویر آلتلرنده وکرهٔ نسیم ایچنده موجودیتی تخمین ایدیلن صولری جمع ایله ارض اوزرنده صودن برقشر خامس یاپیله جق اولسه بوقشرك قالینلغی آنجق درت بش

دتى و اوله بيله جكندن اويله الك يوكسك
طاغلرى اورته بيله جك قدر بر قشر پيداسنه
موجود صولرك كفايت ايده ميه جكى ادعاسيله
شدتلى بر اعتراضه قيام ايلدكلرى كبى برقاچ
كافر معنده غضباً بتون اهل زمينى هلاك
ايتمك دخى، وافق حكمت اوله ميه جغنى بيان
وباخصوص چين كبى جهانك بعض يرلرنده
وقوع طوفانك مجهولاتدن اولديغنى ده
درميان ايلمشلردر. بوراده بزدخى فاضل
مشاراليه احمد رشدى افنديىنك اثرينه
بالاقتفا اولا روايت توراتيه‌يى درميان
ايده جك ايسه‌ك ده بيهوده اطنابدن احترازاً
مكرراتى براقوب نوعما خلاصه اوله‌رق
ايراد ايده‌جكز. بونلرك اصلى ايسه تكوين
المخلوقات سفرينك التنجى ويدنجى وسكزنجى

نجی فصللرنده بولندیغنـدن مراق ایدنلر
تورات ترجمه‌لرینه مراجعت ایلیه‌بیلورلر.
ایشته خلاصهٔ توراتیه‌منز بروجه آتیدر:

« واولدی‌که یریوزنده چوق آدم اولمغه باشلا‌
دقجه و آنلره قزلر طوغدقجـه اللهـك اولادی
آدملرك (مؤمن وصالح ذواتك) قزلری کوزل
اولدقلرینی کوروب جمله‌دن اختیـار ایتـدکلرینی
کندیلرینـه عورتلکه آلدیلر. و رب دیدی‌که:
بنم روحم دائمـا آدم آره‌سنده تحاصن ایتمیـه‌که
لحمدروآنك مدت ایامی یوزیکرمی ییل اوله‌جقدر.
اول کونلرده یرده جبـارلر وار ایدی. بونلر
قدیمدن نامدار ایدیلر و رب کوردی‌که انسـانك
شرتی یرده چوقـدر و قلبی افکارلرینـك جمله
قصوری هرکون بدتر اولمقـده‌در ورب آدمی
یرده یاپدیغنه پشیمان اولدی وقلبنده الم چکدی.
دیدی‌که خلق ایتدیکم آدمی یریوزندن محوایده‌یم.
انساندن بهایمه حشراته هوا قوشنه وارنجه‌یه‌دك.
اما نوح ربك قاتنده عنـایت بولدی. صـادق

وعصرنده کامل ایدی. اوچ اوغل تولید ایلدی.
سامی وحامی ویافثی. الله نوحه دیدی که جمله بشرك
صوکی اوکمه کلدی. زیرا آنلردن یرظلم ایله
طولمشدر. ایشته بن آنلری زمین ایله برابر هلاك
ایده جکم. کندیکه برسفینه واوسفینه ده اوطه لر یاپ
وآنی ایچرودن وطشره دن زفتله. طولی اوچ یوز
وعرضی اللی وبویی اوتوز برزراع اولسون. اوچ
طبقه یه منقسم بولنسون. بن یراوزرینه برصوطوفانی
کتوره جکم. یرده هرنه وار ایسه هلاك اوله.
اماسنکله عهدمی مقرر ایده یم. سفینه یه کیره جکسك
اولادك وعورتك واوغللرینك عورتلری وجمیع
حیوانلردن برر چفتی سفینه ایچنده سنکله حیاتده
قاله لر وهر ینیلیه جکدن یانته دوشیر. تاکه هم
سکا هم آنلره ییه جك اوله والله نیجه که امر ایتدی
ایسه نوح بویله ایلدی. نوح التی یوز یاشنده
ایکن اول صوطوفانی یر یوزنده اولدی. نوح
اوغللری وعورتی واوغللرینك عورتلری وحیوا
نات چفتلری سفینه یه کیردیلر. یدی کون صکره

طوفان صولری یر اوزرینه آقار اولدیلر. عظیم لجه‌نك جمله پكارلری چاتلادی وكوكك پنجره‌لری آچلدیلر. و یر اوزرنده قرق كون وقرق كیجه یاغمور اولدی. سفینه صولرك یوزنده یوزرایدی. صولر یر اوزرینه زیاده‌سیله غلبه ایتمكله بتون كوكك التنده جمله یوجه طاغلر اورتلدیلر و یر یوزنده دپره‌نن قوش بهیمه و حشراته وارنجه‌یه قدر بالجمله حیوانات انسان ایله برابر هلاك اولدیلر. هر كیمك برونده حیات نفسی وار ایسه هلاك اولدی. یالكز نوح و آنكله برابر سفینه‌ده اولانلر قالدیلر و صولر یر اوزرینه یوزاللی كون غلبه ایلدیلر. پس الله نوحی و بیله‌سنجه سفینه‌ده اولانلری خاطرینه كتوردی. یر اوزرینه بر یل كچوردی. اوزمان صولر دیكدی ولجه‌نك پكارلری وكوكك پنجره‌لری قپاندی وكوكك یاغموری منع اولندی. صولر یردن كیروچكیلوب واره‌رق دونه‌رك یوز اللی كوندن صكره صولر ایندیلر. یدنجی آیده آرارات طاغلرینك اوزرنده سفینه قرار ایتدی .... »

ایشته تورات طوفانی بو وجهله وقوعه
گتورتوب یرلر قوریدقدن صکره اهل
سفینه‌یی قره‌یه چیقارتیور و آنلرك ذبح
ایتدیکی قربانلرك عندالله نصل مقبول
اولدیغنی‌ده « ورب آنلرك طیب رایحه‌سنی
قوقولادی وقلبندن دیدی که من بعد آدم
ایچون یره لعنت ایتمیه‌جکم. زیرا آدم قلبنك
فکری اوغلانلغندن یارامزدر و من بعد
ایتدیکم کبی آرتق یرك جمله حیوانی
اورمیه‌جغم. شمدن کیرو یرك ایامی طور-
دقجه اکین و بیچین صوغوق و صیجاق و یاز
وقیش و کون و کیجه اکسیلك اولمیه‌لر »
کلماتیله بالاخبار مبحث مذکوره خاتمه
چکیور. بوندن صکره احمد رشدی افندی
حضرت نوح و آنك طوفاننه دائر قرآن

کریمده نه‌قدر آیات جلیله وار ایسه جمله‌سنی جمع ایلیور. بزدخی آنلری بروجه آتی نقل وقارئلرمزجه تزیید استفاده ایچون تفسیر مواکبه مستنداً ترجمهٔ مأللرینی دخی علاوه ایده‌جکز.

سورهٔ اعرافدن : نوح علیه‌السلام قصه‌سنه متدائر آیات جلیله:

لقد ارسلنا نوحاً الی قومه فقال یاقوم اعبدوا الله مالکم من آله غیره انی اخاف علیکم عذاب یوم عظیم . قال الملاء من قومه انا لنریك فی ضلال مبین . قال یاقوم لیس بی ضلالة ولکنی رسول من رب العالمین . ابلغکم رسالات ربی وانصح لکم واعلم من الله مالا تعلمون . اوعجبتم ان جاءکم ذکر من ربکم علی رجل منکم لینذرکم ولتتقوا ولعلکم ترحمون . فکذبوه فانجیناه والذین معه فی الفلك واغرقنا الذین کذبوا بایاتنا انهم کانوا قوماً عمین .

ترجمهٔ معانئ شریفه‌سی :

تحقیق بز نوحی قومنه ارسال ایلدك . دیدی که ای قومم الله‌ه عبادت ایدکز آندن غیری عبادته لایق کیمسه یوقدر . قیامتده سزك ایچون عذابدن خوف ایدرم . قومنك بیوکلری اکا دیدیلرکه تحقیق بز سنی آشکاره ضلالتده کوریورز . نوح دیدیکه ای قومم بکا ضلالت یوقدر . بن آنجق رب العالمین طرفندن رسولم . سزه ربمك رسالت واوامرینی تبلیغ ایدیيورم وسزه نصیحت ویریيورم . سزك بیلمدیککز شیلری طرف ربانیدن تعلیم ایله بن بیلیورم . ربکز طرفندن ینه سزك جنسکزدن بر آدمه وحی وذکر کلدیکنه تعجبمی ایدییورسکز ؟ او وحی سزی انذار ایتمك وکفر ومعاصیدن صاقندیرمق ایچوندر . تا که رحمت اولنه‌سکز . ایندی قوم نوحی تکذیب ایتدیلر . بز نوحه وآنکله برابر سفینه‌ده اولانلره نجات ویردك . وآیتلرمزی تکذیب ایدنلری غرق ایلدك . زیرا آنلر کور بر قوم اولدیلر .

احمد رشدی افندی کندی محاکمات ومقایسه‌سنده انظار دقت واهمیته توصیه ایدییورکه توراتده حضرت نوحك کندی قومنی بو یله نصیحتلر ایله طریق حقه دعوت ایلدیکنه وقومندن کافر اولانلرك نصیحت ودعوتی قبول ایتمدکلرینه دائر اشارت یوقدر . تورات اولو اورته بر غضب الٰهی ایله بتون نوع بشرك هلاکنه یوروندیکنی کوسترمکده‌در . مسئله‌نك بو جهتنده تورات ایله قرآن آره‌سنده توافق اولمدیغی کبی آپ آشکاره کوریلیورکه مغروقین مسئله‌سنده دخی توافق یوقدر . زیرا قرآن کریمده آیات الٰهیه‌یی تکذیب ایدنلرك بوغلدقلری تصریح بیوریلیور . بو دقتلر بر وجه آتی آیات سائره حقنده دخی لازمدر .

سورهٔ یونسدن : نوح علیه السلامه
دائر آیات جلیله :

واتل علیهم نباء نوح اذقال لقومه ان کان کبر علیکم مقامی وتذکیری بآیات الله فعلی الله توکلت فاجمعوا امرکم وشرکاءکم ثم لایکن امرکم علیکم غمة ثم اقضوا الی ولاتنظرون. فان تولیتم فما سئلتکم من اجر ان اجری الا علی الله وامرت ان اکون من المسلمین . فکذبوه فنجیناه ومن معه فی الفلك وجعلناهم خلائف واغرقنا الذین کذبوا بآیاتنا فانظر کیف کان عاقبة المنذرین .

مآل شریفنك ترجمه‌سی :

یا محمد اهل مکه‌یه نوحك خبرینی اوقو . او وقت‌که نوح کندی قومنه دیدی‌که ای قومم اکر بنم آره‌کزده اقامتم وسزی آیات اللهك تذکیرینه دعوتم سزه آغر کلدی‌ایسه بن اللهه توکل ایلدم . ایمدی امرکزی جمع وتحکیم وشریکلریکزله برابر قصدیکه اتفاق ایدکز وهلا که قصدیکز کیزلی اولمیوب آشکاره

اولسون . بلا امهال ایسته دیککزی اجرا ایدك .
اکر اعراض ایدر ایسه کز بن سزدن بر اجرت
ایسته مدم . بنم اجرتم آنجق الله تعالی اوزر .
ینه در . بن مسلملردن اولمقلغم ایچون طرف
باریدن امر اولندم . قومی آنی تکذیب ایتدیلر .
بز اکا و آنکله برابر کمیده اولانلره نجات .
ویردك و آنلری هالکلره خلیفه لر قیلدق
و آیتلرمزی تکذیب ایدنلری غرق ایلدك .
باق که پیغمبر طرفندن انذار اولنانلرك عاقبتلری
نصل اولدی .

سورهٔ هوددن : نوح علیه السلام
قصه سنه متدائر آیات کریمه :

ولقد ارسلنا نوحاً الی قومه انی لکم نذیر
مبین . ان لا تعبدوا الا الله انی اخاف علیکم
عذاب یوم الیم . فقال الملاء الذین کفروا من قومه
مانریك الا بشراً مثلنا ومانریك اتبعك الا الذین هم
اراذلنا بادی الرأی ومانری لکم علینا من فضل
بل نظنکم کاذبین . قال یاقوم ارأیتم ان کنت

بينة من ربى وآتينى رحمةً من عنده فعميت عليكم انلزمكموها وانتم لها كارهون . ويا قوم لا اسئلكم عليه مالاً ان اجرى الا على الله وما انا بطارد الذين آمنوا انهم ملاقوا ربهم ولكنى اريكم قوماً تجهلون . ويا قوم من ينصرنى من الله ان طردتهم افلا تذكرون . ولا اقول لكم عندى خزائن الله ولا اعلم الغيب ولا اقول انى ملك ولا اقول للذين تزدرى اعينكم لن يؤتيهم الله خيراً الله اعلم بما فى انفسهم انى اذاً لمن الظالمين . قالوا يانوح قدجادلتنا فاكثرت جدالنا فأتنا بما تعدنا ان كنت من الصادقين . قال انما يأتيكم به الله انشاء وما انتم بمعجزين . ولاينفعكم نصحى ان اردت ان انصح لكم ان كان الله يريد ان يغويكم هو ربكم واليه ترجعون . ام يقولون افتريه قل ان افتريته فعلى اجرامى وانا برىء مما تجرمون . واوحى الى نوح انه لن يؤمن من قومك الا من قد آمن فلا تبتئس بما كانوا يفعلون واصنع الفلك باعيننا ووحينا ولاتخاطبنى فى الذين ظلموا انهم مغرقون . ويصنع الفلك وكلما مر عليه ملاء من قومه سخروا

منه قال ان تسخروا منا فانا تسخر منكم كما تسخرون .
فسوف تعلمون من يأتيه عذاب يخزيه ويحل عليه
عذاب مقيم . حتى اذا جاء امرنا وفار التنور قلنا
احمل فيها من كل زوجين اثنين واهلك الا من سبق
عليه القول ومن آمن وما آمن معه الا قليل .
قال اركبوا فيها بسم الله مجريها ومرسيها ان ربي
لغفور رحيم . وهي تجري بهم في موج كالجبال
ونادى نوح ابنه وكان في معزل يا بني اركب
معنا ولا تكن مع الكافرين . قال سآوي الى
جبل يعصمني من الماء قال لا عاصم اليوم من امر الله
الا من رحم وحال بينهما الموج فكان من المغرقين .
وقيل يا ارض ابلعي ماءك ويا سماء اقلعي وغيض
الماء وقضي الامر واستوت على الجودي وقيل بعداً
للقوم الظالمين . ونادا نوح ربه فقال رب ان
ابني من اهلي وان وعدك الحق وانت احكم الحاكمين .
قال يانوح انه ليس من اهلك انه عمل غير صالح
فلا تسئلن ما ليس لك به علم اني اعظك ان تكون
من الجاهلين . قال رب اني اعوذ بك ان اسئلك
ما ليس لي به علم والا تغفرلي وترحمني اكن

من الخاسرين . قيل يا نوح اهبط بسلام منا وبركات عليك وعلى امم ممن معك وامم سنمتعهم ثم يمسهم منا عذاب اليم . تلك من انباء الغيب نوحيها اليك ما كنت تعلمها انت ولا قومك من قبل هذا فاصبر ان العاقبة للمتقين .

احمد رشدی افندی سورهٔ هوددن اشبو آیتلری « من المغرقین » کلمه‌سنه قدر نقل ایلمشلر ایدی . بز آندن صکره‌کی آلتی آیتی‌ده نقل ایلدك . تاکه سورهٔ مذکوره‌دن بو مبحث تمامیله نقل ایدلمش اوله. قصهٔ نوح ووقعهٔ طوفان بو آیتلرده بیان بیورلدیغی قدر تفصیلات ایله قرآن کریمك سور سائره‌سنده تفصیل بیورلمامشدر . ترجمهٔ مآل شریفی بروجه آتیدر :

تحقیق بز نوحی قومنه ارسال ایلدك . بن

سزك ایچون نذیر ومبینم دیه . اللهدن بشقه‌سنه
عبادت ایتمیکز یوم الیم اولان قیامت عذابندن
سزك ایچون قورقارم دیه . نوح قومندن کفر
ایدنلرك رؤساسی دیدیلرکه بز سنی کندیمز کبی
بر بشردن بشقه برشی کورمیورز و بزم بی‌تأمل
وتفکر اراذلمز اولانلردن ماعدا سکا کیمسه‌نك
تابع اولدیغنی کورمیورز و بزم اوزرمزه سزك
برفضل ورجحانکزی کورمیورز . بلکه‌بز سزی
کاذبلردن ظن ایدییورز . نوح دیدی‌که ای
قومم بن ربم طرفندن بینه وحجت اوزره اولسه‌م
ور بك عندندن بکا نبوت ورحمت کلسه وسز
بونلری کورمسه‌کز آنلری استکراه ایدر اولد-
یغکز حالده بز سزی اقناع والزام ایده‌بیلور-
می یز ؟ وای قومم بن سزدن رسالتم ایچون
مال ایستمه‌م . بنم اجرتم آنجق الله تعالی اوزر-
ینه‌در . بن ایمان ایدنلری طرد ایدیجی دکلم .
آنلر ربلرینه ملاقات ایدیجیلردر . ولکن بن
سزی جاهل برقوم کوریورم وای بنم قومم اکر
بن او ایمان ایدنلری طرد ایتسه‌م عذاب اللهدن

بکا کیم یاردم ایدر؟ بونی دوشونمیورمیسکز ؟
بن سزه اللهك خزینه‌لری بنم عندمده‌در دیمیورم
وبن غیبی بیلورم دیمیورم. بن بر ملکم دیه‌یورم
کوزلر یکزك خور وحقیر کوردکلری آدملر
ایچون دیمیورم که الله آنلره خیر ویرمیه‌جکدر
آنلرك نفسلرنده نه اولدیغنی الله هر کسدن زیاده
بیلور . بن آنلرك اسلامنی حکم ایتمز ایسه‌م
ظالملردن اولورم . قوم دیدیلرکه ای نوح بزم
ایله مجادله ایتدك وجدالی چوغالتدك اکر صا-
دقلردن ایسه‌ك وعد ایلدیکك عذابی بزه کتور.
نوح دیدی که الله مراد ایدر ایسه او عذابی
آنجق سزه الله کتورور . سز آنی عاجز
براقیجی دکلسکز . اکر الله سزی اغوا ایتمکی
مراد ایدر ایسه بن سزه نصیحت ویرمك
ایسته‌سه‌م بیله نصیحتم سزه فائده ویرمز . او
سزك ربکزدر سز اکا راجعسکز . نوح
اللهه افترا ایتدیمی دیورلر ؟ سن دیکه اکر
بن اللهه افترا ایتدم ایسه کناهی بنم اوزریمه‌در .
حال بوکه سزك بکا افترا ایتدیککز جرمدن بن

بری‌یم . نوحه وحی اولندی‌که حقیقةً ایمان ایتمش اولانلردن ماعدا آرتق قومکدن کیمسه ایمان ایتمیه‌جك . اعدی ایشله‌مش اولدقلری ایشدن طولایی محزون اولمه . کوزمز ایله وحیمز ایله سفینه‌یی یاپ . ظلم ایدنلر ایچون بکا دعا ایتمه . آنلر غرقه محکومدرلر . کمی‌یی تصنیع ایدر ایکن هر نه زمان قومنك رؤساسی مرور ایلدیلر ایسه آندن طولایی تمسخر ایلدیلر . نوح دیدی‌که سز بزم ایله تمسخر ایدییور ایسه‌کز بزده سزك تمسخرکز کبی تمسخر ایدرز . یقینده اوکرنورسکزکه رسوا ایلق عذابی کیمه کلور وآخرتده عذاب دائمی کیمه واقع اولور . نهایت امرمز کلوب ده تنور ارضدن صو فوراننه باشلادقده نوحه دیدك‌که هرجفتدن ایکی‌یی واهل بیتکی کمی‌یه بیندیر فقط مغروقیت حکمی کندی اوزرلرینه واقع اولانلری بیندیرمه . سکا ایمان ایدنلری بیندیر آنجق نوحه ایمان ایدنلر آز کیمسه‌لر ایدی . نوح بو اهل سفینه‌یه دیدی‌که سفینه‌یه بینکز . آنك یورومسی وطورمسی اللهك

اسمیله‌در . تحقیق ربم غفور رحیمدر . او سفینه طاغلر کبی طالغه‌لر آره‌سنده آنلری کوتوردی ونوح اوغلی کنعانه ندا ایلدی. کنعان آیری بر محلده ایدی . نوح دیدی کی اوغلجغم گل بزم ایله برابر بین. کافرلرایله برابر اولمه . کنعان دیدی‌که طاغه صغینورم او بنی صودن محافظه ایدر . نوح دیدی‌که بوکون امر الٰهیدن قورتاریجی یوقدرمگر الله مرحمت ایده. طالغه بونلر آره‌سنه حیلولت ایده‌رك کنعان دخی مغروقلردن اولدی . طرف باریدن دنیلدی‌که ای ارض صو یکی یوط ای سما صو یکی کس صو کسیلدی. امر الٰهی یرینی بولدی. سفینه جبل جودی اوزرنده قرار ایتدی. ودینلدی‌که قوم ظالمینه بعد اولسون. نوح ربنه ندا ایله دیدی‌که ای ربم اوغلم کنعان اهل بیتمدن ایدی وتحقیق سنك وعدك حقدر سن احکم الحاکمینسك . حق تعالی دیدی‌که ای نوح تحقیق او کنعان سنك اهل بیتکدن دکلدر . زیرا او غیر صالح عملدر . معلومك اولمیان شیئی بندن سؤال ایتمه سنی جاهللردن

اولمقدن وقايه ايدرم . نوح ديدی كه ربم علمم اولميان شيئی سؤالدن طولايی مرحمتكه صيغينورم . اكر بكا مرحمت ومغفرت بيورمزايسه‌ك خاسرينـدن اولورم . دينلدی كه ای نوح بزدن سلامتله كميدن چيق . سكا وسنكله برابر اولان امتلره بركات واردر . وآنلردن امتلركله‌جكدركه آنلری متاعلانديره‌جغز . بعده كفرلری حسبيله آنلری طرفمزدن عذاب اليم مس ايده‌جكدر . بو اخبار غيبدندر . سن وقومك بوندن اول آنی بيلمديككز حالده بز آنی سكا وحی ايليورز صبر ايت تحقيق خير عاقبت متقيلر ايچوندر .

دقت بيورمليدركه اشبو آيات جليلهٔ متسلسله‌نك مجموع احكام شريفه‌سنده حكايهٔ توراتيه‌يه مشابهت يوقدر . نه طوفانك عموميتنی ونه‌ده عموم نوع بشرك مغروقيتنی ظن ابتديره‌جك اشارت بيله يوقدر . كله‌جك آيات جليله دخی بويله‌در .

سورهٔ حجدن : قوم نوح وعاد وثمود حقلرنده شرفنزول بیورلان آیات جلیله‌دن :

وان یكذبوك فقد كذبت قبلهم قوم نوح وعاد وثمود وقوم ابراهیم وقوم لوط واصحاب مدین وكذب موسى فامليت للكافرين ثم اخذتهم فكيف كان نكير .

خلاصهٔ مآل شریفی شودركه :

یا محمد اكر قومك سنی تكذیب ایدییور ایسه بین‌الانبیا تكذیب اولنان یالكز سن دكاسك . مقدملری نوح وعاد وثمود قوملریله قوم ابراهیم وقوم لوط واصحاب مدین دخی بویله پیغمبرلرینی تكذیب ایتمشلر ایدی . موسى دخی تكذیب اولنمشدر . بن كافرینه مهلت ویردم . بعده آنلری مؤاخذه ایتدم . ایمدی بنی انكار ایدنلر نیجه اولدیلر كور .

بوراده اخطار ایتملی یزكه : كرك اشبو

نوح وطوفان نوح قصه‌سی وكرك سائر
بونجه انبيا وامم قصه‌لری سلسلهٔ رسالت
وايمان خصوصنده عرب جاهلنك نظر
حكمتلرينی جلب ايله برابر سورهٔ هودك
نهايتلرنده « وكل نقص عليك من انباء الرسل
مانثبت به فؤادك وجاءك فی هذه الحق
وموعظة وذكری للمؤمنين » آيت كر-
يمه‌سنده دخی تصريح بيورلديغی وجهله
محضا كفارك اذالرينه جفالرينه قارشو
مبارك قلب محمدی‌يی تطمين ايلمك مقصد
وحكمت الٰهيه‌سنه مبتنيدر . بوقسه اخبار
اولين بونلردن عبارت اولوب بونلردن
ماعدا وقايع تاريخيه بولنمامق وقيود تاريخيه
نظر قبوله آلنمامق كبی مقاصد حكمت
اسلاميه‌ده يوقدر .

سورهٔ انبیادن : نوح علیه السلامه دائر آیات کریمه :

ونوحاً اذنادی من قبل فاستجبناله فنجیناه واهله من کرب العظیم. ونصرناه من القوم الذین کذبوا بآیاتنا انهم کانوا قوماً سوء فاغرقناهم اجمعین .

مآل شریفی :

نوحی دخی یاد ایله که دها اول کندی قومنك اذاسندن بزه دعا ایده‌رك بز دعاسنی قبول ایلدك. آنی واهلنی کرب عظیمدن قورتاردق . آیاتمزی تکذیب ایدن قومی اوزرینه نوحه نصرت ویردك . او قوم بد طینت کفره‌دن عبارت اولمغله جمله‌سنی غرق ایتدك .

سورهٔ شعرادن : قوم نوح علیه‌السلامه متدائر آیات جلیله :

کذبت قوم نوح المرسلین. اذقال لهم اخوهم نوح الاتتقون . انی لکم رسول امین . فاتقواالله

واطيعون. وما اسئلكم عليه من اجران اجرى الا على رب العالمين . فاتقوا الله واطيعون . قالوا انؤمن لك واتبعك الارذلون. قال وما علمى بما كانو يعملون . ان حسابهم الا على ربى لو تشعرون . وما انا بطارد المؤمنين . ان انا الا نذير مبين . قالوا لان لم تنتة يا نوح لتكونن من المرجومين . قال رب ان قومى كذبون . فافتح بينى وبينهم فتحاً ونجنى ومن معى من المؤمنين. فانجيناه ومن معه فى الفلك المشحون . ثم اغرقنا بعد الباقين .

ترجمهٔ مآل شريفى :

قوم نوح كندى پيغمبرلرينى تكذيب ايتديلر. قرنداشلرى نوح آنلره اللهدن اتقا ايتمزميسكز بن سزك ايچون پيغمبر امينم. اللهدن اتقا وبكا اطاعت ايدكز. بن سزدن اجرت ايستهميورم. اجرتم آنجق رب العالمين اوزرينه‌در. اللهدن اتقا وبكا اطاعت ايدكز ديديكى زمان قومى اكا ديديلركه بز سكا ايمانمى ايدرز؟ سكا تابع اولانلر

اراذلدرلر. نوح دیدی که آنلرك عمللرینه علمم یوقدر. بیلمزمیسکزکه آنلرك حسابی آنجق ربمه راجعدر. بن مؤمنلری طرد ایدیجی دکلم. بن نذیر ومبیندن بشقه برشی دکلم. قومی دیدیلرکه ای نوح بودعوای نبوته نهایت ویرمزایسه‌ك طاش ایله مرجوملردن اولورسك. نوح دیدی که یارب قومم بنی تکذیب ایلدی. آنلر ایله بنم آره‌می آج وبکا ومؤمنیندن بنم ایله برابراولانلره نجات ویر. ایمدی بزاکا و آنکله برابر سفینه‌یه طولانلره نجات ویردك. بعده قومندن باقیلرینی غرق ایتدك.

ایشته بوراده دخی تصریح بیوریلیورکه مغروق اولانلرمؤمنلردن ماعدا بقیهٔ قوم نوحدرلر.

سورهٔ قمردن: قوم نوح علیه‌السلامه دائر آیات جلیله:

کذبت قبلهم قوم نوح فکذبوا عبدنا وقالوا مجنون و ازدجر. فدعا ربه انی مغلوب فانتصر.

ففتحنا ابواب السماء بماء منهمر . و فجرنا الارض عيوناً فالتقى الماء على امر قد قدر. وحملناه على ذات الواح ودسر. تجرى باعيننا جزاءً لمن كان كفر. ولقد تركناها آيةً فهل من مدكر. فكيف كان عذابى ونذر.

خلاصهٔ ترجمه‌سى :

آنلردن اول نوح قومى دخى بزم عبدمزى تكذيب ايتديلر . مجنوندر ديوب انواع اذيتله تبليغ رسالتدن زجر ومنع ايلديلر. نوح رب تعالايه بن مغلوبم بكا نصرت ويرديه دعا ايتدى. ايمدى كوك قپولرينى دوكوليجى صولره آچدق ويردن قايناقلر قايناتوب تقدير اولنان امر اوزرينه صولرى بربرينه ملاقى قيلدق. نوحى تخته لوحه‌لر وچويلر ايله ياپلمش اولان سفينه‌يه بينديردك . انكار اولنان ذاتك جزاسى اوله‌رق اوكمى يى نظر لطفمزله يوزديردك . بعده آنى بر آيت اولمق اوزره جبل جودى اوزرنده ترك ايلدك. بوندن عبرت آلان وارمى ؟ تفكر ايت كه نم انذار وعذابم نصلدر ؟

سورهٔ فرقاندن : قوم نوح علیه السلامه دائر آیات جلیله :

وقوم نوح لما كذبوا الرسل اغرقناهم وجعلناهم للناس آية واعتدنا للظالمين عذاباً اليماً.

خلاصهٔ معنای شریفی :

ونوح قومی دخی پیغمبرلری تکذیب ایتدکلری ایچون آنلری غرق ایتدك وناس ایچون آنلری ده آیت وعبرت قیلدق واوظالملر ایچون آخرتده دخی عذاب الیم آماده ایلدك .

سورهٔ عنکبوتدن : قوم نوح علیه السلام حقنده شرفوارد آیات کریمه :

ولقد ارسلنا نوحاً الى قومه فلبث فيهم الف سنة الاخمسين عاماً فاخذهم الطوفان وهم ظالمون. فانجيناه واصحاب السفينة وجعلناها آيةً للعالمين.

ترجمهٔ مآل شریفی :

بز نوحی کندی قومنه ارسال ایلمش ایدك . آنلر نزدنده بیك سنه دن اللی سنه اکسیك

اولەرق اقامت ایلدی. او قوم ظالملر اولدقلری ایچون آنلری طوفان اخذ ایتدی. بز نوحه واصحاب سفینه‌یه نجات ویردك وآنلری عالم ایچون شایان عبرت برآیت قیلدق.

نهایت سورهٔ نوح عیناً:

انا ارسلنا نوحاً الی قومه ان انذر قومك من قبلك ان يأتيهم عذاب اليم. قال يا قوم انی لكم نذير مبين. ان اعبدوا الله واتقوه و اطيعون. يغفرلكم من ذنوبكم و يؤخركم الی اجل مسمی ان اجل الله اذاجاء لايؤخرلو كنتم تعلمون. قال رب انی دعوت قومی ليلاً ونهاراً فلم يزدهم دعائی الافرارا. وانی كلما دعوتهم لتغفرلهم جعلوا اصابعهم فی آذانهم و استغشوا ثيابهم واصروا واستكبروا استكبارا. ثم انی دعوتهم جهارا. ثم انی اعلنت لهم و اسررت لهم اسرارا. فقلت استغفروا ربكم انه كان غفارا. يرسل السماء عليكم مدرارا. و يمددكم باموال وبنين و يجعل لكم جنات ويجعل لكم انهارا. مالكم لاترجون لله وقارا. وقدخلقكم اطوارا. الم تروا كيف

خلق الله سبع سموات طباقا . وجعل القمر فيهن نوراً وجعل الشمس سراجا . والله انبتكم من الارض نباتا . ثم يعيدكم فيها ويخرجكم اخراجا . والله جعل لكم الارض بساطا . لتسلكوا منها سبلاً فجاجا . قال نوح رب انهم عصونی واتبعوا من لم يزده ماله وولده الاخسارا . ومكروا مكراً كبارا . وقالوا لاتذرن آلهتكم ولاتذرن وداً ولاسواعاً ولا يغوث ويعوق ونسرا . وقد اضلوا كثيراً ولا تزد الظالمين الا ضلالا . مما خطيئاتهم اغرقوا فادخلوا ناراً فلم يجدوا لهم من دون الله انصارا . وقال نوح رب لا تذر على الارض من الكافرين ديارا . انك ان تذرهم يضلوا عبادك ولايلدوا الا فاجراً كفارا . رب اغفرلی ولوالدی ولمن دخل بیتی مؤمناً وللمؤمنين والمؤمنات ولاتزد الظالمين الاتبارا .

مفاد جليلينك ترجمه‌سی :

تحقیق بز نوحی قومنه ارسال ایلدك . عذاب اليم كلمزدن اول قومكى انذار ايتمكلكك

ایچون دیه . نوح قومنه دیدی که یا قوم بن سزاك ایچون نذیر ومبین بر پیغمبرم . اللهه عبادت وآندن اتقا و بکا اطاعت ایتمکلکنز ایچون . تا که کناهلریکزی سزه باغشلایوب برمدت معینه‌یه قدر سزی تأخیر وادامه ایلیه اکر بیلمش اوله ایدیکنز تحقیق اللهك قطع ایتدیکی مدت کلدیکی زمان کیمسه تأخیر اولنمز . نوح دیدی که ربم بن کیجه کوندوز قومی دعوت ایلدم. بنم دعوتم آنلرده فراردن بشقه برشیئه موجب اولمدی . هر نه زمان سنك آنلری مغفرت ایتمکلکك ایچون کندیلرینی دعوت ایتدم ایسه پرمقلرینی قولاقلرینه طیقدیلر ورویالرینه باشلرینی اورتدیلر . شدت استکبار ایله تکبر واصرار ایلدیلر . آندن صکره کندیلرینی آشکار ایمانه دعوت ایلدم . بعده مقصد توحیدی آنلره اعلان وصورت خصوصیه‌ده برر برر داخی سرار ایتدم . آنلره دیدم که ربکزه استغفار ایدکنز تحقیق ربکنز زیاده‌سیله مغفرت ایدیجیدر . او الله سزه سمادن یاغمور

کوندروب اموال و اولاد ایله سزه امداد ایده
و سزه باغلر بوستانلر ویره و سزك ایچون نهرلر
آقیتده . ای قوم سزه نه اولدی که اللهك
عظمتنه اعتقاد و آنك احسانی امید ایتمزسکز؛
حالبوکه او سزی طور طور یاراتدی . سموات
طباق اللهك نصل یاراتدیغنی کورمزمیسکز؟
و سمواتده قمری نور و شمسی سراج قیلدیغنی
کورمزمیسکز؟ الله سزك ایچون ارضدن انبات
نبات ایلدی . بعده سزی ینه او ارضه اعاده
ایده جك و ینه او ارضدن اخراج ایلیه جکدر .
الله سزك ایچون ارضی بسط ایلدی . تا که آنك
اوزرنده یوللر آچوب سیر وسلوك ایده سکز دیه .
نوح دیدی که ربم قومم بکا عصیان ایتدیلر .
کندیسی ایچون مالی واوغلی آنجق موجب خسار
اوله جق آدمه تابع اولدیلر . شدت مکر ایله مکر
وخدعه ایلدیلر . او مکارلر قومه دیدیلرکه
آلهه کزی ترك ایتمیکز بخصوص ود وسواع
ویغوث و یعوق ونسر نامنده بتلریکزی ترك
ایتمیکز . ایشته بواسلوب ایله چوق کیمسه لری

آزدیردیلر . یارب بوظالملرك انجق ضلالتنی آرتدیر . بوخطالری سببیله آنلر غرق اولندیلر. بعده ناره ادخال اولنه‌جقلردر . ایمدی اللهدن بشقه ناصر بولمدیلر . نوح دیدی که ربم کافرلردن ارض اوزرنده بر دیار براقمه . اکر براقـور ایسه‌ك عبادیکی اضلال ایدرلر وآنلر کفر ایدیجی فاجرلردن بشقه اولاد تولید ایتمزلر . ربم بنی ووالدیمی ومؤمن اولدقلری حالده بیتمه کیره‌نی وسائر مؤمن ومؤمناتی مغفرت ایله وظالمین ایچون دخی آنجق محو وتباهی آرتدیر .

ایشته قرآن کریمده قصهٔ نوح ومسئلهٔ طوفانه دائر موجود اولان آیات کریمه‌نك کافه‌سی بونلردن عبارت اولوب بو مسئله‌یه دائر کتاب اللهده بونلردن بشقه هیـچ بر آیت هیـچ بر اشـارت یوقدر . بو بحثی بو درجه‌لرده توسیعمز یالکز درایه‌ر ایچـون یالکز نصـارا ایچون دکلدر. اصل قارئین

اسلامیه‌مز ایچوندر. زیرا مسئلهٔ طوفانه
دائرالده موجود اولان عهد عتیق کتابلر-
نده‌کی معلومات اهل اسلام میانه‌ده دخی نفوذ
ایدرك بك چوق کیمسه‌لر نزدنده اوقدر قوت
بولمشدرکه بونلر کویا آیات جلیله ایله بزه
تبلیغ اولنمشلر کبی برحکم آلمشلردر. یعنی
مباحث سائره حقنده یاپمش اولدیغمز کبی
بوراده دخی « طوفانك عمومیتنه وطوفان
مناسبتیله اهل سفینه‌دن ماعدا بتون نوع
بشرك هلاك اولدیغنه دائر قرأن کریمده
صراحت دکل آ ایما واشارت بیله یوقدر.
بومسئله‌دن طولایی ارباب علومك نصرانیته
توجیه ایلدکلری اعتراضات شدیده‌دن قرأن
کریم وآنك اوزرینه مبتنی بولنان حکمت
اسلامیه بالکلیه منزه وبریدر » یولنده بر

تعریف ایله اکتفا ایلسه‌ایدك بو تعریفمز قارئین کرامه مطلقا قناعت بخش اولمه‌من ایدی. احتمال که اعتراضاته بیله دوچار اولور ایدك. حتی بوقاروکی مسروداتمز اوزرینه دخی بعض خاطرلره بعض مفسرین کرامك ذهابی خطور ایتمك محتملدر. زیرا اوجه دخی دیمش اولدیغمز وجهله اووقتلر اخبار قرآنیه‌یی روایات توراتیه ایله توفیق ایلمك لزوم تحتنده کورلدیکندن «الارض» و «الکافرون» کلمه‌لرنده‌کی حرف تعریفلری جنس معناسنه حمل ایدوك ارضدن بتون دنیایی و کفاردن دخی بتون نوع بشری مراد ایله تفسیرلرینی اکا کوره یوروتن مفسرلر واردر. حال بوکه بوراده حرف تعریفلر عهدذهنی‌ده دکل آندن دها قوتلی

اولمق اوزره عهد خارجی معناسنه اولدقلری
یعنی ذاتاً مبحوث عنه اولان کفرهٔ قوم
نوح و آنلرك مسکنی بولنان ارض حقنده
سوز سویلندیکی بدیهیات قطعیه‌دندر.
ذاتاً عقل و حکمت دخی بونی اقتضا ایتمزمی؟
اوزمانلر یریوزنده ساکن انسانلرك هیئت
عمومیه‌سی قوم نوحدن عبارت بولندیغنه
تاریخ شاهددر. قرآن کریم ایسه یالکز
حضرت نوحی انکارلری و تبلیغاتنه عصیا-
نلری حسبیله قومنك ظلمهٔ کفاری غرق
اولندیغنی تصریح ایتمکده‌در. سورهٔ هودك
یوز اون یدنجی « و ما کان ربك » آیت
کریمه‌سی موجبنجه اهالیسی صالح اولان
بر قریه‌یی حق تعالانك ظلماً هلاك ایتامسی
عدالت الٓهیه‌سی شاننددن بولنمسنه نظراً

يالکز قوم نوحك كفـاری قباحتیله بتون دنیا ومافیهـانك هلاکنی تجویزه اشبو عدالت الٰهیه دخی مخالفت ایلر.

اولاد نوحك بابلده برقله بناسنه تشبث ایلدکلری وفقط لسانلرینه اختلاف عارض اولدیغی ایچون بوتشـبثدن واز کچدکلری حقنده کی روایات توراتیه دخی قرأن کریم طرفندن نقل ایدلمامشـدر. بو بابده دخی صراحت شـو یله طورسون اشارت بیله یوقـدر. قرأن کریمـك برقاچ یرنده «اختلاف السنه» سـوزی وار ایسـه‌ده بالکلیه بشـقه بر مسئله ایچون اسـتعمال اولنمشدر. ارباب توغل نزدنده کلفهٔ تفصیلدن آزاده اولدیغی وجهله امم سالفه بر پیغمبرك حقیتنه ایناـنمق ووجود وقدرت باری یه

قناعت ایلمسك ایچون پیغمبرلرندن مهم
غیرمهم جدی غیرجدی برچوق معجزه‌لر
آیتلر یعنی علامتلر ایسترلر ایدی. معجزهٔ
باهره اولمق امرنده یالکز کندی نزولی
کافی ووافی اولان قرآن کریمده نوع بشرك
نظر حکمتی باری تعالانك وجود وقدرتی
جهتنه دعوت و جلب ایچون مخلوقات
الهیه‌سی اوزرنده تجلی ایلیان اثر صنع
ربانیسی اخطار وتوصیه اولنمق طریق اسامی
اختیار بیورلمشدرکه ذاتاً حکمای جدیده‌نك
دها اسامنی بوله‌مدقلری طریق دخی شو
کونکی کونده بیله ینه بوطریقدر. صحایف
کذشته‌ده دراپه‌رك وسعت فضا و جسامت
اجرام حقنده‌کی مسروداتی هپ بوحکمته
مبنی اولوب قارئلرینه « برکره شو آثاردن

عظمت واجلالی استدلال اولنه بیلەجك
اولان بر الله ذوالجلالی تأمل وتفکر ایدکز
ده برده حکمت کنیسائیەنك اوذات اجل
واعلایه اسناد ایلەدیکی شیلری تذکر وملاحظه
ایلیکز. آرەلرنده بر مناسبت بولەبیلور-
میسکز؟» دیەلك ایچون بو تفصیلاته
کیرشمشدر. بویله انظار حکمتی اعاظم
مخلوقات الهیه جهتنه دعوت وجلب ایلمك
اون اوچ عصراول قرآن کریمده کورلمش
براسلوبدر. حقیقت الده بولنان کتب سماویه
مطالعه ایدیلور ایسه کوریلورکه بواسلوب
آنلرده همان یوقدر. حق سبحانه وتعالی
حضرتلرینه اسناد ایلەدکلری احوال اول
قادر قیوم ازلی وابدی یی عادتا انسانلر
آرەسنده کزینور وصلاح نوع بشری بر

واعظ پژمرده حال صورتنده وعظ و توصیه
ایدر بر کیمسه منزله‌سنده ایندیرمکده‌در.
بالخاصه کتب توراتیه‌نك بو یولده‌کی مندرجاتی
حکمت قرآنیه ایله پیراسته اولان فکرلره
پك عجیب و غریب کلور. ایشته بو اسلوب
اسلم اوزره قرآن کریم نوع بشرك نظر
حکمتی هر بری بر آیت باهره اولان آثار
صنع الهی‌یه جلب ایلدیکی صره‌ده «سزك
السنه و الوانکزك اختلافی دخی آیات
الهیه‌دن بر آیتدرلر» بولنده‌ایراد حکمت
بیورلمشدر. حقیقت! ناطقیت دنیلن شی
طبیعت بشریه ایچون مساوی بولندیغی
حالده او ناطقیتك عموم نوع بشرده برصو-
رت متحده اوزره تجلی ایتمامسی یعنی
هرقوم لسان واحد ایله تکلم ایتمیوب هر

قوملك برر بشقه لسان ايله تكلم ايتمسی
حيرت افزا و حكمت بخشای عقول اوله جق
آثار صنع الهيدن دكليدر؟ نه خوشدركه
ايچلرندن بريسی دخی درايه‌ر اولمق اوزره
حكمای جديده علومك دلالت ايلديكی
حقايق علوم و حكمت كنيسائيه‌نك ظنوننه
موافق بوله‌ميه‌رق « بو يله شيلر اوله‌مز.
بونلر عقل ايله توفيق قبول ايده‌مز » سوز-
لرينی هنوز بوكونلرده سويلمكده بولندقلری
حالده قرآن عظيم الشان بوسوزلری اون
اوچ عصر مقدم سويله‌مشدر. هم ده امی
و جاهل برقوم ايچنده‌كه بونلری حقايقدن
بشقه شيلر ايله قاندرمق مطلوب اولسه
ايدی كنديلرينه علم و عقله مخالف نه‌لر
سويلنوب بيچاره‌لردها نه‌كبی عجايب وغرائبه

قاندیریلورلرایدی؟ ذاتاً دخی ظن وخیاله
میال برقوم دکلمی ایدیلر؟ خیال اوزرینه
مبتنی نیجه ظنون باطله ذاتاً دخی ذهنلرینه
یراشمش قالمش دکلمی ایدی؟ حالبوکه قرآن
کریم « هدی للمتقین » اولدیغی ایچون بو
قوم امی وجاهلی حقایق ایله ارشاد وتربیه
ایتمشدر. باخصوص بومیانده اصل شنو
کیفیت مهمه جالب نظر دقت و حکمتدرکه
« لعلکم تذکرون » و « لعلکم تعقلون »
و« لعلکم تفکرون » کبی بیك آیت کریمه
ایله اخطار بیورلدیغی اوزره حقایق قرآنیه
نك اوقوم امی و جاهل طرفندن اکلا-
شلمسی تعقل وتفکر ایدلمسی مطلوب الهی
اولدیغندن و ناسه عقلنك ایره جکی قدر
سوز سویلملك حقیقتی ایسه حقایق سائره

کی ازلی وابدی اولدیغندن اوقدر مقاصد
عالیه و حقایق دقیقه‌نك او قومه تفهیم
ایدیله‌بیلمش اولمسی ایشته بر معجزهٔ کبرادر.
قرآن کریم حقایق مذکوره‌یی اویله بر لسان
اعجازایله سویلمشدرکه شمسك بر مستقرده
استقراروآنك اوزرنده جریانی ویرلرنده
طوربیورلرظن اولنسان طاغلرك حرکت
یومیه‌یه تبعاً سیار بلوطلرکبی سیرانی وسمت
رأسمزده من القدیم سموات اولمق اوزره
تعبیر ایدیلن طبقاتك «سبع طرائق» یعنی
محرك سیارات اولان یدی یول اولمسی
وارض و سمواته دابه‌لر بث وارضك
قطبلری باصق اولمسی کبی کشفیات اخیره‌دن
عد اولنان یوزلرجه حقایق علمیه نها او
زمان اویله برلسان ایله سویلنمش‌که بو

خبرلر او زمانك اهلنه قناعت بخش اوله بيلد-
كاری كبی بو زمانك اهلنه‌ده حيرت بخش
اولمقده‌درلر . ايشته قرآن كريمك احكام
شريفه‌سی قيامته قدر باقی اولمق « وانا له
لحافظون » حكم شريفی يرينی بولمق آنجق
بويله اولور. يعنی بو كونكی كونده‌دخی قرآن
كريم عموم نوع بشره منزل هم‌ده معارف
جديده و مدنيت مكمله ايله تزيين ذات و صفات
ايلمش بولنان نوع بشره لايق بر كتاب
الهی اولديغنی بو صورتله يالكز مؤمنلرك
دكل كافرلرك بيله نظر انصافلرنده مرتبهٔ
تحققه ايصال ايلر.

شو مسئله مهمه اوزرنده كلامی براز
تطويل ايلمش ايسه‌ك ده بيهوده يره صحيفه‌لری
طولديرمامش اولديغمزی قارئين كرامزك

تسلیم ایده‌جکلرینی مروت قدرشناسیلرندن امید ایلرز. ایشته سوزی ینه دزابه‌ره ترك ایدیورزکه ینه براقدیغی یردن باشلایور. دییورکه :

— آباء کنیسائیه نزدنده قلهٔ بابلده تغییر السنه مسئله‌سی نوع بشرك ایلك لسانی حقنده برطاقم ظنیات غریبه‌یه یول آچمشدر. بونلردن بعضسی دوشونمشلردرکه حضرت آدمك لسانی یالکز اسملردن متشکل اولوب بونلر دخی هر بری هجای واحددن عبارت ایدیلرده بالآخره لسانلره عارض اولان تغیرمتعدد هجالرك لسان نوع بشره کیرمش اولمسندن نشأت ایلمشدر. فقط بوارباب تدقیق احتمال اونوتمش اولملیدرلرکه توراتده حق تعالی ایله حضرت آدم ویلان ایله حضرت حوا آره‌سنده جریانی خبر ویریلن محاوره‌لرده برکلامی تشکیل ایدن افعال‌وادواتك کافه‌سی موجوددر. مدققین کنیسا هرحالده نوع بشرك ایلك لسانی عبرانی اولدیغنده اتفاق

ایلمشلر ایدی. انبیایه دائر ایدیلن مباحث هپ
بو فکر ایله توافق ایلیور ایدی.

بز دیرز که:

— درایه‌رك بو انتقادی قوتلی وبا
خصوص حقلی دکلدر. اما یالکز بزم حکمت
قرآنیه‌مز حسبیله « وعلم الادم اسماء کلها »
نقطهٔ نظرندن دکل. زیرا تعلیم اسمادن مراد
بر لسان تعلیمی اولمدیغی مرتبهٔ بداهتده‌در.
حضرت آدم ذاتاً استعداد ناطقیتله خلق
بیورلمش اولدیغندن کندیسنه یکیدن تعلیم
لسان عادتا حاصلی تحصیل عداولنور. تعلیم
اسمادن مقصود الٰهی او اسمانك مسمالرینی
حضرت آدمه اوکرتمك دیمك اوله‌جغی
بدیهیات طبیعیه‌دندر. بو یولده‌کی تعلیم ربانی
یالکز حضرت آدمه‌می مخصوصدر ؟ یالکز

نوع بشره‌می؟ کندی مساعیسی کندی
موجودیتنی محافظه‌یه کفایت ایلمك اوزره
خلق بیورلمش اولان خلایقك کافه‌سی بر
صورتله بو یولده بر تعلیم ربانی‌یه مظهردرلر.
یوورطه‌دن چیقار چیقماز صوده یوزمکه
باشلایان اوردك وقازجیوجیولرینه بو صنعت
سباحتی تعلیم ایدن کیمدر؟ بو نقطه‌دن
آلکزده برچوق حیوانلرك حیرت افزای
عقول عقلا اولان عملیات مهمه‌لرینه
وارنجه‌یه قدر هر بری برصورتله مظهر
تعلیم ربانی اولدقلرینی کوستررلر. قرآن
کریمده «وما کنا عن الخلق غافلین» آیت
کریمه‌سنك دلالت ایلدیکی حکمت دخی
بودر. یعنی صنع و خلقت ربانیه حقایق
الجاآتندن اول صانع اعظم جلت قدرته

وعظمته حضرتلری غافل اولمیوب هر مخلوقنه
لوازم معیشتنی کندیسی تعلیم ایلمشدر که
طبیعیون فلاسفه حیواناتده کی بو اثر تعلیمی
« انستهقت آنیمال » ایله تعبیر ایلمشلردر.
بو حس حیوانی استعداد حیوانی میل حیوانی
کبی بر معنایه دلالت ایدر بر تعبیردر. شو
مسئلهده درایهرك انتقادینی طوغری وحقلی
بوله مدیغمزك سببی ایسه فیلولوژی یعنی تتبعات
لسانیه اربابنك وصوله تقرب ایلدکاری
بعض حقایقدر. بونلر عالمده هر شیئك تمامی
قاعدهٔ تکامله تابع اولدیغی کبی لسانلرك
تشکلی دخی بو قاعدهیه تابع اولدیغنی حکم
ایتمشلردر. واقعا جزؤی بر تأمل ایله کو-
ریلورکه بوکونکی حوایج وترقیات مدنیه-
مزك الجاسیله استعمال ایتدیکمز السنه حوا-

یجلك بو قدر آرتمدیغی وبناءً علیه ترقیاتك
بو درجه‌لرده توسع ایتمدیکی زمانلر لساننه
قیاس بیله قبول ایده‌مز. بیتوتت تلبس
ومع التذوق اکل وشرب حوایجندن
وارسته اولان اولین نوع بشر البته بوکونکی
قدر وسعت لسانه مالك دکل ایدیلر.
« بوکونکی قدر وسعت لسان!...... »
دییورز. دقت بیورلملیدرکه بو لساندن
مقصود لسان عادیدر. اکر علوم لسانه
انتقال ایده‌جك اولور ایسه‌ك هر فنك
بیکلرجه اصطلاحات مخصوصه‌سی باشلی
باشنه بر لسان تشکیل ایدرلر. علوم
وصنایعده مترقی بر ملتك لسانی الیوم
سکسان یوز بیك کلمه تشکیل ایتمکده‌در.
حالبوکه عادی لسانجه انسان بیلك قدر کلمه

ایله پك كوزل تكلم ایده بیلور. یدی سكز
بیك كلمه ایله مكملاً یازمغه‌ده مقتدردر.
الحاصل ایلك آدملرك لسانلری پك محدود
اولدیغی بوكونكی كونده متفق فیه اولدیغی
كبی طبیعت دخی بو حقیقتی بزه كوستر-
مكده‌در. زیرا بادیه پیمای وحشت اولان
اقوامدن كافه‌سنك لسانلری حقنده اجرا
ایدیلن تدقیقات كوستریور كه بونلر آنجق
برایكی بوز كلمه‌دن متشكل شیلر اولوب آنلر
دخی اربابنك حافظه‌لرنده تمامیله برطوتمامش
اولدقلرندن سریع التبدلدرلر. مثلا برمدقق
یكرمی سنه اول برقبیله‌یه اوغرایوب لساننی
تدقیق ایلمش ایسه یكرمی سنه صكره ینه
او قبیله‌یه اوغرادقده لسانجه اپیجه فرق
بولیور. سنه‌لر آرتدقجه بوفرق دخی او قدر

آرتیورکه ایکی سلاله صکره لسان بالکلیه دکیشیور. شوصورت ابتدائیه‌سنده بولنان لسانلرك تشکلی کیفیتیه گلنجه بوبابده بزم مسلمانلق وعثمانلیلق عالمنده ایلك صاحب تتبع اولمق اوزره تمیز ایتمکده بولنان ولد چلبی حضرتلرینك ترك لسانی حقنده اجرا ایلمکده بولندقلری تدقیقات وتتبعات دخی دلالت ایلیورکه انسانلرك مبادئ تکلملری هپ هجای واحددن متشکل الفاظ ایله وقوعه کلمشدر. مدقق مشارالیه بومبحثی حقیقةً تدقیقات موشکافانه ایله توسیع بیوریورلر. حال بوکه دیکر جهتدن چین وژاپونیا وبر درجه‌یه قدر سانسقریت لسانلری ده ونتیجهٔ تدقیقاتی تأیید ایدیورلر. زیرا کندی موجودیتلریله کوستریورلرکه

كلملرا كثريتله عن اصل هجاى واحددن عبارت اولوب بونلرك بعضلرى حركهٔ مفتوحه ايله « ب » ومكسوره ايله « ب » ومضمومه ايله « ب » صورتندهدركه بونلر تلفظ بشرك الك قيصهسى وبناءً عليه الك ابتدائيسيدر. بوندنصكره اوبور تك هجا بالتدريج بيومشلردر. مثلا حركه درجه سندن حرف مد درجهسنه واروب « به بى بو » اولدقلرى كبى ينه هجاى واحد اولمق اوزره ايكى حرف براشهرك فتحه ايله « بر » وكسره ايله « بر » وضمه ايله « بر » اولدقلرى كبى حرف مد ايله « بار بهر بير بور » دخى اولمشلردر. حتى ينه هجاى واحد تشكيل ايتمك اوزره اوچ حرف براشوب فتحه ايله « برق » كسره ايله

صیغه‌مز. حتی توراتدن یکرمی اوتوز عصر صکره قرأن عظیم الشان ینه بو یولده کی سوزلری لسان عربك شیوهٔ طبیعیه‌سی مقتضاسنجه نقل ایلمشدر. اما حضرت آدم لسانک عبرانی لسانی اولمسی حقنده کنیسا اربابنك ظنلرینه فیلولوژینك مقدماتنه واقف اولانلردن هیچ بر کیمسه اشتراك ایده‌مز. تدقیقات فیلولوژیه حقیقهٔ امالا- لسنه عداولنه‌بیله‌جك لسان اول‌هانکیسی اولدیغنی تعییندن هنوز بعیددر. حضرت موسانك یازدیغی عبرانی لسانی بیله عبرانینك هانکی نوعی اولدیغی کسدیریله‌مامکده‌در. زیرا الیوم مثلا « ترك لسانی » دنیلدیکی زمان آمودریا نهرندن آدریاتیق کورفزینه قدر بولسانك برچوق انواعی اولوب بعضلری

بربریله ویلشمکده ترجمانه محتاج اوله جق
درجه‌لرده یکدیکرینك یبانجیسی اولدیغی
ویاخود « یونان لسانی » دنیلدیکی زمان اوچ
بیك سنه‌لك برقدمه مالکیتندن طولایی بر
زمانك یونانجه‌سی دیکر زمانك یونانجه‌سنه
بودرجه‌لرده یبانجی دوشدیکی کبی بوحال
« عبرانی » لسانی حقنده‌ده واقعدر . حضرت
ابراهیمك اورفه‌دن کتوردیکی کلدانی
لسانی سوریه ومصر طرفلرنده عصرلر
کچوره‌رك بعده تیه صحراسنده موسویلر
لسانی اولمش وآندن صکره حضرت عیسی
زمانده طوغری رنکدن رنکه کیره‌رك
نهایت برظن وتخمینه کوره انجیل شریفك
اصل لسانی عد اولنان « سامار یتن »
صورتی آلمشدر . صورت کشت وکذاری

و ترجمهٔ حالی بو قدر جق بر تعریفدن استدلال
ایدیلن عبرانی لسانـنك دیکر طرفدن عرب
لسانیله دخی اوزقرنداش اولدیغی و هر حالده
کلدانلرکاهی اولان یرلرده وکچوردیکی سنه‌لرده
نیجه فرعلر شعبه‌لر تشـکیل ایلمش بولندیغی
حالده تورات اصلی و حقیقیـنـك بونلردن
هانکیسنه نسبت ایدیله بیله جکی ارباب تدقیق
نزدنده کسـدیریله‌مز ایسه آرتق لسـان
عبرانی یی حضرت آدمه قـدر واردیرمق
خصوصنده‌کی تخمیناتك درجه‌سی شایستهٔ
ملاحظه قالور. کنیسا اربابی بوظنه دوچار
ایدن شی بنی اسرائیلك جـدی حضرت
ابراهیم عد اولنمسی و آنك دخی کلـدانی
ملتندن بولنمسی وکلدانیه‌نك بابل یقین اولوب
بابلك دخی معهود قله مسئله‌سندن طولانی

اولاد نوحه محل انتشار عد ایدلمسی قضیه
ری عد اولنیور ایسه‌ده قضایای مذکوره
حضرت آدمك دكل آ حضرت نوحك بیله
لسان عبرانی ایله تكلم ایلمش بولندیغنی
حكمه مدار اوله‌مز. بو حكملر اولسه اولسه
فرضیات قبیلندن اوله‌بیلوب ایش فرضیاته
قالدقدن صكره دخی حضرت آدمدن قطع
نظر (زیرا احوال قبل الطوفانه قدر بو
بولدەكی اطلاعات تاریخیه‌یی ایصاله هنوز
امكان تصور ایدیله‌مامشدر.) فقط حضرت
نوحك تركجه تكلم ایلمش بولندیغنی فرض
ایتمك دها قولایدر. زیرا « ترك » نامنك
وردی یافثك یا اوغلی ویاخود حفیدی
ولان بر ذاته قدر واردیرلمقده اولوب
وبابده اجرا ایدیلن تدقیقات لسانیه‌یی

عبد عاجز دخی بر صورت جدیده‌ده حادهٔ
تحقیقدن کچوره‌رك ترك لسانك منشئی
فی الواقع حضرت نوحه زیاده‌سیله تقریب
ایلدیکنی کورمش و بو بولده استحصال
ایده‌بیلدیکم بعض نتایجی معلم ماقس موللر
جنابلرینه دخی سویلمش ایدم‌ده بر فرضیه
اولق درجه‌سنده اولسون قوتنی تصدیق
ایلمشلر ایدی. ترك لسانی حضرت نوحه
قدر ایصال خصوصنده‌کی وسائط استدلالیه‌یه
نظراً عبرانی لسانی دکل آ آنك دخی اصلی
اولان کلدانی لسانی بیله حضرت نوحه
ایصال خصوصنده‌کی وسائط استدلالیه
حقیقةً دها بعید قالمقده‌در. مع هذا بو
مباحثده حقیقت قطعیه‌یه هنوز وصول
میسر اولمیوب السنهٔ آریه حقنده مستشرقلر

.. دقیقاتی ایشته هپ بو مقصده متوجه اولان
...اعیدن بولنمغله بو حقیقت بوندن بویله
یسر اوله بیله جکدر. نوبت کلامی ینه درایه‌ره
رك ایلیورز. دییورکه :

— یونانی اولان آباء کنیسا ثیه‌نك حسابلرینه
وره انتشار اولاد نوح اثناسنده یتمش ایکی ملت
شکل ایلمش ایدی. سنت اوکوستن دخی بو حکمه
شتراك ایلمکده‌در. فقط کوروئیورکه بو حسابده
خی بعض مشکلات بولنمشدر. زیرا عالم مدقق
وقفورد « تاریخ مقدس ایله تاریخ غیرمقدس
ره‌سنده‌کی مناسبات » نام اثر نفیسنده بو
سئله‌دن عریض وعمیق بحثله اثبات ایلیورکه
صورتده یتمش ایکی ملت تشکلی صحیح ایسه بونلرك
ن برنده ارکك قادین چوجق اوله‌رق نهایت
کرمی برر ویکری ایکیشر نفوس بولنمق لازم
ور.

زدیرز که :

— وولتر دخی بو مسئله ایله اشتغال

ایتمشدر. بوبابده اتخاذ ایدیلن اساسی انسا
نلره بر مدت عمر تخمین ایده‌رك اومدت
عمر ظرفنده هر قادینك قاچر دفعه تولید
ایده‌بیله‌جکلرینی قیاسدن عبارتدر. بو تخمین
و بو قیاس اوزرینه یوروتیله‌جك حسابلرك
طوغری‌یه یقینلغنی کندی اربابی دخی اد
ایده‌مزلر. واقعا کنج اوله‌رق وفات ایدنلر
هیچ طوغورمیه‌جق اولانلره قالانلر
دخی بررپای چیقاررلر ایسه‌ده بو احتیاطلر
دخی حسابك خطاسنی آزالتمغه بیوجك بر
یاردیم ایده‌مزلر. بو حالده بز دوقتور شو
قفوردك حسابنی طوغری اوله‌رق قبول
تقرب ایده‌میه‌جکمز کبی کنیسا اربابنك
دیدکلری « یتمش ایکی ملت » سوزینه دخی
بو کون ویریله‌بیله‌جك اولان اهمیتك بیکد

يسنى بيله ويرمكه تقرب ايده‌ميز. انتشار
لاد نوح اثناسنده چارچابوق يتمش ايكى
ت تشكل ايتمش اولديغنى فرض ايتمكه
محللرك كرك احوال جغرافيه‌سى وكرك
ملتلرك مرتبهٔ مدنيه‌سى مانع اولور. بو
لرى اليوم عجم كرد عرب ترك ملتلرى
ل وصورتنده تلقى ايتمك ايچون بونلرك
ـكيل ايلدكلرى جمعيات مدنيه‌دن بعض
ارقالملى ايدى‌ده آنلردن استشهاد اولنملى
ى. حالبوكه آنلردن پك چوق صكره
ـكل ايتمش وزمانلرينه كوره ترقيات
نيـه‌نك مرتبهٔ غايه‌سـنه واصل اولمش
نان فرس قديم وبابل وآثوركبى ملتلرك
قدقلرى آثاردن استدلال وقياس ايديله‌
ث اولورايسه اولادنوحك زمان انتشارنده

جمعیت و مدنیتلری لاشی قبیلندن عد ایدلمك
لازم کلور. بو جمعیتلره بر « ملت » دنیله
بیلمك شویله طورسون بر « عشیرت »
دیمك بیله کوچلشور. کذلك مدنیتلری
دخی « مدنیت » عد اولنمق شویله طورسون
« بداوت » عد اولنمقده بیله مشکلات کو
رینور. بزدرایه‌رك یرنده اولسه ایدك دیز
ایله علم آره‌سنده کی نزاعی بو فرضیات
ووهمیات جهتلرینه قدر واردیرمز ایدك
مقصود اولان شی ارکان کنیسائیه‌نك توهمات
وظنیاتنی حقایق علمیه‌دن اولمق اوزره صاتا
بیلملری یولنی آرتق قپامق اولدیغنه کور
سائر مباحث مهمه کافی کورلملی ایدی.
ایسه ایشته ینه سوزی کندیسنه براقیورز
جناب معلم دییورکه :

— انبیانك مدت عمرلری اوزرینه بنا ایدیلن
...اباتك بر مهم نقطه‌سی بو ذوات محترمه‌نك
...ندی مدت حیاتلرینی حساب ایلمك جهتنده‌در.
...مومیت اوزره فرض ایدیلیور ایدی‌كه طوفاندن
...ندم تساوی لیل ونهار دائمی اولوب طبیعت
...المده شمدیکی کبی تغیرات یوق ایدی. وقوع
...لوفاندن صکره ایسه عمر بشر یاری یاری‌یه تناقص
...یلدی. حضرت داود زماننده یتمش سنه‌دن
...ده زیاده دکل ایدی‌كه شمدی دخی اویله‌در.
...وندن ماعدا دنیلیور ایدی‌كه تغیرات مواسم طوفانك
...قوعی اثناسنده محور ارضك تبدیل استقامت
...یمسندن نشأت ایلیوب حین طوفانده بتون بر
...وزنی صو باصمش اولمسی دخی شرائط صحیهٔ
...بریه‌یی بالاخلال قانك غلیاننه و الیاف وجو
...یه‌نك ضعفنه سببیت کوسترمشدر. متقدمین
...نبیانك فوق العاده طول عمر ایله معمر اولمرندن
...تشکل مشکلاتی برطرف ایتمك اوزره مدققین
...کنیسائیه‌دن بعضاری اخطار ایلدیلركه توراتك
...خبر ویردیکی سنه‌لر شمسی اولیوب قمری اوله

بیلورلر. بو حساب انبیانك عمرلرینی برحد معقوله
ارجاع ایدەبیلورایسەده دیکرجهتدن بوندن دها
فنا براشکال تولد ایلر. زیرا سنین مذکورەنك
بووجهله قمری اوللری لازم کلور ایسه بوذوات
محترمەدن بر طاقملری هنوز بش یاخـود التی
یاشلرنده ایکن اولاد یتشدیرمش اوللری اقتضا
ایلر .

بز دییورزکه :

— بووجهله سنه حسابلری تأویلات
توراتیه میاننده اك زیاده موجب مشکلات
اولان شیلردندر. اصل مشکلات دخی
« سنه » دنیلدیکی زمان بوكا تعیین اولنەجق
مقدار اوقات حقندەدر. بو مشکلاتك یهود
ونصارایه اصابت ایدن مقداری یوزلرجەدر.
قرأن کریمده ایسه قصص موجوده ایچنده
یالکز بر دانەسی واردرکه اوده حضرت نوحك
کندی قومنه طقوز یوز اللی سنه ملابث

اولمش بولنمسی قضه‌سیدر. بو یولده خبر
ویریلن سنه‌لرك بزجه معروف اولان سنه‌
لردن اولمدیغی بنه دلالت قرأنیه ایله
نظرمزده ثابتدر. زیرا یوم دنیلن شیئك
عندالله بزم صایدیغمز سنه‌لرك بیكی كبی
اولدیغی حقنده‌كی آیت كریمه‌دن استدلال
ایلرزكه بو یولده‌كی اسماء اوقاتك بزجه
معروف اولان معنالرندن بشقه معنالری
مقصوددر. خوش سنین قمریه حسابی
حضرت نوحك طقوز یوز اللی سنه‌لك
عمرینه تطبیق ایده‌جك اولور ایسه‌ك سكسان
سنه‌لك قدر برعمر بولورزكه عمر طبیعی یه
نسبتله هیچ ده فوق العاده دكلدر. حضرت
نوحك فلان یاشنده ایكن اولادی تولد
ایلدیكنه دائر قرأن كریمده هیچ بر اشارت

بولنمدیغندن بزم بویولده کی تأویلمز درایه‌رك دیدیکی کبی دها بیوك برمشکل تولیدینه‌ده سبب اولمز. بزجه سلطان یکانه حجت یکانه قرآن کریم اولوب اندن ماعدا اقوالك صحت قطعیه‌سی مطلوب ومقصود دخی دکلدر. ذاتاً قرآن کریمده بر « تاریخ » اولمق رنك وصورتی ده یوقدرکه تکذیب ممکن اوله‌بیلسون. بو رنك بو صورت توراتلرده تماماً واردر. او حالده تورات تکذیب اولنور ایسه آنلك تاریخلك شاننه فنا بر نقیصه ایراث ایدلمش اولور وقرآن کریم بوندن ده مصون ومنزه قالور. ینه درایه‌ر سوزنده دوام ایله دیورکه :

— توراتك علوم مقدسه سی آباء کنیسائیه طرفندن تفسیر اولنمق صورتیله خصوصات آتیه‌یی مبیندرلر : اولا زمان خلقت بالنسبه پك یقین

اولوب میلاد عیسادن آنجق درت بش بیك سنه
مقدمدر. ثانیاً امر خلقت بهری یکرمی دردر
ساعتدن عبارت اولمق اوزره التی کونده ختام
بولمشدر. ثالثاً طوفان بر صورت عمومیه‌ده وقوعه
کلوب طوفاندن صکره یشایان حیوانات سفینهٔ
نوحده بولنوب قورتلمش اولان حیواناتك نسلیدر.
رابعاً حضرت آدم بر معصومیت مکمله حالنده
یاراتیلوب فقط کندیسندن صادر اولان زله‌نك
حصهٔ مجازاتی اولادینه‌ده انتقال ایلمشدر. اشبو
درت نقطه ایله بونلردن ماعدا سائر برچوق
نقطه‌لر میاننده بالخاصه ایکی نقطه واردر که آنلر
حقنده ارکان کنیسا صورت مخصوصه‌ده اصراره
کندیلرینی مجبور کورمشلردر. بو ایکی نقطه‌نك
بریسی خلقت عالمك میلاد عیسایه نسبتله بر منوال
محرر درت بش بیك سنه‌دن عبارت اوله‌جق
قدر یقینلغیدر. زیرا حضرت آدمك هبوطیله
حضرت مسیحك (اعتقاد نصارایه کوره) نوع
بشری مسئولیت زله‌دن خلاصی آره‌سنده‌کی زمان
نه‌قدر اوزون اوله‌جق اولورایسه اولاد آدمك

قسم اعظمنی بومسئولیت التنده اوقدر مدید بر
مدت اهمال ایلدیکندن وکندی مرحمتنی حضرت
عیسادن صکره کلن انسانلره حصر ایتدیکندن
طولایی (حاشا) حق تعالی حضرتلرینه ایدیله‌جك
اعتراضی دفع ایلمك دخی او نسبتده مشکل
اوله‌جقدر.

تصریحاً علاوه ایدملم که:

— درایه‌رك بوسوزنده‌کی قوتی اکلا-
یه‌بیلمك ایچون یالکز نصرانیته مخصوص
اولان شومسئله‌یی درخاطر ایلمك اقتضا
ایدرکه قرآن کریمده حضرت آدمك ذله-
سندن صکره استغفار ایلدیکی واستغفاری
عندالله قبول وکندیسی عفو بیورلدیغی
صراحةً خبر ویرلمکده ایسه‌ده نصارانك
توراتلردن استدلالی بویله دکلدر. خوش
توراتلر بو نقطه‌ده اخبار قرآنیه‌یه کلیاً

قطعیاً مخالف دکل ایسه‌لرده لسان توراتك
روف اولان قرابتندن طولانی نصارایه
ـواخبار قرآنیه‌یه مخالف براستدلاله‌ده
کان کوسترمشدر. ایمدی نصارا دیرلرکه :
حضرت آدمك جنت العدندن بالاخراج
وی زمینه تنزیلی بوذله‌نك مجازات مقتضیه
سیدر. حتی بو ذله‌نك مسئولیتی کندی
لادینه‌ده منتقلدر. او یله برصورتده‌که
حضرت آدمدن حضرت مسیحه قدر انسان
میله نه قدر نفوس بو دنیایه کلمش ایسه
جمله‌سی مسئولدر. زیرا نوع بشری بو
سئولیتدن قورتارمق فیضی مسیح ابن
لهه مخصوصدر. ابن الله نوع بشری بو
سئولیتدن قورتارمق ایچون قربان اولمشدر.
و عقیده خرستیانلغك عقاید اساسیه‌سندن

اولوب خرستیانلق کنیساسنک اعداسی
ایسه آنک علیهنده کی اعتراضاتنک الڭ مهم
ومدهشلرینی بو نقطه اوزرینه بنا ایلمشلردر .
دیمشلردرکه : نوع بشرده فی الحقیقه بویله
بر مسئولیتی توهم اساساً طوغری اوله‌مز .
زیرا بر پدرڭ حرکاتندن اولاد وانسالنك
مسئول اولمسی هیچ بر ذهنه صیغه‌مز . هر
نفس یالکز کندی احوالندن مسئول اولور .
(قرآن کریمده لها ما کسبت وعلیها
ما اکتسبت قول شریفیله وضع اولنان
اساس) ولوسلم نوع بشرڭ ذلهٔ آدمدن
مسئولیتی توهم ایدیله‌بیلسون . بو مسئولیت
جناب حقه قارشو بر مسئولیت اولوب لازم
کلدیکی حالده آنك عفوی ایچون بر قربانه
حق تعالی نه‌دن احتیاج کورسون ؟

باخصوص كه بو قربانك ابن الله اولديغنى اعتقاد ايديلن مسيح اولمسى نه‌دن لازم كلسون؟ زيرا اومسيحه ابن الله صفتى متعاقب عين آله صفتى‌ده ويرلمشدر. بو حالده ايش شويله برصورت عجيبه آليور: برذات كندى تبعه‌سنده برقباحت كورمش. او قباحتى عفوايده‌بيلمك كنديسنه مخصوص برصلاحيت برقدرت ايكن عفوايده‌ميوب بوعفو برفدا كارلق مقابلنده صاتون آلنمق لازم كلمش (زيرا نصارا ديرلركه حضرت عيسى كنديني فدا بهاسنه نوع بشرى تكرار صاتون آلمش. يعنى قورتارمشدر) بو فدا كارلق ايسه كندى اوغلى واوغلى ينه كندندن عبارت بولنمق حسبيله كندى كنديني فدا ديمك اولمش. تكراره حاجت

يوقدركه بوملاحظات بوانتقادات نزمسلما-
نلرطرفندن اعتراض يوللوسويلنور سوزلر
دكلدر. ينه نصارانك كندى بينلرنده
وقوعبولمش ودوام ايتمكده بولنمش اولان
مجادله‌يى نقل ايدييورز. ارباب مجادله بو
صورتى نصرانيتك عقل ايرميان سرائر
غريبه‌سندن عد ايدرك نهايت دييورلركه
ذلهٔ آدمدن نوع بشره انتقال ايدن مسؤليتى
رفع ايچون حق تعالى فى الواقع بويله برقربانه
بويله برفدايه احتياج كورييور ايديسه
بارى اوفدايى قربانى ممكن مرتبه تيز كو-
ندرملى ايدى. هبوط آدمدن ميلاد مسيحه
قدر درت بش بيك سنه‌لك زمانلرچوب‌ده
ميليارلرجه نفوسى بومسئوليت آلتنده تباه
ايتمكده نه‌معنى مقصود ايدى؟ ايشته‌دراپه‌رك

اشارت ایلدیکی قضیه بو قضیه‌در. یعنی کنیسا اربابی هبوط ایله میلاد آره‌سنده‌کی سنه‌لر چوغالدقجه اعتراضك شدتی آرته‌جغنی کوره‌رك تأویلات واقعه‌لرینی دخی او مدتی امکان مساعد اولدیغی قدر قیصالتمق جهتنده یوروتمك مجبوریتی التنده بولندقلرینی کوسترمکده‌در. بو ایضاحاتی طولاییسندن بر اعتراض اوله‌رق ایراد ایتمدك. ذاتاً « مدافعه » لرمزده بو بحث مبسوطدر. درایه‌رك سوزی اکلاشیله‌بیلمك ایچون سویلدك. ایشته سوزده ینه اودوام ایدییور. دییورکه :

— کنیسا اربابنك پك زیاده التزام ایلدکلری ایکی نقطهٔ مهمه‌نك ایکنجیسی ایسه حضرت آدمك مکمل ومعصوم اوله‌رق یاراتلمش بولنمسی نقطه‌سیدر. زیرا ذله حسبیله مشارالیهك هبوطنه وبالآخره بعثت مسیح ایله نوع بشری تخلیصه

احتیاج حاصل اولمق ایچون بو نقطه‌نك وجودی ضروری کورونمش ایدی . بناءً علیه کنیسا اربابی امر خلقتی پك اسکی کوسترمکه دلالت ایده‌جك شیلری رده کندیلرینی مجبور کوردکاری کبی انسانك تکامل قاعده‌سنه اتباعی یعنی یك اوزون بر زمان ظرفنده بر مرتبهٔ عادیه‌دن مراتب علیایه صعودی حقنده علمای اسلامیه‌نك تأسیس ایلدکاری قاعده‌یی‌ده رده کندیلرینی مجبور کوریورلر ایدی .

مقصدی تصریح ایچون دیه‌لم که :

— امر خلقتك آلتی کونده اتمامنه دائر اولان روایات توراتیه‌یی عینی عیننه اخذ ونقل ایلیان بعض علمادن ماعدا محققین اهل اسلام اشبو آلتی کونك هر بری یکرمی دردر ساعتدن عبارت کونلردن اولمسی ظننی فی‌الحقیقه قبول ایده‌مامشلردر . بو راده درایه‌رك خبر و یردیکی تکامل

قانونی ایکی صورتده وضع ایتمشلردر.
بونك برنجیسی انسانك نطفه حالندن حال
ولادته قدر مضغه و علقه کبی مراتبی
کچمسنه نظراً بر تکاملدرکه کرك خلقت
بشریه‌جه وکرك موالید سائره‌جه امر
تکوینده بو مراتب بدیهیات طبیعیه‌دندر.
ایکنجیسی ایسه « فی ستة ایام » قول شریفنك
دلالت ایلدیکی تکاملدر. بو ایامك هر بری
بزم صایدیغمز سنه‌لرك بیکی کبی اولدیغی
حقنده‌کی احکام قرآنیه‌یی بوندن اول بیان
وایضاح ایلمش ایدك. « کالف سنة »
قولنده‌کی کاف تشبیه عندالله بر کونك یالکز
بیك سنه‌یه منحصر اوله‌میه‌جغنه دلالتنی ده
خبر ویرمش ایدك. مفسر حکیم امام فخرالدین
رازی بو کاف تشبیهه استناداً بهر یومك

شو بيك سنه‌دن زياده اولمسی واللی بيك
سنه‌يه قدر واره‌سی حقنده كنديندن مقدم
اولان علمانك رأيلرينی دخی تفسيرينه
درج ايلمكده‌در. بو حالده ديمكدركه اهل
اسلام ايام ستهٔ مذكوره‌نك يكرمی دردر
ساعتدن عبارت برر يوم عادی اولمسی
ظننی قبوله تقرب ايده‌ميورلر. ذاتاً بو
كونلرك هر بری بيك سنه كبی اولديغی
قرأن عظيمده دخی تصريح بيورلمقده ايكن
اكاده مخالف دوشه‌جك برظنده نصل
بولنه‌بيلورلر؟ «كبی» اداتنك مساعده‌سی
اوزرينه فكرلرينی اللی بيك سنه درجه‌
سنده توسيع ايدن علمايه البته برقرينه‌نك
وحتی قرائن عديده‌نك دلالت ايده‌جكی
دركاردر. قرينه‌سز اوله‌رق «يوم» لفظنه

بو وسعتی و یرمك عبث اولور که ایشلری
کوجلری تحری حقیقتدن عبارت اولان
علمای اسلامه عبث ایله اشتغالی اسناد
ایلمك حقیقةً عبثدر . بونلره دلالت ایدن
قرائن ینه درایه‌رك ایلرو یه طوغری اشتغال
ایده‌جکی قرائننك عینی اولدقلری بدیهیاتدن
بولنوب فقط طبیعیاته عائد بولنان او کیفیتلر
حقنده کی وقوف ومعلوماتلری شمدیکی
درجه‌ده اوله‌مامق حسبیله « یوم » لفظنی
اللی بیك سنه‌یه قدر توسیع ایده‌بیلوب ده
آندن دها ایلرو یه کچه‌مامش اولملری
بالطبع معذور کوریله‌جك احوالدندر .
ایلرو یه طوغری درایه‌رك طبیعیاتدن وقوع
بوله‌جق استشهاداتی حقیقةً محیر عقولدر .
بو اهمیتی شمدیدن قارئلرمزه خبر ویریشمز

ایسه مباحث مذکوره‌یی اکا کوره اهمیت لایقه‌سیله تلقی ایتمك ایچون دها شدیدن متنبه بولنملری مقصدیله‌در. دییورکه:

— شمدی‌یه‌قدر درمیان ایلدیکمز بوشلقلریله تناقضلریله «علوم مقدسه» دنیلن شیلرك نصل ذهنمزه اطمئنان بخش اوله‌میه‌جق شیلر اولدیغنی حکم ایده‌بیلورز. بو حالده‌ده دوقتور شوقفوردك اشبوعلوم مقدسه مباحثنی بر برینه توفیق ایده‌بیلمك ایچون نیجه مساعی بیهوده‌دن صکره نهایت ویره‌بیلدیکی قراره بز دخی التحاق ایلیه‌بیلورزکه قرار مذکور «نصرانیت کنیسا-سنك ایلك عصرلرنده‌کی آباء محققین صلاح حال ایله متصف آدملر عد اولنه‌بیلورلر ایسه‌ده معلومات محیطه صاحبی آدملر عد اولنه‌مزلر» صورتندن عبارتدر. خلقت عالمه دائر کتب مقدسه‌ده ویریلن معلومات ارضك تشکیل وتنظیمی طوغریدن طوغری‌یه ید خلقت الهی‌یه معطوف اولدیغنی کوستریر. بو امر خلقتده

اسباب ثانیه‌نك توسطی صورتنی رد ایلر . علومك بو بابده‌کی اخباری ایسه ایتالیالی قاسینی نام هیئینك رصد دور بینی ایجادندن صکره حصوله کلمشدر . اون دردنجی لوئی نام فرانسز قرالی پارس رصدخانه‌سنی مومی الیه قاسینینك اداره‌سنه تفویض ایلمش ایدی . او زمانلر کشف اولنمشدرکه مشتری سیاره‌سی تام شکل کریده اولمیوب قطبلری باصق اولمق حسبیله شبه شکل کریده‌در . قواعد میخانیقیه ایسه بو حالك مبادیده سیارهٔ مذکوره‌نك متمیع بر جوهردن متشکل اوله‌رق کندی محوری اوزرنده دورانندن اقتضا ایده‌جکنی اثبات ایلمشدر . بو حرکت دوریه نه قدر سرعتلی اولور ایسه قطبلرك باصقلغیله خط استوانك شیشکینلکی دخی او نسبتده چوق اوله‌جنی طبیعیات امورندندر . یالکز اشبو ملاحظات میخانیقیه‌یه ابتداءً نوتون کرهٔ ارضك دخی قطبلرینك باصقلغنی حساب ایلمش ایدی . تساویٔ لیل ونهارك تدریجاً تأخری دخی بویله خط استوانك شیشکینلکندن نشأت ایدوب

بو حرکتکده یکرمی بش بیك سکز یوز التمش سکز سنه‌ده بر دائره حاصل ایده‌جکنی برادله‌ی حساب ایلمشدر . بوندن اول دخی بیان واخطار ایلمش ایدك که خط استوا آلتنده نصف قطر ارض قطبلر آلتنده‌کی نصف قطر ارضدن قرق اوچ کیلومترو دها زیاده‌در . قطبلرك شو باصقلقلرندن ایکی کیفیت ظاهر اولور . برنجیسی بر زمان ارضك یوشاق بر مایه‌دن تشکل ایتمسی وایکنجیسی قواعد میخانیقیه‌یه اتباعاً یعنی اسباب ثانیه تأثیریله شکلنی بولمش اولملری قضیه‌لریدر .

بز دخی دیرز که :

— قرآن عظیم الشانده بعض آیات کریمه‌نك اثنای نزول کتاب اللهده اکلاشیله‌بیله‌جك بر صورتده اولمدقلری حالده شمدیلرده وقوعه کلان کشفیات علمیه ثمره‌سیله اکلاشیله‌بیلمکده اولمسی بوندن

اولدخی دیمش واخطار ایلمش اولدیغمز وجهله محضا کتاب کریمك احکامی قیامته قدر باقی اوله‌جغنی هرعصرده راسخون فی العلم اولانلره کوسترمك حکمت ربانیه‌سنه مبتنی بولنمیدر. زیرا قرآن کریم یالکز زمان نزولنده‌کی انسانلره مخصوص اولوب ده زمانمزکبی اوزماندن بیکلرجه سنه صکره‌کی زمانلر نظرنده آرتق حکمی کچمش عد اولنمق لازم کلسه‌ایدی محتویات جلیله‌سنك یالکز اوزمانك قابلیتنه کوره اولوب آندن ایلرویه کچه‌مامسی ایجاب ایدرایدی. اوزمان احتوا ایلدیکی حقایقك آنجق شمدیکی کشفیات ایله اکلاشیله بیلمکده اولمسنه نظراً دقیقه شناسان اهل اذعان نظرنده کندی کندیسنه تحقق ایدرکه قرآن کریم بوکونکی افکار

وانظار حكمت ايچون دخی منزل اولوب
بوحيثيت بوندن صكره دخی الی ماشاءالله
دوام ايده كيده جكدر. زيرا تفاسير شريفهٔ
موجوده يه مراجعت ايديلور ايسه كو-
ريلوركه « اولم يروا الی الارض انا ننقصها
من اطرافها » آيت كريمه سی حقنده اجرا
ايديلن تفسيراتك كافه سی عقول ارباب
علومه قناعت بخش اوله جق صورتده دكلدر.
« وقيل » قيديله شو اطراف ارضدن نقصانه
دائر ايراد اولنان ملاحظاتك كافه سی اقوال
ضعيفه دن اولدقلری مرتبهٔ بداهتده در .
مسئلهٔ مذكوره حقنده بو كونكی وقوف
ومعلوماته كوره دنيله بيلوركه آيت كريمهٔ
مذكوره همان متشابهات مرتبه سنده قالمشدر.
اما اليوم ايشته قطبينك باصقلغی مسئله سی

بو آیت کریمه ایچون تفسیر تامدر. بوکا دائر بعض علمای کرام ایله سبق ایدن مذاکره‌مزده قطبلرك ایکی اولمسنه نظراً طرفك دخی تثنیه اولمسی لزومی وارد خاطرلری اولمش ایسه‌ده دقایق علمیه‌یه نظراً طرفك تثنیه اولمسندن زیاده جمع اولمسی مناسبدر. زیرا باصقاق یا‌لکز قطب نقطه‌لرنده اولمیوب خط استوایه طوغری تدریجیدر. یعنی خط استواده نصف قطر ارضك قرق بش کیلومترودن عبارت بولنان فضله‌سی قطبلره طوغری بالتدریج تناقص ایتمك اوزره خط استواجه بر فضله وارضك اطراف سائره‌سی ایچون بر نقصاندر. شویله‌که بو قرق اوچ کیلومترویی خط استوادن قطبه قدر ممتد اولان طقسان درجه‌یه بالتقسیم

خط مذکوردن بهر درجه تباعد ایدلدکجه
درت یوز یتمش سکز رمتر و بر تناقص کورلمك
دخی بر کیفیت میخانیقیه اقتضـاسی اولان
بو حالك جمله‌ٔ ایجابات طبیعیه‌سندندر. اویله
ایسه « ننقصها » خبر الٓهیسنك محل وقوعی
« من طرفیها » اولمق دقایق فنیه ایله توفیق
قبول ایده‌میوب « من اطرافهـا » اولمق
تمامی تمامنه موافق دوشر. بو حالده‌ده بلطفه
وعنـایته تعـالی تحقق ایلرکه قرآن کریم
علمك بو منازعه‌سندن دخی بری ومصوندر.
سوزده ینه درایه‌ردوام ایدییور. دییورکه:
— اسباب ثانیه‌نك نفوذی یالکز شکل ارضك
خارجنده بو شبه کریت یچمنده کورلمکله دخی
قالمیور . آنك طبقات داخلیه‌سی تنظیماتنده‌ده
کور یلیور . از جمله برطاقم طبقـات متحجره‌ٔ
منجمده مشاهده اولنیورکه عمقلری یعنی قالینلقلری

کیلومترولر ایله اولچیلیور . حالبوکه بونلرك
صولر ایچنده‌کی مواد ترابیه‌نك یواش یواش
چوکونتیسندن تحجر ایله حصوله کلمش اولدقلری
قابل اعتراض دکلدر . ذکر اولنان مواد
ترابیه ایسه ارضك اسکی طبقاتندن میاه جاریه
ایله برابر آقوب نقل اولندقلری محققاتدندر .
بزم کوزلرمزك اوکنده دخی حالا وقوعه کلمکده
بولنان بوکیفیت کوستریورکه بونلرك حصولی
پك چوق زمانلره محتاجدر . زیرا بر عصر
ظرفنده آنجق برقاچ سانتیمترو قالینلق پیدا
ایده‌بیلورلر . او حالده بونلرك برقاچ بیك
کیلومترو قالینلق پیدا ایده‌بیلملری ایچون نه قدر
زمانه محتاج اوله‌جقلری ملاحظه‌یه شایاندر .
مصرسواحلنك احوالی ایکی بیك سنه‌دن متجاوز
برزماندنبری معلومدر . اوزماندن بو زمانه قدر
نیل نهرینك صولریله کلوب نیل منصبنده دکزه
چوکن مواد ترابیه ایچه حس اولنه‌بیله‌جك قدر
قره‌یی دکزه طوغری چیقارمشدر . فقط ترقینك
بودرجه‌سنه نه اهمیت ویریله‌بیلور ؟ دوشو-

نملیدرکه تکمیل مصرسفلا هپ بوصورتده دکزك طولدیرلمسیله حصوله کلمشدر. میسیسیپی نهری منصبنده آمریقا ساحلی دخی اوچ عصردنبری معلومدر. او مدت ظرفنده مکسیقو کورفزی ایچنه طوغری ارض هماندە حس اولنەمیەجق قدر ایلرولیەبیلمشدر. بوکا مقابل بر زمان نهر مذکورك منصبی شمدی سنلوئی دنیلن یرده اولدیغی آثار ژەئولوژیەسیله منفهمدر. بونقطه ایسه شمدیکی منصبه اوچ یوز فرسخ بعیددر. مصرده امریقاده بتون ممالك دنیاده ساحللر دکزی پرمق پرمق طولدیرمق صورتیله حصوله کلمشدر. بویله بر ایشك محتاج اولدیغی زمان شمدی نه قدر بویولده یاپلمش اولان ایشك مقداریله برلکده دوشونیلەجك اولور ایسه طبیعتك بوعملیاتی ایچون نه قدر زمان صرف اولنمش اولدیغی تعقل ایدیلەبیلور. حال بوکه بر طاقم کوللرك طولمش و برطاقم طبقاتده مواد ترابیه ایله مخلوط اولان مواد نباتیه سونکر طاشی طبقەلری تشکیل ایتمش وطاغلرك طوپرا

ری صو یولش و دکز کنارلرنده طالغه‌لرك
ضرباتیله قیالراو یولمش و هوانك رطوبتی وحامض
اربونك تأثیریله عظیم طاش کتله‌لری یووارلاق
رشکل پیدا ایتمش اولملرینه نظر ایدیلوب ده
ه قدر زمانلر ظرفنده بوحاله کیرمش اولدقلری
دوشونیله‌جك اولور ایسه حسابك نتیجه‌سی ینه
بوقاروده بیان اولنان نتیجه‌یه چیقار . اصل
مبدأ کلامزده انظاردقتی جلب ایلدیکمز طبقات
منجمدهٔ متحجره ایسه مطلقا عن اصل همان افقی
ر وضعیتده بولنان اووالر اوزرینه چوکمش
وتورمش مواد ترابیه‌درلر. بونلرك بر چوغی
بعض حرکات تدریجیه ایله متخالف میللر پیدا
ایدوك هرشکلده زاویه‌لر حاصل ایتمشلردر. بو
تحولات عظیمه‌نك اسبابنی نصل تأویل ایدرایسه‌ك
ایده‌لم بونلرك حصوله کلملری ایچون حدوحسابك
خارجنده سنه‌لر کچمش اولدیغنی تخمین ایلمك
لازمدر. انکلتره‌ده غال ممالکنده کمور معدنی
قویولرینك عمق دورت بیك متروبه‌قدروارمشدر.
یکی اسقوچیاده ایسه بو عمقلر دورت بیك طقوز

یوز مترویی بولمشدر. طبقات مذکوره الیوم دکز التنده بولندقلرندن کوریلورکه بونلر دکز طرفندن تدریجی استیلا اولنمشلردر. بحرك بو استیلاسی اوقدر آغر واو درجه‌لرده متمادی بر صورتده وقوع بولمشدرکه بعض طبقاتده کمور حالنه کیرمش اولان آغاجلری هنوز کوکلری اوزرنده قائم کورمکده‌یز. حال بوکه بوعجیبه بر بری اوزرینه یتمش دفعه وقوعه کلمش وبو صورتده حصوله کلن طبقات فحمیه بیك بش یوز مترو ثخن پیدا ایلمشدر. بو آغاجلردن هر برینك یاشی قالینلقلریله تخمین اولنه‌بیلور. بعضلرینك قالینلغی برمترو اوتوزسانتیمترو قطرنده‌در. بونلرك اطرافنده طو پراغك بوغمه‌سیله اغاجلر بالتدریج غائب اولدقجه برنوع بیاض کیل قاتلری حصوله کلیور ایمش. سیدنه‌ی واپور کموری معدننده بوصورتله بریسی باتدقجه آنك اوزرنده دیکری پیدا اولمش وقات قات بر بری اوزرینه یرلشمش اللی طقوز اورمانك کمور کسیلمش اولدقلری کورلمشدر.

بزديرز كه :

— بر حكيم مسلم بو يولده كى كشفيات
[illegible]ميه‌يى « سبحان من تحير فى صنعه العقول »
[illegible]مزمه‌لريله تلقى ايدر . بو يولده كى حقايقك
[illegible]دانه چيقمسندن اولسه اولسه جهنم
[illegible]ك التنده اولديغى وتعبير آخرله يرك آلتى
[illegible]هنم بولنديغى حكم قطعيسيله ميدانه چيقمش
[illegible]لانلر قورقه‌بيلورلر . احكام جليله‌سنه
[illegible]باع ايله دنيا و آخرتده فوز ونجات بولد
[illegible]مز قرآن كريمده جهنم موقعنك بو صورتده
[illegible]يننه دائر هيچ بر صراحت اولمديغندن
[illegible]ك الق بو يولده كى طبقات معدنيه‌دن
[illegible]تشكل اولديغنى كورمك حكمت اسلاميه
[illegible]بابى اصلا اوركوتمز . تصور بر قيامت
[illegible]رنده « اذا زلزلت الارض زلزالها » يى

متعاقباً « واخرجت الارض اثقالها » خبر
شريفنی علوم نقطـهٔ نظرندن تلقی ایلیان
براهل تفسیر ایچون بو اثقالی معادن ارضیه
اولمق اوزره تلقی یه نه مانع واردر؟ ارضك
طبقاتنده کی معادن حقنده اسلامك نظر
حکمتی سائر آیات قرآنیه ایله دخی جلب
بیورلمشدر. حتی بو ثروت معدنیه‌نك منافعندن ده خبرویریله‌رك جلب بیورلمشدر.
دها عجیب وغریبی بوعنایات سبحانیه‌نك‌ده
سمادن انزالی صورتیله طبقات ارضیه
یرلشدیرلدکلری بیله بیلدیرلمشدر. « انا
انزلنا الحدید فیه بأس شدید» آیت کریمه‌سی
بوبابده الك پارلاق مثاللردن بریدر. برذره‌یی
بیله بوش یره یاراتمق شان حکمت نشاننندن
اولمیان جناب قادر قیومك اوقدر قشر

ارضی حکمتسز یاراتمش اولمسی دعوی ایدیله بیلورمی؟ اهل اسلام قدرت و حکمت الٰهیه‌نك بیوکلکنی استدلال ایچون یالکز سطحنده سماسنده بولنانلری تتبع ایله قالمیوب بطن ارضده‌کی مخلوقات الٰهیه‌یی تتبع ایله دخی اشتغال اهل اسلامك وظائف عامیه‌سی میاننه داخلدر. ینه سوزی دراپه‌ره براقیورز. دییورکه:

— واسع قره‌لرك اورته‌سنده‌کی یوکسك طاغلرك تپه‌لرنده کوریلن دکز مخلوقاتی بوجکلری ارباب کنیسا طرفندن طوفانك وقوعنه و عمومیتنه والك یوکسك طاغلری بیله ستر ایلدیکنه دلیل و برهان مادی نظریله تلقی اولنمش ایدی. فقط آنلرك تدقیقاتندن دها مکمل اولان تتبعات ژه‌ئولوژیه طبقات ارضده دکز صویی تشکلاتنك طاتلی صو تشکلاتیله طبق برکتاب یاپراقلری‌نك بربری اوزرنده‌کی موضوعیتی کبی طبقه‌لر تشکیل

ایلدیکنی کوستردیکی زمان ایش بداهت درج
سنی آلمش و اکلاشلمشدرکه بویله بر حال طوفانا
مقتضیاتندن اولەمیوب ارضدن عینی قطعه کند
اطرافنك احوال طوپوغرافیەسنك تبدلاتند
طولانی بعضاً قوپ قوری قره و بعضاً آ
وطوزلی صولر ایله مستور دکز و بعضاً د
طاتلی صولرایله مشغول کول حالنی آلمشدر. کذا
مرتبۀ بداهتی بولمشدرکه بو یولده کی تبدلاتا
وقوعی یوزلرجه میلیون سنەلرك ایشیدر. دنیانا
اسکیلکنی اثبات ایلیان بو احواله « مستحاثه
دنیلن و طبقات عمیقەدن ظهور ایلیان اسک
کمیکلر مسئلەسی دخی منضم اولمقدەدر . ادوا
نسبیۀ تشکلیه طانمش اولدیغندن الك اسکیلرند
الك یکیلرینه قدر مخلوقات حیوانیه ونباتیەنك
تشکل و تعضولری تدریجی اولدقلری اثبات
اولنمشدر . یعنی الیوم موجود اولانلر بر وق
شکل ارضی طولدیرمش اولان انواع غیرمعدو
دەنك کثرتلرینه نسبتله پك آز اولوب الیو
موجود اولان برنوع مخلوق وجوده کلنجه

ق آندن اول موجوداولانلرك برنوعی اورته‌دن
زمشدر. واقعا تشکلات ژه‌ئولوژیه هرتشکل
درینك استعدادمخصوصنی برنوع حیوانه‌نسبت
ایـه‌رك ادوار مذکوره‌یه « ناعمه‌لر دوری »
و زاحفه‌لر دوری » و « تدیه‌لردوری » دنیله‌
یکده ایسه‌ده اشبودورلردن برینك دیکرینه
الی دفعی یعنی دفعهٔ واحده‌ده وآن واحدده
وع بولمیوب بو نوع حیواناتك هر بری کندی
دردن مقدم نامی منسوب الیه عد اولنـه‌جق
ق مستولی ومتغلب دکل ایکن اوتغلب واستیلا
ن حصولندن صکره اونامی آلمش وکیم بیلور
در زمان بو تغلب دوام ایلدکدن صکره ینه
تیجی اوله‌رق تنزله باشلایوب اینه اینه کند
یدن صکره‌کی دورحلول ایلدیکی حالده دخی
آ‌ی وارلغنی برخیلی زمان دها محافظه ایتمشدر.
یچ برطرفده هیچ برنوع مخلوقك دفعی‌اوله‌رق
ورینه دائر اثرکورلیور. هرطرفده هر نوع
رلك تشکلنجه بر تدریج آثاری مشاهده
انیور. بوراده دخی بر طاقم مدتلری مدید

ادوار قبولنه مجبور اولیورز. تاریخك اطلاعی
یته بیلدیکی زمانلردنبری بر مخلوقك ترقی ویا
تدنیسنی کوستره بیله جك هیچ بر مقدمهٔ ادوار
علامتی مشاهده اولنمیور. حال بوکه بزم اطلاع
تاریخیمزدن اول بومثللو لایعد ولایحصی ادواری
طبقات ارضده کوربیورز. تاریخك اطلاعی یتدیکی
زماندنبری مخلوقاتده بر تبدل وتحول کوریله مامش
اولمسنه بالابتدا بعضلری تکامل قاعده سیله
بالتدریج تشکیل اولندقلرینی انکار ایدرك کرك
الیوم موجود وکرك عرقلری منقطع اولان
مخلوقاتك کافه سی بر اراده ایله دفعةً یاراتلمش
اولدقلری ظننی تحکیم ایلمشلر ایسه ده مخلوقاتدن
بعضلری بعضلرینه سبب تشکل اولمسی بونلرك
بلا اسباب دفعةً یاراتلمش بولنملرندن زیاده
موافق عقل وحکمتدر. نوع بشرك انواع مخلو
قاتده تبدل کورمامش اولمسنی درمیان ایتمك
نه یه یارار؟ یکیدن بر وجودك دفعةً تشکل ایدر
ویردیکنی دخی کورمامشدر. ارادهٔ واحده ایله
دفعةً تکوین مخلوقات قدرت الٓهیه یی دها بیو

کوسترمك ایچون ایسه مبادئ تعضو وتشکلدن زمانمزه قدر هرنوعك تشکلنه کندیسندن اولکی انواعك خدمت ایتمش اولمسی اویله بر تسلسل تشکیل ایدرکه بو سلسلهنك خلقهلرینك بر برینه ارتباطی یالکز امر خلقتك بر قانون لایتغیره مربوط اولدیغنی کوسترمك ایلهده قالیوب حتی میلیونلرجه سنهدنبری بوقانون وقاعدهده ذرهجه تغیر پیدا اولمامش اولدیغنیده کوسترر. بورایه قدر سرد ایلدیکمز خصوصات خلقت دنیانك اسکیلکی حقنده بزه بر فکر مخصوص ویرهجك شواهددرلر . بو بابده علم طبقات الارض اربابی او قدر حقایق جمع ایلمشلردرکه برچوق جلدلر تشکیل ایدهبیلورلر . طبقات ارضده بر بری اوزرینه منطبق بولنان قیالر طبقهلری هپ بو شواهددندرلر . بو طبقاتك برنجیلرینك قالینلغنی ووضعیتلرینك میلنی و بو میللری ایجاب ایلیان قوای شدیدهیی تدقیق ایلمشلر . طاتلی صولردن تشکل ایلیان طبقات ایله آجی وطوزلی دکز صولرندن تشکل ایلیان طبقاتك بر برینه قار-

يشمقـده‌زين اوست اوستـه بر طوتدقلر ينه باقشلر
بعض قطعـات ارضيه‌نك طوپراغى صو بولوب
بشقه يرلره انتقالندن طولايى اورالرك احوال
طوپوغرافيه‌سى دكشديكنى و بو تحولات اثناسند
بعض قره‌لرك آلچالوب بعضلرينك يوكسلديكنى
وسواحل بحرك دائما دكشديكنى و بناءً علي
بر زمان دكز ايچنده بولنديغى علائم ظاهره‌سند
كوريلن يرلرك شمدى قره‌لر ايچنده بولنديغن
هپ نظر مطالعه‌دن كچوروب ادوار متتابعه‌نك
حيوانات ونباتاتى بقيهٔ آثاريندن حيات دنيلن
شيئك مبادىٔ خلقتندن شمدى‌يه قدر نه صورتل
كچورمش اولديغنى ملاحظه ايلمشلردر . كذلك
كومور معدنلرى طبقاتنده بونلرك مواد نباتيه‌د
تشكل ايلمش اولدقلرى كورلمه‌رك يالكز هوا
نسيمى ايچنده دكل بلكه كائناتك استعدادند
بيله دائما تجددلر وقوعه كلديكنى آكلامشلردر
يعنى بعض زمانلره كوره حرارت ارضيه‌نك
آرتوب اكسلديكنى و بر زمان ايچون قطعات
جسيمهٔ ارض صيجاق ايسه بر زمان ايچون

(شمدیکی قطبین کبی) منجمد حالنده بولند- قلرینی دوشونمشلردر . علم طبقات الارض ار- بابندن بر فرقه‌سی اسباب مهمه‌یه بالاستناد ظن ایلیورلرکه کرهٔ ارض وقتیله ارکین و بلکه‌ده غاز حالنده بولنوب ابعاد فضاده ملیونلرجه‌سنه جولانندن صکره حرارتی شمدیکی درجهٔ اعتدالی بولمشدر . تتبعات هیئیه دخی بو ظنه پك بیوك قوت ویرمکده‌در . بالخصوص جملهٔ شمسیه‌مزی تشکیل ایلیان سیارات حقنده‌کی تتبعات بالخاصه بوظنی تأیید ایلیور . بو تأیید ایسه ارضك ثقلتی بالنسبه آز اولمسندن و مرکزینه طوغری تقرب ایلدکجه حرارت داخلیه‌سنك آرتمسندن و یانار طاغلرك دخی آتش مرکزی‌یه دلالت ایتمسندن نشأت ایلمکده‌در . بو دخی اثبات ایلیورکه شو یولده تحولات وقوعه کلمك ایچون میلیارلرجه‌سنه مرور ایتمش اولملیدر . فقط قوپرنیق اصولیله فکرلرده حاصل اولان تیقظات اوزرینه بز یالکز کرهٔ ارضی یالکز آنك منشئنی یالکز آنك تار- یخنی تتبع ایله اکتفا ایده‌میز . کرهٔ مذکوره‌نك

منسوب اولدیغی جمله‌یی تشکیل ایدن اجرام سائره
ایله برلکده تتبعه مجبورز . حالبوکه یالکز او
جملهٔ شمسیه‌یی تتبع ایله‌ده اکتفا ایده‌میز . بلکه
آنکده منسوب اولدیغی عائله‌نك کافهٔ افرادینی
یعنی بالجمله اجرام سماویه‌یی برلکده تتبع ایتمك
مجبوریتی آلتنده بولنورز . مادامکه اجرام سماویه
آره‌سنده‌کی ابعاد محیرة العقولی ملاحظه‌یه آرتق
آلشدق بونلرك حیاتی تشکیل ایلیان سنین لا تعد
ولا تحصایی دوشونمکه دخی استعداد پیدا
ایلمشزدر . اجرامدن بعضلری بزه او قدر
اوزاقدرکه آنلرك ضیاسی امر انتقالده‌کی سرعت
محیره‌لریله برابر بزه قدر واصل اوله‌بیلمك ایچون
بیکلرجه سنه‌لر مروری لازم کلور . بوحال
بونلرك ملیونلرجه سنه‌لردنبری موجودیتلری
ایجاب ایدر . همان هیچ براستثنا اولماقشرطیله
علم طبقات الارض اربابی عمر ارضك غایت اوزون
اولدیغنی قبولده متفق اولوب ممکن مرتبه بو عمر
مقدارینی تعیینه دخی غیرت ایلمکده‌درلر .
تعییننده بعضلری حسابات هیئیه‌یی وبعضلری ا

قواعد فزيقيه‌يى اساس ملو تعقد ه‌ دررلر . بو صورتله حكم ايديـيورلركه محرك ارضده حصوله كلن بيضيت صوك دور اجتماع ايله زمانمز آره‌سنده ايكى يوز قرق بيك سنه مرور ايلمش اولمسنى اقتضا ايتديرر. لكن ادوار ژه‌ئولوژيه‌نك عقللره حيرت ويرن امتدادلرى قابل اعتراض اولمامقله برابر بو يولده ايديلن حسابلر قطعى اولميوب هر حالده فرضياتدن عبارت كورينورلر. مع هذا تدقيقات مذكوره‌يه فنون نقطهٔ نظرندن باقيلنجه آپ آشكاره تحقق ايليوركه دنيانك عمرى حقنده حضرت موسانك كتب توراتيه‌يه درج ايلديكى خبرلره بعدما ايناغقده دوام ايديلوب كيديله‌ميه‌جكدر. معلومات مذكوره ايله دلائل فنيه‌ميانى تأليف ايچون پك چوق تأويلاته قالقيشلمش ايسه‌ده موفقيت حاصل اوله‌مامشدر. حضرت موسانك تعيين ايلديكى سنه‌لرپك آزاولوب بوندن ماعدا مخلوقاتدن اولا فلانجه شيلرك وبعده ديكر فلانلرك ياراتلدقلرى حقنده كوستر ديكى صره وترتيب دخى ياكلشدر . باخصوص بو خلقته

يداللهك مداخله‌سی عادتا برانسان النك مداخله‌سی درجه‌سنده اولوب واقعا اومؤلف مقدسك (يعنی حضرت موسانك) شو يولده كی افاداتی اوزمانلرده علومك درجهٔ موجوده‌سيله مساوی ايسه‌ده ارضك كوچكلكنه و كائناتك بيوكلكنه دائر شمدی بزده موجود اولان معلومات ايله اصلا متناسب دكلدر.

شورايه علاوه ايده‌لم كه:

— دراپه‌رك بورايه قدر سردايلديكی شيلر حقنده اصل حكمت اسلاميه نقطهٔ نظرندن سويليه‌جكمز سوزلری آنك اتمام كلامنه قدر تأخير ايتمكه مجبور ايسه‌كده شو سطرلر ايچنده كوريلن برايكی نقطه حقنده سويلنمك لازم كلن شيلرك او حكمت اسلاميه‌يه تعلقی اولميوب يالكز مسئلهٔ توراته متعلق اولمرليه بوراده ايرادينه احتياج

كوردك . خلقت عالمه ودنيانك عمرينه دائر
تورارتده ويريلن خبرلر ايله استدلالات
فنيه‌نك كوستردیکی نتايج آره‌سنده‌كی مخالفتی
ازاله ايچون تأويل يولنده صرف ايديلن
مساعيدن بر فائده حاصل اوله‌مامسنك
سببی بومسائلده روايات توراتيه‌نك مؤكديتی
وقطعيتيدر. يالكز بر يرده بر سوزدن
عبارت بر مخالفت اولسه آنی تأويل ايچون
بيك صورت بولنه‌بيلور. فقط تورات هر
سوزينی ديكر برچوق سوزلرايله اوقدر
تأكيد ايلمش وبوجمله‌ٔ افاداتده اودرجه‌
لرده قطعيت كوسترمشدركه تأويلك بو
درجه‌سنه حقيقةً امكان تصور اولنه‌مز.
هم‌ده « تأويل » دنيلديكی زمان بونی اويله
كيفی برشی ظن ايتمامليدر. تأويل ايچون

قرائن قویه لازمدر. بو قرینه‌لردخی ایکی قسمه منقسم اولورلر. برنجیسی تأویل اولنمق لازم کلن آیتك الفاظی معانیٔ حقیقیه‌سنه حمل ایتمکه مانع قرائندر. بو قرائن موجود اولمیوب ده معنای حقیقی یی مراد ایتمکه هیچ بر مانع تصور اولنمز ایسه تأویله یعنی معنانی تبدیله امکان تصور اولنه بیلورمی؟ قرائنك ایکنجیسی ایسه تأویلی لازم کلن آیته ویریله‌جك ایکنجی معنانك موافقتنه دلالت ایلیه‌جك قرائندر. بو قرائن موجود اولمدیغی صورتده ایسه یاپیله‌جق اولان ایشه تأویل دنیله بیلمکدن زیاده تغییر وتحریف دیمك لازم کلوب بو ایسه اولکی اشکالی آرتدیرر دفع ایده‌مز. بو نقطهٔ نظردن فی الحقیقه توراتك کوستردیکی

مدتلر اوقدر آزدرکه طبقات مدنیه‌نك تشکلی کبی ادوار جسیمه شو یله طورسون مدنیت بشریه ادوار ترقیسنك مروری کبی عادتا اطلاعات تاریخیه‌مز دوری داخلنده‌کی تبدلاته بیله اومدتلرك کفایت ایده‌میه‌جکی کوریلور . مصرده هندده وسائر بعض محللرده الیوم خراب حالنده برطاقم آثار نفیسهٔ معماریه کوریبورزکه اوچ درت بیك سنه‌لك آثاردر . عادتا بونلرك مبادیٔ انشاسی ظلمت مجهولیت تاریخیه‌یه قدر وارمقده‌در . بونلر ایسه بشریتك حال عجز اشتمال ابتدائیسی ایله یاپیله‌بیله‌جك شیلر اولمیوب ترقیات مدنیه‌ده درجات عالیه‌یه واصل اولمش ملتلرك موفق اوله‌بیله‌جکلری نفایس آثاردندرلر . دها

وقتیله ارسطو ایشته بوکبی آثاره باقه‌رق مدنیتك کندی زماننده‌ن اول برقاچ دفعه کماله ایروب ینه دوچار انحطاط اولمش بولندیغنی حکم ایلمشدر. اولا فلان وثانیاً فلان شیلرك خلقتی حقنده‌کی خبرلرك مناسبتسزلکنه دائر درایه‌رك ایتدیکی اشارت دخی محتاج ایضاحدر . ایشته موجود اولان توراتلر امر تکوینی شوصورتده ترتیب ایدییورلر . برنجی کون : کوك وارضك خلقتی وضیانك ظلمتدن بالتفریق برینه « کوندوز » ودیکرینه « کیجه » تسمیه‌سی. ایکنجی کون : سمای دنیانك خلقتیله یر صولرینك کوك صولرندن تفریقی. اوچنجی کون : یرصولرینك کافه‌سی بر یرده جمع اولنه‌رق « دکز » تسمیه‌سیله قره‌لرك اشجار

ونباتات ايله تزييني. دردنجي كون : شمس وقمر وكواكبك خلقتى وشمسك ارضى اضائه يه وكونلرك وآيلرك وسنه‌لرك تعدادينه توسط ايتمكه وقمرك دخى كيجه‌لره رياست ايلمكه تخصيصى. بشنجى كون : بالقلرك وقوشلرك خلقتى. التنجى كون : آدمك خلقتى. يدنجى كون : استراحت الهيه.
شمدى ارباب علوم شو ترتيبه بر نظر ايدرك شمسك وسائر اجرام سماويه‌نك خلقتندن درت كون اول ضيانك خلق ايدلمش اولمسنى وكذا اجرامك خلقتندن درت كون اول كيجه وكوندوزلرك فرق ايدلمش بولنمسنى بر درلو حقايق علميه ايله توفيق ايده‌مدكلرى كبى خلقت شمسدن مقصد ارضى ضيالانديرمق وخلقت قمردن مقصد كيجه‌لره رياست

ایلمك اولمسنده‌دە بر حکمت کافیه بولەمامقده و محاق حالنده کیجه‌لرك رئیسسز قاله‌جغنه دائر مستهزیانه مطالعه‌لر ایراد ایلمکده بولنمشلردر. باخصوص که هر کون بو نلرك هر بری یاپلدقجه کوزل اولدقلرینك طرف خالقدن کوریلوب تصدیق ایدلمسی عادی بر صنعتکارك بر ایش ایشله‌مه‌سنه تامیله مطابق بر یولده تصور ایدلمش اولمسیله حکما صانع مطلق حضرتلرینك امر تصنیعی صانعین عادیه‌نك تصنیعلرینه بکزه‌مامك لازم کله‌جکنی وفی الواقع بکزه‌مدیکنی آثار مصنوعه‌سندن بالاستدلال « تورات حق تعالایی بر کور بوز عمله ایدرك تصنیع کائناتده او وجهله چالشدیرمش وحتی هفته نهایتنده یوروتوب دیکلندیرمك ایچون دخی بر

پایدوس کونی تعیین ایلمش» دیه مؤاخذاته
کیرشمشلردرکه ایشته دراپه‌رك «ید اللهك
مداخله‌سی عادتا برانسان النك مداخله‌سی
درجه‌سنده‌در» دیمسی دخی بوحاله اشارتدر.
فقره‌نك ختامنده دراپه‌رك شو یولده‌کی
افاداتی علوملك اوزمانده موجود اولان
درجه‌سیله متناسب کوسترمسی هیچ ده
طوغری دکلدر. اوزمانلر وسعت فضا
حقنده کلدانیلرك معلوماتی تصویرات تورا-
تیه‌دن پك چوق زیاده واسع وطوغری
ایدی. دراپه‌ر کندیسی دخی سویلیور
ایدی‌که یونانیلر آسیا سفرینه کیتدکلری
زمان کلدانیلرك بیکلرجه سنه‌لك حسابات
هیئیه‌نی بولوب یونانستانه ارسطویه کو-
ندرمشلردر. ثوابتك قاتالوغلرینی یاپمق وسنه

شمسیه‌یی تعیین ایلمك درجه‌سنده علم هیئتی
ترقی ایتدیرن برخلقـك فسخت فضـایی
طانیمامسی قابل اوله‌بیلورمی؟ بو خلق او
خلقـدرکه بنی اسرائیـل دخی آنلردن
چیقمشدر. نه حاجت دردنجی کون یاراتلد
یعنی توراتده بیان اولنان شـمسك آیلری
کونلری سـنه‌لری تعیین وتعداده توسـط
ایده‌جکی بیان اولنمغله ایشـته علم هیئتك
بر بیوك جهتی خبر و یرلمش دیمکدر. بویله
بر روایت ولوکه مرکزیت عالمك ارضـه
اسنادیله اولسون محضا بر یوم شمسی وبر
ماه یعنی برج شمسی و برسنهٔ شـمسیه نه
دیمك اولدیغنی بیلمك اوزرینه مبتنی اوله‌
بیلور . ایشـته روایات توراتیه‌نك تأویل
قبول ایده‌بیله‌جك شیلردن اولمامسی بویله

مؤكد و متسلسل برطاقم شيلرك حقايق
علميه ايله توفيق ايديله‌مامسندن نشأت
ايليوب اليوم اوروپا و آمريقاده انكار
نصرانيتله كنديلرينه « دينسز » عنوانی
ويرنلرك چوغالمسی دخی محضا احكام تورا.
تيه‌نك بويله احكام علميه‌يه طبان طبانه
مخالف اولمسندن ناشيدر. حريفلر « بو
كتاب اكر كتاب الٰهی ايسه حاوئ حقايق
اولمسی لازم كلورايدی. مادام‌كه حقايقی
محتوی دكلدر كتاب الٰهی عد اولنه‌مز.
نوع بشر دخی بونك حقيقته ايناڤمق مجبو.
ريتی التنه كيره‌مز » ديورلر. ينه درايه‌ر
سوزده دوام ايدييور. ديوركه :

— كشفيات جديدهٔ ژه‌ئولوژيه ميانده
بردانه‌سی واردركه صورت مخصوصه‌ده جالب

نظر دقتدر. بونلردخی برطاقم انسان کمیکارینك وانسان الیله یاپلمش بر طاقم اشیانك یرالتندن ظهوریدر. ژه ئولوژی یعنی طبقات الارض نقطهٔ نظرندن بونلر پك یکی‌شیلر ایسه‌ده انسانیتمزك تاریخی نقطهٔ نظرندن پك اسکیدرلر. مستحاثه حالنده بر طاقم انسان کمیکاری وبونمه چاقماق طاشندن برطاقم آلات وادوات وبونلرك جلالی چقماق طاشندن ویاخود برنجدن معمول انواعی درین مغاره‌لرك زمینی آلتنه کوملمش برحالده بولنمقده‌درلر . بو آلات وادوات انسانلرك هنوز وحشت حالنده یالکز آوجیلق وبالقجیلق ایله کچندکلری زمانلرده‌کی تاریخ معیشتلرینی خبر ویرمکده‌درلر . تدقیقات اخیرهٔ علمیه بزه ظن ایتدیرییورلرکه انسانك معیشت ابتدائیه‌سنی کوسترن اشبو آثار حیوانات ثدیه ظهور ایلدیکی دوره قدر وارمقده‌در . بونلر جنوب طرفنك فیللری وکرکدان ودکز آیغرلری زمانلریله همزماندرلر . طبقهٔ ثدیه نهایتلرنده هنوز مجهول اولان اسبابدن طولانی نصف کرهٔ شمالیه‌نك حرارتی زیاده‌سیله تنزل ایده‌رك اولجه ممالك حاره‌یه مخصوص اوله‌جق

درجه‌لرده صیجاق ایکن ممالك منجمده‌یه مخصوص برودت درجه‌سنه اینمشدر . آره‌دن پك اوزون برزمان کچدکدن صکره قسم مذکورك حرارتی تکرار یوکسلوب چوغاله‌رق برودت زماننده یری اورتن جمودیه‌لرار یمشدر . ینه برچوق زماندن صکره تکرار حرارت تنزله باشلامش ایسه‌ده اولکی قدر اینمامشدر . ایلك تناقص حرارت دور رابعی تعیین ایده‌رك اشبو دور رابع ایچنده کرهٔ ارضك حرارتی بالتدریج شمدیکی کوردیکمز مرتبه‌یی بولمشدر . الیوم کورمکده اولدیغمز طبقات متحجره بیکلرجه عصرك محصولی اولوب دور رابعده مغاره‌لر آییسی ومغاره‌لر آرسلانی وصو آیغری وکرکدان وفیل جمودیلر حاصل اولمشلردر . بالخصوص بو جمودی فیللر پك چوق اولوب شمال طرفلرینك هواسیله حسن امتزاج ایدرلر ایدی . یواش یواش « رهن » نوعندن کییکار وآتلر وصیغیرلر دخی پیدا اولمغه باشلایوب جمودی فیللرك مأکولاتنه اشتراك ایدر اولدیلر . کرك بوصکره‌کی مخلوقاتك تغلبی

وکرك حرارت هوانك بالتدریج تغیری ممودیلرك
نمبو بدنه سبب اولمشدر . رەنلر دخی اوروپای
وسطی‌یی ترك ایدەرك بونلرك شماله طوغری
چکلملری بر منوال محرر دور رابعك تشکلنی
اشارت ایلمشدر . بریوزنده آدمك ظهورندنبری
خارج از دائرهٔ حساب عصرلر کچمش اولدیغی ده
ایشته بوصورتله استدلال اولنمقده‌در .

برخاطره قبیلندن اوله‌رق دیه‌لم که :

— یریوزنده مبادئ ظهوربشر بوقدر
اسکی اولوب آنك اوزرندن غیرقابل تعداد سنه‌لر
کچمش اولورایسه اوزمانلرهر بری موجب
تعجب اوله‌جق درجه‌لرده طول عمر ایله
معمر بولنان فیل ممودیلر وساٸره‌لر ایله
معاصر اولان انسانلرك عمرلری دخی شمدیکی
انسانلرك عمرلرندن دهازیاده اولمق احتمالنی
تخطرلازم کلمزمی؟ مثلا حضرت نوحه تعیین

اولنان طقوز يوز اللى سنه لك عمر كبى كه وقوع طوفان دخى البته توراتلرك تعيين ايلدكلرى زماندن دها پك اسكى بر حادثه اولديغندن حضرت نوحك قدمنىده شو مبادئ ظهور نوع بشره قدر وارديره بيلورز. بو تخطاردن مقصودمز حقايق فنيه يه قارشو اعتراض وعصيان دكلدر. اما دراپه رك دخى اعترافى وجهله بو حقايق هنوز «قطعى» اولميوب حكمانك فرضياتندن عبارت بولنديغنه كوره قرآن كريمده حضرت نوح ايچون تعيين بيوريلان طقوز يوز اللى سنه لك عمر حقنده ايتمش اولديغمز تأويلك قوتنى محافظه ايله برابر دراپه رك بوراده اشارت ايلديكى قدم انتشار بشره نظراً بوندن صكره ميسر اوله جق كشفيات علميه نك بو آيت كريمه يى

بزدن ابی تأویله تبسـدل ایده بیله جکلری
حقنده‌کی امیدمزی دخی کتم ایده‌میز. بو
منازعات شـدیده و مدیده ایچنـده بزجه
مطلوب اولان یالکز قرآن کریمدر. احکا-
منك برچوغنی تفسیره کشفیات جدیدهٔ علمیه
یاردیم ایلمش اولدیغی کبی شـو عمر نوح
مثللو برطاقم احوالی توضیح و بسط و تمهیده
دخی بوندن صکره‌کی کشفیاتك خدمت ایده-
میه‌جکلرینی نه ایله حکم ایده بیلورز؟
سوزده ینه دراپه‌ر دوام ایدییور. دییورکه:

— «نه‌ئولیتیق» دنیلن احجار جدیده دور
ژه‌ئولوژیسی ایچنـده باسق قوم قدیمنك اقرباسی
عد اولنه‌بیله‌جك بر قوم اقدم بولنـدیغی درجهٔ
کافیـه‌ده اثبات اولنمشـدر. او عصرده انکلتره
اطه‌لری سطح بحردن ارتفاعجه بوکون اسقاندیناو
شبه جزیره‌سـنك کوسترمکده اولدیغی تبدلاتی

کوستریبور ایدی. یعنی اسقوچیا طرفی کیتدکجه یوکسلوب اصل انکلتره جهتی آلچالیوردی. او زمانلر اوروپانك وسطنده غایت قبا ووحشی وبالقجیلق ایله متعیش برخلق بولنوب بونلر اسکیمو خلقیله متفق ایدیلر. اسقوچیا کوللرینك اطه‌لری ایچنده فیل کمیکلرینك یاننده انسان کمیکلری دخی بولنیور. بوحال بزی اویله بردوره قدر کوتوریورکه اودورده اوروپانك پك بیوك برقسمی بوزلر ایله مستور اولوب جمودیه‌لر اقطار قطبیه‌دن جنوبه طوغری اوزانمقده ویوکسك طاغلردن قوپوشان بوزقطعه‌لری اووالره طوغری اینمکده ایدیلر. بو دهشت عظیمه ایچنده حدسز حسابسز انواع حیوانات محو وغائب اوله‌رق نوع بشر ایسه یشایه بیلمشدر.

علاوه ایدملم که:

— بوراده پروفسوردراپه‌ر تاریخك طانیدیغی اسکی آدملردن دها اسکی آدملر بولندیغنی اثباته بذل مجهود ایلمکده‌درکه

بالخاصه بروجه آتی ایراد ایده‌جکی علامات بونی عادتا حقیقت قطعیه مرتبه‌سنه واردیر-مقده‌در. انسانلره بودرجه‌لرده قدم اثباتی اگرچه هجوم ایلدیکی هیئت کنیسـائیه‌یی پك زیاده خوف و تلاشه دوشـوره‌جك بر کیفیت ایسـه‌ده بوحال حکمت قرآنیه‌یه ذره قدر بیله ایراث فتور ایده‌مز. بر حکیم مسلم دوشونورکه کتاب کریمك انسان اول اولمق اوزره خلقتنی اخبار بیوردیغی حضرت آدم دخی مخلوق اول اولمیوب بر «خلیفه» در. بو کلمـه «خلف» جوهرندن مأخوذ اولمغله وجوهر مذکور بر «سلف» مقابلی بولنمغله حضرت آدمك سلفی اسلافی بولنمق دخی لازم کلیور. مفسرین عظام حضراتی بو اسـلافك «جان» تسمیه اولنان برقوم

اولدیغنی خبر ویرییورلر. متصوفین کرام حضراتی ایسه حضرت آدمدن اول بش آدم دها خبر ویره‌رك ابوالبشر بونلرك التنجیسی اولدیغنه قدر ایصال اشارت ییور ییورلر. بونلر ایسه هپ انسانك اسکیلکنی هم ده پك زیاده اسکیلکنی دوشوندیره‌جك احوالدن اولوب تصورات وملاحظاتی بوقدر واسع اولان حکیم مسلمك حکما طرفندن حکایه ایدیلن شو احوال عجیبه وغریبه‌دن متدهش اولمیه‌جغی بدیهی وآشکاردر. ینه درایه‌رسو یلیور. دییور که:

— ایلك حال وحشتی ایچنده میوه‌لر وکوکلر ومدیه واستریدیه کبی قابوقلی بوجکلر ایله تعیش ایلیان انسان مدنیت مستقبله‌سی تخم استعدادینی ینه حائزایدی. آتشی طانیور وآنی نصل حصوله کتوره بیله‌جکنی بیلیور ایدی. درین مغاره‌لر

ایچنده غایت اسکی اشجار چوروندیلری آره‌سنده برطاقم آلات وادوات ظهور ایدییورکه بونلر ترقیات مدنیه‌نك کچوردیکی ادواره دلالت ایدر برتقویم حکمنی آلیورلر. شمدیکی سطح ارضه‌ك یقین یرلرده‌پونجه‌دن معمول ادوات بولنوب آنلردن براز دها اشاغیده ودرینده کمیکدن وبوینوزدن یاپلمش آلات بولنیور. دها اشاغیده ودها درینده مجلاچاقماق طاشندن وآنلردن دها درینده قبا برصورتده یونلمش طاشلردن آلات وادوات ظهور ایلیور. بو طبقه‌لرك هیئت مجموعه‌سی ده قرق اللی بیك سنه‌دن آز بر مدت موجودیت تصور ایتدیره‌میورلر. فرانسه‌ده وممالك سائره‌ده کشف اولنان مغاره‌لر کوستریورلرکه طاش دورنده استعمال اولنان ادوات بالطه و بچاق ومزراق واوق و برشیئی قازییوب دوزلتمکه مخصوص راسپا وچکیچ ایدیلر. یونمه طاشدن مجلا طاش دورینه انتقال دخی پك تدریجی بر صورتده وقوعه کلمشدر. بو دور کوپکاری خدمت بشریه‌یه آلشدیرمق دوریله همزمان

اولوب بوده انسانلرك آوجیلقده‌كی ترقیسنه دلالت ایدر. یالکز دورمنکور بیکارجه‌سنه‌یی حاویدر. بولنان اوقلر یایلرك دخی ایجاد ایدلدیکنی اشارت ایدوب بوده حرکات بشریه‌نك تدافعیدن تعرضی‌یه انتقالنی کوستریر. اوقلره یلك دخی طاقلمش اولمسی فکر ایجادك ترقیسنه دال اولوب کوچك حیواناتك بوینوزلری وکمیکاری کوستریرکه او زمانلر نوع بشر هرنوع حیواناتی وحتی قوشلری بیله صید وشکار ایلیه‌بیلیور ایمش. بورالرده کمیکدن معمول برطاقم ایصلق دودوکلری دخی ظهور ایدییور. بوده صید وشکاری انسانلرك مجتمعاً وهیچ اولمز ایسه کوپکلر یله برلکده اجرا ایلمکده بولندیغنه دلالت ایلیور. چونکه بودودکلر اوزاقدن خبرلشمك ایچوندرلر. چاقماق طاشندن معمول راسپا آلتلری حیوانات دریلرینی قازییوب تمیزله‌یه‌رك تلبسه صالح برحاله قویمق ایچون استعمال ایدلدکاری کبی بونلر یاننده قبا برصورتده یاپلمش اولان دلیکلی ایکنه‌لر دخی صنعت بشریه‌نك اشبو دریلری

دیکمك درجه‌سنده ترقیسنی کوستریورلر .
کت کیده بو یا اعمال واستعمالنه مخصوص آلتلر
دخی بولنه‌رق انسانلرك تزین ایچون وجودلرینی
تلوین ایلدکلری اکلاشیلیور . هله برطاقم
کردنلکلر بیله‌زکار فلانلر بولنیورکه بونلر دخی
انسانك تزینه میل وانهماکی پك طبیعی اولدیغنی
حکم ایتدیریورلر . قوماندانلره مخصوص
اشارت دکنکلری ایسه آرتق بشریتك برجمعیت
مدنیه صورتنی آلدیغنه دلالت ایدیور . هله
بو ایلك آدملر نزدنده صنایع نفیسه ذوقنك‌ده
تولدی زیاده‌سیله اهمیته شایاندر . فیل دیشندن
وکمیکدن لوحه‌لر اوزرینه قبا صبا چیزدکلری
رسملر بزه واصل اولمشلردر. کندی معاصرلری
اولان حیواناتك هیاکل مجسمه‌سنی بیله یاپمشلردر .
ظرافتدن خالی اولمیان بو آثار قبل التاریخیه‌ده
موجودی فیللر ورەن کییکلری محارباتی رسملری
کورلمکده‌در. بو یولده بررسم بولنمشدرکه بر
انسانك بر بالغی حربه ایله اوردیغنی کوسترر .
دیکر بریسی دخی برصید وشکار ارائه ایدوب

ـه انسانلر چپلاق وبرو جريد ايله مسلحدرلر .
ش استعمالی وخیالاتنك ترسیمی امرنده
الحیوانات انسان فریددر . مخلوقات بحریه
قلرندن عبارت اولان یرلرده طاشدن معمول
ات دخی ظهور ایدییور . بونلر پرنج دور-
ن اول اولوب بونکله برابر شورالرنده بورا-
ـه آتش ایله یانقلق آثاری کوستریيورلر .
لر اکثر یا دکز قییلرنده بولنیورلر ایسه ده
ساً سواحلدن اللی میل اوزاقلرده ده بولنیورلر .
وال کوستریيورکه بونلر ثدیهٔ جسیمه دن عد
نسان حیواناتدن مقدم اولوب فقط خانکی اولان
چك ثدیه لردن مؤخردرلر . مع هذا بونلر
ون یوز بیك سنه لکه قدر قدم ادعا اولنیور .
و بحیره ده یر آلتنده طاشدن وآغاجدن
یقلر اوزرینه بنا ایدیلوب آغاج طاللریله
رتلمش برطاقم مساکن بشریه بولندیکه
نوع بنالر طاش دورنده باشلانوب پرنج دورینه
وغری دوام ایلمشلردر پرنج دورنده انسانك
راعت ایله دخی اشتغالنه دلالت ایدن آثار چوغا-

لقدهدر . بر بوزنده مدنیت بشریه‌نك كچوردیكی ادوار یكدیكرینه دفعةً منتقل اولی ویرمش ظن ایدلمامليدر. اليوم آمريقانك اقوام وحشيه‌سی كندی طاش دورلرندن هنوز چيقمقده‌درلر. پك چوق يرلرده بونلرك چاقماق طاشندن معمول تمرنلی اوقلر قوللاندقلری كورلشدر. هنوزدونكی كوندركه مدنی انسانلر بونلره تيموری اسلحهٔ ناريه‌يی وآتی طانتديرمشلردر. هرحالده علومك كشفياتی انسانلرك بريوزنده برچوق يوز بيكلرجه سنه‌دنبری متعيش اولديغنی اثبات ايديور. تخطر ايتمليدركه كشفياتك بودرجه‌سی هنوز پك يكی وبالنسبه كوچك برقطعهٔ ارضيه اوزرنده ميسر اولمشدر. نوع بشرك برنجی مسكنی عد اولنمغه لايق اولان يرلرده هنوز كشفيات ميسر اولهمامشدر. ايشته كوريورزكه توراتك خبرويرديكی التی بيك سنه‌دن پك چوق اوزاقلره قدر توسع ايلمك . بوزلرك اوروپايه سوك هجومی ايچون ايكی يوز اللی بيك سنه‌دن آز برزمان تعيين ايتمك مشكل اولوب انسانك ظهوری ايسه بوواسطيلادن

مقدمدر. فقط يالكز اوكيفيت عجيبه قارشوسنده بولنيورز. برده غايت آغر ومتتابع و دائمى بر ترقى و انبساط يولنده برحال حيوانيت مقابلنده دخى بولنيورز. كورونيوركه ابتداده انسانك نصيبى مشكلات وموانع وسفالت ايله‌در. بوايسه نوراتلرك ابتداده نوع بشر ايچون حكم ايلدكلرى مسعوديت ايله توفيق قبول ايده‌مز. هله بركره نوع بشرك حيات جاويد ايله مسعوداً يشامق ايچون ياراتلديغنى حكم ايلدكدن صكره ذنبٔ جزؤيه سببيله اومكمليتدن بو سفالته نقل ايدلمش اولمسى هيچده اكلاشيله‌بيله‌جك شيلردن دكلدر.

كشفيات هيئه‌نك ميدانه قويديغى حقايق كنيسا اربابنك اقوالنه موافق دوشمامك حسبيله كندى عليهلرينه توجه ايدن تكذيبى دفع ايچون ذكراولنان كشفيات هيئه اربابى استيصاله قدر واردقلرى حالده ينه عينى نتايج تكذيبيه‌يى كوسترن

کشفیات ژه ئولوژیه آرتق کنیسا ارباب
کیف مایشاء اجرای احکام ایده میه جکل
ازمنهٔ حاضره یه تصادفندن ناشی ارباب
اوفلاکتلردن مصون قالدقلرینی پروفس
دراپه‌ر اشبو یدنجی بابه خاتمه اتخاذ اید
باب مذکوری قاپایور. بوندن صکره ده
مبحثك عمومیتی حقنده حکمت اسلا
نقطهٔ نظرندن سویلنه جك سوزلری سویلم
نوبتی بزه کلیور. ایمدی دییورزکه:
— بابك ابتداسندن انتهاسنه قد
خلقت عالم وانتشار بنی آدمك کرك وج
وکیفیتی وکرك زمان ومدتی حقنده دراپه‌ر
توراتاره اسناد ایلدکلری اخبارك هیـ
بریسی طوغریدن طوغری یه ومصر
دکل آ طولاییسندن واشارةً اولسون قرا

ده موجود اولدقلرینی بوقاروده هر
یه علاوةً درمیان ایلمش ایدك. بو
لرارضك یانکز التی بیك سنه‌دنبری
جودیتی وبهری یکرمی دردرساعتدن
کون ظرفنده مخلوقیتی وطوفانك عمو.
واهل سفینه‌دن بشقه‌ بتون ذی روحلرك
وقیتی و قلعهٔ بابل انشاسی مناسبتیله
نهٔ بشرك تغیری وایلك لسان بشرکبی
یلر اولوب بونلرك هیچ بریسی قرأنده
دنق شویله طورسون بوروایاته ایلمك
مالفت ایدن قرأن کریم ایدوکنی یرلی
نده بیان ایتدیکمزکبی کرك ارضك وکرك
رات سائره‌نك قطبلرنده کی باصقلقلره
وائره‌یه دائرقاسینی ونوتون کبی هیئیونك
کنیاتی قرأن کریمه مغایراولمیوب بالعکس

موافق اولدیغنی بیلدیرمش ایدك. طبقا
الارض علماسنك تشكلات ارضیه‌دن سیار
مزك خلقتنده كی اسكیلكی استدلال ایلملر
ایسه حكمت قرأنیه‌جه عادتا امور بسیطه‌د
عداولنه‌جق درجه‌لرده ساده اولوب كر
ریوزینك وكرك یرالتنك محتویاتنی تدقی
وتحقیقه منسوبلرینی مأمور ایلیان كتا
كریمك حقایق مذكوره‌یه وجوه موافقة
دخی اخطار ایتمش ایدك. بوراده بزم ایچو
مدار اشتغال یالكز برنقطه قالمقده درکه
دخی قرأن كریمده « كن فیكون » قو
شریفنده كی فاء تعقیبیه‌دن بعض علمـا
كرامك امر خلقت « كن » ارادهٔ الهیه‌
تعقیباً وقوع بولدیغنه ذاهب اولمش بولنملر
قضیه‌سیدر. بوقضیه حقنده علمای اسا

بیننده برمناظرهٔ جدیده وقوعه کلمشدر.
زیرا درایه‌رك دخی دیمش اولدیغی وجهله
الیوم بتون ملتلرك بالجمله طبیعیون حکماسی
نزدنده بالاتفاق قبول وعلوم طبیعیه‌یه اساس
اتخاذ ایدلمش اولان «تکامل» قاعدهٔ قویه‌
سی حکمای اسلام طرفندن وضع ایدلمش
برقاعده اولوب بو قاعده اول باول امر
تکوینده تدریجی اقتضا ایتدیره‌جکی کبی
مخلوقات الهیه‌دن بعضلرینك دیکر بعضلرینی
تکوینه سبب اولدقلری قاعده‌سنی قبوله دخی
طرح مجبوریت ایلمکده‌در که ایشته درایه‌رك
«اسباب ثانیه» دیدیکی وکنیسا اربابنك
قبول وتصدیقه تقرب بیله ایده‌مدیکنی
کوستردیکی شی دخی بودر. علمای اسلامدن
برقسمی بو اسباب ثانیه وتدریج خلقت

مسئله‌سنی « كن فيكون » قول شريفنـ
معنای ظاهريسيله توفيق ايده‌مدكلر
بين المفسرين مناظره دخی ايشته بوجهـ
آچلمشدر . ديمك اولیوركه او مناظر
نتيجه‌سنی كورمك بزم ايچون بو مسـ
مهمه و دقيقه حقنده محتاج اولدبغمز حقـ
حاصل ايتمه‌نك مدار يكانه‌سيدر . اسـ
محترمز موسی كاظم افندی حضرتلری
مسئله‌يی بوندن اوچ سنه قدر مقدم سـ
شريفهٔ بقره‌نك ۱۱۷ نجی آيت كريمهٔ
تفسيری اثناسنده شرح وايضاح بيور
واوزمان بودرس دفاتر مخصوصه‌سنه‌منـ
قيد ايدلمش بولنديغندن بورادە اوقـ
اصل مسئله‌يه عائد اولان قسمنی نقل ا
حقيقت مطلوبه‌يه وصولی تأمين ايده‌جكـ

آيت كريمهٔ مذكوره نك متن شريفى « بديع السموات والارض فاذا قضى امراً فانما يقول له كن فيكون » در. هر مسئله‌ده اولديغى كبى بو مسئله‌ده دخى مفسر حكيم الك ايلروده بولنديغى حالده سائر شهرهٔ مفسرين دخى منازعهٔ واقعه‌لرينى بو آيت كريمه اوزرنده يورو تمشلردر كه سائر آيات قرآنيه‌ده بولنان « كن فيكون » لرك تفسيرلرى دخى بوندن عبارت اولمق طبيعيدر.

ايمدى آيت مذكوره حقنده برچوق مسائل ترتيب اولنه‌رق آنلرك اوچنجيسى يالكز كن فيكونك حكم شريفى تفسيره عائددر. علمادن برقسمى بو قول شريفى حقيقى اوزرينه حمل ايدوب حق تعالى حضرتلرينك برشيئى ايجاد و تكوين ايتمسى

یاالکز « کن » خطابنه متوقف بولندیغنه
ذاهب اولمشلر ایسه‌ده جمهور علمانك رأیی
تحریراً فاضل رازی دیمشدرکه: بوذهاب
وجوه عدیده ایله فاسددر . اولا « کن »
کلمه‌سی اعراض سیاله‌دن اولمسی واقتضا
معناً امر مستقبله دخولی واجب اولاز
« اذا » برنده بولنمسی جهتیله بدیهیدرکه کلمهٔ
شریفهٔ مذکوره قدیم اولمیوب حادثدر
حادث اولان برشی ایسه تکوین حوادثه
موقوف علیه اوله‌مز. چونکه بوکلمه حادث
اولدیغی حالده هر حادث حین حدوثنده مادام
بوکا متوقفدر بودخی حوادثدن بولندیغی
جهتله دیکر بر « کن » کلمه‌سنه توقف ایتمسی
لازم کلور. ایمدی ایکنجی « کن » دخی
حادث اولدیغندن بر اوچنجی یه واوده

دردنجی یه وهلم جرا ایلرویه کیدر ایسه
تسلسل و کیرو یه دونر ایسه دور لازم کلور که
بونلرك ایکیسی ده باطلدر. ایمدی حوادثدن
بولنان «کن» کلمه سنك تکوین مخلوقاته
واسطه اوله میه جغی ثابت اولور. ثانیا حق
تعالانك بر مخلوقه «کن» دیه خطاب
ایتمسی یا او مخلوقك حال عدمنده و یاخود
حال وجودنده ممکن اوله بیلور. احتمال اوله
کوره ذاتاً وار اولان بر شیئه وار اولمسنی
امر ایتمش اوله جغندن حاصلی تحصیل لازم
کلوب باطلدر. احتمال ثانی یه کوره هنوز
یاراتلمامش اولان بر شیئی مخاطب اتخاذ
ایلمش بولنمسی لازم کلوب بوده سفهدر که
اول حکیم بی مداننك بوندن منزهیتی بی
اشتباهدر. ثالثاً بر شیئك یاپلمسی ده یاپلما

مسی ده ارادهٔ سبحانیه یه نسبة مساوی
اولدیغی مسلمدر. یعنی حق تعالی حضرتلری
برشیئی دیلر ایسه یاپار. دیلر ایسه یاپمز.
بو حالده جناب حق «کن» کلمه سنی استعمال
ایتمکسزین برشیئی ایجاد وتکوینه یامقتدر
اولور یا اولمز. اگر مقتدر اولور ایسه
تکوینک «کن» خطابنه متوقف ومنوط
اولمدیغی ثابت اولور. اگر مقتدر اوله مز
ایسه جناب حقک عجزی لازم کلورکه
بونک دخی قطعیاً بطلانی مسلم ارباب ایماندر.
زیرا بوتقدیرجه ارادهٔ سبحانیه یه قارشو
فعل وترك فعلك مساواتنده معنی قالمز.
رابعاً اگر بوکلمه نك امر تکوینده تأثیری
اولسه ایدی بزه نسبتله دخی بوتأثیرك بر
قسمی مشاهده اولنور ایدی. آنجق بالضروره

بیلورزکه برشیئی یاپمق ایستدیکمز حالده
بو کلمه‌یی بیك کره تکلم ایتسه‌ك قطعیاً
تأثیری اوله‌مز. خامساً بو لفظ کاف و نوندن
مرکبدر. ایمدی دیرزکه تکوینده تأثیری
اولمق لازم کلن شی یا بو حرفلرك ایکیسی
مجموعیدر یاخود یالکز بریسیدر. احتمال
اول باطلدر. چونکه ایکیسی مجموعنك
حین واحدده موجودیتی محتمل اوله‌مز که
تأثیر دخی بونده بولنه‌بیلسون. شونك
ایچون‌که حرف اول تکلم اولندیغی آنده
حرف ثانی هنوز موجود اولمدیغی کبی حرف
ثانی تکلم اولندیغی زمان دخی حرف اول
موجودیتدن ساقطدر. ایکیسندن بریسی ده
مؤثر اوله‌مز. زیرا فرضمز آنجق مجموعنك
مؤثر اولمسنده‌در. جزؤ ایسه بدیهیدرکه

كلك عينى دكلدر. ایشته شو وجوه مذكوره
ایله «كن» كلمه‌سنك تكوين مخلوقاته واسطه
اوله‌میه‌جغی ثابت اولدیغندن ائمهٔ اصول
دیندن ابو منصور ماتریدی واكا تابع اولان
محققين علمـا «كن فيكون» قول شريفى
ظـاهرندن صرف ایدرك تكوين مخلوقات
خصوصنده سرعت ایجاددن مجاز قیلمشلر
دركه تقرير مجاز دخی شویله‌در: امر وامره
امتثال ومأمور بهك احواللرینك بر برینه
تلاحق وتقارنندن بر هيئت اخذ اولنوب
حفظ اولندقدن صكره قدرت وتأثير ومخلو-
قك احواللرینك دخی بری برینه تقارن
وتلاحقندن بر هيئت اخذ اولندی. هيئت
ثانيه هيئت اولايه سرعتده تشبيه اولنوب
آنك جنسی اولمسی ادعا اولنـدی. بعد-

التشـبيه والادعا هيئت اولايه موضـوع
اولان الفاظ هيئت ثانيه‌ده استعمال اولنوب
اسـتعارهٔ تبعيهٔ تمثيليه اولدى. يعنى طرف
الهيدن صدورايدن امر شريف مأموربهه
امتثالك سرعتنى اقتضـا ايتديكى كبى خلق
وايجادى مراد اولنان شـيئه دخى قدرت
صمدانيه‌نك سريعـاً تأثيرى اولمغـله تأثير
قدرت امره تشبيه اولنوب امره موضوع
اولان صيغهٔ تأثير قدرتده استعمال اولنمشدر.
بناءً عليه «كن فيكون» قول شريفنـك
معناسى «الله برشيئك وارلغنى مراد ايتدكده
اكا قدرت الهيه‌سنى تعلق ايتديروب بلامهلة
اوشى واراولور» ديمكدر.

بورايه قدر نقل ايتديكمز ايضـاحات
تفسيريه كوستربيوركه امر تكوين حق تعالانك

بالآخره يورولوب يدنجی کونی استراحته
احتیاجنی موجب اوله جق صورتده بالفعل
چالشمسیله وجوده کلمش اولدیغی کبی یالکز
بر « کن » امریله دخی وجوده کلمامشدر.
بو امردن مقصود آنجق امر تکوینک ارادهٔ
الهیه ایله وقوعبولمش اولدیغنی کوسترمکدر.
بو ایسه شمدیکی مادیون حکماننک بر خطا
اولان مسلکلرینی رد ایچون بزی ارشاددر.
زیرا آنلر امر تکوینک بر مریدك ارادهسیله
وقوعه کلیوب تصادفی اولهرق وقوعه
کلدیکی دعوای هذیان مآلنده بولنورلر.
دیکر آیات کریمه ایسه امر تدریجی صراحةً
کوستررلر. مثلا نطفهٔ آدم نیجه مرزوقات
خلاصهسی اولهرق حصوله کلوبده رحم
نسایه وصولدن صکره مضغه وعلقه وعظام

ولحوم دورلرینی کچدیکی آیات عدیده ایله
تصریح بیوریلوب « وآتیناه من کل شیء
سببا » آیت کریمه‌سنده اشارت بیورلدیغی
وجهله هرشیئه برسبب اتیانی دخی امر
تکوینده‌کی ترتیب وتدریجی مرتبهٔ بداهته
ایصال ایلر. بوحالده محتاج ایضاح یالکز
برنقطه قالورکه اودخی ارادهٔ الهیه‌نك
شرف صدوریله امر تکوینك وقوعی آره-
سنده‌کی سرعتدر. اصل مطلوب دخی بودر.
زیرا دراپه‌ر اومباحث دورا دوری اصل
بونقطه اوزرینه بنا ایلمشدر. دها وقتیله
حکمت اسلامیه اربابی بونقطه‌یی‌ده نظر
اهتمامدن اوزاق طوتمامشلردر. ایشته ینه
بالاده‌کی تفسیری متعاقباً جناب راز ینك
بومسئله حقنده جمع ایلدیکی اقوال علمای

اسلامی استادمز دفتر درسه بر وجه آتی
قید ایتدیرمشلردر :

فلاسفه طرفندن « مکوناتك حصولی
بالتدریج اولدیغی فناً ثابتدر. حال بوکه بو
آیت کریمه بوثبوتك خلافنی کوستریور.
بوصورتده حکم آیتك واقعه مطابق اولما-
مسی لازم کلیور » دیه بر اعتراض ایراد
اولنور ایسه بوکا ایکی وجهله جواب
ویریلور. برنجی وجه شودرکه : حق تعالی
بوقول شریف ایله و بونك امثالیله بتون
کائناتك بر آنده حادث اولدیغنی اخبار
بیورمیور. بلکه اشیادن برشیئی آن واحدده
خلق وایجاد ایتمك ایسترایسه بوقول شریف
ایله درحال ایجاده مقتدر اولدیغنی کوستر-
یبورکه « انما امره اذا اراد شیئاً ان یقول له

كن فيكون» قول شريفى دخى بونى موضحدر. بونك واقعه مطابق اولديغى ايسه عيناً مشاهده اولنمقده‌در. چونكه صانع تعالانك هر شيئى برسببه ربط ايلديكى بالاده اتيان اولنان «وآتيناه من كل شيء سببا» دن ماعدا حكمت اسلاميه اربابى نظرنده دها بيك اشارات ايله اوقدر قوتلى اوله‌رق تحقق ايلمشدركه «اذا اراد الله شيئا هيأ اسبابه» حكمى بتون اهل اسلام نظرنده بردستور قطعى حكمنى آلمشدر. مع هذا قدرت الهيه بو اسبابى خلقه مجبوريتدن منزهيت درجه‌سنده‌ده وارمقده‌در. يعنى حق تعالانك هر شيئى برسببه ربط ايتمسى قطعياً واجباتدن اولميوب بو ربط قضيه‌سى علماى اسلام نزدنده عادياتدن عد اولنمشدر. «عاديات»

دیدیکمز شی « عادت » دیمك اولوب « سنت » دخی بو حکمده‌در. اما بو عادت وسنت الٓهیه اوقدر محکمدرکه بو محکمیت دخی « ولن تجد لسنة الله تبدیلا » قول شریفندن کلور. نتیجهٔ مرام طبیعیون حکماسنك الوهیتنه قدر قائل اولدقلری قانون طبیعت ایشته بو آیات کریمه‌ده کوردیکمز سنت الٓهیه اولوب آنده تبدل اصلا کوریلمز. مع هذا حق سبحانه و تعالی حضرتلری سنت الٓهیه‌سنه اتباع مجبوریتندن دخی منزه اولوب کمال قدرت الٓهیه‌سیله برشیئك ایجادینی مراد ایلرایسه آنك تکوننی امر ایدر واو شی دخی تکون ایلر اولدیغنی نظر حکمتمزه بو آیت کریمه ایله سوق بیورمشدر. فلاسفه‌یه ویریله‌جك جوابك ایکنجیسی

شودر که : تسلیم ایدهلم که حق تعالی بو
قول شریفده هر مکونك کتم عدمدن بلا
مهلة صحرای وجوده اخراج ایدیله‌جکنی
خبر ویرییور. بو خبرك مکوناتك تدریجی
اولمسنه منافات و مخالفتی یوقدر. زیرا مسلم
ارباب عقولدر که برشیئك حصولی استعداد
اولیه واوسطیه‌سنه نسبتله تدریجی ایسه‌ده
استعداد اخیره‌سنه نسبتله دفعیدر. مثلا
نطفه‌نك صورت انسانیه‌یه تحولی بیکارجه
استعدادك توارد وتعاقبنه وابسته بولند.
یغندن توارد استعداد حسبیله نطفه‌نك
انسان اولمسی تدریجیدر. فقط استعداد
اخیرك حصولندن اول اومادۀ انسانیه
« انسان » نامنی آله‌میوب بلکه بونامی آلیشی
اك صکره‌کی استعدادك حصولنی متعاقبدر.

بو استعداد اخیر ایسه زمان واحدده حاصل
اولدیغندن انسانك دخی زمان واحدده
حصوله کلمش اوله جغی درکاردر. بو نقطهٔ
نظردن آیت کریمه نك معناسی « الله بر
شیئك حصولنی مراد ایدوب وجودینه
سبب اولان استعداد اخیری دخی احسان
بیورر ایسه اوشی درعقب وجود بولور»
دیمکدر. یوقسه « برشیئك وجود بولمغه
استعدادی حاصل اولمقسزین الله آنك
وجودینی مراد ایدر واوشی دخی موجود
اولور » دیمك دکلدر. کرچه اعتقادمزجه
الله بلاسبب هرشیئی ایجاده قدرمقتدردر.
فقط بو عالم « عالم اسباب » اولوب صانع
تعالی حضرتلری هرشیئك وجودینی بر
سببه ربط ایلمکی کندیسنه سنت ایلمش

اولدیغندن و سنت الهیه‌ده تبدل کورمك ممکن اوله‌میه‌جغندن بدیهی و آشکاردرکه قرآن کریمده برشیئك دفعی اوله‌رق حصو- لنه دلالت ایدن الفاظ شریفه استعدادلك دخی حصولیله مقیددر.

ایشته علمای اسلام رحمهم الله افند- یلرمز حضراتی بومسئلهٔ دقیقه ونازکه‌یی بووجهله حل بیورمشلردر. کتاب الهینك احکامی ظاهرده دخی واقعه مطابق اولمق اصول دینمزجه ضرور یاتدندر. احکام کتاب اللهی اصل تفسیره یاردیم ایده‌جك شی دخی حقایق ظاهره دکلیدر؟ علوم طبیعیه‌نك تأییدیله الیوم نظرلرمزده بداهت کسب ایدییورکه کل یوم حتی کل ساعة تجدد اوزره دوام ایلمکده بولنان خلقت

وتکوین علی العموم قاعدهٔ تدریجه تابعدر. موالید حیوانیه ونباتیه‌دن هیچ بریسی آن واحدده تکوین بیورلمیورلر. مع هذا برمؤمن مسلمه « حق تعالی بونلری آن واحدده تکوینه مقتدر دکلمیدر؟ » سؤالی ایراد ایدیله‌جك اولسه « بلی مقتدردر » جوابنی ویرر. اوت مقتدردر اما تدریج اوزره تکوینی سنت اتخاذ ایلمشدر. کذلك میدان بداهتده کوریلیورکه هرنه‌شی خلق وتکوین اولنور ایسه اکا تخصیص اولنان اسباب توسطیله خلق اولنیور. حیوانات بربریله تقرب ایتمینجه تولید ایده‌میورلر. نباتات زرع ویا غرس ایدلمینجه میوه ویره‌میورلر. کذلك برمؤمنه صورلسه‌که « حق تعالی بونلری بلاسبب ولا وسیلهٔ

یاراته‌مزمی؟» جواب ویررکه «بلی بلااسبب دخی یاراتمغه مقتدردر. فقط سنت الهیه‌سی اسباب و وسائل ایله یاراتمق جهتنده متجلیدر»

ایمدی دستور حکمت اسلامیه بوندن عبارت اولدقدن صکره دراپه‌ر سائر بالجمله حکما ایله برابر دنیا ومافیهانك اسکیلکنی نه‌قدر چوغالتورلر ایسه چوغالتسونلر واشیادن بعضلرینك دیکر بعضلرینه وسیلهٔ تکون اولدقلری بحثنی نه‌قدر توسیع ایدرلر ایسه ایتسونلر اهل اسلامك بونلردن برکونه اندیشه‌سی اولمق، شویله طورسون نظر حکمتلرنده قدرت الهیه‌یی کندی اذعان ایده‌بیلدکلری درجه‌نك پك چوق فوقنده بولتمش اوله‌جنی ایچون ایمانلرینی تقویه

وحق تعالانه اولان محبتلرینی تزییده خدمت
ایده‌جکنی مع التشکر بیان ایله بزدخی شو
باب سابعه خاتمه چکرز .

سکزنجی باب

(حقیقت کبرا حقنده نزاع)

درایه‌ر اشبو سکزنجی بابلك محتویاتنی بروجه آتی خلاصه ایدییور :

انسانك کندی کندیسنه واصل حقیقت اولمسی ایچون هیچ بر واسطه‌یه مالك اولمدیغنی حکمت عتیقه‌نك اعلان ایتمسی — ایلك خرستیانلر میاننده اعتقادجه تباین وتخالفك شدتلنمسی — قونسیللر قراریله بو تخالفه چاره بولنمق ایچون ایدیلن مساعینك ثمره‌سز قالمسی — بومسئله‌ده کرامات ایله برده « اوردالی » دنیلن تجربهٔ

غربيه‌نك برهان اتخاذ اولنمسى — پاپالق مقامنك اصول اعتراف ايله برده انكيزيسيونه مراجعتى — افكار وعقايد متخالفه‌نك قلع وقمعى ايچون اعتسافات مدهشه ايقاع ايلمسى — ژوستينيه‌نك پاندقتلرينك كشفنده‌كى تأثيرات وبراهين مسئله‌سى اوزرينه حقوق كنيسائيه‌نك توسع وتزايدى — براهينك دها زياده فنى اولمغه باشلامسى — پروتستانلغك افكار شخصيه حقوقنى ادعا ايتمسى — حقيقت كبرانك آنجق كنيساى دينده اولديغنى قاتوليك مذهبنك اعلان ايلمسى — اندقس قومسيوننك تشكيليله تعاطئ معلومات وسائطنى تقصير وسنت بارته‌له‌مى كبى تدابيرايله تباين وتخالف افكارى ازاله‌يه غيرت ايلمسى — اسفار خمسهٔ توراتيه‌نك حقيقت عظما عداولنمسى امرنده درجهٔ صحتنك پروتستانلر نزدنده تدقيقى — بوكتابلرك ساخته‌لكنى اثبات ايده‌جك استعدادلرى — فنون نظرنده حقيقت كبرانك طبيعياتدن بشقه بر طرفده كورلميه‌جكى — پروتستانلرجه حقيقت كبرانك كتب مقدسه‌ده و قاتوليكلرجه پاپانك لايخطيلكى ايچنده موجوديتى .

درايه‌ر مندرجات مذكوره‌يى بسط ايدرك ديبوركه :

— حقيقت نه‌در ؟ تاريخك الك عظمتلى بر دقيقه‌سنده روما حاكملرندن بريسنك آغزندن بويله موجب مراق برسؤال صادراولمش ايدى. اوحاكمك حضورنده قائم اولان الٓهى برذات بو سؤاله جواب ويرمدى. مكركه آنك بوسكوتى او سؤالك جوابى عد اولنه‌بيلسون .

اخطار ايده‌لم كه :

— درايه‌رك « الٓهى ذات » ديديكى حضرت عيسى على نبينا وعليه السلامدر. اشارت ايلديكى محاكمه دخى اول نبى ذيشانك اعداسى اولان يهود طرفندن كوستريلن لزوم ومجبوريت اوزرينه قدس شريفده‌كى روما حاكمى حضورنده سبق ايلمش اولان محاكمهٔ مشهوره‌در. درايه‌ر سوزنده دوام ايدييور، ديبوركه ;

— بو سؤالك بووجهله بيهوده يره ايرا ايدلمش اولسی شومحا كه‌ده ايلك دفعه اوله‌رق وقوعه كلديكی كبی بووقوع صوك دفعه‌كی وقوعده دكلدر. حال بوكه بو سؤاله شمدی يه قدر هنوز هيچ بر كيمسه جواب ويرمامشدر. يونانستان قديمده علومك مبادیٔ انتشارنده ديانت قديمهٔ مليه كونشك ظهورينه مقابل زائل اولان سيسر كبی زائل اولمغه باشلاديغی وقت اوممكتك ديندار وملاحظه‌كار اولان آدملری دوچار يأس وفتور اولمشلر ايدی. آناقساغور بر وجع درون ايله « هيچ برشی بيلميورز. هيچ برشيئی بيلمك احتمالمز يوقدر. كرچك اوله‌رق هيچ برشی يوقدر. حواسمز بزی آلداتيورلر. عقل وذكامز ضعيف وعمرمز قصيردر » ديه باغيريور ايدی. قسه‌نوفان ايسه بزه اوكرتيوركه انسان سوز سويله‌ديكی زمان طوغری يی سويليوب سويله‌مديكنی بيلمك قطعياً محالدر. پارمنيد بيان ايديوركه حقيقت قطعيه‌يه وصول ايچون انسانه كندی خلقی مانعدر. آمپه‌دوقل تأمين ايديوركه حقيقت

يلن شيئى اولچمك ايچون الده هيچ برميزان
لنمديغندن مسالك حكمتدن هيچ بريسى صورت
نعيه ده اعتماده شايان كوريله مز. دەموقريت
نه ديبوركه حقيقته مالك اولسەق بيله اوحقيقته
مثنانه مالك اوله ميز. پيرون هر مسئله حقنده كى
كملرمزى تعطيل وتعويق لزومندن بحث ايدر
ى. آنك شاكردانى ديرلر ايدى كه «بز هيچ
حكمى تصديق ايتميز» اوت حتى هيچ برحكمى
ـديق ايتميه جكمزدن عبارت بولنان بوحكمى
نى تصديق ايتميز. ئەپيكور كندى شاكردانته
يم ايديبورايدى كه حقيقت دنيلن شى عقل ايله
بين اولنه مز. آرسه زيلاس فكرو ذكا طريقيله
ه كلن معلوماتى ده حواس واسطه سيله اكتساب
لنان معلوماتى ده رد و انكار ايده رك علناً
تراف ايديبور ايدى كه كنديسى هيچ برشى
لميور وحتى كندى جهل خصوصيسنى دخى
لميور. يونان فيلسوفلرينك واردقلرى نتيجۀ
وميه شو ايدى كه حواسك مشاهداتنده بيله
ناقض وتخالف بولنديغنه كوره طوغرى يى

یا کاشدن تفریقه چالیشمقدن بیله واز کچملیدر. عقل بشرک نقصانی اودرجه لرده‌در که حقیقت فلسفیه دنیلن شی اصلا یوقدر.

اخطار ایدرز که:

— مسالك حکمتدن بریسی دخی لا ادریه مسلکی اولوب درایه‌رك اسامیسنی ایراد ایده‌رك خلاصهٔ گفتارلرینی خبر ویردیکی فلاسفه بوسوزلر ایله هپ بو لا ادریلك خلاصهٔ حکمتنی کوسترمش اولیورلر. واقعا بو حکمته برصورت قطعیه‌ده اعتراض اولنه‌مز. اما آنلرك بو حکمته عمومیت و قطعیت ویرملری ده تصدیق ایدیله‌مز. امام غزالی رحمة الله علیه حضرتلرینك «المنقذ من الضلال» نام اثر نفیسلرنده انسانك حقیقت قطعیه‌یه وصولدن عجزینه واحساسك انسانی تغلیطنه وسائره‌یه

دائر بك كوزل محاكات سرد اولنمشدر.
ذهنی وسعید افندی برادرلرمز بواثری
لسانمزه ترجمه‌یه ده همت بیورمشلردر.
هرحالده حقیقت قطعیه‌یه وصول انسان
ایچون ممکن اولمیوب نوع بشرك جهل
کلیسنی ازاله‌یه احتمال یوقدر دیه تتبعدن
تأملدن بالکلیه چکیله‌جك دكلز آ؟ انسانك
«بن هرشیئی بیلورم» دیمسی نصل یاکلش
ایسه «بن هیچ برشی بیلمم» دیمسی ده
اوقدر یاکلشدر. زیرا هیچ برشی بیلمدیکنی
بیلیور ایسه ایشته بودخی برعلمدر.
وق آنی ده بیلمیور ایسه هیچ برشی بیلمدیکنی
بیلمامسی مجهولی اولان شی اوزرینه حکم
ویرمك دیمك اولوب بوده باطلدر. هله
شویولده‌کی سوزلر منطقك صرف مغالطه

و سفسطه قسمنه آیردیغی شیلردرکه بونلر
اوزرینــه برحکم قطعی بناســنده جدیت
مطلوبه بولنه‌مز. انسان بیله‌بیلدیکی شیلری
اقتداری درجه‌سنده بیلور بیله‌مدیکی شیلری
دخی عجزی درجه‌سنده بیله‌مز. اما بوندن
نه قطعیاً عالم و نه ده قطعیاً جاهل اولمسی حکم
اولنه‌مز. هر مسئله‌ده اولدیغی کبی بو مسئله‌ده
دخی هم افراط هم تفریط مردود اولوب
هر امورده اولدیغی کبی بو امرده دخی خیر
و حقیقت وسـطده‌در . شـوراجقده بو
اخطـاری سرد و ایراده حقیقـةً لزوم
واردر . زیرا درایه‌ر یوقاروکی فقره‌ده
تخمنی اکدیکی مغالطاته ایلرویه طوغری
طال بوداق صالدیره‌جقدر. شمدیدن متیقظ
اولملی که ایلروده غفلتدن توقی یه حاضرلا-

نمش بولنملی. ینه سوزده دراپه‌ر دوام ایدییور. دییورکه :

— اینسانه بیلمك محتملدرکه بتون شبهاتی بالازاله بتون السنهٔ اعتراضی صوصدیره‌بیلمك ایچون طوغریدن طوغری‌یه طرف الٰهیدن اظهار اولنه‌جق حقیقت درجهٔ کافیه‌ده وضوح وقوتی حائز اوله‌بیلسون. فقط دیکرلرندن دها آز بدبین وبداندیش اولان برفیلسوف یونانی برخصوصیت تامه ایله شونی نظر دقته عرض ایلمش‌ایدی‌که : هر ایکیسی طرف الٰهیدن وقوع بولمش بیانات اوزرینه تأسس ایلمش اولمق اعتقادنده بولنلان وفقط کندی آره‌لرنده بری برینه مخالف ومغایر اولان ایکی دینك برآره‌ده بولنمسی هیچ اولمز ایسه اثبات ایدرکه نه بریسی کرچکدر نه‌ده دیکری. حال بوکه کوزه کوریلن مادیاته دائر مسائلده انسانك النده بو واسطهٔ تصدیق دخی یوقدر. حضرت عیسانك بعثتندن مقدم اوچ عصر ظرفنده مسالك فلاسفه‌نك حال وشانی بر برینه قارشو مخالفت ومخاصمه‌دن عبارت اولدیغی

كبی حضرت عيسانك بعثتندن صكره دخی اوچ
عصرمدت دين دنيلن شيئك مذاهبی آره‌سنده‌كی
حال‌وشان دخی بربرينه قارشو مخالفت ومخاصمه‌دن
عبارت ايدی. پوواتيه دسپوطی سنت‌هيللر دخی
اذنيق قونسيلنك انعقادی زماننده طوغری بر
وقتده شومشهور سوزی ينه بونقطهٔ نظردن
سويليوب ديمش ايدی‌كه : « انسانلر بيننده اولان
« ظنون وافكارده‌كی مخالفتك عينی ايمانه متعلق
« خصوصاتده دخی بولنمسی شايان اسف اولديغی
« قدرتهلكه‌يی دخی موجب بر كيفيتدر. تمايلات
« بشرده‌كی تنوع قدر مذهب اولمسی ينه
« اول مقدار منابع خطا وكفر ديمكدر. بز
« كندی كيفمزجه اعتقادلر وايمانلر تشكيل
« ايدييورز. واو مواد مهمه‌يی ينه كندی
« كيفمزجه شرح وتفصيل ايليورز. دينك اسرار
« غيرمرئيه‌سنی تفسيرايچون هرسنه وحتی هر
« كون يكی اصوللر ايجاد ايدرك هر ايجادده دخی
« آندن اوليكی ايجادلرمزدن پشيمان اوليورز .
« متبدل اولان شيلری منع ايدوب منع ايتديكمز

شیلره لعنتلر اوقویورز . کندیمزده اولان اعتقادلر بشقه‌لرینك بزه تلقین ایلدکاری عقاید اولوب بالآخره آنلری محکوم ایدییورز . کندی عقایدمزی اطرافمزده اولانلره تلقین ایلدکدن صکره آنلرك ده بالآخره محکوم اوله‌جقلری درکاردر. بو یله بر برمزی کسر وهدم ایدنجه جمله‌مزك خراب ومحواوله‌جغمز آشکاردر.

بز دییورز که :

— سنت هیلردن نقل ایلدیکی شو فقرهٔ معقده اوزرینه درایه‌ر نصرانیت کنیسه‌سی تاریخنه عطف نظرله برطاقم تهیداته کیریشه‌جکدر . فقط آندن اول بوراده بزم ایچون سویلیه‌جك برقاچ سوزلر واردر. خوش ایلرود، توراتلرحقنده‌کی تحقیقاتی درایه‌رتفصیله کیرشدیکی زماندخی بو سوزلرمزی سویلیه‌بیلور ایدیسه‌كده

بوراده « طوغريدن طوغرى يه طرف
آلهيدن اظهار اولنه‌جق حقيقت....... »
و « هر ايكيسى طرف آلهيدن وقوع بولمش
بيانات اوزرينه مؤسس اعتقاد........ »
سوزلريله قالديرمش اولديغى قائرلر
اوزرينه سويليه‌جكمز شيلرى بوراده
سويله‌مكى ترجيح ايلدك. بزم بوصورتده
ترجمه ايتديكمز سوزلرك فرانسزجه‌سى
rèvèlation diretcte faite par Dieu.
و religion révélée اولوب بوندن مقدم
بريرده دها بيان وايضاح ايلمش بولنديغمز
وجهله « ره‌وه‌لاسيون » كلمه‌سى كويا « اثر
وحى » و « انزال من عندالله » معنالرنده
مستعمل ايسه‌ده قاتوليكلرك وحتى بالعموم
نصارانك بوكلمه‌دن قصد ايلدكلرى معنى

قرأن کریمده مقصود اولان و متکلمین کرام
طرفلرندن بسط و تمهید ایدیلن معنالره
بکزه‌مز. نصارا نزدنده مقصود اولان
معنایه کوره ره‌وه‌لاسیون سمت سمادن
آشکاره و مادةً سسلر سوزلر امرلر کلمکدن
ویاخود صورت بشره متمثل ملائکه طو-
غریدن طوغری‌یه معاشر نوع بشره
کیره‌ژك امرلر نهیلر اعطا ایلمکدن عبارتدر.
الکزده تورات ترجمه‌لری وارایسه قصهٔ
حضرت ابراهیم و قصهٔ حضرت موسی و قصهٔ
اشموئل نبی و قصهٔ حضرت داود وسائره‌یی
اوقویکزده باقکز. ره‌وه‌لاسیونلر نه‌یولده
اولدیغنه دقت ایدکز. مثلا ربنینك خدمتنه
تعیین اولنان برچوجق کیجه یاریسی کندی
اسمیله چاغرلدیغنی ایشیدییور. افندیسی

چاغرمش ظنیله آنك اوطه‌سنه کیدیيور ایسه‌ده افندیسنی اویقوده بولیيور. آنك طرفندن چاغرلمدیغی اکلاشیلیيور. بوحال اوچ دفعه واقع اولدقدن صکره افندیسی اولان نبی بونك بر «روه‌لاسیون» مقدمه‌سی اوله‌جغنی اکلایه‌رق چوجغه تعلیم و تنبیه ایلیيورکه بردها چاغریله‌جق اولورایسه «اویاندم ربم امرکزه منتظرم» دیسون. چوجق دخی اویله یاپیيور. ایشته روه‌لاسیونلرك بوصورتده اولمسی علومه منتسب اولان فلاسفهٔ عتیقه‌یی‌ده جدیده‌یی‌ده دوچارحیرت ایلیه‌رك بوکبی شیلرك عدم احتمالی دعواسیله قیاملرینه سبب اولمشدر. فی‌الواقع بویله طوغریدن طوغری‌یه مداخلات سماویه امورجزؤیه وحسیه‌یه

قدر قاتیله‌رق او قدر قصص عجیبه‌یه میدان
آچلمشدرکه بونلری حقایق علمیه‌ایله دکل
ملاحظات منطقیه ایله بیله توفیقه احتمال
قالمامشدر. رب العالمین اولان حق سبحانه
وتعالی حضرتلری بنی اسرائیل اساطیری
میاننده امور جزؤیهٔ سیاسیه وبلدیه‌یه قدر
حاشا ثم حاشا مأمور ومسئول ایمش دیه
تخیل وتصویره قدر کیدلمشدر. وحی ربانی‌یه
بوصورتده معنی ویریله‌جك اولور ایسه
ایکیسی دخی وحی اوزرینه مبتنی اولدقلری
حالده متخالف ومتباین ومتضاد ومتناقض
بولنان ایکی دینك ایکیسی ده باطل اوله‌جغنی
حکم ایلمك بلاشبهه طوغری اولور. لکن
مر جلیل وحیه حکمت اسلامیه نقطهٔ
نظرندن باقلدیغی زمان منزل من عندالله

اولمق اوزره ایکی دین تصور اولنه‌مزکه ح
آره‌لرنده‌کی تضاد وتباینه نظراً ایکیسنك د
بطلانی توهم اولنه‌بیلسون. دین الٓهی د
ابراهیم حنیف اولمق اساسی بونی مستل
مدر. « لانفرق بین احدٍ من رسله »
اساس اوزرینه مبنیدر. « مصدقاً لما ب
یدیهم » رمزی بورمزدر. « والذین یؤمنو
بما انزل الیك وما انزل من قبلك » سر
بو سردر. لکن بورالری آوروپا و آمریقان
نه رجال دینیه‌سنه نه‌ده رجال علمیه‌سنه هنو
مکشوف اولمدیغندن و آنلرك هرصنفی بش
برجهتی طوتوب کیتمش اولدقلرندن آره
شـو منازعه‌لر مناقشه‌لر وقوعه کلمشـدر
منازعات مذکوره‌دن حکمت اسلامیه
مصونیتنه دائر بورایه قدر ویردیکمز ایض

ت ايله ذهنلرینی اعداد وتهیئه ایلمش
نان قارئلرمزك اويلهاولوراولمز مغالطات
. تغليط ذهن ايتميه جكلرى بزجه
قدر. ايشته سوزى ينه درايه‌ره ترك
ورز. براقديرديغمز يردن دوام ايدرك
دوركه :

— سنت هيللرك بوسوزلرى سوزدن عبارت
ذدرلر. اوعصرلره دائر اولان تاريخ كنيسايى
ت ايلمش اولانلر ايچون دسپوط موى اليهك
بهاماتى شمهٔ مبالغه‌دن عارى كورونور. صدر
انيتده‌كى اخوت وشفقت متقابله طاوساادقدن صكره
عالرباشلامشدر. مورخين كنيسا تأمين ايدييور
ر همان ايكنجى عصر نصرانيتده عقل ايله ايمان
به حكمت ايله دين و ظرافت ايله ديندارلق
آسنده جنك وجدال باشلامشدر. بونلر آره‌ـ
ـه‌كى مباحثاتى تسكين وبرحكومت دينيه تأسيس
وحقيقت كبرا تعيين ايچون برطاقم مجالس عقد

اولنه‌رق بونلر کیت کیده قونسیل صورتنی دخی آلمشلردر .

اخطار ایده‌لم که :

— بشقه یرلرده دخی خبرویرمش اولدیغمز وجهله « قونسیل » دیه اول مجالس رهابینه اطلاق اولنورکه امور نصرانیه‌جه قرارلاشدیریله‌جق برامر ایچون برچوق یرلردن دعوت اولنان پاپاسلردن مرکب اولور . پارلامنتولرده اولدیغی کبی بونلرده دخی ایشه اکثریت آرا ایله قرار ویررلر. فقط هیچ بر قونسیل کورلمامشدرکه زمانك ایمپراطوری ویاخود پاپاسی طرفندن تصدیق ایتدیرلمك ایسته‌نیلن یا کلش بر شیئك خطاسنی حکم ایلسون. خرستیانلغی نصرانیت صحیحه‌دن آییروب الیوم درایه‌رکی بتون ارباب علومك اعتراض

وتزييفنه دوچار ايليـان مقررات هپ بو قونسيللرك ايشيدر. ينه درايەر سو يليور ديورکه :

— بومجلسلر بادئ امرده بر رهيئت استشا. رەدن عبارت ايديلر . فقط دردنجی عصرده خرستيانلق شرق ايمپراطورلغنك كرسئ حكمرانيسنه قدر صعود ايتديکی زمان اشبو مجلسلرك نتايج مقرراتی حكومت ايمپراطوريەنك آمال سياسيەسيله قوت بولەرق خرستيانلرجه مجبوری القبول برر حكم صورتنی آلمشلردر. بتون دنيانك کنيسالری طرفندن مبعوث پاپاسلردن متشكل قونسيللر عادتا شمديکی پارلامنتولره بکزەيوب باخصوص بونلر ايمپراطورلرك امريله اجتماع ايدرلر ايدی. ايمپرا. طورلر بالذات بونلره رياستله اختلافاتی برطرف ايليەرك برنوع پاپالق ايدرلرايدی. مورخ موشايم انظار دقته وضع ايليورکه جاهل اولانلری کنيساجه مراتب عاليەيه وصولدن منع ايتمکه لزوم قالمامش ايدی. علوم وفنونك كافەسنی زهد وتقوايه مغاير كورمكدن عبارت بولنان غيرت مخصوصه كوندن

کونه آرتیور ایدی. مشهور ازنیق قونسیلی قرار معهودی امضا ایدنلرك جهالتلرینی و بطلان فکرلرینی کوستره جك احواله نمونه اولمشدر.

اخطار ایدرزکه:

— بو قونسیل حضرت عیسانك حاشا ثم حاشا ابن الله وعین الله اولدیغی قراریغی امضا ایدن قونسیلدر. ینه درایه رسویلیور. دییورکه:

— هرنه قدر بوقونسیلك دنیا یوزنده تأثیر نفوذی پك بیوك اولمش ایسه ده موشایم تأمین ایدییورکه بوقونسیلك حقیقةً هانکی محلده ونه وقت اجتماعه دعوت اولندیغی و اوراده قاچ اعضا طوپلاندیغی وریاست ایدن دسپوطك اسمی نه ایدوکی حقنده راویلر اتفاق ایده مدیکی کبی مجلس مذکورك مقرراتی مبین وشایان اعتماد هیچ بر کاغد هیچ بر وثیقه اله کچمامش والیوم الده بویله براثر موجود بولنمامشدر.

ایضاح ایدرزکه :

— اشبو موشایم لوبەق قصبەسندە ١٦٩٤ سنەسندە توئد ایدرك ١٧٥٥ سنەسندە وفاتی وقوع بولمش برفاضل آلماندرکه اصل اختصاصی تئولوژی یعنی علم دیانت نصرانیەیە موقوف اولوب فقط تاریخ عمومی یە انتسابی دخی بوندن اشاغی دکلدر. هله شهرت شایعەسی خرستیانلغك وضع وتأسیسیلە ترقیاتی تاریخنی بحق انتقاد جهتندن حصولە کلمشدر. کندیسی پروتستان مسلکنە سالك اولوب عهدعتیق وجدیدك شرحی بولندە لاتینجە نەقدر اثر یازلمش ایسە جملەسنی تدقیق ایلدکدن فضلە زمانندە السنۀ جدیدە اوزرە یازیلان کافۀ کتب دینیە وتاریخیەیی دخی کاملاً حدۀ تدقیقدن

مشدر. قاتوليك كليساسی كندی بوينه موافق اولميان ارباب عرفان واذعانی « كنيسانك اعداسی » ديه جف القلم رد ايدی ويرمكه آلشمش ايسه‌ده مورخ موشايم غايت متدين وصاحب عرفان بر پروتستان اولوب اوچ ربع عصرلق عمر مديدينی هپ حقايق نصرانيه‌يی تدقيقه حصر ايلمش اولديغندن موی اليهی نصرانيتك اعداسندن عد ايتمكه امكان يوقدر. ايمدی بوقدر مهم برمدقق منتقد ازنيق قونسيلنك نه زمان ونه‌ده مكان وقوعی وعدد اعضاسی ورئيسنك عنوانی ومقرراتقطعيه سی حقنده راويلرك متفق اولمدقلرينی والده بروثيقهٔ جديه بولنمديغنی اثبات ايدر ايسه نصرانيت اخيره‌نك مبناسی ديمك اولان

بو قونسیل مسئلەسی دخی برشکدن عبارت
قالمزمی؟ بو مشکوکیتلك ایسه اناجیل موجو-
دەیە وحتی توراتلرە قدر وارمقدە بولندیغی
« مدافعـە » نام اثرلرمزدە بسط وتمهیـد
ایدلمش اولدیغی کبی مسئلۀ مذکورەنك بو
جهتنی بورادە درایەردخی تمهیدایدەجکدر.
سوزینك آرەسی کسلمکسزین دییورکە :

ـــ اوزمان نصرانیت کنیساسنك حالی الیوم
« رەپو بلیق فەدە راتیف » یعنی جماهیر متحدە
دنبلن صورتی آلمش ایدی. قونسیللرك آرزو
ایلە کلری شـیلر اکثریت آرا ایلە رأی اولنمق
لازم کلوب بوایسە برچوق انتریقەلرە خدعەلرە
میدان آچار ایدی. ایمپراطور دائرەسـنە منسوب
اولان قادینلرك نفوذی وسـائر اصحـاب نفوذك
جبرلری شدتلری هپ کندی تأثیرات مخصوصە-
لرینی کوسـترر ایدی. اذنیق قونسیلنك کندی
ایشلرینە باشلامسنی متعاقباً بی‌طرف بولنان هرکس

نزدنده مرتبهٔ بداهته وارمش ایدی که خصوصات دینیه‌ده حقیقت کبرایی بو مجلس بوله‌میه‌جقدر. زیرا اعضانك اکثریتی یالکز کندیلرینی ممتاز کوره‌رك اقلیت طرفنك هیچ برحقی صلاحیتی اوله‌میه‌جنی عزم جبارانه‌سنده بولنیور ایدی. وجودی اولمیان برطاقم کلیسالرك ویاخود بعض کلیسالر طرفندن مبعوث اولدقلری ادعاسنده بولنان اعضانك فی‌الحقیقه موجود ومبعوث اولوب اولمدقلرینی اول باول تدقیق ایتمك لازم کله‌جکنی درمیان ایلیان عقول سلیمه اربابی کمال استحقار ایله سکوت بی قیدانه‌دن بشقه جواب آله‌مدیلر. بوسببه مبنیدرکه اذنیق قونسیلندن صکره آنك مقرراتی قبول عمومی یه مظهر اوله‌میوب بناءً علیه قونسیل قونسیل اوزرینه عقدایدلمش وآنلرك مقررات متناقضه‌سی عالم نصرانیتی شاشقینه چویره‌رك کنیسالر نه‌لره اینانوب نه‌لره اینانمیه‌جقلرینی تعییندن عاجز قالمشدر. یالکز دردنجی عصر میلادیده آر یانیزم مسلك نصرانیسنی رد ایچون اون اوچ قونسیل وتصدیق ایچون دخی اون بش

قونسیل و نیم قبول ایچون اون یدی قونسیل که جمعاً یکون قرق بش قونسیل عقد اولنمشدر. بوایسه طبیعی ایدی. زیرا اقلیتده بولنانلرا کثر یتده بولنانلرك كندیلری علیهنده استعمال ایلدکاری سلاحك عینیله مقابله مجبوریتنده بولنیور ایدی که اوسلاح دخی قونسیل عقدندن عبارتدر.

بز دیرزکه:

— درایه‌رك بوراده اکثریت واقلیت کلمه‌لرندن مقصودی اولان معنی غالبا کرك قونسیللرده طوپلانان اعضانك وکرك او زمانه قدر نصرانیتی قبول ایتمش بولنان نفوسك عددلرینه کوره اولمیوب حائزاولد. قلری مواقع اقباله کوره اولملیدر. زیرا اذنیق قونسیلی ایچون جمع ایدیلن ای ن بیك بوقدر پاپاسلرك ربعی بیله ربوبیت مسیحی قبول ایده‌میوب فقط ایمپراطور

قسطنطينك آرزوسی بوندن عبارت بولنمق حسبیله او آرزویه خدمت ایدنلر عددجه اقلیتده بولندقلری حالده قوتجه برا کثریت درجه‌سنده تأثیر نفوذ ایلمشلردر. مدافعه‌لرمزی یازار ایکن نتیجهٔ تحقیقاتمز بزه بونی بویله کوستروب ینه بویله یازمش ایدك. حتی دراپه‌ر دخی ایکنجی بابنده ایمپراطور قسطنطینك مداخلاتی واوچنجی بابنده حکومت ایمپراطوریه‌نك نسطوریوس وطرفدارانی علیهنده‌کی اعتسافاتنی یازدیغی صره‌ده اکثریت واغلبیتك ربوبیت مسیح عقیده‌سنه قائل اولمدقلرینی تأیید ایلیه‌جك برصورتده یازمش ایدی. بورالری نظر دقته طوتیله‌رق شمدیکی مسروداتی اکا کوره اوقوتملیدر دیبورکه :

— بوقاروده اسمنی ایراد ایلدیکمز بیطرف کنیسا مؤلفی (یعنی موشایم) شو سوزلری ده یازییورکه : « دردنجی عصرده عظیم و جسیم « ونصرانیت ایچون موجب فلاکت اولمغه صالح « ایکی خطای فاحش قبول اولنمشدر. برنجیسی « کنیسانك منافعنی استحصال ایچون یالان سویله‌ « مك وانسانلری آلداتمق جائزاولدیغنك حکم « ایدلمسیدر. ایکنجیسی دخی کلیسا نظرنجه رفض « والحادی ارتکاب ایدنلر بوجنایتلری کندیلرینه « برصورت مناسبه‌ده اخبار وتائب ومستغفر « اولملری اخطار ایدلدکدن صکره اومرتکبلر « رفض والحادده اصرار ایده‌جك اولورلرایسه « قوانین ملکیه مجازاتی کبی مجازات ایله یعنی « تعذیبات جسمانیه ایله جزالاندیرلملرینه قرار « ویرلمسیدر » اوزمانلر حقیقت مطلوبه‌یی اثبات ایچون مراجعت ایدلکده بولنان برهانلرك نه کبی شیلر اولدیغنی الیوم دوشوندیکمز زمان وله وحیرت درجه‌لرینه وارمقدن تعجبمزی منع ایده‌میز. عقایده عائد برمسئله اکر لزومی قدر

مارتیرلرك تحملاریله ویاخود کرامت نوعندن بعض خوارق ایله ویاشیطانلرك وشیطان طوتمش اولانلرك اعترافیله مدافعه ایدلمش اولورایسه اومسئله نك صحتی تحقق ایلمش عد اولنور ایدی . سنت آمبروازك آریه نلر علیهنده کی مناقشاتی اثناسنده مراجعت ایلدیکی براهین هپ بوقبیلدندر. جین طوتمش شیطان تسخیر ایلمش اولمق روایتیله میدانه بر طاقم آدملر کتورمش ایدی که بعض مارتیرلرك کمیکلرینه طوقونور طوقونمز « اقانیم ثلثه یه دائر اذنیق قونسیلنك ویردیکی قرارطوغریدر» دیه آوازلری چیقدیغی قدر حایقیرمشلر ایدی. حال بوکه اوزمان آریه نلر بومسخورلرك هیچ ده شیطان طوتمش آدملر اولمدقلرینی و پاره قوتیله الده ایدلدکلرینی اعلان ایلمشلر ایدی. حتی اوزمانه قدر « اوردالی » تجربه لری دخی میدانه چیقمش ایدی. آندن صکره التی عصر مدت ظرفنده اثبات معصومیت ایچون حجت و برهان یکانه هپ بو اوردالی تجربه سندن عبارت قالمش ایدی. صوغوق صوودوئللو و آتش وچارمیخ دخی اثبات معصو-

میت ایچون اوردالی یه التحاق ایدن شواهد جمله‌سندن عد اولنمشلردر.

شو نقاطی ایضاحه لزوم واردرکه :

— « مارتیر » دیه نصرانیتی قبول ایلمش اولدقدن صکره جایدیرلمق ایچون ایدیلن تعذیباته قاتلانه‌رق او یولده ترك حیات ایدوب ده بنه دیننه‌دن دونمامش اولانلره دیرلر. عقیدهٔ نصرانیه‌نك بو یله مارتیرلرایله اثبات اولنمسی شو جهتدندرکه: منافع کنیسانیه‌یی مدافعه ایدن ارباب قلم « اکر حقایق کنیسانیه حقیقت محضه‌دن عبارت اولمسه‌لرایدی مارتیرلر او حقیقتدن دونمامك ایچون فدای جان ایدرلرمی ایدی ؟ » دیه یازارلر. حال بوکه اوروپاجه شقاوت وجرائم سیاسیه ایلرولیوب ده

آنارشیستلر فلانلر توره دکدن صکره
کندیلری حقنده وقوع بولان تنکیلاته او
درجه‌لرده صبر ومتانتله تحمل ایلمشلردرکه
آنلر دخی جانلرینی فدا ایدرك تشبثات
ملعنتکارانه‌لرندن دونمامشلردر. نصرانیت
کنیساسنه قارشو یازی یازان ارباب قلم دخی
بواشقیانك شو صبرو تحمللری آنلرك مارتیر
لرنده‌کی صبرو تحملدن هیچده ناقص اولمدی
یعنی بالمقابله یازمشلردر . کرامت نوعندن
بعض خوارق ایله اثبات حقیقت مسئله‌سنه
کلنجه : قاتولیك کلیساسی بو مسئله‌یه
اوقدر اهمیت ویررکه حال وزمانی الآن
کهنه وسحرهٔ مصریه مقابلنده حضرت
موسی وهارونك وارض فلسطینده انبیاء
بنی اسرائیلك اظهار معجزات ایلدکلری

زمان وحال اولدیغنی آکـدیرر . یکرمی
اوتوزسنه مقدم فرانسه‌نك جهت جنوبیه‌ـ
سنده کائن « لورد » قصبه‌سی جوارنده بر
صومنبعی حقنـده روایت اولنان خوارق
بو یولده اولدقلری کبی بومنبعه استانبولده
فری‌کوی طرفلرنده پیدا ایدیلن برشعبه
حقنـده حکایه اولنـان خوارق دخی بو
یولده‌درلر . روایتـه کوره آب مذکوره
مراجعت ایدن کورلرك کوزی دیلسزلرك
دیلی صاغرلرك قولاقلری آچلمقده کوتو-
رملر آیاغه قالقمقده وتامتورملره‌وارنجه‌یه
قدرشفا بولمقده ایمشلر. بویولده‌کی‌روایاته
اوروپاده اینانه‌بیله‌جك برعاقل‌متفنن بولنه‌ـ
میه‌جغندن روایات مذکوره هر زمان هر
صـاحب قلم طرفـدن مع التزییف رد

اولنمشلردر. هله استانبولده لورد شعبه‌
سی خادملریله «استانبول» غزته‌سی آره‌سنده
بو بابده وقوعه کلن مناقشه یك غریب
ایدی. اوزمانلرمذ کورغزته بارون‌هانه‌ی
نامنده برانکلیزك تحت اداره‌سنده بولنوب
لورد غیرتکارانی آنادن طوغمه براعمانك
کوزلری آچلدیغنی حریفك شخصنی ارائه
ایده‌رك اثباته چالشمشلر ایدی‌ده بارون
هانه‌ی بو آدمك قاسم پاشا ویاخود خاصکوی
طرفلری اهالیسندن اولدیغنی وبرسنه اولنه
کلنجه‌یه قدر کور اولمدیغنی و آندن صکره
کورلکنی روایته باشلایوب نهایت لورد
صوبی شفاسیله کوزلری آچلدیغنی !......
وبومسئله‌ده هرشفادن هر خاصیتدن زیاده
اڭجه ایله اطمـاعك حسن تأثیری کورلمك

طبیعی بولندیغی میدانه قویمش ایدی. بزم
ایچون بویولده کی روایتلرله حیله‌لرله خدعه‌
لرله اوغراشمغه مسئله‌نك هیچ بر دکری
یوقدر. هر صاحب فکر نظرنده بالطبع
مسلمدرکه دعوی ایله برهان آره‌سنده بر
مناسبت بولنملیدر. « الحال کوندوزدر »
دنیلدیکی زمان برهان اوله‌رق دخی « ایشته
کونش طوغمش و جهان تنور ایتمش
دیملیدر » بو برهان ایله اودعوی آره‌سنده
مناسبت ظاهردر. زیرا طلوع شمس ایله
عالمك تنوری کوندوزك حلولنی مستلزمدر.
فرضا بر آدم کیجه یاریسنده « شمدی کو-
ندوزدر » دیسه و برهان اوله‌رق دخی النی
نارکبی قورلانمش اولان برمانغاله صوقسه
الی او آتشده یانمدیغنی صدق مدعاسنه برهان

اتخاذ ایلسه بونلك نه اهمیتی اولور که مانغال
ایچنده النلك یاتماسی کوندوزك حلولنی
مستلزم دکلدر. فرض ایده‌لم که برلوردصوینی
حقیقـةً یتمش ایکی دردە دوا اولسـون.
بوندن بر مسلك حکمتك بر مذهبك حقیتی نه
مناسبتله نه جهتدن نه کیفیتله ثابت اوله بیلور؟ حق
تعالی اوصودن بشقه‌ده‌ها برچوق اشیای مخلوقه
سنه درلو خاصیتلر ویرمش. بعضلری مسهل
بعضلری قابض بعضلری انتی سپتیق بعضلری
مضاد حما اولدقلری کورولیور. براجزاخانه‌ده
بیك درلو اجزا وار. هر برینك ده بر بشقه خاصیتی
وار. فرضا دینسز ایمانسز مذهبسز بولنان
براجزاجی براجزا بولسه وآنکله سرطان
معده‌یی دفع ایده‌بیلسه ، ایشته بوعلاجك
شو تأثیریله غیرقابل تداوی اولان سرطان
مندفع اولدی. شو برهان ایله ادعا ایدرم

وسزدخی قبوله مجبورسکزکه حقیقت محضه
بنم دینسزلکمدن ایمانسزلغمدن عبارتدر »
دیسه دعواسنی اثبات ایتمش اولیورمی؟
هندستانده « جوکی » دنیلن برهمنی عزلت
کزینلری اویله برطاقم خوارق یاپیورلرکه
عقلاره حیرت ویرییور. بوخوارقه باقوب ده
برهمنی اولمغه مجبورمی اوله جغز؟ نه حاجت
اکر خوارق ایله دینك حقیتی ادعا ویاخود
اثبات ایدلمك لازم کلسه قاتولیکلردن اول
بز مسلمانلر بویولده ایلرولملی ایدك. برسعدی
شیخی اوچ آیلق برچوجغك قونداغنی
اپاقلری آلتنه آلوب اوستنه چیقه رق تپنیور.
بربدوی شیخی یوزاوستی یره یاتمش ویوز-
لرجه سی برآره یه کله رك وجودلرندن بر
قالدیرم تشکیل ایتمش اولان انسانلرك
اوزرندن آت سوردییور. بررفاعی جام ییور

وجودینه شیش صوقوب چیقاردیغی حالده
یری بیله بللی اولمیور. تونسده طرابلسده
برعیساوی درویشی محیرعقول اوله‌جق
خوارق خصوصنده برهندستان جوکیسندن
هیچ ده اشاغی قالمیور. بونکله برابر بوذوات‌ك
هیچ بریسی شو خوارقی برهان اتخاذ ایدرك
عالمی کندی طریقلرینه دخول ایچون اقناعه
اجباره وارمیورلر. بر استاد محترم طرفندن
بزه خبر و تأمین ایدلدیکنه کوره حجة
الاسلام امام غزالی حضرتلری « کوزمك
اوکنده برآدم برطاغدن هوا النوب دیکر
طاغه قدر اوچسه ده صکره ده بش کره بش
یالکز یکرمی ایده‌جکنی ادعا ایلسه شو
خارقه‌سی بنم نظرمده اودعواسنی اثبات
ایده‌مز » دیمش. بناءً علیه قاتولیك کنیسا

سنك اك بيوك حجت اك قوتلى برهان اتخاذ
ايلديكى شو خوارق مسئله سى ينه كنديى
عليهنده اك زياده تأثير كوسترن خصوصا۔
تدندر. شيطانلرك وپاجين وشيطان طوتمش
آدملرك بيانانى ايسه بو خوارق مسئله سندن
دها خفيفدر. واقعا كنيسانك غائبدن استخبا۔
راتنده همان دائما مخبرلرى آبداللردن اولور.
لورد صوفى خبر ويرن قزدخى بلاهتله
مشهور برصافدرون ايمش. ينه بونك كبى
تا آلمانياده برقز دخى ازميرده افس خرابه۔
سنده برمناستر خرابه سنك قبر حضرت مريم
اولديغنى خبر ويرمش وبو خبر اوزرينه او
موقعك اهميتى آرته رق بر قاچ سنه دنبرى
برچوق زائرلر موقع مذكورى زيارته
كيتمكه باشلامشدر. درايه ركى ارباب فكر

وقلم ایسه براهین حقیقتك اصل بودبلوسنه
کولمکده درلرکه اذنیق قونسیلنك مقرراتی
سنه آمبروازك صورت اثباتی ایشته بو
قبیلدندر . اوردالی مسئله‌سنه کلنجه ایش
شاقا ولطیفه درجه‌سنی کچر . بومسئله‌ده
انسانك بردنبره توکاری اورپری و یرر.
« اوردالی » دنیلن شی عادتا برحکم الٓهی
برتجربهٔ الٓهیه اولمق اوزره تلقی ایدیلور
ایدی. بوراده هر منطق هر فلسفه دوچار
بهت وحیرت اولور. باقکز نصل: برآدمك
رفضی الحادی کفری خبرویرلدیکی زمان
ذمتده اصل اولان برائت اولمق قاعدهٔ
معقوله‌سنجه او آدم حقنده خبر ویریلن
جنایتك اثباتی لزومی نزد حاکمده تخطر
اولنمزدن اول مظنونك اثبات برائتی لزومی

تخطر اولنور ایدی. « شو آدمك شو جنایتی ارتکاب ایلدیکی شو براهین ایله ثابتدر » یولنه کیدلمیوب او مظنونه « سنك حقکده بو جنایت خبر ویریلیور آنی یاپمامش اولدیغکی اثبات ایت » دنیلور ایدی. بو مشکلك بشقه درلو ازالهسی قابل اولهمدیغندن « ژوژمان ده دیو » دیه اوزدالی تجربهسنه مراجعت اولنور ایدی. بونك ایچون مثلا قول قدر بر تیمور قپ قرمزی قیزدیریلوب مظنونك وجودینه تماس ایتدیریلور ایدی ویاخود فیقیر فیقیر قاینار بر قزغان صویك ایچنه مظنونك قولی صوقیلور ایدی. اگر مظنون بو اشکنجهیه تحمل ایدرده یانديغنی انکار ایلیهبیلور « حرارتی حس ایتمیورم » دیرایسه برائتی تحقق ایتمش اولور ایدی والا

مجرمیتی ثابت اولمش بولنه جغندن او قزغین
تیموروياخود اوقاینارصوایله اعدام اولنور
ایدی. قارئین عثمانیه‌مز شو سوزلرمزه
اینانه‌مامق طورینی طاقنورلر ایسه یك
اصابت ایتمش اولورلر. بونلر انسان اوغلنك
اینانه‌بیله‌جكاری وحتی تصور وتخیلارندن
كچوره‌بیله‌جكاری شیلرمیدرلر؟ فقط امین
اولسونلركه بو سوزلرمز یك ساده بر
صورتده حكایهٔ حقیقتدن بشقه برشی دكادرلر.
تواریخ مفصله‌یه نه حاجت آنسیقلو پدی
طرزنده‌یازلمش فرانسز قاموسلرنده بو حاللره
دائر ویریلان خبرلر دخی كندیلری ایچون
كافیدر. ایمدی شو ایضاحاتدن صكره متفنن
اولان كنج مسلمانلرمز كمال حكمت واهمیتله
دوشونملیدرلركه اوروپاده «دینسزلك»

دنیان شی ایلرولهمشدر اما « دینیلك » دنیان شیئك شوطرزدن عبارت بولنمسی وزرینه ایلرولهمشدر. اکردین حقیقی نه اولدیغنی دوشونوبده اکا مقابل انکلیز. یسیونلرك اوردالیلرك و سنت آمبروازك مراجعت ایلدیکی برهان کبی براهینك نهمنزلتده قالهجقلرینی انسان دوشونور ایسه اورو پاده کی تجددات فکریهنك دین حقیقیدن تباعد دیمك دکل بلکه برطاقم عجایب وغرائب مدعیاتدن بالتباعد دین حقیقی یه طوغری تقرب دیمك اولدیغنده شبههقالمز. یاریم عصرظرفنده یوزمیلیوندن زیاده نفوسك بلا اکراه ولااجبار قبول ایتمش اولدیغی دین اسلامده هیچ برعصرده هیچ بریرده هیچ برحکومت ویاحکمدار

نزدنده بوکبی احوال عجیبه و غریبه‌نك وقوعه کلدیکنی اثبات شویله طورسون روایت ایتمکی بیله عادتا تنزل عد ایدرز . هذا من فضل ربنا . ینه سوزده دراپه‌ر دوام ایدیور . دیبورکه :

— بونلر برهان دنیلن شیئك ماهیت طبیعیه‌سنی بیلمامکدن عبارت نه عجیب برجهالتدر . مثلا برمظنونی تجربه ایچون صویه آتوب ده صویك اوستنده طوره بیله جکمی یوقسه دیبه باطه جقمی دیه منتظر اولمق ! بر قزغین تیمورك اوجاع احراقنه تحمل ایده بیله جکمی ایده میه جکمی دیه بکله‌مك ! بعضاً بویله برتجربه‌ده کندینه وکیل و قائممقام انتخاب ایلدیکی بشقه بر آدمك سباع وحشیه پنچه‌سنه آتیله‌رق غلبه ایدوب ایده‌میه‌جکنه باقمق ! قوللرینی حاج واری آچه‌رق آز چوق غیر قابل تحمل برمدت ظرفنده قلداڭمقسزین اوحالده طوره بیلوب طوره‌میه‌جغنی تجربه ایتمك ! ایشته اوزمانلر حقیقت کبرایه وصول واو صورتله بر

آدمك مجرميت ويامعصوميتنی حکم ایچون براهین معتبره بونلردن عبارت ایدی. بو حال اوزرینه اوزمانلر بتون اوروپانك برچوق خوارق کاذبه ایله طولمش بولنمسنه تعجب ایدیله‌بیلورمی ؟ بوکبی احوالك البته واصل اوله‌جغی نتیجه برکون چیقه کلدی. بو یولده‌کی براهین عجیبه وغریبه ایله حقیقتی اثبات ایدیله کلن مذهب او براهینك ده بالطبع لایق اولدقلری حرمتسزلکه ذوچار ایدلدی . اون اوچنجی عصر میلادی یه تقرب ایتدیکمز زمان اعتقادسزلغك اوروپاجه هرطرفه طوغری یایلدیغنی کوریبورز. هم ده اعتقادسزلق الك اول ینه کنیسا ومناسترلرارباببی میاننده ظهور ایده‌رك اهالی یه دخی آنلردن انتشار ایلمشدر. «انجیل ازلی» نام کتابی ینه کنیسا اربابی یازمشدر. قاتاریستلر وودوالر آلبیژوالر کبی یکی فکرلر اصحابی دخی بو یولده‌کی کتابلرك دلالتیله اهالی میاننده ظهوره کلمشدر. بونلر یالکز شو نقطه اوزرنده متحد اوله‌رق دیرلر ایدی‌که عمومیت اوزره قبول ایدیلن خرستیانلق

مذهبی ظنون وخطایا اوزرینه مبنی برمذهب اولوب خرستیانلق عالمنده پاپا بولنان ذاتك غصب ایتدیکی غالبیت وحاکمیت برصورت معتسفانه‌ده غیر مشروعدر. روما دسپوطی دیمك اولان پاپالرك بتون دنیا اوزرنده یکانه فرمان فرما برحکمدار اوللری ادعاسی وکندی حکومت روحانیه وجسمانیه‌سندن بشقه یریوزنده حق حکومت بولنمدیغی دعواسی نوع بشرك حقوق انسانیه ومدنیه‌سنی انکار و تحقیر ایده‌جك بر کستاخلقدر.

نقاط آتیه‌یی ایضاحه‌لزوم کوریورزکه:

— « ئه‌وانژیل ئه‌ترنل » یعنی « انجیل ازلی » مسئله‌سی کنیسا تاریخنك اك مهم بابلرندن برینی اشغال ایدن اعاظم مهام خرستیانیه‌دندر. اون ایکنجی عصر میلادی آخرینه قدر اوروپاجه کنیسا اربابنك احوالی اوقدر بوزولمش وبونلر اودرجه

لرده دنیا پرست و سفاهت پروراولمش ایدی که مشاهیر رهباندن بریسنك دیدیکی وحق شناس و حقیقت پرست اولانلرك بلا تردد قبول ایلدیکی وجهله غرب کلیساسنك مرکزی اولان روما شهرینه « صودوم » وشرق کلیساسنك مرکزی اولان قسطنطینو- پولس شهرینه دخی « غومور» نامی ویرلمش ایدی. معلومدرکه بو صودوم وغومور نامنلری قوم لوطك ایکی شهرینك نامی اولوب اهالیسنك رذائل فواحش پرستیسنه جزا اولهرق حق تعالی حضرتلری بو ایکی شهری اهالیسیله برابر یباب ومحو ایتمش ویالکز حضرت لوط واولادینی قورتار- مشدر. حضرت عیسی علی نبینا وعلیه السلام افندمزك منزل من عندالله اولان شریعت

صحیحه‌سی چند سنه‌ده بر عقد ایدیلن
قونسیللرك مقررات معهوده‌سیله تبدیل ایدیله
ایدیله بسبتون بام بشقه بر صورته کیردکدن
صکره اوصورت دخی فرق خرستیانیه
میاننده دوچار اختلاف اولمش ایدی . او
درجه‌لرده که دومینیکن وفرانسیسکن کبی
نامله پیدا اولان طرق رهبانیه اربابی
بربرینی تخطئه وحتی تکفیر وتلعینه قدر
وارمقده ایدیلر . دین دنیلن شی نه‌دن
عبارت اوله‌جغنه ونه‌کبی شیلره نه‌صورتده
اینانیله‌جغنه دائر کیمسه‌ده بر فکر مؤسس
بولنه‌میوب هرکس شاشیرمش قالمش ایدی .
قرون وسطانك اك مهم استعدادی بوحالدن
عبارت بولندیغی جهتله هانکی تاریخ عمومی
آچلسه بوحال موضحاً تمهید ایدلمش کوریلور .

حتى قاتوليـك مورخلرندن اولوب اخيراً
وفات ايدن وغيرت خرستيانيه‌سى مسلم
انام اولان سزارقانتودخى احوال مذكو-
ره‌يى مع التأسف اعتراف ايله موضحاً تصوير
ايتمشـدر. ايمدى حال بوصورتى بولنسى
اوزرينـه اون اوچنجى عصر ميلاديده
«انجيل ازلى» ناميله بركتاب توره‌مشدركه
بوكتـابك نره‌ده نه زمان وكيمـك قلميله
يازلديغى بيلنه‌مديكى حالده حاصل ايتديكى
تأثيرات هيچ برشيئه بكزه‌مامشدر. واقعا
بونك زمان ومحل تأليفيله مؤلفى حقنـده
برچوق روايتلر ايدلمشـدركه بيبليوغرافى
صورتنده يازيله‌جق برمقاله ايچون تفصيلات
مذكوره برزمين انتقاد تشكيل ايده‌بيلور
ايسه‌ده بزم بوراده كى نقطهٔ نظرمزه كوره

بحثك بو جهتنده هیچ بر اهمیت یوقدر. بزجه اصل جای اهمیت کتاب مذکورك حکمت دینیه‌جه حاوی اولدیغی مسلکدر. کتاب مذکورك اساسی حقیقت دینیه‌نك حادث اولمیوب قدیم اولمسی مسئله‌سیدر. حتی « ازلی » صفتی دخی بوندن طولایی ویرلمشدر. بونده مدنیت کبی دین دخی انسانك خلقتیله برابر باشلادیغی و فقط مدنیت کبی دینده دخی تکمل بر طاقم درجاتدن کچه‌رك وقوعه کلدیکی کوستریلوب درجات مذکوره‌نك قصواسی دین مسیح اولمق لازم کلور و شریعت مسیحیه اساساً فی الحقیقه بو مکملیتی حائز بولنور ایکن اوزمانه کوره یدی سکز عصر دنبری خرستیانلغه عارض اولان تغیرات نصرانیت صحیحه‌یی او مکملیتدن

محروم براقدقدن ماعدا انسانیت ومدنیت
شانه اصلا شایسته کوریله‌میه‌جك بردرکه‌یه
ایندیرلدیکی اثبات اولنمشدر. نهایت نصرانیت
صحیحه‌نك نه‌دن عبارت اوله‌جغی وکنیساجه
کلی واساسی براصلاحك نه یولده حصوله
کتوریله‌بیله‌جکی بسط وتمهید ایدلمکله ایشته
عن اصل بوکتابك دلالتی اوزرینه‌درکه
اون اوچنجی عصری تعقیب ایدن بر قاچ
عصر ظرفنده اوروپا افکار وانظار عمومیه‌
سنده پیدا اولان تیقظ اوزرینه پروتستا
نلغك وضع وتأسیسنه قدر یوللر آچلمشدر.
بویله بر کتابك اورته‌یه چیقمسی اوزرینه
کنیسا اربابنك دوچار اولمش بولندقلری
تلاش بوراده محتاج ایضاحمیدر؟ پاپالق
مقامی طرفندن کتاب مذکورك درحال

محکوم ایدلدیکی و نسـخه‌سی کیمك النده
بولنورایسه صاحبنك مؤاخذات شدیده‌یه
دوچار اولدیغی بز خبرویرمکسزین قارئلرمز
طرفندن اکلاشیله‌جق بر شی دکلیدر ؟
کنیسانك اساس تنسیقی عقلك قبولی
امکانندن خارج بولندیغی حالده تدابیر
ممانعتکارانه‌نك فائده‌سی اولسه اولسه نتایج
طبیعیه‌نك براز زمان ایچون تأخیرندن
عبارت اوله‌بیلوب فقط حقك مطلقا ودائما
تعالی ایده‌جکی محققات قطعیه‌دندر .
قاتاریستلر وودوالر آلبیژوالر کبی مسالك
مخصوصه اربابنه کلنجه : بونلر مقدار
عمومیلری اوتوزه قرقه واران بر طاقم
طرق مخصوصه اربابی ایدیلرکه بعضلری
منسوب اولدقلری ایالته وبعضلری طریقلرینك

مؤسسی اولان ذاته نسبتله آنلرك اسملريله تسمیه اولنورلر ایدی. طرق مذكوره اون برنجی واون ایكنجی واون اوچنجی عصرلر ظرفنده پیدا اولمشلر ایدی پیدا- لرینه سبب ده ینه بوعصرلرده احوال كنیسائیه ونصرانیه‌نك بوزولمسی قضیه‌سی ایدی. ارباب كنیسا طرفندن عادتا آچیقدن آچیغه اباحه ایدیلن فواحش واعتسافاتی حوصله‌ٔ قبوللرینه بردرلو صیغدیره میان بعض اخلاق فاضله صاحبی پاپاسلر وفیلسوفلر اولا كندی قونو قومشولرندن باشلایه‌رق ساكن اولدقلری قصبه واكا متجاور قرایه قدر فضائل انسانیه‌یی تعریف وتوصیه ایدرك اخلاق عمومیه‌یی محافظه‌یه غیرت ایلمه‌لری صورتیله بومسالك خصوصیه

تشکل وتوسع وتأید ایلمشلر ایدی. حال
بوکه اخلاقك همان عمومیته قریب برصو-
رتده بوزولمسی اوزرینه بونلرك بووجهله
فضیلتلرینی محـافظه ایده بیلملری تجویز
اولنـه جق احوالدنمیدر؟ بونلردن بعض
یك کوچکلری پاپالق مقامنك قوهٔ قاهره-
سیله بالسـهوله محوایدیلی ویرمشـلردر.
فقط آلبیژوالر ایله وودوالر کبی بیـوك
وقوی اولانلری اویله قولای قولای محو
ایدیله مامشلردر. مثلا آلبیژوالر علیهنه پاپا
اوچنجی اینوسان براهل صلیب اردوسی
سوقنه مجبوراوله رق نیجه خونریزانه وخون
آشـامانه محاربات دن صکره بیچاره لر مغلوب
ایدیله بیلمشلردرکه بونلری قسـماً مغلوب
ایده بیلن مونفور دوقه سی سیمون کنیسا

تاریخده قهرمانلر درجه‌سنه چیقارلمشدر.
وودووالری دخی مشهور فرانسز قرالی
فرانسوا مغلوب و پریشان ایلمش ایدی.
روایته کوره فرانسوایه صورمشلر که:
« وودووالری محو وتباهه سبب نه ایدی؟ »
جواب ویرمش که: « اخلاقجه فضیلتلری
جمله‌یی سوء اخلاقلرندن طولایی محجوب
براقه‌جق درجه‌ده ایدی ده آنک ایچون! »
فی الحقیقه اشبو مسالك مخصوصه اربابنده
وبالخاصه وودووالرده کذب زنا سرقت حیله
فلان کبی فواحشی ارتکاب شویله طورسون
خاطره بیله کتورمك بولنمدیغی وبونلرك
هر بری انسان ایچون زینت لایقه اولان
حسن اخلاق ایله متخلق بولندیغی تاریخك
شهادت ابدیه‌سنه نائل اولمشدر. درایه‌ر

كندی سوزلرینی تاریخ عمومینك بو تفصیلا-
تنه واقف اولان قارئلره خطـاب ایلدیکی
ایچون ایضـاحاتك بو درجه‌سـنه لزوم
کورمامشدر. اما بو ایضاحات تاریخیه بزم
قارئلرمزك جمله‌سنه معلوم اوله‌مامق محتمل
بولندیغندن شـو یولده ویردیکمز تفصیلات
بیهوده تکثیر سواده حمل اولنه‌میه‌جغنی امید
ایلرز. ینه دراپه‌ر سـوزنده دوام ایدرك
دییورکه :

— مغایر دیانت عد اولنان بو احوالی (یعنی
انجیل ازلی یه رغبت وطرق ومسالك خصوصیه
تشکیلنه جسارت کبی شیلری) منع ایچون حکومت
پاپائیه ایکی چاره تشکیل ایلدی. بونك برنجیسی
اعتراف شفاهی وایکنجیسی انکیزیسیون ایدی.
اعتراف شفاهی احوالدن خبر آلمق وانکیزیسیون
ایسه خبر آلنان شـیلری قلع وقمع ایلمك ایچون
ایدی.

ایضاح ایتملی یزکه:

— انکیزیسیونك نه اولدیغی همان عموماً معلوم اولوب درایه‌ر دخی اکادائر بعض ایضاحات ویره‌جکدر. اعتراف شفاهی ایسه محتاج ایضاحدر. بوتعبیر بزجه «گناه چیقارتمق» دنیلن شیدر. اساسی صافدل بردیندار برسنه اوچ آی ویاخود برآی کبی برمدت ظرفنده هرنه گناه ایشله‌مش ایسه آنی منسوب اولدیغی پاپاسك حضورنده اعتراف ایتمسندن وپاپاس طرفندن دخی بر دها او یولده کی منهیاتی اجرا ایتمامسی ایچون تنبیهات مرشدانه ایله برابر کفارت ذنوب اوله‌رق صدقه ویرمسنی ویاخود برهیزطوتمسنی تنبیه ایلمکدن عبارت ایدی. لکن ایش بوصورت ساده‌دن عبارت قالمدی.

اعتراف مجبوریتی بر آدمك یالكز كندی
كناهلرینی سویله‌مسنه مخصوص قالمیوب
شونك بونك اسرار وخفایاسنی‌ده خبر
ویرمسنه قدر تعمم ایلدی. حتی انسانلر
بیننده جبلی اولان برطاقم معارضه ومخا
صمه‌یه دخی بو اعتراف مسئله‌سی وسیله‌
رواج اوله‌رق بك چوق كیمسه‌لر كوردكاری
بیلدكاری شیلری دكل افترا یوللوا یدور.
دقلری یالانلری‌ده اثنای اعترافده سویلیه‌رل
خصملرندن بو وجهله انتقامه باشلادیلر.
ایشته اعتراف شفاهینك آچدیغی بو یول
اوزرینه انكیزیسیون دخی اجرا آتنه رواج
ویردی كه درایه‌ر آنی‌ده بروجه آتی حكای
ایلیور:

— انكیزیسیونك برصورت عمومیه‌ده وظیفا
سی مجازات شدیده ایله اختلافات مذهبیه‌ی

قالديرمق ورفض والحاد دنيلن شيئى الك مدهش
عقايد ايله احاطه ايلمك ايدى . بوحال بالطبع
رفض والحاد دنيلن شيئك نه‌دن عبارت اولديغنى
قرارلاشديروب حكم ايتمك صلاحيتنى ده انكيزيسيونه
ويرمش ايدى. ايمدى حقيقت كبرا بومحكمه‌نك
النده ديمك ايدى. بومحكمه كه شهرلرده كويلرده
خانه‌لرده مغاره‌لرده زير زمينلرده اورمانلرده
هر يرده كيزلى اولان ارباب رفض والحادى
ميدانه چيقاروب بالمحاكمه جزالرينى تعيينه توكيل
ايدلمش ايدى. بومأموريت مدهشه‌سنى اوقدر
شوق درون ايله ايفا ايلمشدركه ١٤٨١ سنهٔ
ميلاديه‌سندن ١٨٠٨ سنهٔ ميلاديه‌سنه قدر اوچ
يوز قرق بيك كشى يى محكوم ايدوب بونك ايكى
يوزبيكه قريب برمقدارى احراق بالنار ايديلنلردر.
محكمهٔ مذكوره‌نك بدايت تأسسنده خلق بو
اعتساف عليهنه پروتستو ايچون هيچ برواسطه
بوله‌مديغندن انكيزيسيون حكم واجرا ايلديكى
اعداملرى همان هيچ براصول محاكمه‌يه توفيق
ايتميوب مظنون اصيلزاده‌كاندن اولسون طرق كنيسا.

ثيه ار بابنـدن ويا تارك دنيا قسـمندن وياخود صنوف اهاليدن بولنسـون همان اتهـام ايدلديكى كون اعدام دخى ايديلورايدى. ملاحظه صاحبى آدملر هانكى طرفه توجيه نظر ايتسـه‌لر هرطرفى انكيزيسيونك مفتشلريله مملو كوررلرايدى. هركيم كنديكنديـنه برفكر حكمتله اشـتغال ايده‌جك اولسـه خيالى اوكنده انكيز يسيونك زنجيرلريله باغلانديغنى كورمك لازم كاورايدى. بوهيئتـك اجرا آتى اوقدر مدهش ايدى كه پاغليارچى نام مؤلفك « بوكون خالص خرستيان اولمق و برده كندى يتاغى ايچنده اولمك همان هيچ كيمسـه‌يه ميسراولـه‌ميه‌جق » ديه سويلديكى سوز بيكلرجه كيمسه‌نك ورد زبانى دېمك ايدى. اون اوچنجى عصرميلادى ظرفنـده انكيز يسـيون فرانسه‌نك جهت جنوبيه‌سنده بولنان طرق ومسالك مخصوصه اربابنى كاملاً محوه موفق اولدى. مؤخراً اسپانياده وايتاليـاده پروتسـتانلغك مبادئ ظهورينى دخى بى قيدانه اعتسافات وشدائد ايله منع ايده‌بيلدى. حتى شـدائدينى يالكز مذهب منازعاتنه ده حصر

اتمیه‌رك سیاسیاته قدر تعمیم ایلدی. اللی سنه
مدت آراغونده انکیزیسیون رئیس عمومیلکی
ایده‌رك ۱۳۹۹ سنهٔ میلادیه‌سنده وفات ایلیان
نیقولا ئه‌یمریق « دیرکتوریوم انکیزیتوروم »
نامیله تعلیمات قلقلی یازدیغی اثری کندی معاملات
ظالمانه وبی رحمانه‌سنك یادکار ابدیسی اولمق اوزره
اخلافه اهدا ایلدی. نصرانیت ایچون الك بیوك
برذل وعیب اولان بوانکیزیسیون انسانیت ومدنیت
ایچون دخی برشین اولوب اجرای حکم ایلدیکی
مملکتلره کوره صورت وکیفیتی تحول وتنوع
ایتمشدر. اوللری هر ولایتك دسپوطی امرینه
تابع برر انکیزیسیون محکمه‌سی بولنه‌رق بونلرك
هر بری کندی کیفنه واو مملکتك استعدادینه
کوره اجرای اعتساف ایدرلرایکن مؤخراً روما
انکیزیسیونی تابع اولدیغی پاپالق‌قوتیله اشبوولایات
انکیزیسیونلرینك کافه‌سنی کندی حکم وکیفنه
رام ایلمشدر وآرتق روما اصولی روما احکامی
هرطرفده جریانه باشلامشدر. ۱۲۱۵ سنه‌سنده
لاتران نام محلده عقد اولنان دردنجی قونسیلده

ویریلن قرار موجبنجه اعتراف شفاهینك جمله ایچون تحت مجبوریته ادخالی اصولی انکیزیسیونی توکلری اورپرته جك برصورتده دهشتلندیرمشدر. بو حال انکیزیسیونه هر آنده هر یرده حاضر وناظر اوله رق هرشیئی بیلمك درجه سنده برقوت ویرمشدر. هیچ برکیمسه کندی خانه سی ایچنده بیله انکیزیسیونك وقوفندن مستور و محفوظ صاییله مزایدی. اعترافه مأمور اولان پاپاسلر بر آدمك خدمتکارلرندن حتی زوجه سندن بیله الك گیزلی اسرارینی خبرآله بیلورلرایدی. برکره ظن آلتنه گیرن آدم محکمه حضورینه جلب اولندیغی زمان رفض ایله متهم اولدیغی کندیسنه ساده جه اخباراولنوب بواتهام کیملرطرفندن ایدلدیکی خبر ویرلمزایدی. استنطاق ایچون دخی ویدا و ایپ وطمرق و آتش اشکنجه لری دنیلن شیلر کافی اولوب او بیچاره حقیقتحالده جداً معصوم دخی اولسه بواشکنجه لردن قورتلمق ایچون اولوی اختیار ایده رك حقنده کی اتهاماتی اعتراف ایلر ایدی.

خبر ویره‌لم که :

— روما و آراغون و پارس موزه‌لری کبی بر چوق موزه‌لرده انکیزیسیونك استعمال ایلدیکی اشکنجه آلتلرندن متشکل قوللقسیونلر بولندیغی کبی بعض انکیزیسیونه مخصوص موزه صالونلرنده انکیزیسیونك نه یولده اشکنجه‌لر اجرا ایلدیکی تصاویر مجسمه ایله دخی تشهیر اولنمقده‌در. بوندن یدی سکز سنه مقدم بونوع تصاویر مجسمه‌دن ایچه مکمل بر طاقم استانبوله کلمش وتقسیمده کی بلدیه باغچه‌سنده موزه یوللو تنظیم اولنه‌رق تشهیر اولنمش ایدی. بونلری کوردکجه انسانك ایچی اور پرمامسی قابل اوله‌مز. قوانین عدلیه واقعا عقلاً وشرعاً جزاسی اعدام اولان مجرمینی جهانك هر

طرفنده اعدام ایدرایسه‌ده بومجرملر ایچون
هر یرده اعدامك اسرع و اسهلی اختیار
ایدیلورکه انسانیت ومدنیت شاننه شایسته
اولان صورت دخی بودر. انکیزیسیونده
ایسه مقصد اساسی محکومك چارچابوق
اولدیرلمسی دکل ایدی. اولومك ممکن مرتبه
کچ کلمسی مطلوب اولوب اومدت ظرفنده
بیچاره محکوم نه‌قدر عذاب الیمه دوچار
ایدلمك ممکن ایسه صواب و ثواب عد
اولنور ایدی. حکایه‌ده ینه دراپه‌ر دوام
ایدییور. دییورکه:

— بوقدر صلاحیت مدهشه‌سیله برابر انجامکار
انکیزیسیون ینه موفقیتسزلکله نهایت بولدی.
زیرا آنلك رفض و الحاد دیدیکی افکار حکمت
اربابی انکیزیسیونه آجیقدن آجیغه میدان اوقو.
یه‌میه‌جغی اکلانجه فکر حکمتلرینی تمامیله کیزله‌دیلر.

خلقك عمومیتنـده دخی عقاید کنیسـائیه‌یه عدم
اعتماد وکنیسانك حقایقدن عدایتدیکی شیلره قارشو
براشتباه حکمفرما اولیورایدی. بواشتباه بتون
اوروپاده تعمم ایلمش ایدی. روحك بقـاسی
ووجود باری کبی الك نازك الك مهم اعتقادلربیله
براقیله‌رق فقط قضا وقدر نه ایسه یرینی بوله‌جنی
اعتقادی باش کوسترمش ایدی. پك چوق کیمسه‌
لری بواعتقادلره اصل دوچارایدن شیده پاپاس
طاقمنك شـدائدی وجبری ایدی. آنلر مانعیتـده
شدت کوستردکجه خلق دخی آنلرك جبرایتدکاری
اعتقـاده مخالفتده ثبـات ایلیور ایدی. وودوا
طریقی اربابی نصرانیتـك صـافیت ابتدائیـه‌سی
ایمپراطور قسـطنطین زماننـدنبری اخلال و تغییر
اولندیغنی هرکسه سویله‌یورلر ایدی. کرك بونلر
وکرك طرق سـائره اربابی پاپاق مقـامنك عفو
ومساعده‌سنی صاتون آلدقدن صکره آرتق صدقه
وپرهیز وسائرعبادتلره لزوم قالمیه‌جنی حقنده‌کی
بدعت پاپائیه‌یی اشـکارا استهزا ایلیورلر ایدی.
بعض معتبرانك وفاتلرندن صکره کنیسا اربابنك

انلر حقنده كی دعالرینك ویاخود لعنتلرینك هیچ
بر تأثیری اوله میه جغنی دخی اشبو صنوف ارباب
اذعان هر كسه تأمین ایده رك برادمك لیاقتی جنته
ویاخود جهنمه ایسه ادعیهٔ مذكوره نك تبدیل
مكانه مقتدر اوله میه جقلرینی بیان ایلیورلر ایدی.
واقعا علوم ومعارفك تدین واعتقاده مضر اوله
جغی فكری همان عمومیت پیدا ایلمش ایسه ده
مسلمانلرك علوم ومعارفیله انلر اوزرینه مبتنی
بولنان ادبیاتی اسپانیا قطعه سنده عموماً منتشر
اولوب قطعهٔ مذكوره خارجنده دخی هر صنف
اهالی بیننده رغبتكارلر طرفدارلر بولمقده ایدی.
اوزمانلر اوروپا ایچنده پیدا اولان طرق ومسالك
مخصوصه حكمیاتی میاننده اشبو ادبیات اسلامیه
نفوذینك بر خیلی آثارینی كورمكده یز. اوزمانلر
«اسپری لیبر» دنیلن والیوم «ایبر پانسور» نامیله
یاد اولنوب معنویاتدن هیچ بر شیئه اینانمیانلرك
اسلافی بولنان افكار منوره اربابی كائناتك یدقدرت
الٰهیه ایله مصنوعیتندن ماعدا بالخاصه نوع
بشرك بر نفحهٔ الٰهیه اولوب بعدالممات والحشرینه

حق تعالى حضرتلرينه رجوع ايده جكلريني وعقل وروحك حق تعالايه نسبتي روح اعظم وعقل كل ايلمسي حسبيله جزؤك كله نسبتي كبي صايلهجغني دوشونيورلرايديكه بونلر حكمت اسلاميه نك هر برفكر منوره پك ملايم ومقبول كله جك صورتلريدر. اشبو اسپري ليبر اربابندن برچوق كيمسه لر مجرد شو يولده كي اعتقادلرندن طولايي آتشه ياقلمغه محكوم ايدلدكلري حالده حقيقت پرست اولدقلرينه قناعت كامله لري يوزلرنده كي بشاشتدن نمايان اوله رق كمال صبر ومتانتله اومدهش جزايه تحمل ايلمشلردر. بو آدملرك اخلاقي غايت درست وپاك اولديغي حالده غيرت كنيسائيه اربابي بونلر عليهنه مدهش برافترا ترتيب ايليه رك « بونلر كيجه لري كيزلي اجتماعلر ياپه رق قادين اركك هركس اورايه چپلاق كيدرلر واو وجهله مشتهيات حيوانيه لرينه قويولورلر » ديرلرايدي. حال بوكه عينيله بويله برافترا نصرانيتك مباديسنده رومانك شيق وكبار قسمي طرفندن خرستيانلره ده ايدلمكده ايدي.

ایضاح ایده‌لم که :

— ادبیات اسلامیه‌نك اسپانیاده انتشارندن صکره اوروپایه دخی نفوذه باشلامش اولمسی قرون وسطیده آوروپا تاریخی ایچون غایت مهم برمسئله اولمشدر. بو نفوذ شمدیلرده اوروپا ادبیاتنك بزم بو طرفلره نفوذ ایلمکده بولنمسنه قیاس ایدیله‌من. واقعا مدنیت وانسانیت ودیانت نقطهٔ نظرلرندن هیچ برقیمتی اولمدقدن فضله دکرسزلکی قیمتسزلکی بدیهی وآشکار اولان بعض اقسام ادبیه برطاقم کنج مترجملر طرفندن ترجمه ویاخود تقلید یوللوا نمزه کچورلمکده ایسه‌ده بروطرفده حکمت واسعه وصافیهٔ اسلامیه ذاتاً اخلاق عمومیه‌مزی اویله برمتانتله تقویه ایلمشدرکه او

ادبيات مشكوكه‌نك ميليونده بر مسلمانی
جداً تغليط ايده بيله‌جكنه احتمال و يريله‌مز .
حتى بو يولده‌كی اشتغالات قلميه اربابنك
كنديلری بيله اوروپاده اوقسم ادبيات ايله
اشتغال ايدنلره اصلا قياس اولنه‌ميه‌جق
درجه‌لرده حكمت اسلاميه احساسی ايله
متحسس واخلاق فاضلهٔ شرقی ايله
متخلقدرلر . اوزمانلر اوروپاده ايسه
اخلاق عموميه دنيلن شی شريعت صحيحهٔ
عيسويه ايله برابر تغير ايده ايده هيچ بر
عاقلك تحسين ايده‌ميه‌جكی بر صورت قبيحه‌يی
بولمش اولديغندن اكا مقابل حكمت اسلا -
ميه‌نك التزام ايلديكی اخلاق فاضله‌يی كورنلر
اكلايانلر درحال مفتونی اولورلر قالورلر
ايدی . غيرت كنيسائيه اربابی شو حالی

كورنجه بوكاده بر چارۂ عجيب دوشونمشلر
وبولمشلردر . اوچاره ايسه اوروپا انظار
عموميه‌سنه قارشو اسلاميت عليهنده عجيب
وغريب افترالر ترتيبندن عبارتدر . بوافترالرك
نه‌كبى شيلر اولديغنى بوراده تماميله يازمغه
شو صحيفه‌لر كافى دكلدر . بونلر بيوك بيوك
جلدلر تشكيل ايده‌بيله‌جك ترهاتدرلر . زيرا
ماهيتلرى مسلمانلغك حاشا ثم حاشا
طوغريدن طوغرى يه بر بت پرستلك
وحاشا لله رسول الله صلى الله عليه وسلم
افندمز حضرتلرينك آلتوندن ومرصع
هيا كلى بولنوب آنلره پرستش ايدلديكندن
ومسلمانلرك خرستيانلرى آتى‌يوب خرستيان
قانى ايچمكى فرض اتخاذ ايلدكلرندن وسائر
بوكبى يوزلرجه بيكلرجه كيازه‌لكلردن .

عبارتدرکه فرانسه کبار متصفه‌سندن قونت
ده‌قاستری جنابلری « اسلام » سرلوحه‌سیله
اخیراً نشر ایلمش بولندیغی بر جلد نفیسده
بونلری هم کمال نفرتله تعداد وهم ده کمال
تحقیر ایله رد و جرح ایلمشدر . فقط
وا اسفا که اوزمانلر بو اکاذیب رذیله
هر مملکت کویلیلرینك اکلایه بیله‌جکلری
قبا لسانلر ایله نظم ایدیله‌رك « تروبادور »
دینلن آیاق شعراسی واسطه‌لریله یوزلرجه
سنه‌مدت کویدن کویه اوقوتیلوب بو جهتله
ناسك ذهنلرینه یرلشدیرلمشدرکه تازمانمزه
قدر اوروپا افکار عمومیه‌سنجه حقایق
اسلامیه‌نك بر صورت معکوسه‌ده تلقی
ایدلمسنك اصل سببی دخی بودر . فقط
درایه‌رك دیدیکی وجهله اوقدر شدائدیله

برابر انکلیزیسیون نصل انجامکار عدم موفقیتله نتیجه پذیر اولمش ایسه‌مومی الیه قونت ده‌قاستری و آمریقالی مستر قارلایل وفرانسز ایاسنت لوازون کبی برچوق ذوات منصفه‌نك حقایق اسلامیه‌یی اوروپا و آمریقاده نشره واسلام علیهنده‌کی اکاذیب رذیلانه‌یی رده‌ویوزلرجه مستشرقلرك السنه وعلوم وادبیات اسلامیه‌دن بحثه باشلامش اوللری سایه‌سنده مفتریات مذکوره‌نك دخی حکمی قالمیه‌جغی و آنلرده پروفسور درایه‌ر کبی خرستیانلغی انتقاد ایدنلره نهایتسز برسرمایه اوله‌جغی الطاف الٰهیه‌دن مأمولدر .

بوفقره‌مزده ایشك شو جهتی دخی شایان ایضاحدر که : اسپری لیبر اربابی

حقنده ایدیلن افترالره سبب بونلرك كندی آره‌لرنده اختیار ارككلره «بابا» وقادینلره «والده» وكنج قادینلره «همشیره» وار ككلره «برادر» وچوجقلره «اولاد» تعبیرایدرك حقیقة اونظرله باقمقده اولملری قضیه‌سیدر. واقعا بو «پدر» و «برادر» و «همشیره» تعبیرلری طرق رهبانیه میاننده دخی جاری ایدیسه‌ده آنلرك آره‌لرنده‌كی مناسبت ومعاملهٔ صحیحه هیچ ده بابا وقرنداش وهمشیره معامله‌سی اولمدیغی لسان تاریخ ایله معترفدر. بونلرك ساكن اولدقلری مناسترلرك فواحش رذیله‌سی اوروپانك هرطرفنجه مثل سائر حكمنه كیرمش اولوب حتی بوندن اول بالمناسبه ذكر ایتمش اولـ دیغمز وجهله راهب وراهبه طاقمنك

بو یولده کی رذالتلرینه نهایت ویرملك ایچون پاپالق مقامندن اوامر شدیده دخی صادر اولمش ایسه‌ده عمومیت کسب ایلمش اولان سیئات میاننده اوامر مذکوره نك بالکز الفاظی مراد شیلر حکمنده قاله‌جقلری بدیهی و آشکاردر . حال بویله اولنجه‌لیبر اسپریلرك آلبیژوالرك وودوالرك وسائر برچوق طرق ومسالك مخصوصه اربابنك شریعت صحیحهٔ عیسویه‌یه رونق پرداز اولان حکمت اسلامیه انعکاساتیله صلاح حاللرینه اینانه بیلمك کنیسا اربابی ایچون قابل اوله بیلورمی که اینکارلری افترالردن اوتانه بیلسونلر ؟ سوزده ینه درایه‌ردوام ایدییور . دییورکه :

— اشبو طرق و مسالك مخصوصه‌نك اکثریسنده ابن رشد مسلك حکمتنك تأثیراتی بدیهی

وعیان ایدی. اسلامك بو حکمتی کنیسانك الك
بیوك رفض والحاد عد ایلدیکی بر نتیجه‌یی ارائه
ایلیورایدی‌که اوده انسانك بوعالمده دین حقیق
ایله بالتدین بعدالوفات رجوع الی‌الله نعمتنه نائلیتی
مسئله‌سی ایدی. وجود ایله روح آره‌سنده نه
مناسبت وارایسه الوهیت ایله طبیعت آره‌سنده
دخی اویله برمناسبت اولمسی وعالمده عقل کل
وعقل‌اول یالکز واحد غیرمشترك اولوب انسانك
احوال مادیه ومعنویه‌سنده حکمی جاری اولان
دخی آندن عبارت بولنمسی هپ بو ابن رشد
مسلکنك ارائه ایلدیکی حقایق اولوب هپ بونلر
کنیسانقطهٔ نظرندن رفض‌والحاد دیه‌تلقی‌اولنورلر
ایدی. ایمدی پروتستانلغك مبادیٔ ظهورنده
ابن رشد حکمتی طرفداری اولان ایتالیانلر
انکیزیسیون حضور ینه جلب اولنوب ده
اساس اعتقادلرن سؤال اولندیغی زمان حقایق
کنیسانیه ایله حقایق حکمیه آره‌سنده پك
بیوك برفرق اولدیغی و حکمت نظرنده صحیح
اولان برچوق‌شیلرك کنیسا نظرنده صحیح اوله.

میه‌جغنی اکلاتمغه چالشمشلر ایسه‌ده اونجی‌له‌ئونك پاپالغی نفوذیله لاتران قونسیلی طرفندن محکومیت شدیده‌یه دوچار اولمشلردر.

اخطار ایتملی یز که :

— طبیعیون حکمانك طبیعته حاشا ثم حاشا الله حکمی ویردکاری وبناءً علیه وجود واجبی انکار ایلدکاری پك چوق دیللرده دوران ایلمش ایسه‌ده بوسوز برنادن ده سن پیه‌ر و زمانمزده قامیل فلاماریون کبی اك بیوك طبیعیون حکمانك مسلك حکمتارینه نظراً مردوددر. قدمای یونانیه‌دن بعض فلاسفه نزدنده بویله بر ظن واقع اولمش ایسه آنکله طبیعیون معاصره مسالکنی مؤاخذه ده حق تصور اولنه‌مز . طبیعیون خالق تعالی وتقدس

حضرتلرینی انکار ایتمك شویله طورسون طبیعت دنیلن شیئی آنك قانون خلقی اولمق اوزره قبول ایلیه‌رك وجود واجبنك علائم موجودیت صحیحه‌سنی دخی طبیعتده یعنی آثار خلقتنده آرارلر . هله برناردن ده‌سن پیه‌ر « دیودان لاناتور » سرنامه‌سیله بونك ایچون برمکمل جلد یازمش اولدیغی کبی فلاماریون دخی بویولده برچوق مباحث یازمشدر . معلم دراپه‌رك مسلك ابن‌رشده عائد سوزلر اولمق اوزره بیان ایلدیکی شیلر حکمت اسلامیه‌نك « ماتری فی خلق الرحمن من تفاوت » و « ولن تجد لسنت الله تبدیلا » کبی آیات کریمه اوزرینه مبتنی بولنوب بوندن مقصود دخی خلقت الٰهیه‌نك بعض ادیان نزدنده توهم ایدیلی ویردیکی وجهله شویله‌جه

کلیشی کوزل بر طرزده وقوعه کلدیکنی
وحرکات اجرام وتکامل اجسام کبی محیر
عقول اولان اسرار وانتظاماتك هپ قدرت
وحکمت الهیه آثاری بولندیغنی کوسترمکدر.
حکمت کنیسائیه ایسه بو حقایقی چوقدن
اونوتمش و حقایق الهیه یه بدل اوهام
وخیالات بشریه یی حقیقت کبرا اولمق اوزره
بالتلقی آنلری عالمه ده قبول ایتدیرمك ایچون
انکیزیسیون جبر و اعتسافی اله آلمش
بولندیغندن طرق ومسالك مخصوصه اربابنك
ایشته بو یله حکمت اسلامیه یه تعلق اولان
حقایقی قبول ایتملرینی اعدام ایله شایستهٔ
مجازات جرائمدن اوله رق تلقی ایلمشدر.
سوزده ینه درایه ردوام ایدییور. دییورکه:
— مع هذا اعتراف شفاهی وانکیزیسیونه

رغماً انهـا كات رفضيه يـنـه دوام ايلمش وبر
حقيقت صحيحـه اولق اوزره دنيلورکه پروتستا
نلغـك تقرب ظهور يـنـه طوغری اوروپانك هر
کوشه‌سنده قلبلری خرستيانلق‌عليهنده خصومت
ايله مملو برچوق آدملر مختفياً يشامقده بولنمشدر.
کنيسا ايچون پك تهلکه‌لی اولان بو آدملر ميانـنده
پومپوناتيوس کبی مشائيلر وبودن ورابله وموتن
کبی فيلسوفلر وعاقللر واونجی له‌ئون وبمبو وبرونو
کبی ايتاليانلر دخی موجودايدی. اونبرنجی واون
ايکنجی عصر ميلاديده‌اوردالی‌وخوارق‌ايله‌حقيقت
کبرانی‌اثبات موده‌لری حکمدن‌دوشمکه باشلادی.
بو يولده‌کی تجاربك خيال‌محضدن عبارت اوله‌جغنی
اسپانياده‌کی عرب واسـپانيول حکماسـنك نشر
ايلدکلری حقايق هرکسه قبول ايتديريبورايدی.
وقتيله روما ايمپراطورلرندن ژوستينيه‌نك آمالنی
نام محلده « پاندقت » ناميله جمع ايتديرمش‌اولديغی
احکام عدليه مجموعهٔ جسيمه‌سـنك ۱۱۳۰ سنهٔ
ميلاديه‌سنده کشف اولنوب پيشگاه تتبعه آلنمسی
امور جنائيه‌ده برهان دنيلن شيئك نه‌دن عبارت

اولەبیلەجكلری ومسائل فلسفیەدە ایسە برهانلرە نەنظرلە باقیلەبیلەجكلری حقنـدە افكار عصری تنویرە خدمت ایلدی. بوكشفك تاریخی حقندە انكلیزمورخی هاللام براز شـبهەلر بیان ایتدی ایسەدە آنك شبهەلری یـنە ایشە یارادی. زیرا هاللامك قبولنەكورە یالكز فلورانسەدەلورانتیەن كتبخانەسندەمحفوظ اولان نسخۀ مشهورە پاندقت دنیلن واللی كتـابدن عبارت بولنـان اومجموعۀ مشهورەنك نسخۀ یكانەسی اولوب اصل مطلوب اولان خدمتی ایسە یـنە بونسخەكورمكە باشلادی. بوندن یكرمی سنەصكرە دخی غراتیەن نام راهب پاپالرطرفندن ویریلن حكملری وقونسیللرطرفندن تنظیم اولنان مضبطەلری وآباء كنیسائیە ایلەعلوم كنیسائیە منتهیلرینك بیـاناتنی برمبهم جلدە جمع ایدرك « دقرەتوم » تسمیە ایتدی كەحقوق كنیسا ئیـە دنیلن شیئە دائرك اسكی اثربودر. برعصر صكرە دخی طقوزنجی غرەغوار نام پاپا یـنـە بو یولدەكی احكامی حاوی بش جلد دسـتورلر نشر ایدرك سكزنجی بونیفاچ بونلرە بردە آلتنجی

جلد علاوه ایتدیردی. بوندن صکره قله‌مانتین قانونلری اثرمذکورك یدنجی جلدینی تشکیل ایدوب ۱۵۸۰ سنهٔ میلادیه‌سنده اون اوچنجی غره‌غوار طرفندن دخی « قورپوس ژورس قانونیچی » تامیله بر کتاب دها اعلان اولندی. خوارق ایله اثبات مدعا عادت غریبه‌سی ترك اولنوب ده بر اصول محاکماته تابع اولان تحقیقات عدلیه‌نك میدان آلمسی پروتستانلغك ظهورینی تعجیل ایلیان مواد حکمنه کیرمشدر. قانتور بوری باش دسپوطی سنت آنسه‌لمك « کوردوس هومو » نام اثرنده بیان ایلدیکی وجهله انسانلرك اعتقاد ایتملری تکلیف اولنان شیلری علی العمیا قبول ایتملری طلب واجبار یدیلمامکه باشلادی. باپالق مقامنك مستنطق قاجه‌تان پروتستانلغك واضعی اولان لوتره « ایمان ایتملیسك که قرستوسك دوکدیکی یالکز بر طامله قان نوع بشری زلهٔ آدم مسؤلیتندن تخلیصه کافی ایدی. چارمیخده دوکدیکی بقیهٔ خون مظلومی ایسه بر خزینه تشکیل ایدرك خلقه صاتیله‌جق اندولوژانس

معافیتلرینك اورادن چیقارلمسی ایچون پاپالق
مقامنه ترك اولندی » دیدیکی زمان جرمانیالی
اومعند لوترك وجدانی بوقدر مدهش بر تکلیفه
قارشو غلیانه کلرك بوادعا اپنده بیك خوارق
کرامات اظهار اولنسه ینه قبول ایده‌میه‌جکنی
حس ایلدی. اندولوژانس صاتمق تجارت معیوبه‌
سی کندی. فاهتلرینه صرف ایچون اقچه‌یه احتیاج
کوردکجه باش دسپوطلر طرفندن مراجعت اولنمق
صورتیله باشلامش ایدی. کوچك پاپاسلر ایله
راهبلر بوتجارتدن منع اولندقلرندن آنلردخی بر
طاقم اعزهٔ کنیسائیه‌نك کمیکلرینی آلایلر ایله کز-
دیره‌رك تشفی ویا تبرك ایچون بونلری لمس
ایدنلردن پاره آلورلر ایدی. نهایت پاپالر شو
اندولوژانسلر تجارتندن پك چوق کار ایدلدیکنی
کورنجه دسپوطلری باش دسپوطلری بوندن منع
ایدرك تجارت مذکوره‌یی کندی ید انحصارلرینه
آلدیلر. بونك ایچون اقتضا ایدن یرلرده آجنتالر
تشکیل ایلدیلرکه شوحال منتظم وصورت جبریه‌ده
بردیلنجیلك وجوده کتوردی. بوآجنتالر شو

تجارنده بربریله رقابت ایچون کندی صاتدقلری اندولو ژانسلرك سماده حضرت مریم ایله دیگر اعزه‌یه مناسبتلری دها صحیح اولدیغندن بحث ایدرلر ایدی. حتی حکایه ایدرلرکه لوترك پاپالق مقامنه اصل ایلك حدت وغضبنه سبب دخی محضا بو اندولوژانس فروختی خصوصنده رقابت تجاریه اولمشدر. زیرا رومادہ سن پیه‌ر کلیساسنك انشاسی ایچون پاپا اونجی‌لەئون زماننده اقچه‌یه احتیاج شدید کوروندکده دومینیکن طریقنه منسوب اولان راهبلرك صاتدقلری اندولوژانسلرك دها تأثیرلی اولدیغنی اعلان ایتدیروب لوتر ایسه اوکوستن طریقنه منسوب وبناءً علیه دومینیکنلر ایله رقیب اولدیغندن تفوق وغالبیتك آنلرده قالمسنه قیزمش ایدی ده آنك ایچون پاپالق مقامنك تسلطنه قارشو غوغایه قیام ایلمش ایدی. ایمدی پروتستانلغك سبب تأسیسی ایشته بو اندولوژانس تجارتی مسئله‌سی اولمشدر. فقط بر سببدن زیاده بر وسیله مقامنده تلقی اولنه‌بیلور. زیرا سبب صحیح برازصکره ظهور ایلمشدر. اوسبب ایسه

« توراتلرك مرعيتی كنيسا سايه‌سنده‌میدر يوقسه كنيسانك قوتی توراتلرسايه‌سنده‌میدر؟ بومسئله‌ده حقيقت كبرا هانكی جهتده‌در؟ » مسئله‌سندن عبارت ايدی. بواختلافك تفصيلاتی هركسه‌معلوم اولديغی ايچون بوراده تكرارينه حاجت يوقدر. بوندن طولايی ظهوره كان محاربه‌لر واومحاربه‌لرده دوكولن قانلر دخی جمله‌یه معلومدر. لوترك ويتامبرغ باش كليساسی قپولرينه طقسان بش ماده‌يی حاوی لوحه‌لر ياپشديره‌رق بو جنايتندن طولايی محاكمه ايچون رومايه جلب اولنمسی واوزمان پاپابولنان ذاتك ويرديكی حكمی آندن دها عالم اولان ديكر بر پاپايه استيناف ايتمسی ورافضيدر ديه محكوم اوله‌رق آنك اوزرينه لوترك بر عمومی قونسيله مراجعت ايلمسی وپورغاتوار واعتراف شفاهی وعفوكناه كبی مسائله عائد منازعات ضمننده‌اصل مطلوب اولان شی هركسك كندی اعتقادنده سربست اولمسی قضيه‌سی ايدوكی هپ معلوم‌اولديغی كبی ١٥٢٠ سنه‌سنده لوترك نصل آفاروزايدلد يكی و بوحكمی حاوی اولان اعلامی موی‌اليهك

نصل یاقدیغی و پاپالق مقـامنك حقوقندن باحث جلدلری بیـله آتشه نصل آتدیغی وبوجرأ تیـله آلمانیا پرنسلرندن برچوقلرینی اتفاقنه نصل جلب ایلدیکی و وورم نام محلده المانیـا ایمپراطـورلغی مجلسی حضورینه چیقه‌رق ادعالرندن واز کچمسی تکلیفنی قبول ایتمیوب وارتبورغ حصارینه نصل تحصن ایلدیکی و بواثناده کندی مسلك جدیدینك نصل منتشراولقده بولندیغی وزیوه‌نغل ریاستیله دخی پروتسـتانلغك اسـویچره‌ده نصل ظهوره کلدیکی والمان واسو یچره پروتستانلری ارەسنه مخالفت دوشدیکی کبی اسویچره پروتسـتانلرینك دخی زیوه‌نغل وقالوه‌ن طرفدارلغیله ایکی‌یه نصل منقسم اولدیغی ومار بورغ قونفرانسیله‌سپیرواوغو- سبورغ مجلسلرینك بوتخالف افکاری منعدن نصل عاجز قالدقلری والحاصـل المان پروتسـتانلغنك سمالقالده‌ده نصل تشـکل ایدوب لوتریه‌نلر ایله قالوینیستلر اره‌سـنده‌کی منازعه‌لرك جبر مافات ایچون رومایی نه‌کبی امیدلره دوشوردیکی‌دخی جمله‌نك معلومیدر.

یاری لطیفه یاری جدی برطورله دیرزکه :

— برکت ویرسونکه قوجه پروفسور شو وقوعاتی یالکز شویله جه برر اخطار ایله سوزی قیصه کسمشدر. اکر اسکندر کبیرك تاریخ فتوحاتی کبی بونیده براز ایضاحه لزوم کورسه ایدی شو پروتستانلق محارباتنه فرانسه‌نك دخی نصل اشتراك ایده‌رك « ئه‌دی ده‌نانت » مساعدهٔ مشهوره‌سنك فرانسه قرالی طرفندن نصل ویریلوب بالآخره نصل استرداد اولندیغی مسئله‌سنه وارنجه‌یه قدر صحیفه‌لر طولدیرر ایدی. بونلرك جمله‌سی تاریخ بیلنلره معلوم اولمسی بوبابده ویره‌جکی تفصیلاته هیچده مانع اولمز ایدی. نصلکه اسکندر کبیرك تاریخ فتوحاتی

دخی جمله یه معلوم اولدیغی حالده بو معلومیت بابلر طولوسی تفصیلات اعطاسنه مانع اولمامشدر. پروفسور جنابلرینك ایضاح ایتمدیکی شیلری طرفمزدن ایضاح ایلمك واقعا معتادمز اولمقله برابر مسائل مذکوره حقیقةً او قدر معروفدرکه مکاتب جدیده مزده تاریخ عمومی تدرس ایدن شاکردانك کافه سی بونلری اوکرنمکده درلر. مع هذا ینه ایضاحات احتیاجنده بولنان قارئلرمزی «کائنات» سرنامۀ عمومیسی التنده اوروپا دولتلرینك هر بری ایچون یازمش اولدیغمز تاریخلرك ایتالیا و فرانسه و اسویچره و المانیا و انکلتره یه مخصوص جلدلرینه ارجاع ایلرزکه احتیاج کوردکاری ایضاحاتی او جلدلرده بولورلر. نوبت کلامی ینه درابه ره ترك

ایلیورز. دیورکه :

— لکن پاپا اونجی لئون اکلامقـده تأخر ایتمـامش ایدیکه لوتر وزیوه‌نغـل وقالوه‌ن کبی پاپاسلرك دلالتیله آچیلان‌شو مجادله آرتق اندولو. ژانس صـاتوب پاره قازانان پاپاسـلرك رقابت تجاریه‌لرندن عبارت اولمق درجه‌سنی کچمشـدر. بناءً علیه پاپالق مقامی بومبادیٔ تیقظات فکریه‌یی محوایچون برصورت جدیده‌ده تشمیرساق اهتمامه لزوم کورمش‌ایدی. ایشته بوغیرتله سنین وفیره ظرفنده دنیایی هرج ومرج ایدن‌محارباتی‌تشویق ایلمشدرکه بومحارباتك اوروپاده براقدیغی تفرقه وعداوتلری نه ترانت قونسیلی اون سکز سـنه دوام ایدن اجتماعاتی نتایجنده نه‌ده وستفالی معا. هده‌سی‌احکام مهمه‌سنده منع‌وازاله‌ایده‌مامشدر. هنوزانکیزیسیون‌بولنمیان‌مملکتلرده انکیزیسیون تأسیسی ایچـون ایدیلن غیرتلرك موجب اولدیغی فجایعی هیـچ برکیمسـه توکلری اورپرمکسزین اوقویه‌مز. هله ١٥٧٢ سـنه‌سنده وقوعه کلن سن بارته‌له‌می قتل‌عامی اوروپانك‌قاتولیك‌قسمنی‌ده

پروتستان قسمی‌ده چیلدیره‌سی‌یه برغضبله ایکر-
ندیرمش ایدی. زیرا بتون جهانك ملل متمدنه
وغیرمتمدنه‌سی تاریخنده بوقدر خائنانه برظلم
واعتسافدن اثر یوقدر.

اخطار ایده‌لم که:

— اشبو سن بارته‌له‌می قتل‌عامی دخی
کائناتمزك فرانسه وایتالیایه مخصوص اولان
جلدلرنده برتفصیل یازلمشدر. حکایه‌ده ینه
درایه‌ردوام ایدییور. دییورکه:

— کندی دشمنلرینی قتل‌عاملر وکیزلی قتللر
وداخلی محاربه‌لر ایله محو وازاله ایچون پاپالق
مقامنك مساعئ مأیوسانه‌سی دخی نتیجه‌سز قالدی.
ترانت قونسیلنك‌ده فائده‌سی کورلمدی. تاریخك
روایتنه کوره کنیسا ارباینك مساویسنی تصحیح
ووظائفنی تعیین واخلاقنی اصلاح وانضباطنی تأمین
ایچون تشکیل ایدلمش اولدیغی حالده پاپالق مقامنك
انتریقه‌لریله بوقونسیلك اغلب اعضاسی ایتالیالیلردن
انتخاب ایدلمش وآنلر دخی منحصراً پاپانك آمالنه

خدمت ایلمش ایدی. بونجه غیرتلرك شدتلرك
نتیجه‌سی یالکز توراتلرك انسان ایچون رهبر
اولمغه کفایتنی بتون پروتستان کنیسالرینك قبول
ایتمسنه منجر اولدی. پاپالق مقامنك حقوقنه دائر
اولان حکایات وروایات متسلسله‌ردونترك اولنه‌رق
کتاب الٰهی‌یی اوقومق اکلامق حقوقی اکا ایمان
ایدنلرك عمومنه تعمیم ایدلدی. بوصورتله حقیقت
کبرایه واصل اولندیغی اعتقاد ایدلدی. توراته
ویریلن حاکمیت یالکز دینیاته واخلاقیاته منحصر
قالیوب آنی حکمته وفنونه دخی تطبیق ایلیورلر
ایدی. بومسئله‌ده بعضلری وقتیله ته‌پیفانك ایلرویه
کیتمسی قدر ایلرولیه‌رك توراتلرك علم معدنیاته
قدر کافهٔ علومی برصورت کافیه‌ده احاطه ایلدیکنه
قناعت ایتدیلر. پروتستانلردخی حقایق علمیه‌دن
یالکز توراته موافق اولانلرینه مساعد کورونیورلر
ایدی. بونلر میاننده برچوق آدملر وارایدی‌که
دین وتدین دنیلن شی علوم وفنون دنیلن شیلردن
تبری وتعری ایدلدکچه تکمل ایلیه‌مز ادعاسنده
بولنوب بوادعا ایله اطمئنان حاصل ایلیورایدی.

بروقت تر توليه‌ن وسنت اوكوستن طرفندن ايلرو
سورولوب پاپالق مقامى ايچون اودرجه‌لرده منافع
واغراض تأمين ايلمش اولان وبتون علوم ممكنهٔ
بشريه‌نك توراتلرده موجوديتندن عبارت بولنان
اساس عقيده كمال شدت و غيرتله ينه محافظه
وادامه ايدلدى. لوتر ومه‌لانقتون كبى پروتستان
رؤساسى دخى حكمت دنيلن شيئى نصرانيت كنيسا-
سندن طرد ودفع ايلمك لزومنده متفق ايديلر.
لوتر ارسطونك حكمتى تتبع بى فائده اولديغنى
اعلان ايله « حكمت يونانيه حقيقى بر شيطاندر.
مستكره برمفتريدر. برظلمت صحيحه‌در. براعجوبهٔ
غريبه‌در. برقورقنج بلادر. بركاذب عموميدر. بر
سفسطهٔ محضه‌در. حكمتسز برحكمتدر. بونك
واضعى اولان ارسطو دخى اوچ دفعه نفرت
ولعنته شايسته‌در » ديمش ايدى. ارسطونك
حكمت مشائيه‌سى شاكردانى چكركه‌لر !.....
طرطيل قوردلرى!... قوربغه‌لر!... بيتلر!...
ديه استهزا وتحقير ايدرلرايدى. بوحكملرعينيله
قالوه‌ن طرفندن دخى ويريلور ايدى كه بالنسبه

قالوه‌ن دیکر پروتستان رؤساسنك اهونی ایدی.
علوم وفنون شو پروتستانلق تجدداتنه منتدار
قاله‌جنی صورتده هیچ برایولکنی کورمامشدر.
دیرزکه :

— کتاب المهیده برطاقم علوم وصنا‐
یعك بردرجهٔ کافیه‌ده موجودیتنی اعتقاد
وادعا ایلمك حقنده‌کی مطالعاتمزی بوندن
اول سرد ایتمش و « رطب ویابس هرشی
کتاب المهیده موجوددر » حکمی نه‌دن
عبارت بولندیغنی شرح وبیان ایلمش
ایدك. بوراده مسئله‌نك شو جهتنی تکرار
ایلمکی زوائددن‌عد ایلرز. مع‌هذادرابه‌رك
شو فقره‌سنده‌کی اهمیت فوق‌العاده‌یی قیدسز
لق ایله سکوت ایله‌ده کچه‌میز. باخصوص
علوم وفنونك پروتستانلق اصلاحات وتجددا
تنه‌ده منتدارقاله بیله‌جك برعنایتنی کوره‌مامش

اولدقلرینه دائر سویلدیکی سوز بزجه غایت مهمدر . هیچ خاطرمزدن چیقهمزکه مدافعهلرمزی یازدیغمز زمان پروتستان ارباب معارفنك اك مهملرندن برذات بزم ایله برصورت مخصوصهده ملاقات ایدهرك اشبو مدافعهلردهسویلدیکمزسوزلرك کافهسی تاریخ کنیسایه موافق اولدیغنی تصدیق ایله برابر فقط مدافعات مذکورهنك یالکز قاتولیکلکه قارشو محق اولدیغنی وپروتستانلغه قارشو ایسه بالکلیهلزومسز ایدوکنی وچونکه نوع بشری بو اعتسافات الیمهٔ کنیسائیهدن قورتاروب فکر نوع بشره حقوق وصلاحیت طبیعیهسنی پروتستانلق ویردیکنی وبونجه علوم ومعارف وصنایعك ترقیاتیده اوسایهده حصوله کلدیکنی فلانی دورودراز

اكلاتمش ایدیده بونلره مقابل دخی طر-
فمزدن بر مدافعهٔ شـدیده کورنجه حیرتده
قالمش ایدی. ایشته بو راده درایه‌رك خلاصه
وجهله سـویلدیکی سـوزلردن اوزمانکی
مدافعه‌ده نه قدر حقـلی اولدیغمز تبین
ایدییور. حق تعالی عمرینی اوزون ایتسون
هنوز بر حیات بولندیغی وعثمانلیجه‌مزی پك
اعلا بیلوب شو بولده محاکمات حکمیه‌یه پك ده
مراقلی اولدیغی جهتله شمدی بوسطرلری
مطلقا اوقویه‌جق واوزمانکی محاوره‌مزی
تخطر ایلیه‌جکدر. درایه‌رك بوراده‌کی اعترا-
فاتندن اولا لوترك آچدیغی مجادله حقیقت
عشقیله اولمیوب اندولوژانس اخذ واعطا-
سنده‌کی خرص وطمعله اولدیغی وثانیا اون
سکز یکرمی سنه دوام ایدن ترانت قونسیللری

وسكز اون سنه دوام ايليان پروتستانلق
محاربه‌لری واوروپا تاریخ مدنیسنه برعیب
وذل ابدی اولان سن بارته‌له‌می وسائره
قتل عاملری والحاصل بونجه مشکلات ومصا-
ئب نتیجه‌سنده حاصل ایدیلن شی یالکز
پاپالق مقامنك اغتصاب ایلدیکی تسلطدن
اوروپانك برقسم اهالیسنی قورتارمقدن
عبارت قالدیغی وثالثا پروتستانلغك دخی
اذنیق قونسیلی مقرراتی ابقا ایلدیکی ورابعا
پروتستانلغك‌ده علوم وحکمته اظهار عدوان
ایتدیکی وخامسا ترقیات علمیه وصناعیه‌نك
پروتستانلغك‌ده لطف و معاونتنه منتدار
قالمدیغی ایشته توضح وتحقق ایلیور. بو حالده
نتیجة النتایج نه‌یه منجر اولیور؟ بلطفه
وفضله تعالی علوم ومعارف وصنایع بشریه-

نك آنجق حكمت اسلاميه‌يه منتدار قالديغنه
منحصر اوليور. علماى اسلام رحمة الله عليهم
اجمعين افنديلرمز حضراتى كه الحق ورثه‌ء
الانبيادرلر الحق انبياى بنى اسرائيل كبيدرلر
كلام الهينك احكام دقيقه‌سنى بالتأمل ميدانه
قويه‌رق علوم شتانك يالكز روحى كتاب
الهيده موجود اولوب بوندن حكمت ربانيه
ايسه علوم مذكوره‌نك تتبعيله اهل اسلامك
مأموريتنى بيان ايلمك ايدوكنى انظار
حكمت اسلامه عرض ايتمشلر وبوسايه‌ده
اهل اسلام معارف بشريه‌يه اودرجه‌لرده
خدمت ايدرك هر برينى اوقدر ترقى ايتديرمشلردركه بوحال تاريخ اسلام ايچون ابدى
بر شرف حاصل ايلمشدر. نه شرف كه
درايه‌ركبى اديانه اعلان عدوان ايدن بر آدم

بیله بونی انکار ایده‌میه‌رك مباحثی شورادن
بورادن طولاشدیروب شورایه بورایه
اوغراتدقجه هپ حکمت اسلامیه‌نك برطاقم
طرق و مسالك مخصوصه‌دن اوروپایه نفوذی
مسئله‌سنه دخی یناشدیره‌رق اعصار عدیده
ظرفنده اوروپا عالم نصرانیتنجه بکنیله‌بیله‌جك
برمقدار نور حکمت کورنمش ایسه آنك ده
مشکات اسلامیتدن مقتبس اولدیغنی و حیفا که
آنی ده ظلام خرستیانیه‌نك محوه یوریدیکنی
یازمقدن قلمنی بردرلو منع ایده‌مامشدر.
کنج متفنن مسلمانلرمز بو حقیقت نقطه‌لری
اوزرنده کوزلرینی درت آچه‌رق اوروپا
دینسزلکنی تقلید ایله فکرلرینی غریق لجهٔ
ظلمت ایده‌جکلرینه حکمت اسلامیه‌یی
بالتتبع ایماننده مرتبهٔ تحقیق و تکمله وار.

ملیدرلرکه بو صورتله اسلامیت آب و دینی
ویردی . کفر و انکارک مغبوط و محسودی
اولیدرلر . بحمد الله تعالی جبهه‌سنك صدا-
رنده جریان ایدن مسلمانلق خونی مبارکینك
مقتضیاتندن ایدرمز حق بودر . بز ایدرمز
جدا اولمز . اینشه بوت کلامی بیلدر بزده
ویر بیورز . دیبورزکه :

— خرستیانلق تربیت ایله نا کوبرلی اول
کوبردوکه آنلر لسه خرستیانلق بک حکمت
و علم صاحبی و لاث ولیزمز اسکمیر بده مشغول
اولمیق حصت تعیمندن جکجرت سعزلرده
کوشه کزین غربت ارقه تحوز ایمک صورتیله
عمومیدن حکمتلی آیرلشدر . بوکا مقابل خرستیان
ارباب معرفتك اکثر زمننده ده نوع شعر انجون
عموم کلیه دینی ودره کتب مقدسه‌نك کیمسه‌ی
تعبیر ایچون ایلکی آنلفی خلاصه ایده‌جکز
دیه صرف ایله کری مسانی و کلیه قشه‌مز

قالمشدر. كويا بوصورتده هر شيئك حقيقتني بيانه كافى برعلم تشكيل ايده‌جكلر ايديسه‌ده بووجهله حالى محاله تعليق ايتمشلردر. دردنجى عصر ميلاديدن اون التنجى عصر ميلادى يه قدر تاريخك بومسئله‌يه عائد اولان صحيفه‌لرى بومساعيده‌كى بيهوده‌لكى كوسترمكه كافيدر. بوجهالت عصرلرى كندى ظلمتى آنجق برمنوال محرر شدائد كنيسائيه ايله محافظه ايده‌بيلمشلر ايدى. واقعا آره‌لقده بركره بيوك فره‌دريق واونجى آلفونس كبى بيوك آدملر كلهرك كندى بيوكلكلرينه لايق بر نقطهٔ عاليهٔ نظردن مدنيت بشريه ايچون علومك قدروقيمتنى يعنى اومدنيتك ترقيسنه نه كوزل خدمت ايده‌بيله‌جكنى اكلامشلردر. فقط نه چاره كه مسائل دينيه‌ده كنيسانك جرم و جنايت عد ايلديكى خصوصات ايچون جزاى اعدام دوام ايليور ايدى. قانون جنوه‌ده سروه‌تى ياقديرديغى زمان اعتنافك حالا بر دوام اولديغى جهان نظرنده ثبت اولمش ايدى. بوفيلسوف سروه‌نك كندى افكار حكميه‌سندن بشقه هيچ برجنايتى يوق ايدى. بو

آدم دوشونیورایدی که شریعت عیسویه نك حقیقت اصلیه سی اذنیق قونسیلندن اول بیله بوزولمشدر. روح القدسك بتون کائناتی احساس ایلدیکی و بو احساسك ایسه روحك وجود انسانی احساسنه بکزه دیکی واو روح انسانه حقدن کلدیکی کبی بر کون اولوب ینه حقه رجوع ایده جکی سروه تك جمله عقائدندن بولنوب بو جنایتندن طولایی خفیف بر آتش اوزرنده یواش یواش پشوریلورجه سنه احراق ایدلمشدر. قالوه نك شوپروتستان اوتودا. فه سیله تولوزده ١٦٢٩ سنه سنده تألیف کرده سی اولان بر کتابدن طولایی وانینی نام ذاتك انکیزیسیون حکمیله یاقیلمه سندن عبارت بولنان قاتولیك اوتودافه سی آره سنده بر فرق وارمیدر؟ دیرز که:

— وانینی ایتالیان حکماسندن ایدی. یازدیغی کتاب «طبیعت حقنده محاوزه» نامیله معنون ایدی. بو کتابده صفحات طبیعتدن نه کبی حقایق استدلال اولنه بیله.

جكنی شرح ایلیورایدی. اوزمانلر ایسه کنیسانك دوشوندیکندن بشقه‌درلو دوشونمك آتش ایله موجب اعدام جنایاتدن اولمغله احراق بالنار ایدلدی‌که اوتودافه دیمك دخی مسائل ایمانیه‌دن طولایی احراق بالنار ایدلمك دیمکدر. فقط انکیزیسیون ایچون بو یولده‌کی حرکات آرتق موجب استغراب اولمامق لازم کلدیکی و پروتستانلغك ایسه کویا نوع بشری بو یولده‌کی اعتسافات الیمه‌دن قورتارمق اساسی اوزرینه ابتناسی مأمول بولندیغی حالده قالوه‌ن کبی بر پروتستانلق واضعنك سروه‌ت کبی بر حکیمی عینیله انکیزیسیونه لایق برصورتده اعدام ایتدیرمسی آز معنیدارمیدر؟ هم دقت ایدلملیدرکه پروتستانلق هنوز ظهورینی

متعاقباً اعتسافك بو يولده نمونه‌لرینی كوستر
مشدر. یا عجبا پروتستانلق دخی پاپالق كبی
نیجه عصرلر ظرفنده تزیید قوت ایلمش
اولسه ایدی اعتسافده انكیزیسیونلری‌ده
كچمیه‌جكمی ایدی؟ سروه‌تك اساس حكمتی
ده جالب نظردقتدر. چونكه درایه‌رك ابن
رشددن اوروپایه انتقالنی خبر ویردیكی بر
نبذهٔ حكمت اسلامیه‌در. سوزده ینه‌درایه‌ر
دوام ایدییور. دییوركه:

— صنعت طبعك ایجادندن واو واسطه ایله
كتابلرك تكثرندن صكره بوحال پاپالق مقامی
ایچون اویله‌برتهلكه‌دها وجوده كتورمش اولدیكه
آرتق انكیزیسیونك وسائط ممانعتكارانه‌سی بوكا
كفایت ایده‌میور ایدی. بونك ایچون ١٥٥٩
سنهٔ میلادیه‌سنده پاپا دردنجی پول « اندقس
اقسپورغاتوریوس » دنیلن مجلسی تشكیل ایلدی.
بومجلسك وظیفه‌سی طبع ونشر اولنه‌جق كتب

بنيه وحكميه‌يى بالمعاينه قابل تصحيح اولان
رؤى خطالرينى تصحيح وقابل اوله‌مز ايسه
بعنى منع ايتمكله برابر بشقه يرلرده بشقه‌مطبعه
ده طبع ايديلن آثارك حسن اعتقاد صاحبى
لان قاتوليكلر طرفندن اوقونوب اوقونماسى
زم كله‌جكنى قرارلاشديرمق ايدى . بعض
ؤلفات مهمه ايچون بو مجلس بالذات پاپانك
ياستى آلتنده اجتماع ايدرك على العاده اجتماعاتى
سه رئيسى بولنان قاردينالك حضورنده وقوعه
ورايدى. بومجلسك وظيفه‌سى انكيزيسيوندن
ها واسع ايدى. زيرا يالكزمسائل اعتقاديه
له اشتغال ايتميوب اخلاق وآداب عموميه‌يه قدر
ظيفه‌سنى توسيع ايليورايدى. مباديسنده يالكز
ائى حسن اعتقاد صاحبى قاتوليكلره ممنوع
لمق لازم كلن كتابلرى تعيين وظيفه‌سيله موظف
بكن بالآخره مطالعه‌سنه مساعده ايدلميان
تابلرك كافه‌سى ممنوع عد اولنمق لازم كلدى .
ديرزكه :
— درايه‌رك بوفقره‌ده بحث ايلديكى

اندقس اقسپورغاتوریوس مجلسی برنوع
سانسور یعنی انجمن تفتیش ومعاینه اولوب
پروفسور جنابلری بونك حقنده انکیزیسیون
وسائره قدر لسان شدتله مؤاخذه ایتمیور.
ایشلك بو جهتی دقت واهمیته شایاندر. دها
ایلرویه طوغری کوریله جکی وجهله یالکز
علوم وفنونه عائد آثاریده کتب مضره دن
عد ایلدیکنی مناسب بولمیه رق هر حالده
مجلس مذکوری قارئلرینك نظر خصو-
صتلرینه توصیه ایدرجه سنه یازمیور. بونك
سببنی اکلایه بیلمك ایچون اوروپاده کرك
لسان کرك قلم ایله خلقه سوز سویله مك
ووصایا اجرا ایلمك صلاحیتنك تماماً
سربستیسی ایله برده قانون دائره سنده
محدوداً سربستیسی مسئله سنك مدققین

رباب حقوق و واضعين قوانين عندلرنده
ـديداً دوچار اختلاف اولمش بولنمسى
ضيه‌سيدر. «سربستئ مطبوعات» دنيلديكى
مان بوسوز كنج وغير واقف قولاقلره
خوش كورونور ايسه‌ده ميليونجه نفوسى
ر جماعت مدنيه حالنده يشـامقده بولنان
وع بشرك سـعادت وسلامت حقيقيه‌سى
سبابنى تأمل ايله اوغراشان دماغلر بوسوزى
ويله قيدسزلق ايله تلقى ايده‌ميوب بالعكس
ك بيوك براهميت واعتنا ايله تلقى ايدرلر.
«سربستى» كلمه‌سى لسان ايله بك قولاى
سويله‌نى ويرور بر كلمه ايسه‌ده بونك حكمنده‌كى
شمولى واهميتى دوشوندكجه آنك هر حرفى
هر نقطه‌سى انسـانك ديلى اوزرنده قنطار
قنطار آغرلاشـمغه باشـلار. كنديسنى

بو سر ابدیه نائل فرض ایتمکه جرأت آله جق
آدم هر عقلنه کلن شیئی سویله یه بیله جکمی؟
او حالده دیمك اوله جق که هر نه یی بکنیور
ایسه بکندیکنی و هر نه یی بکنمیور ایسه
بکنمدیکنی سویله یه جك یازه جق. یا آنك
بکنمدیکی شیلر اوخلقك عمومیت اوزره
بکندیکی شیلردن و آنك بکندیکی شیلر
اوخلقك عمومیت اوزره بکنمدیکی شیلردن
اولور ایسه ینه سویله یه بیله جکمی؟ مثلا او
آدم سرقتی بکنمش ده سارقلرك مجازات
قانونیه یه دوچار اولملری لزومندن بحث
ایده جك یاخود بین البشر ژاندارمه دنیلن
صنفك موجودیتنی بکنمیه جك ده قوهٔ ضا-
بطه نك لزومسزلغنی سویلیه جك. فرض
ایده لم که بو بولده کی معکوساتی آنك دماغی
فی الحقیقه خوش کوره بیلسون. فقط معکو-

سات مذکوره دماغ عمومی یه خوش کله‌
میه‌جکندن او معکوس پرست سـویله‌مك
ایسته‌مکده کندینی محق دخی کورسه‌عمومیت
آنك سویله‌مامسنی ایسته‌مکده کندینی محق
کوره‌رك آنی منع ایدر . دوشـونملیدرکه
جهانك هانکی نقطه‌سـنده ایکی آدم هم‌ده
یالکز ایکی آدم بریرده بولنسه‌لر آره‌لرنده‌کی
مناسبت ایچون بالطبع برحـد تعین ایدر.
او حدی ایکیسـندن هیچ بریسی تجاوز
ایده‌مز. تجـاوز ایده‌جك اولورلر ایسـه
برابرلکی اخلال ایدرك آره‌لرنده‌کی صلحی
جنکه تحویل ایدرلر. بونی دوشـونوب‌ده
برده میلیونلرجـه آدمك بریرده تعیشنی
دوشـونملی. بونلر آره‌سـنده برحد دکل
بیکلرجه حدود واردر. حدود مذکوره

تجاوز ایدیله جك اولور ایسه صلح وامنیت
وآسایش وآرامش مختل اوله رق فترت
وجنك حالی واقع اولور. عقلمز بشه کلن
شیئك اوکنی آرديجی صاغنی صولنی دوشو.
نمیانلر دهرکس یازه جغنی یازسون سویلیه.
جکنی سویلسون ده بکنان قبول ایتسون
بکنمیان ایتمسون. حدود دخی برقانون ایله
تحدید ایدلسون ده آنی تجاوز ایدنلر اوقانون
موجبنجه جزا ایدلسون » دیرلر. بادی
نظرده نه قدر طبیعی کوزیله بیله جك برسوز!
دکلمی؟ حتی بوسوزك مسلماتدن اوله رق
تلقی ایدلدیکی یرلری ده کوریورز. اوراه.
لرده نه کبی احوال مشاهده اولنقده بولنده.
یغنه نظر حکمته بقیله جق اولور سه بو
سوزك حکمی تسلیم ایدلمش بولنمسندن

ندامت ایدلمیکنی‌ده بو میدانده مشاهده ایلرز. مثلا فرانسه‌یی پیشگاه تأمله کتیروهم که اوراسی قومیت واحده‌یه منسوب ولسان واحد ایله متکلم بر ملتك مملکتی اولدیغی حالده هر بر یمز افکارمزی میدانه قویمقده مختارز ادعاسیله تشتت افکاری آزتدیره آزتدیره یکرمی اوتوز فرقهٔ مخاصمه‌یه آییرمش وبونلرك هر بری دیکرلرینك قانه صوصامشجه‌سنه بیانجیسی دشمنی اولوب قالمشدر. بو مقدماتی سردواتیاندن مقصدمز بزم مملکتمز کبی ذاتاً یکرمی قدر قومیت ولسان ایله منقسم وبرچوق امراض مادیه ومعنویه ایله متشتت بولنسان محللر ایچون شو اندقس اصولنك حکمةً لازم وسیاسةً لابد ولاجرم اوله‌جغی حقنده‌کی حسیات

صمیمه‌مزی درمیان ایتمکدن عبارتدکلدر.
بلکه هر کسك کندی ظنون واوهامنی
حقایق محضه‌دن عبارت اولمق اوزره یورو-
تمه‌سنده‌کی مضرات مادیه‌یی اورته‌یه قویه‌رق
درایه‌رك بواندقس تشکیلاتی حقنده پاپالق
مقامنی مؤاخذات شدیده‌یه لایق کورما-
مسنده‌کی سبب وحکمتی اکلاتمقدر. بالاخره
پروتستانلر عقاید دینیه‌یه دائر هر کسك
کندی افکارینی نشر ایتمسنه مساعده ویرملری
سببیله الیوم پروتستانلق سکسان قدر مذاهب
متخالفه‌یه منقسم اولمشدرکه بونلردن هر
برینك دیکرینی تخطئه وتجهیلی همان درایه‌رك
خرستیانلغی تخطئه ومؤاخذه‌سی درجه‌سنده
شدیددر. آمریقاده هانکی قصبه‌یه کیرلسه
نسبتندن چوق کلیسالر کوریلور. مثلا تکمیل

نفوس موجوده‌سنی بش کلیسایه طولدور. مق ممکن اولان بعض قصبه‌لرده سکسان یوز کلیسا بولنورکه بو سبب کثرت محضا مذاهبده‌کی کثرتدن عبارتدر. بین المذاهب مباحثات دینیه بعضاً حد معروفی او قدر آشارکه پولیسك مانعیت مادیه‌سی اولمسه اربابی یومروق یومروغه باستونه باستونه کلورلر. پولیسك ممانعت مادیه‌سیله برابر ینه بویولده‌کی دوکوشلر نادراتدن دکلدرلر. بوندن درایه‌ر دخی بالطبع ممنون اوله‌مز. حال بوکه بوکا مقابل قاتولیك مذهبی اربابی نزدنده شمدی‌یه قدر جدیجه بر انقسام کورلمه‌مشدر. دنیانك نره‌سنده قاتولیك وارایسه جمله‌سی قانون واحده تابعدر. پاپا دردنجی پولك ١٥٥٩ سنه‌سنده تأسیس

ایلدیکی اندقس دخی بوکونکی کونه قدر
باقی ودائمدر. جهانك هرطرفنده قاتولیکلك
اعداسی هرسنه بیکلرجه کتابلر یازه‌رق
کندی طرفدارلرینی چوغالتدقجه چوغالتملر.
ینه اکرچه بو اندقس مانع اوله‌مامش ایسه‌ده
قاتولیکلك داخلنده قالان یوزلرجه میلیون
نفوسك قانون واحد حکمی التنده دواملری
نتیجهٔ عظیمه‌سنی حاصل ایده‌بیلمشدرکه
بوده او یله غفلتله استخفاف ایله تلقی
اولنه‌جق جزؤیاتدن دکلدر. الحاصل بزم
بواثرده درمیان ایلدیکمز ملاحظات قارئلر-
مزك استفادهٔ صحیحه‌لرندن ماعدا هیچ بر
آرزو واماله هیچ بر غرض وعوضه مبتنی
بولنمدیغی جهتله شو تفتیش کتب مسئله‌سنك
اوزمانلر قاتولیکلر ایچون بکنلمیه‌جك بر

جهتنی کوره‌مدیکمزی کمال جدیتله بیان ایدرز . بوبابده درایه‌رك استعمال ایلدیکی اعتدال لسانه نظراً آنك دخی بوفکرده بولندیغنه شبهه ایده‌میز . ایشته بومسئله‌نك بقیه‌سنی ده تحریرده دوام ایدیور . دیبورکه :

— هرخصوصده بربرینك رقیبی بولنان ایکی کنیسا یعنی پروتستان وقاتولیك کنیسالری یالکز برنقطه اوزرنده متحد ایدیلرکه او نقطه دخی احکام توراتیه ایله متوافق اولیان ترقیات علمیه‌نك هیچ بریسنه مساعده ویرمامك نقطه‌سی ایدی . قاتولیك مذهبی هر قوتك بر مرکزده اجتماعی ثمره‌سیله اندقسك ویردیکی قرارلرك مرعیتنی کندی حکمی جاری اولان یرلرده محافظه‌یه مقتدر اوله‌بیلورایدی . پروتستان مذهبی ایسه اوروپانك ملل مختلفه‌سی میاننده برچوق متخالف ومتخاصم فرقه‌لره منقسم اولسیله بویله منتظم بر موفقیته نائل اوله‌میورایدی . فقط پروتستانلر دخی بریولنی بولدیلر . کندی خصملری طرفندن کندیلری

علیهنه یازیلان کتابلری « اودیوم ته ئولوژیقوم
تعبیر اولنان عدوات ایمانیه‌یه حواله ایلدیلر . .
دیمك ایدی‌که « هر کیمك ایمانی صحیح ایسه آثا
مضرهٔ مذکوره‌یی نظر عداوتله تلقی ایلسون »
دیرزکه :

— ایشته پروتستانلق خلقی قاتولیکلك
تسلطاتندن قورتارمق اساسی اوزرینه
مبنی اولدیغی وعد ایلدیکی حالده اودخی
« سربستیٔ مطبوعات » تعبیر اولنان اوها
مضره‌یه قارشو بو تدبیری بولمشدر . بزدخی
درایه‌رکی بو تدبیرك فنالغی یالکز علو
ریاضیه وطبیعیه وسائره‌یی حقایق دینیه
مغایر عدیله منع ایتمسنده بولورز . بوقیـ
اصل حقیقت دینیه دنیلن شیئی بین البشـ
اخلاق وآداب عمومیه‌یی کندیلرینه مدا
تعرض وحتی سرمایهٔ استهزا ایلیان چاپقینلـ

ليهنده بو يولده کی تدابیر زجریه‌يی هر
ناموس پرورکبی بزدخی تصويب ایلرز.
مرهٔ آتیه‌ده معلم درایه‌ر نصرانیتك
بادیسندن بری علوم ایله خلاصهٔ منازعاتی
دها کوزدن کچیریورکه بونی‌ده آندن
مکره کیریشه‌جکی برمسئلهٔ مهمه‌یه مقدمه
تخاذ ایلیور. دییورکه:

— ابواب سابقه‌ده کورمش اولدیغمز
جهله دین ایله علوم آره‌سنده‌کی نزاع دها
رستیانلغك تأسیسیله برابر پیدا اولمش ایدی.
صراً بعدعصر بونزاعك پیدا ایتدیکی صورتلر
سلسلاً تتبع ایدیله‌بیلورلر. نزاع مذکورك
ثاری همان هرفرصتده کندینی کوسترر. بونی
کندریه مکتب وکتبخانه‌سنك هدمنده کورـ
یکمز کبی ئه ویژه‌ن و یقلف علیهنده وقوعه
ن مجادلاتده‌ده کوروروز. اون اوچنجی عصرده
نض والحاد ایله اتهام اولنانلرك خلقت عالمه دائر

اخبار توراتیه‌یی کمال استحقار ایله رد ایتملرنده‌ده کوروروز. فقط اصل قوپرنیق وکپلر وغالیله زمانلرنده علومك کنیسا طرفندن او زمانه قدر دوچار ایدلدیکی تضییقاتی سیلکوب آتدیغی زمان کوروروز که اوزمان کنیسانك قوت وشدتی اسکی درجه‌سندن دوشمش اولدیغی کبی رؤسا وسر آمدانی دخی بیهوده یره سعی وغیرت و عناد واصرار ایلمکده بولندقلرینی کوریبورلر ایدی. اوللری اپیجه فائده‌سنی کوردکلری شدائد واعتسافاتك آرتق قابل استعمال اولمدیغنی اکلامشلر ایدی. شوراده بوراده بعضاً بر فیلسوفی یاقق کندی پولتیقه‌لری ایچون منفعتدن زیاده مضرتی موجب اولدیغنی کورلمش ایدی. نوتونك لایموت اولان کتابی میدانه چیقدیغی زمان دها غالیله مجادلاتنده تماميله مغلوب اولمش بولنان کنیسا آرتق برمقاومت شدیده ابرازینه حاجت کورمدی. نوتوندن زمانمزه قدر علومك کنیسادن تباعدی آرتدقجه آرتدی. کنیسا کرهٔ ارضك مرکز عالم اولدیغنی وشمس وقمر وکواکب سائره ارضه تا بولندیغنی ادعا

ایدوب طوررایکن بو میدان مجادله‌ده علم هیئته مغلوب اولدی. کنیسا برطوفانك عمومیت اوزره ارضی غرق ایلدیکنی واهل سفینه‌دن ماعدا ارض اوزرنده انساندن حیواندن هیچ بر ذی حیات قالمدیغنی حکم ایتمش ایکن علم طبقات ارض بونك خطا اولدیغنی اثبات ایلدی. کنیسا ایلك انسانك بر مکملیت تامه ایله بوندن آلتی بیك سنه اول خلق اولندیغنی قبول ایلدیکی حالده آنتروپولوژی علمی اثبات ایلدی که ادوار ژه‌ئولوژیه‌ده انسان موجود اولوب احوال ابتدائیه‌سی ده وحشتدن عبارت ایدی. خیرصاحبی برچوق آدملر برنیت خالصه ایله تورات وکشفیات علمیه آره‌سنی تألیفه چالشدیلر ایسه‌ده برنتیجه حاصل ایده‌مدیلر. آره‌لرنده‌کی مخالفت اویله بردرجه‌یه واصل اولمش ایدی که ایکی طرفدن بر یسنك مطلقا اورته‌دن قالقمسی لازم کلیور ایدی.

دیرزکه :

— درابه‌ر بوندن صکره توراتك درجهٔ صحتی مسئلهٔ مهمه‌سنی تدقیقه کیریشه‌جکندن

وفقط بوراده دين ايله علوم آره‌سنده بر ائتلاف حصولنه چالیشلمسی مسئله‌سی بزجه مسائل مهمه‌دن بولندیغندن اکا دائر برقاچ سوز سویله‌مکه مجبورز . درایه‌رك دين ايله علوم آره‌سنده بر ائتلاف حصوله کتورمکه چالیشانلرك بر نتیجه حاصل ایده‌مامش اولدقلرینی بیان ایتمسی قارئین کرامزه بزم‌دخی بویله برغیرتده‌بولندیغمزی مطلقا اخطار ایلمشدر . فقط شو اثرك مبدئندن بورایه قدر نه‌یولده ادارهٔ افکار ایلمش بولندیغمزه لایقی وجهله‌دقت ایدلمش ایسه کورلمشدرکه بز بومسئله‌ده دين ايله علوم آره‌سنده حصول ائتلافه چالشمیورز . بویله بر سعی ایچون اولا بینهماده اختلاف ونزاع بولنمق لازم کلوب بزایسه دين‌ايله

علوم آره‌سنده مخالفت ونزاع کوره‌میورزکه آنی برطرف ایده‌رك تألیف بینه چالشمق لزومنی حس ایده‌لم . اما بزجه « دین » دینلدیکی زمان اوکلمه ایله مقصود اولان شی اسلامدر . یوزیرده اخطار وتکرار ایلمش بولندیغمز وجهله بشقه بردینك علوم ایله وياخود علومك بشقه بردین ایله منازعه‌سی وار ایسه او بشقه مسئله‌در . بز حمداً ثم شکرا مسلمان اولدیغمزدن بزه « دین » دینلدیکی زمان بز آندن مسلمانلغی اکلارز . « اسلام » دیدیکمز زمان دخی اول باول اکلایه‌جغمز شی کتاب الٰهی یعنی قرآندر . ذاتاً درایه‌ر دخی بو اعتبار ایله مباحثه ایدیور . لاقردیسنی هپ سماویتی ادعا اولنان کتابلر اوزرینه بنا ایلیور . اوکتابلرك

نصل اکلاشلمش اولملری مسئله‌سنه چندان اهمیت ویرمیور. قاتولیك مذهبی طرفندن کتب سماویه‌نك صورت تفهمنه اهمیت ویریور ایسه‌ده بونك سببی کتب سماویه‌یی اوقویوب اکلامق وتأویل وتفسیر ایلمك حقنی قاتولیك کنیسانك کندیسنه حصر ایلمسی قضیه‌سیدر. حقیقت حال آرانور ایسه شو بولنور وشبهه قالمزکه انسانلرك سوء تفهمندن طولایی کتب سماویه‌یه نقیصه ترتب ایده‌مز. اوت درایه‌ر قریبا توراتلرك سماویتلرنده‌کی صحتی انتقاده کیریشه‌جکدر. بونده حق ده واردر. فقط او صحتك وقوع وعدم وقوعندن قطع نظر بر کتابی سوء تفهمدن طولایی او کتاب مسئول اوله‌مز. یالکز سوء تفهم ایدنلر مسئول اولورلر.

شمدی‌یه قدر درایه‌رك مؤاخذه ایلدیکی
مواددن برچوغنی کوردك که مجرد سوء
تفهمدن طولایی مؤاخذات مذکوره واقع
اولمشدر. بوقسه توراتلر دخی بونقطه‌لرجه
اومؤاخذاته لایق دکللردر. بز کندی
مسلمانلغمز وقرآنیلکمز نقطهٔ نظرندن
برچوق دفعه‌لر دیمش اولدیغمز کبی بردها
تکرار ایدرزکه کلام الٓهی حقایق ازلیه
وابدیه‌یی حاوی اولدیغندن ازل آزاله دائر
اولان بعض مباحثی بوکونکی علم وافکارمز
ایله اکلایه میه‌جغمز کبی ابده طوغری
ازمنهٔ آتیه‌یه عائد بعض احکامنی دخی
هنوز بحق اکلایه‌مامقلغمز ممکناتدندر.
لکن قاتولیك کنیساسنك ادعا ایلدیکی
لایخطیلك اسلامده هیچ برکیمسه‌نك

خاطرینه بیله گلمامش اولدیغندن کلام آلهینك معناسی مطلقا بزم آکلادیغمز وجهله دردە آندن بشقه درلو دکلدر واوله‌من دعواسنه اسلامدن کیمسه جرأت ایده‌مامشدر. علمای اسلام رحمة الله علیهم اجمعین افندیلرمز حضراتی آیات قرآنیه‌نك محکماتی متشابهاتی منسوخنی غیر منسوخنی قسم قسم آییره‌رق عقللرینك ایره‌بیلدیکی قدر احکامنی تفسیر وشرح ایله برابر هر مطلب نازکده « العلم عندالله » و « والله اعلم بالصواب » ملاذ وملجالرینه التجا ایلمشلردر. لحم خنزیرك حکمت ممنوعیتی وقطیینك باصقانی کبی بر چوق شیلر بوندن اول تمامیله آکلاشیله‌مامش اولدقلری حالده کشفیات اخیرهٔ علمیه ایله آکلاشلمش اولدقلری

كبی بر چوق شیلرك دخی كشفیات علمیهٔ
آتیه ایله اكلاشیله بیله‌جكلری احتمالنی
كیمسه انكار ایده‌مز. درایه‌رك شو اثرینك
كوستردیكی لزوم اوزرینه تعمیق اولنان
تدقیقاتدن مستبان اولیوركه الیوم علوم
ایله دین آره‌سنده نقاط منازع فیهانی تشكیل
ایلیان موادن بعضلرینك بزم كتب
تفسیریه‌مزه كیرمش اولملرینه‌ده ینه توراتلر
وباخصوص آنلرك سوء تفهملری سبب
اولمشدر. ازجمله طوفانك عمومیتی واهل
سفینه‌دن ماعدا عموم ذوات حیاتك مغروقیتی
مسائلی كبی نقطه‌لركه بونلره دائر قرآن
كریمده صراحت شویله طورسون ایما
واشارت بیله بولنمدیغی حالده توارثات
اسرائیلیه صورتیله بزه قدر انتقال ایتمشدر.

وقتيله اخبار صحيحه وصافيهٔ قرأنيه ايله توارثات اسرائيليه آره سنده كی فرقه بحق دقت ايدلمش اولسه ايدی بوكون دراپه ر كبی يوزلرجه اهل تدقيقك اعتراض ايتدكلری شيلره بوندن عصرلرجه اول مدققين مسلمه نك اعتراض ايده جكلری دركار ايدی . زيرا بوندن بيك اوچ يوز سنه مقدم قرأن كريم اخبار سلفدن شايستهٔ قبول اولانلری جمع و شايستهٔ قبول اولميانلری سكوتيله رد ايلمشدر . ايشته دراپه رك توراتلر حقنده بروجه آتی يوروته جكی تدقيقات انتقاديه دارينده مدار نجاتمز اولان قرأن كريمك بوصورتده دخی اكمليت و مقبوليتنی مبين و مثبت بولنمغله قارئين اسلامك انتقادات مذكوره يی بر نظر حكمتله اوقوملرنده تأييدات اعتقاديه مز

ایچون پك بیوك منافع واردر. درایه‌ر دییورکه :

— بوقدرمنازعانه سبب‌یالکز توراتاولدیغنه ونصرانیتك ایکنجی عصرندن بری علوم‌وفنونجه دخی حقیقت کبرا اولمق اوزره تلقی‌ایدیله کلدیکنه کوره شوتوراتك اکا اسناد اولنان سماویلکنك درجهٔ صحتنی تدقیق‌ایده‌مز می یز؟ بین البشراوقدر عالی برموقعده کورونمسی واو درجه‌لرده اهمیت جلب ایلمسی اوزرینه کتاب مذکور بویله بر تدقیقده بولنمق‌غیرتنه کندیسی‌میدان اوقوملیدر.

دیرزکه :

— اکاشبهه یوق. برکتابی برشخص فرضیله اولا آنك فکری آنك روحی کندی سماویتنه قانع اولملیدرکه بوقناعت آنی اوقویانلره‌ده انتقال ایده‌بیلسون کتاب سماوی بوجدیتی بوقوتی حائز اولور ایسه

معلم درایه‌رك دیدیکی کبی کندی حقنده
هرنوع تدقیقه کندیسی میدان اوقور .
بوذاتاً بویله‌در . حتی کتاب سماویده بوکا
مخصوص برتعبیرده واردر . اوتعبیر ایسه
« تحدی » کلمه‌سیدر . قرآن کریم کندی
سماویتنی انکار ایدنلره تحدی ایدرك یعنی
میدان اوقویه‌رق اکر آنك سماویتنده
شبهه‌لری وار ایسه برآیتنی تنظیر وتقلید
ایله میدانه قویمه‌لرینی تکلیف ایلیور . حتی
بوتکلیف اویله قوری وبوش بر تکلیف
حکمنده‌ده قالمامشدر . بوتنظیر و تقلیده
چالیشانلر بولنمشدر . هم ده اعدای محمدیه
میانندن بوادعا ایله آدملر ظهور ایلمشدر .
فقط موفق اوله‌مدقلرینی کندیلری ده
کوره‌رك اعتراف مغلوبیت ایلمشلردر .

بو سببه مبنيدركه قرأن كريم تحدى يى اشخاص
واحده يه دخى حصر ايتميه رك كندى سماويتنى
قبول ايتميانلرك بر چوغى بر آرايه كلوب تنظير
ايتملريني ده تكليف ايتمشدر . اعدا بوكا
دخى موفق اوله مامشلردر . فقط كمال اهميت
وجديتله دوشونمليدركه تحدينك بوصورتى
قرأنك يالكز فصاحت وبلاغتنه مخصوصدر .
احكام جليله سنده كى سلامت اوزمان ايچون
دخى متمسكلرينه برات نجات دنياو آخرت
اولمش ايدى يا؟ فقط بومزيت بوكون دخى
باقى اولديغى كبى الى قيام الساعه بقاسى ده
موعود من عند اللهدر . علماى كرامكه
بحمدالله ورثة الانبيادرلر بوتحدى يى حسب
الوراثه بوكون دخى ميدانه قويه بيلورلر .
معنى واحكام جهتنده كه ايشته درايه رك بتون

غیرتکاران نصارایی عاجز براقمش اولان شواثرینی من غیر حدٍ انتقادمز علمای اعلامك یاپه بیله جکاری اوتحدیدن برنبذه برشمهٔ عاجزانه در . بوکونکی کونده دخی قرأن دیرکه: بنم برحکممی علوم موجودهیه وعلوم موجودهنك بر حکمنی بنم احکامه مغایر کورن میدانه چیقسون . اماه علوم موجوده » دیدیکمز زمان شونك بونلك اوهام وخیالاتنی قصد ایدهمیه جکمز آشکاردر . علم علی الاعلاریاضیات اولوب آندن صکره حقیقت علوم طبیعیه یه انتقال ایده جکنه کوره تحدیٔ قرأن دخی بومجراذن جریان ایدر . تاریخ بیله علوم قطعیه دن دکلدر . دونه قدر طوغری ظن اولنان برچوق روایات تاریخیه نك خطاسی بوکون ثابت

اولمش بولندیغنی بوکون هنوز طوغریدر دیه تلقی اولنان روایاتك بر چوغنی یارین تصحیح اولنه‌جغی احتمالنی کیمسه انکار ایده‌مز. ایشته بو یولدن قرآن کریم بوکونکی کونده هر تدقیقه میدان اوقومقده‌در. هله دراپه‌رك بر وجه آتی تورات حقنده اجرا ایده‌جکی تدقیقات قرآن کریمك نظر معنویسنده اوقدر خفیف قالورکه بر مسلمان مدقق بوقدر خفیف وساده شیلر ایله اشتغاله تنزل ایتمز ایسه تکبرینه حمل اولنه‌مز. باقکز دراپه‌ر تدقیقاتنی نصل یوروتیور. دیورکه:

— خرستیانلغك ایلك زمانلرنده آباء کنیساسی‌نك الك بنامللرندن برچوغنی توراتك ایلك اسفار خمسه‌سی حقیقةً کیمه عائد اولدیغنی بیلمکده پك جدی تردد وشبهاته دوچار ایدیلر. شواثرده

کندیسنه تعیین ایتمش اولدیغم دائره‌دن خارج تفصیلاته کیریشه‌میه‌جکمدن بو ارباب شبهه و تردّدك اثبات مدعا ضمننده ایراد ایلدکلری دلائلی مفصلاً نقل ایده‌میه‌جکم. زمانمزده بو ماده‌یه دائر پك چوق یازمشلردر. بن تدین وحسن اعتقادیله مشهور اولان پریدونك « عهد عتیق وجدیدك توحیدی » نام اثر بنسه قارئلریمی ارجاع ایلرم. بو اثر عصر اخیرك الك زیاده رغبت بولمش واعتماد قازانمش آثارندن بریسیدر. قارئلرمز قولانسو نام دسپوطك ینه بو ماده حقنده دها یکی ودها واضح افاداتنه دخی مراجعت ایده‌بیلورلر. فقرهٔ آتیه بو مسئله حقنده قارئلرمزه بر فکر ویره‌بیلور.

اخطار ایدرز :

— درایه‌رك اسملرینی ذکر ایلدیکی شو ایکی آدم اعدای کنیسائیه‌دن اولمیوب « کنیسا دوست » آدملردن اولدیغنه دقت ایتملیدر. فقرهٔ آتیه‌سنی دخی شو وجهله بسط ایلیور. دیورکه :

— اسفار خمسه‌نك املای الٓهی ایله حضرت موسی طرفندن یازلمش اولدیغی قبول ایدلمشدر. بوصورتله تورات حق تعالی حضرتلری طرفندن نوع بهره ایدلمش بر عنایت عظما اوله‌رق تلقی ایدلدیکندن جهانده هرکسك کرك علوم مادیه وکرك احکام اخلاقیه خصوصنده توراته اتباعلری مجبوریت تحتنده کورلمشدر. لکن بومجبوریتی بر دعوی صورتنده اورته‌یه سورن کیمدر؟ کتاب مذکورك کندیسی دکلدر. هیچ بر طرفنده دیمیورکه آنی موسی یازمشدر. هیچ بر طرفنده خبر و یرمیورکه آنی حق تعالی املا (وحی) ایتمشدر.

دیرز که:

— بوراده «املا» کلمه‌سنی استعمالمزه سبب درایه‌رك Dicté کلمه‌سنی قوللانمسیدر. بوکلمه‌یازیله‌جق شیئی بر آدمه سویلیوب یازدیرمق دیمك اولدیغندن بومعنایه استعمال ایلدیکمز «املا» کلمه‌سنی ایراد ایلدك. اکر کنیسانك

ادعاسی توراتك فی الحقیقه املای الٓهی ایله
حضرت موسی طرفندن یازلدیغنه قدر
وارییورایسه بزادعانك بودرجه‌سنی تدقیق
ومناظره قابلیتنك فوقنده وخارجنده
کورورز . بدیع السموات والارض اولان
اول سبحان ذوالجلالك بویله سرکاتبنه
اوامر ونواهیسنی یازدیران برحاکم صورتنده
انزال کتاب ایلمسی بزجه اصول دینك
خارجنده‌در . بویله بر شیئی عقلی اولان
هیچ بر کیمسه‌یه قبول ایتدیرمك ممکناتدن
اوله‌میه‌جغی جهتله کنیسانك بلااستثنا بتون
ادعالرینی طوپدن رد ایچون یالکز بونقطه
کافیدر . ایشته مسئله‌نك بودرجه‌لره قدر
واران اهمیت فوق العاده‌سنه مبنی درایه‌رك
یوقاروده کی فقره‌سنك صوکلرینه «املا»

كلمه‌سنك يانته بين المعترضتين «وحى» كلمه‌سنى ده
علاوه ايلدك . زيرا اصول دينده كتاب
سماوينك انزالى وحى طريقيله اولديغى
خرستيانلق كنيساسنجه دخى مردود اولميوب
آنلر بونى rèvèlation كلمه‌سيله تعبير ايدرلركه
معناى اصليسى مستور اولان برشيئك
اورتوسنى قالديرمق كشف ايتمك ميدانه
چيقارمق ديمكدر. فقط آنلر بوره‌وه‌لاسيونى
حضرت عيسانك ترجمهٔ حالى ديمك اولان
انجيللر ايله بعض حواريلرك شورايه بورايه
يازدقلرى مكتوبلر حقنده واقع عدايدرلر .
بنى اسرائيلك كتابلرى حقنه كلنجه آنلرك
ره‌وه‌لاسيون ايله‌مى يوقسه طريق آخر
ايله‌مى يازلديغى مسئله‌سنى مغلق براقوب
فقط بوندن اول دخى ايضاح ايتمش اولديغمز

وجهله اوطه‌سنده اویوبان برچوجغی صدای آسمانینك اویاندیرمش و آنکله مکالمه ایلمش اولمسنی عیناً وقطعیاً اوصورتده وقوع بولمش اولمق اوزره تلقی ایلرلر . قرآن عظیم الشان اشبو « کلیم » صفت جلیله‌سنی یالکز حضرت موسی علیه السلام حقنده حکم ایدرك فقط طورده حق سبحانه وتعالی حضرتلریله نبی کلیمی آره‌سنده تعاطی اولنان کلماتك توراتدن عبارت بولنديغنی حکم ایتدیره‌جك هیچ بر آیت کریمه بولنميوب بالعکس او مکالمه‌نك بشقه وحضرت موسایه تورات نامنده بر کتابك انزالی دخی بشقه بر کیفیت اولدیغنی حکم ایتدیره‌جك آیات کثیرهٔ صریحه واردر . حق درایه‌رك دها اولکی بر فقره‌ده تفصیلندن اجتناب ایلدیکی

اقوال آباء کنیسائیه میانندهمکالمه‌صورتنده حضرت موسایه شرف نازل اولان کلامك « ده‌قالوغ » دیدکلری اون کلام اولدیغنه دائر پك قوتلی سوزلردخی واردر. توراتك کندیسی دخی بوانزالك حضرت موسی طرفندن بنی اسرائیلك عجله پرستشلرینه غضباً بر کره کسر ایدلدکدن صکره بردها انزالنی خبرویردیکی الواحدن عبارت بولندیغنی خبرویرر . اشبوطورمکالمهٔ الهیه‌سنك معنای حقیقی‌یه حملی اولنه‌میه‌جغی ینه بوکا عائد برچوق مسائل ایله حکم اولنور . « ید الله فوق ایدیهم » آیت کریمه‌سنك تفسیرنده مفسرین عظام افندیلرمز حضراتنك تفصیلی بیورمش اولدقلری وجهله حق سبحانه وتعالی حضرتلرینه ال و آیاق اسنادی

قابل اولەمیەرق بناءً علیه بو یولده کی آیات کریمه‌متشابهاتدن عداولنمق لازم کلمش اولدیغی کبی «کلام الٰهی» حقنده متکلمین عظام افندیلرمز حضراتی طرفندن تطویل ایدیلن مباحث دخی بو مکالمهٔ طوریه‌نك صورت عادیه‌سی فوقنده برمعنای عالیسی اولمق لزومنی اصول دینه واقف اولانلره حس و حکم ایتدیرر. هله‌درایه‌رطرفندن خبرویرلدیکی اوزره توراتك حضرت موسی طرفندن یازلدیغنه ویاخود طریق وحی ایله یازدیرلدیغنه دائر توراتده برقید بولنمامسی قطعیاً صحیح ایسه ایشلك رنکی بتون دکیشور. زیرا اصول دینده حجت یکانه یالکز کتاب الٰهی اولوب آنك خارجنده ولوکه آنی تفسیر صورتنده اولسون سویله‌نن سوزلر

انسـان کلامندن بشـقه بر شی دکلدرلر. برالسـان تفهم وتفسیرده خطا ایلر ایسـه آنك مسئولیتی کتاب الهی یه راجع اوله‌میه‌جغی ده محققـات قطعیه‌دندر. بوقاروده «صحیح ایسه» قیدینه سبب واردر. عهد عتیقی تشکیل ایلیان فرق قدر کتابی برقاچ دفعه وهله اسفارخمسه‌یی یدی سکز دفعه باشدن باشه اوقومش ایسه‌کده بویله برقید بولنوب بولنمدیغی خاطرمزده قالمامشـدر. آنك ایچون بوقیداحترازی‌یه‌لزوم کورمش ایدك. اما درایه‌ر حقیقـةً متعمق برمحقق اولدیغندن شـو سوزینه اعتمادمز برکالدر. اوحالده دیرزکه المزده بولنان توراتلرمنزل من عنـدالله و باخود مکتوب من طرف کلیم الله اولدقـلرینی ادعا ایتدکاری حالده

بو صفتی آنلره ویرمك کیمـلك صـلاحیتی داخلندەدر؟ شو بله برسوزی سویلیەجك اولور ایسـەك احکام شریفهٔ قرآنیـه ایله تناقض ایتمش اولمیز. زیرا سوزمزشمدی اللرمزده بولنان نسخ توراتیەیه مخصوصدر. قرآن کریمده جناب کلیمه انزالی خبرصادقنی کوردیکمز تورات شریفـك المزده اولان نسـخەلردن بشقه برکتاب صحیح اولدیغی الیوم حقایق قطعیه مرتبەسنی بولمشـدر. ایشته بوحقیقتی بروجه آتی دراپەردخی خبر ویریور. دییورکه:

— خرستیانلغك ایکنجی عصرندن اول توراتك سماویتنی انسانلره بهمه‌حال قبول ایتدیرمکه تشبث ایدلمامشدر. بو ادعاده بولنانلر نصارانك اهل علم وفیلسوف قسمیده دکلدرلر. بودعوایی ایلرویه سورنلر آباء کنیسائیه اولوب بونلرك

مؤلفاتی اثباته کافیدرکه کندیلری عمیقاً عالم ومحققاً منقد دکل ایدیلر. اوزماندنبری هرعصرده یهودیدن خرستیاندن برچوق بیوك آدملر کلەرك توراتلر حقنده بویله بر ادعایی رد ایتمشلردر. بونلک ایچون ینه بوکتابلرك کندیلرندن استشهاداته موفق اولمشلردر. کتب مذکورەنك کندیلری کوستربیورلرکه بونلر بربرینك غیری ایکی مؤلفك اثریدرلر. بومؤلفلر دخی « ئەلوهیست » و« یەهوویست » کلمەلریله بربرندن تفریق اولنورلر. حتی مدققیندن هوبفلد دییورکه یەهوویست نقل وروایتی ئلوهیست نقل وروایتندن بالکلیه آیری ومستقل برروایت ثانیەدر. بوایکی مؤلفك مراجعت ایلدکلری ایکی منبع ومرجع دخی برچوق جهتلرجه متناقضدرلر. بوندن ماعدا امنیت کامله حصوله کلەجك درجەلرده تحقیق و تدقیق ایدلمشدرکه اسفار خمسەنك حضرت موسایه مسنداولمسی بونلرك ال یازیسیله یازلمش اولان نسخهٔ عبرانیەلرنده قطعیا مصرح اولمدیغی کبی ینه عبرانی لسانیله مطبوع اولان نسخەلرنده دخی مصرح دکلدر.

حتی سبتانتلر طرفندن ترجمه ایدلمش اولان تورات دخی « موسانك کتابی » نامیله ترجمه ایدلدیکی کبی وولغانده دخی بویله بر اشارت اولمیوب بو عنوان یالکز تراجم جدیده واخیره‌ده ویرلمشدر.

— ایضاح ایتملی یزکه:

— توراتك یتمش قدر مترجم طرفندن اسکی یونان لسانه ایدیلن ترجمه‌سی «سبتانت» کلمه‌سیله تعبیر اولنمقده‌درکه « بشائر صدق نبوت محمدیه » نام اثرمزده بو ترجمه‌نك کیفیاتی اوزون اوزادی یه بحث و حکایه ایدلمشدر. توراتك لاتینجه‌یه اولان ترجمه‌سنه دخی « وولغات » تعبیر اولنور. خرستیانلغك ایلك عصرلرنده توراتك لاتینجه‌یه دخی ترجمه‌لری وار ایمش ایسه‌ده بونلر طوغری اولمدقدن فضله ایچلرنده برچوق قاتمه‌لر دخی وار ایمش. ٣٨٥ سنه‌سندن

٤٠٥ سنه‌سنه قدر کذارن ایدن سنه‌لرك
بریسنده سن ژه‌روم کرك عهدعتیقك یعنی
توراتك وکرك عهد جدیدك یعنی انجیلك
نسخ اصلیهٔ عبرانیه‌سندن بکی ترجمه‌لرینی
یاپمش. انجیلرك نسخ اصلیهٔ عبرانیه‌سندن
بحث ایتمك غریبدریا؟ چونکه آنلری سن
ژه‌رومدن بشقه کیمسه نه ایشتمش نه
کورمش. نه ایسه ایشته توراتك بوصورتله
سن ژه‌روم طرفندن لاتینجه‌یه ایدیلن
ترجمه‌سنه دخی «وولغات» دیرلرکه قاتولیك
کنیساسی طرفندن نسخهٔ صحیحه اولمق
اوزره رسماً طانمش بر ترجمه‌در. اون
التنجی عصر میلادیده پروتستانلق انتشاره
باشلادیغی زمان پروتستان مدققلری اشبو
وولغاتده دخی عبرانی جمله‌لربحق لاتینجه‌یه

ترجمه اولنه مدقدن ماعدا برچوق ده خطالری حاوی اولدیغی ایچون ردینه قرار ویرمشلر ایسه ده ترانت قونسیلی ١٥٦٤ سنه سی مایسنك یکرمی یدنجی اجتماعنده توراتك نسخهٔ اصلیهٔ عبرانیه سنی تتبعه مساعده اولنه بیلور ایسه ده !...... فقط نصرانیت کنیساسنجه مبنای ایمان ینه او وولغاتدن عبارت اولوق اوزره دوام ایتمسنه و بر منازعه ده توراتدن دلائل و براهین ایرادی لازم کلورایسه وولغاتدن اخذ وایرادی ایجاب ایده جکنه قرار ویرمشدر. غریب دکلمی؟ ایشته نصرانیت صحیحه یی بوزوب صکره کی خرستیانلق حالنه قویان هپ بو یولده کی قرارلردر. بر شیئك اصلنی رد ایدوب اصلنه بکزه مدیکی ادعا اولنان

ترجمه‌سنی اصله ترجیحاً قبول اولسه اولسه خرستیانلقده بولنه‌بیلن غرابتلردندر. سوزك آره‌سنی کسمکسزین ینه درایه‌ر دوام ایدییور. دییورکه:

— لزومی درجه‌سنده بدیهی و آشکاردرکه اسفار خمسه‌نك کافه‌سنی حضرت موسایه اسناد ایتمکه‌مادهٔ امکان یوقدر. زیرا حضرت موسانك وفاتی‌ده بوکتابده حکایه اولنمقده‌در. ینه بو درجه‌لرده بدیهی وآشکاردرکه اسفار مذکوره موسانك وفاتندن برقاچ عصر صکره یازلمشدر. زیرا بوکتابده اویله برطاقم احوالدن بحث اولنورکه بونلر آنجق یهودیلر میاننده حکومت قرالیه تشکل ایلدیکی زمان وقوعه کلمشلردر. هله هیچ برکیمسه بوکتابلرك وحی الٰهی اثری اولدیغنی ادعایه جسارت ایده‌مز. زیرا بونلرده طوب طولی اولان تناقضلر خلاف واقع خبرلر وادب و اخلاقه مغایر شیلر الیوم آلمانیاده وانکلتره‌ده برچوق متدین وحسن اعتقاد صاحبی عالملر طرفندن میدانه قو-

نلمشلردركه بويله برادعا جسارتنه تحقيقات مذكوره مانع اولورلر. بوعالملرك قبول ايده بيلدكلرينه كوره اسفار خمسه دن تكوين المخلوقات سفرى بر حكايهٔ تمثيليه دن عبارتدر. سفر الخروجك محتوياتى ايسه تاريخ صحيح ايله توفيق قبول ايده بيله جك قدر طوغرى دكلدر. الحاصل بونلر اسفار خمسه نك كافه سى حضرت موسايه عائد اولميوب اكا اسنادى بيله طوغرى اوله ميه جغنه قانع و بو قناعتده متفقدرلر. في الحقيقه اسفار مذكوره او قدر محالات وتناقضات ايله مالامالدركه بونلر كتب جديده دن بريسنده بولنسه لرايدى ذره قدر نائل رغبت اوله مامللرينى استلزام ايلرايدى. محققيندن هنكستنبرغ « اسفار خمسه نك خالصيت وصحتى حقنده مطالعات » نام اثرنده ديبوركه : « مندرجاتى واسع اولان « وذاتاً ده ساخته بولنان بر كتابك تناقض « ايله مالامال اولمسى منعى قابل اوله ميه جق طبيعيا- « تندر. اسفار خمسه ده اكر ساخته ايسه آنك « حقنده دخى بو حالك واقع اولمسى ضروريدر. « بونك تاريخه وقوانينه عائد اولان قسمى بالتدريج

« یعنی بر چوق سنه‌لر ظرفنده برچوق محررلر
« طرفندن تشکیل وتصنیع اولنمشلردر. ایشته
« اوقدر تناقضاتك سببی بودرکه کتاب مذکوری
« طبع ایده‌جك اولان مصحح نه‌قدر ماهر اولور
« ایسه اولسون تناقضات مذکوره‌یی اصلاح
« ایده‌بیلمسنه امکان متصور دکلدر »

اخطار ایدرزکه:

— عندالاسلام عهد عتیقی الك مکمل تنقید ایدن رحمة الله هندی مرحوم مدرکه « اظهار الحق » نام اثر شریفی مباحث سائره‌سندن ماعدا بالخاصه بو تنقیدات توراتیه‌سندن طولایی غایت مهمدر. « بشائر صدق نبوت محمدیه » نام اثرمزده تحریر مشار الیهك اشبو انتقاداتی خلاصه‌سنی برچوق‌ده کندی تدقیقاتمز ایله برابر درج ایلمشزدر. کلامده ینه‌ درایه‌ر دوام ایدیور. دیبورکه:

— هنکستنبرغك شو ملاحظاتنه علاوةً بر
دخی دیرز که : کتب عهدعتیق میاننده حضرت
عزیره نسبت اولنان کتابك ایکنجی بابنك اوز
دردنجی آیتنده بیان اولندیغی وجهله مشارالیه
دیکر بش ذاتك معاونتیله کتب توراتیه‌یی قرق
کونده یازدیرمشدر . حضرت عزیر دییورکه
یهودیلرك بابلده اسارتلری اثناسنده عبرانیلرك
کتب عتیقهٔ مقدسه‌سی کاملاً احراق ایدلمش
ایدی. بونی دیدکدن صکره نسخ جدیده‌نك نصل
تشکیل اولندقلرینی ده خبر ویرییور. دنیانك
ابتداسندن بری نه‌لر وقوعه کلمش ایسه هپسی
کندیسی خبر ویردیکنی سویلیور. کنیسا اربابی
حضرت عزیره منسوب اولان بوکتابك ساختگی
اولدیغی جوابنی ویره‌بیلور. فقط او جوابه مقابل
دنیلورکه « حضرت عزیره منسوب اولان کتابك
ساخته‌لکی کافهٔ تنقیدات جدیده‌یه مقاومت ایده
بیله‌جك برجدیت وقوت ایله اثبات اولنمشیدر.
خرستیانلغك مبادیسنده یعنی ذلهٔ حضرت آدم
هنوز خرستیانلغك مبناسی نظریله تلقی اولنمدیغی

و آنسه‌لم طرفندن بالآخره قطعیاً تعیین ایدلدیکی وجهله خرستیانلغك نوع بشری اوذله‌مسؤلیتندن قورتارمق مقصد الهیسیله کلدیکنه هنوز قناعت ایدلمدیکی زمانلرده آباء کنیسائیه اسفار خمسه‌نك حضرت عزیر طرفندن املا ایدلدیکنی عموماً قبول ایدرلرایدی. سن ژه روم بیله « اکر اسفار خمسه‌نك محرری حضرت موسی اولوب حضرت عزیرك بالآخره آنلری ینه کتاب موسی موجبنجه تکرار یازدیرمش اولدیغنی سویلمك ایستر ایسه‌کز بو سوز یکزه مخالفت ایتم » دیمشدر. اسکندریه‌لی قله‌مان دخی دیمشدرکه « بابل اسارتی اثناسنده عبرانیلرك کتب مقدسه‌سی تخریب ایدلدیکی زمان حضرت عزیر وحی الهی ایله آنلری تکرار یازدیرمشدر » ایره‌نه دخی عینیله بوسوزلری سویله‌مکده‌در.

بز دیرزکه:

— یوقاروکی کلامنك صوکرنده ایراد ایلدیکی اوچ اسم تاریخ وفاتلری صره‌سنجه

بزى بو مسئلەده يك كوزل ارشاد ايلر.
اسكندريەلى سن قلەمان ٢١٧ سنهٔ ميلاديه‌
سنده وفات ايتمش و آنك سويلديكى سوزى
تكرار ايدن سنت ايرەنه دخى ٢٠٢ سنهٔ
ميلاديه سنده اعدام اولنمشدر. ديمك
اوليوركه اوتاريخه قدر اسفار خمسەنك
حضرت عزيرطرفندن تكرار يازديرلديغى
مسئلەسى بين النصارا منازع فيه دكل ايمش.
بو مسئلەيى براز تعديل ايله يعنى اسفار
خمسەنك محررى حضرت موسى اولديغى
وحضرت عزيرك دخى ينه كتاب موسى
موجبنجه يازديرديغى تعديلى ايله قبول ايدن
سن ژەروم ايسه ٤٢٠ سنهٔ ميلاديه سنده
وفات ايلمشدر. ديمك اوليوركه اسفار
مذكورەنك حضرت موسايه صحت اسنادى

منازعه‌سی او زمانلر باشلامشدر. وولغاتی
ترجمه ایدن ذات دخی ایشته بوسن ژه‌رومدر.
کنیسا ایسه یوقاروکی سوزیله نسخ عزیریه‌یی
قبول ایتمش اولان ژه‌رومك سوزنی ده
قبول ایتمه‌رك آندن اول نسخ عبرانیه‌یی
بالکز اوقومغه بالمساعده اصل تورات اولمق
اوزره دخی ژه‌رومك ترجمه‌سنی قبول
ایتمشدر. او ترجمه‌یی که آنك صاغلام اولمد-
یغنی ده پروتستان مدققلری اثبات ایلمشلردر.
انصاف اولنسون بر بوحاللر دوشونلسون
برده قرآن کریمك درجهٔ محفوظیتی درپیش
اولنسون ده نزاع علم ودین میداننده حضرت
قرآنك موقع عال العالی اکا کوره ملاحظه
بیورلسون. محفوظیت قرآن مسئله‌سی دخی
« بشائر صدق نبوت محمدیه » نام اثرمزده

موضحاً بسط و تمهید قلنمشدر. ینه دراپەر دییورکه :

— تکوین المخلوقات سفرینك برنجیدن اونجی بابنه قدر ابوابی برطاقم علومه تعلق حسبیله دیکر بابلرك كافەسندن دها مهم اولوب کورونیورکه بونلرده مندرج اولان فقرات کتاب مذکورك تحریرندن مقدم موجوذ اولان معتقداتك جمع ومزجندن حصوله کلمشدر. فقط ابواب مذکوره متعمق ومحقق اولان بر منتقد ماهرك نظر دقتنه بعض کیفیات وخصوصات عرض ایلرکه بونلر دخی ابواب مذکورەنك عربستان شبه جزیرەسی صحاریسنده دکل نهر فرات سواحلنده یازلدقلرینی ارائه ایلر. اولا بونلر ایچنده بر چوق تعبیرات کلدانیه موجوذدر. ثانیا بر مصرلی هیچ بر زمان دیەمزکه آق دکز دنیانك غرب طرفندەدر. بونی آنجق بر آثوری سویلیەبیلور. بو کتابده تعریف اولنان مناظر طبیعیه واحوال طوپوغرافیه هپ آثور قطعەسنه عائد اولوب مصره بکزەمزلر. بونلر برطاقم روایات متوارثەدرلرکه مزاپوتامیا

حكمدارلرینك کتبخانه‌لرینی تشکیل ایدن والیوم حفریات واقعه‌ده کشف ایدلمکده بولنان طوغله‌لر اوزرنده مطبوع کونه یفورم خطوطی میاننده تفصیلاتنه انتظار اولنمق شایسته‌در. تأمین اولندیغنه کوره خطوط مذکوره‌ده طوفانه دائر برروایت کشف اولنمشدر بیله. روایات سائره‌نك دخی بوصورتده کشف اولنه‌بیله‌جکاری قویاً مأمولدر. ایشته حضرت عزیر خلقت عالم و سائره‌یه دائر اولان روایاتی شومنابع ومئاخذ آثوریه‌دن اقتباس ایلمشدر. آدمك بالچقدن و حوانك دخی آدمك قابورغه کمیکندن خلق اولندقلری وحوانك حیه طرفندن اغفال ایدلدیکی روایات قدیمه‌سی هپ بو صورتله اقتباس ایدلمشلردر.

شوراجقده اخطار ایتملی یز که :

— حضرت حوا حضرت آدمك بر قابورغه کمیکندن خلق اولندیغنه وحتی بوندن طولایی انسانك صول طرفنده برقابورغه کمیکی اکسیك ایدوکنه دائر

کتب اسرائیلیه‌دن کتب اسلامیه‌یه دخی انتقال
ایلمش بولنان روایته متعلق قرآن کریمده
بر صراحت کوره‌مدك . هم ده همان بر ختم
ایدر جه‌سنه تحری ایلدیکمز حالده بویله بر
آیت صریحه بوله‌مدیغمز کبی معنی شناس
بعض قارئین کتاب اللهه صوردیغمز حالده
دخی اویله بر آیت صریحه خبر آله‌مدق .
حضرت آدمه بر زوجه ویرلدیکنه دائر
اخبار قرآنیه چوق اولوب «انت وزوجك»
جملهٔ عطفیه‌سنه پك چوق یرلرده تصادف
ایدلدیکی حالده بوکا دائر اولان روایت
توراتیه‌یی تصریح ایدر بر آیت واضحه
بوله‌مدق . انسانك صول طرفی قابورغه
کمیکلرندن بر یسنك نقصان اولدیغی مسئله
سنه کلنجه علم تشریحك مدخلی اولا

« اوستهئولوژی » یعنی علم احوال عظامه واقف اولانلر هانیا بر انسان قدیدینی امعان ایله تتبع ایدنلر بداهةً ومادةً کورلر بیلورلرکه انسانك صول طرفنده برقابورغه کمیکی ناقص اولمیوب ایکی طرفك کمیکلری دخی عددجه مساویدرلر. قرآن کریمك اخباراولیندن هانکیلرینی نقل وهانکیلرینی رد ایدرك هانکیلرینی تعدیل وتصحیح وهانکیلرینی دخی سکوت ایله اهمال بیورمقده اولمسنه پك اعتنا واهتمام ایله دقت ایتملیدر. زیرا برعاقل واصول دینه بحق واقف اولان برعالم شو احوال عمومیه‌یی نظر انتقاد ومحاکمه‌سندن خلاصه ایلدیکی زمان شو حقیقت کبرایه پك قولای واصل اولورکه بز مسلمانلرجه معتقد اولدیغی اوزره حق

سبحانه و تعالانك حضرت آدمی تعلیمی
مسئله‌سی مبدأ حقایق اولوب آندن صکره
ایشلك ایچنده قاتلمش اولان برچوق روایات
غیر مؤسسه ایسه انسانلرك کندی معمولی
کندی مجعولی اولوب بونلرده بولنه بیله جك
سخافتدن حقیقت اولیه‌نك تغیری لازم کلمز.
بر حقیقت یوز روایت سخیفه‌نك ایچنده
بولنسه آنلرك عدم صحتلرینه قاپیله‌رق جمله‌
سیله برابر او حقیقتی دخی انکار ایدیویرمك
درایه‌رك دیدیکی کبی متعمق و محقق اولان
بر منتقد ماهره یاقشمز. مقصود اصلی حقیقته
وصول اولدیغنه کوره بو خصوصده پك
صبرلی وغیرتلی و اهتماملی اولمق منتقدك اك
بیوك شانیدر. سوزی ینه درایه‌ره ترك
ایدیورز. دیورکه:

— ایشته بعض حیواناتك اسامیسی وكرو-
بیلرك آتشین قلیجلری وطوفان و سفینهٔ نوح
و سطح زمینی قوروتان روزكار و بابل قلەسی
و اوراده اختلاف السنه وسائرەیه دائر اولان
روایات قدیمه دخی هپ بوصورتده سفر تكوینه
كیرمش اولوب حضرت عزیر اصل یهودیلر
تاریخنه آنجق سفرمذكورك اون برنجی بابندن
بدأ ایله كیرشمشدر. بعدما تاریخ عمومی یه عائد
اولان احوالدن صرف لسان ایدرك یالكز سام
بن نوحك تاریخیله اشتغال ایلمشدر.

اخطار ایتملی یزكه :

— درایەرك یوقاروكی فقرەده تعداد
ایلدیكی مسائلدن بعض حیوانات عجیبه اسا-
میسی و آتشین قلیجلی كروبیلر وبابل قلەسی
و اوراده اختلاف السنه مادەلری دخی
قرآن كریمده مذكور ومصرح اولمیوب
كتب اسلامیه بونلرهپ كتب اسرائیلیەدن

انتقال ایلمشلردر. مفسرین کرام رحمة الله علیهم اجمعین افندیلرمز حضراتی بو نقل وروایتده بلاشبهه نیات خالصه یه تابع اوله‌رق معلومات بشریه‌یی توسیع ایچون بو یوله کیتمشلردر. اماروایات مذکوره‌نك صحت قطعیه‌سی اصلا ادعا اولنه‌میوب باخصوص که دین ایله علوم آره‌سنده منازع فیها اولان نقاطك برچوغنی دخی بونلر تشکیل ایتمکده کورلدیکی حالده مفسرین حاضره ومستقبله‌نك بو نقطه‌لر اوزرنده اهمیت حاضره‌یه کوره ادارهٔ افکار واقلام ایلیه‌جکلری ده آشکاردر. سوزده ینه درایه‌ر دوام ایدییور. دییورکه:

— دوق دارژیل «انسان قدیم» نام کتابنده بو مسئله حقنده غایت رنکین برروش افاده ایله دییورکه: «سام بن نوح فامیلیاسنك سلسله‌نامه‌

« سنده یالکز اسملر کور بیورز. اسملردن بشقه
« هیچ برشی کورمیورز. صاحب اثر (یعنی
« حضرت عزیر) بوندن بشقه برشی یاپمیور
« و بوندن یعنی اوزمانلر دنیا اوزرنده موجود
« اولان میلیونلرجه فامیلیالر میاننده یالکز بر
« قاچ فامیلیانك سلسلهٔ توارثنی اخباردن بشقه
« برشی یاپمق ادعاسنده‌ده بولنمیور. انك ایچون
« توراتك بو بابلرنده بر چوق ذواتك توارث
« متتابعه‌سندن بشقه برشی کورمیورز. حال بوکه
« بوتوارثك دخی بلا نقصان وطوغریجه حکایه
« واخبار ایدلمش اولمسندن امنیتمز قطعیمیدر؟
« بوذوات قاراکلق بر پرده‌نك اوکندن متتابعاً
« کچیورلرکه او پرده‌نك آرقه‌سنده نه‌لر کیزلی
« اولدیغنه دائر بزه هیچ برشی سویلنمیور.
« مع هذا بعض کره اوپرده‌نك براز قالقار کبی
« اولدیغنی کوره‌رك آنك آرقه‌سنده پك قدیم
« زمانلردنبری دوام ایده‌کلن بعض احوالی خیال
« میال کور بیورایسه‌ك ده احوال‌مذکوره‌نك
« صورت صحیحه‌سنی کوره‌میورز. یالکز تصور

« ایدییورزکه بو پردەنك آرقەسندە بر طاقم
« احوال حیاتیه تحرك ایتمکده‌در. برطاقم صدالر
« دخی ایشیدییورز. فقط یالکز میاه کثیره
« صدالری کبی که اوزاقدن اوزاغه‌بزه قدر واصل
« اولدقلری حالده حقایق بر صورت واضحه‌ده
« مستبان اوله‌میور »

اخطار ایدرزکه :

— قونت دارژیلك بسط ایتمکده اولدیغی اسامی قادین ارکك بیك قدر اسملر اولوب بونلردن قرآن کریمده یالکز ابراهیم و اسحق و اسماعیل و یعقوب و یوسف و موسی و هارون وعزیر کبی سکز اون دانه‌سی مذکور اوله‌رق باقیسی مهملدرلر. اسامیٔ مذکوره‌نك بیانمسنده حکمت دینیه نقطهٔ نظرندن بر منفعت اولسه ایدی کتاب قدیمده تصریح بیوریلورلر ایدی.

بو يله بر منفعت و اهميتك بولنديغى ايشته قونت دارژيل و درايه‌ر كبى منتقدلرك انتقادلريله دخى تأييد ايليور. «كتاب الٓهى» عنوان حكمت بيانه شايسته اولان بر كتاب بر عائله‌نك تاريخ توارثى اولمق اهميتندن البته بالاتر بولنمق ضرور ياتدندر. بونلر او قدر عادى و ساده شيلردركه انتقادات مهمه اثناسنده بونلرك قاله آلنمسنى تنزل عدايلمك دخى مهام ايله مشتغل اولانلر ايچون استكثار اولنه‌ماملىدر. ينه درايه‌ر ديوركه:

— هو يفلد ايله برابر بن دخى اينانورم كه اسفار خمسه‌نك منابع ومآخذ مختلفه‌دن بالاقتباس تركيب اولنمش بولنمسى حقيقتنك كشفى عهد عتيقك ودها طوغريسى بتون علم دين ايله تاريخ دينك مزيت تاريخيه‌سنى تعيين نقطهٔ نظرندن غايت مهم ومعتنا بر كشفدر. باخصوص انتقادات ادبيه

ساحه‌سنده میدان اولان الك جدی واك كوچك كشف دخی بوعد اولنه‌بیلور. فرقهٔ مخالفه نه‌دیر ایسه دیسون بو كشف الیوم عموم انسانیتك میدان اشتغالنه كیرمش و بر دها دنیاده یالكز بر منتقد قالنجه‌یه قدر بو میداندن چیقمیه‌جغی دركار بولنمشدر. الیوم عمومه شامل اولان حقایق علمیه انوار یله منور هیچ برقارء بولنه‌مزكه بو مسئله‌ده حقیقته وصول ایچون بی‌طرفانه برنظر ایله تدقیق ومعاینه‌یه كیرشسونده اسفار خمسه حقنده‌كی احكام عتیقه‌نك نفوذندن كندینی قورتارمسون.

اخطار ایدرزكه:

— كتب مذكوره‌نك احكامی نزول قرآن ایله منفسخ اولدیغندن قارئین اسلامیه‌نك اسفار خمسه مسئله‌سنه بو درجه‌لره قدر اهمیت و یرلمكده بولنمسنه تعجب ایده‌جكلری دركار ایسه‌ده بو بحث علومك خرستیانلق ایله مجادلاتی میداننده حقیقهٔ

الك مهم اولان مسائلدندر. آنی درایه‌رك افادات آتیه‌سی ده كوستره‌جكدر. دیورکه :

— شو سوزلرمز اوزرینه تورات غیرتكارانی متهیج اولورلر. دیرلركه : « اونه ؟ بو كتابلری « بالكلیه ترك ایتمكمی لازم كله‌جك ؟ اعتراف « اولنه‌جقمی كه زلهٔ آدم مسئله‌سی بر روایت « قدیمه‌دن عبارتدر ؟ اكر اویله ایسه خرستیا- « نلغك الك مقدس اس الاساسی اولان تخلیص « نوع بشر مسئله‌سنی ده ترك ورد وانكار ایتمك « لازم كلور » بو مسئله اوزرنده كمال جدیتله دوشونمكلكمز ایجاب ایدر. ایلك زمانلرنده نصرانیت هركس طرفندن قبول اولنه‌رق جهانی فتح ایدرجه‌سنه انتشار ایلدیكی صره‌ده بو اس ایمانی بك آز طانیمقده ایدی. بوندن مقدم ترتولیه‌نی كوردك كه « مدایح نصرانیه » سنده بو كیفیتدن بحثه بیله لزوم كورمامشدر. زلهٔ آدم و تخلیص نوع بشر مسئله‌سنك خرستیانلقده اساس ایمان عد ایدلمسی « نیوستیق » ارباب رفض والحادی

آره‌سنده تولد ایلمشدر . اسکندریه‌ده‌کتب حکمت
نصرانیه‌سی بومسئله‌یی قبول ایتامشدر . آباء کنیسائیه
بومسئله‌یی برنجی درجه‌ده‌کی مسائل دینیه میانه
اصلا قاتمامشلردر . بونك الیوم حائز اولدیغی قوت
واهمیت آنجق سنت آنسه‌لم زماننده (مومی الیه
انکلتره‌ده قانتوربری دسپوطی اولوب ۱۱۰۹
سنه‌سنده وفات ایلمشدر) حاصل اولمشدر . مشهور
یهودی عالمی فیلون زلهٔ آدم مسئله‌سنك بر تمثیل
اولدیغنی سویلیور . اوریژه‌ن دخی بوکا مجازی
نظریله باقیور . الیوم پروتستان مذاهبندن بعضلری
بومسئله‌یه یاری حقیقت ویاری مجاز معناسی ویرمکله
برابر مسئلهٔ ایمانیه نقطهٔ نظرندن اوقدر اهمیتی
اولدیغنی اعتقادنده بولنیورلرکه بوندن طولایی
غیرت نصرانیه اربابی نزدنده بلکه‌ده شایان
مؤاخذه کوریلورلر . بونلر حضرت حوایی اغفال
ایدن حیه‌دن مقصود شیطان اوله‌بیله‌جکنی درمیان
ایدییورلرکه یالکز مسئله‌نك بوقدرجق بر تعدیلی
بیله شواس الاساس ایمانك رنکنی دکشدیره‌جکی
درکار دکلیدر ؟

اخطار ایدرزکه :

— قرآن عظیم الشانده حضرت آدم وحوایی زله یه سوق ایدن آنجق شیطان اولدیغی «فازلهما شیطان» صورت صریحه سیله موضح و مصرحدر. بعده مفسرین اسلام افندیلرمز حضراتی توراتلرده بو ازلالك یلان طرفندن ایقاع ایدلدیکی صراحتنی کوره رك شیطانك حیه صورتنده حضرت حوایه تقرب ایلدیکی طرزنده تفسیر بیورمشلردر. شمدی یه قدر بیك یرده سویلندیکی و بوراده دراپه ر طرفندن بتکرار اشارت ایدلدیکی اوزره شمدیکی خرستیانلغك اس الاساسی زله آدمدن عموم نوع بشر مسؤل ومتهم ایکن حضرت مسیحك بعثت وفداسیله نوع بشرك او مسؤلیتدن

قورتارلدیغی مبناسی اوزرینه مؤسس بولندیغندن بو مسئله خرستیانلغك اكا ویردیکی اهمیتدن تجرید ایدیله‌جك اولور ایسه خرستیانلق تا اساسندن صارصلمش اولور. بو مسئله‌نك حکمت اسلامیه نقطهٔ نظرندن صورت تلقیسنه کلنجه: بو قصه دخی قصص سائره کبی برقصه‌در. قصه‌نك صورت ظاهره‌سنه نظراً نقطه‌سی نقطه‌سنه معنای حقیقیسنه حمل اولنمسی دخی مفسرین کرام حضراتندن بك چوقلری نزدنده ملتزم دکلدر. هله حضرت آدمك حضرت حوا ایله برابر بو زله‌دن طولایی استغفار ایده‌رك استغفارلری نزد الهیده مقبول اولدیغی آیات صریحهٔ قرآنیه ایله خبرویرلمش و بناءً علیه بوندن نوع بشره هیچ برمسؤلیت

و تهمت انتقال ایتمیوب حضرت مسیح
روح اللهك بویولده قربان ایدلمش اولمسی
طرف قرآندن تصدیق اولنمقشویله طور-
سون بالعکس رد ایدلمشدر. زلهنك ماهیتنه
گلنجه مفسرین کرامدن برچوقلری بونك
معنای مجازیسنه قائل اولدقلری کبی متصوفین
کرام افندیلرمز حضراتی بو نقطه اوزرنده
متفقدرلر. زیرا قرآن کریمده حضرت آدم
وحوانك ممنوعیتی یالکز «هذا الشجرة»
دیه بر آغاجه تقربه مخصوص اولوب او
آغاجك ماهیتی معین اولمدیغی کبی بغدای
وانجیر والما ویا سائر بر آغاج اولمسی حقنده
ده اقوال مفسرینده اختلاف واردر. بر
شئ مختلف فیه اولدقدن صکره اقوال
متخالفهنك هر بری طوغری اولمقده

ويا اولمامقده عيني احتمالی حائزدرلر. حال
بوكه متصوفين كرام حضراتی حضرت آدم
وحوانك وقوع زله‌دن اولكی حاللری بر
صفوت معصومانه‌دن عبارت اولوب زله‌نك
ايسه ميوهٔ خشكوار زوجيتدن تذوقلريله
او صفوت معصومانه‌دن خروج ديمك
اولديغنه ذاهب اولمشلردركه الده بولنان
توراتلرك اخبارى دخی بوذهابی تأييد
ايلمكده‌در. زيرا بعدالزله حضرت آدمك
وحوانك كنديی چپلاقلقلرندن خبردار
اوله‌رق ياپراقلرايله تستره لزوم كوردكلری
ده بيلديريليور. اما وايغجر و بغدای كبی
ميوه‌لردن اكل ايتمكده انسانی كنديی
چپلاقلغندن خبردار ايده‌جك بر قوت بر
خاصيت بولنه‌بيلورمی؟ يالكز شو تأمل

ملاحظه كفايت ايلركه بو قصه مجازه محمولدر. ايلك صفوت معصومانه صبيانك رجوليت ونسوانيتلرندن خبردار اولميه‌رق بناءً عليه تستره دخي لزوم حس ايتمدكلري زمانك معصوميتنه مشابه اولوب تستر لزومنك حسي دخي زمان بلوغلرينه مخصوص احوالدن اولديغي كبيدر. حتى بو حكمت خفيهٔ الهيه‌ده انسانلر ايچون نسل برتربيه‌نك مقصود اولديغي بيله جزؤي تأمل ايله كوريلوب اكلاشلمقده‌در. اوايسه زوج وزوجه‌نك بربرينه محرميت تامه‌سي وامرتقربك مباح اولمسي ايله برابر بوكيفيتك شايستهٔ ستر واخفا بر كيفيت اولمسي « والله اعلم بالصواب » تعليمندن عبارتدر. هرحالده بو مسئله‌نك خرستيانلر

نزدنده حائز اولدیغی اهمیتك یوز بیكده بریسی نزد اسلامده موجود دكلدر. ینه درایه‌رسوزده دوام ایدیور. دیورکه :

— خرستیانلق کنیسا سنك بو کتابلری مدافعه وظیفه سی کبی بربار کرانی استحماله کندیسنی مجبور کورمسی و بو صورتله کتب مذکوره‌نك حاوی اولدقلری تناقضات وسهویات مسئولیتنه اشتراك ایلمش بولنمسی شایان تأسفدر. بو وظیفه اولسه اولسه یهودیلره عائد اوله‌بیلورایدی. زیرا روایات مذکوره آنلر نزدنده وجود بولمش و خرستیانلغه‌ده بونلری آنلر نقل ایلمشدر. بوندن زیاده شایستهٔ تأسفدر که برتنقید سطحی یه بیله ذره‌قدر مقاومتی ممکن اوله‌میان اسفار خمسه علوم حقیقیه‌نك میزان ومحکی دیه قبول ایدلمش اولسون. باخصوص بو کتابلرك ماهیتلری نه‌دن عبارت اولدقلرینی بزه کوستروب اوکرتنلر خرستیانلغك دشمنلری ده دکلدرلر. بالعکس ینه رجال کنیسائیه‌دن متدین ومعتقد آدملر اولوب اکثریسی مراتب کنیسائیه‌نك الك یوکسکلرینه صعود ایلمشلردر.

اخطار ایدرزکه :

— درایه‌رك بو سوزی کنیسا هیئتنك
بر عادت مرعیه‌سنه مقابل بر جواب مقدر
درکه اوعادت دخی کندی علیهنده هرکیم
بر مؤاخذه‌یه کیریشه‌جك اولورایسه کنیسا-
نك « اوبزم دشمنمزدر. دشمن طرفندن
تصدیق وتحسین سوزلری بکلنه‌مز یا ؟ »
دنیلمکده بولنمسندن عبارتدر. ینه درایه‌ر
کلامده دوام ایدیور. دیورکه :

— برطرفدن پروتستانلر توراتلری حقیقت
کبرا اولق اوزره تلقیده اصرار ایلدکلری اثناده
دیکرطرفده قاتولیکلر پاپانك لایخطیلکنی اعلان
اسبابی تهیئه ایله مشغول ایدیلر. کنیساغیرتکارانی
جواباً دیه‌بیلورلرکه بولایخطیلك یالکز دینه عائد
معنویات حقنده‌در. فقط بونك حدودینی هانکی
خط ایله تحدید ایده‌جکلر؟ « اومنی‌سیانس » یعنی
« علم کل » یالکز برنوع مسائله حصر ایدیله‌مز.

لایخطیلك دیمك دخی تمامی تمامنه اومنی سیانس دیمکدر. اوت « ایتالیان خرستیانلغی » دنیلمك لازم كلن خرستیانلغك مبانیٔ اساسیه‌سی قبول ایدلمك ایجاب ایلر ایسه لایخطی بر پاپا قبول ایتمك اواساسك مقتضیات منطقیه‌سندن اولور. بویله بر مسئله‌نك عقل وحکمته کلیاً مغایرتندن دخی بحثه حاجت قالمز. یالکز پاپالق مقامنك تاریخنی بیلمك یعنی بومقامه كلن ذواتك ترجمهٔ حاللرینی اوقومق کافیدر. تاریخ مذکور حکومات دنیویه‌نك دوچاراوله‌بیله‌جکی خطیئاتك مثاللرینی وتراجم احوال مذکوره بشریتك دخی مستعداوله‌بیله‌جکی معایب وجنایاتك انواعنی ارائه‌یه کافیدر. لایخطیلك قانوننك رسماً اعلانی علوم و حکمتله منور اولان قاتولیکلرك عمومیتله قبولنه قطعا مظهر اوله‌بیلمسی محتملاتدن دکل ایدی. عقل سلیمه بوقدر مغایر وعند العقلا بودرجه‌لرده مستنفر اولان برمسئله‌نك لایق اوله‌جغی وجهله بو لایخطیلك مسئله‌سی دخی مدهش مخالفتلره دوچار اولدی. بك چوق ذوات حکم ایتمشلردرکه اکر برطرف

ایچون لایخطیلك احتمالی تخطر ایدیله بیلور ایسه
اوطرف دخی اولسه اولسه عمومی بر قونسیل
اوله بیلور. حال بوکه عمومی قونسیللر دخی کند-
یلکلرنجه متفق اوله‌مامشلردر. باخصوص برطاقم
ذوات اخطار ایتمشلردرکه بعض کره قونسیللر
پاپالری دخی تخطئه ومؤاخذه ایدرك عزللرینه
قدر رأی ویرمشلردرده پاپالرك هر درلو نفوذی
بونلره مقاومت ایده‌مامشلردر. پروتستانلرك
« لایخطیلك کنیسانك هیئت عمومیه سنده‌در دیه
ایتدیککز دعوی هانکی براهین ایله ثابتدر؟ »
سؤالنی قاتولیکلره صورملری حقسز دکلدر.
باخصوص که نصرانیت کنیساسنك حقیقت وعمو-
میت صورتیله یالکز برقونسیلده اولسون اجتماع
ایلمش بولنمسی ثابت ومحقق دکلدر. هم حقیقت
دنیلن شیئك اکثریت آرا ایله بولنه بیله جکی واقلیت
آراده بولنه میه جغی نه‌دندر؟ قاچ دفعه واقع
اولمشدرکه یالکز برتك آدم بتون انسانلره قارشو
حق وحقیقت کندیسنده اولدیغنی اثبات ایده-
بیلمشدر. کشفیات جسیمه ومهمه‌نك کافه‌سی هپ

بو نقطه‌یی میدان وضوحه قویمقده‌درلر.

دیرزکه:

— اشبو لایخطیلك مسئله‌سی تازمانمزه قدر قاتولیك مبانیٔ ایمانیه واعتقادیه‌سنه ادخال ایدلمامش اولدیغی حالده عن ١٨٤٦ الی ١٨٧٨ پاپالق ایتمش اولان متوفی طقوزنجی پی مبانیٔ اعتقادیه‌یه یکیدن بعض شیلر علاوه‌سنه موفق اولدیغی صره‌ده بوکا دخی موفق اولمشدر. بو مسئله زمانمزه عائد وقوعاتدن اولدیغی جهتله بونك لهنده علیهنده یازلمش اولان بر چوق شیلری اوقومشزدر. اسکی زمانلرده اولسه ایدی بو مسئله‌نك علیهنده بولنانلر اعتراضات واقعه‌لرینی اوقدر سربست اوله‌رق یازه‌میوب هر معترضك فکری کندی قیود خصو.

صحیفه‌سنده محفوظ قالور وچوق زمانلر صکره
آنجق میدانه چیقه‌بیلور ایدیسه‌ده اشبو
اون طقوزنجی عصر میلادینڭ ثلث اخیری
اثناسنده بتون اوروپا و آمریقا ارباب قلمی
مطالعات مخصوصه‌سنی اعلانده مختار بولند-
قلری جهتله هرکس دوشوندیکی شیلری
یازمشدر. حتی مسئله یالکز قاتولیك عالمنه
منحصر دخی قالمامشدر. یالکز پروتستانلر
قاتولیکلکه اعتراضاً بو مسئله‌یه اشتراك
ایتمکله دخی قالمیوب دینلی دینسز ارباب فکر
وحکمتك عادتا کافه‌سی اشتراك ایلمشلردر.
بو مناظرهٔ عمومیه میاننده ارباب فکر
و حکمتك وحتی پروتستانلرك دکل آقاتو-
لیکلرك بیله اذعان صاحبی اولانلرڭ انسان
اوغلندن بریسی ولوکه پاپالق مقامنده

بولنسون سهو وخطادن سالمیت ادعاسنه
قیام ایده جك اولور ایسه کندیسنه بشریتك
فوقنده بر موقع تعیین ایتمش اوله جغنی
یازمشلردر. او زمانلر عثمانلی محررلری
ایچنده تمیز ایلمش بولنان بر ذات «انبیاء
کرامدن بیله زله‌لر صدوری هر دین ومذهب
نزدنده مسلم ایکن بشریت عادیه درجه‌سنده
بولنان بر آدمك سهو وخطادن مصونیت
ادعاسنده بولنمسی پك غریبدر» طرزنده
بیان مطالعه ایلمش ایدی. اوزمان شو
سوزی پك بگنمش اولدیغمز ایچون
حافظه‌مزده قالمش. فقط طقوزنجی پینك
بو دعواسنی بر قونسیله قبول وتصدیق
ایتدیرمسی اصلا دوچار مشکلات اولمامشدر.
زیرا بو مسئله اوته‌دنبری پاپالق مقامنك

مطمح نظری اولوب اوزمانلر ایسه پاپالق
مقامی هم حکومت روحانیه وهم ده حکومت
جسمانیه‌یی جامع ایدی. یعنی ایتالیا دولتی
هنوز روما ولایتیله آنك اطرافنده بولنه‌رق
پاپالق حکومت جسمانیه‌سنه تابع بولنان
سنجاقلری ضبط و ایتالیا اتحادینه الحاق
ایلمامش ایدی. حکومت جسمانیه دیمك
عادتا برقراللق برایمپراطورلق ایدی. بناءً
علیه او حکومته تابع بولنان یرلرده هیچ
برپاپاس تصور اولنه‌مز ایدی که پاپانك بویله
براملنه مخالفت ایده‌بیلسون. بوندن ماعدا
فرانسه‌ده دخی اوچنجی ناپولیونك تشکیل
ایتمش اولدیغی حکومت ایمپراطوریه موجود
ایدی. بو ایمپراطورلغك مستغنیٔ تفصیل
وتذکار اولان صورت و کیفیت تشکلی

قاتوليك مذهبنه و بنـاءً عليه پاپالق مقامنه زياده‌سيله تعلق وارتباطی مستلزم اوليور ايدی. بونك ايچون طقوزنجی پی برزماندن بری فرانسز كنيسـالرنده منحل اولان مناصب روحانيـه‌يی هپ شـو لايخطيلك مبنای اعتقـادينی قبوله تقرب ايدن ذواته توجيه ايتديريـور ايدی. اسـپانيا و آلمانيا و آوستريا توجيهات روحانيه‌سی‌ده بويله بر نفوذ التنده وقوعه كليور ايدی. الحاصل بو مسئلهٔ مهمه‌نك مذاكره‌سی ايچون عقد اولنان قونسـيله دعوت ايديلن اعضانك كافه‌سی ذاتاً مقاصد دنيويه‌لرندن طولايی بو لايخطيلكه موافقت ايلمش بولنان ذواتدن انتخاب اولنديلر. او حالده ده پاپا جنابلری نائل امل اولمقده مشـكلات چكمـديلر.

شو قدرکه قونسیلده بوکا دائر ویریلن حکم
پاپالق مقامی ایچون منفعتدن زیاده مضرتی
موجب اولدی. زیرا پاپاچلق وراهبلك
صفتنی حائز بولنانلرك بیله برچوغی بو
قراری نفرتله تلقی ایدەرك خلقك ایسه
بیکده بری بیله قرار مذکوری تحسین
ایدەمیوب کمال نفرتله تلقی ایلدیلرکه اوزمانه
قدر پاپانك حکومت جسمانیەسندن چندان
مشتکی اولمیان قانولیکلر اسباب کثیرۀ
سائرەیه علاوةً بو مسئلەنك دخی کوستردیکی
سببیت اوزرینه ایتالیانك التحاق وتوحد
فرقەسیله برلشدیلر و تمام فرانسه و آلمانیا
محاربەسی نتیجەسنده فرانسەده حکومت
ایمپراطوریەنك تبدلی مسئلەسی میدانه
چیقار چیقماز پاپانك حکومت جسمانیەسنه

تابع اولان یرلر اهالیسی ایتالیا قرالی ویقتور آمانوئلی دعوت ایدرك ذمام اداره‌لرینی آنك النه تسلیم ایلدیلر. ذاتاً پاپالق مقامی بو بولده‌کی ادعالر ایله بتون قاتولیکلرك نفرتنی جلب ایلمش بولندیغندن صوڭ سنه‌لرنده کندی حکومت جسمانیه‌سنی کندی قوهٔ عسکریه‌سیله محافظه‌دن ده عاجز قاله‌رق فرانسه‌دن بر قول اردو جلب ایتدیرمش وحکومت جسمانیه‌سنی او واسطه ایله محافظه ایتدیرمکده بولنمش ایدی‌ده نهایت بو فرانسز قول اردوسی دخی کیرویه آلندیغی زمان پاپالق حکومت جسمانیه‌سی محافظه‌سز قالمش ایدی. ایشته بو نقطه نظراً پاپالق مقامی شو لایخطیلك موفقیتندن طولایی مادةً متضرر اولوب معنی و روحانی اولان

جهته گلنجه بونده‌کی قازانجینك دخی یوز
گوله‌یوه‌جك بر قازانج عد اوله‌بیله‌جگنی
هیچ بر عاقل تسلیم ایده‌مز. زیرا کنیسا
اربابندن بیله یالکز مقاصد مادیه ودنیویه
طالبلری بوقراری تصویب ایده‌بیلوب
بشقه‌لری حالا تصویب و استحسان ایده‌
مدکلری کبی قاتولیك مذهبنه سالك اولان
خلقك بیکده طقوز یوز طقسان طقوزی
بولایخطیلك مسئله‌سنی قاتولیکلکك الك یکی
ذلی عد ایلمکده‌درلر . حقیقتك اکثریت
آرا ایله بولنه‌بیلوب بولنه‌میه‌جغی مسئله‌سنه
گلنجه امور دینیه‌نك او یله پارلامنتولرده
رأی طوپلامق صورتیله تقریری حکمت
لازمیه‌یه کلیاً مغایردر . شمدیلرده بعض
ارباب مفرطه اربابی « اجماع امت » سو-

زینی بعض مغالطات وسفسطیاتده دیللرینه
طولامشلر ایسه‌ده آنك حقیقت وماهیتنی
بیلمیه‌رك بطلان اوزرینه دعوالرینی بنا
ایلمكده‌درلر. اسلامده «كانبیاء بنی اسرا-
ئیل» و «ورثة العلما» عنوانلریله تمییز
ایدلمش وقرأن كریم طرفندن دخی امتیاز
«هل یستوین» ایله بالتمیز «والراسخون
فی العلم» تقدیر الهیسنه مظهر اولمش
بولنان علمای كرام میاننده اعصار اولیهٔ
اسلامیه‌ده برطاقم مجتهدون راسخون
كلمشلردركه آنلر كتاب اللهدن سنن سنیه‌دن
اجماعدن قیاساتدن ممكن ومیسر اوله‌بیلن
اجتهادلری ثمراتیله احكام لازمه‌یی تعیین
ایلمشلردر. بوقدرت علمیه ونیات صافیه
وسالمه‌لریله برابر هیچ بریسی لایخطیلك

دعواسنده ولنميوب ائمهٔ اربعه حضراتی کبی
میلیونلرجه نفوس اسلامیه طرفندن مقتدا به
وامام اولمق مقبولیت جهان بهاسنه مظهر-
یتلری ایسه مجرد خلقك اختیار وقبولی
صورتیله وقوعه کلمشدر . اتباع ایلدیکی
حکمت اساسیه بوندن عبارت بولنان
بر مسلمانه فلان یرده مقیم بر ذاتك یکانه
مقتدای جهان اولمسی وهرنه دیه جك
اولورسه قبول ایدیلوب اتباع قلنمسی تحت
مجبوریتده بولنه جغی سویلنه جك اولسه
او مسلمان بویله برشیئی ممکن دکل ذهننه
صیغدیره میه رق بونی اکر طاتسز بر لطیفه یه
حمل ایتمیوب ده جدیتنه اینانه جق اولور ایسه
بویله بر سوزی سویلیانك مطلقا نقصانیٔ
عقلنه قائل اوله جغی شبهه سزدر . اعتقاد

دنیانڭ شیئك برطرفدن اجبار اولنمسی یعنی
برکیمسه یه «سن مطلقا شو یله دوشونه -
جکسڭ» دینلمسی بر مسلمانڭ عقلنه
صیغدیریله بیله جك مواددن اولمیوب مسلمان
اعتقاد ایده جکی شیلری حسن قبول تامی
ایله اعتقاد ایلر . ذاتاً اعتقادیاتده حسن
قبول تامه مظهر اولمیه جق برشی بولنمزکه
اعتقادنده تردد ایدلسون. هرحالده قاتولیك
مذهبنك شو مسئله سی کندی اربابنی نه
درجه لرده دوچار حیرت ایلمش ایسه
بونك بر مسلمانده موجب اوله جغی حیرت
آنك برقاچ بیك مثلنه بالغ اوله جغی درکار -
در . ایمدی هر مؤمن مسلم کندی مبانیٔ
اعتقادیه سیله برده ادیان سائره نك مبانیٔ
اعتقادیه سنی شو یولده مقایسه ایدرك مسلمان

اولدیغی ایچون حق تعالی حضرتلرینه حمد وثناسنی تزییدایلرایسه حقیقةً قدرشناسلق کوسترمش اولور . درایه‌ر اشبو سکزنجی بابی دخی شو وجهله رسیدهٔ حد ختام ایده‌رك دییورکه :

— اشبو لایخطیلك مسئله‌سی کبی مسائلی علم وحکمت بریوله افراغ ایده‌مز . دینیاتده حقیقت کبرا نره‌ده اولدیغنی تعیین ایله اشتغال ایلمیه‌مز . حقیقت کبرا توراتلرده‌میدر پاپا جنابلرنده‌میدر یوقسه قونسیللرك النده‌میدر علم وحکمت بونی حکم ایتمز . هرکس حقنده کندیسی تسلیم ایتمش اولدیغی کبی کندی حقنده دخی شوحق وصلا . حیثك تسلیم اولنمنی ایسترکه علوم دخی کندینه مخصوص اولان حقیقت کبرایی کندیسی بولوب تعیین ایلسون . تاریخك دائرهٔ وقوفی خارجنده بولنان روایاته اعتبار ایتمز وقونسیللرده و یریلن اکثریت آرایه اسناد اهمیت ایلمز و بر آدمك لایخطیلك دعواسنده بولنمسندن طولایی تنقید ومحا

كه‌سنی زمانه و ازمنه‌نك عقل و اذعاننه حواله‌دن بشقه
بر شی دیمزایسه بوكا تعجب ایتاملیدر. زیرا علوم
یالكز بشقه‌لری حقنده دكل كندی كشفیاتی حقنده
دخی بو درجه‌لرده بی‌طرفدر. انجذابات عمومیه
قانونی كبی كشفیات مهمه‌نك آثار ظاهره و طبیعیه‌یه
توافق ایتمدیكی كوستریلورایسه علوم اصلا عناد
ایتمیوب دها طوغری اولدیغی اثبات ایدیلن شیئی
قبول ایدر. آنك كوردیكی كتاب انجق كتاب
طبیعتدر كه صحایفی هر كسه مكشوفدر. كندی
احكامنی نشرایچون قوهٔ جبریه‌یه انكیزیسیونلره
فلانلره احتیاجی یوقدر. اغراض و مقاصد دنیویه
آنك یاننه بیله یناشه‌مز. غیرت تعصب نه‌در
بیلمز. بر یوزیله اشتغالی بر یوزنده كوریلن
آثار قدرتك حسن و مكملیتندن وكوك یوزیله
اشتغالی دخی آنی تزیین ایلیان شموس و عوالم
بی‌نهایه‌دن عبارتدر.

بز دخی بو بابی شو سوزلر ایله رسیدهٔ
حد ختام ایدرك دیرز كه:

— بزجه حقیقت كبرا توراتدن.

عبارتدر دیه اصلا حکم اولنه‌مز. تورات حقنده بوکون بزم کندی حکممزدراپه‌رك خبر ویردیکی وجهله مستشرقلرك نظریاتی تماميله قبولدن عبارت اولوب بزدن اول اسلاملك توراتی نصل تلقی ایلدکلرینی کوسترمك ایچون دخی محرفیت تورات و انجیل مسئله‌سنی بعدالاخطار ابوالفدانك تاریخندن فقرهٔ آتیه‌یی نقل ایدرز که یدی سکز یوز سنه‌لك برفقرهٔ تاریخیه‌نك درجهٔ اهمیتی محتاج تفصیل دکلدر. ایشته ابوالفدا دیورکه:

« یهودك کتابی توراتدر. تورات اسفار « خمسه‌نك مجموعندن عبارتدر. خلاصه‌سی « حضرت موسایه نازل اولان الواحه « مشابهدر. توراتده جنت، جهنم، قیامت،

« حشر، نشر ذکر اولنمامشدر. آنده ذکر
« اولنان مکافات، مجازات هپ دنیویدر.
« عبادته، طاعته بدل اعدایه غالب کله‌-
« جکلری، چوق زمان عمر سوره‌جکلری،
« وسعت رزقه نائل اوله‌جقلری وعد و تبشیر
« اولنمقده و معصیته مقابل‌ده اعدایه مغلوب
« اوله‌جقلری، قوراق، ظلمت، غبار،
« موت، امراض و سائره مثللو آفات ارضیه
« و سماویه‌یه معروض بولنه‌جقلری خبر
« ویرلمکده‌در. توراتده ذم دنیا، زهد،
« تقوی ذکر اولنمدیغی کبی برصلات معلومه،
« برعبادت معقوله دخی ذکر اولنمامشدر.
« تورات هپ بطالتلری، لعبیات، لهویات
« کبی سفاهتلری امر ایدر. تورات برچوق
« غریبه‌لری‌ده اخبار ایلر. ازجمله گویا

« حضرت يعقوبك اوغلی « روبيل »
« پدرينك جاريه‌سنه زنا ايتمش ! پدری ده
« بو چيركين ايشه واقف اولمش ! كذلك
« نبی مشار اليهك جاريه‌سندن اولمه اوغلا-
« نلری پدرلرينك قادينلريله زنا ايدرلر
« ايمش ! يوسف بو ايشدن خبردار اولمش !
« بعده كيدوب باباسنه سويله‌مش ! كذالك
« حضرت يعقوبك اوغلی يهودا نبوتی
« زماننده كويا بنمیه‌زك اوغلنك قاريسنه
« زنا ايتمش ! : اجرت زنا اوله‌رق ده
« من بوره‌يه بر اوغلاق ويره‌جكنی وعد
« ايلمش ! وعمامه‌سيله مهرينی رهن مقامنده
« اكا ويرمش ! بعده اوغلاقی كوندرمش
« ايسه‌ده من بوره آندن حامله اولمش اولد-
« يغندن بحثله نه رهنی تسليم ايتمش نه‌ده

« اوغلاغی قبول ایلمش ! بونك اوزرینه
« یهودا غضب ایدوب من بوره‌نك احراق
« بالنار ایدلمسنی امر ایتمش : فقط صوکره‌دن
« آنك فی الحقیقه کندی کلینی اولدیغنی
« اکلانجه من بوره‌یی عفو ایلمش ! ایشته
« تورات بونلر کبی نیجه غرائبی متضمندرکه
« بز آنلرك هپسنی ذکردن استحیا واعراض
« ایلدك .»

بزجه حقیقت کبری انجق قرآن عظیم الشاندر . قرآن عظیم الشان بزه کافیدر . زیرا علوم اولین و آخرینك پرنسیبلرینی حاویدر . حتی درایه‌رك درمیان ایلدیکی علوم پرنسیبی دخی او میانده داخلدر . حق سبحانه وتعالی حضرتلری علوم مذکوره ایله اشتغالی کتاب کریمنده بزه امر ایتمشدر .

بو اشتغال شخص واحدك يد انحصارنده دكلدر. زيرا « وفوق كل ذى علم عليم » قانونى جاريدر. مقصد ونيتى خير وسلامته معطوف اولمق شرطيله اشتغالات علميه سنده واصل حقيقت اولانلر شويله طورسون دوچار خطا اولانلر بيله مأجوردر. بو كتاب كريم نازل اولديغى كوندن بوكونه قدر هر هانكى قومك عروة الوثقيسى اولمش ايسه جمله سنك علومدن امتناعنى دكل علوم ايله اشتغالنى مستلزم اولوب كندى زماننده اول هر علمك درجه سى نه ايسه آنى برقاچ قات اعلادن ماعدا بعض علوم جديده نك كشفنه دخى يوللر آچمشدر. نه قرآندن ونه ده آنكله اجتهاد واجراى احكامدن طولايى هيچ برقوم انكيزيسيون اعتسافاتنه تقرب

ایده بیله جـك دكل آ میلیونده بر قسـمنه
مساوی طوتیله بیله جك اعتسـافه دوچار
اولمامشدر. مسلمان اولوب ده طوغریدن
طوغری یه قرآنه تابع اولان اقوام دكل آ
مسـلمان اولمدقلری حالده ذمت شریعت
شریفه ده بولنان قوملر بیله قرآن نامنه اویله
بر اعتسـافی هیچ بریرده هیچ بر وقت
كورمامشلردر. ایشـته تاریخ میداندهدر.
برمثلی وارایسه كوسترملیدر. قرون اسلامیه
ظرفنده ممالك اسلامیه ده سفك دماء وقوعه
كلمش ایسه یاهلاكو و تیمورلنك كبی بازبارلرك
ویاخود بعض طوائف ملوك كبی توره دیلرك
شدائد وحشـیانه سی اثری اوله رق وقوعه
كلمشدر. شریعت شریفه ایسه آنلری تصویب
شـویله طورسون دنیاجه منعنـه قدرتی

يتـديكى قدر غيرتله بواحوالك مجـازات اخرو يه‌سنى دخى كندى صحـايف حقيقت بياننده اوارباب وحشته ارائه‌دن بر آن خالى قالمامشـدر. الحمدلله على الاسـلام. كفانا كتاب الله .

نزاع علم ودین

محرری

نیویورق دارالمعارفی معلملرندن

ژ. و. دراپه‌ر

اسلام و علوم

محرری

احمد مدحت

معارف نظارت جلیله‌سنك رخصتیله

(ترجمان حقیقت) مطبعه‌سنده طبع اولنمشدر

درسعادت

۱۳۱۸

طقوزنجی باب

(حکومت کائنات خصوصنده‌کی تباین)

درایه‌ر اشبو طقوزنجی بابده بسط و تمهید ایلیه‌جکی موادی بروجه آتی خلاصه ایدییور :

کائناتده اجرای حکومت مسئله‌سنی ایکی صورتله تصور قابلدر . — برنجیسی بو حکومتك بر تصرف الٰهیدن عبارت اولمسی — ایکنجیسی بو حکومتك برقانونه تابع بولنمسی — پاپاس طائفی برنجی صورتی تصویب ایدرلر — ایکنجی صورتی قبول ایتدیرمك ایچون وقوع بولان تشبثلرك خلاصه‌سی — جملهٔ شمسیه اوزرنده جاری

اولان قانونی کپلرك کشف ایتمسی — حکیم
مومی الیهك اثرلری حکومت پاپائیه طرفندن
منع اولنمسی — قوت فلسفه‌سنك اساسنی
داونچینك وضعی — غالیله‌نك حکمت میخانیقیه
قانونلرینی کشفی — بو قانونلری نوتونك اجرام
سماویه حرکاتنه بانطبیق جملهٔ شمسیه‌نك بر
اقتضای ریاضی ایله اداره اولندیغنی اثبات ایتمسی
— بونتایجی هرشیلك بتون کائناته تعمیمی
— نه‌بولوسلر حقنده کی افکار — کنیسانك
اعتراضی — کرهٔ ارضك خلقتنده قانونك احکامی
جاری اولدیغنك براهینی — حیوانات ونباتات
صنوفنك تکاملنده دخی حکم قانونك مرعیتی
— حیوانات ونباتاتك خلقت صورتیله دکل
تکامل صورتیله یاراتلدقلری — مرعیت قانونك
ملل بشریه تاریخ ترقیسنده دخی کورلمسی
— پروتستان مذهبلرندن بعضلری نزدنده بو
فکرك قسماً قبول اولنمش بولنمسی .

(اخطار) شومواد مندرجه خلاصه

سنك دلالتلرندن اکلاشیلیور وایلروده

ایدیله‌جك ترجمه‌لردن دخی ممهداً کوریلوب
اکلاشیله جقدرکه درایه‌رك کیتدکجه اهمیت
مندرجاتنی آرتدیردیغی ابوابك الك مهمی
بوبابدر. بوبابده پروفسورجنابلری کائناتك
کرك خلقتی وکرك تصرف وحکومتی برخالق
ذیشاندن مستغنی اولدیغی تخیلاتنده
بولنان فلاسفه‌نك او وهم وخیالی اوزرینه
بنای افکار ایلیه‌جکدر. آنك سوزلرینی
ترجمه‌یه باشلامزدن اول شواخطاری
درمیاندن مقصودمز اشبوطقوزنجی بابك
مواد مندرجه سنده‌کی اهمیته لایق ومتناسب اولمق اوزره قارئارمزك دهاشمدیدن
احتیاطلی طورانملرینی تنبیه ایلمکدر. واقعا
بتوفیقه تعالی وتقدس درایه‌رك هرمسئلهٔ
فلسفیه‌سنه مقابل ایراد ایلیه‌جکمز ملاحظات

فيه‌دن عندالقارئين تحقق ايده‌جكی وجهله
حكمت اسلاميه‌مز بوبابك حاوی اولديغی
اعتراضاتدن مهاجماتدن دخی بالكليه
مصوندر. بو اعتراض ومهاجمات دخی محضا
خرستيانلق كنيساسنك الوهيت و ربانيت
حقنده بدعت محضه نوعندن اوله‌رق
تشكيل ايلديكی عقيده‌لر عليهنه ترتيب
اولنمش شيلردر. انجق بر لطيفهٔ مخصوصه
اولمق اوزره خبر ويره‌جكزكه خالقدن
استغنا اس باطلی اوزرينه مبتنی بولنان
اوهام وتخيلاتی اشبو طقوزنجی بابنده
زمين اشتغال اتخاذ ايلمش اولان
پروفسور درايه‌رك كنديسی بو حكمت
باطله‌يی حقيقةً قبول ايتمش اولانلردن
دكلدر. كتابك دها ايلروسنه طوغری

ایرادایلیه‌جکی مسائلدن قطع نظر کتابنك
مبدئندن بورایه قدر کرك نصرانیتك
اوائلنده‌کی صافیت و حقیته و کرك
اسلامیتك واجب تعالی وتقدس حقنده‌کی
اعتقاد وایماننده کوریلن خالصیت ونزاهته
دائر سویلمش اولدیغی سوزلر وکنیسانك
بو صفوت وخالصیت و نزاهت وحقیتدن
بالآخره تباعد ایلمش اولمسندن طولایی
یاغدیردیغی سرزنشلر کوسترمشدرکه
درایه‌رك کندی مسلك حکمتی وجودواجبه
قائلیت وقناعتدن هیچ ده بعید دکلدر. یالکز
صفات الٰهیه‌یه خرستیانلغك علاوةً اسناد
ایتمش اولدیغی برچوق شیلره معارضدر.
بوحالده کندیسی اوروپانك سائر یوزلرجه
وحتی بیکلرجه آله شناسان حکماسی کبی

تماميله موحد ومنزه برذاتدر. نقط صفات
الٓهيه‌يه ضميمةً وحقيقت اجابه مغايرةً
كنيسانك اسناد ايلديكى شيلرايله محضا
كندى منافع و اعراض دنيويه‌سنى تأمينه
چالشـوب فى‌الواقع اسنادات مذكوره
اوزرينه بالاستناد نوع بشرك باشنده
بر بلا اولوب بيكلرجه سنه دوام دخى
ايلمش بولنمسيله مسالك متنوعهٔ حكمت
سالكلرينك كافه‌سى مجرد كنيسايى آرتق
غائب ايتمش اولديغى قوتك تكراراستردادى
احتمالندن دخى محروم ومأيوس ايتمك
ايچـون آنك تصور ايتـديكى ربوبيتى
انكاره قـدر واردقلرينى درايه‌ر بو مهم
اثرنده سكوت ايله كچشديرەميه‌رك شـو
مبـاحثى سرد ايتمشدر . يوقسـه صورت

قطعیه‌ده منکر یعنی کائناتی یاراتان وکائناتده تصرف وحکومت ایدن بر قدرت بی نهایه‌نك وجودینه مباین اوله‌رق حکمادن عادتا هیچ بر کیمسه کورلمیوب مسئله یالکز او قدرت بی نهایه‌نك تعریف وتصویرنده‌کی اختلافدن عبارت قالمشدر . اوت اختلاف یالکز بو تعیین تعریفده‌در. نصل که اتفاق دخی کنیسانك تعریف ایلدیکی ربوبیتك قطعیاً غیرقابل قبول اولمسی نقطه‌سنده‌در. مباحث آتیه بومواد مهمه‌یی مکملاً تمهید وایضاح ایلیه‌جکدر. ایشته درابه‌ر بوتمهید وایضاحه بالمباشره دیبورکه :

ــــ بودنیاده تصرف وحکومت قضیه‌سنك ایکی درلو تأویلی واردر . بریسی علی الدوام وعلی الاستمرار حق تعالانك تصرف وحکومت عالم ایله مشغول اولمسی ودیکری دخی قانونك تأثیر

لایتغیردن عبارت بولنمیدر . پاپاس طاقمی دائما برنجی صورته میل ایده‌جکلردر . زیرا آنلرك وظیفه‌سی عبادت ودعا ایدیجی انسانلر ایله تصرف و اجرا ایله‌یجی حق تعالی آره‌سنده وساطتدن عبارتدر . آنلرك نزد الـٰهیده نفوذلری نه قدر چوق فرض اولنور وحق تعالانك اجرا آتی قبل الوقوع آنلره معلوم اوله‌بیله‌جکی حقنده‌کی ظن واعتقاد نه قدر قوت بولور ایسه خلق نظرنده‌کی اهمیت ونفوذلری دخی اوقدر آرتار . رومای قدیمده (یعنی رومانك بت پرستلك زماننده) پاپاسلق مقامنده بولنانلرك الك بیوك قوتی بالخاصه احوال مستقبله‌یی هاتفلردن استخبار وانسانلره اخبار ایتلری جهتنده ایدی . هاتفدن ماعدا ذبح اولنان قربانلرك احشاسنی معاینه‌دن وطیورك طیراندن دخی معنالر چیقاروب کویا معبودك انسانلر حقنده‌کی غضبلرینی تسکین ولطفلرینی تأمین ایچون خلقه قربانلر ذبح ایتدیرمك دخی مساعیٔ واقعه‌لرینك اساسی ایدی . رومای جدیدده (یعنی رومانك خرستیانلق زماننده)

ارباب كنيسا بو دعوالرى بو وظيفه‌لرى دها ايلرويه كوتورديلر . كندى توسطاريله حق تعالانك انسانلر حقنده‌كى معاملات مقدره‌سنى تبديله قدر مقتدر اولمق دعواسنه چيقمشديلر . نوع بشرى تهديد ايدن قضالرى بلالرى دفع ايتمك ونوع بشرى مسعود ايده‌جكندن طولايى آرزو اولنان الطاف الٓهيه‌يى جلب وجمع ايلمك اقتدارينى‌ده ادعا ايتديلر . بوادعالرينى اثبات ايچون خوارق اجراسنه قالقشديلر . يعنى طبيعتك لايتغير اولان ترتيب وانتظامنى تغيير وتعديل ايده‌بيلمك جسارتنى بيله كوزه آلديلر . بناءً عليه جهانده تصرف وحكومت امرنده احكامى بغير تغير جارى اولان قانونك الك بيوك دشمنى پاپاسلر اولمق بيهوده دكلدر . اشبو تصرف وحكومت قانونيه مسلك حكمتى پاپاسلرك رفعتنى تنزيل واهميتنى تنقيل ايديور كبى كورو- نيوردى آنك ايچون ! آنلرك ادعاسنه كوره انسانلرك رجالرندن نيازلرندن تقديرات ازليه‌سنى تغيير ايتمامك درجه‌سنده متأثر اولمامق شان

ربوبيته مغاير ايمش . تقدير ازلىيى محافظه‌ده مستمر اوله‌جق ربوبيت عادتا بارد وتحسس وتأثردن بعيد قالور ايمش . بناءً عليه پاپاس طاقمى تقدير ربانينك قابل تغيير اولديه‌جغى وقضا وقدرك حكمى هرحالده يرينى بوله‌جغى عقيده‌سندن پك زياده قورققده‌درلر .

بزديرزكه :

— يالكز شو برنجى نقره بر تأمل مخصوص وبردقت لايقه ايله اوقنور ايسه شوطقوزنجى بابك بتون موادمندرجه‌سى حقنده‌شمديدن برفكر اجمالى حاصل ايدلمش اولور . قارئلرمزك نظر دقتنى اول باول نقره‌نك صوك سطرلرى اوزرينه دعوت ايلرز . تقدير الٓهينك بهمه حال يرينى بوله‌جغى عقيده‌سندن قورقيلور ايمش . كنيسا اربابنه اجراى توسط ميدانى

قالمیه‌جق‌ده آنك ایچون ! اسلام ایسه قضا وقدره ایمانی مبانئ ایمانیه میانه ادخال ایتمکله ایشته‌بو حکمته قارشو کنیسا علیهنه وقوع بوله‌جق تعرضاتدن اسلامك مصون قاله‌جغی برامر محققدر . ایلرویه طوغری براز تمهیداته کیرشدیکمز زمان بوراده « تصرف الٓهی » تعبیر اولنانشی ایله « قانون » تعبیر اولنانشی آره‌سنده‌کی مناسبت دخی کوریله‌جك وحکمت اسلامیه نظرنده بونك ایکیسی بردیمك اولدیغی اکلاشیله‌رق اسلامیتك بوجهتدن دخی علویتی کندی کندیسنه میدانه چیقه‌جقدر . زیرا دراپه‌ر بورایه قدر « قانون » کلمه‌سنی یاپ یالکز ایراد ایلیور . آنی « طبیعت » ویاخود « ماده‌وقوت » کبی‌شیلر ایله هنوز

تقییدو تعیین ایتمیور. بو قانونك ماهیتنی تعیین
ایتدیکی زمان آنکله شمدی بوراده قلمندن
دوشوردیکی « قضا » و « قدر » کلمه‌لری
آره‌سنده‌کی نسبتی تدقیق ایده‌جکز وحکمت
اسلامیه‌مز اصطلاحانده کرك طبیعته
وکرك بشقه برشیئه اضافةً بر «سنة » کلمه‌سی
بولنوب بوایسه « ولن تجد لسنة الله تبدیلا »
یعنی « سنت الهیه‌ده اصلاً وابداً تبدیل
بوله‌مزسك » حکمیله تفسیر اولندیغندن
وبوده درایه‌رك او « قانون » کلمه‌سنه تعلیق
ایتدیکی « حکمی وتأثیری لایتغیر » جمله‌ٔ
توصیفیه‌سنك عادتا عینی کورلدیکندن
بو نقطه‌لر اوزرنده اجرا اوله‌جق مقایساتك
الك شدتلی منکر ومعترضاری دخی سکوته
مجبور ایده‌جکنی شمدیدن صورت قطعیه‌ده

امیدایلرز . بسط ایده‌جکمز شیلری هنوز
تمهیددن اول بوصورتده اخباردن مقصدمز
ایسه بوندن اول درج ایتمش اولدیغمز
اخطارك حکمنی تأیید وتقویه‌دن عبارتدر .
یعنی درایه‌رك اشبو طقوزنجی بابی وجود
واجبدن استغنا مسئله‌سی کبی اهم ابواب
ایکن حکمت اسلامیه‌نك متانتنه قارشو
بو اهمیتك هیچ منزله‌سنه ایمسندن دها
لطیف اولمق اوزره حکمت اسلامیه‌نك
برشمه‌سنه تعلق ایلەینه آنی اونسبتده تقویه‌یه
مدار اوله‌جغنی شمدیدن قارئلرمزه کو-
ستروب مندرجات آتیه حقنده‌اکا کوره
نظر دقتارینی آچملری اچون بو خبرجکی
ویرمکده‌یز . اما رومانك کرك بت پرستلك
وکرك خرستیانلق زمانلرنده‌دین اولولرینك

طاقندقلری طورەکلنجه بویله برشیئك مماثلنی اسلامیتده آرامق بالکلیه بیهوده اولهجغی محتاج تفصیل دکلدر . خرستیاناقده «قیلەرژه» وادیان قدیمهٔ سائرەده دیکر عنوانلرایله یاد اولنان هیئت کنیسائیه کبی برهیئتی اسلامیتده آرامق حقیقةً وبالوجوه بیهودەدر. اسلامده نه برشخص ونەده بر هیئت قوللر ایله حق تعالی وتقدس حضر-تلری آرەسنده توسطه وتقدیرات ازلیه وابدیەیی تغییروتعدیل زعمیله اجرای نفوذه قالقشمق غرابتنه دوچار اولمامشدر . ائمهٔ کرام حضراتی اجتهادات علمیەلریله احکام دینی تدوین بیوردقلری کبی علمای اعلام حضراتی دخی احکام شریفه‌مذکوره‌یی دائما امته تبلیغ ایدەکلشلر ایسەده بو خدمتلر

هیچ بر غرض و منفعت دنیویه یه مبنی
اولمیوب مجرد الله رضاسی ایچون ایفا اولنمش
وحالا دخی او نیت خالصه ایله ایفا اولنمقده
بولنمش اولان خدمات مبارکه‌دن اولدقلرینه
هیچ بر مسلمان شبهه ایتمامشدر. قیاس
ایدیله‌جك اولور ایسه نصرانیت عالمنده
هیئت کنیسا صنوف سائره‌دن پك چوق
زیاده رفاه ایچنده بولنه‌رق هله بالخاصه
قاتولیکلك عالمنده ارباب کنیسانك رفاهی
اسراف و سفاهت مرتبه‌لرینی بولدیغی
تاریخك اك مهم بابلرینی تشکیل ایامش
ایکن اسلامده علمای اعلام حضراتی
صنوف سائره‌دن زیاده التزام قناعتله
سفاهت و اسراف شویله طورسون
رفاهیتلریله دخی کندیلرینی مؤاخذه‌یه

امکان براقامشلردر. مذاهب اربعه‌نك
کافه‌سی حق اولوب عمل خصوصنده بونلردن
دیله‌دکلرینه اتباع امرنده امت دائماسربست
قالدیغی کبی اعتقـاد خصوصنه کلنجه بونده
عموم اهـل ایمـانك مذهبی اهل سـنت
والجماعت اولمغله هرکس ایمـاننی کندی
کندیسـنه محافظه ایتمك اسـلامك اساسی
اولمشـدر. بنـاءً علیه کنـاهلرندن توبه
واستغفار خصوصنده هرکس غفور رحیم
اولان حق سبحانه وتعالی حضرتلرینه عقلی
ایردیکی و دیلی دوندیکی وجهـله عرض
مناجاتده مختـار بولنمشـدر. بناءً علیه قضا
وقدر حق و فائده وضررلك هپ طرف الٰهیدن
کلدیکی محقق اولدیغی اعتقـادندن کندینی
متضرر کـوره جك هیچ بر هیئت هیچ

بر شخص اسلامده کورلمش اولمدیغندن
بوکبی احواله اعتراض یوللو مؤاخذاته
کیریشن حکمانك تعرضاتی دین اسلامه
اصلا تماس ایدهمز . شو ایضاحات اوزرینه
سوزی ینه درایهره ترك ایدییورز .
دییورکه :

— حال بوکه اجرام سماویهنك حرکات
منتظمهسی هرزمان اصحاب ملاحظهدن اولان
عقلایی درین درین دوشوندیرمکدن کیرو
قالمامشدر . شمسك طلوع وغروبی واکا تبعاً
کوندوزلر ضیاسنك تزاید وتناقصی وقمرك صفحاتی
ومواسمك تعاقبی و سیاراتك دور وحرکتی
وبونلره بکزهین دها بیکلرجه آیات وعجایب
شو کائناتده برانتظام متسلسل بولندیغنی بزه
کوسترمزده یانهیی کوسترر ؟ احتمال که انسانیت
ومدنیتك مبادیسنده احوال طبیعیهنك انتظام
جریاننه دقت ایلیهمیان فهم قاصر صاحبی

انسانلر کسوف شمس وخسوف قمر کبی سکرلک واقع اولان احوالدن طولایی شاشرمش قالمش اولسونلر . فقط کسوفلرک خسوفلرک دخی بر انتظامه تابع اولدرق وقوعلرندن اول زمان وقوعلری حساب ایدلکه باشلادقدن صکره بوخصوصده‌کی اعتقاد دخی یوز درجه قوتله تصحیح وتأیید ایلمشدر . بو یولده‌کی کشفیات هیئیه شو قاعدهٔ اساسیه اوزرینه مبتنیدرکه : قوانین طبیعیه اوزرنده هیچ بر کیمسه‌نك مداخله‌سی هیچ برزمان تأثیر کوسترمش اولمدیغی کبی هیچ برزمان دخی تأثیر کوسترمیه‌جکدر . مسلك طبیعیه سالك اولان فیلسوف تصدیق ایدرکه عالمده ظهور ایدن حالاتك کافه‌سی کندیلرندن اول موجود اولان بعض احوالك نتیجهٔ تأثیراتی اولدقلری کبی کندیلرندن صکره وقوعه کله‌جك برچوق حالاته دخی کندیلری سبب وقوع اولورلر . « قانون » و « تصادف » دنیلن شیلر مقتضیات میخانیقیه‌دن برر اقتضانك مختلف اسملرندن عبارتدر .

اخطار ایتملی یزکه :

— بوراده درایه‌رك بحثی تکـونات فلکیه‌یه قدر اوزاقلاندیرمسنه سبب ارباب کنیسانك افلاکی حاشا قرارکاه الـهی اولمق اوزره تصور وتصویر ایتملری قضیه‌سیدر. تکونات علـویه‌نك برقانون لایتغیره تابع اولدیغنی اثبات ایلرایسه تکونات سفلیه‌نك برقانون لایتغیره تبعیتدن منقطع اولمدقلرینی واوله‌میه‌جقلرینی اثبـات ایلمك دهـا قولایلاشـه‌جغی ایچون بوطریقی التزام ایلمشـدر . حتی نصرانیتدن اول اجرام سماویه‌ده الوهیت وربوبیت تخیل ایدن مذاهب باطله‌یی دخی بوضمنده رد ایدی ویرمش اولمق ایچون مومی الیهك شو التزا- منده برمناسبت زائده دخی کوریله‌بیلور. فقط

مسئلهٔ قدرةالله مسئله‌سی اولدیغی وبتون بو
تکوناتك عادت وسنت الٰهیه آثارندن عبارت
اولوب آنلرك ده لایتغیر اوللری مسئله‌سی
بولندیغی حالده اجرام سماویه‌یه قدر
تبعید فکر و ایصال خیال ایلمك
ضروریاتدنمیدر ؟ قدرت صانعیه نقطهٔ
نظرندن برجرم سماوی، برشمس ایله بر
ذرهٔ ارضیه‌نك نه‌قدر فرقی واردر؟ اعظم
اعاظم قدرت الٰهیه‌یی مبین نصل برآیت
ایسه اصغر اصاغر دخی ینه اوقدر الٰهیه‌یی
مبین اویله برآیت دکلمیدر؟ فقط دراپه‌ر
هب بو آثار عظمایی انظار اهمیته توصیه
ایدرك بحثنده دوام ایلیور. دیبورکه :

— قوپرنیقك وفاتندن تخميناً اللی سنه صکره
وورتمبرغ اهالیسندن اولوب قوپرنیقك مرکز

عالم شمس اولسندن عبارت بولنان مسلك
هیئیسنی قبول ایلیان کپلر تمامیله امنیت حاصل
ایلمش ایدی که سیاراتك شمس اطرافنده کی
حرکاتنده یکدیکریله برمناسبت وتعلق بولنوب
بولنمدیغی ویاخود حرکتلری بر کره طانندقدن صکره
نجوم سائره‌نك‌ده حرکاتنی استدلاله یول بولنه‌
جقدر. بو اعتقاد تام ایله کپلر سیاراتك ابعادی
ایله حرکتلرینی وهر برینك محرکارینك شکللرینی
وبو محرکاری بردفعه دورایچون محتاج اولدقلری
مدتلری تتبعه کیرشمش ایدی. التزام ایلدیکی
اصول تیشو براهه‌نك تتبعاتی کبی معروف
ومعلوم اولان ترصداتی فرضیات حسابیه‌دن
کاه برینه وکاه دیکرینه تطبیق ایده‌ ایده تکونات
ووقوعات ایله توفیق قبول ایتمدکاری کورلدکجه
آنلری بر بر بر آتمقدن عبارت ایدی. بو اثرنده
« چیلدیرمغه یاقلاشه‌جق درجه‌سنده ترصد
وحساب ایله اشتغال ایلدم » دیدیکی وجهله
عقللره صیغمامق درجه‌سنده صرف ایلدیکی
مساعی سایه‌سنده آخر الامر حسن نتیجه‌یه واصل

اولمشدر . چونکه ۱۶۰۹ سنه‌سنده « مریخ سیاره‌سنك حرکاتی » نام اثرینی نشر ایتمشدر . فقط برازصوکره سیارتك محرکلری برردائره اولمیوب قطع ناقص اولدقلرینی وشمسك بوقطع ناقصك دائما ایکی نقطهٔ احتراقندن برینده بولندیغنی وسیاره ایله شمس آره‌سنده‌کی شعاعلر اومسافه‌لری قطع ایچون صرف ایلدیکی زمان ایله متناسب ایدوکنی کشف ایلدی . بوکشفیاتی الیوم کپلرك برنجی و ایکنجی قانونلری دنیلن حکملری تشکیل ایتدیلر . سکز سنه صکره اوچنجی قانونی دخی کشف ایله بختیار اولدیکه اوده سیاراتك شمسه اولان بعد متوسطلریله مدت دور و حرکتلری آره‌سنده‌کی نسبت قانونیدر . بونی « بردور ایچون صرف اولنان زمانك مربعی محور کبیرك مربعیله متناسبدر » دیه تعبیر ایلدی . قوپرنیقك اصول هیئیه‌سنه دائر (۱۶۱۸) سنه‌سنده نشر اولنان بر کتابده مومی الیهك بوکشفنی اعلان ایدرك مشتری سیاره‌سی ایچون طوغری اولان

حکملر سیارهٔ مذکوره‌نك قمرلری ایچون دخی
طوغری اولدیغنی کوستریپور ایدی . بوندن
استنتاج اولندی‌که جملهٔ شمسیه‌یی تشکیل ایلیان
اجرام کبیره‌نك حرکاتی اوزرنده حکملری
جاری اولان قانونلر اجرام مذکوره‌نك اتباعی
اوزرنده ده اجرای حکم ایدرلر. کپلرك اشبو
کشفیاتی وکشفیات مذکوره‌نك مرکز عالم شمس
اولدیغنی اثباتی اوزرینه نوع بشرك افکارنده
شو قانون لایتغیر حقنده پیدا اولان اویانقلق
قاتولیك کنیساسنه فنا کورنمامك قابل دکل
ایدی. بناءً علیه « اندەقس » مجلسی قوپرنیقك
اصول هیئتی‌ده کپلرك آندن بالاقتباس یازدیغی
کتابی‌ده احکام توراته مغایردر دیه محکوم
ایلدی. ایشته بومناسبت اوزرینه‌در که کپلر
مجلس مذکوره تقدیم ایتدیکی اعتراضنامه‌ده
« قوپرنیقك ارضك شمس اطرافنده‌کی حرکاتنه
دائر اولان اصولی سکسان سنه‌دن بری ظهور
ایلمشدر. شمدی‌یه قدر آنی منع ایتامش ایدیکز.
بوکون اصول مذکوره‌نك طوغریلغی حقنده

بر طاقم براهین جدیده ایراد اولنیور. اویله براهین که اوزمانك کنیسا حاکملرینه معلوم دکل ایدی. شمدی سز براهین مذکوردیی جهانه کوسترمکه مانع اولیورسکز » دیمشدر.

اخطار ایدهلم که:

— اشبو طقوزنجی بابك موضوعنه نظراً علم هیئت تاریخندن مقتبس اولان شو تفصیلاته هیچده لزوم کورلمیه بیلور. حتی درایه‌رك اساس مقصدی وجود صانعه استغنادن عبارت اولمسنه کوره بو تفصیلات آنك مقصدی علیهنه برهان اوله‌رق دخی ایراد واحتجاج ایدیله‌جکدر. امااولجه دخی دیمش اولدیغمز وجهله درایه‌رك بویله‌یوکسکلردن طورانمسی عوالم علویه‌نك کنیسا اربابی نظرنده قرارکاه الٓهی اولمق اوزره تصور واختیار اولندیغی ایچوندر. معابدده‌کی

تصويراتده برطاقم اهل سما رسم اولنورکه
آياقلری يردن کسيلمش اوله‌رق طيران حالنده
کوستريلورلر. بعض تصويرلر دخی بلوطلر
ايچنده ارائه اولنورلر. بويولده‌کی تصويرلر
مندرجات کتبيه‌دن مقتبس اولدقلری دخی
محتاج اخطار دکلدر. بواحکام اقتضاسنجه
نصارانك کوزلری دائما سمت سمايه متوجه
اولديغندن درايه‌رو آنك غيرنده مشارکی
اولان حکمادخی بونظريانك کندی مقصود-
لری اولان نتايج ايله برکونه مناسبتی اولمديغنی
واوله‌ميه‌جغنی اثبات ايچون بحثی بوراره
دوکرلر. بناءً عليه تفصيلات مذکوره‌نك
بوراده حقيقةً لزومی اولمديغی حالده ينه
ترجمه‌لری يورغونلغنه قاتلانه‌جغمز کبی
قارئلرمز دخی قرائتلری يورغونلغنه قاتلا-

نمليدرلر . زيرا بو تفصيلات زائده‌يى طى ايده‌جك اولسه‌ق كويا اثبات حقيقت ايچون بونلر لابد ولاجرم ايمشلرده حقيقتك ثابت اوله‌مامسى ايچون بالالتزام طى ايلمشز كبى ظنلره ميدان آچيله‌بيلور . بزايسه درايه‌رك صحيفه‌لرنده نه اوقيورايسه‌ك تماميله ترجمه‌لرينى كنديمزه وظيفه ايدنمشزدر . ايشته سوزينك آره‌سنى كسمكسزين ديورکه :

— كپلرك معاصريندن هيچ بريسى هواره دائر اولان قانونه اينانمامشلر ايدى . بونلر آنجق نوتونك اصول هيئتى نشر اولندقدن صكره عموماً قبول اولنديلر . كرچكدر كه اوزمانلر كپلرك قانونلرينك اهميتى اصول فلسفه نقطهٔ نظرندن نره‌لره قدر واره‌جغنى كيمسه اكلايه‌مامشدر . كنديسى بيله بو قانونلردن بالآخره نه‌لر چيقاريله‌جغنى كشف وتخمين ايده‌مامشدر . دوچار اولدیغى خطالر دخى بو كشف وتخميندن نه‌قدر

اوزاق اولدیغنی کوسترمکده‌در . از جمله کپلر
فرض ایدر ایدی که سیاره‌لرك هر بری برخاصهٔ
ذکائیه مقری اولوب بش سیارهٔ کبیره محرکاریله
هندسه‌نك بش اشکال منتظمه‌سی آره‌سنده
بر تعلق واردر . مریخك محرکنی الك اول دائره
اولمق اوزره تلقی ایتمش ایکن مزعج وممدید
برسعی واهتمامدن صکره آنك قطع ناقص شکلنده
اولدیغنه یقین حاصل ایتمشدر . مکونات علویه‌نك
خلل پذیر اولمیه‌جقلری حقنده‌کی عقیدهٔ قدیمه
سوقیله ظن ایتمش ایدی که شکل دائره ارسطونك
حکمی وجهله مکملیته دلالت ایده‌جکندن بتون
حرکات علویه دخی دائره‌وی اولمق ضروریدر .
بوخطایه دوچار اولدیغندن طولایی بالآخره پك
زیاده متألم اولدرق بوعقیدهٔ قدیمه کندی عمرینك
برقسمنی هبا ایلمش بولنمسنه تأسفلر ایتمش
وقدیمدن بروحرمت ایدیله کلمکده بولنان عقیدهٔ
مذکوره‌یی بوزمق درجه‌سنده فکرنده‌کی قدرت
حکمتی اورته‌یه قویمشدر . برچوق مهم شیلرده
کپلر نوتونه تقدم ایتمشدر . ثقلت حقنده ایلك

افكار واضحه‌يى ويرن اودر . ديمشدركه :
« اجسامك كافهٔ ذرات متشكله‌سى ذرات سائره طرفندن تحريك ايدلدكارى مدت حال وقوفده بولنورلر. سقوط ايدن برطاشك ارضى جذب ايتمسندن زياده ارض اوطاشى جذب ايدر. زيرا اجسامك بربرينى جذب ايتمسى كندى حجملرينك جسامتيله متناسبدر. ارض قره شمديكى مسافه‌سنك اللى درت قسمنده برقسمى قدر تقرب ايده‌جك وقمر ايسه اومسافه‌نك اللى اوچ قسمنده برقسمى قدر ياقلاشه‌جقدر . جذر ومدك سببى جاذبهٔ قمردر . قمرك حركاتنده‌كى انتظامى اخلال ايدن شى دخى سيارات سائره‌نك آنى جذب ايتمسى قضيه‌سيدر »

بزدخى ديرزكه :

— معلم درايه‌رك شونقره‌سنده قارئلر- مزك معلوملرى اولمق لازم كلن برقاچ شى واردر. آنك برنجيسى كشف ايتديكى قانونلردن بالآخره نه‌لر چيقاريله‌جغنى كيلرك

تخمین ایده‌مامسی قضیه‌سیدر. بو مسئله‌مشکلات
حکمت الٓهیه‌دن اك کوچك برلمعه‌جق ایله
قلبنده‌محبت الٓهیه‌نوری اویانانلری کرکی کبی
تحییع برصورتده متأثر ایتمك لازم کلور.
اوت! کپلر وحقایق هیئیه‌یی کشف ایدن
سائر اعاظم ارباب‌رصد کندی کشفیات
هیئیه‌لرندن بالآخره نه‌لر چیقاریله‌جغنی
بیلمیورلر؛ یعنی اوکشفیات مهمه‌یی برطاقم
منکرلرك باطل دعوالری تمشیته‌مدار اتخاذ
ایلمك تزویراتنه دوشه‌جکلرینی تخمین بیله
ایتمیورلرایدی. آنلرعوالم‌علویه‌ده‌مجرد آثار
قدرت صمدانیه‌یی تتبع مقصد عالیسیله
بوتتبعات وتدقیقاته قویوله‌رق تظلم طرزنده
یازدقلری وجهله بعضاً چیلدیرمق درجه‌
لرینه‌تقرب ایدییورلروا کثریادماغ یورغو-

تأثیرندن باشلایوب کیده‌یورلر ایدی . کپلرك یجرد آثار صنع الهی‌یی تتبع غیرتنده بولنده یعنی معلم دراپه‌رك شو صورت مخصوصه‌ده ترتیب ایتمش اولدیغنی سوزلر بیله ستر ایده میورلر . کپلر، سیاره‌لرك هر برینی بر خاصهٔ ذکائیه مقرّی اولدیغنی فرض ایدییور ایمش !.. « فرض » دکل، بویله اعتقاد ایدییور ایدی . فقط دراپه‌رك « خاصهٔ ذکائیه » دیه‌برومه‌دن بر صورتده تعبیر ایتدیکی بر شیئك بز جه‌سی « فیض الهی » در . کائناتی طولدیران اجرام آره‌سنده بر مفاوضهٔ متقابله بولنمق من القدیم معتقددر . یالکز کپلر ایلك دفعه اوله‌رق اوزره بویله بر اعتقاده دوشمامشدر . حتی جرمدن جرمه انتقالی اعتقاد اولنان بو فیض یالکز اجرامك ماهیت مادیه‌لرینه تعلق ایله

قالیوب آنلرك سکنه‌سنه دخی تعلق پیدا ایده‌
دیه اعتقاد اولنور ایدی. بالخاصه سیاراتك
اجتماعی، قرانی، عودتی وسائره‌سی کبی احوال
موقعیه‌لرندن اشرف سکان ارض اولان
انسانلرك متأثر اوله‌جقلری اعتقادندن
«علم نجوم» دینلن کشف مستقبل علمی
تکون وتشکل ایتمش ایدی که مؤخراً میدان
ثبوتده تحقق ایلیان حقایق هیئیه اوزرینه
بو علم اسکی اهمیتنی غائب ایده‌رك طبیعیون
ومادیون وحقیقیون کبی فلاسفه نزدنده تا
علوم میته میانه آتلمش ایسه‌ده بالکلیه اعتبا-
رینی ینه غائب ایتمامشدر «آسترولوژی»
نامیله حالا اوروپاده برچوق کیمسه‌لر بونکله
اشتغال ایدرلر که احوال فلکیه‌نك اودرلو-
سندن انسانلر حقنده وقوعه کله‌بیله‌جك

تأثیرات بالکلیه بر محرمیت خصوصیه
دائره‌سنده قالمقله برابر برچوق سالنامه‌لرده
« پره‌دیقسیون دوتان» سرنامه‌سی آلتنده
بوسنه قوراقلق ویاخود یاشلق اوله‌جغی
وزلزله‌لر وبیوك فورطنه‌لر وقوعه کله‌جکی
ویاخود کلیه‌جکی طرزنده اخبارقبل‌الوقوع
نوعندن ویریلن خبرلرهپ او علمك بقیهٔ
آثاریدرلر. بوعقیده‌لر خطا ایمشلرده کپلر
اوخطایی صکره‌دن اکلایوب تصحیح
اعتقاد ایتمش ایمش. بحمده تعالی حکمت
اسلامیه اربابی بویله برتصحیح فکرایچون
کپلری بکله‌مامشلردر. کپلردن بیك سنه
اول « لایعلم الغیب الا الله » طغرای غرای
حقیقتی «کل منجم کذاب » برات حقیقت
آیاتنی تزیین ایتمشدر. کپلرك بوقدرتدقیقات

هیئیه ایله اشتغال ایتمسیله برابر بالآخره اوحقایقك نه باطل دعوالری ترویجه مدار اوله جغنی بیلمامسی مدقق مشارالیه ایچون شین دکلشاندر. الوهیت حقیقیه یه وقوف و آنی حسن اعتقاد ایله قبول خصوصنده کپار یالکز ده دکلدر. یونانك رومانك و آنلردن اول مصرك کلدانك فرسك هندك بالجمله حکماسی آله شناس اولدقلری اثرلریله مستدل اولوب فکر انکار آنجق متأخرین حکمادن پك آز کیمسه لری اضلال ایده بیلمشدر. بو اضلال دخی اطمئنان بال ایله اولمقدن بعید اولوب مجرد کنیسا علیهنه بغض ایله جبر نفس ایده رك التزام وارتکاب ایدلمش بر فضیحه در. ادنا بر ملاحظه ایله بو فضاحتك درجه سی تعیین اولنه بیلور.

مثلا دوشونیلورکه کنیسا اربابی کندیلرینی بین العبد والرب بر واسطه عد ایدییور ایسه و « بزم یریوزنده باغلادیغمزی کوك یوزنده حق تعالی دخی باغلاروچوزدیکمزی چوزر » ادعاسنه دوشیورلر ایسه حاشا وکلا بوندن شان الوهیته نقیصه اصابت ایده بیلورمی ؟ جداً حقیقت پرست اولان بر حکیم بویله برحالدن طولایی لسان مؤاخذه یی اومدعیلر علیهنه حواله ایدر . شان عالیسی منزهیت قطعیه دن عبارت بولنان ذات اجل واعلایه زبان درازلقدن اوتانور . بو حال سعدینك کلستانده کی مرشدومریدان حکایه سنه بکزر . مریدلر شیخك مرتبهٔ کرامتنی درجهٔ افراطه واردیریورلرایمش . شیخ بوادعاده بولنمد-

قجه بوافراطك مسؤليتی بالطبع اومدعی
مریدلرده قالور. پرهیه طاریلوب یورغانی
یاقمق نوعندن معدود اولان بو غضب
حکمای جدیده‌دن بیله بك آزینی اضلال
ایده‌بیلمشدر. وولتر «قانون طبیعی» سنده
وبوفون «تاریخ طبیعی» سنده ودیده‌رو
ودالامبر بر چوق مقالات و انتقادات
حکمیه‌سنده واسمنی تصریح ایتمیان برحکیم
«انته‌رپرتاسیون دولاناتور» یعنی «تفسیر
طبیعت» نام اثرنده وباخصوص مورخ
مشهور ماتن فرانسه تاریخنك اون التنجی
جلدنده فاسفه و فلاسفه حقنده کیرشمش
اولدیغی محاکمات وانتقاداتده وبرناردن
دوسن پیه‌ر «دیودان لاناتور» یعنی
«طبیعت ایچنده الله» نام اثر نفیسنده هپ

آله‌حقیقی بی طانیمشلر واول واجب‌الوجودك
موجودیت ازلیه ٔ وابدیه‌سنی ایمان و اکا
اسناد اولنان بر طاقم اوهام وخیالاتی
دفع ایله‌وظیفهٔ تنزیهی ایفا ایتمشلردر.
بونلر دخی هپ قوپرنیقلر کپلرلر نوتونلر
کبی کشافلردن استدلال حکمت ایتمشلردر.
اسمنی تخطر ایده‌مدیکمز براهل تشریح
« تشریح ایله بالاشتغال آنك دلالت ایلدیکی
حکمته واقف اولان منکراوله‌مز» دیمش.
علوم طبیعیه و ریاضیه تدقیقاتنده بحق
موفق اولانلرك هیچ بریسی طریق انکاره
آیاق آتمایوب بتون تدقیقات و تتبعاتی
باری تعالی وتقدس حضرتلرینك تنزیهی
نقطهٔ نظرندن یوروتمش اولدقلری اثرلرینی
تتبع ایله علانیت میدانه‌چیقار. درایه‌رك

بوسوزنده دها شمدیدن جالب سمع دقت
اولمق لازم کلن برفقرهٔ دخی کیلرك « اجسا-
مك کافهٔ ذرات متشـکله‌سی ذرات سائره
طرفندن تحریك ایدلمدکجـه حال وقوفده
قالورلر » سوزیدر. اوت اجسـامده اصل
اولان وقوفـدر. تحرك ایچـون برمحرکه
محتاجدر. قریبـاً کور یله‌جك که درایه‌ر
ایشته بومحرکه استغنا کوسترمکه چالشان
ضال ومضللرك ترویج افکارینـه خدمت
ایچون بو طقوزنجی بابی کشاد ایتمشـدر.
فقط موفق اوله‌میه‌جقدر. اجسـامك بر
ذره‌سی دیکری طرفندن تحریك ایدلمدکجه
قملدانه‌مامق حکمت طبیعیه‌جه مثبت ومحقق
بر کیفیتدر. یا او دیکر ذره کندی کندیسنه‌می
قملدانه‌جق ؟ اوده بشقه برذره وهلم جرا

هر ذره دیکر بر ذره طرفندن تحریکه محتاج اولدقلری کبی ایلك ذره دخی بر محرکه احتیاج کوستره جکدر که اودخی صانع تعالی و تقدس حضرتلریدر. بو ایضاحاتدن صکره نوبت کلامی ینه معلم دراپه‌ره ترك ایدیيورز. دییورکه:

— علم هیئتك تاریخ ترقیاتی ایچون اوچ بیوك دور تعیین ایتمك قولایدر. برنجیسی اجرام سماویه‌نك یالکز حرکات ظاهره و مرئیه‌لرینك ترصد ایدلدیکی دوردر. ایکنجیسی اجرام مذکوره‌نك حرکات حقیقیه‌لرینك و بالخاصه سیاراتده کوریلن حرکاتك ترصد ایدلدیکی دور اولوب بو ده قوپرنیق و کپلر دورلریدر. اوچنجیسی ایسه حرکات مذکوره‌نك تابع اولدقلری قوانین طبیعیه‌نك کشف اولندقلری دور اولوب بو ایسه نوتون دوریدر. بونلردن دور ثانیدن دور ثالثه صعود ایتمك ایچون ماکنه علمنك دینامیق

قسمنك تكملاتنه احتياج وار ایدی. بوفن ایسه آرشیمد واسکندریه مکتبی زمانلرندن بری ترك واهمال اولنمش ایدی. اوروپای نصرانیده ١٤٥٢ سنه‌سنده تولد ایلیان « لئونار ده‌ونسی » یه کلنجه‌یه قدر ماکنه علمنده ید طولی پیدا ایلمش هیچ بر آدم یوق ایدی. بوعلمك یکیدن تولدینی بعضیلرینك زعم ایتدکلری کبی لورد باقونه دکل موحی الیه لئوناردەونسی‌یه نسبت ایتملیدر. باقون علوم ریاضیه‌یی بیلمز ایدی. اما بونکله قالیوب حتی حکمت طبیعیه‌یه عائد مواده ریاضیاتك تطبیق غیرتی بیله استحقار ایلر ایدی. برطاقم براهین واهیه‌یه بالاستناد قوپرنیقك اصول هیئتی‌ده برطور تنفر ایله رد ایدر ایدی. غالیله تلسقوپلر ایله کشفیات عظیمه‌سنه موفق اولمقده ایکن باقون اوکبی آلتلرك تتبعات علمیه‌ده برایشه‌یارایه بیله‌جکلرینه شبهه کوسترر ایدی. بناءً علیه قوانین میخانیقیه‌نك کشفنی باقونه اسناد ایلمك تاریخ بیلمامك دیمکدر. آنك خیالات فلسفیه‌سندن هیچ

برزمان ذره قدر بیله مادةً استفاده اولنمامشدر . اوفلسفیاتی کیمسه استعمال ایتمامشدر . حتی انکلیزقارئلرندن بشقه همان کیمسه باقونك اسمنی بیله بیلمز. ایلروده لئونارده ونسیدن دهازیاده تفصیلات ایله بحث ایده جکز. هنوزطبع ایدلمامش بونان آثارندن ایکی جلدی میلانده وبر اوچنجی جلدی پارسده اولوب آنی اورایه ناپولیون بوناپارت کوتورمشدر . تخمیناً یتمش سنه لك بر فاصله دن صکره لئونار ده ونسی یه ستهون نامنده هولاندالی بر مهندس خیرالخلف اولمشدرکه توازن قانونلرینه دائر اولان کتابی ۱۵۸٦ سنه سنده طبع ونشر اولنمشدر. آندن التی سنه صکره دخی غالیله نك میخانیق کتابی نشر ایدلمشدر. « موتیلیته قانونلری » نامیله مشهور اولان ماکنه قواعد اساسیه سی ایشته بوایتالیان سایه سنده میدانه چیقمشدر . بو قانونلرك تأسسندن حصوله کلن تفرعات پك مهمدرلر. ظن ایدلمش ایدی که اجرام سماویه نك حرکتلری کبی برحرکت متمادیه مطلقا ولاینقطع کندیسنه برقوتك صرف وتطبیقی

ایله ممکن اوله‌بیلور. فقط غالیله‌نك برنجی قانونی دیبور ایدی‌که: بر جسم اجنبی طرفندن جذب وجر ایدلمیان هر جسم یا غیر متحرك بولنور، یاخود مستقیم بر صورتده حرکت ایدر. افلاكك مقدمات احوالنی اکلایه‌بیلمك ایچون بو قاعده‌یی کوزل اکلامق لازم کلور. یر یوزنده کوربلن حرکتلر برنهایته منتهی اولدقلرندن بز بوندن وقوف و سکون اجسامك شرائط طبیعیه‌سندن اولدیغنی استنتاجه مستعد اولورز. ایمدی اجسامك حرکتاندن ده سکوندن ده بی‌قید اولدقلری و بونلر هانکی حالده بولنورلر ایسه یکی برقوت آنلری اوحالدن چیقارنجه‌یه قدر الی غیر النهایه اوحالده قاله‌جقلرینی اوکرندیکمز زمان بیوك بر ترقی ایتمش اولدق. یر یوزینه عائد اولان اجسامك حرکاتنده بوقوت هوانك تماسیله بر دلکدن یعنی سورتوشمکدن عبارتدر. هوانك مقاومتی و بو دلك وتماس موجود اولمیه‌جق اولسه یر یوزنده دخی حرکتلرك ابدی اولملری لازم کلور. بر فضای خالیده متحرك اولان اجسام سماویه حقنده واقع اولدیغی کبی.

بز دخی دیرز که :

— بوقدر تفصیلاتدن صکره دراپه‌رك سوزی ایصال ایده‌جکی نتیجه ایشته شو صوك کلمه‌لردن اکلاشلمغه باشلایه‌جغی وجهله اجرام سماویه‌نك غیر قابل انکار اولان حرکاتی برقوهٔ تحریکیه‌یه احتیاجدن قورتارمق نتیجه‌سی اوله‌جقدر . واقعا شو کتابك ابتداسندن بورایه قدر برچوق مباحث متنوعه‌ایله فکرلرینی اعدادایلمش اولان قارئلرمز ایچون بومثللو مباحث انکاریه‌یی حکمت اسلامیه‌لرینه خلل کتورمکسزین اوقیوب ماهیت باطله‌لرینی نظر حکمتلرنده محاکمه ایده‌بیله‌جکلری خصوصنده امینتمز برکمال ایسه‌ده کویا کائناتك برخالقدن استغناسنی اثبات درجه‌

سنده مهم اولان شو یله بر بحثی ایالك
دفعه اوله‌رق تلقی ایدنلر ایچون کندی
احتیاطلرندن اول بزم بعض مقدمات
سردیله فکر ونظرلرینی تهیئه ایتمکلکمزه
هرحالده لزوم کورمکده‌یز . بر بحثی
بیله‌رك تلقی ایلمکده بیوك فائده واردر .
دشمنك حال وشانی بیلنمکسزین هجومنه
مقاومت ویاخود اکا هجوم ایتمك ایله
برده حال وشانی بیلینه‌ك مقاومت ویا هجوم
آره‌سنده‌کی فرق آشکاردر .

ایمدی معلوم اوله‌که نصارانك ربوبیت
والوهیتــه مجرد کندی نقطهٔ نظرلرندن
اسناد ایلدکلری نیجه صفتلر حکملر اوزرینه
الوهیتی حاشـا کندی قوهٔ اجرائیه‌لرندن
عبارت کوسترمك درجه‌لرینه وارملریله

اسرار خلقته احوال كائناته وحكومت جهانه
علومك درجهٔ ترقيسی نسبتنده وقوف پیدا
ایلمش بولنان حقیقت پرستان حکما
(الوهیت دینیلن شی کنیسانك تعریفی کبی
اولمق محال عقلی ایله محالدر . اویولده کی
برآله بت پرستلك زمانك معبودلری
درجه‌سنده بیله مستقل ومقتدر صاییله‌مز
اوبر آله دکل هیئت کنیسائیه‌نك آرزولرینی
اجرا ایله مکلف برخدمتکارکبی کورونیور.
حال بوکه عالم طبیعتده ایدیلن تدقیقاتك
نتایج حکمیه‌سی — تفهیم مرام ایچون
اصطلاحات اسلامیه قوللانیورز — جناب
رب العالمینك علی کل شیٔ قدر ولا یسئل
عما یفعل اولوب « ماتری فی خلق الرحمن
من تفاوت » استفهام انکاریسنه « ولن تجد

لسنة الله تبديلاً حقيقتيله مقابله یه لایق و اسنا-
دات بشریه نك كافه سندن منزه بر ذات اجل
واعلی اولمسی لابد و لاجرمدر) دیه كنیسانك
تصویر ایتدیكی الوهیتی رد وانكاره بحق
مجبور اولمشلردر . آنجق مباحثمزك دها
ایلرولرنده دها زیاده تفصیل ایدیله جكی
وجهله حكمای مشارالیهمك الڭ چوغی
كنیسانك تصویر ایتدیكی ربوبیتی طانیمامقله
برابر جناب واجب الوجودی انكار
وكائناتك برخالقدن برمتصرفدن استغنا-
سنی ادعا شویله طورسون بالعكس بوكا
اولان احتیاجی علم و معرفت بشریه
شانه شایسته اوله جق بر صورتده
تعیین ایده رك شو قدر كه بعضلری اوخالقت
وتصرفك « ناتور » یعنی طبیعتك و بعضلری

ایسه قوت وماده‌نك خواصندن اولدیغی
ظننه دوشمك كبی بالنسبه جزؤی خطالره
دوچار اولمشلردر . بونلرك شو خطای
جزؤیلری ایسه پك زیاده سهل الاثباتدر .
بر آرابه‌یی چكن باركیر اولدیغنی كوره‌رك
قوهٔ محركه باركیردن عبارت اولدیغی ظن
ایده‌نك خطاسی نه‌قدر جزؤی واوخطایی
اثبات نه‌قدر قولای ایسه بوده اویله‌در .
باركیره اوقوتك نره‌دن كلدیكنی تحری یه
كیریشوب ده موردن موروده انتقال ایده
ایده نهایت اصل قوت اول قوی ذوالكبریانك
قوتی اولدیغنی بولمق اهل تتبع و تحقیق
ایچون هیچ ده مشكلاتدن دكلدر . حكمانك
قسم كلیسی واجب الوجود حقنده شو اعتقاد
محققانه‌ده ایكن یالكز برقسم قلیل كنیسایه

اولان خصومت منتقمانه لرینی غیرت افراطه
قاپدیره‌رق اسنادات کنیسـائیه‌یی جرح
وابطال ایده‌جکز دیرایکن کلیت وقطعیت
درجه‌سنده انکار صرفه قدر یوللر آره‌مشلر.
درکه گویا اثبات مدعایه مدار اولمق ایچون
دخی خالقنده‌کی قدمه یا کلش معنالر ویرمك
وفطرت وطبیعتی علوم وفنـون نظرنده
حائز اولدیغی استعداددن زیاده بیولتمك وهر
دعواده تأویلات مبـالغه کارانه‌یه وارمق
کبی طفره‌فروشلقلره وسوزك دها طوغریسی
شارلاتانلقلره‌ده گیرشمشلردر. درایه‌رکبی
متفنن برحکیمك بویله « نزاع علم ودین »
کبی جدی ومهم براثرده بوشرزمهٔ قلیله‌نك
شواوهام وخیالاتی هیچ ده بحثه قاتماسی
پك ده لایق ایدیسه‌ده اوده کندینی براز

غیرت افراطه قاپدیرمشدر. « هر کیاهی که
از زمین روید. وحده لاشریك له کوید »
اساس حکمتی کافهٔ متفنین حکما نزدنده
مسلم اولوب زمینده آسمانده مکوناتومخلو-
قاتك اك کوچکندن اك بیوکنه وارنجه‌یه
قدرهر نوعی وهر نوعك هر فردی وهر فردك
هر جزؤی وجوب صانعه و وجود واجبه
شهادت قطعیه‌ده بولندقلری کبی بین المکونات
حرکات اجسام بویله برشهادت واضحه تشکیل
ایلمکده‌درکه منکرینك اصل بللرینی‌ده
ایشته بوشهادت قیرمقده‌در. آنك ایچون
منکرلراو لانجه قوتیله بوشهادت علیهنه هجوم
ایتمکده‌درلر. لکن نه عاجزانه ومسکینانه
بر هجوم که بالمغلوبیه رجعت قهقریه‌لریله
میدان مبارزه‌یی بالکلیه غائب ایتمکده‌درلر.

سیاره‌لرك كانون شمسدن صچرامش
بر ذره اولدقلری و نجوم سائره‌نك هر بری
بر شمس اوله‌رق آنلر دخی نیجه سیارات
واقماره مرکز اولمش بولندقلری واجرام
سماویه‌نك بربرینی جذب واوصورتله فضاده
توازن حاصل ایلدكاری علومك درجهٔ
حاضرهٔ ترقیسنه وعقل بشرك آز چوق
قبولنه موافق بر صورتده تأویل ایدیله
بیلدكاری حالده‌شو حركاتك قوهٔ تحریكیه‌سی
قدرة‌اللهدن بشقه كیم اوله‌بیله‌جكنی بردرلو
تأویل ایده‌مامشلر وایشته بو نقطه اوزرنده
بر انكار صرفی كوزه آلدیره‌رق دعوی
بلا دلیل صاحبی اولان مدعیلر منزله‌سنده
قالمشلردر. اكر قارئلرمز دراپه‌رلك یوقاروكی
سوزلرینی تكرار تخطر ایدرلر ایسه منكرینك

بو حال عجز ونتورلرینی مرتبهٔ بداهتده
کوررلر . یر یوزنده‌کی حرکاتك بر نهایته
واصل اولملری هوانك مقاومتندن و برده
اجسام متحرکه‌نك دیکر بعض جسملرده‌دلك
وتماسندن نشأت ایدر ایمش . طوغری !
ساعت رقاصی کبی ـ فقط ما کنه‌سز و کندی
کندیسنه ـ صاللانان جسم صاللاندقجه
هوایی یارمغه مجبور اولسه‌یدی و مربوط اولدیغی
دیکر جسمه تماس ایتمسه الی‌نهایه صاللانور
کیدر ایمش . بوده طوغری ! حکمت
طبیعیه بونلری بویله اثبات ایدر . فقط
فضاده‌کی اجسامك حرکاتی بویله دکل
ایمش . آنلر صرف بوشلقدن عبارت بر فضا
ایچنده بلا مانع ولا مزاحم سیر وحرکت
ایدرلر ایمش‌ده هر نه‌دن طولانی ایسه

بر کره باشلامش اولدقلری حرکتده الی نهایه
دوام ایده جکلر ایمش . ایشته بوراده
نظر واردر . فضانك اجرام متحرکه
ایچون مانعسز مزاحمسز اولدیغی نصل ادعا
اولنه بیلور که اجرامك بربرینی جذب
ایتدکلری ینه کندیلری طرفندن اعتراف
ایدیلیور . واقعا بلا مانع ولا مزاحم
حرکت ایدن برجسمك محرکی بر خط
مستقیم اولور . طوپ ویاتفنك آغزندن
چیقان بر مرمی جاذبهٔ ارض مزاحمندن
وارسته اولسه خط مستقیم اوزره کیدر
ایدی . هیچ مرکز ارضه میلانندن متولد
اولان قوسی رسم ایتمز ایدی . اما اجرام
سماویه دن هیچ بریسی حرکت مستقیمه ایله
متحرك دکلدرلر . مرکزده برقازیغه باغلی

اولان خرمن بارکیرلری کبی برحرکت
قسریه ایله متحرکدرلر . حتی مربوط
اولدقلری قازیق برده دکل ایکیدر . زیرا
هپسنك محرکی دائره دکل قطع ناقصدر .
ایکی قازیغه کوشك اوله‌رق باغلانان بر
ایپك نقطهٔ انکسارینه تبعیتله کزن و محرکنی
قطع ناقص اوله‌رق رسم ایدن برقورشون
قلمنك حرکت قسریه‌سی نه‌ایسه سیاراتك
حرکتی‌ده اودر . بویله مربوطاً مقیداً
سیروحرکت ایدن اجسامه «برفضای خالی
ایچنده حرکت ایدییورلر» دینیله‌بیلورمی ؟
حرکت کائناتك برمحرکدن استغناسنی ادعا
ایکی برهان ایله باطلدر . برنجیسی اول
دخی دیدیکمز وجهله ایلك حرکتی ویرمك
ایچون لازم کلان قوته احتیاج اولمسی

وایکنجیسی حرکات سیاراتك قسری بولنمسیدر. مادامکه بو حرکات بعض اجرامك دیکر بعضلرینی سوروکله‌مسی طرزنده بر حرکت قسریه‌در اوحالده ایلك تحریك هانکی جسمدن کلدیکنی بولوب آنك حرکتی اوزرنده تأمل وتتبع لازمدر. بو ایسه انجذابات عمومیه قانونلرینك کشف ایدلمش اولدقلری شوزمانده دخی هنوز میسر اولمامش بر موفقیتدر. برهونك آیواده هر برینك صاپلری طرفندن هونکی تشکیل ایدن دکنکه منجذب ومربوط اولدیغنی کوریورز. اکر بو هونکك آصلمش اولدیغی نقطه‌یی کورمسه‌ك آیوالر بر برینی طوتیورلر دیرز. اما ینه او انجذاب قانونلرینك یاردمیله دوشونیرزکه

بونلرك عمومنی طوتان مرکز انجذاب
نه‌سیدر؟ نه تحفدرکه پروفسور دراپه‌ر
اجسامك حرکتدن‌ده سکونندن‌ده بی‌قید
اولدقلرینی اعترافدن صکره بونلر هانکی
حالده بولنیورلر ایسه یکی برقوت آنلری
اوحالدن چیقارنجه‌یه قدر هپ اوحالده
قاله‌جقلرینی‌ده قولایجه درمیان ایدی
ویریبور . بوسوزی طوغری اولمق ایچون
او یکی قوته احتیاج کورمملی ایدی .
احتیاج کوریبور ایسه شمدیکی حرکت
ایچون دخی عن اصل برقوته احتیاج
بولندیغنی انکار ایتماملی ایدی . « عن
اصل » دیدیکمز اوقوت ایشته حصول
اصلی وازلیسنده‌بر « یکی قوت » ایدی .
آرتق بوقدر متناقض سوزلرله واجبدن

استغنا ادعاسنه قالقشمق حقیقةً بلا دلیل دعوی صاحبی اولمق دیمکدر . نوبت کلامی ینه دراپه‌ره ویرییورز . سوزینك آره‌سی کسیلمکسزین دییورکه :

— درجهٔ تضییقلری نه قدر اولور ایسه اولسون قواعد متعدده‌نك هر بری نتیجهٔ حاصله‌یی مشترکاً استحصال ایدرلر. فقط بونلرك نتیجه اوزرنده‌کی کیفیت تأثیرلری ینه یکان یکان مستقلدر. هر برینك نتیجهٔ حاصله اوزرنده‌کی تأثیری یکان یکان تصور اولندیغی زمان کویا دیکر قوتلر هیچ یوق ایمشلرده یالکز او تأثیری تصور اولنان قوت یکانه وار ایمش کبی تصور اولنور. مثلا بر مرمی بر طوپك آغزندن فرلادیغی زمان کندی ثقلتنه متناسب بر زمان ظرفنده اومرمی یره دوشر. طوپك آغزندن غایت شدتله دفع وانداخت ایدلدکده اکر بر آنده بیکلرجه قدم مسافه‌یه وارمش ایسه ینه اوآن ظرفنده او دانه اوزرنده ثقلتك تأثیری کویا طوپك

آغزندن بلا دفع ولا انداخت دوشی ویردیکی زماننکی تأثیرك عینیدر. ایشته ثابت اولیورکه نه‌قوت ونه‌ده تأثیری تغیر ایتمیور. یالکز هر قوتك تأثیراتی بربرینه ممزوج اولنه‌رق نتیجه‌یی اکا کوره حاصل ایلیورلر. اون یدنجی عصر میلادك نصف اخیرنده بوره‌للی وهوغ وهوکن نام حکیملرك آثاری تفهیم ایلمش ایدی که دائره‌وی اولان حرکتلرغالباً قانونلریله تعریف ایدیله‌بیلورلر. مشتری سیاره‌سنك قمرلرنده اولان حرکاتدن بحث ایلدیکی صره‌ده بوره‌للی بر قوهٔ الی المرکزیه‌نك بر حرکت دائره‌ویه‌یی نصل تشکیل ایده‌بیله‌جکنی کوسترمش ایدی. هوغ دخی بر جاذبهٔ مرکزیه تأثیریله بر حرکت مستقیمه‌نك نصل انحنا پیدا ایلیه‌جکنی میدانه قویمش ایدی. ١٦٨٧ سنه‌سی مهم بر تاریخدر. یالکز تاریخ علوم نقطهٔ نظرندن دکل حتی فکر وذکای بشرینك ترقیاتی تاریخنجه دخی مهم برسنه‌در. زیرا بر مثلی دها بولنمیان ولایموتلق صفتنی حائز اولان نوتون آثاری بو ییلده نشر اولنمشدر. نوتون

« هر جسم بربرینی جذب ایدر. بر قوت ایله که اوجسملرك حجمنه مبسوطاً و آره‌لرنده‌کی مسافه‌لر مربعاتنه‌ده معکوساً متناسبدر » قانونیله کو- ستردی که بتون اجرام سماویه‌نك حرکاتنه عقل ایردیرمك ممکندر. برقانونه نظراً کپلرك محارك اجرامك دائره اولمیوب قطع ناقص اولدقلری و بونلرك حرکاتی مرکزدن بعدلریله اجرای حرکاته صرف ایلدکاری زمانلرله متناسب بولند- قلری کشفیاتنك‌ده دها اول بولنه‌بیلمسی ممکن اولدیغنی نوتون اثبات ایلدی. نوتونك معاصرلری حرکات دائرویه‌یی حل ایلمش اولدقارینی کور- مش ایدك . اما بو موفقیت منفرد بر موفقیت ایدی. نوتون ایسه مسئله‌نك عمومیتی حقنده بر قانون وضع ایلدی که دائره قطع ناقص قطع مکافی والحاصل هرنوع منحنیاته تابع اولان حرکاتك حل تعریف و تعیيننه خدمت ایلمکده‌در. اسکندریه مکتب مشهورینك ارباب ریاضیاتی اثبات ایلمشلرایدی که یوقارودن اشاغی‌یه دوشن برجسمك استقامت سقوطی دائما مرکز ارضه

متوجهدر. نوتون ایسه بر کره‌نك اجزای متشکله‌سنك کافه‌سی کویا مرکزده مجتمع ایمشلر کبی برتأثیر موجود ومحقق اولدیغنی کوستره‌رك اسکندریه ریاضیلرینك دیدکلری شی ضروریات طبیعیه‌دن اولدیغنی میدانه قویدی. سقوط اجسامی تعیین ایلیان بوقوهٔ مرکزیه‌یه «جذب» تسمیه وتعبیر اولندی. او زمانه قدر کپلردن ماعدا هیچ برکیمسه بوقوتك تأثیری نفوذی نره‌ده منتهی اولدیغنی بیلمك مراقنه دوشمامش ایدی. نوتون بو نفوذی قمره قدر بسط ایتمك ممکن اولدیغی اعتقادیله آنی اطراف ارضده کندی محوری اوزرنده تحریك ایدن قوت‌دخی بوقوت اوله‌جغنی دوشوندی. مسافاتك مربعی قانونیله قمره‌دکی بو حرکتك حصولنه جاذبهٔ ارضك کافی اولوب اولمدیغنی حساب ایتمك قولای‌لاشدی. ارضك او زمانه قدر معلوم اولان ثقلتی نظرموازنه‌یه آله‌رق نوتون بولدی‌که قمرك سقوطی‌دقیقه‌ده اون اوچ قدمدن زیاده‌اولیوب اکرانجذاب متقابل قانونی‌صحیح ایسه بوسقوطك

دقیقه‌ده اون بش قدم نسبتنده اولسی لازم کله‌جکدر. فقط ١٦٦٩ سنه‌سنده پیقار ارضدن بردرجه‌لك مسافه‌یی او زمانه قدر بشقه‌لرینك ایتدکلری مسافه‌دن دها طوغری اولچمش ایدی . بونی بوندن اول دخی درمیان ایلمش ایدك. بو یکی مساحه ارضك جسامتی حقنده اولدن موجود اولان تخميناتی دکیشدیردیکی کبی بالطبع قمرك مسافه‌سنی‌ده دکشدیرمش ایدی. ١٦٧٩ سنه‌سنده لوندره جمعیت قرالیه‌سنده وقوع بولان برمباحثه نتیجه‌سنده نوتون بوحالی اوکرنه‌رك پیقارك استحصال ایلدیکی نتیجه‌کندی نظرحکمتی آچقله خانه‌سنه عودت ایلدیکی زمان اولجه یاپمش اولدیغی حساباتك حالا محفوظ بولنان اوراقنی چیقاروب یکیدن حسابه کیرشدی . روایت اولندیغنه کوره بو حسابده ایلروله‌دکجه هیجانی آرتمقده ایمش . حتی اوراده حاضر بولنان بر دوستنه دخی رجا ایده‌رك حساباتی اکمال خصوصنده آنك‌ده معاونتنی طلب ایلدی. نهایت بکله‌دیکی نسبت تعیین اولندی . بولندی که

قمری کندی محرکی دائره‌سنده ضبط و حول
ارضده دورانه اجبار ایدن قوت واقعا ارضك
قوۂ جاذبه‌سندن عبارتدر. وقتیله کپلرك ذکای
خارق العاده‌سی‌ده قارتك قاریشق حکمتلرینی
قوتدن دوشورمش اولدیغی کبی بونلر نوتونك
قوۂ مرکزیه‌سی مقابلنده بالکلیه محو اولوب
کیتمشلردر. ایمدی نصل که قمر ارضك قوۂ
جاذبۂ مرکزیه‌سیله حول ارضده دوران ایلیور
ایسه ارض وسیارات سائره دخی محضا شمسك
قوۂ جاذبۂ مرکزیه‌سیله ینه عینی قانونه تابع
اوله‌رق حول شمسده دوران ایتمکده‌درلر.
مع هذا سیارات مذکوره‌نك قوای جاذبۂ
مرکزیه‌لرینك دخی یکدیکری اوزرنده اجرای
تأثیر ایلدکاری‌ده محققدر. بونلرك هر برینك
جسامتلری بعدلری معلوم اولنجه اجرا ایلدکلری
بو تأثیراتك مقادیری دخی حساب اولنه‌بیلور.
نوتوندن صکره کلن ارباب علم هیئت بوقاعده‌یی
برعکس ایده‌رك سیارات مذکوره‌نك یکدیکری
اوزرنده‌کی نفوذلرینی معلوم فرضیله او نفوذدن

اوتأثیراتی حاصل ایلیان اجرامك حجملرینی ومسا-
فه‌لرینی حساب ایتمشلردر . ایشته بووجهله‌درکه
قاعدهً حائز اولمسی لازم کلن موقعدن‌اورانوس
سیاره‌سنك منحرف کورنمسی بتون سیاره-
سنك‌ده کشفنه یول آچمشدر . نوتونك اصل
هنری مقانیق قانونلرینی اجرام سماویه‌یه تطبیق
ایتمسندن و قوانین فنیه دنیلن شیلرك ترصدات
وتتبعات ایله حساب نتایجنده تولد ایده‌بیله-
جکلرینی اثبات ایلمسندن عبارتدر.

بز دیرزکه :

— هندسه وحسابك مولودی اولان
میخانیق فننك نتایج حاصله‌سی بولنان اشبو
کشفیاتك تمامیله موافق حقیقت اولدقلرینی
تسلیمه فنون آشنا اولان هرکس مجبوردر.
بونلراوحقایق‌باهره‌دندرلرکه‌ردوانکارلری
جهالتدن بشقه هیچ برشیدن ایلرو کله‌مز .
بر قاعده‌یی بر عکس اوله‌رق تطبیقات

اجراسیله یوقلامق ومبسوطنده بولنان
نتیجه‌لری متکوسنده‌ده بولمق دخی علوم
ریاضیه شاننددن اولدیغنی کیم بیلمز . بر
حسابك طوغری اولوب اولمدیغنی بولمق
ایچون « میزان » نامیله برحساب دها
یاپارلر وآنك نتیجه‌سی ایلك حسابك
نتیجه‌سیله توافق ایدنجه ایکیسنك
بردن طوغری اولدیغنی حکم ایدرلر .
اویله‌یا ایکنجی حساب ایلك حسابك میزانی
اولدیغی کبی ایلك حساب دخی ایکنجی
حسابك میزانی اولور. بناءً علیه استحصال
ایدلمش بولنان میخانیق حساباتی نتایجنك
طوغریلغنی اثبات امرنده میزان مادی
مقامنه قائم اولان شی نبتون سیاره‌سنك
کشفی اولمق حقیقةً پك پارلاق موفقیات

فنيه‌دندر . زيرا سياره‌ٔ مذكوره سائر
برطاقم اجرام كبى فضا ايچنده اولا كوريله‌رك
سير وحركتى حساب ايديله‌رك كشف اولنمامشدر . كنديسى اول كشف اولنوب
صكره‌دن كورلمشدر . يعنى هنوز كورلمديكى
حالده بالحساب كشف اولنه‌رق بعدالكشف
الك قوتلى تلسقوپلر ايله كورلمشدر . زيرا
بزدن اوقدر اوزاق وبناءً عليه حجم
مرئيسى اوقدر كوچوكدركه چپلاق كوز
ايله دكل آ اولور اولمز رصد دوربينلريله
دخى كوريله‌من . زهره‌يه مريخه اصلامقيس
دكلدر . باقكز بو سياره نصل كشف اولنمش :
دراپه‌رك تعريف ايلديكى قانونلر وقاعده‌لر
ايله هر سياره‌نك بعدى سرعتى جسامتى
فلانى حساب وتخمين اولنديغى كبى يكديكرينه

نسبتله اشغال ایلدکلری مواقعك دخی
بالحساب یقین طریقی بولنمش ایسه‌ده بو
حسابلر ایله تحقیقاته کیریشلدکده اورانوس
سیاره‌سنك موقعی نابجا کورنمشدر. اورانوس
حقنده اجرا ایدیلن حسابلر طوغری
اولمق ایچون یا آنك شو بولندیغی محلده
بولنمیوب بشقه بریرده بولنمسی ویاخود
کندیسندن دها اوزاقده بر بشقه سیاره
دها بولنه‌رق آنك تأثیرات جاذبه‌سنك
مقتضاسنجه اورانوسك اومحلده بولنمقده
اولسی لزومی دوشونلمش . حتی آندن
دها اوزاقده بولنمق لازم کلن سیاره‌نك
جسامتی بعدی وهانکی جهت وطرفده
بولنمسی لزومی بیله بالحساب تخمین اولنه‌رق
بالآخره الك قوتلی تلسقوپلر اوجهته توجیه

اولندقده و آرالرنده فی الواقع اوراده اویله برسیاردنك بولندیغی کورلمش . اما بوحقایق نتیجه‌نك صحت ومقبولیت تامه‌سیله برابر انکار واجبه دلالتلری نه‌دن لازم کلسون ؟ درابه‌ر دییور که نوتون بتون اجرام سماویه‌نك حرکاتنه عقل ایردیرمك ممکن اولدیغنی کوسترمش . پك طوغری . فقط انکار صانع احتماله عقل ایردیرمك ممکن اولدیغنی ده کوستر-مشمی ؟ مثلا بر ماکنه کورییورسکز که شو حرکت منحنیه بوحرکت مستقیمه‌یی ایجاب ایتدیرییور . شو چرخ بو تیور قولی یوروتیور . شو سطح افقی بو آلتلرك ترفیعی ایله‌یوکسه‌لیور . والحاصل ماکنه‌ده‌کی بیك دراو حرکاتك نه صورتله حصوله کلدیکنی کوروب بونلره پك اعلا عقل

ایردییورسکز. لکن « ایشته بوحرکتلره
عقل ایردیردك . بوندن دخی استنتاج
ایده‌رزکه بوماکنه هب بووجهله اجزاسنك
بربرینی تحریکی ایله دونیور. بونك برقوهٔ
محرکه‌یه احتیاجی یوقدر » وحتی منکرینك
یاپه‌قاری کبی انکارده بردرجه دها ایلرویه
کیده‌رك «بوماکنه‌یی برپاپان ده یوقدر. بوآلتلر
کندی کندیلرینه تصنع ایتمشلردر »
دیه بیلورمیسکز؟ هم اوماکنه‌یی سزك تمامیله
کوروب طانیمش اولمکزه مقابل ارباب
رصد سماماکنه‌سنی هنوز تمامیله کوروب
طانیمامشلردرده. علم هیئتك تاریخ ترقیسندن
بالاقتباس درایه‌رك هربابده وبابلرك فقرا-
تندن پارچه پارچه ویرمش اولدیغی معلوماتی
خاطرکزده جمع ایله دوشونور ایسه‌کز
کورورسکزکه کشفیات هیئیه‌دن همان هیچ

بريسى مستقل دخى دكلدرلر. اسكندريه
مكتبى زماننده وحتى آنك دها اولندن برى
بونلر قدماى راصدين طرفلرندن كورلمش
وحساب ايدلمش شيلر اولوب متأخرين
ايسه اوكشفياتى تحكيم ومبنى اولدقلرى قوانين
طبيعيه‌يى ارائه‌يه همت بيورمشلردر. اونو-
تمديكزيا؟ چندصحيفه اول درايه‌ر هيئتك
ادوار ترقيسنى اوچدن عبارت كوستر ديكى
صيره‌ده برنجيسى اجرام سماويه‌نك يالكز
حركات ظاهره ومرئيه‌لرينك ترصدايدلديكى
دور اولديغنى سويليور ايدى. بوقدما
دوريدر. ايكنجيسنده حركات حقيقيه‌لرى
ترصدايدلمش. فقط دور سابق ترصداتنك
حسابجه خطاسى اثبات اولنه‌مامش. يالكز
نقطهٔ نظر تصحيحندن عبارت بر موفقيت
عظيمه! اوت بو بيله برموفقيت عظيمه.

چونكه ايكى بيك سنه‌لك برامك محصولى.
اما اونو تماملى. فرق يالكز جمله سياره‌مزك
مركزى ارض اولمسيله شمس اولمسندن
عبارتدر. حساباتك هر ايكى درلوسى دخى
طوغرى. شوقدركه دراپه‌ر و سائره‌نك
«كشفيات جديده! ..... كشفيات
جديده! ....» ديه انكار واجب دعوالرينه
قدر اباطيلى ترويج خصوصنده برو نمزه
صوقمقدن بر فرصتى فوت ايتميه‌جكلرى
كشفيات جديده نتيجه‌سنده كرهٔ قمرى ارضه
وارضى دخى شمسه حبل انجذاب ايله باغلا-
مق نتيجه‌سنى كوستردكلرى حالده شمسك
هانكى رابطه ايله نره‌يه باغلى اولدقلرينى هنوز
كوستره مامشلردر. شمس سياره‌لرى
سياره‌لر شمسى جذب ايله بر انجذاب متقابل

کوریبور ایسه‌ك ده تکمیل جمله‌شمسیه‌مزك انجذابات متقابله‌سیله برابر یوقاروکی فقره‌ده دیدیکمز آیوا هونکی کبی اوجی تره‌یه باغلی اولدیغنی کوستره‌مامشلردر. اوت هیئیون شمس دخی کندی تبعه‌سیله برابر برسیاره اولوب بشقه بر شمس طرفندن منجذب اولدیغی ظننی اورته‌یه قوییورلر. فکرلری خیاللری برشمس الشموسه طوغری صالدیریورلر. اوشمس الشموس نه‌در؟ کپلر ونوتون قانونلریله اودخی کشف اولنمشمیدر؟ هیهات! ......اوت اوت! علم هیئتك ترقیات نسبیه‌سنه خدمت ایدن بو اعاظم غیرتورانه عموم نوعیت بشریه برحس قدرشناسی ایله منتداردر. لکن ایش هنوز بیتمامشدر. هنوز جالب انظار حیرت اولان مجهوللره

نسبتله خزینهٔ عرفانمزده‌کی معلوملر دوه‌ده قولاق منزله‌سنده‌درلر. معلوماتك بودرجهٔ ناقصه‌سنی انکار واجب کبی معظمات دعاویده دلیل ایرادندن هم قورقمه‌لی هم اوتانملیدر. ایشته نوبت کلامی یئه‌دراپه‌ره‌ترك ایدییورز. دییورکه :

ــــ کپلر بولش اولدیغی اوچ قانونی نشر واعلان ایلدیکی زمان بادیٔ امرده بونلر کنیسا طرفندن محکوم ورد ایدلدیلر. اما کنیسا بونلری باکلشدر دیه تلقی ایتدیکی ایچون دکل! بلکه برطرفدن قوپرنیقك اصول هیئیه‌سیله توافق ایلدیکی ودیکر طرفدن دخی کائناتك تصرف وحکومتنده قدرت الٰهیه‌یه بدل برقانون حکمنی اقامه ایده‌جکی ایچون محکوم ورد ایلدی. کنیسا نظرنده جهان اویله برساحه‌درکه آنك اوزرنده قدرت الٰهیه هیچ برعادته سنته قاعده‌یه قانونه تابع اولقسزین اجرای حکم ایدر. بناءً علیه

قدرت الٰهیه‌نك تجلیاتی بر قانون وقاعده‌یه تابع اولمق جبروت ربانیه شانته مغایر اوله‌جقدر دیه تلقی ایلدی. کنیسانك خلق اوزرنده‌کی نفوذی ایسه دعا وعبادتله قانون طبیعت احکامنی دکشدیره‌بیله‌جکی وحتی ارادهٔ الٰهیه‌یی تعدیله مقتدر اوله‌جغی حقنده بین الاهالی قبول ایدلمش اولان عقیده‌نك محافظهٔ قوتیله متناسب ایدی. قویروقلی ییلدیزلرك نوع بشر اوزرنده موجب اوله‌جقلری نحوستلری تبعید ایلمك کنیسانك ید اقتدارنده‌در دیه ظن اولنیورایدی. برقسم انسانلره کونشلی ودیکر بر قسمنه یاغمورلی هوا لازم ایسه هر قسمه ایسته‌دیکی هوایی ویرمك پاپاس طاقمنك قدرتی داخلنده کوریلیورایدی. قانون طبیعتك احکامنی دکشدیروب کندی ایسته‌دکلری یولده خوارق اظهار ایده‌بیله‌جکلرینی ارباب اعتقاد ممکناتدن وحتی قولای ایشلردن عد ایدییورلر ایدی. مثلا بعض سیاراتی سیر وحرکتلرندن منع وایسته‌دکلری قدر توقیف ایده‌بیلورلر دیه اینانورلر ایدی.

اخطار ایده‌لم که :

— ایشته حکمایی انکار واجبه قدر اجبار ایدن حاللر بو حاللردر. بو نقطهٔ نظردن ارباب کنیسانک عبادت ودعا قوتیله حاصل ایده‌جکلری ادعاسنده بولندقلری قدرته دائر دراپه‌رك سویلدیکی برقاچ سوز اصلا کافی دکلدر. ممکن مرتبه کفایت درجه‌سنده حائز قوت اوله‌رق برسوز سویلنملك لازم کلور ایسه دیرزکه کنیسا کندیسنی حضرت عیسانك وکیلی عد ایتمکله ونبی مشارالیه حضرتلرینك ده الوهیتنی حکم ایلمکله عادتا کندیسنی یریوزنده علی کل شیٔ قدیر اولان جناب حقك وکیلی عدایدر. خطاونسیان بشریت عادیه‌نك شانی اولدیغی بیانیله کنیسا ایسه بشریت فوقنده برقدرت روحانیه‌یی

حائز اولدیغندن خطادن مصونیت ادعاسنده ده بولنورلر. یالکز هر ایسته یکنی یاپدرمق مثلا خرما آغاجندن کستانه و کستانه آغاجندن خرما حاصل ایتدیرمك ایچون امر ایتدیرمکی هر نصلسه مغایر ادب بوله رق «عبادت و نیاز و دعا» ایله اجرا ایتدیره بیلمك تواضعنی کوستر ایدی. کنیسا نزدنده ولایتلری حکم اولنمش اولان ذواتك مقداری بیکلرله تعداد اولنور بونلرك هر برینه برچوق خوارق اسناد ایدیلور. بو حسابجه میلیونلره واران خوارق قانون طبیعتده لایتغیر براتحاد آرامنی کولنج اوله جق داعیه لر منزله سنه اینديرر. «عادة الله» و «سنة الله» و «فطرة الله» دینلن وهانکی لفظ ایله تعبیر اولنور ایسه

اولنسون مقتضای ذات واراده ازلیه
وتقدیرازلی مبنالری دیمك اولان شیلر
کنیسا نظرنده بوقدر. عظمت وجبروت
الهیه بوصورتده تحریف ایدلمش اولورایسه
بودعوالری رد وانکار ایلمك موحدلر
منزهلر مسبحلر ایچون بردین قطعی بر
وظیفهٔ قطعیه اولور. ایمدی کنج متفنلرمز
اومتفنن وذکی اولاد واخوانمز اوروپاجه
ارباب علوم و فنونك انکار واجبه قدر
واردقلرینی برنظرقاصرایله کوره رك کندی
دین حقلرینك تسبیح وتنزیه وتوحیدینی
امر ایلدیکی جناب ذوالجلالی خفیف
مشربانه برقیدسزلق ایله تلقی یه یلتنه جك
اولورلر ایسه پك یازیق ایتمش اولورلر.
تحصیل ایلدکلری علوم ایله شو انکار

آره‌سنده توافق دخی بولنمیوب تناقض
بولنور. چونکه اکتساب ایلدکلری معا-
رف کنیسانك نیجه تحریفات ایله حقیقت
ازلیه‌سندن چیقارمش اولدیغی ربوبیتی
تحریفات مذکوره‌دن تجرید وتنزیه ایدنجه
بقیهٔ صانعیت و ربوبیت اویله بر صورت
حقیقیه‌ده پیشگاه اهل ایمانده تجلی ایدرکه
ایشته قرآنك ایمانه دعوت ایلدیکی الوهیت
دخی بوندن بشقه هیچ برشی دکلدر. متانت
کوسترملی صبر ایتملی تتبع وتحقیق وتعمیق
ایلملی ده حقایق اسلامیه‌یی نتایج باهرهٔ علوم
ایله بالمقایسه والتطبیق پیدا ایدیله‌جك فکری
عقیده‌یی ایمانی اکا کوره تقویه وتحکیمه
چالشملی. بحثك مابعدی بوبابده برچوق
نقاط ایضاحیه‌یی حاویدر. نقاط مذکوره‌یه

انتقـال ایچـون نوبت کلامی ینه دراپه‌ره ویره‌رك. سوزنده دوام ایله دییورکه :

ـــ نوتون زماندن اولکی عصرده « پروتستانلغك ظهوری » دنیلن دینی وسیاسی بر تبدل مهم وقوعه کلمش ایدی. بوتبدل هرنه‌قدر فکر بشرك حقوقنی تأمین ایتامش ایسه‌ده دین نامنه موجود اولان قیود مانعه‌یی کوشلتمش ایدی. پروتستانلغك منتشر اولدیغی یرلرده نوتونك آثارینی محکوم ایده‌جك کیمسه بولنمیوب یکی مذهبك پاپاسلری بومسائل ایله پك آز اشتغال ایلمکده ایدیلر. پروتستانلرك انظاراهمیتی یالکز دشمنلرینك یعنی قاتولیك مذهبنك حرکاتنه منصوب ومنحصر ایدی. برازصکره بوجهتدن امین وراحت اولدقلری زمان پروتستانلق تجددات فکریه‌سی دخی برطاقم انقساماته دوچاراولدی. اویله بر صورتده‌که بوانقساماتدن پیدا اولان فرقه‌لر دخی بر بریله رقابت وخصومته حصر اشتغال ایلدیلر. لوتریه‌نلر وقالونیستلر وئه‌پیسقو

بالو وپرهسبتیدریەنلر یکدیکری علیهنده نوتون قانونلرندن زیاده استفاده ایدهجك مسائل بولمقده ایدیلر .

اخطار ایدەرزکه :

— مبادیٔ ظهورلرنده وحتی ظهور- لرندن برچوق زمان صکره‌لره‌قدر پروتستا- نلرك دخی علومه کوسترمش اولدقلری خصومتی بوندن اولینه درایەر یازمقده ایکن شمدی بوراده نوتونك آثارینی منع ایلمدکلری وآنلره‌پك آز اشتغال ایتدکلری حقنده‌کی سوزلری ایلرویه سورمسی جناب معلم ایچون تحف برغیرت صایلمزمی؟ برقاچ یرده اخطار ایتمش اولدیغمز وجهله درایەر اصل خصومتی قاتولیکلره حصر ایلدیکندن پروتستانلق ایچون دائما سوزك یموشاقلرینی آرامقده ویازمقده‌در. الك طوغریسی

مطلوب ایسه دیرزکه بالآخره پروتستانلق
دخی واقعا تعرضدن زیاده تدافع ایچون
قلیجه ال صونوب ده سنه‌لرجه دوام ایلیان
محابات دینیه ایله اوروپانك برچوق ولایتلری
آل قانلره بویاندیغی ونصرانیتده دین ایچون
جنك اولمیوب یالکز وعظ ونصیحت ایله
نصرانیتك انتشار ایتدیکنه دائر جلدلری
طولدیران روایاتك ماهیت صحیحه‌سی بو
محاربات ایله دخی میدانه چیقدیغی اثناده پرو-
تستانلق علومی حمایةً دکل عادتا اهمالاً نزاع
علم ودینه اشتراك ایچون وقت بوله‌مامشدر.
یوقسه حقیقت حالده علومك میدانه قوید-
یغی اوکرچلك شیلری اوزمانلر دکل آ حتی
بوزمانلر بیله پروتستانلرك برقبول دینی ایله
جداً قبول ایتمش اولدقلرینه قولای قولای

ایناناممیز. هرهانکی قوم نه نام ایله اولورسه اولسون الیوم الده بولنان کتب عهدعتیق وعهدجدیدك سماویتلرینی اعتقاد ایده جك اولورایسه حقایق علمیه ایله باریشه بیلمك اوقوم ایچون قابل اوله مز. یااوکتابلری اهمال ایتملی ویاخود حقایق علمیه نك آنلرده کی محتویاتی تخریبلرینه قارشو کوز یومه لی که دراپه رك شوقوجه جلدده درجهٔ شدتنی کوستردیکی علم ودین منازعه سنی برپاموق ایپلکی ایله اولسون بر نقطهٔ مصالحه یه باغلامق ممکن اوله بیله. ایشته بواهمالی دراپه ك کندیسی بیله اعتراف ایدیور. دییورکه:

ــ اشبو مذهب غوغالرینك پیدا ایتمش اولدقلری کوروولتیلر پاطرتیلر سایه سنده درکه نوتونك او کشفیات صحیحه سی احکامنك نره لره

قدر وارەجقنه پروتستانلرجه دخی دقت اولنه‌میه‌رق ولزومی درجه‌سنده تفتیش ایدیلدمیه‌رك طرف طرف قوی ومحکم بر صورتده یرلشوب تأسس ایتمشدر. حال بوکه بو کشفیاتك اهمیتی ذکراولنان مذاهب اربابنك سبب جنك وجدال اتخاذ ایلدکلری عقیده‌لردن دها زیاده بیوك ایدی. زیرا کشفیات مذکوره یالکز کپلرك قانونلرینی وشمسك مرکزعالم اولدیغی حقنده‌کی حقایقی تصویب و تأیید ایتمکله قالمیوب پاپاسلر هرنه دیرلرایسه دیسونلرشمسك بهمه‌حال مرکز عالم اولمسندن فضله مطلقا مرکز عالم شمس اولمسی لازم کله‌جکنی و بوندن بشقه حقیقت بولنه‌میه‌جغنی‌ده تأیید ایلیور ایدی . حتی بو مرکزیتك براقتضای ریاضی نتیجه‌سی اولدیغنی‌ده کوستروب بوندن بشقه برشیئه ریاضةً احتمال ویریله‌میه‌جکنی‌ده اورته‌یه قوییورایدی. ایمدی بو احوالك معنای حقیقیسی نه‌در ؟ شودرکه جمله‌ٔ شمسیه‌نك حرکاتی برخالقیت وربو بیتك مداخله‌سیله هیچ بروقتده مختل اولمش دکلدر.

زیرا جملهٔ مذکوره برقانون لایتغیره تابع اولوب او قانون لایتغیر دخی مقتضیات ریاضیه‌دن بر اقتضادر.

دیرزکه !

— ایشته پروفسور جنابلری یوقارودن بری برچوق صحیفه‌لری طولدیران سوزلری برساقز چیکنرکبی چیکنه‌یه چیکنه‌یه دوداقلری آراسنده یواش یواش شیشرمکده بولندیغی ساقزینی نهایت «پیت!» دیه پیتلاتدی. هم ده نه‌قدر تحف برصورتده؟ شمس مرکز عالم اولور ایسه جملهٔ شمسیه‌نك حرکاتی برربوبیتك مداخله‌سیله مختل اولمز ایمش. عجبا مرکز عالم ارض اولور ایسه مختل اولورمی ایمش؟ ایکی بیك سنه‌دن متجاوز براوزون زمان ظرفنده جملهٔ سیاره‌مزك مرکزی ارض اولدیغی اعتقاد

ایدیله‌کلورایکن جمله‌ٔ شمسیه‌مزك حرکاتی
دکشمش‌ده مرکز عالم شمس اولدیغی اعتقاد
ایدلدکدن صکره‌می دکشمامش؟ مرکزیت
شمس برقانون لایتغیره تابع اولوب قانون
لایتغیر دخی مقتضیات ریاضیه‌دن براقتضا
ایمش‌ده مرکزیت ارض هیچ بر قانون
لایتغیره تابع واوقانون مقتضیات ریاضیه‌دن
براقتضا دکلمی ایمش؟ جانم واجب تعالادن
استغنا مسئله‌سی‌کبی صوك درجه‌لره قدر
مهم ومعتنا برمسئله‌ده تاریخ ترقیات هیئیه‌
دن صحیفه‌لر طولیسی نقلیاتدن صکره اثبات
مدعا ضمننده سویلنه‌جك سوزلر بوقدر
خفیفانه‌می اوللیدرلر؟ هله شوصوك سوزك
ماهیت فنیه‌سنی براز تحری یه کیریشنلرك
حیرتلری آرتدقجه آرتمامق قابل دکلدر.

مادامکه جملهٔ شمسیه‌نك حرکاتی لایتغیر
برقانونه تابع ایمش برالوهیتك برربوبیتك
تصرف وتحکمنه لزوم یوق ایمش ده براقتضای
ریاضیدن عبارت ایمش! عجباشو «اقتضای
ریاضی» سوزینی کرك دراپه‌ر وکرك سائر
استعمال ایدنلر آنده برمعنای واضح
بوله‌رقمی استعمال ایدییورلر؟ چونکه
بوسوزی ایشیدنلر بونده برمعنای واضح
بوله‌مزلر. علوم ریاضیه بیلمدکلری ایچون دکل.
علوم ریاضیه‌یی بیلمیانلر بوسوزدن دکل آ
بوندن دها پك چوق واضح سوزلردن بیله
برشی اکلایه‌مزلر. علومه دشمن اولانلرده
دکل، زیرا اعدای علومنه اکلادقلری ونه‌ده
اکلامدقلری سوزلری قوری قوری‌یه
برتهور متحصبانه ایله‌ابطال ورد ایلمکدن

چکنمزلر. بوسوزی اصل علوم ریاضیه اربابی
اکلایه‌مزلر. زیرا « نه‌سه‌سیته‌ماته‌ماتیق» دیه
تعبیر ایدیلن وطرفمزدن « اقتضای ریاضی »
دیه ترجمه اولنان شیده بر « موجب »
بر « مسبب » معناسی قصد ایدلمشدر. هم ده
مسبب حقیقی تعالی وتقدس حضرتلری
مقامنه اقامه ایچون قصد ایدلمشدر. حال
بوکه احکام ریاضیه‌ده بوموجبلك بومسببلك
یوقدر. بلکه بر ایجاب وبر اقتضانك کیفیت
وحکمتی واردر. مثلا ایکی کره ایکینك درت
ایتمسی کیفیتنك مسبب وموجبی اولان شی
علوم ریاضیه دکلدر. ایکی کره ایکینك درت
ایتمسی بر حقیقت ازلیه‌درکه کیم بیلورنه‌قدر
بیك سنه صکره علوم ریاضیه بالتشکل
بوحقیقتی کوره‌رك بونك نصل بر مسبب

وحكمته مبنى اولديغىده ميدانه قويمشدر. سوزك دها آچيغى احكام رياضيه خالق ومتصرف كائنات اولەمز. بلكه خالق ومتصرف كائناتك خلقت وتصرفندەكى حكمنى كوسترر برقانون اولور. درايەر وامثالى كندى قارشولرنده صفات ذاتيه وثبوتيهٔ حقيقيه ايله متصرف برخالق كورمدكلرى وكنديلرينه خالق ومتصرف ديه كوستريلن شيئك عهد عتيق وجديدده صفات ذاتيه وثبوتيەسى تصوير اولنان بر بنى اسرائيل ربندن عبارت بولنديغى واو رب كنديسنى «رب اسرائيل» ديه توصيف ايدەرك اسرائيلدن بشقه ملتلر آنك قولى اولمامق حيثيتيله آنلرك باشلرينى سيوف اسرائيله كسدرمكده قلاغوزلق

ایتدیکی وبوکبی احوالده ایسه فی الحقیقه
خلقت کائناتی و آنك تصرفنی انوار علومدن
مستنیر اولان فکرلره قبول ایتدیره جك
ازلی وابدی بر اراده وقدرت ولایتغیر بر
تصرف بر حکومت کوریله مدیکی وکوریله
میه جکی سببلرندن طولایی جملهٔ شمسیه نك
حرکات منتظمه سی کبی معظمات احوالی
اوصفتلرده کی برربه چوق کورمك وکائناتی
اویله بر ربدن مستغنی کوسترمك بوافندیلر
ایچون یك قولای اوله بیلور. بنی اسرائیل
صیق صیق عهده وفاسزلق کوسترد‌کجه رب
اسرائیلك نه قدر مأیوسانه غضبلاندیغنی
وصکره تجدید مصالحه یه ینه رضا کوستردیکی
وحتی کندی طرفندن کمال امنیتله انتخاب
ایدیلان رؤسا وپیشوا یانك ده کندی امر

ورضاسنه مخالف حركتلرندن طولايى
نصل محزون قالديغى حقنده اليوم الده بولنان
نسخ توراتيه‌نك حاوى اولدقلرى حكايات
محرفه‌يى حقايق عاميه ايله توفيقه احتمال
كوريله بيلورمى كه كائناتك خالق ومتصرفى
حى وقيوم اولان حضرت ذوالجلال
والاكرام آندن عبارتدرده آندن بشقه برشى
دكلدرديه قناعت حاصل اوله بيلسون؟ الوهيت
وربوبيتى برده قرآن كريمك تعيين بيورديغى
نقطهٔ نظردن تأمل ايتملى وصفات ذاتيه
وثبوتيهٔ الهيه‌نك مجموع احكامى اوواجب
الوجود حقنده نصل برفكر سالم حاصل
ايتديكنى كوروب دوشونملى وازجمله
«فطرة الله التى فطر الناس عليها لاتبديل
لخلق الله» نقطهٔ نظرينه جان كوزيله تطبيق

ایلمه‌لی‌ده حقیقت واضحه‌یی او منظره‌دن کورملی. بوندن مقدم «سنة الله» و «عادة الله» و «فطرة الله» تعبیرات جلیله‌سنك الیوم ارباب علوم نزدنده‌كی «ناتور» و «فورس نه‌ماتیه‌ر» تعبیرلرینك بعد التصفیه صحیح اوله‌بیلن اقسام معانیسنی حاوی اولدقلرینی عرض ایتمش ایدك. بونی حضرت قرآن بوكبی آیات كریمه‌ده بالكلیه مرتبهٔ بداهته قویمقده‌در و بو كلمه‌یی دیكر جهتده‌كی «خلق» كلمه‌سی‌ده تفسیر بیوریور. خلاصهٔ حكم شریفی «او فطرتكه او خلقتكه حق تعالی مخلوقاتنی آنك اوزرینه یاراتمشدر او خلقت الهیه‌ده اصلا تبدیل تغییر یوقدر» صورتنده‌در. ایمدی قدرت الهیه بو وجهله اراده اولندیغی حالده آرتق مجامیع خرافیه‌ده شویله دینلمش

بویله حکایه اولنمش دیه دعوایی انکار
واجبه قدر واردرمق عالم وعاقل اولان
بر آدمك كاری دكلدر. كتب سلفده خالق
ومتصرف كائنات جلت عظمته حضرتلرینی
پاپاس اویونجاغی مرتبه‌سنه ایندیرمك نصل
بر تفریطایسه آنك فطرت وخلقت ایچون
قویدیغی قانونی عین ربوبیتدر ظنیله واجب
ومقتضی وتعبیر آخرله لابدولاجرم اولان
وجود باری‌یی انكاره قدروارمق دخی
اكا متناسب برافراطدر. «اقتضای ریاضی»
دنیلن شیئه برازدها یوقاروده دراپه‌ك كند-
یسی دخی «قانون» تعبیر ایلیور ایدی.
بر قانونك حكمنده‌كی قوت مسلمدر.
باخصوص كه قانون الهینك! ایشته اصل الله
كتابی اولدیغنه علومك دخی قناعتدن بشقه

دیه‌جکی اوله‌میان وعکسنی اثبات ایچـون
ایراد برهانه احتمال کوریله‌میان قرآن کریم
دخی بو قانون الٰهینك لایتغیر اولدیغنی انظار
حکمت و عبرتمزه وضع ایدییـور. علوم
وفنـون ایله بو حقیقتی برقات:هـا وضوح
میداننده کوره‌ك قبول فنی ایله قبول ایتمك
مقتضای عقل وعلم اوله‌بیلی آشکار ایکن
او قانونك کندی کندیسنه تقنن ایتدیکنی
بالتخیل مقنی انکاره قالقشمق نه بیوك
مناسبتسزلکدر. بونه‌یه بکزر بیلورمیسکز؟
بر حکمدارك فرمانی کندی کندیسنه تصدر
ایتمش خیالیسیله اصل حکمدارك موجو-
دیتنی انکاره بکزر. بو یولده‌کی سوزلر یهود
ونصارایه قارشو بلکه سویلنه بیلورلر. حتی
سویلنمیلیدرلرده. فقط اسلامه قارشو اصلا

سویلنه‌مزلر. زیرا اسلامك تسبیح وتنزیه
وتوحید ایله‌ایمان ایلدیکی رب‌العالمین الده‌کی
توراتلرده انجیللرده تصویر اولنان رب یهود
ونصارادن عادتا بالکلیه فرقلی برشیدر.
علوم ومعارفك دراپه‌ر وامثالی طرفندن
جلدلرطولیسی تفصیلات ایله‌تقدیر وتبشیر
ایدیلن ترقیاتی هپ اوقرآن کریمك انظار
حیرتمزی طرف سبحانیسنه دعوت وجاب
ایلدیکی وحده لاشریك لهك عظمت قدرتنی
تأمل وتفکر خصوصنده بز اهل اسلام ایچون
شرح وتفسیر خدمتی کوره‌جك معلومات
نافعه دیمکدرلر. ایشته دراپه‌ر بویولده‌کی
تفصیلاتك برچوغنی دها ایراده کیریشیور
دییور که:

— برنجی هرشلك ترصدات تلسقوبیه‌سی

کندیسنه کوسترمشدرکه سماده بر چوق چفته
کوکبلردخی واردر . بونلر یالکز بزه نسبتله
عینی خط اوزرنده بولندقلری ایچون بو یله
تسمیه اولنمش دکلدرلر. بلکه حکمت طبیعیه جه
دخی بونلر بربرینه مربوطدرلر. بری دیکرینك
اطرافنده دونر. بونلرحقنده کی ترصداته ایکنجی
هرشل دخی دوام ایلدی . دب اکبرده روجه
ﺝ حرفیله اشارت اولنان چفته کوکبك قطع
ناقص شکلنده کی محرکی ساواری طرفندن تعیین
اولنوب مدت دورانی اللی سکز وبرربع سنه
اولدیغی کوسترلدی . اکلیلده ینه روجه ﺡ
حرفیله اشارت اولنان دیکر بر چفته کوکبك
محرکی دخی هیند طرفندن تعیین اولنوب مدتی
۷۳٦ سنه اولق اوزره حساب ایدلدی . بوایکی
شمسك برمحرك قطع ناقص داخلنده کی حرکتی
بزی طانیغه مجبور ایدرکه ثقلت وانجذاب قانونی
بزم جملهٔ شمسیه مزك اوته طرفنده دخی احکامنی
اجرا ایتمکده در . تلسقوبلر هانکی مسافه یه قدر
کوره بیلمکده ایسه اومسافه لرك کافه سنده قانون

مذکوری مرعی کورمکده‌یز. بوسببه مبنیدرکه دالنبرغ آنسیقلوپدی‌مقدمه‌سنده «بتون کائنات خلقت واحده‌دن عبارتدر. هپسی عینی حقیقتدن عبارتدر» دیمشدر.

همان اخطار ایده‌رزکه :

— ایشته دالنبرغ دخی ولوکه من غیر تعمد اولسون «لاتبدیل لخلق الله» سرینه واقف اولمشدر. استاد محترممز مکرمتلو موسی کاظم افندی حضرتلری شوراجقده برارشاده عنایتله بیورمشلردرکه: عند المتکلمین اجسامك متماثل اولمسی دخی ایشته بودیمکدر. سمت رأسمزده‌بزه الك یقین اولان قمر خلقت نقطهٔ نظرندن نه ایسه وهانکی قوانینه تابع اولیور ایسه نبتونکی الك بعید سیاره ویاخود دیین کبی الك بعید شمسلر دخی قمره متماثل عد

اولنورلر . كذلك بر يوزنده اك مكمل حيوانده حيات نه ايسه اك غير مكمل حيوانده دخى حيات اودر . بويالكز شمدى بويله دكل من الازل بويله‌در . « سنته الله التى قدخلت من قبله ولن تجد لسنة الله تبديلا » سوزده ينه درايه‌ر دوام ايديور . ديبورکه :

— ايمدى بونلردن جملهٔ شمسيه و جهان مكوكب شو حيات وموجوديت عالمنه الله طرفندن سوق اولنه‌رق كلدكلرينى وجناب حقك ارادهٔ ذاتيه‌سى بونلره بر قانون طرح ايدوب ده او قانون اوزرينه بونلر كندى حركتلرينى تنظيم ايله‌ـ كلرينى مى استنتاج ايتملى يز ؟

ديرزكه :

— معلم درايه‌ر بو سؤالنه قارئلرى طرفندن انكار ايله بر جواب ويرلسنه منتظر

ایسه‌ده بز بویله برجوابدن صوڭ صمدانی یه صغینورز. بالعکس بز کندیسندن صورا‌رز که: یانه‌یی استنتاج ایتملی‌یز؟ بونلرك عالم کون ومکانه کندی کندیلرینه قوشه قوشه کلوب اورقص آسمانیلرینی دخی کندی کندیلرینه اجرایه باشلادقلرینی‌می استنتاج ایتملی‌یز؟ نعوذ بالله تعالی من ظلمة البغی والعناد! ایشته اصل بغی وعنادبودر. هم ده مرتکبلری آجیمقدن زیاده نفرته لایق اوله‌بیله‌جك بغی وعنادبودر. بوقدرعلومی تحصیله صرف اولنان امکلر واره واره نهایت بویله احمقجه‌سنه برانکاره وارمق ایچون اوله‌جق ایسه اوزحمتلره نه‌دن کیرملی ایدی؟ اك جاهل برآدمك شویولده برانکاری باری کوزی قپالی برانکار اوله‌جغی جهتله

بلكه‌ده شايستۀ مرحمت كوريله‌بيلورايدى.
دراپه‌رك تكليف ايلديكى انكارايسه كويا
كوزى آچيق برانكار اوله‌جق. بتوفيقه
تعالى بوابلهانه ودهاطوغريسى ابلهفريبانه
سوزلره قارشو فن دائره‌سنده سويليه‌جك
سوزلرمز چوقدر. قريباً صيره‌لرى
كلدكجه سويليه‌جكز. فقط بوراده اصل
مناسبت دوشديكى جهتله اولا برازجقنى
سويله‌مش اولديغمز برسوزى تكراردن
چكنميه‌جكزكه: اكرنوتونلركبلركبى غاليله‌لر
فلانلراوكوزل كشفيات هيئيه‌لرينك انجامكار
برصنف انسانلرى بويله ابلهانه برصورتده
دوچاركفر ايده‌جكلرينى بيلسه‌لر ايدى
اوموفقيتلرندن طولايى بيك پشيمان اولورلر
ايدى. خدمات علميه‌لريله شان انسانيت

مراتبنك الك بالالرينه صعود ايتمش اولان
بوذوات كرامك ترجمهٔ حاللرى، اصلا مجهول
دكلدر. معيشت خصوصيه‌لرينه اخلاق
وعادتلرينه وارنجه‌يه قدر هر حاللرى ضبط
وتحرير اولنمشلردر. ايمدى كمال افتخار ايله
ديرز كه بونلرك هيچ بريسى منكر خدا
دكل ايدى. بويله برومه‌دن برانكار مطلق
هيچ بريسنك خاطرندن كچمز ايدى.
بونلر هر كشفه موفق اولدقچه صنع
وقدرت الهيه‌نك برسرينه دها واقف
اولدق ديه سوينجلرندن سجدهٔ شكرانه
قاپانمق درجه‌لرينه كلورلر ايدى. علملرنى
توسيع وتعميق ايتدكجه كبرياى ذوالجلاله
حيرتلرنى او نسبتده آرتديررلر ايدى.
اوت بونلر پاپاس طاقمنك تصوير ايتدكلرى

ربوبیت ایله آثاردن بالذات استدلال
ایتدکاری صانع کائنات آره‌سنده بربیوك
عدم مشابهت بولورایدیسه‌ده‌بو مشاهده‌لری
کندیلرینی انکار الوهیته دکل تنزیه وتسبیح
الوهیته سوق ایدر ایدی . نوتونلرك
کپلرلرك فلانلرك کندی عصرلرینه کوره
مقابللری اسلامده‌ده کورلمشدر. فارابیلر
علی قوشجیلر اولغ بکلر ابن‌سینالر ایشته
بزم تیشو براهه‌لریمز نوتونلرمز فلانلر-
مزدرلر. بونلردن بعضیلرینك زیجلری
وعادتا جمله‌سنك حسابات فلکیه‌لری حالا
اوروپاجه‌ایادی ٔمقبولیتده تداول ایتدکلری
معلومدر. اونوتمامليدرکه درایه‌رك کندیسی
دخی اسلامك علم هیئته ایتدیکی خدماتی
بوندن اولکی بابلرده اوزون اوزادی یه

هم ده مع التقدير والتحسين يازمش ايدى .
يالكز اسلامك دكل اسلامدن مقدم يونانيلرك
كلدانيلرك الك اسكى زمانلره قدر واران
كشفيات هيئيه‌سنى ده حكايه ايتمش ايدى.
ايمدى كمال اهميت وحكمتله دوشونمليدركه
اسلامده ترقيات هيئيه حكماى اسلاميه
ايچون سمت انكاره طوغرى يول دكل آ
چيغر بيله آچمامش وبالعكس حكماى
مشاراليهم توسيع معلومات ايلدكجه ايمانلرينك
قوتى آرتمشدر. يالكز اسلامده دكل
يونان وكلدان بت پرستان اهل هيئتى ميانده
بيله تدقيقات فلكيه كيمسه‌يى انكار صانعه
سوق ايتمامشدر. بوبابده نصرانيت عالميله
اسلاميت عالمى آراسنده اجرا اولنه‌جق
مقايسه نه قدر عجيب اولور! اوروپا اهاليسى

عموماً جاهل وعادتا نیم وحشی اولدقلری
برزمانده شارلمان کبی جبابره‌نك قدرت
سیوفیله برخرستیانلق توره‌مش «قله‌رژه»
دینلن برهیئت رهبانیه النده بودین انواع
اعتسافات جاهلانه‌یه وسیله وواسطه اولمش
صکره عربلرك ثمرهٔ تعلیمی اوله‌رق ینه او
اوروپاده برصبح صادق معارف انفلاقیله
تنور ایدن کوزلر بوجهالتك ماهیت صحیحه‌
سنی تقدیر ایده‌رك عقللرینی باشلرینه
طوپلامغه قالقشمشلر علوم وعقوله اویمایان
شیلری انکار ایتمشلر شبهه یوق که پك ده
اصابت ایلمشلر. نفیك نفیندن براثبات
چیقه‌جغی کبی جهل وخطانك انکارندن
دخی علم وصحت چیقار. بوکا مقابل باقکز عالم
اسلامیتده نه اولمش: طاشدن قومدن بشقه

جالب نظر برماهيت جغرافيه‌سی اولمیان
چولده وجهالت و امیتدن بشقه عنوانی
بولنمیان برملت نزدنده برمشکات حقیقت
اویانمش . آنك انواری بریاندن اسکندریه
و سوریه ودیکر طرفدن مزاپوتامیا
وایران کبی من القدیم علومه منسوبیت
وعلومده ترقی ومسابقت ایله مشهور بولنان
یرلره سرایت ایتمکله باشلامش. بویرلرده‌کی
علما وعقلا « هاه ! ایشته آرادیغمز
بوایدی. » دیه اونوری ازدلجان حسن
تلقی ایده‌رك روشنیٔ چشم عرفانلرینی تونیر
ایتمشلر. « قلیچ قوتیله !.... » می؟ عفو ایدر-
سکز. اوافترالرك اویالانلرك مودەسی
چوقدن کچمشدر. نفوس موجوده‌سی ایکی
ایله اوچ میلیون آره‌سنده آنجق تخمین

ایدیله‌بیلن ملت نجیبۀ عربك یوزلرجه میلیون اقوامه قلیچ قوتیله غالب وصاحب اوله‌مینه‌جقلرینی فکر بشر دوشونمش بولمشدر. بو انتشارك یالکز حقیقت قوتیله میسر اولدیغنی بوکون تاریخ تصدیق ایتمشدر. نور اسلامی قبول ایدن اقوام آنکله اوقدر قوتلی برصورتده تنور ایلدیلرکه عقاید قدیمه‌لرینی بالکلیه اونوتدیلر. بوراسی حقیقةً پك زیاده جالب نظر برکیفیتدرکه خرستیانلق نه یونانیلرده نه لاتینلرده بت پرستلکی اصلا اونوتدیره‌مدی: هرمسلر ژوپیترلر اولاد وعیاللریله برابر حالا آنلر میاننده یاشامقده‌درلر. بتون افکار شاعرانه‌لری بتون احتساسات صنعتکارانه‌لری هپ اوخیلات قدیمه‌نك تحکم وتهکمی

التنده‌درلر. نیچون؟ یاخرستیانلق درایه‌رك ابواب سابقه‌ده کندیسنك دخی اثبات ایتدیکی وجهله بت پرستلك درجه‌سنده بیله علوم وعقوله مطابق دکلدرده آنك ایچون. یالکز درایه‌ر دکل بتون اوروپا محررلری بوحقیقتی بویله‌جه یازمقده‌درلر. هله درایه‌رك بو تفصیلات ایله طولدیردیغی بابلر ایشته بوجلدك حالا صاغ المز ایله طوتمقده بولندیغیمز یاپراقلری ایچنده‌درلر. اوزاقده دکل! تکرار آچوب اوقومق برحمله‌ده ممکندر. اسلامده ایسه آنك حقیتی عقاید باطلهٔ قدیمه ایله قیاس بیله قبول ایده‌مدیکندن عربك لاتلری هبللری وعجمك یزدانلری اهرمنلری یونانك زوسلری هرمسلری عرب نزدنده نسیا منسیا حکمنه کیردیلر

هب بومصر وسوريه واناطولی ومزاپوتامیا وکردستان وایران وترکستان اقوام مستسلمه‌سندن ظهور ایدن یوزلرجه بیکلرجه نوتونلرباقونلرده‌قارتلر سپینوزالر قانتلر رەنانلر فلانلر مکتسبات علمیه‌ده نه درجه‌لره قدر ایلرولدیلر ایسه حقایق اسلامیه‌یی اوقدر واسع بوله‌رق ایمانلرینی قوتلندیردکجه قوتلندیردیلر . دراپه‌ر وامثالنك اخبارلرینه‌وفی‌الواقع تاریخك دخی تصدیقنه کوره اوچ‌درت یوزسنه‌دن بری اوروپاده‌علم‌ایله‌دین‌جنك ایدییورایمش. عالم اسلامیتده ایسه بیك اوچ یوزسنه‌دن بری بویله‌برجنك هیچ برزمان‌وقوعه کلمامشدر. بوکون دخی یوقدر. بیك یوزسنه‌دن بری دین‌وعلم‌نوع بشرك تزینات مادیه ومعنویه

سنه‌ال برلكيله‌چالشه‌كلمشلردر. بوكون دخی
اويله‌جه ال برلكيله چالشمقده‌درلر.
ايمدی شو حقيقت واضحه‌يه واقف بولنان
برمسلمان دراپه‌رك برچوق تفصيلات
نتيجه‌سنده «ای ايمدی بوتفصيلاتدن جمله‌ٔ
شمسيه وجهان مكوكب شو حيات وموجو-
ديت عالمنه الله طرفندن سوق اولنه‌رق
كلدكلرينی وجناب حقك ارادهٔ ذاتيه‌سی
بونلره برقانون طرح ايدوب‌ده اوقانون
اوزرينه بونلر كندی حركتلرينی تنظيم
ايلدكلرينی می استنتاج ايتمليز؟» سوزلرينی
كورديكی زمان حيرتی نصل تسكين ايده-
جكنی بيله‌مز. بوحيرتله برتأمل ايتدكده
دراپه‌ر وامثالنك شو يولده‌كی ادعالرينی
نه‌يه بكزه‌تور بيلورميسكز؟ مثلا عمری

بر کونجکزدن عبارت بولنان زبابك آیده بر
قورولور برساعتك ویاخود آقارصوایله
ایشلر بردکرمانك قارشوسنده بولنه‌رق تأملات
حکیمانه‌یه کیرشمسنه بکزه‌تور. آنك عمری
دکل آ اجداد و آبادن منتقل خیالی بیله
بوساعتك بودکرمانك اصلنه‌قدر وارمغه
کافی اوله‌میه جغندن دوشنه طاشنه نهایت
بوساعتك بودکرمانك من الازل بویله ایشله‌یه
کلدکلری کبی الی الابد دخی بویله ایشلیه
کیده‌جکنی حکم ایدی‌ویرر. بزم پروفسور
دراپه‌ر هانیا برقانوندن بحث ایدییورایدی.
اوقانونك حکمی حقایق علمیه‌یه مستند
بولنیورایدی. قوانین میخانیقیه‌یی ایلرویه
سوریبور ایدی. اجسامده اصل اولان
بطائتدر حکمی دخی بوقانونك احکامندن

دكليدر؟ برفضای خالی ایچنده وقوعه کان
حرکت ایچون دوام تصور اولنسه‌بیله
برحرکت قسریه ایچون حالاده تحرك ایدییور
دیه‌دوشونمکه اوقانون مانع اولمزمی؟ دها
شووابك ایچنده یقین صحیفه‌لرده اجزای
فردیه بر برینی تحریك ایتمینجه برجسمك
تحرك ایده‌مدیکنی سویله‌یور ایدی.
قومشولرینی تحریك ایده‌جك اولان ایلك
جزؤفردلر اوحرکتلری کندیلرندنمی
طوغورییورلر؟ یوقسه خارجدن برقوهٔ
تحریکیه اثری اوله‌رق اولا کندیلری بالتحرك
متعاقباً دیکرینی‌می تحریك ایدییورلر ؟
اجرام فلکیه بر برینی جذب ایده‌رك
و سوروکله‌یه‌رك دوندکلری حالده ایلك
حرکت قامچیسنی اوران ال هانکیسیدر؟

سیاره‌لری شمس جذب ایتدیکی حالده
شمسلری کیملر جذب ایدییورلر؟ بزم
شمسمز ایله شموس سائره آره‌سنده کی
انجذاب معلوم اولوب بو انجذاب عمومینك
نقطهٔ استنادی نره‌سیدر؟ ایشته بونلرك هپسی
بر صانع تعالی و تقدس حضرتلرینك وجوب
وجودینه دلالت ایتدکلری حالده استنتاج
معکوس قبیلندن اولمق اوزره دراپه‌رك
بونلری انکار واجبه برهان اتخاذ ایدی
ویرمسی حقیقهٔ حیرت افزای عقولدر.
نه غریبدر که کائناتدن بیلدیکمز بر جزؤ
وکائنات ایسه بر کل اولوب جزؤی بیلمك
ایله کلی انکار قابل اولمدیغی حالده بو امر
محال کوزه آلدیریلیور. شوراجقده آرقدا-
شلرمزدن بریسنك درمیان ایلدیکی

بر حقیقت لطیفه‌یی حکایه ایله بو بحثه ختام
ویریرز. دیدی که: ترقیات مدنیه عالمی اولان
اوروپا وامریقاده انسانلره بر خدمت
حسنه‌سی سبق ایدنلری انسانلرك یادشکرا-
نندە تأیید ایچون هیکللر علامتلر رکز
ایدییورلر. نه کوزل قدرشناسلق! نه اعلا
شکران! حال بوکه جناب واجب الوجود محیر
عقول اولان شو کائناتی یاراتمق کبی بر بیوکلك
اثری کوسترمش ایکن آنك حس شکرانده
یادینی تأیید ایده‌جك اولان ایمانی تخریب
ایله حضرت کرد کاری اونوتدیرمغه
چالیشیورلر! نه قدرناشناسلق! نه کفران!..
ایشته سوزی ینه دراپه‌ره ترك ایدییورز
دیورکه:

— یوقسه بو احوالك کافه‌سی بر خلقت

الٓهیـه آثاری اولیوب بر قانون مقتضیاتندن
اولدیغنه‌می اینانه‌جغز ؟

دیرزکه :

— «خلقت الٓهیه» دینان شی ایله «قانون
مقتضیاتی» دینلن شی آره‌سنده‌کی فرق
نه‌اولدیغنی تصریح ایلمش اولسه‌ایدی بزدخی
دیه‌جکلرمزی دها صریح اوله‌رق دیه‌بیلور
ایدك. خلقت الٓهیه‌دن مقصدی «خلقت
تورانیه» ایسه آنك برچوق جهتلرینی علو-
مك قبول ایتمدیکی قدر وحتی آندن زیاده
اوله‌رق حکمت اسلامیه‌دخی قبول ایده‌مز.
شمس وقمرك واجرام سائره‌نك خلقتندن
اول ضیا و ظلمتك کوندوز و کیجه‌نك
یاراتلمش اولمسی روایتی کبی شیلری عقل
قبول ایتمزکه حکمت اسلامیه دخی قبول

ایلسون. اسلامك حقایقنه واقف اولان
هیچ برمسلمان بویولده‌کی معکوسات ایله
حکمت دینیه‌سنی تغییر ایتمز. اما خلقت
الٓهیه‌دن مقصد بورایه قدربیك دفعه اخطار
ایلدیکمز خلقت منتظمهٔ حقیقیه‌ایسه بونك
ایله‌او «قانون مقتضیاتی» دینلن شی آره‌سنده
بر تخالف وتفاوت کوریله‌مزکه هانکیسنی
ترجیح لازم کله‌جکنی دوشونمك دخی قابل
اوله‌بیلسون. زیراایلکز «قانون» دینلدیکی
زمان بونك «عقل» و «حکمت» و «قدرت»
ایله مرادف اولمسی لازم کلوب حال بوکه
بونلربالطبع وبای حال بر رمضاف اوله‌رق
بر مضاف الیهه نسبتلری لابد ولاجرمدر.
اوحالده‌ده بونلره «حکمت الٓهیه» و «قدرت
الٓهیه» دیمك ضرورت حکمنی آلور.

چونکه بونلر او قدر عالی شیلردرکه ایشته دراپه ر وامثالی بونلرك صانعیت وخالقیتلرینه بیله قائل اولیور. بوحالده بونلری ازلیت وابدیت شانندن اولان اول قادر قیومدن ماعدا هیچ برطرفه نسبت ممکن اوله مز. آنلرك «قانون» دیدکلری شیئه بزم برده مضاف الیه تعلیقیله «قانون الٰهی» تعبیرمز آره سنده یالکز برفرق واردرکه اوده سبب ایله مسبب آره سنده کی فرقدر. دراپه ر وامثالی یالکز سببی نظرحکمته آلوب مسببی اهمال ایدییورلر. مثلا اخلاط فدانئه کراز آشیلانور ایسه اخلاطك محصولی کرازه انتقال ایده جکی مسئله سنده یالکز سبب اولان آشی یی تصور ایله اکتفا ایدوب اصل مسبب اولان استعداد خدادادی تصوره

لزوم کورمیورلر. بوایسه ناقصدر. زیرا اوکراز آشیسنی مثلا جوز فدانه آشیلامش اولسه‌ق عدم موفقیت محققدر. آنلرك سببی آلوب مسببی اهمال ایتملری یالکز قانونی وشریعتی آلوب شارع ومقننی اهمال دیمکدر. پروفسورك اشاغیکی سوزلری بومسائل مهمه‌یی توضیحه مدار اوله جقلردر. دییور که:

— ایشته جملهٔ شمسیه‌نك بعض خصوصیاتی که لاپلاس آنلره دقت ایلمشدر: سیارات ایله پیکارینك کافه‌سی خارجیت عن المرکزیه‌سی اوقدر آز برر محرك داخلنده دونرلرکه بونلره همان همان برر «دائره» اطلاقی ممکندر. سیاراتك کافه‌سی عینی استقامته طوغری وهمان همان عینی پلان اوزرنده حرکت ایدرلر. پیکارلر دخی کندی حرکتلرنده ینه تابع اولدقلری سیاره‌لرك استقامتلرینه تابع اولورلر. شمسك سیاره‌لرك پیکارك

كندی محـورلری اوزرنده كی حركتلری دخی
حركت محركيه‌لری استقامتنه تابع اولوب پلانلری
دخی بر برندن پك آز فرقليدر . بوقدر توافق
وانتظـامك بر تصـادف نتيجـه‌سی اوله‌بيلمسی
محـالدر . بديهی وآشـكار دكلميدركه بو اجرام
آره‌سـنده برر ابطهٔ مشـتركه بولنسون؟ واضح
وعيان دكلميدركه بونلر حد ذاتنـده يك وجود
اولان برقسمك اجزاسی اولسون؟

بزديرز كه :

— اوت علـومك درجـهٔ حاضرهٔ
ترقيسندن استنتاج اولنان شی بودر. فقط
بويله اولمقله نه‌لازم كلور؟ بوعقللره حيرت
ويرن قانون انتظامك واضعی كوركورينه
انكارمی يوقسـه كمال حيرتله تصديقمی؟
اكر بوخلقتی تصادفه حمل ايدنلر وارايسه
آنلره‌قارشو بويله‌براعتراضی‌سرد ايتسونلر.
بزاهل اسلام ايسه جملهٔ شمسيه كبی اعاظم

مخلوقات الٓهیه دكل آ برمیقروبك خلقتی بیله تصادفی اولمیوب علم ازلیٔ الٓهیده داخل اولدیغنه ایمان ایدرز. بو سوزلر بزجه مردود اوله‌میه جقلری كبی درایه‌رك اشاغیكی سوزلرنده علومه تعلق ایدن جهتلری ده مردود اوله‌مز. ایشته دییوركه:

— اما جملهٔ شمسیه‌نك تركب ایلدیكی عنصر آندن مقدم « نه بولوز » حالنده موجود اوله‌رق ینه كندی محوری اوزرنده دورایدییور دیه قبول ایلیه جك اولورایسه‌ك لاپلاسك اصرار ایتدیكی خصوصاتك كافه‌سی تسلسلات میخانیقیه كبی بالاقتضا بربریله تسلسل ایدرلر. بوندن فضله او حالده سیاره‌لرك و آنلرك قمرلرینك وحتی شهابلرك حقیقت تشكللری دخی اكلاشلمش اولور. اوزمان اكلارزكه اوزاقده‌كی سیاره‌لر الله آنلرك قمرلری نیچون یقینده كیلردن زیاده بیوكدرلر؟ اوزمان عقل ایردیریرزكه نیچون

بیوك سیاره‌لر كوچكلردن دها چابوق دونوب ونه‌دن طولایی بیوك و بعیدلرك قمرلری دها چوقدرده كوچك وقریبلرك قمرلری دها آز ویاخود هیچ یوقدر. سیاره‌لرك وآنلرده‌كی قمرلرك كندی محركلری اوزرنده‌كی دور وحركتلری مدتی تمامیله اكلارز وزحلك خلقه‌سندن سیاره‌لرك وقمرلرك كیفیت تشكللرینی استدلال ایدرز. الحاصل لاپلاسك رأیی قبول ایدرایسه‌ك شمسك احوال فزیقیه‌سنی بالتفهم ارض ایله قمرك نه‌كبی تبدلات ژه‌ئولوژیقیه‌یه اوغرایه‌رق شمدیكی درجهٔ تشكلی بولدقلرینه دائر طبقات الارضك و بردیكی خبرلری دخی بحق تفهم ایده‌بیلورز.

دیرزكه:

— بو ایضاحاتك كافه‌سی علومك شمدیكی درجه‌سیله متناسب اولوب بونلری بویله‌جه قبول اتمكده اسلام ایچون هیچ برمانع یوقدر. زیرابونلرهپ قدرة اللهك

تفسیری دیمك اولوب بونلر اوزرنده اجالهٔ
افکار ایدن ارباب حکمت اللهك قـوت
وقدرتنـده کی بیوکلکی البتـه بو اسراره
واقف اولمیان جهلادن ای تقدیر ایدرلر.
بو فقره‌ده جملهٔ شمسیه‌مزك ترکب ایلدیکی
عنصر قبـل الترکب « نه‌بلوس » حالنـده
بولندیغی مسئله‌سنی اکلایه‌میه‌جق اولانلره
اخطـار ایده‌رز که سـماده فرنکلرك
« نه‌بولوز » و بزم بعض ارباب فنمزك
« سـحاب پاره » تعبیر ایتمش اولـدقلری
بر طـاقم بیـاض لکه‌لر واردر که آنلرك
اك بیوکی « صمان یولی » دینلن کهکشاندر.
صـانعی انکاره قـدر کـوزه آلـدیران
مغرورین حکماهنوز صـانعك بیکلرجه
آثار صنعنه بر ماهیت بیله تعیین ایده‌مامش

اولدقلری کبی بونه بولوزلرك ماهیتلرینی دخی
هنوز قطعیاً تعیین ایده‌مامشلردر. بونلره
دائر اولان رأیلر ایچنده الك منتشری
شموس بی نهایه‌نك بریسندن صچرامش
عظیم برکتله غازیه‌دن عبارت اوللری
قضیه‌سیدر. بونلراوغاز حالنده ومحورلری
اوزرنده بیكلرجه یوز بیكلرجه واحتمال که
میلیونلرجه سنه دونه‌رك تکاثف وتبرد
وانجماد ایله بر کوکب اوله‌جقلر ایمش.
جملهٔ شمسیه‌مز دخی عن اصل شمسدن
صچرامش بویله برغازکتله‌سی اولوب الك اول
نه‌بولوز حالنده کیم بیلور قاچ میلیون سنه
محوری اوزرنده دوندکدن صکره اولا
خاقه خاقه آیریلوب بعده بوخلقه‌لرك هر
برندن برسیاره وبعض کسوراتندن دخی

اوسیاره‌لر اطرافنده برقمر وجوده کلمش ایمش. حتی زحل سیاره‌سنك اطرافنده بولنان خلقه‌هنوز منقطع اوله‌رق قمرلره منقلب اولمامش ایسه‌ده برزمان اودخی لقمه لقمه آیریلوب قمرلر تشکیل ایده‌جك ایمش. « آستروئید »دینلن وهوای نسیمی ایچنده مروریله شهابلر حصوله کتورن احجار سماویه دخی ایشته بو تشکلات اثناسنده جوفضاده پراکنده پریشان اوچوشان نه بولوزدن منجمد اجسام اولدیغنی درایه‌ر بو فقره‌سنده اشراب ایدییور ایسه‌ده احجار مذکوره عوالم علویه‌ده بین‌الاجرام وقوعه کلن مصادمه‌تدن متحصل انقاض اولدقلری حقنده‌ده برروایت واردر. بو ایضاحاتی ویرمکدن مقصودمز قارئلرمزه شونی اخطار

ایتمکدرکه بونلر فرضیات علمیه‌دن عبا-
رتدرلر. هنوز ظن درجه‌سنده‌درلر. حقایق
ریاضیه‌کبی قطعیاً تحقق ایتمامشلردر. یارین
بشقه‌برظنك بونلرینه قائم اولمسی محال
دکلدر. آرتق دوشونملیدرکه وقوفك
بودرجه سیله انکار صانعه قدر وارمق
نه‌بیوك کستاخلقدر! مباحثك ایلروسی
بوغرابتی برقات دهاوضوح وبداهتله کوستر-
مکده‌در. ایشته دراپه‌ر سوزنده دوام
ایدییور. دییورکه:

— جملهٔ شمسیه‌نك بویولده‌کی مخصوصاتنه‌دائر
لاپلاسك صایدیغی‌شیلر میانده‌ایکی استثناواردر.
بونلر اورانوس ایله نبتوندرلر. کتلهٔ غازیه‌نك
مسئله‌سی برکره‌قبول ایدیلوز ایسه آندن‌صکره
هرشی‌متسلسلا حل اولنورکیدر. لکن بونلره
قارشوجدی براعتراض موجود دکلمیدر؟ بوحاللر

جناب قادرقیومی کندی آثار صنعندن آییروب
تبعیده میل ایتمك صایلمازمی؟ اولاتدقیق ایدەلم كه
بویله بر غاز کتله‌سی موجود اولدیغنه دائر براهین
وارمیدر یوقمیدر. اشبو نه‌بولوز فرضیه‌سی اولا
برنجی هرشلك کشفیات رصدیه‌سی اوزرینه ابتنا
ایتمکده‌در. جوسمانك شوراسنده بوراسنده
صولغون ضیالی برطاقم لکه‌لر واردر که آنلردن
بك آزی چپلاق کوزایله کورینه‌بیاورلر. الك چوق
قلری غایت قوتلی تلسقوبلر ایله باقلمغه محتاج
اولوب آنلرله معاینه اولندقده بونلرك برچوق
کواکب مجتمعه‌دن عبارت بولندقلری اکلاشیلور
لکن اوریون جماعت کوکبیه‌سنده اولان بیوك
نه‌بولوز کبی بعضلری شمدی‌یه قدر الك اعلی رصدلرله
دخی حل اولنه مامشلردر. نه‌بولوز فرضیه‌سنی
قبوله مستعد اولمیانلر بوحالی بزم تلسقوبلرمزك عدم
مکملیتندن نشأت ایلدیکی جوابنی ویردیلر. اشبو
آلات رصدیه‌نك ایکی درلو خدمتی واردر. بریسی
اشعهٔ ضیائیه‌نك جامعیتی وظیفه‌سی اولوب بو ایسه
عدسه‌لرینك قطرینه تابعدر. ایکنجیسی متوجه

اولدقلری اجسامك كندی صفحه‌لرنده ترسمی وظیفه‌سی اولوب بو دخی جاملرك سطحلری تماميله مجلا وشكل معتبریتلرينك تماميله منتظم اولمسنه وابسته‌در. برنجی شرطی بیوك دوربینلر حائز اوله‌بیلور. فقط ایكنجیسنی دخی جامع اولملری كوجدر. كرك اعماللرنده‌كی قصوردن كرك بو جاملرك كندی ثقلتلری كندیلرینی اسنه‌توب اكيلمه‌لرينه یاردم ایتمسندن طولایی كوجدر. بركت ويرسون كه مسئله‌یی حل ایچون بشقه واسطه‌لره ده مراجعت قابلدر. بو كتابك مؤلفی (یعنی موسیو درایه‌رك كندیسی) ١٨٤٦ تاریخنده كشف ایتمش ایدی كه بر جسم صلبی مضینك انكسار ضیاسنده حصوله كلن خطوط ملونه متمادی اولوب خطوط مضیه ومظلمه یوقدر. آندن مقدم فرونهوفر كوسترمش ایدی كه مضی حالنده بولنان غازك اضواء منكسره‌سی بویله متمادی اولمیوب غیر متمادیدر. بو قاعده برنه‌بولوزك نشر ایتدیكی ضیالرمضی برغاز دنمی یوقسه كواكب وشموس كبی اجرام صلبیهٔ ماضیه‌دنمی كلدیكنی تعیینه مدار اوله‌بیلمكده‌در. اوضیالرك

انكسارنڭ متحصل الوان متمادی دكل ایسه بوضیا كرچكدن برنه بولوزدن یعنی برغاز كتله سندن كلیور. اكر متمادی ایسه بر كواكب قوللقسیوننددن وارداولیور. ١٨٦٤ سنهٔ میلادیه سنده موسیو هوكن بوتجربه یی دراغون جماعت كواكبنده بولنان نه بولوزه تطبیق ایتدی. ثابت اولدی كه بونه بولوز برغاز كتله سندن عبارتدر. آندن صكره اجرا اولنان دیكر تتبعات دخی اثبات ایتدیلر كه تجربه اولنان التمش نه بولوزدن اون طقوزی غاز كتله سی وباقیسی كواكب قوللقسیونیدر. ایمدی كائناتده مضی حالنده غایت جسیم موادغازیه كتله لری بولندیغنك تجارب فزیقیه ایله اثبات ایدلمش اوله جغی قبول اولنه بیلور دیمك اولوركه دوپلاسك فرضیه سی متین براساس اوزرینه مستنددر. بوكتله لرك اطرافه شعشعه نثاراولملری تبردلرینی منع قابل اولەمیه جق احوال صیرەسنه قویار. اوحالده تكاثفلری وبرمحور اوزرنده دوزانلری دخی ضرورت حكمنی آلور. بویله اولنجه بنه اویلان اوزرنده — زحلك خلقه سی كبی — خلقه لر تشكل ایتمك ایجاب ایدوب

بونلردن دخی بالآخره سیاره‌لر وقمرلر وجوده
کلمك لزومی نشأت ایدرکه مرکزلرنده برشمس
بولنمق اوزره جمله‌سی بررکوکب اوله‌رق عینی
طرفلره طوغری دونه‌جکلری درکاردر. ایشته
قواعد طبیعیه تأثیریله عظیم برمواد متخالفه یغننددن
برجملهٔ منتظمه چیقدی. غاز حالنده بولنان
موادك تبردندن دنیالر حصوله کلدی.

اخطار ایدرز که:

— ماهیت صحیحه‌لری حقنده هنوز
برفکر تام وصحیح موجود اولمیان نه‌بو-
لوزلری بررغاز یعنی صورتنده اثبات ایچون
ترتیب ایلدیکی مقدمات خیالیه اوزرینه برده
بوغازلری تکاثف وانجماده اوغراته‌رق
اومیانده زحلك خلقه‌لر تشکیل ایتمسی
وبعده اوخلقه‌لری لقمه لقمه طوغرایوب
آندن یکی کوکبلر تولید ایتدیرمسی موسیو

درایه‌ره دكل ژولوه‌رنه لایق كوریله‌بیله‌جك خیالاتدن اولدقلرینه قارئلرمز البته‌دقت بیورمشلردر. معهذا بوسوزدن مقصدمز قوجه ژولوه‌رنی استخفاف دكلدر. قمره سیاحت ویرك دیبنه‌سیاحت وهوادهسیاحت ودهابیلمم نره‌لرده سیاحت حقنده‌اومتفننن رومانجینك تشكیل ایتدیكی خیالات فنیه البته‌پروفسور درایه‌رك بوراده بسط وتمهید ایتدیكی خیالات فنیه‌دن دهاپك چوق زیاده جدیدر. پك اومارزكه درایه‌ر بوكندی محصول خیالنی ژولوه‌رنه عرض ایتسه‌ایدی «یكی بردنیانك صورت تشكلی» نامیله بررومان یازمق ایچون خیالك بوصورتنی پك ناقص بولوب قبولنه تنزل كوسترمزایدی هله اومتفنن رومانجی‌یه بوخیالاتی اساس

اتخاذایله بونلره استناداً وجود باری‌یه
اثبات استغنا ایلیه‌جکنی چیتالاتسه ایدی
بلاشبهه ژولوه‌رن قهقهه‌لرله کولر ایدی.
اوت! فکر انکارینی ترویج ایچون استناد
ایده‌جکی بو اساسك چوروکلکنی درایه‌رك
کندیسی دخی بیلدیکی ایچون باقکز سوزك
آلت طرفنی نه‌قدر محترزانه یوروتیور.
دییورکه:

— اکر جمله‌ٔ شمسیه‌نك تشکلی دخی بویله
ایسه اکر سیاره‌لر عالمنك حکایهٔ خلقتی دخی بویولده
ایسه ذهنمزده قانون فکرینی برقات دها بیولته‌رك
طانیمق لازم کلورکه خلقتك اصل قوهٔ خالقه‌سی
بوقانون اولدیغی کبی جهان ایچنده بربری اوزرینه
ییغلمش اولان لایعد ولایحصی جمل کوکبیه‌نك
محافظ ومتصرفی دخی هپ بوقانوندر.
صورارزکه:

— نصل افندم؟ بکندیکزمی؟ عوالم

علویه‌یی خیالاً نه کوزل تصنیع ایتدی ده
آنك صانع وحافظی اولمق اوزره دخی
« قانون » کلمه‌سنی نه کوزل بولی ویردی. شبهه
یوق که قارئلر بو قانونی ایشیدنجه آنك ماهیتنده
نه کبی برحکم واو حکمده نه قدر اهمیت
اولدیغنی اصلا دوشونمیه‌رك قبول ایدی
ویره جکلردر امیدنده بولنیور. بویله
برامیدده بولنمسه ایدی بوقاروده سویله‌مش
اولدیغی برسوزی بوراده دخی شووجهله
تکرار ایتمز ایدی:

— فقط حالا سؤال اولنه جق که: بوراده عمیماً
منکرانه برحال یوقمیدر؟ جناب حق کندی اثر
صنعی اولان دنیادن اخراج ایتمش اولیورمی؟
بز دوستمزی تأمین ایده‌رز که:
— علومه بحق واقف اولان هیچ
برکیمسه بوسؤالی صورمیه جقدر. زیرا

واقفين علوم قطعياً بيلورلركه حق سبحانه وتعالى اثر صنع وقدرتی اولان کائناتك باريسى واقيسى اولمق صفت جليله سنى درابه‌ر وامثالنك قبول وتصديقيله جائز دكلدر. بوصفت اول واجب الوجودك ازلى وابدى اولان صفات ذاتيه وثبوتيه‌سى ميانده داخلدر. اويله برسؤالى پروفسور جنابلرينه ايراد ايده جكلرينه شويله براعتراض سرديله آنى جوابه دعوت ايدرلر ديرلركه: ولوكه زحلك اطرافنده‌كى خلقه ميليونلرجه سنه صكره لقمه‌لقمه اوله‌رق قمرلر تشكيل ايده‌جك اولسون ولوكه نه بولوزلرتبرد ايده‌ايده آنلرك بربيوك قسمى مركزده برشمس وبقيه‌سى آنك اطرافنده برخلقه حالنه كيره‌جكى زحله باقه‌رق

تخیل ایدلسون ده آندن دخی میلیارلرجه
تیرلیونلرجه سنه‌صکره بر رجملهٔ شمسیه
حصوله کله بیله‌جکی خیال خامنه یول آچه
بیلسون بو خیاللر اثبات ایده‌ایده نه‌یی اثبات
ایده بیله جکلر؟ اجرام سماویه‌نك دفعةً
حصوله کلیوب بویله بر رغاز حالندن تبرد
ایده‌ایده بزم عقلمزله حساب ایده‌میه‌جکمز
قدر اوزون مدتلر ظرفنده حصوله کله‌
بیلدیکنی اثبات ایده‌جکلر دکلمی؟ عجبا بوندن
انکار صانع نه‌وجهله استدلال اولنه‌بیلور؟
بووجه استدلالك بزه مکملاً ایضاحنی
رجا ایدرز. حق تعالی حضرتلرینك قانون
خلقتی مقتضاسنجه بر پورتقال بش التی آیده
حاصل اولدیغی حالده برشمسك بش التی
میلیارسنه ظرفنده حصوله کلمسی استعظامی

ایدیله‌جك؟ یوقسه استصغارمی؟ هرایکی
التزامده دخی شان صانعیته نه‌سبب
وحکمتلردن طولایی نقیصه کله‌جك؟ اکر
مقصود توراتلرده برنجی کون فلانلر
ایکنجی کون فلانلر یاراتلدیغی وبوکونلرك
بریسنده دخی اجرام سماویه‌نك خلق
اولندیغی حقنده‌کی خبره اعتراض ایسه
اواعتراض ایله‌انکار واجبه‌قدر کیدیله‌رك
بتون واقفین علومك هدف تعجبی اولمقدن
ایسه کتب توراتیه‌یی تحریف ایدنلره
وبعدالتحریف دخی موجوداولان عباره‌یه
یاکلش معنی ویرنلره توجیه اعتراض دها
طوغری اولمزمی؟ قرآن کریمده برنجیدن
التنجی کونه قدر نه‌لرك خلق اولندیغی تصریح
قلنمقسزین جهانك التی کونده یاراتلدیغی

خبر ويريليور اما بوكونلرك بزم بيلديكمز
كونلردن اولمديغى دخى «ان يوما عند ربك
كالف سنة مما تعدون» نظم كريميله ارشاد
بيوريليور. بربشقه يرده دخى ديمش اولديغمز
وجهله «بيك سنه» معناى حصرى يه معطوف
دكلدر. مقصود اوبركون اوزو نلغنده
مبالغه در «كائنات» نام تاريخ عموميمزك مقد-
مه سنده «خلقت عالم وانتشار بنى آدم» سرنامهٔ
عموميسى التنده بومسئله يى يكرمى بش سنه
مقدم مبسوطا ممهداً حل ايتمشزدر. بناءً عليه
بزجه جمل شمسيه نك خلقتى معلم درايه رك
خيالى كبى اولور ايسه بوندن شان
صانعيته خلل كلمك شويله طورسون اوشانك
برقات دها بيومسى لازم كلور. پروفسور
جنابلرى وجود بارى يه استغنا كوستريلور

ایسه بوندن هیچ برفنالق حاصل اوله میه‌
جغنی دخی تأمین غیرتنه دوشه‌رك دیورکه:
— آچیق برسما اوزرنده بربلوط تشکل
ایتدیکنی اکثریا مشاهده ایدرز. بادئ امرده
کورینور کوروتمز برکوچك سیسلی برنقطه‌دن
عبارت ایکن اوبخار بیغنجغی جمنی آرتدرمغه
باشلار. کیتدکجه بیویه‌رك ظلمتی کوکك بربیوك
قسمنی اورتر. وعجیب وغریب شکللر کوسترر.
ضیای شمسدن اقتباس انوارایله رنکدن رنکه
کیرر. بعده روزکار آنی آلوب کوتورر.
بالتدریج اوبلوط کوزدن غائب اولور. سمای
صاف اپچنده ایزی بیله قالمز. حال بوکه بوبلوطك
متشکل اولدیغی حبیبات مائیه‌نك هوای نسیمینك
متضمن اولدیغی ابخره‌نك تکاثفیله حصوله کلدیکی
معلوممزدر. مذکور بلوطك کاه مظلم وکاه ملوناً
مستنیر اولسی اسبابنی دخی حکمت طبیعیه‌نك اوپتیق
قسمندن اقتباس ایتدیکمز براهین ایله تفسیر
ایدیورز. مقانیق قواعدیله دخی اوبلوطك
روزکارلر طرفندن نصل سوریلوب کوتورلدیکنی

وکیمیا قواعدیله نهایتنه وجهله کوزدن غائب اولدیغنی تعریف وتفهیم ایلیه بیلیورز. حالبوکه بوایشلره جناب صانعی قاریشدیرمق خاطرمزه بیله کلیور. تحولات مذکورهیی قوانین طبیعیه یه اسناد ایله اکتفا ایدییورز. اوتحولاتده جناب صانعك النی کورمکدن تردد ده بولنیورز. حالبوکه بتون کائنات بویله بربلوطدن بشقه برشی دکلدر. فقط دنیالردن کونشلردن متشکل بربلوط! اوبلوط بزه نهقدر بیوك کورینورایسه کورونسون تطرق خلل ونقصاندن مصون اولان ذکای ازلی وابدی نظرنده ینهمتموج برسیسدن بشقه برشی دکلدر. اکرفضاده برچوق دنیالر وار ایسه وقت ایچنده دخی برچوق عالملروادر. بلوط بلوطی تعقیب ایتدیکی کبی جمل کوکبیه دخی بربرینی تعقیب ایدرلر. بزم نظرمزده کائنات لایعد ولایحصی جمل متمدمهنك خلف حاضری اولوب ینه لایعد ولایحصی جمل شمسیه آنی تعقیب ایدهجکلردر. اثرلرك ومؤثرلرك بووجهله تعاقبنك نهمبدئی واردر نهمنتهاسی.

دیرزکه :

— معلم دراپه‌رك بلوطلره دائر بو تفصیلاتی دخی تفصیلات متقدمه‌یه ضم ایتمسی کویا یکی بر برهان عداولنه بیلورمی؟ واضعی حق سبحانه وتعالی اولمق اوزره بتون تکوناتك برقانون لایتغیره تابع اولدیغنی بیك یرده تکرار ایتسدك. فقط بوفقره‌ده دراپه‌رك «تطرق خلل ونقصاندن مصون اولان ذکای ازلی وابدی» دیه ترجمه ایتدیکمز بر «انتلیژانس ئه‌ترنه‌ل ئه‌انفینی» تعبیر ایتدیکی شی وار. اونه‌در؟ انکار واجب ایچون طبیعیونك مادیونك قوللاندقلری بویولده‌کی تعبیراتك قوانین فیزیقیه وکیمیویه‌یه تطبیقی مستبعداتدندر. «ذکا» و«روح» تعبیراتی طبیعیاتدن دکل فوق الطبیعیاتدندر. تکونات

طبیعیه ایشته بوفوق الطبیعیاتك سوقنه تابعدر.
بزجه درایه رك دخی بوذكای ازلی وابدی یی
قاله آلمسی واجب تعالی وتقدس حضرتلرینی
اعترافدن بشقه هیچ برشی دكلدر. «فانقذوا
لاتنفذوا الا بسلطان» سر قرآنیسی ایشته
بونده ده متجلیدر. ظرفادن بریسنه برمنكر
« بن اللهی انكار ایدرم» دیمش. ظریف
دخی «سوزه اللهی اقرار ایله باشلادقدن
صكره انكاریكز عبث قالمزمی؟ » جوابنی
ویرمش. بوعینیله « بن بورجمی انكار ایدرم »
دیمك دكلیدر؟ « بورجمی » دیدكدن صكره
آرتق انكارك فائده سی اولورمی؟ تطرق
خلل ونقصاندن مصونیتی تسلیم اولنان بر
ذكای ازلی وابدی ایله قدرت وقوتنه نهایت
اولمیان وازلیت وابدیت كندی مخصوصاتندن

بولنان ذات اجل واعلا آره سنده
يالكز حروف وكلمه جهتيله فرق اولوب
مفهوم جهتيله ايكيسى بردر . بزم ايچون
دخى بوقدرى كافيدر. اوت! دنيالردنيالرى
جمله‌لر جمله‌لرى تعقيب ايده بيلورلر. بوبر-
تسلسلدركه مبدأ ومنتهاسى اولميه بيلور. چونكه
صانعيت وفعاليت ربانيه‌نك ده مبدأ ومنتهاسى
يوقدر . ابن رشدك تهافتندن بالاقتباس
بوكتابه علاوه ايتديكمز باب مستقل بونى
واضحاً اثبات ايتمشدر. درايه‌رك مبدأ ومنتها-
سنى كوره‌مديكى خلقت براثردر. آنك خالق
ومؤثرى اوخلقت واثردن مقدم اولمق
لزوم عقلى ايله لازم وبداهت منطقيه ايله
بديهيدر. ايمدى نوبت كلامى ينه كنديسنه
ويره‌لم ده دهاديه‌جكلرينى ديسون:

— تلسكوپك مدهشه گوزلرينك حسيس
وذو الحجملرك تشكلى كبى اهميتى آز اولانلرينك سبب
وحكمتلرينى تعيينده قوابل فرقيه دن استمداد
بيلور ايسه‌ده بيله حقيقت حالده دها واسع برمقيا
سده بحثلر و دها بيوك زمانلر ظرفنده متحصل
سيسلر ديمك اولان عصر تكونى خصوصنده دخى
بنه اوقولولردن استمداد ايده‌جك ذكى يز :
مادى وطبيعى اولان شيلر فوقنده وفوق الطبيعه
اولان شيلر آره‌سنده برحد فاصل تعيينى بزده‌مى
عالمدر! بيوك كوچك وثابت وغيرثابت يالكز
بزه بزم گوروشمزه گوره‌در! اگر بز اولوبونك
بيوك نه بولوزى ايچنده بولنسه ايدك گوزومز
اوكنده نه قدر مناظر عظيمه وعجيبه متجلى اوله‌جق
ايدى! عيوقنش برسيس ديمك اولان اوكنده
غزيمت تكاثف ابتدايده قوجه برعالم منقلب
اولمش بزده برساعت وجوده عمده لايق گوزو-
نورايدى. بورادن ميليونلرجه فرسخلك تقديرى
قابل اولميان برمسافه دن يعنى گونشلك برقنجه كبى
گوروندكرى بعدلردن بونه بولوزلك خفيف بر

دیرز که :

— بز شو فقره یی ترجمه ایدر ایکن تبسملرمزی بردرلو منع ایده‌میور ایدك . فنون آشنا اولان قارئلرمزك دخی درایه‌رك بو سوزلرینی کولمکسزین اوقویه مامش بولندقلرینی قویاً ظن ایلرز. پروفسور جنابلری ظن ایتمك ایسته‌یورلرکه .... خیر کندیلری متفنن اولدقلری ایچون بویله برظنده بولنه‌مزلر. دها طوغریسی فنون آشنا اولمیان بعض عجزهٔ قارئینه ظن ایتد- یرمك ایسته یورلرکه مخلوقاتك پك کچوك واهمیتسزلری صانع تعالی وتقدس حضرتلرینك طوغریدن طوغری‌یه قدرت صانعه‌لرینه محتاج دکلدرلر. « قانون» دیدکلری وفقط ماهیت خالقیه‌سنی اثبات ایتمدکلری وایده‌میه-

جکلری شی بونلری خلق ایده بیلور.
احتمال که اوروپاده نیجه سنه‌لردن بری انکار
قطعی ایچنده پرورشیاب اولمش بولنان
اذهان قاصره اربابی بوکبی سوزلره قانه
بیلسونلر. آنلر ایچون دخی قطعیاً اطمئنانی
ممکناتدن عدایده‌میزیا! فقط ذراته وارنجه‌یه
قدر تکمیل کائنات اوزرنده هردم متجلی
اولان آثار صنع الٰهی‌یی دائماً حیرت عابدانه
ایله بالتلقی اویولده پرورشیاب اولمش بولنان
ذهنلری بومصالحه یاناشدیره بیلمك قابل
عداولنورمی؟ بر سینك‌ك کوزی نصل
یاراتلمش اولدیغنی بزه کوستردیکی ایچون
ترقیات علمیه‌یه منتدارز. فقط نصل
یاراتلدیغنی کوسترن علوم بونك یاراتیجیسز
یاراتلدیغنی ادعا ایتمیور. کندی کندینه خلق

اولندیغنی اثباته قالقشمیور. بو معنای حکما
لق نامنه حقیقةً بدلالق ایدن برقاچ کشی
اوعلومه اسناد ایتمك ایستەیورلر. فقط
اسنادواقعی اثبات ایدەمیورلر. مسئلەیالکز
کندی زعم خودسرانەلرندن عبارت قالیور.
شو اخطارات مهمەیی نظر حکمتدن اصلا
بعید طوتمەیەجق اولان قارئلرمز بالطبع
مواد آتیەیی دخی بو نظرله قرائت ایدرلر.
ایشته درایەر سوزندەدوام ایله دییورکه:
— جملهٔ شمسیەدن دها کوچك برشیئه
اینەلم. جملهٔ شمسیەنك آنجق برجزؤی اولان
کندی کرهٔ ارضمزه تنزیل نظر ایلیەلم. بدایت
خلقتدن بری ارضمز بیوك تبدلاته دوچار
اولمشدر. بونی‌دەربوبیتك مداخلات غیرمنقطعه‌
سنەمی عطف ایدەلم. یوقسه لایتغیر برقانون
تأثیراتنەمی؟ طبیعتك مناظری کوزمزك اوکنده
دائما تبدل ایتمکدەدر. ادوارژه ئولوژیەده بوتبدل

دها زیاده‌در. فقط تبدلات مذکوره‌یه ریاست
ایدن قانونلر الك جزؤی بر تغیره بیله دوچار اولما-
مشلردر. مصادمات و تقلبات عظیمه میانده
او قانونلر لایتبدل بر حالده دوام ایدرلر. بو کونکی،
حال او یله بر زنجیرك بر حلقه‌سی دیمکدر که ماضی‌یه
و مستقبله طوغری آنك امثالی حلقه‌لرك بر برینه
تعلق و ارتباطیله اوزانور کیدر. براهین ژه ئولوژیه
و هیئیه ایله ثابتدر که ارضك و قمرینك حرارتی
بر ماضیٔ بعیدده بو کونکیدن پك چوق زیاده
ایدی قیصه مدتلر ظرفنده تقدیر اولنه میه جق قدر آز
و فقط باهر و آشکار بر تبرد ایله ارض و قمر بعد الا-
عصار تبرد ایلدی بونلرك حرارتی اطرافه صاچدقلری
ضیالر ایله برلکده ضایع اولمقده‌در. بیوك کوچك
هر هانکی بر جسمك بو وجهله تبردی دائمیدر.
بونلر بر صدمه ایله وهلهً حاصل اولمزلر. بلکه
بر قانون ریاضی عملیله تدریجاً حصوله کاورلر.
یر یوزنده حصوله کلن تبدلات کبی تکوناته نوتون
و دوِلونغ و په‌تیتك معادلاتی هرنقدر قابل تطبیق
دکل ایسه‌لر بیله ینه بو تبردلر بر قانون ریاضینك

تأثیریله حصوله کلورلر بو تأثیر و عمل عمومیده هر نقدر
قسمی اولان تبردلر ایله ادوار جمودیه و موقت تجدد
حرارت دورلری دخی داخل ایسه‌لرده بونده
بر بأس یوقدر. ذکر اولنان تبدللرك ارضك تسویهٔ
طوپوغرافیه‌سنده‌کی تبدل ایله ویاخود تشعشع
شمسك موقوتیتیله وقوعه کلمش اولسنده‌ده بأس
یوقدر. موقوت برشمس حرارت ارضك دائمی
اولان تنزلنه برسکتهٔ موقته ادخالندن بشقه
برشی یاپماز. حرکات سیاراتده اولان سکته‌لر
جاذبه خاصهٔ عمومیه‌سنی تصدیق ایدرلر آنی ابطال
ایتمزلر. ایمدی کرهٔ ارضك حرارتنك متمادیاً
تناقصی کندی استعداد طبیعیسنده حد حسابه
صیغماز تعدیل وتبدللری استلزام ایتمش بولنمق
لازم کلور. ارضك حجمی دخی بر تقبض ایله
کوچلمش وکونلر قیصالمش وقشر ارض قاطیلا-
شمش و بو قشرك اك متانتسز یرلرنده چاتلاقلر پاتلاقلر
پیدا اولمش بولنمق ایجاب ایدر. دکزك ثقلت
اضافیه‌سی دخی آرتمش وحجمی کوچلمش وهوای
نسیمینك تشکلی بالخاصه حاوی اولدیغی اجزهٔ

مائیه‌جه وحامض قاربونجه‌دکشمش وبارومترونك تضییقاتی‌ده آزالمش اولمق لازم کلور :

اخطار ایده‌رزکه :

— بوفقره‌ده دراپه‌رك «شونده‌بأس یوقدر بونده‌ده بأس یوقدر. فلانجه فرضیه قبول اولنور ایسه آندن طولانی شوحالك شویله تبدل ایتمسی لازم‌کله‌جکی کبی بوحالك دخی بویله تبدل ایلمسی ایجاب ایلر......» طرزنده خبر ویردیکی تبدلاتی اکر برقاچ بیك سنه‌لك زمانلر ظرفنده کوریله‌بیلمك شویله طورسون جزؤ بجه‌حس اولنه بیله‌جك شیلردن ظن ایدرایسه‌کز عظیم برخطایه دوچار اولورسکز. بوندن مقدمکی بابلرده ینه دراپه‌رك کندیسی سویله‌یور ایدی‌که کلدانیلردن یونانیلره انتقال ایتمش

وزمانمزه نسبتله درت بيك سنه‌لك قدر
برقدمه مالك اولمش بولنان حسابات فلكيه
بودرت بيك سنه ظرفنده كونلرك برثالثه
قدربيله اوزانوب قيصالمامش اولدقلريني
اثبات ايدرلر. ذاتاً سنهٔ شمسيه‌نك اوچيوز
التمش بوقدركونه وبركونك يكرمى اوچ
ساعت واللى شوقدر دقيقه وبرساعتك
التمش دقيقه وبر دقيقه‌نك التمش ثانيه وبر
ثانيه‌نك التمش ثالثه يه منقسم اولسى كبى
حسابات تاكلدانيلر زماننده قالمه‌شيلر اولوب
داپه‌رك عيوقلره چيقارديغى كشفيات
وترقيات هيئيه بونلرك يرينه هنوز دها
ايى برشى قويه‌مامشدريا! فقط اوزمانلر
ايديلن حسابات هيئيه‌نك بوزمانلرده آلات
مكمله ايله ايديلن ترصدات نتيجه سندن

جزؤیجه برفرقی بیله بولنه مدیغنی ینه کندیسی سویله یور ایدی. شو معلومات عتیقه دخی یالکز تتبعات هیئیه یه مخصوص اولوب آندن بشقه تتبعات ژه ئولوژیه کبی فرضیات جدیده حقنده الده بوقدر دخی معلومات بولنمدیغندن اوتبدلاتك درت بیك سنه ظرفنده نه قدر حس اولنه بیله جکنی قیاس ایچون الده هیچ برمقیاس یوقدر. ژه ئولوژی فنی ایسه اکا مخصوص اولان ادوارك کوستردکلری تبدلات میلیونلرجه سنه لر ظرفنده حصوله کلدکلرینی ظن ایتدیریور لر. اما یالکز «ظن» ایتدیریورلر. یوقسه بو حسابلر حسابات هیئیه کبی قطعی اولمقدن ابعد بعد ایله بعیددرلر. شو اخطاردن مقصدمز درایه رك اکلاتمق ایسته دیکی

وجهله تبدلات مذکوره نك «باهر و آشکار» اولمدقلری اوزرینه انظار دقتی جلبدر . بونلر هپ فرضیات علمیه دن عبارتدرلر که طبقات ارضده کوریلن معدنیاتك ووا پور کمورینه تحول ایتمش اولان اورمانلرك ومستحاثه حالنده بولنان حیوانلرك تکونلری ایچون نه کبی احوال فزیقیه یه احتیاج اولدیغنی دوشونمکدن استدلال اولنمش تخمینلردر . بوخصوصده اقوال حکما متفق بیله دکلدر . دراپه رك کندیسی دخی دییورکه نوتون ودولونغ وپه تینك معادلاتی بونلره مخالفدر . بزم دخی دها اولجه دیمش اولدیغمز وجهله بونلر قطعیاً صحیح اولسه لر بیله هپ قدرت ربانیه یی بیوله جك براهیندن عد اولنوب یوقسه اوقدرت باهره نك انکارینه

سنداتخاذ ایدیله‌مزلر. سوزده‌یته دراپه‌ر دوام ایدییور. دییورکه!

— کرك بونلر وکرك بونلردن بشقه درمیان اولنه‌جك اولان سائر تبدللر بیله وقوعات آتیه‌دن یعنی برآن ایچنده وقوعه کلی ویره‌جك شیلردن اولمیوب. بونلرك وقوعلری نتیجه‌سز دخی قاله‌مزلر. بالعکس بونلر تدریجی وقوعه کله‌رك برطاقم تبدلات سائره‌یه دخی کندیلری سبب اولورلر. زیرا بونلری حاصل ایدن سبب اصلی واساسی یعنی ارضك تقلل حرارتی مسئله‌سی دخی برقانون ریاضی ایله تنظیم اولنمش ایدی. فقط منعی قابل اوله‌میان بوتبدلاته یالکز جانسز اجسام مطیع ومنقاد اولمقله قالمیوب آنلرله برابر اجسام ذی حیات دخی بوتبدلاته دوچار اوله کلمشلر. اجسام حیوانیه ویانباتیه‌دن بریسی ایچنده یشادیغی یر تبدل ایتمدکجه هلاك اولمز. اویرده برتبدل حاصل اولنجه او عضو حیوانی ونباتی یاخراب اولور یاتبدل ایدر. اکر اویره عارض اولان تبدل

بردن بره عارض اولسه ایدی بوعضو حیوانی ونباتینك تخریبی دخی محتمل اولورایدی. تبدل اکر تدریجی اولور ایسه مذکور عضولرك تعدیل ویاتبدللری دخی ممکن کوریلور ایدی.

شوراجقده اخطارایده‌لم که:

— ایشته‌دراپه‌رك بویله‌ابتداده «ممکن اولور ایدی» و «محتمل کوریلور ایدی» دیه باشلادیغی شیلری بالآخره محقق عدایده‌رك آنلری‌ده انکار واجب کبی‌مهم دعوالرده برهان اوله‌رق قوللانمسنی کندینه مخصوص اوسته‌لقلردندر. بوقدر چوروك شیلری بووجهله صاغلامق حقیقةً براوسته لقدریا؟ باقکز او ممکنلردن ومحتمللردن صکره‌فقرهٔ آتیه‌ده نصل لسان قوللانیلور:

— تعاقب اعصارك نتیجه سنده ذی حیات اولیسان اجسامك تعدیلات وتبدلات مهمه‌یه دوچار اولدقلری مادام‌که‌اثبات اولنمش!.....

ودرجهٔ تحققه واردیرلمشدر !... مادام که بوکون قنرارض ودکزوهوای نسیمی اول نه ایدیسه لر اویله دکلدرلر!... مادام که قره لرك ودکزلرك سطحلری دکشمشدرمادام که کره منك یوزنده اجسام ذی حیاتك ساکن اولدقلری یرلر بوقدر تبدلاته اوغرامشدر بونلردن بالاقتضا نشأت ایدرکه طبیعت عضویه دخی بوتجربباتك کافه سندن کچمش وبونلرك مستلزم اولدقلری بتون تبدلاته دوچاراولمش بولنسون. بوبابده نظر دقته چارپه جق نه قدر مبذول براهین واردر. بردها اخطار ایده لم که مادام بوصدماته سبب اولان قوت برقانون ریاضی یه تابع اولیور اوسببلرك اثرلری دخی اویله برقانون ریاضی یه تابع اولمق ضروریدر. دیرزکه:

— ژه ئولوژی یعنی طبقات الارض فنی بزه یر یوزنده واقعا برطاقم تبدلات ظهوره کلدیکنی ارضك طبقاتندن حفراولنه بیلن معدن اوجاقلری کبی بعض دلیکلرده کی مشا-

هدات ایله کوستروب ظن ایتدیریور . واقعا بوحفریاتده « مستحاثه » دینلن بعض حیوانات قدیمه کمیکلری ظهور ایدییورکه بوکون اوحیوانلر کرهٔارضمزك سطحنده یوقدرلر. آنجق بومشاهدات ارضك جسامتنه نظراً اوقدر آزوجزؤی شیلردرکه بونلردن استدلال اولنان احکام اویله حقایق ریاضیه درجه‌سنده قطعیت پیداسی شویله طورسون حقایق فزیقیه درجه‌سنده صحت بیله ادعا ایتدیره‌مزلر. بونلرك کافه‌سی اوتتبعلر اجرا ایدنلری نزدنده بیله ظنیاتدن عبارت قالوب بوظنلرك ایسه بعضیلری بعضیلرینه متناقض ومتخالف اولدقلری اربابنه معلومدر. امابونلرك ماهیت صحیحه لرینی بووجهله اورته‌یه قویشمز اهمیتلرینی

انكار مقصدينه مبتنی ظن اولمسون. بويله
برمقصد كشفيات علميه‌نك قدرلرينی
تقديردن عاجز بولنان جهلايه ياقيشور
مقاصد غيرتكارانه‌دندر. بالعكس بويولده‌كی
تتبعات غايت مهم شيلردر. چونكه حق
سبحانه وتعالی حضرتلرينك قانون خلقتنی
وحكمت صانعيه‌سنی نظرمزده شرح وتفسير
ايده‌جك شيلر اولوب بويولده‌كی تتبعات
ايلرويه كوتورلدكجه حكمت اسلاميه‌نك
برمهم جهتی دخی حل ايدلمش اولور.
زيرا «وماخلقت الجن والانس الا ليعبدن»
آيت كريمه‌سنك صوك كلمه‌سنی بالجمله مفسرلر
«ليعرفون» كلمه‌سيله تفسير ايدرلر. حق تعالی‌يی
بيلمك آنك آثار صنعنی بيلمك ايله متناسب
اوله‌جغندن آثار صنع الهی‌يی نه‌قدر مكمل

بیلورایسه‌ك ذات اجل واعلاسی حقنده دخی عرفانمز او قدر آرتار. سوزده‌ینه دراپه‌ر دوام ایدییور دییورکه :

— بوملاحظات بزی قبوله اجبار ایدییورکه دنیانك ترقیٔ تعضو تدریجیسی برقانون لایتغیره تابع اولمش واصلا برخالق مختارك غیرمطرد ونتیجه‌سز برعمل خود سرانه‌سی حکمنده اولماشدر. بوملاحظات بزی اینانمغه مستعد ایلیورکه بواشکال بربرینه متناسخ اولوب برخلقت آنیه محصولی دکلدر.

بزده دیرزکه

— مخلوقاتك برخلقت آنیه محصولی اولدیغنی بزده دعوی ایدن یوقدر. تعضو تدریجینك برقانون لایتغیره «تابع» اولدیغی بزجه دخی مقبولدر ومحضا بویله برقانون لایتغیره تابع اولمسی بعضیلرینك یاپدقلری کبی خلقتی برتصادفه حمل ایتمکه مانع اولوب

وجود باری دخی اصل ایشته بو قانون لا یتغیر- دن استدلال اولنمقده در . چونکه باری تعالی وتقدس حضرتلری ایشته او قانون خالقك واضعیدر. درابه‌ر دییورکه :

— « خلقت » کلمه‌سی مخلوقاتك بردنبره ظهور ایدی ویرمش اولملری فکرلرینی اشراب ایدییور . « انتقال » کلمه‌سی ایسه اولدن تهیهٔ اسباب ایله تدریجی برظهوری کوستریور.

بز دیرزکه:

— خلقتده بردنبره ظهوره دائر بین المخلوقات هیچ برمثال کوره‌میورز . مخلوقاتك کافه‌سی تدریجی اوله‌رق حصوله کلدیکنی کوریورز. جناب بارینك براسم شریفی دخی « رب » اولمسی مخلوقاتی بویله تدریج ایله وجوده کتوروب محافظه بیورمقده اولمسندندر. اکر بو مسئلهٔ عظیمه

اینه اینه کلمه‌لرك اشراب ایده جکلری فکرلره قدر اینه‌جك ایدیسه صحایف سابقه‌ده علم هیئتك تاریخ ترقیسندن اقتباسات قدر مسائل جسیمه وبعیده ایله اوغراشمغه نه حاجت وار ایدی؟ دییورکه :

— « تکامل » دینلن قاعدهٔ عظیمه بزم ذهنمزه بویله کورونیور. هر مخلوق عضوینك سلسلهٔ وقوعات ایچنده تعیین اولنمش برموقعی واردر. بونلر منفرد وکیفی شیلر اولمیوب وقوعنی منع قابل اولمیان حادثاتدندرلر. هر عضو بوکنیش ومنتظم هیئت مخلوقات ایچنده کندیسنه صره ومرتبه تعیین ایتمشدر. اومخلوقات که ماضیده بربرینی تعقیباً طوغمشلر وحال حاضری تشکیل ایتدکلری کبی احوال مستقبله‌یی دخی حاضرلامشلردر. بوتدریج عظیمك هر نقطه‌سنده دائمی ومعین بر اثبات ومنتظم ومحقق بر تکامل واردر. فقط بوکنیش انتقالاتك میانده آنلر اوزرنده حاکم اولان قانونلر لایتغیر برحالده قالوب انتقالات مذکوره ،

هپ اوقانونلر موجبنجه میدان وقوعه کلمشلردر
صنف حیواناتدن هرهانکی بریسنی تدقیق ایده جك
اولسه‌ق آنك صورت تعضوینی انتقال قانونه
موافق بولیورز. خلقت قانونه دکل. عضو مذکور
غیر مکمل برصورتده تعضوه باشلایور. بو تعضو
دیکر برطاقم اجسامك میاننده وقوعه کلیورکه
آنلرك وقتی همان کچمش ویاخود بالکلیه کچمك
اوزره بولنمشدر. انواع حیوانات درجات ایله
تشکل وتکامل ایده‌رك مرتبهٔ کمالنی بولیورلر وبعده
برچوق عصرلردن صکره انحطاطه یوز طوتوب
نهایت بالکلیه غائب اولیورلر .

بوخیالات ژه‌ئولوژیه‌یه قریباً درایه‌رك
نه‌قدر قوت ویره جکنی کورمزدن اول
بو دیدیکی شیلره موضح وقطعی برمثال
ایرادندن بیله عاجز قالدیغی کویا مثال اولمق
اوزره بروجه آتی سویله‌جکی سوزلردن
اکلاشیله جغنی اخطار ایده‌لم ده سلسلهٔ کلامنی

کسمکسزین سویله‌مه‌سنه میدان براقه‌لم.
ایشته دینیورکه:

— مثلا ممه‌لی حیوانلر هر نقدر طبقات الارضك «ترسیه‌ر» یعنی ارض ثالث و «پوست ترسیه‌ر» دینلن ارضه ثالث اخیر ادوارینه عائد مخلوقاتدن ایسه‌لرده بونلرادوار مذکوره‌ده وهله برصورت غیر منتظره‌ده ظهور ایدی ویرمیورلر. بز ممه‌لی حیوانی اوذورلردن پك اوزاق بردورده یعنی ارض ثانیده غیرمکمل برشکلده بولیورزکه بر یوزنده موقعنی اله کچورمکه چالیشیورلر دیمکدر. نهایت اوموقعی اله‌کچورمکه دها عالی ودها آهنکلی برشکل آله‌رق واصل اولیورلر. دورثانیده طبایع حیوانانی تعیین ایدن زاحفه‌لر دخی بویله دیرلر. سیروحرکت حالنده ایکن اطرافمزده‌کی مناظر صحرائیه‌نك نظرلرمزدن غائب اوله‌رق یکیدن یکی‌یه مناظرظهوریله پیشکاه نظرمزده بیودکلرینی ومتعاقباً آنلر دخی غائب اوله‌رق بر اوچنجی مناظره میدان آچدقلرینی کوردیکمزکبی زاحفه‌لرك خطوط مرتسمهٔ غیر

معینه‌لری دخی اولا خفیفجه کورونوب کیتدکجه آزاله‌رق نهایت کوزلرمزدن غیبوبت ایتدکلرینی کوریبورز. بونلر ایچریسنده هیچ برشی برصدمه کبی وهلهٔ حاصل اولیور. بونلر بربری ایچنده غیرمحسوس درکاته تبعیهٔ اینه‌ا ینه غائب اولوب کیدییورلر. بشقه درلونصل اوله بیلور ایدی؟ صیجاق قانلی حیوانلر اول زمانلرده اولدیغی کبی حامض قاربونی اوقدرچوق حائز برهوای نسیمی ایچنده یشایه‌مزلرایدی. فقط دها صکره‌لری بوحامض مضر تأثیر شمس التنده آغاجلرك یاپراقلری طرفندن مص ایدلدیکی واو قاربون بره‌کومولرك اوقیژه‌ن میدان آلدیغی جهتله حیوانات مذکوره‌یه یشامغی ممکن قیلمشدر. هوای نسیمی بوتعدیله دوچار اولدیغی صیره‌ده دکز دخی بویولده برتعدیله اوغرامقده ایدی اودخی کندی حامض قاربوننك بربیوك قسمندن تجرد ایده‌رك صولری ایچنده معلق بولنان مادهٔ کلیسه‌سنی‌ده یواش یواش مواد صلبیه‌صورتنده کندی قعرینه ایندیرییور ایدی . ایچنه

صوقيلان هرقسم قاربون ايچون اوقسمه مساوى
فحميت كلس دخى دكزدن تجرد ايدييور ايدى.
اشعهٔ شمس كل يوم كندى تأثيرينى ايقاع ايدييور
ايدى. فقط بوايشى بتورمك ايچون ميريادلرجه
عصرلر مرور ايتمك لازم كلدى .

قارئلرمزك نظر حيرتلرينه عرض
ايده‌رزكه:

— فقره‌نك صوننده كى «ميرياد»
كلمه‌سنى ميليون وياخود ميليار ظن ايتميه‌
جككز آشكاردر. بوكلمه‌ترليون قادرليون
وكنتليون دخى دكلدر. هانياشو علم حسابده
يكرمى برخانه ايله‌يازديغكز كنتليون يوقمى؟
اوبيله دكلدر! بوبركلمه دركه علم حسابك
خانه‌لرينى تعيين ايده ميه‌جكى قدر خارج از
دائرهٔ تصور مقاديره دلالت ايدر . زمان
اولچيسنك الك كوچك قسمى اولان

ثالثه‌لردن یوزقات دها کوچك بر زمان فرض ایتسه‌کز ده برقاچ میریاد سنه‌یی بونکله ضرب ایده‌جك اولسه‌کز حاصل ضربکز ینه بو میریاد درجه‌سنه وارە‌مز . ایشته هوای نسیمینك ومیاه اوقیانوسك حاوی اولدقلری حامض قاربون فضله سندن تعری وتخلصی ایچون بویله تعدادی علم حسابك حوصله‌سندن خارج برمقدار عصرلر کچمش اولمق لازم کلیور. شوراجقده «عجباژه ئولو-ژیون بو تخمینلری نصل بر تحلیله نصل بر تجربه‌یه استناداً یوروتمشلردر! »دیه دوشو-نمزمیسکز؟ بونی بر لحظه‌جك دوشونمه‌کز بزه کافیدر. زیرا اوزمان بویولده‌کی ترهاته ایناتمقدن ایسه توراتلرده‌کی اسرائیلیاته ایناتمغی دها آز بلاهته محتاج کوره‌رك

البته ترجیح ایدرسکز. بتون کائناتك لسان حال ایله وارلغنه شهادت ایدوب طورمقده بولندیغی واجب تعالی وتقدس حضرتلرینی انکار غیرت کستاخانه‌سنی دراپه‌رکبی بر فاضلك دخی بودرجه‌لره واردیرمش اولمسنه جداً بیان تأسف ایدرز. بوسوزی سویله دکدن صکره باقکز دهانه‌لر دییور:

— هوای نسیمنك بوصورتله تصفیه‌سی پك آغر میسر اولدی وقانلری صوغوق اولان مخلوقات عضویه‌نك صیجاق قانلی مخلوقاته تحولی دخی اونسبتده آغروقوعه کلدی. فقط بوبتون تبدلات فزیقیه برقانون حکمی التنده تکون ایتدیلر وانتقالات‌ وتبدلات عضویه کیفی وآنی وقوعاتدن اولمدیلر. بونلر اومحللرده اولجه وقوعه کلن تبدلاتك منعی غیرقابل نتایجی اولمق اوزره ینه‌او تبدلات سابقه کبی قانونك برحکمی برمقتضاسی اوله‌رق واقع اولدیلر.

اخطار ایده‌لم که:

— درایه‌ر بورایه بر حاشیه علاوه ایده‌رك بومسئله‌یه دائردها زیاده تفصیلات آرزو ایدنلری ۱۸۵٦ سنه‌سنده نشرایتمش اولدیغی «مبحث فزیولوژیٔ انسانی» نام کتابنـك ایکنجی بابنك بر وایکی ویدی نومرولو فصللرینه ارجاع ایلیور. کوکلز آرزو ایدر ایدی که اوفیزیولوژیٔ بشری مباحثندن برازجق برشیئی بوراده دخی ایراد ایتمش اولسون. فقط ایراد ایتمیور. بوراده خلقت بشره دائر هیچ برشی سویله‌میور. بوندن برایکی فقره مقدم «خیالات ژه‌ئولوژیه» تعبیر ایتدیکمزشیلره نه‌یولده مثاللر ایراد ایده‌جکی حقنده قارئلرمزك نظر دقتلرینی دعوت ایتمش

ایدك . صوك ایکی فقره‌سنده اومثاللری
ایراد ایتدی . بونلرده نوع بشرك خلقتنه
دائر کلمهٔ واحده کورولمدی . حال بوکه
هوا ودکزدن آسید قاربونیقلرك تجردی
ایچون میریادلرجه سنه‌لك خیالاتدن مثاللر
ایراد ایده جکنه او میریادلره قیاساً دها
دونکی وقوعاتدن دیمك اولان خلقت
بشردن مثال ایراد ایتمش اولسه ایدی
قارئلرك فهمنه دها یقین برحقیقتدن بحث
ایتمش اولمزمی ایدی ؟ درایه‌رك بویولده
حرکت ایتمامسنك حکمتی پك باهردر .
نوع بشرك خلقتندن بحث ایتمش اولسه
ایدی افکارقارئینی میریادلر ایچنده بوغامز
ایدی. زیرا ارضك الیوم آیاقلرمز التنده
قالان طبقاتی ایچنده واپورکموری کبی بزدن

اولکی طبقه‌نك اورمانلری وفیل محمودی
کبی اوطبقه حیوانلرینك مستحاثه‌لری
کوریله بیلمش ایسه ده انسان مستحاثه‌سی
عد اولنه بیله‌جك برکمیك پارچه‌سی بیله
کوریله‌مامشدر . بوحال ژه‌ئولوژی اربابی
نزدنده دخی درایه‌رك خیالات ژه‌ئولوژیه‌سی
کبی ظنون وفرضیاتی تملندن صارصمشدر.
زیرا التی بیك سنه‌لکه قدر تخمین اولنان بعض
انسان کمیکلری درین مغاره‌لرده واوچ درت
بیك سنه‌لك اولدقلرینه شبهه ایدیله‌میان بعض
مومیالر مصرده ظهور ایده‌رك او آدملر
ایله بوکونکی آدملر آره‌سنده هیچ بر
فرق بولنه‌مدیغی کبی طبقهٔ حاضره‌مزك الك
آزدن الك چوغنه قدر اعماقنده « مقدمهٔ
تشکلات بشریه » عد اولنه بیله جك هیچ

برعضو ذی حیات دخی کوریله مامشدر . ارضك بو اعماقندن طبقهٔ حاضره‌مزه قدر کذار ایدن سنه‌لری اك آز تخمین ایدنلر یوز بیك اولمق اوزره خبر ویروب ارباب تخمین میاننده بوحسابی میلیونه قدر واردیرانلر دخی نادر دکلدر . بویله یوز بیکلرجه سنه ظرفنده انسانك تعضوات ابتدائیه‌سی عد اولنه بیله‌جك هیچ برکونه تشکلات متقدمه اثری کورولمکسزین طبقهٔ حاضره‌ده بردن بره نوع بشرك هم ده شمدیکی مکملیت خلقیه‌سیله ظهور ایدی ویرمش اولمسی ارباب علمی حقیقهً دوچار بهت وحیرت ایتمکده‌در . بوحقیقتی درمیاندن مقصدمز تتبعات علمیه‌یی حکمدن دوشورمك اولمیوب فقط بوتتبعاتك نتیجهٔ

قطعیه‌دن هنوز پك بعید اولدیغنی اكلاتمقدر. یوقسه برقاچ یرده تكرار ایتمش اولدیغمز كبی درایه‌رك تكرارلرینه قیاساً چوق كورولمكسزین بردها تكرار ایدرزكه بو تتبعات بر نتیجهٔ قطعیه‌یه واصل اولدقدن صكره دخی او نتیجه انكار واجبه دكل بالعكس معرفت واجبه خدمت ایده‌جكدر. نوبت كلامی ینه درایه‌ره براقیورز. دییوركه:

— ایمدی دنیا بر قانون ایله‌می تصرف اولنیور یوقسه احوالك جریان طبیعیسنی برصورت عنفیه‌ده تعطیل ایده‌جك مداخلات الٓهیه ایله‌می؟ بوزمینده‌كی نظریه‌مزی اكمال ایچون نظرلرمزی برباقمه كوره الك اهمیتسز ودیكر بر باقمه كوره الك اهمیتلی اولان شو حاله چویره‌لم كه: نوع بشر كندی ادوار تاریخیه‌سنده برجهت معینه‌یه طوغری ترقی علاماتی كوستریبورمی؟

ملتلرك حيات مدنيه سى بر نظام غير معينك قونترولى التنده بولنديغنه دائر براهين وارميدر؟ كرك جمعيات بشريه وكرك شخص واحدده هيچدن هيچ برشى چيقه‌ميه جغنى وبڭه هرشى آندن اولكى برموجوديتك اثر تكاملى اولديغنى استنتاج ايتملى مى يز؟ آكر بركيمسه ئەوولوسيون يعنى اشكال حيوانيه نك تكملات متتابعه سى مسلكنه ميال ايسه بومسلك بريوزنده آثار حياتك ظهوره باشلامسندن تازمانمزه قدر غير منقطع برسلسلهٔ تكامل تشكيل ايتديكى وجهله دوشونسون كه بالذات كنديسى دخى برچوق تعديلات وتبدلاتدن چمشدر . مدت حمل اولان طقوز ماه ظرفنده كندى شكل حياتى مايعه منسوب ايدى . بومدت ظرفنده متتابعاً برقاچ شكله كيرمشدركه بونلر يكديكرينه مناسبتلريله برابر بر برندن ينه فرقليدرلر . طوغديغى دقيقه‌ده كندى شكل حياتى هوايه انتساب كسب ايتدى . هواى نسيمدن تنفسه باشلايه‌رق برطاقم يكى غدالر ايله اغتذا ايدر اولدى . حال بوكه

هنوز نه کوره بیلیور ایدی نه ایشیته بیلیور ایدی
نه ده طانیه بیلیور ایدی. حیاته مخصوص اولان
وجدانی بالتدریج قازاندی . آندن صکره عالم
خارجی یی کوردی . بر زمان صکره بر تحول
اغذیه یه اتباع ایدن اعضا یعنی دیشلر میدانه
چیقدیلر . بوحالده طفولیت وصباوتی کچه رك
وهر برنده شکل جسمیسنه هرکون تبدللر کلدرك
آنلرك تکملی کبی ملکات ذکائیه سی دخی تکمل
ایتدی . بوتحولات تدریجیه نك برقسم عضوینه
عائد اولان جهتلرنجه اون بش یاشنده کندی
استعداد معنویسی دخی دکشدی . آنی برطاقم
یکی فکرلر ویکی احتساسلر یاقه لادی . بو
احتساساتی تولید ایدن سبب بوراده قالسون .
زیرا ایشته برجراحك مهارتی اوسببی ازاله
اده بیلور. حال بوکه انبساط وتبدل بونقطه ده
منتهی اولمز . حیات وکمال عضوی درجه سنه
وصول بولشدر . آندن صکره انحطاط کلور.
بو اسف انکیز دوری تصویر ایتمك فائده سزدر.
بودور وجودك وذهنك ضعفی دوریدر . بر

عصر ظرفنده ارضی مسکون ایدن بتون انسانلر
بردن بره ازاله ایدلمامش اولسه‌لر بیله بتون
بوتبدلدن مرور ایتمش اوله جقلرینی سویله‌مك
مبالغه‌یه حمل اولنه‌مز . ایمدی برحالدن دیکر
حاله اشبو انتقالاتمزك هر برنده برمداخلهٔ الٓهیه
وارمیدر؟ یوقسه یر یوزینه کلمش اولان لایعد
ولایحصی میریادلرجه انسانلر قانونك حکم لایتغیری
التنده‌می کلوب کچمشلردر ؟
دیرزکه :

— انسانلرك هر بریسی توراتده خلقت
آدم حقنده ویریلن خبر موجبنجه اولا
چاموردن برهیکل صورتنده یاپیلوب بعده
ایچی دلینه‌رك روح نفخ اولندیغی صورتده
یاراتلمش اولدیغنی ادعا ایدن وار ایسه
درایه‌رك بوصاف دلانه سوزلری اکا جواب
اوله بیلور . بزکه مسلمانز بزجه حضرت
آدمك خلقتی بیله تمامی تمامنه توراتلرده‌کی

اخبار كبي دكلدر. حضرت آدمك طوپراقدن
خلق اولنمسى ديمك مايهٔ خلقتك طوپراقدن
آلنمش اولمسى ديمكدر. طوپراقدن نه مقدار
مايه آلنديغى بيلنمك لازم كلور ايسه تحليلى
قولايدر . اليوم بعض يرلرده امواتى
ياقمايورلرمى؟ كول حالنده نه قدر مادهٔ ترابيه
حاصل اولورايسه ايشته مايهٔ ترابى اوقدردر.
بوقياس «تراب» نقطهٔ نظرندندر. اكر «من
سلالةٍ من طين» و«من صلصال من حمأ مسنون»
نقطه سنجه ايسه اجسام حيوانيه نك حائز
اولديغى مواد مايعه وغازيه دخى مايهٔ ترابى يه
ادخال ايدلمش اولور. نوع بشرك تناسلى مسئلهٔ
تكامليه سنه كلنجه درايه رك بتون بوسوزلرى
«ولقد خلقنا الانسان من سلالةٍ من طين ثم جعلناه
نطفة فى قرار مكين ثم خلقنا النطفة علقة فخلقنا

العلقة مضغة فخلقنا المضغة عظاماً فكسونا
العظام لحماً ثم انشأناه خلقاً آخر فتبارك الله
احسن الخالقين » آیت کریمه‌سنك تفسير
فیسی مقامنه قائم اولورلر. ایشته کوریلیورکه
دها رحم مادرده حالدن حاله کیریشیمزی
درایه‌رك انكار ایتدیرمكه چالشدیغی حضرت
حکیم ازلی وابدی بونی بزه کلام قدیمنده خبر
ویریور . بودخی اثبات ایدییورکه بزم
دینمز علوم ایله اشتغالی منع ایتمیور. دینمزك
علوم ایله هیچ منازعه‌سی یوقدر. بالعکس
مصالحه‌سی حتی اتفاقی واردر. تتبعات علمیه
نه قدر ایلرویه کوتوریلور ایسه بزم حقایق
دینیه‌مز دخی اوقدر توضح ایدر. بو حقیقت
عظما نظر دقت اوکنده بولندقجه قارئلرمز
درایه‌رك انتقاداتنی اکا کوره اوقویه‌رق

حتى مستفيد دخی اولورلر . ایشته نوبت
کلام ینه کندیسنه انتقال ایدییور .
دییور که :

— فقط افراد اشخاص جمعیتلرك ملتلرك
اجزای متشکله‌سندن عبارتدرلر . بوحالده جسم
واحدی تشکیل ایدن اجزا ایله اوجسم آره‌سنده
نه نسبت وار ایسه برملتی تشکیل ایدن افراد ایله
اوملت آره‌سنده دخی عینی اونسبت واردر .
بو اجزا اوکل ایچنده کندی وظیفه لرینی ایفا
ایدرلر . اجزانك تموتیله وجود دخی منعدم اولور .
شخص واحد کبی برملت دخی کندیسی خبردار
اولمقسزین طوغار وکندیسی ایسته‌مکسزین
وفات ایدر . هم ده موته قارشو اوغراشه رق
وفات ایدر . حیات ملل حیات افراددن فرقلی
دکلدر . یالکز شوجهتدن بر استثنا واردرکه
حیات ملل دها اوزون مدت دوام ایدر .
فقط اودخی کندیسی ایچون مقدر اولان بر
عاقبتدن قورتیله‌مز . جهت تاریخیه دن تتبع

ایدیلور ایسه کوریلورکه هر ملتك چوجقلغی کنجلکی بابایکیدلکی واختیارلغی واردر . اما حیاتك جریان طبیعیسنی سکته‌دار ایده‌جك بر حادثه حیلولت ایتمامك شرطیله .

— بوراجقده بر ملاحظهٔ مهمه واردرکه آنی اخطار ایتمکسزین کچه‌میز. دراپه‌رك شمدی‌یه قدر بلکه ده قارئلردن برقسمنه اوصانج ویرمش اولان ولولهٔ مکرره‌سنه کوره حیات کندی احکامی لایتبدل ولایتغیر اولان برقانونه تابع اوله‌جق ایدی . اوقانونك احکامنه کیمسه ممانعت ایده‌میه‌جك ایدی ! انکار واجبه قدر وارمسی دخی محضا کویا ارادات سبحانیه‌نك بویله سکته‌لر ایقاع ایده‌جکی وهمندن طولایی ایدی . اکر بو دعواسنده کندیسنی محق وصادق کوریبورایدیسه اوجریان طبیعی‌یی سکته‌دار

ایده‌جك بر حادثه حیلولت ایتمامسی شرطنی درمیـان ایتملیمی ایدی ؟ هم بوراده‌کی سکته دارلق تخریب جهتنــدن دکلدر . تخریبك منعی جهتندتدر. یعنی بر ملت دخی ادوار حیاتیه سنی کچدکدن صکره هلاك اولمق مقتضای قانون ایکن بعض اسباب مانعه حیلولتیله هلاك اولمیه جغی مسئله‌سیدر . فی الحقیقه بر ملت حقایق الٓهیه دن منبعث بر تعلیم ربانی موجبنجه یشار ایســه هلاك اولمز. بوکا مثال اوله‌رق اسلامك حالندن دها پارلاق هیچ برشی بولنه‌مز . اسلامك قیامته قدر باقی اوله جغنك محققیتی ایشته بو معنایه کوره‌در . نزولی اوزرندن بیك اوچ یوزسنه مرور ایتدیکی حالده شرقدن غربه شمالدن جنـوبه طوغری یوزلرجه

میلیون اسلام الندهکی کتاب کریمدن بر کلمه
دکشمامش اولمسی بر معجزهٔ مادیه
وحقیقیه در . هله بوندن صکره هیچ
دکشمیهجکی دهازیاده محققدر. امت محمد او
حکمت ازلیه وابدیه یه اتباع ایتدکجه قیامته قدر
محافظهٔ اسلامدن امیندر. اسلامك بوامنیتی
درایه ر وامثالی اولان پرستشکاران علومك
بقای علومدن امینتلرینك عینیدر . علوم
ایچون برفانیلك نصل ونه قدر توهم ایدیله
بیلور ایسه اسلام ایچون دخی برفانیلك
آنجق اوقدر توهم ایدیله بیلور . بزم
نظرمزده بونك ایکیسی بردر. یالکز انکار
واجب کبی علوم ایچون دخی برشین برعیب
اولان کستاخلقلره صاپان ارباب ضلالتك
توهماتندن ماعدا حقایق علمیه واسلامیه

هپ واجب تعالی وتقدس حضرتلرینه انظار حیرت عابدانه‌مزی استجلابده متحددرلر. سوزده ینه درایه‌ر دوام ایدییور. دییورکه:

— هرکسك صفحات عمری اچنده صفحات مذکوره مکمل اولدقجه مشترك ومتقابل برطاقم استعدادلروار‌دز. حادثاتك یکنسقلغی او حادثه‌لره مظهر ومصدر اولان اشخاصك عینی قانونلره تابع اولدقلرینی کوستره جکندن بوندن استنتاج ایدیله بیلورکه دنیالرك وحتی بتون انسانیتك حیاتی اویله برتصادفك ویاخود کیفی بر اراده‌نك محصولی اولمدیغی کبی فوق الطبیعه برمداخله‌نك‌ده محصولی اولمیوب بلکه برتسلسلك نتیجهٔ محصولیدرکه آنك اچنده هر وقعه‌نك کندیسندن اولکی وقعه‌ده کندی محققیتنی اثبات ایتمش واودخی کندیسندن صکره‌کی وقعه‌نك محققیتنی تحت تأمینه آلمشدر. فقط بونتیجه ستویسیزم مسلك حکمتنك اس الاساسی ایدی. حکمای یونانیه‌نك اومسلکی که

بوندن مقدم دخی دیمش اولدیغمز وجهله فلاکت دقیقه‌لرنده نیجه دفعه‌لر بونجه مشاهیر یونانیه‌نك دکل رومانك الك بیوك حکماسنك ورجال دولتنك وجنراللرینك وحتی ایمپراطورلرینك دخی صادق قلاغوزی وقوت الظهری اولمشدر . بو اوبله برمسلکدرکه وقوعاتك جریانی امرنده تصادفك تأثیرینی اصلا قبول ایده میوب بلکه وقوعات مذکوره‌یی نتیجهٔ تحققلرینه طوغری بر اقتضای مخصوص سوق ایدییور دیه قبول ایلر ایدی . بو برمسلکدرکه انسانی متانت وثباته عفت وفضیلته سوق ایدر وانسانیت نامنك معنای عمومیسی لهنده شهادت ایلر . ستویسیزم مسلکنك تحریبی جهان ایچون برفلاکت اولدیغی حقنده مون تسکیو طرفندن سویلنمش اولان برسوزه احتمالکه اشتراك ایدرز . زیرا بیوك آدملری وانسانیتکار ووطن پرورلری حصوله کتورن بو حکمت اولمشدر .

اخطار ایدرزکه :

— ستوپسيزم مسلكى برچوق فلسفيات باطله‌نك يونانستانده دين ايمان اخلاق ادب عرض ناموس براقمامش اولدقلرى بر زمانده انسانيتك شان مكارم نشانه‌نه لايق اولان اعتقاد وفضيلتى التزام ايچون حكيم مشهور زه‌نون طرفندن تأسيس ايدلمش ايدى. بت پرستلك عالمنده ظهور ايتمش اولديغى حالده بو مذهب اربابنك قضا وقدره ايمانلرى اوقدر محكم ايدى‌كه « خيره وشره من الله تعالى » اساس محكمندن اولوم دهشتيله دخى آيرلمزلرايدى. هركيمه نه سعادت وياخود نه فلاكت كلور ايسه جزاى عملنى بولمش ديمك اوله‌جغى نقطه‌سنده دخى ثبات ومتانتلرى « ومن يعمل مثقال ذرةٍ خيراً يره و من مثقال ذرةٍ

شمراً يره» حقيقت ازليه‌سنه تماميله موافق
ايدى. بونلرايچون هركسه قارشو اعتراف
ايده‌ميه‌جكلرى عمللر كاملاً منهى وممنوع
اولوب هم ده بو ممنوعيت اويله لفظـدن
عبارت دكل برمبناى ايمان اولمق اوزره جانده
محروز قنـاعتلردن ايدى. برستويسيه‌نى
كندى احكام مذهبيه‌سى خلافنده ذره قدر
حركته اقناع قابل دكل ايدى. بونلرهرشى
مشيت الهيه‌يه تابع بولنديغى اعتقاد قطعيسنده
« لاقوت الا بالله » حقيقت قديمه‌سنه صا-
رلمشـار ايدى . انكار واجب هوالرنده
اوچان برمعلم درايه‌ر شومبحثده ستويسيه-
نلرى قاله بيله آلمانه‌لى ايديسـه‌ده نصاسه
ينـه قاله كتورمش . اما بوكا شـاشمقده
استعجال ايتمامليدر. انكارواجب ديرايكن

مبادئ نصرانیتده‌کی آباء کنیسائیه‌نك آله
پرستلکنی بیله قبول ایده‌جکی قریباً
کوریله‌جك وصراحةً اکلاشیله‌جقدرکه
بوشدتلی آدمك شدائدی نه‌باری تعالی حضر-
تلرینك ونه‌ده وجودباری‌یه موافق حکمت
اوله‌رق ایمان ایدنلرك علیهنده اولمیوب
یالکز قاتولیك کنیساسنك علیهنده‌در. او
کنیسا علیهنده‌کی حدتله اعتراضاتنی تعمیم
ایتمسنه براثرغضب نظریله باقه‌رق بوندن
زیاده براهمیت ویرمامليدر. ایشته بوحقایقی
آچیقدن آچیغه اعترافه کیریشه‌رك دیبورکه:

— لاتین خرستیانلغی کندی صورت پاپائیه‌سی
التنده جهانك برقانون لایتغیر موجبنجه اداره
اولنمسی مسلکنك تمامی تمامنه مناقضیدر.
خرستیاناق کنیساسنك بوشعبه‌سنك تاریخی کرامت
نوعندن برطاقم خوارق عادات وظهورات

فوق الطبيعه ضبطنامه سی حکمنده در . او ضبطنامه ده برعزیزك دعاسی اجرام سماویه یی دور وحرکتندن منع ایتدیکی واحوال طبیعه یی جریانندن آلی قویدیغی طرزنده حادثات کوریلور . حتی کلیسالره تعلیق اولنان رسملرك بیله معجزه لر یاپدقلری حکایه اولنور . ذوات عزیزه نك کمیکلری وآنلره متعلق اشیانك بیله! بو اشیانك اسناد اولندقلری ذواته کرچکدن عائدیتلری بیله محقق اولمیوب مجرد ایقاع خوارق یولنده رؤیت ایدلدیکی روایت اولنان تأثیرلری برهان مقامنده اتیان اولنمقده در . ذاتاً غیر معقول اولان برشیئك برهانی ینه آنك کبی غیرمعقول اولان دیکر شیلر ایچنده آرایوب کوسترمك عجیب وغریب برمنطق دکلیدر ؟

دیرزکه :

— بوکبی افعالدن طولایی « لایسئل عما یفعل » اولان ذات اجل و اعلایه نه مسئولیت تولد ایدرکه پروفسور دراپه ر

بونلره كوسه‌رك وجود واجبی انكاره‌قدر وارییورایدی؟ انتقاداتنی یالکز بویولده‌کی شیلره حصر ایتسه ایدی قاتولیك اولمد-قلری حالده خداپرست اولان میلیونلرجه ارباب علوم واصحاب عقول وایمانی کندی مقابله‌سنه دعوت ایتمامش اولور ایدی. حقیقت قاتولیك كنیسانسنك خوارق ابتلاسی اوقدرایلرووده‌درکه برمقدارسنه‌دن بری فرانسه‌ده لورد آیازمه‌سی صولرینك کورلره رؤیت وصاغرلره سمع و دیلسزلره لسان ومفلوجلره حرکت ویرمك نوعندن ظهوره کلن خارقه‌لرینی جهانه اعلان ایتمشلر و حدسز وحسابسز ساده‌دلاندن سنوی بیکلرجه زواری مذکور آیازمه‌یه دعوت وجلب ایتمکده بولنمشلردر. آنادن طوغمه

بعض کورلره عملیات جراحیه اجراسیله
رؤیت ویرلمك ایچون جراحلرك نه‌درجه‌
لرده تدابیر احتیاطیه‌یه مجبور اولدقلرینی
بیلنلر آنادن طوغمه کور ایکن لورد حو-
ضلرینه کیروب چیقمق برکاتیله کوزلری
آچلدیغی حقنده‌کی روایتلره مسترحمانه بر
طورایله کولرلر. زیرا اوزمانه قدر ظلمت
ایچنده‌یشایان کوزلرك ضیای شمسه تحملاری
عدیم الاحتمال اولوب حتی حس رؤیت قوت
بولنجه‌یه قدراوزاغی یقینی کورمکه والوانی
فرق ایتمکه بیله مقتدر اوله‌مزلر. نره‌ده
قالدی که پاپاس طاقمنك اعلانی وجهله ضیای
شمسی کمال حیرتله تبجیلاً سجده‌یه قپانه‌
بیلسونلر! کذلك آنادن طوغمه دیلسزلرك
(هایدی نقیر وقطمیر فنه تطبیق ایده‌رك

« قولاغی » دیمیه‌لرده) دیلی دخی آچلمش اولسون. سویله‌یه‌جکی لسانی اوکرنمکسزین بردن بره حمد وثنای الٰهی یه مسارعت ایده‌جکلرینی کیمه ایناندیره‌بیلورز؟ ایکنجی یاشنه قدر اولانجه دقتنی لسان تحصیلنه حصر ایدن چوجقلر بوقدر دقتدن صکره آنجق تك توك کلمه‌لری تلفظ ایده‌بیلدکلری حالده هنوز لسانی آچیلان برآدم نه سویله‌مکه مقتدر اوله‌بیلور ؟ مقصود خلاف طبیعت احوال ایسه بزده بعض طرق علیه اربابنك آتشه ال صوقمسی وجام یمه‌سی وشیش وقلیچ ایله وجودلرینی اورمسی وچوجق چیکنه‌مسی وقزغین فرونه کیرمسی وحتی اسب سوار اولدقلری حالده انسانلرك اوزرندن آت سورمسی کبی حاللر عجبا

قاتوليك راهبلری طرفندن اجرا ایدیله
بیلسه‌لر ایدی ساده دلان نصارایه بونلری
نه قدر بهالی صاتارلر ایدی. حال بوکه بزده
بونلر هیچ بر کیمسه‌یی واله وحیران ایتمزلر.
«خواص تأثیرندن عبارتدر» دینلمکله
اکتفا اولنوب بو سوزك مفهوم حقیقیسی
بك ده آرانمز بیله. بوکبی خارقه‌لر محقق
دخی اولسه‌لر بونلر ایله حقایق حکمیهٔ
دینیه وعلمیه آره‌سنده بیوك برمسافه
واردر. امام غزالی‌یه مسند برسوز بوراده
دخی خاطرمزه کلدی. بر آدم آنك کوزی
اوکنده برطاغدن دیکرطاغه قدر اوچمش
اولسه‌بیله بو آدم کندیسنه بش کره دردك
یکرمیدن اکسیك ویا زیاده ایده‌جکی حقنده
برسوز سویلر ایسه اینانه میه جغنی بیان

ایلمش . وجـود باری یه وآنك قدرت
کاملهسـنه ایناتمق ایچـون کائناتك خلقت
وتصرفی امرنده وضـع ایتـدیکی قانون
لایتغیردن بیوك معجزه اولورمی که لورد
صوینك شـفاسی صورتندهکی خـوارقه
افتقار حاصل اولسـون؟ اوت! تکرار
ایدهرزکه بوقانون لایتغیری دراپهرجنابلری
انکار واجبه برهان اوله رق ایراد ایتمکه
چالشدیغی حالده بز بیکلرجه محققینه اتباعاً
اوقانون محیر العقولی اثبات واجب امرنده
برهان اعظم اتخاذ ایدرز . فقط دراپه ر
مسئلهیی بودرجهٔ عالیـه دن بك آشاغی یه
ایندیرمشدر . بتون شـدتلرینی قاتولیك
کنیساسی علیهنـه حصر ایتدکدن صکره
باقکمز دها نهلر دییور .

— جهالتك اك عميق اولديغى عصرلرده دخى ذكى برخرستيان بيله بو معجزكارانه مداخله‌لره پك آز اينانمش اولمليدر . طبيعتك جريان دائميسى ايچنده اوقدر محير عقول بر بيوكلك واردركه حيرت ورقتمزى موجب اولمغه كافيدر . بزم حيات شخصيه مزده كى وقوعاتك تعاقبى اويله برصورتده كوريلوركه بو تعاقبك قومشومز اولان ديكر برشخصده مختل بولنمش اولمسى خصوصنده بالطبع شبهه لى طورانورز . كنديسنده جريان ايدن احوال طبيعيه‌نك اصلا تبدل ايتامش اولديغنى ذكى برآدم پك اعلا بيلور . كنديسى هيچ برمعجزه‌يه ماوقع عليه اولمامشدر . عمرينك هر وقعه سنى آندن اول ديكر بر وقعه نك كوستر ديكى سببيته عطف ايدر . بووقعه‌لردن بريسنه ديكرينك سبب وبريسى ديكرينك مقتضاسى اولديغنى كورور وكندى قومشوسى حقنده قانون طبيعت خارجنده برحال اولديغنى بالذات قومشوسى سويله‌سه بيله يا آنك ياكلمش وياخود كنديني ياكلتمغه چالشمقده بولنمش

اولدیغنه ایناندقدن کندینی منع ایده‌مز . اولدن دخی کورلمش اوله‌جغی وجهله قاتولیکلکك مداخلهٔ معجزات مسلکی پروتستانلغك ظهوری زماننده بیوك برصدمه‌یه اوغرادی . اوزمانکه قضا وقدر وارادهٔ الٓهیه مسلکی الك بیوك بروتستان علماسی طرفندن سرد ایدیلوب ده پروتستانلغه کیرن الك بیوك کنیسالرطرفندن ده قبول اولنیور ایدی . قالدین عادتا ستویسیه‌نلره لایق برمتانت ایله « بزمن الازل وحتی حق تعالی ارضك تملنی قویمزدن اول انتخاب اولنمشز . بزم کندی فضلمزدن طولایی دکل بلکه بو انتخاب کندی ارادهٔ الٓهیه‌سی جملهٔ مقتضیاتنه کیرمش اولدیغی ایچون» دییور ایدی . بوسوزی بوله سویلر ایکن قالدین شو قاعده اوزرینه بنای فکر ایدییور ایدی که : « حق تعالی بتون ازل آزالده وقایعك مجرای وقوعنی تنظیم ایتمشدر » ینه بو اساس اوزرینه‌درکه عصرلردن صکره یازیلیدیه‌نلر ووالانتینیه‌نلر مسلکلری ظهوره کلمشدر . بونلر خرستیانلغك ایکنجی

عصری مذاهبندندر . بونلرك اساسی نیوستیقلردن آلنه‌رق خرستیانلق اوزرینه حکم تثلیثی حك ایتمکه فکرلری سوق ایتمشدر . بومسلکلر التزام ایدرلر ایدی که انسانلرك بتون عمللری بر اقتضانك محصولیدرلر . ایمان بیله برعطیهٔ ازلیه در . بناءً علیه هرکس عملی نه اولور ایسه اولسون نائل نجات اولمیدر .

بونك « السعید سعید فی بطن امه والشقی شقی فی بطن امه » — اساسی اوزرینه مبتنی بر مذهب جبریه اولدیغنی اخطار ایدی ویره رك ینه میدان کلامی درایه‌ره ترك ایده‌لم .

دییورکه :

— سنت اوکوستنك « ده دونو پرسه وه‌رانسیا » نام اثرنده بسط ایلدیکی افکاردخی بووجهله تمهید اولنور . بو افکاره کوره حق تعالی کندی ارادهٔ مخصوصه‌سیله بعض کیمسه‌لری

کندی قانوننك مأمن ومحفظی اولمغه ودائما اعمال خیریه یه موفقیته تهیئه ایتمش وبوصورتله ده سعادت ابدیه یه نامزد قیلمش اولور . بوكا مقابل دیگر بر طاقملری دخی من الازل فنالغه تخصیص قلنمشلردر . سوبلا پساریه نلر دیدیلرکه زلهٔ حضرت آدم بر ارادهٔ الٓهیه مقتضاسیدر . سوپرالپساریه نلر ایسه بوزله ازل آزالده وقوع بولان ارادهٔ الٓهیه مقتضاسندن اولوب ابولبشر وزوجه سی شو بولده کی حرکتلرنده سربست ومختار اولدقلری اعتقادینه قدر واردیلر . سنت اوگوستنك دخی سید خلق اولنانلرك سید وشقی خلق اولنانلرك شقی قوپدیغی حقنده کی سوزی بو مسلکاره راجعدر . دیرزکه :

— مبادیسنده درایه رك خارج ازعقول العباده قدر واردیردیغی مسائلدن بالاستدلال ترویجنه چالشدیغی مسئلهٔ انکار دونه طولاشه بو وجهله برنتیجهٔ اقراره قدر

واره جقنی امید ایتمز ایدیکز یا ؟ ابواب سالفه ده علومه اولان عداوتلرندن طولایی او قدر مؤاخذه ایتدیکی آباء کنیسائیه‌نك مسلك ایمانلرینی درایه‌رك شمدی بوصورتده تصویر ایتمسی حقیقةً شایستهٔ حیرتدر . ایشته کوریلیورکه معلم جنابلری یالکز قاتولیك کنیسانه طارغیندر. بناءً علیه او طارغینلق ایله سویله‌دیکی سوزلرك جدیتنی ظن ایدوب ده آندن طولایی اعتقاد سلیمی ذره قدر اخلال ایتمك حقیقةً پك یازقدر . سوزی ینه کندینه ترك ایده‌لم . دییورکه :

— فقط کرچکمیدرکه حق تعالی ازل آزالده بزی سعادت ابدیه‌یه نامزد قیلسون ده ارضك تملنی قویمزدن اول کندی انتخاب کرده لرینی عزابدن تخلیص ایتمك درجه‌لرنده ممتاز ایلسون

وبوكا مقابل كرچكميدركه بالذات ارتكاب معاصى
ايتامش اولان بعض كيمسه لرى دخى ارادهٔ
ازليه سيله مستعد عقوبت قيلسون ؟ ۱۵۹۰
سنهٔ ميلاديه سنده لامبه تك مقاله لرنده دنيليور
ايدى كه « حق تعالى ازل آزالده بعض كيمسه لرى
حياته وبعضلرينى مماته تخصيص ايتمشدر » ۱۶۱۷
سنهٔ ميلاديه سنده دخى دور مجلس رهابينى
بو بيانى تصديق ايتدى . بو رأيده اوليانلرى
اوقدر مؤاخذه ايلدى كه بعضلرى ممالك اجنبيه يه
التجايه مجبور اولديلر . انكلتره كنيساسنك مسائل
ايمانيه قانوننك اون يدنجى ماده سنده دخى بو مسئله
تصويب اولنمشدر . هيچ بر مسئلهٔ مخالفه اولامشدركه
پروتستانلرى قاتوليكلرك مؤاخذه سنه دوچار
ايتسون . الا يالكز عالمك بو وجهله برقانون
لايتغير طرفندن اداره سى ماده سنك پروتستانلر
طرفندن قبول ايدلش اولسى دوچار مؤاخذه
اولمشدر . اوروپانك پروتستانلغه كيرمش اولان
بتون ممالكنده آرتق خوارق ومعجزات مسئله سنه
نهايت ويرلمشدر . اما صورت معجزكارانه ده

تداویٔ امراض مسئله‌سنك محویله برابر کنیسالر ایچون بیوك برمنبع ثروت دخی محو اولمشدر . پروتستانلغك ظهورینه عفو وغفران صاتشنك سبب اولدیغی معلومدر . حال بوکه بوعفو وغفران اساساً محرمات وممنوعاتی ارتکابه نام الٰهی یه اوله‌رق مساعده ویرمکدن عبارت ایدی . پاپاسه برمقدار اقچه اعطاسیله بومساعده صاتون آلنور ایدی . حکمت نقطهٔ نظرندن پروتستانلق دیمك هر ایشه حق‌تعالی نامنه ایدیلن مداخله‌یه قارشو بر پروتستو دیمکدر . امابو پروتستو هر پروتستان کنیساسی نزدنده مرتبهٔ تکمله وارمامشدر . جهانك برقانون لایتغیر موجبنجه اداره اولندیغی حقنده‌کی براهین علمیه بوکنیسالرك برچوغی طرفندن اعتمادسزلقله قبول اولنمشدر . احتمال که برازده حدتله ! وقت وزمان وقوعاتك شهادتی قوتلندیردکجه بوحدتلر دخی یواش یواش چکرلر . ایمدی سیسه‌رون ایله برابرشو نتیجه‌یی استنتاج ایتمیه‌جکمی یز که : « ازمنه واشیایی لایتغیر برقانون ازلی احاطه ایدر »

دیرزکه :

— پروفسوردراپەر ایشتە طقوزنجی بابنی بتوردی . بزم دخی بوبابی بتورمك ایچون سویلەیەجکمز سوز پك آزدر . شوندن عبارتدرکه: دراپەر اعتقاد جهتیله سیسەرونکبی روما وژوونکبی یونان بت پرستلرینه مخالف بولنمدیغنی اعتراف ایدییور . ایراد ایلدیکی مسائل علمیەنك همان هیچ بریسی بزم حکمت اسلامیەمزه مغایر اولمدیغنی دخی بزم انتقاداتمزده کوزونیور. پروتستانلره نەقدر موافق اولدیغنی دهاشمدیجك سویله دی . بوحالده علومك ده ادیانك ده مقتضای قدیمنه مخالفت یالکز قاتولیك کنیساسنده قالیور. آنك ده کندینی قورتار- مق ایچون ویرەجکی جواب وایدەجکی

مقابلەده مختاريتى مسلمدر. فقط قاتوليك
كنيساسنه بويولده مؤاخذه‌لر ايديليورديه
بز جناب قادر وقيومك وجوب وجودى
حقنـده‌كى ايمانمزه ذره قدر خلل ايراث
ايده‌ميز. هذا من فضل ربنا وعليه التكلان!

اوننجی باب

(لاتین خرستیانلغی یاخود قاتولیکلک

— مدنیت جدیده یه نسبتی —

درایه‌ر بوبابنده بحث ایده‌جکی شیلر
بروجه آتی خلاصه ایدییور :

لاتین خرستیانلغی بیك سنه‌دن زیا
اوروپاده انسانلرك افکارینه قلاغوزلق ایتد
— بونك نتایجندن مسئولدر — بو نتیجه
پروتستانلغك ظهوری اثناسنده رومادە کورلدیکی
کبی معیشت مدنیه وبیتیه جهتیله اوروپانك بلا
سائره سنده دخی مشاهده اولندی — اورو
ملتلری بری جسمانی ودیکری روحانی ایکی در
حکومتك ثقلتی التنده ازیلدیلر — بونلر جه

مستغرق وظنون باطله‌یه وسفالته دوچار اولدیلر — قاتولیکلکك عجزینك تعریفی — پاپالغك تاریخ سیاسیسی — متحدین روحانیه — بر حکومت مستقله صورتنه تحول ایدن قاردینااللر مکتبیله روماهیئت رهبانیه‌سنك اعمالی — آغر ویرکولر طرح وتحصیلی ایچون نمایشلر — قاتولیکلك التنده اوروپا ترقیسنك اولدن مرتب بر پلانه تابع اولمیوب ظهورات نوعندن اولمسی — قاتولیکلك پولتیقه‌سی تأثیرینك نتیجهٔ عمومیه‌سی مدنیت جدیده‌یه مضر اولدیغی .

اشبو خلاصه‌لری بسط وتمهیده معلم درایه‌ر بروجه آتی مبادرت ایلیور :

— دردنجی عصر میلادیدن اون التنجی عصر میلادی‌یه قدر اوروپاده احوال عمومیه‌نك جریاننـدن لاتین خرستیانلغی یعنی قاتولیکلك مسئولدر . بو احواله قارشـو کندیسنه ترتب ایدن وظیفه‌یی نه یولده ایفا ایتمش اولدیغنی بروجه آتی تدقیق ایده جکز . قاتولیك مذهبی بتون کائناته شاملدر دیه ادعا اولندیغنـدن بو ادعا

بتون دنیایه قارشو اوکنیسانك وظیفه‌سنی نصل ایفا ایتدیکنی صورمق ایچون دخی بزه حق ویررایسه‌ده بز بورادە تدقیقاتمزی یالکز اوروپایه حصر ایده‌جکز . اکر تدقیقاتمزی بتون دنیایه تعمیم ایتمش اولسه ایدك خرستیانلغك آسیا قطعه سنده‌کی قدیم وبیوك ادیانه قارشـونه قدر عاجز قالدیغی میدانه چیقه‌رق بو دخی بزه پك زیاده فائده بخشا برزمین تتبع حصوله کتورمش اولور وهرنه قدر روما کنیساسی طرفندن انکار ورد اولنیور ایسه‌ده خرستیانلغك یالکز روما امپراطورلغی طرفندن یولی آچلمش اولان یرلره قدر منتشر اوله‌رق اوروما حدودینك خارجنه چیقه‌مدیغی حقیقتی دخی میدان ثبوته وضع ایلر ایدی .

دیرزکه :

— روما امپراطورلغی طرفندن آچلمش اولان یولك ضربات سیوف ایله آچلدیغنی اخطاره حاجت وارمیدر ؟

روما كنيساسنك بو حقيقت تاريخيه‌يى انكار ايتمسى آسيانك قديم وبيوك دينلرينه قارشو دوچار اولديغى عجزى كوسترمك ايچون دكلدر محضا اويوللرك ضرب شمشير ايله آچلمش اولمسى حقيقتنى ستر ايچوندر. زيرا بو كنيسانك دعواسنه كوره خرستيانلق وعظ ونصيحت فيوضاتندن بشقه هيچ برقوتله تأسيس ايدلمامشدر. سوزك آره‌سنى كسمكسزين ينه درايه‌ر دوام ايدييور :

— هيچ شبهه يوقدركه پروتستانلق تجددانى وقوعه كلديكى زمان پك چوق كيمسه لر وار ايدى كه اوروپا خلقنك احوال معيشتنجه پيدا اولان صورت جديده‌يى صورت سابقه وعتيقه‌سيله مقايسه ايدييورلر ايدى. اخلاق واحوال معنويه دكشمامش ايدى . فكرلر ترقى ايتمامش ايدى . ترقيات مدنيه هنوز يول آلمامش ايدى . فقط

بلدهٔ ازلیه وابدیه دنیلن رومانك شعشعه‌سی سونمش ایدی. ایمپراطور اوکوستك اوکوندیکی مرمر قاپلی سوقاقلر کوزدن نهان اولمش ایدی. معبدلر ییقلمش طاش ستونلر قیرلمش وعظیم وجسیم صو بندلرینك متسلسل واوزون کمرلری ماتم حالنه کیرمش ایدی . قدیم قاپیتول محله‌سی آرتق «کچیلر تپه‌سی» وجهانه تعمیم ایدیلن فرمانلرك محل صدوری اولان «فوروم» آرتق «اینکلر میدانی» تسمیه اولنیور ایدی . قیاصره‌نك سرایی عظیم طوپراق کومه‌لری آلتنه کومولوب بوتپه‌لر چیچکلی دیکنلر بتورمکده ایدیلر . ایمپراطورقاره قالله‌نك مشهور حماملری اویوکسك وحزین قپولریله باغچه‌لریله صهریجلریله برابر صو کمرلرینك تخریبندن طولایی معطل برحاله کیرمشلر ایدی . ستونلر کمرلر قبه‌لرله متشکل ومتزین اولان بو ابنیهٔ واسعه وعالیه خراباتی اوزرنده صارماشقلر کوکلشوب جمله‌سنی تحت تصرفلرینه آلمشلر ایدی . الحالة هذه الك عظیم وجسیم خرابه‌لرندن اولان وقسم موجودی

جسامت اصلیه‌سنك ثلثنه مساوی بولنان «قولیزه» اثر عالیسی دخی بوحال خرابی‌یه کیرمش ایدی . وقتیله سکسان بیك ارباب تماشایی استیعاب ایده‌جك قدر جسیم اولان بو تماشا کاه ازمنهٔ متوسطه‌ده برقلعه‌یه و براز صکره آرنق مسکینلنمش اولان روما رجالی طرفندن یاپدیریلان قوناقلر ایچون طاش اوجاغی حالنه تحویل ایدلمش ایدی . یاپالره کلنجه بعضلری اوراده ایپلك فابریقه‌لری و بعضلری کهرجله تصفیه خانه‌سی تأسیس ایدییورلر ایدی . حتی اوعتیق وعالی کمرلر کوزلرینی دکان حالنه قویوب اصنافه ایجار ایتمکی دوشونلر دخی بولنمشدر . بو ابنیهٔ عالیه‌نك جسیم طاشلرینی بربرینه ربط ایچون قوللانلمش اولان تیمورلری چالوب صاتدقلرندن زمان مروریله چاتلایان دیوارلر بر یاندن ییقلمغه باشلامشلر ایدی . بو موقع عالی خرابه‌سی اوزرنده پیدا اولان نباتات حقنده الیوم قوجه‌مان بر بوتانیق کتابی یاپلمشدر . «لافلور دوقولیزه» یعنی «قولیزا چیچکلری» تسمیه اولنان بوکتابده درت یوز یکرمی نوع

نباتات مقید در . بر زمانك قلاسيق آثار معماريه سندن اولان بوخرابه ده جسیم ستونلر تپه لری وديوارلرك رطوبتلرندن ناشی آرتق سیلنمش اولان اویمه لری آره سندن بلندسرولر افلاكه سر چکمشلردر . بونباتات بیله غمناك برتحوله دوچار اولیورلر . وقتیله روما ایمپراطورلرینه اکلیل ظفر یاپلمق ایچون مغروس اولان دفنه لر یرنده مانطارلر ودیکنلر ظهور ایتمشلردر .

اخطار ایده رزکه :

— دراپه رك بوتفصیلاتی ویرمکدن مقصدی بت پرستلك زماننده روماشهری نه قدر معمور ایکن خرستیانلغك استیلاسندن صکره نصل بر خرابه دوچار اولمش اولدیغنی کوسترمکدر . فقط بوتخریبات یالکز مادی شیلردندر . بزم نظرمزده بونك اول قدر اهمیتی یوقدر. زیرا بزجه

اصل اهمیت تخریبات معنویه‌ده‌درکه اودخی خرستیانلغك ظهورندن اول یونان ولاتین بت پرستلری نزدنده زیاده‌سیله ترقی ایتمش اولان علوم ریاضیه وطبیعیه وحکمیه‌نك ظهور نصرانیتدن صکره دوچار اولمش بولندیغی تخریب مدهشدر . بوکا دائر درایه‌رك ابواب سابقه‌ده ویرمش اولدیغی خبرلر اهمال ونسیانه لایق شیلر دکلدر . ینه سوزی درایه‌ره براقه‌لم ده سلسله‌سنی بوزمقسزین دوام ایتسون . دییورکه :

— بووقوعاتدن پاپالرك مسؤل اوله‌میه‌جقلری حقنده بر اعتراض سردی محتملدر . احتمال تخطر ایدیلورکه یوز قرق سنه‌دن آز بر زمان ظرفنده روما شهری آلاریسلر وژنسه‌ریسلر وریسیمرلر وویتیژسلر وتوتیلالر طرفلرندن متتابعاً ضبط اولنوب بومناسبتله ابنیهٔ عالیه‌سی

مدافعه ایچون استحکام اتخاذ ایدلمشلر وضو
کمرلری ایسه روما صحرالرینی هرج ومرج ایلیان
ویتیژسلر طرفندن تخریب اولنوب قیاصره نك
سرایی دخی توتیلالر الی ایله تخریب اولنمشدر .
اوت احتمال تخطر ایدیلورکه بوندن صکره دخی
لومباردلرك استیلاسی بلیه سی وقوعه کلوب
آنلردن صکره دخی روبرت کیسقارد ومعیتنده کی
نورماندلرك فلامینیه نقپوسندن آنتونین قولونه
ولاتراندن قاپیتوله قدر رومایی احراق بالنار
ایتمه لری فلاکتی کورلش وبوشهر آندن صکره دخی
بوربونلر طرفندن تضییق وتخریب ایدیلوب
یوزلرجه دفعه دخی تیبه ر نهری طرفندن استیلا
وحرکات ارضیه طرفندن هدم اولنمشدر .
بونقطه لرده شبهه یوقدر . لکن ماکیاوه لك
« فلورانسا تاریخی » نام اثرنده دیدیکی شیئی
دخی تخطر ایده لم . کوروزکه بوباربارلر
استیلالرینك همان کافه سی پاپالره معطوف شیلردر .
او پاپالرکه کاه شو وکاه بو سببلردن طولایی
ذکر اولنان عشایر وحشیه یی کندی امدادلرینه

دعوت وجلب ایدرلرایدی . رومایی تخریب ایدن
نه غوتلر نه واندالل نه نورماندلر نه ده عربلر
دکلدرلر . رومایی تخریب ایدنلر پاپالر وآنلرك
یکنلری رلر . بونلردرکه اوقلاسیق آثار نفیسهٔ
معماریه نك طاشلریله کرچ اوجاقلری یاپوب کرچ
یاقمشلردر . آنلردرکه کندیلرینه قوناقلر یاپمق
ایچون ابنیهٔ مذکوره یی طاش اوجاقلری اتخاذ ایتمشلر
ومعابد قدیمه یی صویوب آنلرك اسباب تزییناتی
ایله کلیسالری تزیین ایتمشلردر . بت پرستلر
معبدلرینی صویه رق کلیسالر تزیین اولنسون !
پاپالری اصل بونکله مسئول ایتملیدر . قورنتیه ن
طرز معماریسی اوزره یونلمش عظیم ستونلر
اوزرینه اعزهٔ کنیسائیه رسملری حك ایتدیلر .
اعلی مصر دیکیلی طاشاری اوزرینه خطوط جدیده
حك ایتدیره رك بونلرك آنتیقه لغی قیمتنی برباد
ایلدیلر . سن پیه ر کنیساسنی یاپمق ایچون ایمپراطور
سه وه رك « سپتیزونیوم » نی ییقدیلر « پانته ئون »
معبدینك قبه سنده کی پرنچلر حواریلر مزارلرینه
ستونلر اعمالی یولنده صرف اولندیلر . ویته ریك

بیوك چاكی قاپیتولك اوزرندن برچوق پاپالرك وفاتی اعلان ایتدكجه آثار نفیسهٔ قدیمه تخریباتنك ورومآ اهالیسنی استیلا ایدن اخلاقسزلغك دوام ایتمكده بولندیغنه دلالت ایلیور ایدی . پاپالر روماسنك قدیم رومایه هیچ برحرمتی اولمیوب بالعكس كین وعداوتی كوستریبور ایدی . پاپالر كاه بیزانس ایمپراطورلرینك امری آلتنه كیریبورلروكاه كاه فرانقلرك وسائر جهانكیرلرك قائمقاملری صفتنی طاقینورلر ایدی . اوروپا ملل وحكوماتنك احوالی نه قدر تبدلاته اوغرایور ایسه پاپالرك حال وحكومتلری دخی او قدر تبدلاته دوچار اولیورلر ایدی . آنلرك دستور ونظریات سیاسیه‌لری وحتی ادعالری بیله دكیشیور ایدی . یالکز برنقطه وار ایدی كه آنده تخالف یوق ایدی . اودخی دینجه قطعیاً مساعده‌سزلك نقطه‌سی ایدی . روما حكومت دینیه‌سی اوروپاده احوال دینیه‌نك مركزی اولمق طورینی طاقندیغندن كندی قونترولندن خارج برمذهب بولنه بیلمسنه متمادیاً ومستمراً

احتمال ویره‌میور ایدی . حال بوکه کندیسی
گرك سیاسةً گرك دیانةً کمیکارینه قدر
چورومش ایدی . روما کبارینك کفروانکاردن
عبارت بولنان حاللرینی ئه‌رازم ایله لوته‌ر اولا
کمال حیرتله ایشتمشلر وبعده استکراهلرندن
ایچلری تتره‌یه‌رك رأی العین دخی کورمشلردر .
دیرزکه :

— رومانك فواحش احوالنی بحقٍ
تعریف ایچون جلدلرطولدورمق ایستر .
نصل که طولدورلمشدرده ! اما بز بوراده
اوتفصیلاته کیریشه‌میز . یالکز درایه‌رك
ویردیکی خبرلرله اکتفایه مجبورز. اودخی
لزومی قدرشیلر سویله‌میور ایسه‌ده سویله
دیکی قدرینی برموستره اتخاذ ایدر ایسه‌ك
باقیسی حقنده دخی برفکر پیدا ایتمش
اولورز . ایشته درایه‌ر ینه سوزنده دوام
ایدییور . دییورکه :

— بووقوعاتك برمقدارینی کتابندن اقتباس ایتمکده بولندیغم مورخ رانق اوصرکز نصرانیتك انسانه طورغونلق ویرن اخلاقسزلغنی برصورت مدهشـه ده تصویر ایتمکده در . پاپالرك همان کافه‌سی اومقامه انتخاب اولندقلری زمانلرده یاشلی آدملر ایدیلر . بناءً علیه عصای حکومت متمادیاً الدن اله کچیور ایدی . هر پاپالق انتخابی اولدن صروزینه انتظار اولنان برتبدل ایدی که منافعندن استفاده‌یه حاضرلانیلیور ایدی . هر کسك اوج اعلای اقباله واره بیله جکی بویله برمؤسسه‌ده رقیبلرك رقابتی دائما حاضر وآماده ایدی . پروتستانلغك ظهوری اثناسنده روما اهالیسنك مقداری سکسان بیك نفوسه تنزل ایتمش ایدیسه ده بونلرك برچوغی مأموریت رسمیه‌یه واصل وآنك شان وشرفنه نائل اولمش بولندقلری کبی بونلردن دها بیوك برمقداری دخی اومقاملره کندیلرینی نامزد طوته‌رق فرصت بکله‌یورلر ایدی . پاپالق صندالیه‌سنی اشغال ایده جك اولان بختیار بومأموریتلر کیملرك ید

اشغالنده ایسه آنلردن نزع اولنه رق فرصت انتظارنده بولنانلره تودیع ایتمك مجبوریتنده ایدی . بومقامات رسمیه‌نك برچوغی دخی مجرد ذکرلی بهالر ایله اقبال وشان هوسکارلرینه صاتلمق ایچون ایجاد اولنمشلر ایدی . بومقاملره هوس ایدنلرك بی‌طرفلقلری ولیاقتلری آرانمیوب یالکز منسوب اولدیغی فرقه‌نك منافع مخصوصه‌سنه نه خدمت ایتدیکی ویاخود ایده بیله‌جکی آرانور ایدی . اما اصل آرانیلان شی اومقام ایچون بشقه طالبلردن نه قدر زیاده پاره ویره‌جکی قضیه‌سی ایدی . آمریقالی قارئلرك هر بری بو حالی پك اعلی اکلایه بیلورلر . هر رئیس حکومتك انتخابنده بوکا مماثل شیلر کورورلر . قونقلاو هیئتی طرفندن پاپا انتخابی برقونوانسیون هیئتی طرفندن بر آمریقا حکومات متحده‌سی رئیسی انتخاب اولنمسنه کرکی کبی بکزر . بر آوجی صید ایلدیکی آودن بعض قرنتیلری قوپوپلره ویردیکی کبی بویله برحالده صیدی اله کچورنلرك حصهٔ استفاده‌لری دخی مأموریتلر اوله‌جغندن

کرك پاپالق وکرك آمریقا ریاست حکومتی مقامنه بریسی انتخاب اولندیغی زمان بوحصهٔ منافعك توزیعی دخی ضروریاتدندر .

دیرزکه :

— نزاع علم ودین مسئله سنه تعلق اولمیوب صرف مسائل سیاسیه‌دن ایسه‌ده شو آمریقا ریاست حکومتی یاقه لامق مسئله‌سنك برقسم خفایاسنه اولسون درایه‌رك بو سوزیله واقف اولوشمز پك لطیفدر . «اوزاقدن طاولك سسی قباکلور» دیرلر. ظن اولنیور ایدی که بوکبی ریاستلر انتخابنده فرانسه ده کورولن انتریقه‌لر آمریقاده کورولمزلر . اوراده هرشی کلرنك دیه توهم اولنیور ایدی. سیاسیات مللّه مراقی اولانلر شوقدرجق بر اخطار اوزرینه اکرمراقی آرتدیروب ده آمریقا احوال

داخليه‌سنی دخی تتبع ایده‌جك اولورلر ایسه شایان استفاده یك چوق غرابتلر بوله‌جقلرینی اكلادق . سوزده ینه درایه ر دوام ایدییور . دییورکه :

— ویلیام دومالمسبوری دییورکه : کندی زماننده روما ارکانی بتون مقدساتی بر اخذ واعطا ایچون متاع اتخاذ ایدرلر ایدی . ویلیام دوما لمسبوریدن صکره بو احوالدن هیچ برشی دکشمامشدر . کنیسا بر پاره فابریقه‌سی اولمش ایدی . ایتالیا الکاسندن مبالغ جسیمه اخذ وتحصیل اولنیور ایدی . اوروپانك هرمالکنده دخی وسائل کوناکون ایله اهالی‌یه بیوك‌ویرکولر صدقه‌لر طرح اولنیور ایدی . بووسیله‌لرك اك منفوری عفو وغفران یعنی کناهه کیرمك صلاحیتنك صاتلمسی ایدی . اوزمان ایتالیاده بیلنن دین اهالی‌یی صویمق صنعتندن عبارت ایدی . بیك سنه‌دن متجاوز برزماندن بری پاپالرروما شهری ایچنده قرال ایدیلر . واقعا بوشهر پاپالرك سبب

اولمدقلری برچوق فلاکتلره دخی دوچار اولمش ایدیسه‌ده بوفلاکتلردن طولایی پاپالر شوجهتدن مسؤلدرلرکه رومانك احوال مادیه ومعنویه‌سنی اصلاح ایچون هیچ برکونه تدابیر جدیه‌وشدیده‌یه ابتدار ایتمامشلردر . ترقیات دینیه ومذهبیه‌جه روما جهانه نمونه اولمغه لایق ایکن بالعکس جهانك عیبی اولمش ایدی . پروتستانلغك ظهوری زمانه‌قدر بوحال کیتدکجه بدتر اوله‌رق اوقتلرده حقیقةً دیندار اولان هیچ بر یبانجی ازدل وجان متألم اولمقسزین رومایی زیارت ایده‌میورایدی . کندی ادعالریله توفیق قبول ایده‌مدیکی ایچون علومی بالکلیه طرد ومحو ایتمش اولان پاپالق مقامی صوك وقتلرده صنایع نفیسه‌یی برازتشویق ایله اشتغاله باشلامش ایدی . فقط موزیقه ایله رسم برملتك حیات مدنیه‌سی ایچنده زینتدن عبارتدرلر . اما بونلر مدارقوت اولمدقلرندن ضعف موجودی ستر ایده‌مزلر . خلقك نه ترقیات مادیه‌سنی ونه ده رفاه حالنی تأمین ایلیه‌مزلر . دوشونمکه مقتدر اولانلر نزدنده

پروتستانلغك ظهوری اثناسنده روما بتون قوت حیاتیه‌سنی غائب ایتمش ایدی . آرتق جهانك حاكمی وترقینك سائقی دكل ایدی. اسكی رومانك حیات بخش اولان دستورلری یرینه دائما مماتی مشعر اولان دستورلری اقامه ایتمش ایدی . اورته‌ده موزیقه ایله رسم ایچنده دینك یالكز خیالی كوروليور ایدی . حالا لحدلری ایچنده آیاقده كوردیكمز قاپوسن راهبلرینك مانتولرینه برونمش اولان مومیادن عبارت نعشلریله اللرنده صولغون چیچكلری طوتملری بزه نصل كورونمكده ایسه دین دخی اویله كورونمكده ایدی . كوزلرمزی رومادن برده اوروپانك سائر طرفلرینه تحویل ایده‌لم . تابع اولدیغی دین اوروپا ایچون نه حاصل ایتمش اولدیغنی آراشدیره‌لم . آغاجك نه اولدیغنی میوه‌سندن اكلایه‌لم . رفاه مادی نقطهٔ نظرندن احوال ملل خلقك عدد نفوسنده‌كی تبدله كوره‌در . حكومتلرك مقدار نفوسی امرنده شكل حكومتك تأثیری پك آزدر. اصل احوال مدنیه‌لرینك تأثیری واردر.

بومسئله ایله اشتغال ایدن مؤلفلر طرفندن بر
صورت اطمئنان بخشاده اثبات اولنمشدرکه
اهالینك مقدارنده‌کی تبدلات اوخلقك قدرت
تولیدیه‌سی ایله حیاتك مقاومتی میزانه تابعدر.
« قدرت تولیدیه » دیمکدن انسانی تکثیر تناسله
سوق ایدن میل طبیعی اکلاشیلور . بو ایسه
بردرجه‌یه قدر اقلیمه تابعدر . فقط مادامکه
اوروپانك احواله اقلیمیه‌سی دردنجی عصردن
اون التنجی عصره قدرحس اولنور درجه‌ده
دکشمامشدر قبول ایده بیلورزکه بتون بومدت
ظرفنده بوقدرت تولیدیه دخی هپ برحالده
محافظه اولنمشدر. « حیاتك مقاومتی » تعبیرندن
دخی حیات بشری دوچار اشکال ایدن ذخیره‌جه
کفایتسزلك والبسه ومساکنجه نقصان کبی
شیلر اکلاشیلور . معلومدرکه مقاومت هیچ
منزله‌سنه اینتجه قدرت تولیدیه یکرمی بش سنه
ظرفنده برخلقی ایکی مثلی تزیید وتکثیر ایده
بیلور . مقاومتلر کندیلرینی ایکی درلو حس
ایتدیررلر. برنجیسی مادیدر . زیرا عمروسطینك

مدتی آزالتوب تولداتك دخی مقدارینی تقلیل ایدر . ایکنجیسی معنویدر . چونکه اخلاق فاضله‌نك وباخصوص بردین حقك حکم سوردیکی برلرده هرشیئه انتظام ویردیکی کبی ازدواج دخی انسانك برفاملیا بارینه تحمل ایده بیله‌جکی درجه‌یه وصولنه قدر تأخیر اولنور . ایشته برزماندن بری برمدت معینه ظرفنده ازدواجات ایله فیئات واسعار آره‌سنده بولنمش وکورلمش اولان نسبت بونقطه‌ده در . برخلقك تزاید نفوسی ساکن اولدیغی مملکتده ارزاقك بوللغی نسبتنده در وقدرت تولیدیه‌نك حکمی دخی شویله درکه محصولات مملکت وآنلرك فئیاتی اوزرنده اجرای تأثیردن خالی قالماز . بو حالده بالطبع استنتاج اولنورکه ارزاق کفایتسزلکی ایله اشخاص طوغارلر ایسه ده برمدت قلیله حیاتدن صکره هلاکه نامزد بولنورلر . بعض مملکتلرده مقدار اهالینك تبدلاتنجه برهان اولمق اوزره ژوستونیه‌نك محاربه‌لرینی متعاقب ایتالیاده نفوسك پك زیاده

آزالمش اولمسی مسئله سی ارائه ایدیله بیلور .
منازعات دینیه‌دن صکره آفریقای شمالی اهالیسنك غیبوبتی ده بو جمله دندر . باخصوص اوراره حکومت اسلامیه‌نك ورودندن صکره یکیدن چارچابوق اهالی پیدا اولمش بولنمسی بومثاللرك الك پارلاقلرندندر. دره بکاری اداره‌سی زماننده اوروپا اهالیسی آرتمشدر. اووقتلرده اراضینك قیمتی حاصل ایده بیلدیکی افراده کوره ایدی . آندن صکره محاربات صلیبیه اوروپا اهالیسنی ینه آزالتدی. کرك اردولرك وفیاتی وکرك قدرت تولیدیه‌یه مالك آدملرك ندرتی بوکا سبب اولدی. آمریقا قطعه‌سنده دخی بونك کبی تبدلات وقوعه کلدی. مکسیقو اهالیسی پك آز برزمان ظرفنده اسپانیوللرك زعم طمعکاریلری سیئه‌سیله ایکی میلیون آزالدی . په‌روده دخی عین حال واقع اولدی. نورماندلرك استیلاسی زماننده انکلتره‌نك نفوسی تخمیناً ایکی میلیوندن عبارت ایدی . بو استیلا اوزرندن بش عصر مرور ایلدکدن صکره نفوس مذکوره آنجق ایکی قات اوله بیلمش ایدی.

بو ترقیسزلکك سببنی پاپاسلری تأهلدن منع ایدن پاپالغه حمل ایتمك ممکندر. قدرت مشروعهٔ تولیدیه‌نك بوندن متأثر اولدیغی شبهه‌سزدر. حال بوکه سربست اولان قدرت تولیدیه بویله متأثر اولدی. بو مسئله‌یی تتبع ایدن بیلورکه عالمه قارشو بکارلق التزام ایدنلر کندی احوال خصوصیه‌لرنجه الك زیاده انتظامسز اولورلر. بکارلر ملجئی اولان مناسترلری لغو ایتمکه انکلیز ملت و حکومتی مجبور ایدن شی دخی بو فکردر. اوزمانلر علناً سویله‌نیور ایدی که انکلتره‌ده یوز بیك قادین پاپاسلر طرفندن اغفال اولنمقده‌دز. بنم «آمریقا محاربات داخلیه سی تاریخی» نام اثرمده بو بابده بعض مطالعات سرد اولنمشدرکه بورایه دخی نقلنه مساعده طلب ایدرم.

دیرز که:

— دراپه‌رك بو یولده‌کی ملاحظاتنه علاوهٔ افکار ایده‌جك جهت بوله‌مایشمزك سببی بو تفصیلاتك نزاع علم و دین مسئله‌سنه

تعلق ایده‌جك جهتلری کوروله‌مامسندن عبارتدر . مندرجات مذکوره حد ذاتنده نافع شیلردن اولدقلری ایچون طی ایتمکه دخی کوکل رضا کوسترمامکده در . آنك ایچون درایه‌ری سوزنده سربست براقیورز. ایشته آمریقانك محاربات داخلیه‌سی تاریخندن اقتباس ایده‌جکی ملاحظاتی ده سرد ایدییور . دییورکه :

— نفوس اهالینك تزاید ایتمیه‌رك برحال وقوفده قالمسی نه معنایه دلالت ایدر ؟ شبهه یوق که ارزاق والبسه تدارکنده‌کی مشکلاته دلالت ایدرکه طارمسکنلره صیقیشه‌رق وجودجه نظافته عدم رعایت وحتی صیجاغك وصوغوغك ومیازملرك وحفظ صحته عدم رعایتك وفقدان اطبانك وصورت معجزکارانه‌ده امکان تداوی‌یه داثر سویله‌نن یالانلرك تخریباتنه منضم اولنجه تکاثر نفوسه مانع اولورلر . بوئله اوزون

اوزادی یه رفاهسزلق واضطرابات کونا کون
البته تلفاتك کثرتنی مستلزم اولور . مقدارنفوسك
حال وقوفده بولنمسنك برمعناسی ده تولداتك
آزلغی دیمکدر . بو ایسه اصل تأهل زمانلری
فحش ایله اخلاقسزلق ایله کچورلمسندن نشأت
ایدر . دونه قدر ایچنه دخول ممکن اوله میان
چوللردن ظن ایدیله جك بر یرده یشایان
آمریقالی ایچون معیشت حالیه ومستقبله‌نك بو
صورت کریهه‌سی موجب تعجبدر . اول آمریقالی
ایچون که خالی برچول اوله‌رق کیرمش اولدیغی
مملکتلر بالاخره غلبه‌لك برخلقه وطن اولمش
ورسماً اجرا اولنان تحریر نفوسلردن تبین
ایلدیکنه کوره هریکرمی بش سنه ظرفنده
نفوس موجوده برمثلی‌قدر آرتمقده بولنمشدر .
او آمریقالی کندی‌کندینه صوراركه انسانلری
اداره ایدن‌قوهٔ حاکمه نصل برقوت اوللیدرکه
محاربه وطاعون وقحط وغلا کبی قوای‌مخربه‌نك
هپسی بر یره کلسه یاپه‌میه جقلری تخریبات
کندیلکندن حصوله کلیور ؟ بوضایعات بنی

بشرك طوغريدن طوغرى يه منافع ماديه سنه متعلق اولديغى دوشونلدكجه تأثيرى آرتار . حال بوكه احوال عالم نه قدر دكشمشدر . پاپالق نفوذى آلتنده‌كى زماننده موجود اولان نفوسك اون مثلى اليوم انكلتره‌ده يشامقده‌در . هم ده هر كون اوغل ويرن قووانلر كبى دنيانك هر طرفنه مهاجرلر كوندرديكى حالده! ازمنهٔ ماضيه يه حرمتله ارجاع نظر ايتمك ايسته‌ينلر بويله برحال اوزرنده متعمقانه دوشونمليدر .

ديرز كه :

— اوروپانك پروتستانلق ظهورندن اولكى نفوسيله آندن صكره‌كى نفوسى آره‌سنده درايه‌رك خبرويرديكى شو نسبتلره علاوهٔ ملاحظه ايده بيلمك ايچون المزده ايستاتستيق تاريخى معلوماتى يوقدر . آنجق بو تزايد وتناقص نفوس مسئله‌سى حقنده بعض فرانسز ارباب فكر ونظرينك

یازمش اولدقلری شیلردن خاطرمزده
قاله بیلن درجه ده بزدخی برقاچ سوز
سویله مك ایسترز . واقعا آوروپاده
وآمریقاده پروتستان مذهبنه سالك اولان
یرلرده نفوسك تزایدنده کی شدته نسبتله
قاتولیکلرك ساکن اولدقلری یرلرده نفوسك
تناقصی آره سنده نسبت بوله میورلر. آلمانیا
وانکلتره متحدین آمریقا نفوسی همان ده
درایه رك دیدیکی قدر سرعتله تزاید ایتدیکی
حالده ایتالیا واسپانیا وبره زیلیا نفوسی عادتا
وقوف حالنده دوام ایدییور. بز درایه رکبی
پروتستانلغك دوستی وقاتولیکلکك دشمنی
اولدیغمز ایچون بوکا اهمیت ویرمیورز .
بز سالك اولدیغی مذهبك توصیه ایتدیکی
اخلاق فاضله یه رعایتکارلق نقطهٔ نظرندن

دخی بو ایشده بر اهمیت بولیورز. قباحت
یالکز قاتولیکلکده اولسه ایدی فرانسه‌نك
نفوسی پك زیاده آرتمملی ایدی . واقعا
فرانسه اهالیسنك بر بیوك قسمی قاتولیك
ایسه‌ده بو منسوبیت عادتا لفظی برشی اولوب
حقیقتده کنیسانك اوامر و نواهیسنه هیچ ده
رعایت اولنمامقده بولندیغی کنیسا اربابنك
اعترافلریله دخی تبین ایتمشدر. فرانسه‌نك
بر بیوك قسم اهالیسی ایسه نه قاتولیکلکه
نه پروتستانلغه هیچ برشیئه معتقد اولمدیغی
حالده شوصوك اوتوزسنه ظرفنده نفوسی
همان ده تزاید ایتمیوب برحال وقوفده قالمشدر.
اوراده ارکك ایله قادین بیننده مناسبت
غیرمشروعه چوغالدقجه چوغالمقده بولنوب
بو حال ازدواجاتی وبناءً علیه تولداتی

آزالتدیغی کبی . متأهل بولنان فاملیالردخی
بر ونهایت ایکیدن زیاده اولاد تولید ایتمامك
ایچون وسائط طبیه یه مراجعتدن خالی
قالمامقله ایشته بوندن طولایی فرانسه نك
نفوسی آرتمامقده بولندیغنی کندی مدققلری
میدانه قویمقده درلر . میدان کلامی ینه
درایه ره آچیق براقیورز . سوزنده دوام ایله
دییورکه :

— عموم اوروپا نفوسنده کوریلن بوتبدلات
نفوس مذکوره نك اراضی اوزرینه تقسیمنجه
بعض تأثیرات کوسترمشدر . روما ایمپراطورلغی
داخلنده خرستیانلغك تأسسندن صکره نفوسجه
الك بیوك غلبه لك اوروپانك شمال طرفلرنده
کورلمش ایدی . آندن صکره صنایعك ترقیسی
بونفوس غلبه لکنی اوروپانك غرب طرفنه جلب
ایتدی . شمدی برازده بیك سنه ظرفنده
اوروپا نفوسنی بویله حال وقوفده براقان شیئی

براز دها اطرافليجه مطالعه ايده لم . قطعهٔ مذكوره نك همان هر طرفی صيق اورمانلر ايله اورتلمش ايدی . منحط اراضيده ونهرلر ساحللرنده اوزاقدن اوزاغه بعض قصبه لر ومناسترلر كوروليور ايدی . سواحل انهارده غايت واسع بطاقلقلر مدهش ميازملر نشر ايده رك اطراف بعيده يه قدر اولوم ايچون يوللر آچيورلر ايدی . پارسده ولوندره ده خانه لر آغاج وطوپراق ايله ياپيلوب اوزرلری صمان وقامش ايله اورتوليور ايدی . هيچ پنجره لری يوق ايدی . دستره نك ماكنه يه تطبيقنه قدر بو خانه لرك پك آزينك دوشه مه لری تخته دن ايدی . خانه لره كليم فرشی مجهولاتدن اولوب كليمه بدل طوپراق اوزرينه صمان سريليور ايدی . خانه لرك باجه لری دخی يوق ايدی . آتش دومانی طاوانك اورته سنه آچيلان بر دليكدن چيقمق لازم كليور ايدی . ديمك اوليوركه اهالی كندی مسكنلری ايچنده برطاقم مهلكاته مقابل ايديلر . اسالهٔ جركاب ايچون هيچ بر تدبيره باشلانمامش ايدی .

حیـوانات ونباتات قرنتیـلری وچورونتیـلری
یالکز قپولردن طیشاری یه آتیلی ویروب معابرده
کومه‌لر تپه‌لر تشکیل ایدییورلر ایدی . ارککار
قادینلر چوجقلر هپ بر اوطه‌ده بیتوتت ایده‌رك
اکثریا حیوانات اهلیه دخی بو اوطه‌لرده بارینه
برلقده ایدیلر . فامیلیـالرك بوهرج ومرجیسی
ایچنـده لوازم آداب واخلاقه دخی مغایر نیجه
احوال آپ آشکاره ایدی . یطاق دنیلن شی
عادتا بر چوال صماندن عبـارت اولوب یپـاغی
طولدیرلمش دیکر بر کوچك چوال دخی یصدق
اتخاذ اولنیور ایدی . نظافت شخصیه مجهولاتدن
ایدی . حکومتك بیوك مأمورلری وحتی قانتور
بەری دسـپوطی کبی کبار ذوات کهله ایچنـده
مستغرق ایدیلر . انکلتره قرالنك بیوك خصمی
اولان طوماس بەکەتك کهله‌لری صحایف تواریخده
حکایه اولنمقده در . وجودك شـو مردارلغنی
اورتمك ایچون عطریات استعمالی سوء استعمال
درجه‌سـنده افراطه واردیرلمش ایدی . عادی
اصناف حیـوان دریلری تلبس ایدرلر ایدی .

طایانقلی برلباس اما متعفن ! اصناف طاقمی اکر
هفته ده برکره تازه ات ییه بیلور ایسه حالی
وقتی بولنده عد اولنور ایدی . سوقاقلرده نه
لغم نه قالدیرم نه‌ده فنـار یوق ایدی . غروب
شمسدن صکره هاوروزلر لکنلر هپ سوقاقلره
وبعضاً کیچ قالمش کچیجیلرك باشـنه دوکیلورلر
ایدی . بو بیچاره‌لر ذاتاً طارسوقاقلرده اللرنده
فنارلر اولدیغی حالده بیله یول بولوب یورومکده
زحمت چکرلر ایدی . بالآخره ایکنجی پی نامیله
پاپالق مقامنه کلمش اولان ئه‌نه آس سیلویوس بر
بی طرف ومقتدرمؤلف اولوب ١٤٣٠ سنه‌سنده
انکلتره‌یه سیاحت ویردیکی زمان مملکتی نه حالده
بولدیغنی طوغریجه تصویر ایتمشدر . روایتنـه
کوره کویلیلرك خانه‌لری طاشدن فقط خرجسز
اوله‌رق یاپیلور واوزرلری چیم ایله اورتولور
ایمش . قوروتلمش بر اوکوزدریسی قپو مقامنده
استعمال اولنور ایمش . خلقك ذخیره‌سی نحود
کبی قباحبه‌لردن وحتی آغاج قابوقلرندن تشکل ایدر
ایمش . بعض یرلرده اکمك نه اولدیغی بیلنمز

ایمش. الحاصل مساکن قامش وچاموردن واهل رفاه خانه‌لری چیتدن وآتش یاقمق ایچون لازم اولان اوجاق طوپراغك اورته‌سندن عبارت اولوب دومان چیقمق ایچون باجه اولدیغی بیلنمز ومادی مردارلق معنوی مردارلقدن فرق ایدلیوب بیتلرك هلاکنه چاره بولنمز ورو‌بایه بدنی وجوده حصیردن بشقه صاریله‌جق برشی بولنمز اولان بیچاره کویلیلر مهلك خسته‌لکاره دوچار اولدقجه اعزهٔ کنیسائیه‌نك یادکارلرندن بشقه شفا ایچون مراجعتگاه دخی کوره‌منزلر ایمش. حال بویله ایکن نفوسك تزاید ایده‌میه‌رك برحال وقوفده قالمسنك بشقه درلو اسبابی آرانورمی ؟

دیرزکه:

— بو احوال عجیبه ایچون پاپا ایکنجی پی طرفندن اولمق اوزره دراپه‌رك تعیین ایتدیکی ۱۴۳۰ سنهٔ میلادیه‌سی جالب نظر دقت اولملیدر. بوکونکی تاریخدن

درت یوز یتمش سنه اولکی حال ! ویاردو کبی اسلامیتك اوروپایه ایتمش اولدیغی خدمتی بی طرفانه وقدرشناسانه برصورتده یازان مؤلفلره صورار ایسه کز بیك سنه لك برحکومت روحانیه وجسمانیه مدت طویله سی ظرفنده اوروپایی ایشته بو حاله قدر آنجق ترقی ایتدیره بیلمش اولان خرستیانلقدن صکره شمدی شعشعهٔ شانی کوزلرقماشدیران ترقی یولنی آنلره کوسترن هیچ ده پروتستانلق اولدیغی وبالعکس مسلمانلق اولدیغنی اکلارسکز . اسپانیا قطعه سی اوزرنده یرلشن عربلرك آثار معماریه سی الیوم الحمراء ابنیهٔ نفیسه سی کبی بقیهٔ آثاردن دخی استدلال اولنیور . بونلرك طرح ایتدکلری شهرلرك قصبه لرك معموریتلری

بو تاریخلرده صحیفه‌لر بابلر طولدیرییور .
عربلر پیره نه طاغلریله محدود ومحصور
قالمیوب فرانسه‌نك نصف جنوبیسنه طوغری
یوریمشلر ومایورقا ومینورقا وسیچلیا
وقورسیقا کبی جزایر بحرسفیدی‌ده استیلا
ایتمشلردر . جنك وقتنده انتظامات
عسکریه‌لری کبی صلح وقتنده صنایع مترقیه‌
لرینك ثمراتیله تجارت منتظمه‌لری دخی
هپ اوروپالیلرك نظر حیرتلرینی جاب
ایدرلر ایدی . عربلره الك یقین اولان
اوروپالیلر کسوه‌لرینی وحتی صقاللرینی
بیقلرینی عربلره تقلید ایتدکلری کبی معیشت
بیتیه‌لرینی ده تقلید ایدرلر ایدی . صلح
زماننده اوروپانك کبار زادکانی امرای
اندلسیه نزدینه کله‌رك آداب عرب اوزره

تربیه اولنورلر ایدی. بالآخره هم عربجه‌یه هم لاتینجه‌یه واقف اولان یهودیلر ترجمانلغیله عربك علوم ومعارفی دخی اوروپایه کیرمك یولنی بولمشدر. ینه دراپه‌ر دییورکه:

— ایمدی ۱۰۳۰ خطنده انسان اتی پشیریلوب صاتلمش اولمسی موجب تعجب اولورمی؟ کذلك ۱۲۵۸ خطنده‌لوندره‌ده اون بش بیك آدمك آچلقدن هلاك اولمسنه شاشیلورمی؟ بعض طاعون استیلالرنده بر حیات اولانلرك وفات ایدنلری دفن ایتمکه کفایت ایلیه مامالری عجیب کورینورمی؟ ۱۳٤۸ سنه‌سنده شرقدن کلمش اولان طاعون تجارت طریقنه تابع اوله‌رق کلمش وبتون اوروپایه کیرمش ایدی ده فرانسه اهالیسنك اوچده بریسی هلاك اولمش ایدی. ایشته کویلیلر ایله شهرلیلر فقرای اهالیسنك حالی بویله ایدی. حال بوکه کبارزادکانك حالی‌ده بوندن پك چوق زیاده ایی دکل ایدی. ویلیام دوما لمسبوری

کندی زماننده انکلیزلرك بو زوقلقلرندن بحث ایده رك دییورکه : « آنلر نزدنده اوبورلق وشهوت پرستلك میدان آلەرق اصیلزادکان اصلا کلیسالره کلمزلر ایدی. صباح دعاسنی ولیتوریالری یاتاق اوطەلرنده وحتی یاتاقلری ایچنده ایکن بر پاپاسه اوقوتدیررلر ایدیکه پاپاسلردخی بو دعالری یاریم یامەلاق اوقویەرق کبار افندیلر ایسه هیچ دیکلەمزلر ایدی . ضعفای اهالی بو کبار النده زبون ومقهور ایدیلر . فقرانك اللرنده آووجلرنده نەوار ایسه زنکینلر طرفندن غصب وضبط اولنور ایدی. چالشدیرلق ایچون بیچارەلر اوزاق یرلره نقل اولنوب قزلری فحشخانەلره آتیلور وعادتا جاریه اولەرق صاتیلور ایدی . کیجه کوندوز سرخوش اولمق بونلر ایچون عمومی حال اولوب صحتك دشمنی اولان بو سفاهت عیاشانه کندیلرنده ذهن وفکر براقمز ایدی .

اخطار ایدەلم که :

— بو سرخوشلق ویلیام دوماللسبوری زماننده بری اوروپاده هان‌ده تنزل ایتمامش اولمیدر . انکلتره کبارینک بو یولده‌کی قاعدهٔ حفظ صحته نه درجه‌لره قدر رعایت ایتدکاری حقنده معلومات آله‌مامقده ایسه‌ك ده کبارك غیری اهالینك عشرته ابتلاسی حقنده معلومات عجیبه آلمقده‌یز. انکلتره‌ده سرخوشلق قانوناً ممنوعدر . فقط قانونك «سرخوش» دیه تعیین ایتدیکی آدملر آیاق اوزرنده طوره‌میوب ییقیلانلر اولدیغندن سرخوشلر یره ییقلمدقجه پولیس آنلری سرخوشلره مخصوص حبسخانه‌یه‌قالدیره‌مز. بو ممنوعیتله برابر انکلتره خلقنك نصفندن زیاده‌سی سرخوش اولدیغنی حکم ایتمك مبالغه‌یه حمل ایدیله‌مز . میلیونلرجه

بحریون عموماً مبتلای عشرت اولدقلری
کبی لوندره ومانچستر ولیورپول مثللو بیوك
شهرلرده قادین ارکك یوز بیکلرجه
سرخوشلر اطبایه حیرت ویره جك بر
حالده درلر. بونلرك ایچدکلری قوتلی اسپرتولر
بیچاره لرده نه معده براقور نه جکر. آنك ایچون
وفیاتك یوزده سکسانی ورمدندر. آلمانیالی
طبیب قوخ ورمه قارشو دوا بولدیغی ظننه
دوشمش اولدیغی زمان لوندره نك «پونچ»
نام مزاح غزته سی اسپرتویی بر شخص
صورتنده ترسیم ایده رك آلتنه «بن صاغ
اولدقجه بردکل بیك قوخ جهد ایتسه تبعهٔ
متورمه می المدن آله مزلر» یوللو بر عباره
یازمش ایدی . فرانسه دخی سرخوشلق
خصوصنده انکلتره دن اشاغی قالمدیغنی صوك

استاتستیقار خبرویرمشلردر . فرانسه‌نك بعض یرلرنده میخانه‌لر اوقدرچوق اولدیغنی کوسترمشلردرکه کوچك بیوك عموم نفوسدن بهر یکرمی نفوسه برمیخانه اصابت ایدر ایمش . ممالك سائره‌ده عشرته انهماكك درجه‌سنه دائر معلوماتمز یوق دنیله‌جك قدر آز ایسه‌ده هرملت ومملکت اطباسنك کندی منسوب اولدیغی مملکت داخلنده عشرتك تخریباتندن شکایتده بولندیغی امر محققدر . سوزده ینه دراپه‌ر دوام ایدییور . دییور که :

— دره بکلرینك شاتولری اشقیا ملجئی ایدیلر . ساقسون مورخلری ارکك قادین اهالئ متجاورە‌نك بوشاتولره نصل نقل اولنه‌رق کندیلرندن ایستەدکلری فدیهٔ حیاتی ویرنجه‌یه قدر آتش ایله واللرندن ویاخود آیاقلرندن

آصمق ایله وباشلرینه دوكوملی ایپلر باغلایوب
صیقمق ایله وسائر درلو واسطه لر ایله نصل
اشكنجه ایلدكلرینی حكایه ایلیورلر . اوروپا
دولتلرینك هر بری نزدنده الك وارداتلی
مأموریتلرده پاپاسلر بولنور ایدی . هر یرده
بریسی اومحلك پرنسنه تابع اوله‌رق برحكومت
ملیه‌دن‌ماعدا بریسی‌دخی پاپا طرفندن‌كوندریلن
پاپاسه تابع بیانجی برحكومت دها بولنور ایدی
وبالطبع پاپا طرفندن كوندریلن آدمك نفوذی
مملكتك اصل كندی پرنسنك نفوذندن زیاده
اولور ایدی . زیرا بو آدم بتون‌قطعه‌یه فرمان
فرما اولان برمقامدن كلیور . اومقام بتون
قطعه‌نك قوتی كندی ید استقلالنده جمع ایتمش
بولنیور . حكومت محلیه‌نك نفوذی قوتدن
دوشه‌جكی بدیهیدر . زیرا اوحكومت ینه
رومانك برصورت استادانه‌ده افسادی سببیله
كندینه متجاور اولان‌دیكر پرنسلرك‌حكومتلریله
دائما بوزوشق بولنور. جمله‌سنك دشمن‌عمومیسی
اولان رومایه قارشو هیچ بروقت اوروپا

حكمدارانی اتفاق ایده مدیلر . هر نه زمان بر
مسئله چیقار ایسه روما بو حکومتلری برر برر
یاقه‌لایوب مقهور ایلر ایدی . پاپانك بوماتلره
وسیلهٔ مداخله‌سی گویا آنلرك منافع مادیه
ومعنویه‌سنی تأمین ایتمك ایدی. اما سبب حقیقی
اوممالکتلرك واردات کلیه‌سنه القویوب اردولر
تشکیل ایده‌جك قدرچوق اولان پاپاس وراهب
گروهنی اوممالکتلر خلقنه بسیلتمك قضیه‌سی ایدی.
مملکتك اصل کندی پرنسنه ویریلن ویرگونك
دائما ایکی ویا اوچ قاتی پاپایه وآنك طرفندن
گوندریلن مأمورین روحانیه‌یه ویریلور ایدی .
پاپا دردنجی اینوسان انکلتره‌ده موجود اولان
ایتالیان پاپاسلرینه اوچ یوز ایتالیان راهبی دها
علاوه ایده‌رك بونلره دخی معاشلر تعیینی وهنوز
کوچك بر چوجق اولان کندی یکننه لنقولن
باش کلیساسنده بر واعظلق صندالیسی اعطاسنی
تکلیف ایلدیکی زمان حساب اولندی که انکلتره‌دن
اصل انکلیز قرالنه ویریلن ویرگونك تمام اوچ
مثلی پاپایه وایتالیان پاپاسلرینه ویرلکده در .

برطرفدن کلیسانك بیوك مأمورلری وارداتی
اك چوق اولان مأموریتلری یاقه لادقلری کبی
دیکر طرفدن قضالرده کوچك پاپاسلر دخی
اسیرلرینك دیکرلرندن چوقلغیله افتخار ایدرلر
ایدی . بونلردن بعضلرینك یکرمی بیك قدر اسیره
مالك اولدقلری مقیددر .

اخطار ایدرزکه :

ـــ حال بوکه رومانکبی بعض اك معتبر
خرستیان حکمای محررینی نوع بشره آنجق
خرستیانلغك حریت ویردیکنی وبتون
افراد بشریه یی بر برینه مساوی قیلدیغنی
یازمقده دوام ایدرلر . ینه درایه‌ردییورکه :

ـــ بوقضا پاپاسلرندن ده بشقه اوله‌رق بر
چوق دیلنجی پاپاسلر دخی کویدن کویه اودن
اوه کزه‌رك فقرای اهالینك النده قاله بیلمش
اولان مقداری برازینی ده دیلنورلر ایدی .
بونلردن ده بشقه اوله‌رق کویا عابد ودیندار

نامیله برچوق عاطللر کندی حکومت ملیه‌لرندن زیاده پاپا حکومت اجنبیه‌سنه میل ومحبتله ینه خلقك صرتندن چکینورلر ایدی . کوچك قطعه‌ده‌کی طوپراقلرك بیوك قطعه‌ده‌کی طوپراقلره التحاقلری ضروری اولدیغی کبی فقرای اهالی اللرنده‌کی ثروت جزؤیه‌نك پاپاسلر اللرنده‌کی ثروت کلیه‌یه متمادیاً التحاقیله فقر وضرورت آرتار وخلقك ضرورتی آرتدقجه فساد اخلاقی ده چوغالور ایدی . مناسترلرخارجنده نشر معارف ایچون هیچ برشی یاپلمز ایدی . روحانی صنفندن ماعدا برکیمسه‌یه معرفت تعلیم اولنمسنه کنیسا قطعیاً ممانعت ایلر ایدی . « جهالت دیندارلغك والده‌سیدر » سوزی دستور العمل ایدی .

دیرزکه :

— بو احوال اسف اشتمال اوروپا تاریخنك زبدهٔ حقایقی اولدیغنی تسلیمه هرکس مجبوردر . درایه‌ر برازده بت پرست رومانك احوالنه عطف نظرله

دییورکه :

— بت پرست روما ایسه جسیم کوپریلر واعلا شوسه‌لر ایله ولایات والویهٔ بعیده‌نك مراسلهٔ سریعه‌سنی تأمین ایتمش ایدی . طرق ومعابری انشا وتعمیر ومحافظه ایتمك روماالایلرینك ایلك وظیفه‌سی ایدی . پاپالر اداره‌سنه کچن رومایسه بومثللو اسباب عمرانه لزوم کورمدیکندن بونلر حکومات محلیه‌نك همتنه حواله اولنه‌رق آنلر دخی بالطبع اهمال ایتمکله اوروپاجه برسنه‌نك الك بیوك قسمنده یوللر سوکولمز کچلمز برحالده قالمش ایدیلر . نقلیات غایت آغر اوکوز آرابه‌لریله اجرا اولندیغندن کونده آنجق اوچ درت میل قطع اولنه بیلور ایدی . قایق یوزدیرمك ممکن اولمیان نهرلر سواحلنده بارکیرلر وقاطرلر استخدام اولنوب بو ایسه او زمانك تجارت جزؤیه‌سنك یکانه واسطهٔ مراسله‌سی ایدی . اردولر حرکت ایتدکاری زمان کوریلن مشکلات غیرقابل اقتحام ایدی . محاربات صلیبیه مبادیسنده بوحال ثابت اولمشدر . یوللرك بوحالی کیجه‌لرده

دهازیاده تهلکه‌یی موجب اولورایدی . حیدوددن خالی هیچ بر اورمان اولمدیغندن برر ایکیشر آدمك سیاحتی قابل دکل ایدی . جهل عمومی ظنون باطله‌یی آرتدیردیغندن بتون اوروپا اینانلمسی موجب تعییب اوله‌جق خوارق ایله مملو ایدی . یولده کوریلن یولجیلرك برچوغی برصورت معجزکارانه‌ده دردینه دوا بولمق ایچون اعزهٔ کنیسائیه مقاماتنه کیدن زواردن عبارت ایدی . طبیبلری ومداوت طبیه‌یی خلقك نظرندن دوشورمك کنیسانك منفعتنه توافق ایتمکله واعظلر هپ او یولده وعظ ایدرلر ایدی . بو پاره‌لی طولاندیریجیلغك جزاسنی ترقیات زمانیه بر صورت لایقه‌ده ویردی . زیرا الیوم اوروپاده اومثللو مقامات همان قالمدی . یرندن قالداننه‌میه‌جق قدر خسته اولانلر ایچون پاپاسلر کلوب دعا ایدرلر ایدی . امراض مستولیه‌یه قارشو کنیسالرده ایدیلن دعالر کافی کورلدیکندن تحفظات صحیه‌یه لزوم دخی کورلمز ایدی . ایسته‌نلدیکی زمان یاغمور یاغدیرمغه کونش طوغدیرمغه وخسوف وکسوفك

وقویروقلی ییلدیزلرك نحوست برجیه‌سنی ازاله‌یه
کافی‌عد اولنان ادعیهٔ کنیسائیه امراض وبائیه‌نك
دفعنه دخی کافی کورینور ایدی . اما ۱۶۸۲
سنه‌سنده هاللەی ذوزنبی طوغدیغی زمان خلقده
اوقدر بیوك بر وهم پیدا اولدی که بالذات
پاپانك مداخله‌سی لازم کلدی . آنك قوتیله
بوفلاکت سمادن طرد ودفع ایدلدی ! ......
اوچنجی قالیقستك بددعالرندن اورکەرك اونجم
عظیم دفع اولدی کیتدی‌ده تمام یتمش بش سنه
مدت کره‌مزه طوغری تقربه جسارت بوله‌مدی!
...... بوتشفیهٔ معنویه‌نك درجه‌سنی وفیاتك
نسبتیله موازنه ایتملیدر . برروایته کوره اوزمانلر
ییلده یکرمی نفوسك بریسی ودیکر برروایته کوره
یکرمی اوچ نفوسك بریسی وفات ایده‌رك شمدی
ایسه وفیات آنجق قرقده بر نسبتنده در .
اوروپانك اخلاق معنویه‌سی نه صورتده اولدیغنی
اکلامق ایچون آمریقا کشفی اثناسنده قرستوف
قولومبك آرقداشلرینك آوروپایه کتوردکلری
فرنکی علتنك درجهٔ سرایتنه دقت ایتملیدر .

بوخسته‌لك عقللره دهشت ویره‌جك بر سرعتله
هر طرفه یایلمش ایدی . بومعیوب خسته‌لكه
یول اوزرنده دیله‌نلردن بدأ ایله پاپا اوننجی
لئونه قدر هر صنف خلقدن پك چوق کیمسه‌لر
طوتلدیلر . بوحاله سبب مذکور خسته‌لكك
هوای نسیمی‌یه سرایتله هرکسك انی تنفس ایله
تسمم ایتمسی اولدیغنه قدر تأویللر آرادیلر .
حقیقتده ایسه بوحال سفاهت فحش پرستانه‌نك
نتیجه‌سی ایدی . حکومت روحانیه خلقی بو
سفاهتدن قورتارمق ایچون هیچ بر تدبیر
دوشونمیور ایدی . تداوئ امراض امرنده
قوللانیلان اشیای معززه دن بعضلری پك عجیب
وغریبدر . برچوق کنیسالرده اثنای صلیبده
حضرت عیسانك مبارك باشنه قونلدیغی مروی
اولان دیکنلی اکلیل محفوظدردیه ادعا اولنیور
ایدی . وجود مشارالیهی یان طرفندن جریحه‌دار
ایتدیکی روایت اولنان مزراقدر دیه تمام اون
برمقامده بر مزراق کوستریلیور ایدی . اصلنده
بو مزراقلر بر اولمق لازم کلور ایکن بونلرك

اون بری دخی عینی مزراق اوله میوب اون دانه‌سی مطلقا ساخته اوله‌جغنی درمیان ایدنلر کفر ایتمش دیه تلقی اولنورلر ایدی . محاربات صلیبیه اثناسنده تامپلیه راهبلری اهل صلیبه بر طاقم کوچك شیشه‌لر صاتمق صورتیله پك چوق پاره‌لر قازانوب بو شیشه‌لرده حضرت مریمك سوتی موجود اولدیغنی ادعا اولنور ایدی . برچوق مؤسسات نصرانیه‌ده بو شیشه‌لر عابدانه و تعظیمکارانه بر اهمیتله حفظ اولنور ایدی . فقط بو خدعه کارلرك هیچ بریسی قدس شریفده‌کی بر مناسترك خدعه‌سی درجه‌سنه واره مزکه او مناسترده زواره روح القدسك بر پارمغی کوستریلور ایدی . بو مثللو عجائب وغرائبه مدنیت جدیده اربابی سکوت مخصوصلریله نهایت ویردیلر . وقتیله بیکلرجه صافدلانی حاللندیرمش اولان بو اشیا بو کون هیچ بر اهمیته لایق کورولمیوب بر عمومی موزه‌یه بیله قونیله‌مزلر .

دیرزکه :

— درابه‌رك شوصوك حكمی بزجه مسلم دكلدر. «ره‌لیق» تعبیر اولنان وبوندن مقدم دخی سوز صیره‌سی كله‌رك ماهیتی طرفمزدن اوزون اوزادی‌یه ایضاح ایدیلن بو اشیای معززه‌نك اهمیتدن دوشمسی پروتستانلر ایله برده افكار منوره اصحابنه مخصوصدر. حتی بونلرك بیله هنوز شو یولده‌كی ظنون باطله‌یی ازدل وجان ترك ایتمش اولدقلرینه قولای قولای ایناناه‌میز. قاتولیكلرك حالا علی العموم اشبو طبابت روحانیه‌یه ایناندقلری امرنده‌لوردصوینك شهادتی اصلاارد اولنه‌میه‌جق شهادتلردندر. هرنره‌ده شفالی برره‌لیق ویاخود آیازمه وار ایسه‌سنوی بیكلرجه خسته‌لر بوكونكی كونده دخی كیتمكده درلر. اما بونلرك

جملەسنی یالکز قاتولیکلردن ظن ایتمەیکز.
« بلکه! ..... » یوقمی! هانیا شو ادات
تردد؟ ایشته او « بلکه » پروتستانلردن
وحتی انظار وافکار منوره اربابنـدن بر
چوقلرینی دخی اوراره صالدیرمقده در.
انسانهر اوقودیغی شیئی اسامی وتواریخی
ایله بلله یه میور اما قوهٔ حافظه مزه شـو
جهتدن امنیتمز واردرکه بومثللو مقاماتده
کوردکلری معـجزکارانه اثرلره حـیرتله
پروتسـتانلقدن قاتولیکلکه تبدیل مذهب
ایدلدیکنه دائر برقاچ وقعه اوقومشزدر.
کرك جـلب منفعت وکرك دفـع مضرت
احتیـاج وغیرتی پك چوق افکار منوره
اربابنه بو« بلکه » یی سویلتمش واوصورت
مـترددانه ده اومقاملره مراجعتله شـاید

برفائده کورهمامشلر ایسه استهزالرینه یول
آچوب فقط راست کله برفائده کورمشلر
ایسه اعتقادسزلقلرنده کی قوته کرکی کبی
فتور کتورمشدر. امیل زولانك «لورد»
سرنامه‌لی جلدینی وقتیله برغیرت انتقاد
اوزرینه کرکی کبی مفصل اوله‌رق خلاصه
ایدوب پارچه پارچه ترجمان حقیقته درج
ایتدیرمش ایدك. بونی اوقویه‌یانلرك خاطرلرنده
قاله بیله‌جکی وهنوز اوقومیانلرك فرانسز-
جه‌سندن اوقویه بیله‌جکلری وجهله امیل
زولا بوکتابده‌لوردصولرینه قطعاً وقاطبةً
اعتقادی اولمیانلردن بدأ ایله تماميله معتقد
اولانلره قدر بر طاقم طبقات اعتقادات
تصویر ایدیبورکه بونلر اشبوظنون باطله‌نك
تماماً غائب اولمدقلرینه دائر بوراده سویله-

دیگر سوزلری تأیید ایدییورلر . خیر اویله ده دکل! بزم شو سویله دیکمز سوزلر ذاتاً امیل زولانك بو جلدندن اقتباس ایدلمش نتایج محصولیدرلر. ایشته ینه درایه‌ر دییورکه :

— کنیسانك بتون اوروپایی تحت وصایتنه نصل آلمش اولمسنی وبویله برموفقیته او کنیسانك نه قدر غیر مستحق وغیرقابل بولنمسنی ذهنمزده نصل تعیین ایده بیله‌جکز ؟ شبهه یوق که بتون جهانك چوبانی وسن پیه‌رك وکیلی اولان پاپا کندی اداره سنده بولنان انسان سوریلرینك سعادت حالنه حصر اشتغال ایتمش اولسه ایدی شو سرد ایلدیکمز نتایج حصوله کلمز ایدی . بونك تأویلی کوچ بولنه جق شیلردن دکلدر. برجنایات ومعیوبات تاریخی ایچنده مندمجدر. بناءً علیه فقرهٔ آتیه‌ده قاتولیك محررلرندن آلنان برمسئله‌یی ممکن مرتبه حرفی حرفنه ترجمه صورتیله قارئلریمه

عرض ایده‌جکم : «خرستیانلغك ایلك زمانلرنده هر کنیسا عمومی کنیسانك مقررات مهمه‌سنه مطابق اولوب اولدیغنی دوشونمکسزین کندی ایشلرینی بر استقلال تام ایله یوروتور و کندی اخلاق قدیمه وانضباط دائمیسنی بالمحافظه عمومی کنیسانك منافع عمومیه‌سنه طوقونمیان هر مسئله‌یی تسویه ایدر ایدی . طقوزنجی عصر میلادك ابتداسنه قدر روما کنیساسنك شو اصول اساسیهٔ اداریه‌سنده هیچ بر تبدل وقوعه کلمدی . فقط ٨٤٥ سنهٔ میلادیه‌سنده بابا ایزیدورك امرلری غول ممالککك غرب طرفنده ترتیب اولنمش ایدی . بونلر ساخته بر طاقم اوراق ایدیلرکه کویا ایلك بابالر طرفندن ویرلمش اوامر اولمق و کویا ایلك سینود مجلسلرینك مقرراتی اوزرینه مبتنی بولنمق ادعاسیله نیجه اوامری حاوی ایدیلر . بونلر رومادەکی بابانك نفوذینی کرکی کبی آرتدیردیلر و کنیسانك اصول اداره‌سنی ده تبدیله سبب اولدیلر . اوزمانه قدر هر کنیسا کندی اداره‌سنده مستقل ایکن بعدما روما کنیساسنه بر حکمرانلق طرزینی

ویردیلر. هرطرفده‌کی کنیسالرك پاپاسلری روما-
ده‌کی پاپانك والیلری متصرفلری اولمق حکمنی
آلوب امور کنیسائیه‌یه متعلق احوالده جمله‌سی
آنك امر وفرمانی آلتنه کیردیلر . نهایت
هیلده‌برانك بتون اوروپایی یکپاره بردولت
حالنده‌طرح وتنظیمی ایله اودولته پاپایی حکمدار
نصب ایتمك تخیلاتنه‌قدر یول آچدیلر . بو بیوك
پالانك مرتبی اصل پاپا یدنجی غرغواردر . اکر بو
ایشده سینود یعنی روحانی مجلسلری استخدام
ایتسه خیال مذکوره دها قولای حقیقت رنکی
ویره بیله‌جکنی اکلایوب بوکاده مجالس مذکوره‌یی
اجتماعه دعوت حقنی یالکز پاپایه حصر ایتمکدن
ایشه باشلادی . آندن صکره آنسه‌لم دولوق
دخی برازینی ایزیدورك تصنیعاتندن وبرازینی
دخی هنوز پك یکی اولان ساخته‌لردن اقتباس
صورتیله یکی بر کنیسا قانونی یاپدی. اما رومانك
سائر کنیساره رجحاننی اثبات ایچون یالکز بویله
قانونلر تصنیعی قابل اولمیوب برازده تاریخی
بوزمق لازم کلور ایدی. کنیسا طرفندن آفاروز-

لائمش اولان قراللر احوالنی بو تاریخه قاته رق کویا اثبات ایتدیلرکه بو قراللرشو آفاروزحالنده بیله پاپالق مقامنه اطاعت ایتمشلردر. پاپالرك محررات حاکمانه‌سنه انجیللر درجه‌سنده اهمیت ویردیلر. نهایت قاتولیك عقائدی میاننده اویله برحکم صوقدیلرکه بو حکمه نظراً رومادسپوطی خرستیانلغك ابتداسندن بری بتون کنائس نصرانیه‌نك بالاستقلال حکمرانلغنی ایتمش اولدیغنه ایناتمق لازم کلدی.

دیرزکه:

— قاتولیك کنیساسنك بیك بشیوز سنه‌لك تاریخنی نه قدرخلاصه وجهله اولور ایسه اولسون بویله برقاچ صحیفه‌یه صیغدیرمق دکزی برقدحه صیغدیرمق قبیلندن اولور. کتبخانهٔ عاجزیده بر «تاریخ عمومیٔ کنیسا» واردرکه التمش درت جلد اولمق اوزره بوندن یوز اللی سنه قدر اول طبع

اولنمشدر . قاتوليك كنيساسنك بتون
بو تحولات و تبدلاتى هم ده موفقيات مسعوده
و بختيارانه دن اولمق اوزره حكايه ايدلمشدر .
براز كنيشجه خيال و بعيدجه تمنى اولورسه ده
بو اثرى ترجمه ايتمليدركه قارئلرمز غرائب
تحولات تاريخيه ديمك نه ديمك اولديغنى
او ترجمه ده كورسونلر . ايزيدور طرفندن
اورته يه قونيلان اوراقك صحت قطعيه سنه
عالمك نصل قانديرلديغنى او اثردن اوقو-
سونلر . لكن بحثك بو جهتلرى بزم
زمينمزك خارجنده در . بز دراپه رك بو
كتابنه يالكز « نزاع علم ودين » نقطهٔ
نظرندن اهميت ويريپورز . بو يولده كى
تفصيلات نه علمه عائددر سوزك طوغريسى
نه ده دينه . بونك ايچريسنده بر نزاع وار

ایسه ده او نزاع کنیسا ایله ترقیات مدنیه آره سنده بر نزاعدر . بو تفصیلاتی طی ایده جك اولسه‌ق درایه‌رك اثرینی سقطلامش اولدیغمزه حمل ایدیلوردیه نقله مجبوریت کوریيورز. ایشته‌یه‌نه سوزنده دوام ایدییور. دییورکه :

— سکزنجی عصرده رومادە تصنیع ایدیلن دیکر برحیله بعض نتایج وخیمه‌یی استلزام ایلدی . کویا ایمپراطور قسطنطین جذام علتندن برصورت معجزکارانه‌ده قورتلدیغنه وپاپا سیلوستر طرفندن وافتیز اولندیغنه هدیهٔ شکرانه اولمق اوزره ایتالیا ایله اوروپای غربی ولایتلرینی پاپایه بخش وتملیك ایتدیکنه ونشانهٔ تملیك اولمق اوزره دخی پاپانك بیندیکی آتك دیزکینی طوتوب چکدیکنه دائر برروایت تصنیع اولندی . بومصال فرانسه قراللری علیهنده بر تهدید اوله‌رق وجوده کتورلمش ایدی . آنلره اکلاتمق ایسته نیلیور

ایدی که بوممالکدن فرانسه قراللری پاپالق مقامنه
نه مقدار اراضی وقف ایدییورلر ایسه املاك
مذکوره‌یی اصل صاحبنه اعاده ایتمش اولیورلر.
حقیقت حالده ایسه فرانسه قراللری بیله پاپالرك
تبعه‌سی ورعیه‌سیدرلر! ..... بویولده‌کی احکامك
اك قوتلیسی اون برنجی عصر میلادك اواسطنده
غراتیه‌ن طرفندن ویریلن برحکمنامه در . بو
برمجمع اکاذیب ایدی. بونك حکمنه‌کوره بتون
دنیا ایتالیان پاپاسلرینك مالکانه‌سی اولمق لازم
کلیور ایدی. بوقانونه‌کوره انسانلردن بعضلرینك
نائل سلامت وسعادت اوللری اکرقوهٔ جبریه
استعمالنه‌متوقف‌کوریلور ایسه آنك‌ده استعمالی
ایجاب ایدییور ایدی . ایشته رفض والحاد ایله
اتهام اولنانلرك اشکنجه‌لرله اولومه محکوم ایدلمسی
واموال واملاکنك مصادره اولنمسی وساده‌جه
آفاروزلانانلرك بیله اولدیرلمسی هپ بو قانون
احکامندن اولوب پاپانك ابن الله مقامنده قائم
عد اولنمسنه قدر بوقانونك حکمی واریبور ایدی.
بتون ادارهٔ روحانیه‌نك برمرکزده طوپلانمسندن

عبارت بولنان بو اصول جدیده یرلشدکجه آندن اولکی عصرلرده جمله‌یی دوچار حیرت ونفرت ایده‌جك دیگر برطاقم احکام عادتا طبیعیاتدن اولق اوزره یوروتلمکه باشلادی. عموم نصرانیت کنیسای واحددن عبارت عد اولنوب اوده پاپانك ملکیدر دینلدی . پاپا کافهٔ قوانین بشریه‌نك فوقنده کوریلوب هرحرکتنده لایسئل اولدیغنه اینانلدی . بشقه برکیمسه‌نك برکات کنیسائیه‌یی اقچه ایله صاتملری کناه کبیر اولدیغی حالده یالکز پاپانك صاتمسی عباد اللهه برمرحمت برعنایت صایلدی . هرکیم اکا اطاعت اتمزایسه اعدامه مستحق اولوب خرستیانلق وافتیزی کیمك اوزرنده واقع ایسه بتون عمرنده او وافتیزی محافظه ایتمسی مجبوریت تحتنه آلندی . زیرا وافتیز برکره واقع اولدقدن صکره بردها ازاله ایدیله‌مز دیه طانندی . اون ایکنجی عصر میلادك اواسطنه قدر روما دسپوطلری « سن پیه‌رك وکیلی » عنوانی حائز ایکن اوچنجی اینو- سان نام پاپادن صکره « حضرت عیسانك وکیلی » عنوانی آلدیلر .

دیرزکه :

— خرستیانلق وافتیزی کیمك اوزرنده واقع اولور ایسه بتون عمرنده او وافتیزی محافظه ایتمسی مجبوریتندن مورخ ویاردونك بر فقره سی خاطرمزه کلدی ، اندلس تاریخ نفیسنده خبر ویردیکنه کوره اسپانیاده کی عربلر صوك مغلوبیتلری اثناسنده دینلرینه عرضلرینه جانلرینهماللرینه تعرض ایدلمیه جکنی غالبلرینك یمینی ایله تحت تأمینه آلمشلر ایکن قاتولیك پاپاسلری برجم غفیر ایجنه صالدیردقلری آدمه «وافتیز ! .... عنایت ! .... » دیه حایقیرته رق پاپاس دخی اوقونمش صویه برسوپورکه باطیرر وبونلرك عمومنی بردن وافتیزلر ایمش . اهالیٔ مسلمه

بو فضولی حرکتك علیهنه قیام ایدنجه «وافتیز بر کره واقع اولدی . بردها ازاله ایدیله‌مز» دیه بونلر علیهنده خرستیانجه‌سنه معامله ایدیلور ایمش . او معامله ایسه وافتیزدن صکره پاپالق مقامنه عصیان ایدنلر حقنده‌کی اشکنجه واعدام معامله‌سی اولدیغی آرتق محتاج ایضاح کورولمز . اسپانیوللرك حکومت جسمانیه‌سی ایسه ینه اسلامك دیننه تعرض ایتمیور صاییلور ایمش . زیرا اوخلق وافتیزی بر کره قبول ایتدکدن صکره آرتق مسلمان صایلمایورکه اولجه ویریلن تأمیندن استفاده آرایه بیلسون . سوزده ینه دراپه‌ر دوام ایدییور . دییورکه :

ــ فقط پاپالر جلب وجمع نقود امرنده دخی از ایش کورمدیلر . هیلده براندن بری کاه

کلیسالری تفتیش وگاه خصوصی مأموریتلرینی
اجرا ایتمك وفقط هرحالده چوق پاره ایلهعودت
ایلهمك اوزره برچوق مأمورلر تعیین اولندی
وپاپالرده یالکز قانون پاپی دکل بعض موجودلرینی
مرعیتدن اسقاط ایتمك صلاحیتی دخی بولندیغندن
عفووغفران صاتشنه رواج ویرمك ایچون یکیدن
یکی یه چارهلردوشوندی. بعض مناسترلر محکومیت
عادیهدن تمیز ایچون روما مقامنه ویرکوویرمك
شرطیله بعض امتیاز قازانه بیلدیلر . پاپا بتون
جهانك دسپوطی اولمش صایلدیغندن سائر
دسپوطلقلرك هر برنده برطاقم حاکملر منصوب
ایدیکه بونلر طوغریدن طوغری یه پاپایه تابع
اولوب هرنوع دعاوی یی کندی محکمه لرینه
جلب ایده بیاورلر ایدی. پاپا ایله دیکر دسپوطلر
آرهسندهکی مناسبت عینیله برحکمدار مستقل ایله
کندی والیلری آرهسندهکی مناسبت ایدی .
بونلر پاپانك امری اولدقچه تبدیل اولنه میوب
هرتبدلده بردسپوطلق مقامی منحل اولدقچه او
مقام ینه طوغریدن طوغری یه پاپایهعودت ایتمش

اولور ایدی. دسپوطلرك رومایه دعوت وجلبی
عفو وغفران تجارتنه فرصت آچه جنی ایچون مدار
تشوق اولور ایدی. هرسنه دسپوطلرك محکمه سنه
بیکلرجه دعاوی کلوب بونلرك رسومندن متشکل
خزینه لردخی رومایه کیدر ایدی. مدعی ومدعی
علیه حاکم حضورنده منازعه ایدرلر ایکن قازا.
نیله جق اولان دعوانك منافعی بونلرك کندیلرینه
عائد اوله مامق اوزره کندی آدملرندن بریسی
اومنفعته مستحق تعیین اولنور ایدی. بو دعوالرك
بعضیلری رومادہ رؤیت اولنمق لازم کلور ایسه
اوراده سنه لرجه سورو کلنوب یا وفات ایدر
ویاخود مملکته عودت ایلر ایسه پاپالق مرکز
حکومتنده کورمش اولدیغی فنالقلر حوادثی
کندی مملکتنده نشر ایلر ایدی . دعوالرك
بویله رومایه جلب اولنمسندن واوزون اوزادی یه
سورونجمه ده قالمسندن اك زیاده ضرردیده
اولان مملکت آلمانیا اولدیغی کبی پروتستانلغك
حسن ترقیسنه اك زیاده مستعد اولان دخی
بالطبع آلمانیا ایدی . اون اوچنجی واون

دردنجی عصرلر ظرفنده پاپالرجهانك حکومت
عمومیه‌سنی اله آلمق نتیجهٔ مقصدینه طوغری دیو
یورویشی کبی سرعتله ایلرولدیلر . اوللری کندی
آدملرینی منافع کنیسائیه ایچون واردقلری یرلره
یالکز توصیه ایدرلر ایکن شمدی بونی حکمنامه‌لر
ایله امر وحکم ایدر اولدیلر . آنلرك ایتالیان
اولان بندکانه پك چوق منافع ومکافات لازم
کلوب بونلر ایسه واردقلری اجنبی مملکتلرده
الك منفعتلی وشانلی موقعی کندیلری اشغال اتمکدن
بشقه هیچ برشی ایله قانع اوله مزلر ایدی .
برچوق مدعی ومدعی علیهلر رومادە وفات ایدوب
بو حالده آنلرك میراثنی اخذ وتحصیل ایچون
مملکتلرینه پاپا طرفندن مأمورلر کوندریلور
ومیراثلرینه ال قونیلور ایدی . الحاصل بیوك
کوچك پاپاسلرك کافه‌سی یالکز اموردینیه ده
دکل هرنوع اموردنیویه ده دخی پاپالرك امرینه
اطاعتدن قبل قدر آیرلیه‌جقلری حقنده یمین
ویرمکسزین مأموریتلرینه تعیین اولنه میوب
هانکی مملکتده بریسی یرلی ودیکری پاپائی

ایکی حکومت وار ایسه مجرد بونظامدن طولایی حکومت روحانیه‌نك قوتی آرتیور ایدی. بتون قوتی روما مرکزنده جمعدن عبارت بولنان بو غیرتله ولایتلرك هرنوع حقوقی بلا تردد آیاقلر آلتنه آلندی . دیلنجی اردولری بو ایشه‌یاردیم ایدییورلر ایدی . سینودلرك مترو پولیدلرك وکوجك پاپاسلرك کافهٔ حقوقی ملی ومحلی اولان روحانیلر الندن آلنوب هپ روما مرکزینه حصر ایدلمش ایدیلر . ولایتلرده‌کی کنیسالر نزدینه پاپالرطرفندن کوندریلن مفتشلرك مداخلاتی بردرجه‌یه وارمش ایدی‌که او یرلرك دسپوطلری متره‌پولیدلری پاپاسلری نه یاپه‌جق اولسه‌لرمفتشك مداخله سندن کوز آچه‌مدقلری جهتله ضبط وربط اموری بالکلیه ترك ایتمشلر ایدی. مناستر- لرده عزلت نشین اولان تارك دنیالرك خلق نزدنده‌کی مقبولیتنی دخی دیلنجی صفتیله اطرافی کشت وکذار ایدن ایتالیانلرغصب ایتمشلر ایدی. زیرا بونلر یالکز دعا ایله اکتفا ایتمیوب عفو وغفران دخی صاتارلر وفقط او یوزدن جمع

ایتدکلری پاره‌لری رومایه کوندررلر ایدی .
پاپالرك اقچه‌یه اولان حرص وطمعی اوقدر ایلرویه
کیتمش ایدی که رومایه متعلق آز چوق ایشی
وبر دعواسی اولان بر پرنسدن بردسپوطدن
ویاخود برشوالیه رئیسندن برهدیه طلب اولنور
وبوهدیه ایسه دوقه آلتونی ایله طولدیرلمش
بر آلتون قوپادن عبارت بولنور ایدی . «ژوبیله»
عادتی دخی مجرد بوطمع ایله ایجاد اولنمش ایدی .
ایضاح ایده رزکه :

— « ژوبیله » دنیلن عادت بنی
اسرائیلك هر بش سنه ده بر محبوسلری
واسرایی آزاد ایتمك وبورجلیلرك
بورجلرینی عفو ایتدیرمك وهرکسه انعام
وعنایت ایلمك کبی ایلکلری جامع اولان
برنوع بایراملرندن آلنمش برعادت ایدی که
اوکون پاپالر عفو وغفرانی وملکوت
السمواتده الك کوزل مقاماتی کویا مجاناً

هر كسه بذل واحسان ايدرلر ايدى .
«مجاناً» اما بو بادهوالق يالكز عفو وغفران
بهاسى اوله رق معين بر پاره طلب ايدلمامكدن
عبارت اولوب يوقسه او ايام مخصوصه ده
پاپالره هديه ويرلمك لازم كلور ايدى .
بو هديه لر يالكز رومادە بولنان امرا وكباره
بر وظيفه بر بورج اولميوب جهانك هر
طرفنده كى كباره شامل بر وظيفه ايدى .
زيرا پاپانك شو عنايت معنويه سى جهانك
هر طرفنه واصل اوله بيله جكى كبى جهانك
هر طرفندن كوندريلن هديه لرك دخى رومايه
واصل اولمسى لزومى طبيعى ايدى . فقط
بويله عالمك قانى امرجه سنه بتون قواى
نقديه يى رومايه طوپلامق يالكز بو آچ كوز-
ليلكك اثريدر ديه مى ظن ايدرسكز ؟

مسئله‌نك بو جهتنی دخی براز ایضاح ایتملی یز.
بوندن اول درایه‌ردخی براز کوسترمش
اولدیغی وجهله پاپالق مقامی انتخاب صورتیله
قازانیلور برمقام اولدیغندن وهر دفعه‌سندن
هیچ اولمز ایسه اوتوز قرق نفر صاحب
نفوذ رقیبلر بو انتخابده رقابت شدیده‌یه
کیرشدکلرندن دها پاپالق مقامنه کچه بیلمك
ایچون بیله بونلره پك چوق پاره لازم
ایدی . آندن صکره ایسه طرفدارانی
اطماع ایله محافظه قضیه‌سی دخی پاره‌یه
محتاج اولوب فقط رومادہ فحش وسفاهت
واسراف اوقدر ایلرویه کیتمش ایدی که
طرفدارانك اقناعی اویله اولور اولمز مبالغ
جسیمه ایله ممکن اوله‌مزایدی. بو مصارفك
کافه‌سندن صکره‌ده رومادہ واتیقان وسن

پیه‌رکبی ابنیهٔ عالیه حدسز حسابسز پاره‌لر ایله یاپیله بیله‌جك شیلر اولوب حتی قارد- ینالل‌رك هر برینك قوناغی کرك بنا وانشاجه وکرك ادارهٔ دائمه‌سنجه بر قرال سراینه مساوی عد اولنور ایدی . بناءً علیه پاپالر جهانی صویدقلری حالده ینه پاره‌سز بولنیورلر ایدی . ایشته ایشك بوجهت غریبه‌سنی دخی دراپه‌ر بروجه آتی خبر ویرییور :

— واردات بولمق غیرتیله دردنجی سیقست بلا لزوم بیوك بیوك مجلسلر وقومیسیونلر تشکیل ایده‌رك بونلرده‌کی اعضالق صندالیلرینی اوچر دردر یوزدوقه آلتونه صاتمش ایدی . سکزنجی اینوسان پاپالغه مخصوص اولان تاجی مهم بر دینه مقابل رهن ایدوب بتون قاتولیکلری او یورجی اوده‌یه‌رك قورتارمغه مجبور ایتمش ایدی .

اونتجی لئون ایچون « اوچ پاپانك ایرادلرینی اسراف ایتمشدر » دنیلیور ایدی . واقعا کندیسندن اول کلن پاپانك بریکدیردیکی پاره لری وکندی النه کچن مبالغی کاملاً صرف ایتدکدن ماعدا کندیسندن صکره پاپا اولان ذاتك وارداتنی ترهین ایده رك برچوق دخی استقراضلر عقد وصرف ایتمش ایدی. موجود اولان مأموریتلر ذاتاً تحمل درجه سنك خارجنه چیقمش ایکن یکیدن دخی ایکی بیك بش یوز مأموریت تأسیس وفروخت ایتمش ایدی. بو مأموریتلری صاتون آلانلر پاره لرینی پك منفعتلی برصورتده یاترمش اولورلر ایدی. زیرا بو مأموریتلر قاتولیك مملکتلرنده اهالیدن پاره قوپارمق ایچون نه قدر صلاحیت ویره بیلورلر ایسه اکا کوره یوزده اون ایکی یه قدر فائض کتوره بیلیورلر ایدی. بناءً علیه اوروپاده نقداً سرمایه سی اولانلر ایچون پاره لرینی رومادە بوصورتده یاترمقدن کارلی هیچ بر آلش ویریش یوق ایدی . جهانك وارداتنی جمع ایدن اومعزز شهردن پاره چکمك ایچون شو یول بولندقدن

ماعدا کنیسا املاکنی استرهان ایله اقچه اقراض ایتمك یولی دخی بولنمش ایدی. هرنه قدر کنیسا نظرنده فائض ومرابحه ممنوع ایدیسه ده آز زمان صکره رومادهپاپالق نامنه عظیم بربانقه جیلق معامله سی ده پیدا اولدی. پاپالغه منسوب اولان بو بانقه جیلق برچوق امتیازات ایله ممتاز ایدی. آندن ماعدا امور صرافیه شدتلی تفتیشلر التنده بولندیریلیور ایدی. او بانقه لردن اوروپانك هرطرفنده کی دسپوطلره پسقپوسلره وسائر مأمورین روحانیه یه اقچه لر اقراض اولنیور ایدی که آنلرك بو صورتله رومایه مدیون ایدلمسی مربوطیت ومحکومیتلرینی ده قوتلندیریلیور ایدی. بونلر اگر فائضلری منتظماً ویرمیه جك اولورلر ایسه آفاروز حاضر ایدی. آفاروز اوقدر مبذول ایدی که ١٣٢٧ سنه سنده ایدیلن بر حسابه کوره اوروپانك نصفی آفاروز التنده بولنیور ایدی. دسپوطلر پاپا طرفندن کوندریلن مفتشلری ممنون ایده مدکلری ایچون آفاروز ایدلدکلری کبی دیگر پاپاسلر وبا خصوص پاپاس اولمیانلر عفو وغفرانی ایسته ندیکی قدر

پاره مقابلنـده صاتون آلمقـده تردد ایتدکاری ایچـون آفاروزه دوچار اولورلر ایدی ۰ الحاصل بتون دنیـانك واردات کنیسـائیه‌سی رومایه آقیور ایدی که‌سوء اخلاق ومرابحه‌جیلق وفحش وسفاهت ایله بوممکلت طولمق شـانندن اولمیان برمغاره حکمنی آلمش ایدی ۰

دیرزکه :

— آفاروزه دوچار اولمق دیمـك بتون دنیا ایله مناسـبتی کسوب برحبس ونفرین عمومی یه دوچار اولمق دیمـك اولدیغنی شمدی یه قـدر برچوق یرلرده اخطارایتمش بولندیغمزدن بوراده‌تکرارینه لزوم کوره‌میورز ۰ یالکز شـو قدرجق برشی سـویلیه‌لم که آفاروز ایدیلن آدم زوجه‌سی وچوجقلری واقربا وتعلقـاتی نظرنده بیله ملعونیت درجه‌سنده برنفرته

دوچار اوله‌رق بونلر بیله کندیسندن قاچارلر وسلامنی دخی قبول ایتمزلر ایدی. سوزده یینه درایه‌ر دوام ایدییور . دییورکه :

— ١٠٦٦ سنه‌ٔ میلادیه‌سندن یعنی بتون حکم وقوتی رومادە مرکزلندیرمکه باشلادقلرندن بری پاپالر طوغریدن طوغری یه رومااداره‌سنده بولنـان یرلرده‌کی شعبه لرینك اموریله اشتغاله وقت بوله‌میورلر ایدی . زیرا ولایات بعیـده واجنبیه ایله اشتغال دخی زیاده پاره‌کتوریيور ایدی . آلواروپه لایونام دسپوط یازییورکه : « روما طرفنـدن کوندرلمش اولان بر مفتشك حضورینه نه زمان کیردم ایسه بر طاقم خدمتکارلرك آلتون ییغینلرینی صایمقده اولدقلرینی کوردم » پاپالق مقامنك نفوذینی براز دها پایه بیـله‌جك اولان فرصتلرك هیچ بریسی فوت ایدلمیور ایدی . بعض طالبلرینه فروخت اولنـان امتیازات اویله بر صورتده ویریلیور ایدی که امتیازك اودرجه‌سی کافی کورلمه‌میه‌رك دها زیاده‌سنه محتاج اولسون ده

مبایعه‌سنه مجبوریت كورسوندیه . دسپوطلر
كندی معیتلرنده بولنان دیكر پاپاسلر علیهنه
ممتازیت صاتون آلمغه مجبور اولدقلری كبی اودیكر
پاپاسلر دخی دسپوطلر علیهنه ممتازیت صاتون
آلمغه لزوم ومجبوریت كوریورلر ایدی . هله
كرك دسپوطلرك وكرك سائر پاپاسلرومناسترلرك
روما طرفندن كوندریلن مفتشلر تسلطندن بر
پارچه قورتلمق ایچون امتیاز صاتون آلمغه احتیاجلری
پك بیوك ایدی . بر آره‌لق حكومت پاپائیه ایكی متین
ستون اوزرینه مبنی اولدی . بونك بریسی
قاردینااللر مجلسی ودیكری دخی « كوری »
دنیلن هیئت كنیسائیه ایدی . ۱۰۵۹ سنه‌سندن
بری پاپالرك حق انتخابی قاردینااللر النده ایدی .
آندن اولی بو انتخاب رومادە بولنان بالعموم
پاپاسلردن ماعدا محاكم رؤساسی ودولت امراسی
ومعتبران اهالی دخی امر انتخابده صلاحیتدار
ایدیلر . بوصلاحیتی قاردینااللر مجلسنه حصر ایدن
پاپا ایكنجی نیقولا اولدی . آنك قویدیغی قاعده‌یه
كوره قاردینااللر مجلسنك ثلثان اعضاسی یكی پاپایی

انتخاب ایدوب آنك تصدیقی حق ایسه آلمانیا
ایمپراطورینه عائد اولمق لازم کلدی . فقط
بوندن طولایی قاردینالار ایله پاپالر آره سنده کی
منازعه تمام ایکی عصر دوام ایتدی . قاردینالار
پاپالرك ممالك اجنبیه یه قارشو برحکمدار مستقل
اولملرینی بالطبع قبول ایدییورلر ایدیسه ده هر
انتخابده بعض شرائط وضع ایده ایده بو حکمدار
مستقلك کندیلری نزدنده استقلالنی آزالتیورلر
و آنك قوتنه بالتدریج اشتراك ایلیورلر ایدی ،
یکی پاپا عقیب انتخابده وتقدیسندن اولجه بعض
شرائطه رعایت ایده جکی ایچون یمین ویرمکه
مجبور ایدلدی . بو شرائط کلیسانك واردات
عمومیه سندن برقسمی قاردینالره عائد اولمق وبونلر
هیچ بر وسیله ایله رومادن تبعید ایدلمامك وسنه ده
ایکی دفعه بالاجتماع پاپانك ویردیکی یمینه رعایت
ایدوب ایتمدیکنی یوقلامق کبی شیلر ایدی . پاپانك
یمیننی طوتمدیغی نوادردن دکلدر . برطرفدن
قاردینالر حدندن زیاده ادعالرده بولنور ودیکر
طرفدن پاپالر لزومندن آزو یرمکه غیرت ایلر

ایدی . قاردینالله‌هم پرنسانه سفاهتلرله یشایوب هم‌ده پاره بریکدیرمك ایسترلر ایدی . بونلردن بریسنی خبر ویررلرکه کندی ذاتنده بش یوز مأموریتی جمع ایتمش ایدی . بتون فرانسه‌نك وارداتی بونلرك مصارفنه کفایت ایده‌میه‌جکی اووقت تخمین اولنوب یازلمشدر . پاپالق‌مقامی ایچون بونلر آره‌سنده‌کی رقابتدن طولایی بعضاً اومقامك سنه‌لرجه مدت‌منحل قالدیغی‌ده واقعدر . بوکا نظراً انسانك دیه‌جکی کلیورکه حضرت عیسانك وکیلی اولدیغی حالده دخی کنیسانك یشایه‌بیلوب یشایه‌میه‌جغی تجربه اولنیور ایدی . اون برنجی عصرك نهایتنده روما کنیساسی « قور » عنوانی آلدی که حکمدارلر مقامنه ویریلان عنوان اولدیغی معلومدر . پاپانك «چوبان» عنوانه مقابل روما اهالیسی دخی قویون سوریسی مثابه‌سنده قالمق لازم کلور ایکن بوشهرك اهالیسی کاملاً کلیسا مأمورلرندن مقاولات محررلرندن دعوی وکیللرندن وصاتیلان امتیازاته مقابل پاره تحصیلدارلرندن وعفو وغفران تاجرلرندن متشکل

قالمش ایدی . بونلرك خارجنده رومادہ کوریلن
انسانلر ایسه قپوقپوطولاشوب سورونن مستد-
عیلردن عبارت ایدی . اکر بونلرده دکل
ایسه ولایتلرنجه برمأموریت استحصالی ایچون
رومایه کلمش اولانلر ایدی . کوری دنیلن
هیئت کنیساده یوزلرجه مأمورین اشبو ارباب
مراجعته کفایت ایده میور ایدی . اما بونلرك
ترقیلرینی تأمین ایدن اصل غیرتلری پاپانك خزینه-
سنی زنکینلندیرمك ایچون ارباب مراجعتدن
ممکن اولدیغی قدردها چوق پاره چکمکه معطوف
ایدی . دین دنیلن شیئك اثر صحیحی روما
دروننده غائب اولوب اوراده هرکس امور
سیاسیه وصرافیه وسائره ایله مشغول اولدقلری
حالده امور دینیه ایله اشتغال ایدن یوق ایدی .
مسائل روحانیه دن اصلا بحث ایدلیوب کاغد اوزرنده
برقلم یوروتمك مطلقا براجرت مقابلنده وقوعه
کلور ایدی . هرهانکی بر استدعا ایچون مراجعت
ایدنلر اکر موفق اولمق ایسترلر ایسه قپوجیدن
پاپایه قدر هرمراتب اربابنی اقچه قوتیله قازانملی

ایدیلر • ابواب استدعا فقرایه مسدود ایدی • رومانك بوحالنی اوکره نوب اورادن ولایتلره کیدنلردخی اوکرندکاری سیئاتی ولایتلرجه تطبیق واجرایه چالیشورلر ایدی • بر آره‌لق پاپالق مقامنك رومادن آوینیونه نقل ایدلمسی دخی بوسیئاتی تعدیل ایده‌مدی • یالکز ایتالیان فامیلیالری پاپانك رومادە بولندیغی زمانکی قدر قولایلقله کسب ثروت ایده‌مدکلرینه تأسف ایلیورلر ایدی • زیرا ایتالیانلر پاپالق مقامنی کندیلرینه مخصوص بر یمکلك دیه اعتقاد ایده‌رك پاپا رومادە بولندقجه طوغریدن طوغری‌یه حضرت عیسانك حکومتنه تابع ومنتخب من طرف الله برملت اولدقلرینی ظن ایلیورلر ایدی •

دیرزکه :

— ١٣٠٥ سنهٔ میلادیه‌سنده پاپا انتخاب اولنان بشنجی فلامان فرانسه قرالی فلیب لوبه‌ل ایله سیاسةً متفق اولوب کنیسا

احوالنجه بعض اصلاحات دخی تصور
ایتدیکندن انتخابندن چند سنه صکره یعنی
۱۳۰۹ سنهٔ میلادیه سنده پاپالق مقامنی
رومادن قالدیروب فرانسه‌ده کائن آوینیون
شهرینه نقل ایتمش ایدی . واقعا بوذاتك
« قله‌مانتین » دیه کندی نامنه نسبت ایدیلن
بعض نظاماتی بولنوب ۱۳۱۰ سنه سنده
جمع ایتدیکی مجلس عمومینك دخی قبولیله
مأمورین روحانیه‌نك برچوق فضله امتیازاتنی
تعدیل ایتمش وازجمله تامپلیه طریقی اربابنك
حد معروفی کچن آزغینلقلرینه بعض حدود
چکمش ایسه ده دراپه‌رك دیدیکی کبی بو
اصلاحات دخی کنیسا مساویسنی تمیزله-
یه‌مامشدر . آوینیون شهرینك پاپالق مقامی
اولمسی ۱۳۷۷ سنه سنه قدر دوام ایدوب

قله‌ماندن بشقه برقاچ پاپا دها اوراده صندالی نشین حکومت اولمشلر وتاریخ مذکوردن صکره پاپالر ینه رومایه کلمشلردر . آنجق پاپالق مقامی اوراده بولندیغی صیره‌ده یعنی ۱۳٤۸ سنه‌سنده پاپا التنجی قله‌مان بوشهری پرووانس خاندان حکومتندن صاتون آلمش اولدیغی ایچـون بلدهٔ مذکوره تا ۱۷۹۱ سنه‌سنه قدر پاپانك مالی اولمش قالمش وتاریخ مذکورده فرانسه‌نك تنسیقات عمومیه سی مناسبتیله ینه فرانسه یه الحاق اولنمشدر .

دراپه‌رسوزنده دوام ایدییور . دییورکه :

ـــ اون التنجی عصرك نهایتنده یکی برعالم کشف اولندی که پاپالق مقامنه پك چوق واردات کتوره‌جکی درکار ایدی . بو ایسه « پورغاتوار » عالمی ایدی . پورغاتواره محکوم اولانلری کندی غفرانته مظهر ایده‌رك اورادن چیقاروب جنته

قویمق اقتداری پاپا ایچون تسلیم اولندی . بو مسئله اویله خدعه‌یه ریایه قاپدیرلمایوب آچیقدن آچیغه اورته‌یه سورلدی .

دیرزکه:

— یورغاتوارك نه اولدیغی بوندن مقدم دخی اکلاتلمش ایدیسه‌ك ده بوراده ظهور ایدن مناسبت اوزرینه ایشی شو وجهله ایضاح ایده‌لم که : عند النصارا جنت بالطبع بختیارانه وجهنم دخی هلاك ابدی یه محکوم اولان مجرمینه مخصوص اولوب بونك ایکیسی آره‌سنده برعالم دها معین ایسه ده فرانسزجه اسمندن دخی معلوم اوله‌جغی وجهله بوراسی برعذاب مقابلنده کنهکارلرك کنـاهلرندن تطهر ایده‌جکلری یردر .

واقعا پاپالر دنیا یوزنده هرکنهکارك جرم

وكناهنی عفو ایده بیلدکلری حالده دنیاده
بو عفوه نائل اوله مقسزین آخرته انتقال
ایتمش وکناهلری حسبیله بالطبع پورغاتواره
کیرمش اولانلری نه‌دن عفو ایده‌مسون ؟
ایشته درا پەرك بو مسئله خدعه‌یه ریایه
قاپیلمقسزین آچیقدن آچیغه اورته‌یه
سورلدیکنی بیان ایتمسی دخی دنیاده
عفوکناهه قدرتی تسلیم اولنان پاپایه آخرتجه
عفوکناهك اولویتله مسلم اوله‌جغی قضیه‌-
سیدر . ینه دراپه‌ر سویله‌یور . دییورکه :

— هله انکیزیسیون پاپانك قوتنی آرتق غیر قابل
مقاومت بردرجه‌یه کتوردی . هر اعتراضك
جزاسی آتشده یاقلمق صورتیله اولوم اولدی .
موقع فعل واجرایه چیقمیوب حتی قاله بیله آلنمقسزین
یالکز خاطردن کچن بر اطاعتسزلك بیله بوجزایی
مستلزم بر جنایت عد اولندی . زمان کچدکجه

انکیزیسیونك اشکنجه‌لری آرتیور ایدی . جزؤی بر اشتباه اوزرینه دخی اشکنجه‌لر اجرا اولنیور ایدی . متهم کندی دعواجیسی کیم اولدیغنی بیلمیور ایدی . بر آووقات جلبنه ده مأذون دکل ایدی . انکیزیسیونك حکملری غیرقابل استیناف ایدی . مرحمت جهتنه اصلا میل ایتاملری انکیزیسیون مأمورلرینه امر اولندیغندن اشکنجه‌لرده اصلا تخفیف وقوع بولمیور ایدی . بر طاقم بی‌گناه فامیلیالر بر متهمدن طولایی اولانجه ماللری مصادره اولنه‌رق فقره دوچار ایدیلیورلر ایدی . بو صورتله مصادره اولنان اموالك نصفی پاپایه ونصف دیکری انکیزیسیون مأمورلرینه عائد اولوب اوچنجی اینوسان« مجرملرك اولادینه جانلرندن بشقه‌شی براقلماملی وبوده محضا بر اثر مرحمت عد اولنملی» دییور ایدی . اوچنجی نیقولا کبی پاپالر بو بیچاره‌لرك اموالیله کندی اقرباسنی زنکینلندیردیکی کبی انکیزیسیون محکمه‌سی ارکانی دخی عموماً بویله یاپیورلر ایدی .

اخطار ایدرز که :

— بوندن اول دخی یازدیغمز وجهله برصاحب همتك ترجمه ایتمش اولدیغی انکیزیسیون تاریخی کتبخانهٔ عثمانیمزه کیرمش اولدقدن صکره بو محکمهٔ منحوسه حقنده بوکبی آثارده تفصیل کلامه هیچ لزوم قالمز .

درایهر دییورکه :

— پاپالق مقامنه مالکیت ایچون فرانسزلر ایله ایتالیانلر آره‌سنده ظهوره کلن نزاع اون دردنجی عصرك شیزمنی یعنی پاپالق مقامنه قارشو اعتزالی موجب اولدی . قرق‌سنه قدر برزمان کچدی‌که بومدت ظرفنده بریسی ایتالیانلرك ودیکری فرانسزلرك نفوذیله ایکی پاپا بردن انتخاب اولنوب بونلربر برینه آفاروزلر یاغدیررلر ایدی . کوری هیئت روحانیه‌سی دخی بالطبع بویله ایکی‌یه منقسم اولمش ایدی . آرتق هیچ برکیمسه بو ایکی کنیسانك تقدیساتندن امین

اولەمیوب پاپالرڭ هرایکیسی اصل پاپا کندیسی
اولدیغی ودیکری ساختە ایدوکی دعواسندە
بولندقجە بونلرڭ تقدیساتنڭ دە ساختەلکی درکار
ایدی . بو حالە برنهایت ویرملك ایچون بر
قونسیل یعنی مجلس عمومی عقد اولندی .
بومجلسە برنوع پارلامنتوطوری ویرەرڭ پاپالری
قوهٔ اجرائیە مقامندە بولندیرمق آرزو اولندی
ایسەدە نیجە عصرلردن بری یرلشمش قالمش
الان غرضلر انتریقەلر بویلە بر تنسیق ایلە فدا
اولنەماز ایدی . نهایت غلبە ینە کوری هیئت
کنیسائیەسندە قالدی . منافع کنیسائیەدن اصلا
حصەدار اولمامش بولنان آلمانلر اصلاحات
کنیسائیەیە اك زیادە طرفدار ایدیلر . آنجق
کنیسانڭ سیئاتی آرتدقجە آرتمقدە اولدیغنی
کوروب نهایت بویلە عمومی مجلسلرلە اصلاحات
مطلوبەیە دسترس اولەمیەجقلرینی اکلادیلر .
هولاندالی ارباب قلمدن ئەرازم کە اون بشنجی
عصرڭ وولتریعد اولنە بیلور ایدی بر اثرندە
« اکر حضرت عیسی بالذات کلوب دە کندی امتی

کنیسانك پنجهٔ ظلمندن قورتارمیه جق اولور ایسه
اوروپایی وحشیلرك استیلاسی بوحالدن دها زیاده
قابل تجویز عد اولنه جقدر» دییور ایدی . ایش
بودرجه یی بولدیغی زمانلرده قاردینالاق سرپوشی
بیله اقچه مقابلنده صاتیلور اولدی . هله
اوننجی لئون زماننده بو سرپوشلر مزایده یه
دخی قونولیورلر ایدی . کنیسانك محافظهٔ قوتی
لاتین لساننك لسان رسمی اتخاذینه منوط
کورندی . بوحالده روما اهالیسی بالطبع اوروپانك اهالیٔ سائره سنه تقدم وتفوق ایتدی .
اکر پاپالر یالکز کندی منفعتلرینه متعلق اموره
حصر اوقات ایتمیوب ده برازده انسانیتك ترقیاتنی
التزام ایتمش اولسه ایدیلر بتون ملتلری بردن
شهراه ترقی یه سوق ایده بیلورلر ایدی . زیرا
بونلرك مأمورلری ایرلاندادن بوهمیایه واسقوچیادن ایتالیایه قدر بتون ولایتلری لاینقطع
کشت وکذار ایتدکلرندن پاپا طرفندن التزام
اولنان فکر ترقی یی بتون اوروپالیلره تلقین ایده
بیلورلر ایدی . رومانك لسان رسمیسی اولان

لاتینجه اوروپانك هرطرفنده تحصیل ایدلدیكندن
پاپا ایله مأمورلرینك بویولده‌كی اوامر وتشویقاتی
اوروپانك هر طرفنده اكلاشیله بیلور ایدی .
یونان وعبرانی لسانته رومانك خصومت كوستر-
مسی بیهوده اولدیغی بدیهیدر . روما اوروپا
ولایتلرینك قابا صابا اولان لسانلری بالتدریج
یازلمغه باشلایه‌رق بونلردن بر رمنتظم لسان چیقمق
احتمالاتنه‌ده خصومت كوستردی . پارسده بر
علوم دینیه مكتبی كشاد ایدلدیكی زمان لسان عبرانی
ویونانینك دخی تدریسی آرزو اولنمش ایدی‌ده
« اكر بولسانلرك تدریسنه مساعده ایدیله‌جك
اولور ایسه صكره قاتولیك دینی‌نه اولور ؟» دیه
فریادلر ایدلمش ایدی . لاتین لسانك انتشاری
پاپالق مقامنك مدار قوتی اولوب بولسانك انتشاردن
انقطاعی ایسه پاپالق حكومتی بر كوچك امارت
منزله‌سنه تنزیلك موجبی ایدی . ذاتاً بالآخره
پاپالق مقامنك كسر نفوذینه اك زیاده یاردیم
ایدن شی دخی فی الحقیقه اوروپاده السنهٔ جدیده‌نك
تشكلی قضیه‌سی اولمشدر . زیرا السنهٔ جدیده‌دن

هانكيسی قلمه كلمكه باشلامش ايسه اوقلم واو لسان ايله يازيلان شيلر هپ كنيسا عليهنده نفرته متعلق اولدقلری كورلشدر .

ديرزكه :

— بوحال شمدی دخی اوروپانك عادتا هر طرفنده كورلمكده در . هانكی كنج محرر ايلك النه قلم آلور ايسه مطلقا كنيسا عليهنده تحريك خامه ايدر . هم بالكز قاتوليك عالمنه مخصوص اوليوب پروتستانلق عالمی دخی بوحالده در . اوت اپروتستانلق عالمی دخی بوحالده در . پروتستانلغی حمايه غيرتی درايه رك هر بابنده كورلمكده بولنديغی حالده يابه بيلديكی شی ممكن مرتبه پروتستانلغی قاتوليكلكدن آيرمق اولوب يوقسه آنك ثناسنه او بيله جسارت آله

مامقده‌در. شو اخطاردن مقصدمز اوروپا
لسانلرینی اوکرنوب کتابلرینی ترجمه‌یه
غیرت کوسترن کنجلرمزك نظر دقتلرینی
آچمقدر. آنلرهر اوقودقلری اثری دیانت
علیهنده بولدقلری ایچون بوحال ارباب
قلمك دأب مخصوصیدر اعتقادینه‌دوشه‌جك
اولورلر ایسه هم کندیلرینه هم ده‌قارئلرینه
یازیق ایتمش اولورلر . اوروپا ارباب قلمی
ایچون بوغیرت معذور کوریلور . زیرا
آنلرك دین نامنه کورمدکاری اعتساف
وچکمدکاری اذیت قالمامشدر. بزده ایسه
پیشوایان دین ومذهبمزدن بویولده ذره
قدرشکایته حقمز اولمق شویله طورسون
انوار علوم ومعارف ایله فکر ونظرمزك
تنویری دائما دینمز وحکمت دینیه‌مز

سایه‌سنده میسر اولمشدر . بناءً علیه بز
مسلمان ارباب قلمی اوروپا علوم جدیده‌
سنك هر جهتندن اقتباس واستفاده ایتملی یز
اما فلسفیات ایله اشتغال ایدنلرك اعتقاد
سزلق مشربنه موافق اولان مؤلفاتنه
قارشو پك بیوك بر احتیاط حالنده بولنملی یز .
او یولده‌کی آثار اوروپا قارئلری نزدنده
مقبول اوله بیلمکده ایسه‌ده بزجه دائما
مردود اوله‌جغنه اصلا شبهه ایتاملیدر .
برکره عوام ناسك تزلزلشانندن اولمیان
متانت اعتقادیه‌سنه قارشو بو یولده‌کی آثار
بالکلیه تأثیرسز قالور واکر برکونه تأثیری
ملحوظ ایسه اوده اربابنك منفوریتندن
عبارت کوریلور . ثانیا حکمت اسلامیه‌یه
واقف اولانلر نزدنده بو یولده‌کی اثرلر رد

وابطالی اسهل امورعد اولنه‌جق شیلردن کوریلور ، اویله‌یا ! اوروپالیلرك كنيسا حقنده یازدقلری بوکبی شیلری بزده علمای دینه اسنادك هیچ براحتمالی کوریله‌مز . بوبراخطار خالصانه درکه دین ودولتلرینه حسن خدمت غیرتیله متحسس بولنان کنجلرمزك بونی حسن قبول ایده‌جكلری حقنده‌کی امیدمز بر کمالدر . دراپه‌ر ینه‌سوزنده دوام ایدییور ، دییورکه :

— اوزوپاده لاتینجه‌دن ماعدا السنهٔ اقوام یازلمامقده ایکن بونلرك یازلمغه باشلامه سندن فضله السنهٔ مذکوره داخلنده ادبیاتك دخی میدانه چیقمغه یوزطوتمسی نصرانیت پاپائیه‌نك انحطاطی یولنی آچمشدر . قاتولیك تحکمی‌دوام ایتدکجه یکی ادبیات تولد ایده‌مامش ایدی .

کنیسانك عظیم بر هیئت متحده حالنده بولنمسی
لسانجه وادبیاتجه دخی برلکی مستلزم اولیور
ایدی . لاتینجه کبی عمومی بر لسان کندی
قوت وقدرتی تحکیمه چالشدقجه هیئت کنیسائیه
دخی بولسان یاردمیله عائله لرك احوال خصو-
صیه‌سنه قدر تفتیشاتده برقوت بولیور ایدی .
بالآخره ملتلر بیننده مناسبات دیپلوماتیقیه دخی
پیدا اولمغه باشلاینجه پاپالق مقامنك عموم ملتلر
اوزرنده‌کی نفوذ سیاسیسنه دخی انحطاط عارض
اولدی . روما تحکمنك کچمش کونلرنده یعنی
بت پرستلك زمانلرنده روما دولتی الایلرینك
ولایتلرده اقامتی بونلرك انضباط وفعالیتلری
جهتندن بریتون وغولوا وجرمن کبی هنوزحال
بداوتده بولنان ملتلر مثال آلەرق اکرچه تحت
مغلوبیته آلنان اهالینك اصلاح احوالی بوهیئات
عسکریه‌نك وظیفه‌سی دکل ایسه ده اهالئ مذکوره
بومثالدن ترقیات مدنیه جه هرحالده استفاده
ایدیورلر ایدی . روما خرستیانلق مرکزی
اولدقدن صکره ولایتلرده‌کی مواقع عسکریه

يرلرينه مناسترلر قائم اولمش ايدى . شهرلرده
روما عساكرى قشلالرينه بدل دخى بيوك كليسالر
پيدا اولمش ايدى ، بونلردخى اهاليه برمثال
ويرمشلر ايسه‌ده اومثال يالكز لاتين ادبيات
كنيسائيه‌سى مثالندن عبارت قاليور ايدى .
واقعا مباديده بومثال فائده‌سزده اولمدى .
فاميليالرك تأسيسى وقوانين ملكيه‌نك تعيينى
واوروپا حكومات جديده‌سنك تشكلى خصوصنده
پاپالق مقامنك شومساعئ ابتدائيه‌سنى مدح ايدرز.
لكن هيچ بروقتده اونوتماملى كه بومساعى جداً
خلقك ترقئ مدنيتى مقصد خيريله وقوع بولميوب
بلكه اصل كنيسانك تحكمنى تأسيس مقصديله
وقوعه كلمشدر. بوقسه اهالينك رفاه وسعادت
ماديه‌سنى تأمين ايچون هيچ بر پلان قونولمامشدر.
ترقيات ذهنيه لرينه اصلا خدمت ايدلمامشدر .
بالعكس آنلرى حال جهالتده طوتمق جهتى التزام
اولنمشدر. عصرلر كچدكجه كويليلر رعى ايتدكارى
قويون سوريسندن دها فرقلى برحاله كيرميورلر
ايدى . جهالته دكل آ لحطه سفالته قارشو بيله

تدابیر اتخاذ اولنمیور ایدی . طاعون کبی صالغین خسته لکلره بیله دعا ایله مقاومت ایدلمکه چالشیلیور ایدی . بناءً علیه بیك سنه ظرفنده اوروپانك نفوسی برمثلی دها تزاید ایلمدیکی کبی ترقیات ذهنیه‌سی ده بویله بر نسبت کوستره‌مامشدر . قاتولیك مذهبنك نفوذینی تدقیق صیره سنده کندی منفعتی ایله اهالی منفعتی ایچون بوکنیسانك نه‌لر یاپدیغنی کوزلجه تفریق ایتملی یز . مناسترلردن وآنلرك چمنستان وباغچه واورمان وچشمه وصوصحرالری کبی تزییناتندن بحث ایتدکجه بودبدبه وداراتك بطاقلقلر ایچنده صتمه‌لرله هلاك اولان کویلیلری دکل بلکه پاپاسلری وآنلرك شاهنلری وآو کوپکلری وطالقاووقلری ایچون اولدیغنی دوشونملی یز . مرکزی ایتالیاده اولان اصول حکومتك حالی بو ایدی . او روما دخی بالطبع بو یولده کی منافعنی محافظه ایلر ایدی . کنیسا وسرای صورتنده روماده انشا اولنان او آثار عظیمهٔ معماریه‌نك نه‌قدر تزیینات نفیسه ایله تزیین

ایدلمش اولدقلرینی حالا حیرتله تماشا ایدرز .
بورالرده اجرا اولنان مراسم روحانیه‌نك دبدبه
وداراتنی دخی تخطر ایلرز . اوجسیم قبه‌لری
طولدیران بیکلرجه قندیلی وموم ضیالری پنجره‌
لردن خارجه طاشمقده وجاملرك دخی الوان
وتصاویر کونا کون ایله مرتسم ومنقوش اولد‌
قلرینی کوسترمکده ایدیلر . مغنیلرك آوازی دخی
اوقبه‌لری طولدیروب بعده اطرافه منتشر اولمقده
ایدی . بومراسمی اجرا ایدن ارکان روحانیه‌نك
مزین البسه وسر پوشلری اوراده زانو بزمین
عبودیت اولان ارباب تماشا واستماعك کوزلرینی
قماشدیرمقده ایدی . ایمدی بودبدبه ودارات
عباد صحیحهٔ نصرانیه‌نك مسعودیتی ایچونمی ایدی
یوقسه یالکز رومانك شان وشرفی وروما‌یه
صاحب اولانلرك فائده ونفعی ایچونمی ؟ واقعا
طاقت وقدرت بشریه ایچون دخی برحدواردر .
اوحدك ایلروسنده الك منتظم قانونلر الك ممدوح
غیرتلر دخی دوچار عجز اولورلر . خلقك بداوتدن
قورتاریلوب مدنیته ادخالی برکونده میسر اوله

بیلهجك شیلردن دكلدر . بو طوغریدر اما
قدرت كنیسائیه بوكا قیاس اولنهماز . كندیسنی
عجز بشریتله موصوف كورمك كنیسانك شانندن
دكل ایدی . آنك ادعاسنه كوره قدرت الٓهیه
كندی النده ایدی . پاپا یریوزنده او قدرته
لایق برقائممقام دكلمی ایدی ؟ هرحكمنده لایخطی
اولهرق اقتضا ایدر ایسه آثارمعجزكارانه كوستر-
مكه دخی قدرتی تسلیم اولنمیورمی ایدی ؟ بیك
سنه مدت ظرفنده اوروپا افكاری اوزرنده
ایسته دیكی كبی اجرای حكومت ایتدی . آنك
امر ونهینه حكمدارلر دخی مخالفت ایدهمیوب
نه ایستر ایسه یاپیور ایدی . نم بو بابده خلاصه
ایتدیكم احوال اون التنجی عصرظرفنده پرو-
تستانلق غیرتنه دوشنلر طرفندن دخی پیشكاه
تدقیق وتتبعه قونیلوب حكم اولندی كه بو
كیدشله خرستیانلق فلاح بولمیه جق ، نصرانیتك
ایلك سادهلك حالنه رجوعی لابد ولاجرم
كوریله جكدر . بوحكم اویله علی العجله ویرلمش
حكملردن دكل ایدی . علومه آزچوق واقف

اولانلرك كافه سی بوفكرده اولدیغی كبی پاپاس
طاقمنك برچوغی ده بوفكره مشترك ایدیلر . دها
ازمنهٔ متوسطه ده زاهدفراتریسه لی آب آشكاره
دیمش ایدی كه بر روما ایمپراطورینك كنیسایه
ویرمش اولدیغی امتیازدین صحیحك محوینی موجب
اولمشدر . بناءً علیه برلوترك اعلا ایتدیكی آواز
حقیقتی بتون اوروپای شمالی آلقشلادی .
حضرت مریم نامنه واعزهٔ كنیسائیه ناملرینه
ایدیلن دعالره وآثارمعجزكارانه یه وفوق الطبیعه
تداویلره وعفووغفران اخذ واعطاسنه والحاصل
خرستیانلغه ادخال ایدیلن بالجمله بدعتلره قارشو
پروتستو ایدلدی . حكم اولندی كه قاتولیكلك
مسعودیت بشریه ایچون وضع ایدلمش برشی ایسه
اووضع صحیح دكلدر . كندی موضوع لهندن
تباعد ایتمشدر . پاپدینی شیلر ایشدیكی ادعالره
مطابق اولمیوب بوصورتله بیك سنه دن بری
تحت محكومیتنده بولندردیغی ملتلر آندن اولكی
حاللرندن بش بدتر برحاله دوچار اولمشلردر .
دیرزكه :

— درایه‌ر اشبو اونبنجی بابنه دخی بوراده خاتمه چکیور . بتون بو تفصیلاتك نزاع علم ودینه طوغریدن طوغری‌یه تعلقی اولمدیغی ایچون بوكا بزم سوز قاتمقلغمز هیچ‌ده ایجاب ایتمز ایكن بعض یرلره برقاچ كوچك ایضاحات علاوه ایدیشمز كافی وفضله‌در بیله . بناءً علیه دها بشقه سویله‌یه‌جك سوزمز اولمدیغندن باب مذكوره بوراده بز دخی ختام ویریپورز .

اون برنجی باب

﴿ علومك مدنيت جديده ايله مناسبتی ﴾

اشبو اون برنجی بابك مندرجاتنی معلم درابەر بروجه آتی خلاصه ايديیور :

علومك نفوذ عموميسی حقنده آمريقا تاريخندن مقتبس مثال — علومك اوروپايه ادخالی — علومك اسپانيا عربلرندن ايتاليای شمالی‌يه مروری — اوزمان پاپالرك آوينيونده بولنمسيله انتشارعلومك بوفرصتدن استفادەسی — مطبعه جيلغك ايجادی وسياحات بحريه‌نك

وقوعی وپروتستانلغك انتشاری — ایتالیاده
جمعیات علمیه نك تأسیسی — علومك ذکایه
نفوذی — علومك اوروپاده اشتغالات ذهنیه‌یی
تحویل ایتمسی — لونده‌ره ده‌کی شرکت علمیه ایله
امثالندن آلنه جق مثال — علومك نفوذ
اقونومیه سی — بونك اون دردنجی عصردن
بری فزیق ومقانیق دائره‌سنده میسر اولان
برچوق اختراعات ایله اثباتی — اختراعات
مذکوره‌نك صحت عمومیه ومعیشت بیتیه وصنایع
حربیه وصلحیه اوزرینه تأثیری — « انسانیت
ایچون علم نه یاپمشدر ؟ » سؤالنه جواب .

درایه‌رموادمذکوره‌یی بسط وتمهیده
کیریشه‌رك دییورکه :

— اوروپانك پروتستانلق انتشاری
زماننده‌کی حالی روما خرستیانلغنك امور
مدنیه‌جه نه یاپه بیلدیکنی بزه کوستردی .
آمریقانك احوال معاصره سی دخی بو بابده
علومك نه یاپه بیله جکنی کوسترمکده در .

اون يدنجی عصر ميلاديسی ظرفنده اطلس
دکزينك آمريقا سواحلی اوزرنده سکرك
سريلمش برمقدار اوروپالی اهالی کورولدی .
« ترنه‌و » اراضيسنك بالقبيلنی منافعی ايله مجلوب
اولان برمقدارفرانسزلرك «سن‌لوره‌ن» نهرينك
شمال طرفنده کوچك برمستعمره‌لری وار ايدی .
اليوم حکومات متوسطه مواقعنده دخی بر
مقدار انکليز وهولانده‌ز واسوچليلر « يکی
انکلتره » تسميه ايتدکلری سواحلده ساکن
ايديلر . « قارولين » لرده ده برمقدارفرانسز
پروتستانلری بولنيورلر ايدی . کويا دائمی بر
کنجلك ويرمك خاصه‌سنه مالك اولان بر آب
حيات منبعی وار ايمش شهرتی دخی بر مقدار
اسپانيوللری « فلوريد » طرفلرينه جلب ايتمش
ايدی . بونلرك تشکيل ايتدکلری کوچوجك
کويلرك اوبر طرفنده مجهولة الاحوال برقطعهٔ
واسعه بولنوب آنك اوزرنده بر طاقم يرلی
وحشيلر جولان ايليورلر ايدی که مکسيقا
کورفزندن سن‌لوران نهرينه قدر بونلرك مقدار

عمومیسی یوزسکسان بیك نفوسدن زیاده تخمین اولنه من ایدی .

اخطار ایده لم که :

— انکلیزلر آمریقا قطعه سنك کشفندن مقدمکی احوالندن بحث ایتدکجه یرلیلرك مقدار نفوسنی آز کوسترمکی التزام ایدرلر . انکلیزلردن ماعدا آمریقاده یرلشمش اولان اوروپالیلر دخی احتمال سببنی بیلدکلری حالده ینه آنلرك تاریخی بو یولده کی تحریفلرینه اشتراك ایلرلر . یرلی اهالی یی بو وجهله آز کوسترمه نك سببی کندی مغدور تیغ اعتسافاتی اولانلرك مقدارینی آزالتمق و بویوزدن مترتب اولان مسئولیت معنویه یی ده کوچولتمکدر . همان هر مورخك لسان مؤاخذه سنه دوشدیکی

وبالخاصه بوندن یکرمی بش سنه مقدم آلکساندر اسکەر نامنده بر کنج آلمان فیلسوفی طرفندن پك واضح بر صورتده بسط واثبات قلندیغی وجهله الیوم آمریقاده اصل یرلی اهالینك عادتا بالکلیه محو اولمش بولنمسی اوراده اوروپا مدنیتنك اك پارلاق آثارندندر . مکسیقا کورفزندن سن لوره ن نهرینه قدر موجود اولان اهالینك یوز سکسان بیکدن عبارت بولندیغنی نه ایله اثبات ایده جکی معلم دراپه ردن صورولسه احتجاجه صالح هیچ بر دلیل کوستره مز . حال بوکه علم آثار عتیقه اربابی مکسیقاده بر مدنیت قدیمه آثارینی بولوب میدانه چیقاره رق یالکز اوراده مصرك هیه رو غلیفلرینه مشابه بریازی ایجادینه قدر ترقی

ایتمش اولان اهالینك مقـدارینی دراپه‌رك
بتون آمریقـای شمالی یه تعمیم ایتـدیکی
نفوسدن سکز اون قات زیاده تخمین ایدرلر.
شو اخطـاردن مقصدمز بعض مدعالری
اثبات غیرتیله دراپه‌رك بعض حقایق تاریخیه
خارجنه دخی چیقمقده اولدیغنی اکلاته رق
قارئلرمزك اویانق بولنملرینه لزوم کوستر-
مکدر. دراپه‌رسوزنده دوام ایله دییورکه:

— بو یرلی اهالیدن اوروپالیلر خبر آلمشلر
ایدی که اهالیدن خالی اولان بوکنیش یرلرده
غایت بیـوك کوللر و « میسیسیپی » تسمیه
ایتـدکلری برده بیوك نهر واردر . بعضلری
دیرلر ایدی که بونهر ویرژینی الکاسندن کچوب
آتلانتیق دکزینه دوکولیور وبعضلری فلوریتدن
کچییور وبرطاقمی دخی بحر محیط اکبره منصب
اولیور اعتقادنده بولنورلر ایدی . حتی بعض
کیمسه لر بونهرك مکسیقا کورفزینـه طایاندیغی

ظننده بولنورلر ایدی . اوروپادن بحر محیط اطلاسی ایله آیرلمش اولان بو یرده شومهاجرلر جهاندن غائب اولمش صاییلورلر ایدی . زیرا آطلس دکزینك نه بیوك فورطنه‌لی بر دکز اولدیغی معلوم اولوب اوزمان بونی آیقیریلامق ایچون برقاچ آی کمی ایله کیتمك لازم کلور ایدی . حال بویله ایکن شو اون طقوزنجی عصرك نهایتندن اول بو کوچوجك خلقك اولاد وانسالی دنیانك بیوك دولتلرندن بریسی اولمق درجه‌سنه وارمشلردر . بونلر برهیئت حکومات متحده تشکیل ایتمشلردرکه اطلس ایله اکبر دکزلری آره‌سنده جایکیردر . بر میلیون عسکر ایله یرلی دشمنلرینی مقهور ایتمشلر ودکزلر اوزرنده الك چوغی بیوك چاپلی بش بیك طوپی حامل اولمق اوزره یدی یوز کمی‌یه قریب بردونما وجوده کتورمشلردر. بونلرك طونیلاتو استیعابی یاریم میلیونه قریبدر . حیات ملیه‌لرینی محافظه ایچون بش سنه ظرفنده درت میلیارطولاردن زیاده مصرف ایدوب معین مدتلری ظرفنده اجرا

اولنان تحریر نفوس کوسترمشدرکه هر یکرمی بش سنه ده نفوس موجوده لری ایکی قات آرتمشدر. بو قیاس ایله شو اون طقوزنجی عصرك صوکنده نفوسك یوز میلیونه واره جغی تخمین اولنه بیلور.

اخطار ایدرزکه:

— درایه رك بو صوك تخمینی طوغری چیقمامشدر. آمریقا نفوسنك آرتمسی یالکز تناسل طریقیله وقوع بولمیوب اوروپانك هر طرفندن یوزلرجه سنه دن بری اورایه آقمقده بولنان نفوس مهاجره نك بوغلبه لکی آرتدردیغی دخی ارباب وقوفه مجهول دکلدر. شو یولده کی ایضاحاتمزك نزاع علم ودین نقطهٔ نظرنجه هیچ بر اهمیتی یوق ایسه ده بو صحیفه لری بلااخطار یازی ویره جك اولور ایسه ك تصدیقمزه

حمل اولنور اعتقاديله شو اخطاراتی اعطايه لزوم كوريبورز . ينه درايه‌ر ديبوركه :

— مستغرق صمت وسكون اولان بوقطعه برساحهٔ فعاليته تحول ايتمشدر . هرطرفی انسان وماكنه كورولتيلری طولديرييور . وقتيله حدسز اورمانلر حالنده بولنان يرلرده شمدی يوزلرجه شهر وقصبه كوروليور . تجارت پاموق وتوتون وانواع حبوباتدن متشكل ذخائر كبی محصولات ايله رواجلانديريليور . معدنلر اينانلميه‌جق مقاديرجسيمه‌ده آلتون وتيمور وكمور حاصل ايليور . صايی‌يه حسابه صيغماز كنيسالر دار المعارفلر مكتبلر بوفعاليت ماديه‌يی آرتديران نفوذ معنويه‌يه شهادت ايديبورلر . اوراده موجود اولان شمندوفرلرك مجموعی عموم اوروپا قطعه‌سنده‌كی شمندوفرلر مجموعنی كچيور . ١٨٧٣ سنه‌سنده عموم اوروپا شمندوفرلرينك مجموع طولی يوز ايكی بيك كيلومترو ايكن آمريقانك شمندوفرلری يوز اون اوچ بيك كيلومترويه بالغ ايدی . بونلرك بريسی قوجه قطعه‌يی بر

باشدن برباشه آیقیریلایوب ایکی بحری برلشدیر-
مکده در . فقط دقتمزه شایسته اولان شی
یالکز بونتایج مادیه‌دن عبارت دکلدر . معنوی
واجتماعی اولان دیکر نتایج بوندن زیاده لایق
انظاردقتدر. زیرا درت میلیون اسرای زنجیه
نائل نعمت آزاد اولمشلردر .

دیرزکه :

— اسرای زنجیه‌نك آزادی بوعصرك
ربع اخیری ایچنده وقوعه کلمش بر وقعهٔ
خیریه در. بوندن طولایی آمریقالیلره
آفرین دیمامك هیچ بر انسانیت پرستك
شانی دکلدر. لکن بو اسرایی اورایه کوتو-
رنلر وعصرلرجه مدت بهایمدن پك ده
فرقلری اولمقسزین اعمال شاقه‌ده قوللانانلر
وحتی حکومات شمالیه‌دن بعضلری بونلرك
آزادینی طلب ایتدکلری حالده بوطلبه

موافقت ایتمیه‌رك سلاحه صاریلانلر وسنه‌لرجه مدت بو اغورده جنك ایدنلر کیملر ایدی؟ دیه سؤال ایدیلور ایسه عجبا جناب معلم نه جواب ویرر ؟ ینه سوزنده دوام ایدییور . دییورکه :

— محاکم عدلیه اکر برجهته میل ایده‌جك ایسه مطلقا فقرا جهتنه میل ایدییور ایدی . قوانین مملکتك طوغریدن طوغری یه نظر اهمیتی نصب ایتدیکی شی او فقرایی فقر وضرورتدن قورتاروب حال ونصیبلرینی اصلاح ایتمك جهتی ایدی .

دیرزکه :

— درایه‌رك بویولده‌کی مدافعه‌سی ماهر بر آووقاته یاقیشمیه‌جق مدافعه‌لردندر . برجهته میل ایده جك اولان قوانین ونظامات زنکینلرجهتنه میل ایلدیکی زمان

نه قدر معیوب اولور ایسه فقیرلر جهتنه میل ایلدیکی زمان دخی او قدر مغلوب اولور. او قانونلردن انتظار ایدیلن شی هیچ بر طرفه میل ایتامکدر . ینه سوزنده دوام ایدییور . دییورکه :

— هنر و معرفتك یولی کافهٔ موانع و مزاحمدن آزاده براقلمشدر . ذکاوت وسعی و غیرت ایچون هر شی ممکن اولمشدر. حکومتك برنجی درجه ده کی مأموریتلری اکثریا الك کوچك فامیلیالردن یتیشن ذوات طرفندن مشغول ایدلمشدر. معمور بر یرده وزنکین بر خلق ایچنده دائما وقوعه کلدیکی وجهله مراتب اجتماعیه جه مساوات اکر ممکن اولمامش ایسه مراتب ملکیه جه بو مساوات دائما محافظه ایدلمشدر .

دیرزکه :

— بو خصوصده آمریقانك دنیاده یکانه بر هیئت اولمدیغی اثباته محتاج دکلدر.

عالمده هر یر انکلتره وهر موقع خاصه آلایلری ضابطلکی دکلدرکه اورایه وصول ایچون هم اصیلزاده اولمقدن وهم ده موقع مذکوری اشغاله مساعد ثروت مادیه یه نائل بولنمقدن بشقه چاره اولماسون .

دیبورکه :

ـــ احتمال جواب ویریلورکه آمریقانك بو معموریت مادیه‌سی کندینه مخصوص وامثالسز بعض احوالدن طولاییدر . یعنی اوراده ایلك اشغال ایده جك اولانلرك ملکی اولمغه حاضر ومهیا الکالر بولنمسندن وبوطوپراقلره وبونلرك حاوی اولدقلری خزینه‌لره مالکیت ایچون جسارت وفعالیتدن بشقه برشیئه لزوم اولمامسندن طولاییدر .

دیرزکه :

ـــ یالکز بونلردن طولایی دکل . دها پك چوق اسبابدن طولایی . ازجمله اوروپادن

اورايه هجرت ايدنلرك برمقدارى حقيقةً
افكاروانظارمنوره اربابندن وباقيسى دخى
اوروپاده كچينه‌ميان فقرا كروهندن‌عبارت
اولوب اولكيلر بونلرى حسن‌سوقه نه‌قدر
قابل ايسه‌لر ايكنجيلر دخى آنلره اونسبتده
حسن امتثال مجبوريتنده بولنملرى كبى بر
طاقم اسبابدن طولايى كه آنلرى بوراده
تفصيل ايتمك نزاع علم ودينـدن عبارت
بولنان مسئلهٔ اصليه‌يه موافق دوشمز .
دراپه‌ر ايسه بوكاشويولده‌جواب‌ويرييور .
ديبوركه :

— فقط هنوز باكر اولان تنهـا يرلردن
يورويوب كچن واورمانلرك ونهرلرك وطاغلرك
وچوللرك ممانعتـدن اوركميـوب مساعئ
جسـورانه‌لرينى دائما ايلرويه سـورن آدملرك
بعض‌قواعداساسيه‌ايله روحلانديرلمش‌اولملرى‌ده

لازم كلمزمى ؟ آمريقاى شماليده استحصال اولنان نتايج ايله برده اسپانيوللرك مكسيقا ويه‌روده استحصال ايتدكلرى نتايجى مقايسه ايده‌لم: بونلر كيردكلرى يرلرده (مكسيقاده ديمك اوله‌جق) برمدنيت قديمه بولوب محو ايتمشلر ايدى كه بو مدنيت قديمه بعض جهتلرجه اسپانيوللرك مدنيت قديمه‌لرينه فائق ايدى . زيرا باروت وتيمور استعمالى اوزرينه مبتنى اولميوب نه آت ونه اوكوز ونه‌ده صابانلرى بولنمدينى حالده چفتجيلك اساسى اوزرينه مبتنى برمدنيت ايدى. اسپانيوللر آچلمش برطوپراق بولمشلر ايدى . اوكلرنده هيچ برمانع يوق ايدى . يرليلره متعلق نه وار ايسه تخريب ومحو ايتمشلر ايدى . بو بيچاره‌لردن ميليونلرجه نفوس آنلرك مظالميله محو اولمشلردر. عصرلرجه زماندن برى صلح ومعموريت ايچنده وكندى مزاجلرينه موافق قوانين آلتنده يشايه كلمش اولان ملتلر فترت بليه‌سنه دوچار اولمشلر ايدى. اوراده اسپانيوللردخى بالآخره برطاقم ظنون باطلهٔ معيوبه يه دوچار اوله‌رق املاك

وامواللك بر بیوك قسمی روما كلیساسنك ید اغتصابنه كچمشدر .

دیرزكه :

— اكلاشلدی یا ؟ بو آدمك دردی روما كنیساسیدر . بونده‌كی حقنی بیك دفعه تصدیق ایتدیكمز كبی بیك دفعه دها تصدیق ایدرز . فقط بوفقره سنده دخی بعض نقاطی اخطارسزلكچه‌میز. اسپانیوللرك محو ایتدیكی یرلیلری میلیونلرله تخمین ایدییور. شمال آمریقانلرینك محوایتدكلری یرلیلری ایسه یوزسكسان بیك دیه تخمین ایدییورایدی. هله بزمسلمانلر اسپانیوللرك مكسیقا مدنیتنی تقدیر ایده‌میه‌رك محو ایتمش بولنملرینه هیچ شاشمایز. كندی مملكتلرینی التی یدی یوزسنه‌لك مساعیٔ علمیه وصنا-

عیه ایله جهانك اك كزیده بر معموره سی حالنه قویمش بولنان عربلرك فضائل مدنیه سنی تقدیر ایده میوب محو ایدن اسپانیوللر تا مكسیقاده كی مدنیت هیه روغلیفیه یی می تقدیر ایده جكلر ایدی؟ آنلرك چكدكلری بلای تدنی وخرابی ارتكاب ایتدكلری جنایاتك جزای سزاسیدر . سوزده ینه دراپه ر دوام ایدییور . دییوركه :

— بن بو مثالی آمریقا تاریخندن انتخاب ایدوب آلدم . اوروپا تاریخنك بویولده تدارك ایده بیله جكی امثال سائره یه ترجیح ایتدم . زیرا هر ممانعتدن آزاده اولان بر خلقك فعالیتنی بو مثال دها ایی كوسترر . علومك ترقیات مدنیه یه صورت تأثیر وآنك نتایجنی مقایسه یه كیرشمزدن اول علومك اوروپایه نصل كیردیكنی مختصراً حكایه ایده جكم . اهل صلیب برقاچ سنه مدت رومایه برچوق پاره لر یاغدیرمغله قالیوب پاپالرك

نفوذ وقوتی مهلکه لی بر درجه یه قدر ده وار دیرمشلر ایدی. بریسی روحانی ودیکری جسمانی اولمق اوزره او زمان اوروپایی اداره ایتمکده بولنان ایکی درلو حکومتدن برنجیسی یعنی حکومت روحانیه اصل حاکم اوله رق دیکری یعنی حکومت جسمانیه آنك محکومی اولمش ایدی. هر طرفدن هر نوع وسائل ایله پاره دنیلن شی یالکز ایتالیایه آقیور ایدی. هر مملکتك کندی حکومت محلیه وجسمانیه سنك وارداتی پك آز المش ایدی. ١٣٠٠ سنهٔ میلادیه سنده فرانسه قرالی فیلیپ لوبل کندی الکاسنك بو وجهله صویولمسنی منع ایتمك ایستدی. مساعدهٔ مخصوصه اولمدقجه مملکتدن خارجه آلتون وکموش اخراجنی تحت ممنوعیته آلوب کنیسایه متعلق املاکك دخی ویرکو ویرمسنی امر ایتدی. بو حرکت پاپالق مقامنك منافعنه طوقنه رق قرال افاروز ایدلدی. او دخی پاپا اولان سکزنجی بونیفاچی اعتقادسزلق ودینسزلك ایله اتهام ایدب بر مجلس عمومیٔ رهابین طرفندن محاکمه سنی طلب ایتدی.

بعض امین آدملرینی ایتالیایه کوندروب پاپایی
آنانی سراینده یاقه‌لادیلر . اوقدر معامله‌ٔ شدیده
ایله که برقاچ کون ظرفنده پاپا وفات ایتدی .
یرینه قائم اولان اون برنجی بونیفاچ دخی
مسموماً اکا پیرو اولدی . فرانسه قرالی پاپالق
مقامنک آرتق برقاچ فامیلیایه منحصر قالوب
بتون اوروپانک بونلر طرفندن صویولمسنه
وروماده فرانسه نفوذینک پامال ایدلمسنه میدان
قالمامق ایچون بومقامك اصلاحنه قرار ویردی .
قاردینااللر ایله اویوشه‌رق برفرانسز آرشه‌وه‌قنی
بشنجی قله‌مانس نامیله پاپالق مقامنه انتخاب
ایتدیردی . برازصکره‌ده پاپالق مقامی فرانسه‌ده
کائن آوینیون شهرینه نقل اولنه‌رق نصرانیت
عالمنك مرکز عمومیسی اولمق صفتی رومادن نزع
اولندی .

اخطار ایدرزکه :

— بو ایضاحات باب سابقده پاپالق
مقامنك آوینیونه نقل ایدلمسنك اسبابی

موضحدر . سوزك آره‌سنی کسمکسزین درایه‌ر دییورکه :

ــ پاپالق مقامنك تکرار رومایه انتقالی ایچون یتمش سنه کچمك لازم کلدی . بومقامك ایتالیا شبه جزیره‌سندن غیبوبتی اوراده بونجه عصرلردن بری پیدا اولمش بولنان پاپالق نفوذینی آزالتمش ایدی . پاپالر ایتالیادن غیبوبت ایدر ایتمز اوراده ترقیات ذهنیه وتجاریه باش کوستردی . حال بوکه دیکر بعض اسباب دخی بونقطه یاردیم ایتمش ایدیلر . ازجمله محاربات صلیبیه‌نك نتایجی که نتایج مذکوره بتون عالم نصرانیتده اولکی تعصبی کوشلتمش ایدی . زیرا بونجه آثار معجزکارانه‌دن قطع نظر ارض مقدسه ینه مسلمانلر الندہ قالمش ایدی . بو محاربه‌دن عودت ایدن بیکلرجه خرستیان جنکاورلری اوراده بولدقلری دشمنی عزیمتلرندن اول کنیسانك تعریف ایتدکلری صورتده بولمدقلرینی وبالعکس غایت قهرمان ونازك وعادل بولدقلرینی اعتراف ایلیورلر ایدی .

دیرزکه :

— اهل صلیب بو محابه‌یه کیتمزدن اول احوال اسلامیه‌یی کنیسانك آنلره نه یولده اکلاتدیغنی فرانسزحق نویسان ارباب قلمندن قونت دوقاسترو « اسلام » سر نامه‌سیله کچن سنه نشر ایتدیکی بر اثر نفیسده میدانه قویمشدر. « ماحوم » یعنی کویا نام جلیل پیغمبرینك مسماسی آلتوندن کموشدن وانواع احجار ذی قیمتدن متشکل بر صنم اولوب مسلمانلق دیمك بوکاعرض پرستشدن عبارت اولدیغی ومسلمانلرك نصارا قانی ایچدیکی طرزنده بر طاقم عجایب وغرائب که الیوم اوقویان مسلمانلری کولدوره‌جکنه مقابل اوروپا- لیلرك ارباب انصاف اولانلرینی بالطبع

زیاده‌سیله قیزدیرمقده‌در . محب وفاضل وفاشعارم محمود اسعد افندی حضرتلری بوکتابك محتویاتندن قارئین اسلامیه‌یی خبردار بیوره‌جقلرینی وعد ایتمشلرایدی. اوکریمك بووعدنده‌خلف ایتمیه‌جکی قطعیاً مجزوم محبانه‌مدر . ینه درابه‌ر دییورکه:

— فرانسه‌نك جنوب طرفلرنده‌کی مملکتلرده « رومانتیق ادبیات » دنیلن یعنی لاتینجه‌دن ماعدا هرقومك لسانیله یازلمغه باشلایان ادبیات ذوقی بالتدریج تعمم ایده‌رك «تروبادور» دنیلن آیاق‌شعراسی بویولده ترتیب ایتدکلری اشعاری شهروقصبه وکویلره‌کیدوب اوقویورلر ایدی . بونلر دائما جنکه وعشقه دائرشعر سویله‌میوب بعضاً پاپالرك اویله ایقاع اولنان اعتسافاتندن وازجمله‌لانکه‌دوق‌قتل‌عامی‌کبی‌شیلردن وپاپاسلرك خرص‌شهوانیلرندن‌ده بحث ایدییورلر ایدی . شوالیه‌لك فکری وغیرتی اسپانیاده‌کی عربلردن

كلمش اولوب بوفكر غيرتله برابر برزمان اوروپايه اونظامات جديده وحسنه‌يى ويرديره‌جك اولان ناموس وغيرت عاليجنابانه احتساساتى‌ده يوركلره كيرمش ايدى .

اخطار ايده‌رزكه :

— يقين وقتـه قدر اوروپاجه همان هركس شواليه‌لك دنيلن شيئى اوروپاده طوغمش ظن ايدرلر ايدى . حتى اهـل صليب قدس شريف طرفلرينـه كيده‌رك ايوبيلر ايله محاربه ايتدكلرى زمان بالخاصه صلاح‌الدين ايوبينك اسرايه حرمت وتسليم سلاح ايدن دشمنى قتلدن مجانبت وويرديكى وعدده وفا وصـداقت كبى آثار مردانه وقهرمانانه‌سنى پك بكنن شواليه سينورلرى آنى ده كنديلرى كبى شواليـه عد ايتمكه لايق بولمشلر ايدى. لكن بوخليالرصوكره

لرى تصحيح ايدلديلر . كرك اسپانيا
و آفريقاده‌كى عربلرك وكرك مصر وسوريه‌
ده‌كى اهل اسلامك عادتا جمله‌سنده علو
اخلاق قهرمانلق درجه‌سنده اولديغى ميدانه
چيقينجه شواليه‌لك دنيلن شى اوروپاده
طوغمش اولمديغنى وبلكه اسپانيا مسلمان
قهرمانلرينك طور مجاهدانه‌لرندن سرايتله
حصوله كلديكنى ارباب تتبع ميدانه قويديلر .
عادتا « شواليه » كلمه‌سنك معناسى دين
يولنده جهاد وجداله وقف حيات ايتمك
ديمك ايسه ده بو خدمتك دركار اولان
قدسيتنه منى مجاهدينه لايق اولان عفت
واستقامت وهركونه رذائلدن مجانبت دخى
بو حكمده داخلدر . بر شواليه ايچون
ديلدن والدن وبلدن صدور ايده بيله‌جك

شنايعك كافه سى اشد ممنوعيت ايله ممنوع
اولوب بو مثللو رذائل وشنايع اصلا عفو
ايديله ميه‌جك محرماتدندر . بو يولده كى
خصائل اوزمانلر كويليدن پرنسلره وپاپاس
چراغندن پاپايه قدر هيچ كيمسه ده يوق
ايكن بونلر آره‌سنده شواليه‌لكك كندى
كنديسنه تولد ايتمش اولمسى مستبعدات
صحيحه‌دندر . نصل‌كه مسلمانلرى بويولده
ايلك تقليد ايدنلر واقعا كركى كبى تقليده
موفق اوله‌رق حال وشانلرنده آثار صلاح
كوسترمشلر ايسه ده چوق وقت نچميوب
بونلر دخى اعتسافات وشنايع خصوصنده
سائر صنفلرله رقابتـه چيقمشلردر . اول
قدركه برچوق طريقلره منقسم اولان شوا-
ليه‌لر من جهة پاپاسلرك صفت روحانيه‌سنه

بالاشتراك ومن جهةٍ اخرى مكملاً مسلح اشقيا اردولرى حالنه كيره‌رك حتى بونلرك بعضلرينى ازاله ايچون اردولرسوقيله محارباته قدر لزوم كورولمشدر . ايشته دراپه‌رك «شواليه‌لك فكروغيرتى اسپانيا ده‌كى عربلردن كلمش» ديه چند كلمه دن عبارت برجمله ايله خبرويرديكى مسئله بوقدر واسع برمسئله دركه بحقٍ بسط وتمهيدى ايچون بابلر طولدورمق ايجاب ايدر . اما بزه تفصيلاتك او درجه سى لازم اولمديغندن سوزى دراپه ره براقيورز . دييوركه :

— پاپالق مقامنك آوينيوندن رومايه‌عودتى ايتالياشبه جزيره‌سى اوزرنده اولكى نفوذينى اكا اعاده ايتمدى . مدت غيبوبتى اوزرندن ايكى قوشاقدن زياده زمان كچمش واوزمان ظرفنده

حاصل اولان ترقیات ذهنیه اولکی قوت کیفیه یه ممانعت ایقاعنه باشلامش ایدی . پاپالق مقامنك بو عودتی اولکی کبی بتون دنیانك صاحب مستقلی اولمق ایچون دکل ایدی . بلکه کندی دائره‌سی داخلنده « رفض شرقی » دنیلن عظیم بر انقلابه اوغرامق ایچون ایدی .

اخطار ایدی ویره‌لم که :

— « رفض شرقی » دنیلن شی شرق طرفنك روم اورتودوقس خرستیانلرینك پاپالق مقامندن آیریلوب مرکزی استانبول اولمق اوزره باشلی باشنه بر پطریقلك تشکیل ایتملریدر . دراپه‌ر دییورکه :

— بو منازعاتدن اوچ پاپا حصوله کلدی . اوچی دخی عموم خرستیانلر اوزرینه کندی حکمنی یوروتمك داعیه‌سنده بولندیغندن اوچی ده بربرینی آفاروزلایورلر ایدی . بو حالدن طولایی اوروپاده عمومی بر حس نفرت پیدا اولدی .

هر طرفدن میدانه قونیلان اعتسافات معیوبه یه
بر نهایت ویرلمك عزمی میدانه چیقدی . بو
یولده‌کی اعتسافات رذیلانه میدانده ایکن پاپالق
مقامنه یر یوزنده وکالت الٰهیه مقامی نظریله باقمق
وکندیلرینی اجتهادلرنده لایخطی دیه طانیمق نصل
قابل اوله بیلور ایدی؟ پاپاس طاقمنك بیله افکار
منوره اربابی میاننده پیدا اولان عزم وجزم
برمجلس عمومیٔ رهابین دعوت ایده رك وبو
مجلس بر پارلامنتو صفتیله علی الدوام عقد اجتماع
ایلیه‌رك آنك مقرراتی موقع اجرایه قویمق حق
ووظیفه‌سنك دخی پاپایه احاله‌سندن عبارت ایدی .
اوروپانك طالعی یوق ایمش که بو عزم ونیت
ثمره‌سز قالدی . اکر بو امل حصوله کلمش اولسه
ایدی پروتستانلق ظهور وانتشاردن منع اولنه‌رق
وبالاخره پروتستانلق مذاهب مختلفه‌سی آره‌سنده
ده مخالفتلر ومباینتلر ظهورینه هیچ میدان قالمیه‌رق
حتی الیوم علم ایله دین آره‌سنده‌کی نزاع دخی
برطرف ایدلمش اولور ایدی . وا اسفا که بو
مقصدله قونستانس وبال شهرلرنده اجتماع ایدن

مجلسلر ایتالیانلرك ربقهٔ تحکمنی اوروپانك بیونندن قالدیره مدیلر . بونتیجهٔ مسعوده یی استحصال ایده مدیلر .

دیرزکه :

— شو فقره نك برجهتی بزم ایچون غایت مهمدر. اوده تخیل ایدیلن پارلامنتو حصوله کلسه ایدی علم ایله دین آره سنده کی نزاعك دخی برطرف اوله جغی قضیه سیدر. ایشته بوراده دراپه رطوغریدن طوغری یه و آچیقدن آچیغه اعتراف ایدییورکه شو قوجه کتابی طولدوران منازعه علوم ایله علی الاطلاق « دین » آره سنده دکلدر . بلکه علوم ایله « قاتولیکلك » آره سنده در. واقعا برچوق یرلرده کی محاکاتی بوحقیقتی ذاتاً میدانه قویمقده ایدی. اویله یا «علوم»

دنیلن شی اسکی زمانك بت پرستلکدن
عبارت بولنان ادیاننه وحتی نصرانیتك
ایلك اوچ یوز سنه ظرفندەکی صورتنه
وآندن صوکره پروتستانلغه وبزم بیك
یرده اثبات ایتمش اولدیغمز وجهله هیچ
برزمان اسلامیته مغایر ومنازع اولمز ایسه
قاله قاله مخالف ومنازع اولمق اوزره
یالکز برقاتولیکلك قالمق طبیعیدر . حتی
بومنازعەده بیله اصل هجوم علوم طرفندن
کلمیور. قاتولیکلك طرفندن کلیور. علومك
کشف ایتدیکی حقایقی قاتولیکلك کندی
منافع واغراضنه مغایر بولیورده انکار
ومنعنه قالقیشیور . بو حالده علوم برحق
مدافعەیه نائل اولیور. کندی کشفیاتنك
طوغریلغنی محافظەدن ماعدا هرقاتولیکلك

مساندینك یاکلشلغنیده اثباته کیریشیور .
حتی بو غـیرت ایله قاتولیکلرك تصـویر
ایتدکلری الوهیتی بیله انکاره قدروارییور.
ایمدی کنج متفننلرمز کمال عقل وحکمت
ایله بومسئله‌یی پیشکاه تمیـیزه آلملیدرلر .
بر مذهبك علومه مخـالفتی وار ایمش دیه
کندی حکمت اسلامیه‌لرینی معاذالله تعالی
رخنـه دار ایتمکه علو جنـابلری وحمیت
مقدسه‌لری اصلا رضا کوسـترماملیدر .
سوزك آلت طرفنـده ینه درابه‌ر دوام
ایدییور . دییورکه :

ـــ قاتولیکلك دوچار ضعف اولمغه باشلادی .
اوزمانه قدر بومذهبك ذهنلروفکرلر اوزرنده
اجرا ایتدیکی تضییق هرکس سیلکوب آتمغه
باشلامش اولمسنه متناسباً ذکای بشر دخی انبساطه
باشـلامش ایدی . عربلر پاموق ایله وپاچاورا

ایله کاغد یاپمق صنعتنی ایجاد ایتمشلر ایدی . وندیکلیلر دخی چیندن مطبعه‌جیلق صنعتنی کتورمشلر ایدی . بو صنعتلرك برنجیسی ایکنجیسنك تطبیقاتی ایچون لازم ایدی . بودقیقه‌دن بدأ ایله انسانلر میاننده تعاطیٔ افکار باشلایوب بردها اکا ممانعت قابل اوله‌مدی . اوزمانه قدر نشر افکار امر اهمی قاتولیکلك ید انحصارنده بولنمقده ایکن مطبعه جیلغك ایجادی بو انحصار علیهنه برصدمهٔ شدیده یرینه کچدی . قاتولیکلك نقطهٔ مرکزیه‌سندن یعنی رومادن اوامر مطلوبه بتون مملکتلرك پاپاسلرینه تبلیغ اولنیور ایدی . بو امرلری مخصوص تاتارلر کوتوریورلر ووارده‌لری یرلرده اوامر مذکوره کنیسالرك کرسیلرندن خلقك اذهانی اوزرینه اینیورلر ایدی . بو انحصار و آندن نشأت ایله‌ین نفوذ محیره مطبعه‌نك ایجادیله بر باد ایدلدی . کنیسالرده‌کی کرسیلر یرینه غزته‌لر قائم اولدی . لکن قاتولیکلك بو مجادله‌ده دخی کوجی یتدیکی قدر اوغراشمقسزین تسلیم مغلوبیت ایتمدی . یکی صنعتك

نفوذی نره‌لره قدر واره‌جنی اکلاشیلور اکلاشلمز بونك تطبیقاتی تحدید ایدلمکه قیام اولندی . بالخاصه دین کتابلرینك طبع و نشری بر تفتیش و معاینه‌یه موقوف قلندی . ۱۵۰۱ سنه‌سنده پاپا التنجی آلکساندر طرفندن قاتولیك مذهبنه مخالف کتاب طبع ایدن مطبعه‌جیلر علیهنه عمومی بر آفاروز نشر ایدلدی . ۱۵۱۵ سنه‌سنده لاتراننده اجتماع ایدن رهابین مجلسی کنیسا طرفندن تصدیق اولنمقسزین دین کتابی نشر ایدنلر علیهنه بو آفاروزی تصدیق ایتدکدن ماعدا برده جزای نقدی ضم ایلدی . افکار حکمیه‌نك قاتولیکلکه هجومندن پك زیاده خوف اولنیور ایدی . لکن جهل عمومی‌یی محافظه عزمنده بولنانلرك بو غیرتی ثمره‌سز قالدی . بین البشر آثار ذکائیه‌نك طریق تعاطیسی تأمین اولنمش ایدی . دنیانك اطراف بعیده‌سنی مطبوعات موقوته بر برینه ربط ایلیور ایدی . قرائت مطبوعات بر مشغولیت عمومیه صورتنی آلدی . بوندن اول ایسه کتاب مطالعه‌سی پك معدود و محدود انسانلره

مخصوص ایدی. کاغد ومطبعه‌جیلغك ایجادی کبی بوصله‌نك ایجادی دخی مادی ومعنوی نتایج مهمه انتاج ایلدی. هند تجارتی امرنده وندیکلیلر ایله جنوالیلر آره‌سنده‌کی رقابت سببیله الك اول آمریقا کشف اولنوب آندن صوکره واسقودوغامه آفریقا قطعه‌سنك و ماجلالان کرهٔ ارضك اطرافنی طولاشدی. ماجلالانك سیاحتی حقنده تخطر ایتملی یزکه بوسیاحت نوع بشرك الك بیوك موفقیاتندن معدوددر. زیرا قاتولیك مذهبی دنیایی‌دوم دوز عدایده‌رك جنتی سماده وجهنمی یرآلتنده اولمق اوزره اعلان ایدرایدی. اجتهاد وامرلری غیر قابل اعتراض اولان آباء کنیسائیه ارضك کریتی فرضیه‌سنه قارشو براهین دینیه اقامه ایتملرایدی. ماجلالانك سیاحتی بومسئله‌یی قطعیاً حل ایتدی. کنیسانك خطاسی میدانه چیقدی. حال بوکه بو اوچ سیاحت مهمه‌نك نتایج عظیمه‌سی اوزمانه قدرموجود اولان ظنیات جغرافیه‌نك بو وجهله تصحیحندن ده عبارت قالمدی. قریستوف‌قولومب وغاما وماجلالانك افکارومطالعاتی اوروپای غر-

بينك هرطرفنه منتشر اولدى. اوزمانه قدر پاپالق
مقامنه اطاعت خلقك افكارينه يرلشمش اولوب
خلق كنديلرى ايچون دكل پاپالر ايچون ياراتلمشلر
ديمك ايدى. بو قاعده‌نك اك بيوك تأثير ماديسى
محاربات صليبيه‌ده كورولمش ايدى. كنديلرى
ايچون هيچ بر فائده‌سى اوليه‌جنى دركار بولنان
بو محاربه‌ده يالكز پاپالق منافعى ايچون بيكلرجه
آدم هلاك اولمش ايدى. زيرا تجربه اثبات ايتمش
ايدى كه بو تشبثده يالكز پاپالر قاردينااللر وسائر روما
رؤساى دينيه‌سيله برده ونديكلى كمى اصحابى متمتع
و مستفيد اولمشلردر. انجق مكسيقا و په‌رونك
خزينه‌لرى هركيمده جرأت وجسارت وارايسه
آنلر آره‌سنده تقسيم اولنه‌جغى اكلاشيلنجه اوروپا-
نك فعاليتى بردن بره دكشدى. قورتز وپيزاركبى
كشافلرك مناقبى هرطرفده كمال شوق ايله استماع
اولنوب اوهام خرستيانيه‌يه بدل تشبثات بحريه
هوسلرى ميدانه چيقدى. اوزمانه قدر هركس
كندى منسوب اولديغى دره‌بكى ايله برده كنيسا-
نك پاپاسى ايچون چالشمقده ايكن بعدما انسانلر

کندی ثمرهٔ سعی وغیرتلرندن کندیلری ده مستفید اولمق لزومنی اکلادیلر. منافع شخصیه شواساس اوزرینه مبتنیدرکه انسانلر اول باول کندی نفع وسعادتلرینی دوشونه‌رك اوخصوصده تشبث ایده جکلری مساعی‌یی کندیلری تعیین ایدرلر. بوقاعده ایله طریق ترقیده هرکس ابنای جنسی ایله رقابته چیقار. ذاتاً حیات دیمك صاحب حیاتك مستعد اولدیغی فعالیت آثارینی کوسترمکدر. اوروپانك نیجه عصرلردن بری آلشمش اولدیغی حال وقوف ومسکنتدن چیقمسی اووقوف ومسکنتی ایجاب ایتدیرن اصیلزادکان وکنیسا تحکماتندن کندینی قورتارمسی دیمك ایدی. اون دردنجی و اون بشنجی عصرلرظرفنده بومسکنتك آرتدقجه آرتان تضییقاتی ذاتاً بومجادله کوننك تقربنی کوستریور ایدی. بوکون ۱۵۱۷ سنه‌سنده کلدی. منافع شخصیه غیرتی معند برآلمان پاپاسنده تجسم ایتدی. اوزمان بوغیرتك برغیرت دینیه صورتنده یعنی پروتستانلغك ظهوری طرزنده میدانه چیقمسی لازم ایدی. الك اول عفووغفران اخذ واعطاسی

کبی اهمیتی آز اولان شیده چرخه‌لاشمغه باشلا‑
ندی . اما براز صکره اصل هانکی فکر ایچون
اوغراشیلیورایسه اوفکرمیدانه چیقدی . مارتن
لوتر تشریفات کنیسائیه‌جه کندیسنك فوقنده
بولنانلرك فکر واعتقادلرینه اتباع مجبوریتنده
دوام ایتمك ایسته‌مدی . توراتلری کندی اکلا‑
دیغی کبی شرح وتأویل حقنه مالك اولدیغنی اثبات
ایتدی . بادیٔ امرده روما بوپاپاس‌لوتری عادی
بر پاپاس واطاعتدن چیقمش مجادله‌جی برآدم دیه
تلقی ایتدی . اکر یاقه‌سی انکیزیسیونك النه کچسه
ایدی درحال ایشی بتوریلور ایدی . فقط مجادله
اوزاندقجه کورولدی‌که مارتن لوتر یالکز دکلدر .
آنك قدر جرأتلی بیکارجه آدم آنك امدادینه
کلیورلرایدی . مومی الیه یازدقجه ووعظونصیحت
ایتدکجه آنك ایراد ایلدیکی برهانلری اوبیکلرجه
آدملردخی قلیچلری قوتیله تأیید ایلیورلرایدی .
اخطار ایدرزکه :
— بو یولده‌کی تفصیلات شو کتابك

برچوق یرلرنده تکرر ایتمش اولدیغنـدن
بونلرك بوراده بردها تکرارینه لزوم اولمدیغی
درکار ایسه ده بو تفصیلات بیهوده یی طی
واخراج ایتمـامکده بزم ایچـون بر سبب
واردر . او سبب ایسه شو حقیقتی بردها
قارئلرمزه اخطار و تفهیم ایتمکدن عبارتدرکه:
دراپه‌رك بو کتابنه « نزاع علم ودین » دیمك
عادتا بر یاکلش تسمیه‌در. بوکا « قاتولیکلك
علیهنه یکی برهجوم » دیمه‌سی دها لایقدر .
زیرا مقصد اصلی واساسیسی بیکلرجه سنه
ظرفنده پاپالق مقامنك بتون دنیایه شمول
پیـدا ایتمش اولان وشـمدیلرده مادیت
وفعلیت صورتندن چیقوب یالکز معنوی
بر صورتدن عبارت قالمش اولان تحکمنی
اوصورت معنویه‌سی داخلنده دخی تخریب

ایلمکدن عبارتدر . بزم حکمت اسلامیه‌مز نقطهٔ نظرینه کلنجه باباالق مقامیله بزم هیچ بر آلیش ویریشمز یوقدر . فقط بز بو نزاع وجدالدن شو وجهله استفاده آرارزکه: علومك ترقیاتی غیرت عالیجنابانه سیله متحسس اولان کنج متفنلرمز اوروپاده متفنلر نزدنده دین دنیلن شیئه علی الاطلاق بر خصومت کوسترلمسی بیکلرجه سنه‌لك اسباب تاریخیه یه مستند اولدیغی حالده بزم اسلامیتمز عالمنجه بو اسباب موجود اولمدیغی کبی اسباب مذکوره‌نك ایجاب ایتدیکی خصومت دخی موجود اولمامق اقتضا ایده‌جکی بیلنملیدر . بو خصومت امرنده اوروپا ارباب علومنی تقلیدمزدن بزم ایچون نه مادی و نه ده معنوی هیچ بر منفعت

يوقدر . بالعكس مضرت واردر. شويله كه:
حمداً ثم شكراً بتون ممالك اسلاميه ده
مدارس شريفه مشتاقان علوم ايله مالامال
اولوب حقايق اسلاميه‌يى بو ذوات حميتسمات
كنديلرى اوكرنديكلرى كبى بتون امت
محمده دخى لاينقطع تفهيم ايتدكلرندن بزده
بعض متفلسفلر علوم ايله دينى بربرينه
مخالف وبونلر آره‌سنده صلح قبول ايتمز
بر نزاع موجوددر ديه كوستره‌جك اولورلر
ايسه اسلامك سمع دقتى كنديلرينك لهنه
اصلا وقطعاً جلب ايده‌مزلر . امت محمد
بونلره « اويله ايسه سزدين حقنه اوله‌يغنى
اوكرنه‌مامش اولديغكز كبى علم نه اولديغنى
دخى اكلايه‌مامشسكز » ديه آنلرك القا آتنى
قطعياً رد ايدرلر . بوزديه‌لرنده بلاشبهه

حق دخی قازانورلر. اویله یا ؟ اوروپالیلر نزدنده دین دنیلن شی بزده بوکلمه دن مقصود اولان معنایه قطعیاً مطابق دکلدر. حال بوکه آنلرك قوانین طبیعیه وریاضیه دن واجب تعالی وتقدس حضرتلرینه قارشو استغنا نتیجه سنی استنتاج ایچون سرد مقدمات ایتملرندن عبارت بولنان شی دخی بزم « علم » کلمه سندن مقصودمز اولان معنایه موافق دوشمز . بزجه علم حقایق اشیایه ممکن اولدیغی قدر وقوفدن عبارتدر. حقایق اشیا بیلندیکی قدر حق دخی بیلنمك طبیعیدر. حقایق اشیادن باطللر استنتاجنه چالشمق ایسه فلسفه دکل تفلسفدر . بو تفلسف دخی شمدیکی بعض اوروپالیلرك

کندی ایجادلری دکلدر . آنلرك اصطلا-
حنجه « صوفیزم » وبزم تعبیرمزجه
« سوفسطائیه‌نك سفسطه‌سی » دیه قدمای
یونانیه زماننده‌ن بری موجوددر. شوقدرکه
بوفرقه نه قدمانك بت پرستلك عقائدینه
ونه‌ده بزم عقائد اسلامیه‌مزه قارشو اصلا
بیویه‌مامش ودائما بر شرذمهٔ قلیله منزله-
سنده قالمش ایدی . یالکز خرستیانلغی
وآنك ده بالخاصه قاتولیك مذهبی پك
ضعیف بولدیغی ایچون آنلره قارشو بیوددکجه
بیومش وعادتا بتون اوروپا وآمریقا ارباب
علومنی استیلا ایتمك درجه‌سنه یاقلاشمشدر.
ایشته کلامی ینه دراپه‌ره ترك ایدییورز .
دییورکه :

— لوتر علیهنده التزام اولنان شدائداوقدر ایلرویه کوتورلدی که عادتا کولنج اولمق مرتبه‌سنه واردی. پدرینك صلب صحیح اوغلی اولمیوب بلکه والده‌سنی باشدن چیقارمش اولان برشیطا- نك صلبندن طوغدیغنی وکندی وجدانیه قارشو اون سنه مجاهده‌دن صکره دینسزلکه صاپدیغنی وبقای روحی انکار ایده‌رك کتب سماویه‌یی تحقیر ایتدیکنی وکندی نشر ایتمکده بولندیغی عقائده بیله ایناغمدیغنی وسن ژاقك کتابنه «ساخته‌در» دیدیکنی نشر ایدییورلرایدی. حتی شوپروتستا- نلق دنیلن شی بیله لوترك کندی ایجادی اولمیوب نجومك براقتضاسی ایدوکی حکم اولنیورایدی. رومانك بوخطالری پروتستانلغك ظهورینی سریع الزوال برحادثه اولمق اوزره تلقیدن نشأت ایدییور ایدی. چارچابوق اکلایه‌مدی که بوحال ایکی عصر- دن بری یوماً فیوماً اوروپاده قوتنی آرتدیرمقده بولنان برفکر نجاتك مقدمهٔ ظهوریدر. بونك ایچون بشقه برسبب اولمسه بیله اورته‌ده اوچ پاپا بولنوب بونلرك اوچنه دخی نوع بشرك اطاعت مجبوریتنده

بولنمسی انسانلری بردوشونجه‌یه واودوشونجه‌دن برنتیجه استنتاجنه‌سوق ایتمکه کافیدر. بوصورتله ظهوره کلن اوزون وقانلی محـاربات وستفالی معاهدهٔ صلحیه‌سـیله ختـام بولدی. اوزمان اکلاشلدی که اوروپانك شمال و وسط طرفلری پاپانك ربقهٔ معنویه‌سندن چیقمش وبعدما انسـان اولمق حیثیتیله کندی کندیلرینی دوشونمك حق وصلاحیتنی قازانمشدر. فقط بو حق وصلاحیت یالکز قاتولیکلکی صـارصمقله قالمدی. بوتجـددانك اك مشـهور واضعلرندن بریسی اولان ئه‌رازم دیکر رفقاسندن آیرلدیغی کبی بویله بربرندن آیرلق سیئه‌سی اوته کیلرنده دخی کورولدی.

اخطارایده‌لم که:

— «ئه‌رازم» دیدیکی آدم ۱٤٦٧ سنهٔ میلادیه‌سنده هولاندانك روتردام شهرنده طوغمش برفیلسوفدر. یتمش سنه‌معمراوله‌رق ۱٥٣٦ سنهٔ میلادیه‌سنده وفات ایتمشدر.

« لاتين وولتر » ديه عند المتأخرين شهرتنى
محافظه ايدن بو آدم هرشيئه اعتراض ايله
اوغراشورايدى. «قوللوق» يعنى «محاورات»
ناميله موجود اولان مقاله لرنده خرستيانلغك
يالكز قاتوليك مذهبنه دكل پروتستانلغى
وصفه چالشانلرك غيرت نصرانيه لرينه ده
شدتلى اعتراضلر مملودر. برده « تەلوژ دو
لافولى » يعنى « ديوانه لكك مدحى » نامنده
براثرى واردركه بونده سرد ايتديكى فلسفيات
دخى عقل بشرك اى كورديكى شيلرك كافه-
سنى فنا كوسترمك غيرت مضره سى اوزرينه
مبتنيدر. امابو مضرتلر خرستيانلغه كوره در.
بزه كوره بونلر مضرت دكل عين منفعت
عد اولنورلر. چونكه « پروتستانلغك
ظهورى ! . . . . . . » ديه دراپه رك مقدمهٔ

كتابندن بری هر فرصت دوشـدکجه ودو-
شمدکجه برونمزه طيقمقده دقيقه فوت ايتمد-
يکی حادثه‌یی نوع بشر ايچون برنجات صحيح
ظن ايدنلر وارايسه اويله اولمديغنی ايشته بو
ئه‌رازم وسائر اوکبی ارباب مخالفتك مجادله-
لری بزه اثبات ايده‌جکدر. بونلر کويا علومه
دشمن دکل ايمشلر کبی کوسترلمکه چالشلديغی
حالده آنلرك دخی علومه دوست اولمدقلری
بو مجادله‌لردن اکلاشيله‌جقدر. ايشته دراپه‌ر
دخی بو احوالی ولوکه بالنسبه بك مختصر
اولسون حکايه ايدييور. دييورکه:

— کرك ئه‌رازم وکرك اوحالده بولنانلر چوق
کچمکسزين کورمشلر اکلامشلر ايدی که پروتستا-
نلغی وضع ايدنلر دخی علومك دشمنلريدرلر. بناءً عليه
بو آدملر غيرت دينيه‌يی درجهٔ افراطه وارديران او
واضعلره دخی اطاعت ايتمك ايسته‌مديلر. کندی

ظهور وموفقيتلرينى منافع ذاتيه غيرتنك تعميمى سا-
يه‌سنده تأمين ايتمش اولان پروتستانلق واضعلرى
ده بو قاعده‌يه اتباع ايتديلر . بو حالده پروتستا-
نلغك برطاقم فرق مستقله‌يه انقسامى منع اولنه‌مدى .
آرتق بيوك دشمن عمومى اولان ايتاليان كنيسا-
سندن خوف واحترازلرى قالمدينى جهتله بعدما
بربرينه قارشو جنكه قيام ايتديلر . بونلر اوروپا-
نك مختلف مملكتلرنده نوبت نوبت قوت وحكو-
مت صاحبى اولدقلرندن هر برى نام وشانلرينى
انواع اعتساف ومظالم ايله تلويث ايتديلر . بيتمك
توكنمك بيلمه‌ين بو اعتسافات پروتستانلق مذاهبى
اربابنه نهايت اكلاتدى كه كندى محتاج اولدقلرى
سربستى‌يى كندى رقيبلرينه دخى ويرمك ضرورت
حكمنى آلمشدر . ايشته برعداوت متقابله‌دن مسا-
عده كارلق مسلك متينى بو وجهله ظهوره كلدى .
فقط هر مذهب اربابنه بر موجوديت حق ومذهبنى
اجرا ايتمك صلاحيتى ويرلسندن عبارت اولان بو
مساعده كارلق دخى نسبى برشى اولوب پروتستا-
نلق مذهبى بويله انقسامدن انقسامه اوغرامقده

دوام ایده جك اولورایسه فیلسوفینك هرعصرده
آرامقـده اولدیغی نتیجه یه یعنی هرکسـك كندی
فكر وعقیده سنده مختار اولمسی نتیجه سنه وصول
دخی میسراوله جقدر. زیرا مساعده كارلق برخو-
نه مبتنی اولمدقجه باشـقه لرینك افـكارینی اكلامق
واوافكاره رعایت ایتمك دیمك اولوب بوده فیلسو-
فینك برياوروسی دیمكدر. زیرا تاریخ بزه كو-
ستریيور كه فلسفه هرزمان برغیرت مفرطهٔ دينيه دن
متولد اولان تعصبی منع ایتمشدر.

دیرز كه :

— درایه رك برغیرت آرزو كشانه ایله
منتظر اولدیغی نتیجـه اوروپانك بعض طر-
فلرنده وبعض صنف خلق نزدنده حصوله
كلمشدر اما او نتیجه صلاح صحیح اربابنك
یوزینی كولدوره جك برشی اولمیوب بیچاره لری
بالكلیه آغلاته جق برشی اولدیغی دخی تحقق
ایتمشدر. بو حقیقتك الك پارلاق برصورتده

مشاهده اولندیغی پرپارسدر. اوراده مقدا-
ری یوز بیکلرجه تعداد اولنان بر صنف
خلق پروتستانلغك ده قاتولیکلکك ده اوته
طرفنه کچه رك دیندن بالکلیه خارجه چیقمشلر
و درایه رك تعریفی وجهله تعصبك هادمی
اولان تفلسف مرتبه سنه وارمشلردر. فقط
حاللری نه اولمش بیلیورسکز یا؟ کندیلرنده
یالکز دین قالمامش دکل! آنکله برابر عرض
وناموس دخی قالمامش. بنی نوعنه رحم
وشفقت دخی قالمامش. حتی کندی نفسلرینه
بیله مرحمت وغیرت صیانت قالمامش. زیرا
نوع بشردن هیچ بر فرقه نك مالنه جانه
عرضنه رعایت اولمدیغی کبی کندی جانلرینه
بیله رعایتلری اولمیوب باشلری صیقیلور
صیقلمز اتلاف نفس ایله کندی جزای سزا-

لرینی تعیین ایدی ویرمك بواسافلك عادتی اولمش. معاذالله تعالی بونلر کویامر کز مدنیت عالم عد اولنان نفس پارس شهرنده وحشت صحیحه وحقیقیه ایله توحش ایتمشلر. خیر! ساده‌جه بر توحش دکل! آندن بش بدتر بر حاله دوچار اولمشلر. زیرا وحشیلرده هیچ اولمزایسه ابوت وبنوت مناسبتی برقاچ آدمی برعائله خلقنی جمع وتوحید ایده بیلور. بونلرك اغلبیت عظیمه‌سی هانکی بابانك صلبندن ایند- کلرینی بیلمزلر. آنالری آنلری طوغورر طوغورمز بیچاره مخصوص اولان ملجألره آتدقلرندن برچوغی والده‌لرینی دخی بیلمزلر. هله برادر وهمشیره دنیلن شیئی هیچ طا- نیمزلر. عموجه طایی خاله تیزه یکن فلان بونلر نزدنده اسمی وارجسمی یوق شیلردر.

بلكه اواسملر بيله اونوتلمشلردر. آنادقلرى ماجالرده بونلره ويريلان تربيه اهل فترت تربيه‌سندن عبارتدر. بويولده يتيشن آدملره «انسان» و «مدنى» ديه‌بيلمك نه قدر مشكلدر! قياس ايديله‌جك اولور ايسه قاتوليك مذهبنك بتون اعتسافاتيله برابر فرمان فرما اولديغى زمانلر بو اهل فترتك حالنه نسبتله مومله آرانه‌جق برزمان اولدى يعنى تسليم اولنور. درايه‌ر ايشته بوحالك جهانده تعممنى آرزو ايدييور ايسه‌ده بو آرزويه ذره قدر عقلى باشنده اولان انسانلرك يوز بيكده بريسى اشتراك ايدمز. پروفسور جنابلرى سوزنده دوام ايدييور. دييوركه:

— پروتستانلغك اعتراف ايتديكى مقصد اساسى

خرستيانلغه صكره‌دن قاتلمش اولان اطوار بت
پرستانه‌يى چيقاروب آتمق ايدى . ايمپراطور
قسطنطين وآنك اخلافى طرفندن ادخال ايدلمش
اولان اومراسم بت پرستانه‌دن خرستيانلغى بالتد-
ريج صافيت اصليه‌سنه ارجاع ايتمك ايدى . بوغيرتله
خرستيانلغك مراسم قديمه‌سنى تكرارميدانه قويد-
قجه حضرت مريمه تعبد واعزهٔ كنيسائيه‌دن استمداد
كبى بدعتلرى بر بر اخراج ايديور ايدى .
« نه وانژه ليست » دنيلن پروتستانلر حضرت
مريمك وظيفهٔ زوجيتى درعهده ايتديكنه وزو-
جندن بر دكل برقاچ چوجق طوغورديغنه اينا-
نمشلر ايدى . معلوم آ؟ قاتوليك مذهبى حضرت
مريمى يوسف نجارك زوجه‌سى عدايتميوب سموا-
تك قراليچه‌سى ورب العالمينك والده‌سى ديه قبول
واعتقاد ايديور ايدى . اديانك آچديغى يولدن
اسلامك علومى دخى اوروپايه كيرمكه باشلادى .
بوادبيات ايكى يولدن اوروپايه كيرمش ايدى .
برى فرانسه‌نك جنوبى وديكرى سچليا طريقى
ايدى . پاپالق مقامنك آويڼيونه انتقالى وشرق

خرستیانلرینك رومادن افتراقی فرصتلریله علوم
مذکوره اتالیانك شمال طرفلرینه قدر یایلدی .
آرسطونك بالآخره ابن رشد طرفندن اکسا
ایدلمش الان حکمت اسلامیه خلعتنه بورونمش
حکمت الٓهیه‌سی اوروپاده کرك کیزلی وکرك
آشکار برچوق طرفدار بولدی . برچوق آدملره
تصادف ایتدی‌که آنلرك افکاری او حکمتی قبول
ایده‌جك قدر تنور ایتمش ایدی . بونلر میاننده
لئونار ده‌ونسی « علوم خصوصنده تأملات وملاحظاتك یکانه اساس متینه‌سی تجربه وتتبعدر »
قاعدهٔ اساسیه‌سنی اعلان ایتدی . اثبات ایتدی‌که
بربرینی عموداً قطع ایدن ایکی قوتك نقطهٔ واحده
اوزرنده حاصل ایتدکلری تأثیر بوقوتلرك مقدارینه
متناسباً ترسیم اولنان مربعك وترینك عینیدر .
بوندن قوای مائله نسبتلرینه دخی انتقال قولای
ایدی . بونی ده برعصر صکره سته‌وه‌ن بولدی وبو
قاعده‌یی قوای میخانیکیه‌یه تطبیق ایتدی . ده
وه‌نسی مانه‌وه‌لایه مائلاً تطبیق اولنان قوتدن دلك
وتماس قانونی دخی کشف ایتدی‌که براز صکره

آمونتون بو قانونی اثباته موفق اولدی. برسطح مائلده اجسامك سقوطنی بوقانونه تطبیق ایتدی. فیزیولوژی یه عائد برچوق مسائلی طوغری برصورنده موقع بحثه چکوب شمدیکی طبقات ارضك او زمان هنوز معلوم اولمیان استحاثه و تشکل تدریجیٔ قطعات کبی بعض مسائلنی حل ایتدی. ضیاء ارضك قرص قمره انعکاسنی سویله دی. حتی حکاکلق ومعمارلق وهندسه یه عائد بعض انشاآت جسیمه خصوصنده دخی بیوك برقابلیت کوستردی. اوزمانلر علم هیئته کیمیایه تشریحه دائر نه لر بیلنمك ممکن ایسه بو آدم جمله سنی بیلیور ایدی. رسام لقده میکل آنژك رقیبی ایدی. حتی برمسابقه ده میکل آنژه تفوق بیله حکم ایدلدیکه یانلاشدی. سانتامار یا دللا غراچیا نام دومینیکن مناسترنده یمك صالونی دیوارنده کی بیوك رسم بتون جهانك معلومیدر. زیرا آنك برچوق قوپیالری آلنوب محکوکاتی ده کتابلره کیرمشدر.

دیرزکه:

— حکمت اسلامیه نك حکمای السهیهٔ

یوناندن اولوب آندن اقتباس اولنان اوقه‌
جق برمعهٔ حکمت الهیه‌یی مشکات محمدی
ایچنده برنور عالمکیر حالنده قویانلر بزم آبا
واجدادمز بولنان مسلمانلر اولوب بالآخره
اوروپایی دخی اوظلمت جهالت وبطلان
ایچنده تنویر ایدن شی شوآبا واجدادمزك
محصول مساعیسی ایکن کویا بزشمدی حکمتی
اوروپادن آله‌جق ایشمز کبی کندی حکمت
صحیحه‌مزدن غفلته برطاقم یکی ارباب ضلا
لتك تفلسفاتنه قاپلمق بزم ایچون حقیقة
کوچوکلکدر. نوبت کلام ینه درابه‌رده انتقال
ایدییور. دییورکه:

— ابتالیه‌نك شمال طرفلرنده برکره کوزلجه
براشیه کدن صکره علوم وفنون منه کورشبه
جزیره‌نك سائر طرفلرنده‌ده یایلدی. تشکل ایدن
جمعیات علمیه‌نك اعضاسی رغبتکاران علومك ه

قدر چوغالدیغنی کوسترر . اشبو جمعیات علمیه آندن اول غرناطه و قرطبه شهرلرنده مسلمان رغبتکاران علومنك تشکیل ایتمش اولدقلری جمعیتلر اصولنجه تشکل ایتمشلر ایدی . کویا عرب بلردن اوروپایه علومك نصل مرور ایتمش اولدیغنی کندرکاهی اوزرنده علامتلر وکنز ایده‌رك تعیین ایله‌مك آرزو اولنمش کبی ۱۳٤٥ تاریخنده فرانسه‌نك تولوز شهرنده‌کی آقادمیا تأسیس اولنمش ایدی که حالا باقیدر . فقط بو آقادمیا یالکز فرانسه‌نك جنوب طرفلرنده‌کی ادبیاته مخصوص اولوب « مزهر اویونلر آقادمیاسی » نامیله بنام اولمشدر . اصل علم آقادمیاسی ایسه « آقادمیا سقره‌تورۀم ناتورا » نامیله باسدستا پورتا طرفندن ناپولی شهرنده تأسیس اولنمش ایدی . تریبوشینك روایتنه کوره بو آقادمیا پاپالق طرفندن ویریلن امر ایله الغا اولنمشدر . روماده دخی پرنس فره‌دریق سه‌سی طرفندن « لیسه‌ئن » نامیله برمکتب علوم تأسیس اولندی . بونك اتخاذ ایتدیکی علامت نه مقصده خادم اولدیغنی کوسترر . بو علامت بریبان کدیسنك

اوچ باشلی بر «سربری» پارەلەمكدە اولدیغنی كوسترر بررسم ایدی.

اخطار ایدرز كه:

— «سربر» قدیم بت پرستلر نزدندە جهنم زبانیسی اولمق اوزرە تخیل ایدیلن اوچ باشلی بركلب ایدی. اقانیم ثلثه عقیدەسی اوزرینه مبتنی اولان قاتولیك مذهبنك همان هركسی جهنمه طیقمسندن كنایةً مذهب مذكور اووقتلرك سربری عد اولنمشدر. بیان كدیسی ایسه قراكلق ایچندە دخی حقایق اشیایی كوروب طانوردیه مشهور اولدیغندن علوم ومعارف دخی آنكله تمثیل اولنەرق بو حالدە مكتبك مقصدی قاتولیكلكك ایقاع ایتدیكی ظلمت جهل ونادانی ایچندە ینه حقیقتی كورن علومك او اوچ باشلی

زبانی‌یی پاره‌له‌مك اولدیغی اكلاشیلیورایدی.
ینه درایه‌ر دییورکه :

— ١٦٥٧ تاریخنده فلورانسه‌ده تشکل ایدن «ده‌ل‌سیمانتو» آقادمیاسی اوقطعه‌نك حکمداری اولان دوقا سراینده عقداجتماع ایتمکده ایدی. اون سنه دوام ایتدی. فقط عاقبت پاپاحکومتنك مصرانه امریله الغا اولندی. دوقانك بوخدمتنه مقابل قرنداشنه پاپاطرفندن قاردینااللق رتبه‌سی ویرلدی. بوآقادمیانك اعضاسی میاننده توریسه‌للی وقاسته‌للی کبی مشهورعالملروارایدی. بوآقادمیایه اعضا اولمق شرط اساسیسی بتون قیود دینیه‌دن آزاده‌لکله یالکز علومه خدمت‌غیرتندن عبارت ایدی. بوجمعیتلر ارباب علومی اوزمانه قدردوچار اولدقلری پراکنده‌لکدن قورتاروب علومه بر سعی مشترك ایله چالشملرینی تأمین ایدییورایدی.
اخطار ایدرزکه :

— بوبابی شورایه قدر کتوردکدن صکره ارباب ایچنده «علومك نفوذ ذکائیسی» دیه

بر بند مخصوص آچیور. آنی ده بسط و تمهیده یورییه‌رك دییورکه :

— علومك اوروپایه نه صورتده کیدر اولدیغی حقنده‌کی معلومات تاریخیه‌یی بورایه قدر خلاصه ایتدکدن صکره اوبحثی بوراده براقه‌رق بونك تأثیراتندن ونتایجندن بحث ایتمکه کیریشیورم. مدنیت جدیده‌یه علومك نفوذی ایکی صورتده کندیسنی کوستردی. اولا ذهنی وثانیا اقونومیق اولمق صورتیله. بومسئله‌یی شوایکی نقطهٔ نظردن تتبع ایده‌جکز. ذهنی جهتندن علومك انتشاری اسکی اساطیرك اذهانده‌کی حکمنی محو ایتمك اولدی. کنیسا قرارلرندن هیچ بریسنی تدقیق ایتمکسزین قبول ایتامك لزومی ذهنلره برلشدی. ده‌ل‌سیمانتو آقادمیاسنه قبولك شرطی ولوندره جمعیت قرالیهٔ علمیه‌سنك طراز وعلامتی علومك بوبابده پیدا ایلدیکی طورك الك ایی برهانیدرلر. جمعیات علمیه فزیق یعنی حکمت طبیعیه‌یه عائد اولان مسائلده توراتلرك روایتلرینی وپاپالق مقامنك خوارق عادات اوزرینه مبنی اولان برهانلرینی ردایتدی. بر

مسئله‌یی اثبات ایده‌جك اولان برهانك طوغریدن طوغری‌یه اومسئله‌یه تعلق اولمیوب‌ده مسائل سا- ئره‌یه تعلق اولورایسه اومسئله ایچون او برهانك مقبولیتی انکاراولندی و برچوق سنه‌لردن بری حکم سورمش اولان برمنطق عجیب بوصورتله رد ایدلدی. حکمت طبیعیه‌یه عائد تکوناتك تدقیقنده بتون فرضیاتك اوتکونه تطبیقی طریقی التزام اولنوب اکرتکونات ایله فرضیات بربرینه طو- غریدن طوغری‌یه تعلق کوستررلرایسه قبول وکو- سترمزلرایسه ردایدلدی. بوصورت تتبعی قارئلرمزه اکلاتمق ایچون برایکی مثال ایراد ایده‌لم. نوتون جاذبهٔ ارضك تأثیری قمره قدر واردیغنی وحتی قمری تحریك ایدن شی دخی بوقوهٔ جاذبه‌دن عبارت بولندیغی ظننه دوشه‌رك حساب ایتدی که قمر کندی سیروحرکتنده دقیقه‌ده اون التی قدمدن زیاده انحرافه میل ایتمیور. فقط سطح ارضه دوشن اجسامك بردقیقه‌ده نه‌قدر مسافه قطع ایتدیکنی حساب ایده‌رك وبوسرعت مسافه‌نك مربعنه معکو- ساً متناسب اولدیغنی فرض ایده‌رك کوردی که

محرك قرده موضوع اولان برجسمی جاذبهٔ ارض
دقیقه ده اون بش قدم و براز کسور نسبتنده جذب
ایدییور . بوحالده ایلك فرضیه سنی ترك ایتدی .
فقط براز صکره واقع اولدی که پیقار سطح ارضدن
بردرجه لك مسافه یی دها طوغری اوله رق اولچدی .
بومساحه کرهٔ ارضمزك جسامتی حقنده او زمانه
قدر موجود اولان فکر و معلوماتی تعدیل و تبدیل
ایتدی . اوحالده نصف قطر ارضه قیاس ایله مسا-
حه ایدیلن مسافهٔ قمر دخی دکشدی . نوتون اسکی
حسابی تکرار اله آلدی . بوندن اول دخی یازمش
اولدیغی وجهله بوحسابده نتیجه یه طوغری ایلرولمه-
دکجه تحسساتی اوقدر آرتدی که بو حسابك اکمالی
ایچون بر دوستنك معاونتنی رجایه مجبور اولدی .
نتیجهٔ حسابده دخی ایلك فرضیه سنك صحتی تحقق
ایلدی . بو اصـول تتبعی اکلاتمق ایچون ایکنجی
برمثـال کفایت ایدر . بو مثال کیمیـانك کیفیت
اشتعال و احتراق مسئله سندن اخذ اولنمشدر . بو
مسئله یی میدانه قوبان ستال نام کیمیـاکر ادعا
ایدییور ایدی که غیرقابل احتراق برماده واردر .

بوكا ينه بومعنايه اولمق اوزره « فلوژيستون »
تسميه ايديورايدى. بومادهده اجسام ايلهامتزاج
خاصيتى بوليورايدى. شمدى « اوقسيدمه‌تاليق »
ديديكمز شى بوفلوژيستون ايله برلشنجه اورتهيه
بر جسم معدنى چيقديغنى و بونلر بربرندن آيريلنجه
قسم معدنى پاصلانمق صورتيله ينه طوپراغه عودت
ايتديكنى كوستريور ايدى . ستالك فرضيه‌سنه
كوره اجسام معدنيه طوپراق ايله بوفلوژيستونك
امتزاجندن متشكل بر جسم مركب اولمق لازم
كليورايدى. لكن اون سكزنجى عصر ميلادى
ايچنده تجربيات فزيقيه ايچنه ترازو دخى قاريشدى.
اوزمان كورولدى كه اكرستالك فرضيه‌سى صحيح
اولمق لازم كاورايسه برجسم معدنينك كندى
پاصندن دها آغراولمسى اقتضا ايدر. زيرا آنك
ايچنده فلوژيستون دنيلن ديكر بر مادهٔ منضمه
وارايمش . لكن برجسم معدنى اولا طارتيلوب
پاص حالنه تحويل اولنمش. صكره پاص دخى طار-
تلدقده آنك اصل جسم معدنيدن دها آغراولديغى
كورلمش. بوحالده حكم اولندى كه فلوژيست فر-

ضیهٔ کیمیویه‌سی باطلدر . بالآخره ینه بوتجربه‌ده دوام اولنه‌رق کورولدی که اوقسید یاخود کیرج کندی حجمنك ثقلتی هوا ایچنده‌کی اجسامدن بریسیله امتزاجندن طولایی تزیید ایدییور . بو تجربه علی‌العموم لاووازیه‌ره حمل اولنور . فقط برمعدنك بوصورتله تزاید ثقلتی ایلك اوروپالی مجربلر طرفندن طانمش اولیوب بونی عرب‌لر دخی طانیمشلر ایدی . لاووازیه‌ر بوکیفیتك اهمیت علمیه‌سنی تقدیرده برنجیلکی احراز ایتدی وآنك همتیله بوحقیقت علم کیمیاده بیوك ترقیاته یول آچدی . فاوژیستیق قاعدهٔ کیمیویه‌سنك ترکی علومك نتایج تتبعاتده صحتی تبین ایتمه‌ین فرضیه‌لری نه‌قدر قولا یلقله بزه براقدیردیغنی کوستر‌ر . بومسئله‌ده هیچ برکیمسه‌نك امرینه تحکمنه باقلمز . هرمسئله طبیعته استیناف ایله حکم اولنور . تحقق ایتمشدرکه علومك تجربه طریقیله ویردیکی حکملر دائما طوغریدر .

دیرزکه :

ـــ تحلیلی ممکن اولان مسائلده وباخا.

صه طبيعيات مسائلنده بويله‌در. لكن ايش
مه‌تافزيق يعنى ماوراى طبيعت مسائلنه انتقال
ايدنجه كركى كبى بشقه‌لاشور. تتبعات طبيعيه‌-
نك طوس طوغرى اوللريله برابرمه‌تافزيقه
عائد برمسئله‌نك اكريلكنى بوطوغريلق
ايله طوغرولتمق لازم كلنجه تطبيقات خطا-
سندن پك زياده قورقيلور وقورقلمه‌ليدر.
بزده مسئله‌نك بوجهتنده‌كى نزاكت واهميتى
اكلاتمق ايچون برمثال ايراد ايده‌لم. من القديم
آله‌پرستان حكما واجب تعالى وتقدس حضر-
تلرينك قدرت وعظمتنى وبلاشريك وحدا-
نيتنى قوانين طبيعيه‌نك اصلا تغير قبول ايتمز
اولان انتظامندن استدلال ايده‌كلمشلردر.
بزم حكمت اسلاميه‌مزك دخى بومسئله‌ده
الك بيوك استنادكاهى بوقانوندر. اويله‌يا كند-

يعنى كورمديكمز وماهيت ذاتيه‌سنه عقل ايرديره‌مديكمز بر صانعك قدرت وعظمتى آثار صنعنك تتبعندن بشقه نه ايله استدلال ايده‌بيله‌جكز ؟ عقل ايچون اثبات واجب امرنده اڭ بيوك مداراستدلال آنك آثار صنعى اولمق لابد ولاجرم ايكن ايشته‌بوندن اول مباحث مخصوصه‌سى ميانده پروفسور دراپه‌راثبات واجب امرنده مداراحتجاج اولان اوحجت قاطعه‌يى عكس قضيه‌يى اثباته برهان اتخاذينه چالشمقده ايدى. واقعا موفق اوله‌مدى اما بويله‌برجرأتى اله آلديغى كورولدى يا؟ حقيقت حالده طوغريلغنه اشتباه اولنه‌ميه‌جق برچوق براهين طبيعيه‌يى دخى بو صورتده بالتحريف سوء استعمال ايده‌بيله‌جكلرى احتمالنه قارشواصل ارباب

حکمتك دائما متيقظ طاورانملری لزومی
بديهی و آشکاردر. درايه‌ر بو مسئله‌يی توسيعده
دوام ايديبور. ديبورکه:

— شمدی علومك دلالتنه تابع اولان قواعد
حکميه‌يی کنيسانك قواعديله تطبيق ايده‌رك کو-
ريبورزکه قواعد حکميه آغزدن آغزه کلن
روايات غيرمؤسسه‌يی ردايتديکی حالده بوروايتلر
قواعد کنيسائيه‌يه اساس اوليورلر. قواعدحکميه
مشاهدات ايله حسابك مطابقتنه وتعقلات ايله
حقايق وقوعاتك موافقتنه لزوم کورديکی حالده
قواعد کنيسائيه برطاقم اسرار خفيه‌يه تمايل کو-
ستريبور. قواعدحکميه کندی احکامندن بعضلری
نتايج تتبعات ايله ابطال ايدياور ايدلمز آنلری التزام
ايتميوب همان ردايتديکی حالده قواعد کنيسائيه
عقلك فوقنده وتأويلی غيرقابل اولان شيلری
علی العميا التزام ومحافظه‌ده اصرار ايليور. بو حالده
شوايکی قاعده‌نك آره‌سی هرکون آچلدقچه آچيليور.
بريسی طرفندن دائما اعمال وديکری طرفندن دائما

خصومت کورولیور . بی طرف اولانلر دخی کو-
ریبورلرکه هر نقطه اوزرنده علوم کنیسانك بر
جهتنه صدمهٔ تخریب اوریبور . علوم ریاضیه یالکز
تحریات علمیه یه دکل محاکمات عقلیه یه ده واسطه
اولیور . دنیاله بیلورکه ذهنك اشتغالاتی عادتا
عملیات میخانیقیه صورتنه تحویل ایتمشدر . زیرا
علوم ریاضیه نك قیاساتی انسانلری بیهوده یره
اوزون اوزادی یه دوشونوب یورولقدن دخی
قورتارمشدر . طوغری دوشونمك عادتی هر
مسئله یه شمول پیدا ایده رك بناءً علیه ذکا و فرا-
ست عالمنده بیوك برتبدل وقوعه کتورمشدر .
آرتق اعجازکارانه برطاقم خوارقك ازمنهٔ متو-
سطه ده قیاسات منطقیه ده کوستردیکی تأثیراتك
هیچ برحکمی قالمامشدر . حتی یالکز صنعت تفکر
دکشمش اولمقله قالمیوب فکرلرك مجاریسی دخی
تحول ایتمشدر . بونك دلائلنی بولمق ایچون جمعیات
علمیه نك تتبعات پروغراملرینی ازمنهٔ متوسطه ده
جالب انظار اهمیت اولمش بولنان مسائل ایله مقا-
یسه ایتملیدر . ریاضیاتك تطبیقاتی یالکز قواعد

علمیه‌نك تصحیحنه خدمت ایتمه‌دی . بوقاروده دیمش اولدیغمز وجهله نوع بشری طریق کشفیاته دخی سوق ایتدی . یالکز بونفی بیله روایات کنیسا- ئیه‌یه قیاس قبول ایده‌میه‌جك برخدمت اولدی . امابوخدمتی ده کنیسانك علیهنده تأثیرات کوستر- دی . نبتون سیاره‌سنك کشفی بونتایجدن برمثالدر . اسکندریه‌لی دیبوفانتك علم ریاضیسی ایچنده علم جبرك بعض تخملری کوریلور . بوریاضی میلادك ایکنجی عصری ایچنده یاشامشدر . مقدما اقلیدبر چوق قواعد هندسیه‌یی مصرمکتبندن اخذ ایله کوزل برترتیب منطقی‌یه قویمش ایدی . آرشیمد دخی سیراکوسده اك مهم معادلاتی یکی اصول ایله حل ایتمکه چالشمش ایدی . اوزمانکی مساعیٔ علمیه ایچنده علم جبردخی ایجاد اولنمقده‌تأخرایتمز ایدی . اما مساعیٔ مذکوره‌نك اوقوتله دوای شرطیله . هرحالده علم جبرك مقدمات تأسیسندن طولایی اسلام علماسنه منتدارز . علوم ریاضیه‌دن بوفنك اسمی بیله حالاآنلرك قویدیغی اسمدر . اسکندریه مکتبنك بوبابده‌واصل اوله‌بیلدیکی معلو-

ماتایله برده هندستاندن آلدقلری معلوماتی مزج ایده‌رك بو علمی تأسیس ایتمشلر ایدی. ایلك تأسیس برحال ابتدائیده ایدیسه‌ده ینه برچوق قواعدی حاوی ایدی. علم جبر عربلرك یاپدیغی صورتده اوله‌رق اون التنجی عصرك مبادیسنده ایتالیایه نقل اولندی. فقط ارباب علومك نظر دقتنی اوقدر آز جلب ایده‌بیلدی که دخولنك اوزرندن اوچ یوز سنه‌یه قریب برزمان کچدیکی حالده بوعلمه دائر هیچ بر کتاب ترتیب اولندیغی کورولدی. تا ١٤٩٦ سنه‌سنده پاقسیولی «آرته‌ماجیوره» یاخود «آل جبرا» نامیله یازدیغی کتابی نشر ایتدی. ١٥٠١ سنه‌سنده میلانلی قاردان اوچنجی درجه‌ده‌کی معلوماتك حلی ایچون براصول تکلیف ایلدی. سیپیو فرره‌ئو دخی ١٥١٨ سنه‌سنده برطاقم اکمالاته موفق اوله‌رق تارته‌له آ ایله دییه‌ت دخی جبرك اتمامنه یاردیم ایتدیلر. آندن صکره بو علم آلمانلرك النه کچدی. اوزمانلر اشارات جبریه هنوز مکمل دکل ایدی. ده‌قارتك نشر ایتدیکی هندسه‌ده منحنیاتك تعریف وحسابنه جبرك تطبیق قواعدی

واردر. بوموفقیت علوم ریاضیه تاریخنده یکی بر دور آچمشدر. آندن ایکی سنه اول غیرقابلیت انقسامه دائر قاوالیه‌رینك کتابی‌ده میدانه چیقمش ایدی. نهایت تمامی وتفاضله طوغری قواعد ریاضیه‌نك ترقی وتکملی دوام ایتدی. اشارات جبریه‌نك عدم مکملیتی نوتونك تطبیقاتنی تصعیب ایدییور ایدی. بومدت ظرفنده برنوویللینك درمیان ایتد- یکی الك بیوك معادلاتك حلی سایه‌سنده لهبنیچك حساباتی عموماً قبول اولنوب الك بیوك ریاضیلر طرفندن دخی اکمال ایدیلیور ایدی. بتون برعصر ظرفنده علوم ریاضیه برصورت خارق العاده‌ده ترقی ایتدی. لکن بوترقی یالکز ایتالیا وآلمانیا وانکلتره وفرانسه‌ده حصوله کله‌بیلدی. ناپیه‌رك لغارتیمایی ایجاد ایتمسی صورتیله اسقوچیا دخی حصهٔ خدمتنی ایفا ایتمش اولدی. بوایجادك درجهٔ اهمیتنی بحق تعریف قابل دکلدر. درهشام قوله‌ژ مکتبنده علوم ریاضیه معلمی اولان بریجك بو لغارتیما کتابی حقنده « هیچ برکتاب بنده بونك حاصل ایتدیکی ممنونیت حیرتکارانه‌یی حاصل ایتما-

مشدر. دیه سویله‌دیکی سوزی حکمت طبیعیه وعلم هیئتك متخصصین جدیده‌سی جملةً تصدیق ایتمشلردر. کپلرك ناپیه‌ره اختصاص پیدا ایتدیکی عامده عصرك الك بیوك آدمی نظریله باقسی بیهوده دکلدر. ناپیه‌ر ۱٦۱۷ سنهٔ میلادیه‌سنده وفات ایتدی. دنیاه بیلورکه لغارتیمانك محاسبات هیئیه‌یی قولایلاشدیرمه‌سی سایه‌سنده ارباب هیئتك عمری برمثلی دها آرتمشدر. شوراده توقف ایده‌رك تخطر ایتملی‌یم که بنم مقصدم علوم ریاضیه تاریخی یازمق دکلدر. بلکه مقصدم علوم ریاضیه‌نك ترقیات مدنیه‌یه ایتدیکی خدمتی آراشدیرمقدر. بوراده « فصل اولیورکه قاتولیکلك کنیساسی بیك ایکی یوز سنه فرمانفرما اولدیغی حالده هیچ برمهندس یتشدیرمامشدر؟ » سؤالی وارد اولور. علوم ریاضیه حقنده شوکا دقت ایتملیدرکه علوم مذکوره هرکسك قدرتی خارجنده کوریله‌بیله‌جك لوازمه محتاج دکلدر. علم هیئت رصدخانه‌لره وعلم کیمیا لابوراتوارلره محتاج اولدقلری حالده علوم ریاضیه یالکز برقاچ کتاب ایله برده استعدادشخصیدن

بشقه برشيئه محتاج دكلدر. آنك ايچون نه بيوك
مصارفه احتياج واردر نه ده معاونلرك خدمتكار-
لرك ياردمنه. بناءً عليه مناسترلرده منزويانه عمر
كچورنلرك اشتغالنه علوم رياضيه‌دن دها لايق
هيچ برشى اوله‌مز ايدى. بو حالده يوقاروكى
سؤاله كليساطرفندن « رياضياتك اوعمليات بيهو-
ده‌سنه نظر استحقار ايله باقديغمز ايچون آنكله
اشتغال ايتمدك. بز افكارمزى دها نافع شيلره
توجيه ايلدك » جوابنى مى ويره‌جكز. ذاتاً اوزه‌ب
بوجوابى ويرمشدر. فقط بوندن دهانافع شيلر مى؟
حقيقت مطلقه‌دن دهانافع هانكى شيلر بولنه بيلور؟
اسرار كنيسائيه وايقاع خوارق كبى شيلر مى دها
نافعدرلر؟ اشبو استيلاى علومك ابتداسندن برى
حكومت كنيسائيه اكلامشدركه بوعلومك افكار
خلقده اويانديره‌جغى حقايق كنيسانك التزام
ايتديكى حكمت دينيه ايله اصلا تأليف قبول ايده-
ميه‌جكدر. بناءً عليه كنيسا علوم مذكوره عليهنده
مراجعت ايديله بيله‌جك تدابيرك كافه‌سيله مجادله‌يه
قيام ايلمشدر. كنيسانك علوم تجربيه عليهنده‌كى

شدتی اودرجه‌لره وارمشدرکه شیمانتو آقادمیاسنی
الغا ایدرایسه بو مجادله‌ده بیوك برمظفریته نائل
اوله‌جغنه ایناتمشدر. مع هذا بوخصومت یالکز
قاتولیك ممالکنه مخصوص اولوب قالمدی. لوندره‌ده
جمعیت قرالیهٔ علمیه تأسیس اولندیغی زمان آنك
علیهنه دخی اویله برحکم شدید صادر اولدی که
اگر قرال ایکنجی شارل بوجمعیتی آچیقدن آچیغه
حمایه ایتمامش اولسه ایدی آنك دخی قاپانه‌جغی
درکارایدی. کنیسا قرال مشارالیهی دخی دین
دشمنی وعلوم قدیمهٔ مؤسسه خصمی دیه اتهام
ایلدی. انسانیتك ترقیسی ایچون بوجمعیتك نه‌قدر
خدمتلر ایفا ایتمش اولدیغی آنك تاریخنه مراجعتله
اکلاشیله‌بیلور. ١٦٦٢ سنه‌سنده تأسیس اولنان
بوجمعیت بتون ترقیات علمیه‌دن حصه‌مند خدمت
اولوب نوتونك قواعدینی طبع ونشرایدن وکشاف
هالله‌یك سیاحتلرینه یاردیم ایلمین والقای دم تجر-
به‌لرینه میدان آچان وجولان دم حقنده هاروه‌یك
کشفیاتنی تصدیق ونشرایدن هپ بوجمعیت اولدیغی
کبی آنك عملیاتنی ترویج ایدن دخی اودر. قرالیچه

قارولين بو آشی‌يی تجربه ايچون قتله محكوم اولان
التی كيمسه‌يی اطبايه تسليم ايتمش و آنلر اوزرنده
اجرا ايديلن تجربه‌نك كوستر ديكی موفقيت اوزرينه
كندی چوجقلرينی ده آشيلاتمشدر. برادله‌ی نجوم
ثابته‌نك افولی حقنده‌كی كشفی بو جمعيت سايه‌سنده
ايلرولتمش و دالامبرك روايتنه كوره علم هيئتك
تكملی دخی بو سايه‌ده ميسر اولمشدر. ميزان الهوا-
نك تكملی و قرونومترو ساعتلرينك اتمامی هپ
لوندره جمعيت قراليهٔ علميه‌سی سايه‌سنده ميسر
اولديغی كبی ١٧٥٢ سنه‌سنده غره غوريه‌ن قالندريا-
سنك انكلتره‌يه ادخالی ده او سايه‌ده ميسر اولمشدر.
حكومت كنيسائيه بو تقويمك قبولنه دخی شديداً
معترض ايدی. پاپاسلرك الفاسيله اهالی بو يكی
تقويمك قبولی حالنده عمرلرندن اون بر كون غائب
ايده جكلری ظننه دوشه‌رك اعضای جمعيتدن
بعضارينی سوقاقلرده كمال غضبله تعقيب ايتمشلر ايدی.
او آره‌لق برادله‌ی وفات ايدی و برديكندن بو
اولوم آنك يكی تقويمی التزام ايتسنك جزای معنو-
يسی اولديغندن بحثله ايش ياتشديرلدی و ينه بو

تقويم جديد طرفداری اولان والسله‌ی نام بر
انکلیز جزویت پاپاسنك اسمی قاله آلنمایه‌رق خلقه
اونوتدیرلدی. بوانجمن عالینك علومه ایتدیکی
خدمتلرك کافه‌سنی تعداد ایده‌جك اولسه‌م بومقصده
برچوق صحیفه‌لر حصر ایتملی یم. مثلا دولوندك رصد
دوربینی وعلم هیئت ترصداتنده اوقدر نتایج قطعیه
استحصالنی تأمین ایدن رامسده‌ن تقسیم ماکنه‌سی
وماصون وديکسون طرفندن ارضك بر درجه‌لك
انخناسنك مساحه‌سی وزهره‌نك شمس اوکندن
مروری مناسبتیله قوق طرفندن اجرا اولنان سیا-
حات وینه مومی الیهك دورارض سیاحتی ودکزده
اجرا ایدیلن اوزون سیاحتلر اثناسنده بحریونی
هلاك ایدن استوربوت علتنك نباتی طعاملر ایله منع
حصولی وقطب شمالی سیاحتی وماسکه‌لین وشه‌ها-
للیون وقاونديچ تجربه‌لریله ثقلت ارضك تعيينی
وهرشه‌ل طرفندن اورانوس سیاره‌سنك کشفی
وقاونديچ طرفندن صویك تحلیلی وپارس ایله لوندره
آره‌سنده طول درجه‌سی فرقنك تعيينی وایکی
هرشلك ترصدات هیئیه‌سی ویونغك تموجات

ضیائیه قاعده‌سی وشهرلرك هوا غازیله تنویری وحبسخانه‌لروسائر مساکن عمومیه‌نك ادخال هوا ایله تطهیری وثانیه‌لر کوسترن رقاصلرك طوللرینك تعیینی و رومـك قطب شمالی سیاحتنه ایصالی وداوینك امنیت لامپالرینك ایجادی واورەستد ایله فارادایك ئه‌لکترومانیاتیق کشفیاتی وباداجك حساب ماکنه‌سی وهومبولد طرفندن کوستریلن لزوم اوزرینه برچوق مقناطیس رصدخانه‌لرینك تأسیسی کبی شیلرك تعدادوتذکاری بوصحایفك تکثر‌ینه لزوم کوسترر. فقط شوآثرك حدودی داخلنده محبوس اولدیغمدن بوجمعیت علمیه‌نك موفقیاتنك یالکز اسامیسنی درجه‌بیله امکان یوقدر. بوجمعیتك غیرتی دخی سیمانتو آقادمیاسنك غیرتنك عینی اولوب ظنیـات ووهمیـاتك کافه‌سنی رفع ویالکز تدقیق وتجربه وحساب اوزرینه حصر اشتغال ایتمش ایدی.

دیرزکه :

— شـمدی یه قدر بر چوق یرلرده اخطار ایتمش اولدیغمز وجهله بوراده دخی

بوراده اختصاره مجبورز که شو صحیفه‌لری طو-
لدوران تفصیلاتك هیچ بریسی علم ایلمینك
نزاعنه عائد اولان بو کتابه کیره‌جك شیلر
دکل ایسه‌ده معلوم دراینز بونلرك کافه‌سی شو
میدان منازعه‌یه دوکوب یقیلمق غیرتنده بر
درلو قوتی تمثیل ایدیور. بونلر بر تاریخ علوم ایچون
لازم اولان تفصیلاتی حاوی اولسه‌لر هیچ اولمز
ایسه او یوزدن قارئلرمزك مستفید اوله-
جقلری شو قوت عقلیه اولابیلور ایدی.
حیف که یالکز بر تعداد اسامیدن عبارت
اولان اشبو قیدلرده اوجهتله منفعت دخی
یوقدر. بونلرك هر برینی طرفمزدن شرح
وایضاحه لزوم اولمسی قضیه‌سی خاطرمزدن
دخی مرور ایتمز. زیرا اصل اوزمان بو
صحیفه‌لر نزاع علم ودینه معرکه اولمق صفتندن

بالکلیه چیقاردیلر . وبرتاریخ علومه صورتنه
کیره‌مدیلر ایدی . واقعا درایمز ایشته بونلرك
جمله‌سی ثمرات علوم اولدیغی ودینك ایسه
بونلره مخالف بولندیغی اکلاشلمق ایستنیور .
ایسه‌ده علوم ومعارفك محاصیل ترقیسی
اولان بوکبی شیلره دینك مانعی اوله‌مه‌جغی
بدیهی وآشکار بولندیغندن عیسی اینك ج
جهتدن کوردیکی اذیه دخی برجهه واقع
اولامز . فقط ایشك شو جهتی لطیفدرکه قرون
لیك کنیساسی بو ایجادات واختراعاتك کافه‌
سنه مخالفت ایتمش وحالا دخی مخالفتده بولنمش
ایکن بو کنیسایه منسوب اولان برچوق
ذوات روحانیه الیوم بو عاملر ایله صنوف
سائره اربابی قدر اشتغال ایتمکده و بونلر
دن خصملرینك آلمقلری قوتك عینی قوته

لزومنه كوره آنلره مقابله‌ده بولنمقده‌درلر.
درا په‌رك بو يولده كى تفصيلات بيهوده‌سى
قارئلرمزك جانلرينى صيقمه‌سى محتمل ايسه‌ده
آنك صحايف مرتبه‌سى مندرجاتندن خبر
و يرمك وظيفه‌مز اولديغندن ترجمه‌ده ينه
دوام ايده‌جكز. ايشته ينه دوام ايدييوركه:

— بوامور معظمه‌يه كيريشوب بوموفقيات
عظيمه‌يه نائل اولان يالكز لوندره جمعيت قراليهٔ
علميه‌سيدرظن اولنماملى. اوروپانك بالجمله پايتختلر-
نده آقادميالر دارالفنونلر علوم جمعيتلرى وار
ايدى كه كرك قدرت علميه و كرك مسعوديت موفقانه
خصوصنده لوندره جمعيت علميه‌سنه معادل ايديلر.

ديرزكه :

— ترقيات علوم تاريخنك بوجهتى اصل
شو وجهله ايضاحه محتاجدركه اون التنجى
واون يدنجى وحتى اون سكزنجى عصرلر

ظرفنده علومه ایدیله جك خدمت ایكی قسمه
منقسم اولمق ضروری ایدی. برنجیسی علو-
مدن موجود اولان شیئی خلقه نشر ایتمك
وایكنجیسی علوم موجوده نك ترقی وتوسعنه
چالشمق صورتلریدر. بوحال صوك سنه سنه
واصل اولدیغمز شو اون طقوزنجی عصر
ایچون بیله واقعدر. زیرا بو عصرده دخی
علوم وفنون هنوز لایق اولدقلری درجه ده
خلقه نشر اولنه مامشلردر. معارفك اك
زیاده منتشر اولدیغی قطعه اوروپا قطعه سی
ایكن عمومیت حسابیله اوروپا نفوسنك واقعا
نصفی قدری اوقور یازار ایسه ده علوم ومعا-
رف دنیلن شی اوقویوب یازمقدن عبارت
بولنمدیغی بدیدار در. آلمانیا كبی بعض یرلرده
نفوس موجوده نك یوزده طقسان قدری

اوقورىازارايسه‌ده‌قرائت وكتابت بالواسطه
تكلم وتفهم ديمك اولوب بر آدمك اهل
معارف اولمسنه‌تكلم وتفهم كبى كتابت وقرا-
ئت دخى اولسه‌اولسه يالكز برواسطه‌اوله-
بيلورلر. علوم ايسه اووسائط ايله بشقه‌جه
استحصال اولنه‌جق برنعمتدر. اووه پانك
بويله يوزده طقسان نسبتنده نفوسى اوقور
يازاراولان يرلرنده‌بيله علومه منتسب اولا-
نلردخى‌اون‌بيكده برنسبتى‌طوتديره‌ميوب
اونسبتده‌كى منتسبلرايسه يالكز كنديلرينه
ويرلمش‌اولان‌علومى اخذايتمش‌اولانلردر.
بناءً عليه علومك خلقه نشرى صورتنده‌كى
خدمته احتياج بوعصرده بيله باقى اولوب
هله‌بوندن بروايكى‌واوچ‌عصرمقدم‌بواحتياج
دها پك چوق زياده ايدى. دراپه‌رك خبر

ویردیکی دارالفنونلر و آقادمیالر وعلوم
جمعیتلری ایسه اصل بو خدمت نشریه خصو-
صنده پك بیوك خدمت ایتمکده ایدیلر.
علوم موجوده نك توسع و ترقیسنه خدمت
ایسه بوندن بالکلیه بشقه‌در. بو اوقدر عالی
بر خدمتدر که آنی ایفا ایده بیلمك ایچون
یالکز خواهش وغیرت کفایت ایتمز. بونك
ایچون بر قدرت مخصوصه یه مالکیت لازمدر.
اوقدرت پاستور کبی ادیسون کبی بو عصرك
بیله نوادرندن معدود اولان پك آز کیمسه-
لرده بولنه بیلور. زیرا بو قدرت یالکز علوم
موجوده یی اوکرنمکله حصوله کلمز. بلکه
علوملك برچوق مباحثی حین تحصیلده طو-
غریدر دیه اوکرنمش ایکن بالآخره آنلرك
یاکلش اولدقلرینی فرق و تمییزدن ماعدا طو-

غريبى نصل اولمق لازم كله جكنى ده كشف ايچون بذل مجهود ايتمكه احتياج كوسترر. ايشته كشفيات واختراعات جديده بو نقطهٔ نظردن موازنه ايديلور ايسه آنلرك درجهٔ اهميتلرى اصل بووجهله تقدير اولنه بيلور. كشف واختراع اولنان شيلرك درايه رطر- فندن يالكز تعيين اساميسى بزه اوصانج ويريبور ايدى. دكلمى؟ حال بوكه عندالنسبه بونلر پك آز شيلردر. اوروپا وآمريقاده درت يوزميليوندن متجاوز نفوس بشريه نك خلاصهٔ علم وفهمى درت يوز سنه دن برى چالشمق نتايجنده بو آثار موفقيتى اورته يه قويه بيلمشدر. كشف واختراع دنيلان شيلر ديل ايله سويلنديكى وقلم ايله يازلديغى قدر قولاى اولسه لر ايدى شودرت يوز سنه

ظرفنده مجموع مقادیری حساب و حصرك دخی خارجنه چیقمش بولنملی ایدی. حکمت اسلامیه بو ترقیاتی « هل یستوین الذین یعلمون والذین لایعلمون » نقطهٔ نظرندن بووجهله بالتلقی آنلری حکومت کنیسائیه نك یاپدیغی وجهله ردواستحقار دکل اربابنی تبجیلاً حسن قبوله مسارعت ایدر. زیرا سعادت مادیهٔ بشریه امرنده بو حکمت جلیله « لیس للانسان الا ماسعی » قید قویسیله مقیددر. بو راده معلم دراپه ر علومك اقونومی حقنده کی نفوذینه دائر بر مبحث مخصوص دها کشاد ایدییور. دییورکه :

— طبیعتك علوم نقطهٔ نظرندن تتبعی نوع بشرك ذهنی توسیع وفکرینی اعلا ایتمکله قالمامشدر. سعادت مادیه سنی استحصاله دخی خدمت ایتمشدر. کشفیات علمیه یی احتیاجات بشریه یه

تطبيق فكرينی توليد ايتمشدر . قواعد علميه‌نك طا-
نمه‌سی اوزرينه اختراعات ماديه يولی دخی آچلمشدر .
عصرمزك الك بيوك استعدادی بو نقطه‌ده كورو-
لمشدر . بو حالك حكومتلر نزدنده ده تأثيراتی مشا-
هده اولنمشدر . بوندن اول حكومتلر مجرد اغتنام
و اخذ اسرا ايچون جنك ايدرلر ايدی . غالب اولا-
نلر بيچاره اهاليی سوروب كوتوررلر و آنلری
اعمال شاقه‌ده قوللانورلر ايدی . زيرا انسانه ياپه-
جغی ايشلرده انجق ينه كنديسی كبی انسانلر ياردیم
ايليه بيلورلر ايدی . فقط انسان يرينه برطاقم قوای
طبيعيه‌نك دها نافع بر صورتده استخدام ايديله-
بيله‌جكی اكلاشلدقدن صكره حكومتلر بو پولتيقه‌يی
دكشديرديلر . يكی بر اسير ايدنمكه بدل يكی بر
ماكنه ايدنمك دها نافع اولديغی اكلاشيلنجه صاحك
دخی جنكدن دها نافع اولديغی تحقق ايتمشدر . بناءً
عليه آمريقا و روسيه كبی « اسير » « سرف »
نامیله برچوق انسانلری اعمال شاقه‌ده قوللانان
حكومتلر احتساسات انسانيه‌دن ماعدا منافع اقونو-
ميه‌يی دخی كوزه ته‌رك بونلری آزاد ايتمشلردر . ايدی

بز بر عصرده یاشایورزکه آنك صفت ممتازه‌سی انسان وحیوان قوتی یرینه ماکنه‌لر قوتنی استعمال ایتمکدر. مقاصد دنیویه‌مزك استحصالی امرنده کنیسا کبی قوای فوق الطبیعیه‌یه مراجعته بدل قوای طبیعیه‌یه مراجعت ایدییورز. ایشته قاتو-لیکلکك اعلان حرب ایتدیکی مدنیت جدیده بو مدنیتدر. بوصورت حالی پاپالق مقامی انکار ایدەرك ینه ازمنهٔ متوسطه‌ده مراجعت ایتمکده بولندیغی فوق البشریه و فوق الطبیعه قوتلره مراجعت غیرتنده‌در.

دیرزکه:

— درایه‌رك بوصوك سوزی پك طو-غری ویك اهمیتلیدر. فرانسه‌ده‌کی لورد صوبی کنیسانك بویولده‌کی غیرتلرینك اڭ مهم بر محل تطبیقیدر. هر سنه اورایه مراجعت ایدن یوز بیکلرجه نفوس بشریه امر تداویده طبابتك صلاحیتنی انکار ایدەرك بوصویك

شفای معنویسندن استفاده غیرتیله اورایه
مراجعت ایدرلر. حال بوکه اطبا برایستا-
تستیق طوتمشلر. لورد صوینه مراجعت
ایدنلرك یکرمی بیکده بریسی نسبتنده بر
موفقیت تداویه کورمشلر. اما او اثر موفقیتك
بر حیله وخدعه نتیجه‌سی اولوب اولمدیغنی
ینه ارباب ملاحظه‌نك دقتلرینه حواله ایتمشلر.
بوکا مقابل برده خسته‌خانه‌لر قیودینه مرا-
جعت ایده‌رك کوستریورلرکه خسته‌خانه‌لره
کیرنلرك یوزده اللیدن زیاده‌سی شفایاب اولوب
چیقمقده‌در. بوحقیقت هرکسك نظر مشا-
هده‌سنده باهر و آشکار ایکن قاتولیك غیر-
تکارانی مداوات طبیه علیهنده‌کی غیرتلرندن
ینه کیروطورمامقده‌درلر. الك لطیفی شودرکه
بوسطرلری یازدیغمز کونلرظرفنده فیغارو

غزته‌سنده رومادن یازلمش برمکتوب اوقو-
منمزدر. حشمتلو پاپا حضرتلرینك صحتلرینه
دائر برمکتوب که صیق صیق مختل اولان بو
صحت پاپائیه کیجه‌نك بریسنده ینه جلب طبیبه
لزوم کوسترمش و آنك تداویسی ثمره‌سیله
ایرتسی کونی مشارالیهك عافیتی عودت ایده-
رك بعض مناسترلرده ظهوره کلن اعجازکارانه
خوارقه دائر تقدیم اولنان راپورلری دیکله-
مکه تحمل کوسترمشدر. دراپه‌رك شوسوز
لری ترجمه اولنورایکن بومکتوبك تخطری
انسانده مطلقا بر تبسم حصوله کتوریور.
انسان دوشونیورکه لورد صوینك کرامات
شافیه‌سنه بتون قاتولیکلرك ایناممسی محضا
پاپا حضرتلرینك شهادت لایخطیانه‌سی سایه-
سنده میسر اوله بیلمش ایکن کندیلری تشفی

ایچون نه‌دن بوصویه مراجعت بیورمیور-
لرده تداوئ اطبایه مراجعت ایدییورلر؟..
لاقردیده‌ینه‌درایه‌ردوام ایدییور. دییورکه:
— برمقدار کهربا قوتلیجه دلك ایدلدیکی
زمان اجسام خفیفه‌یی جذب و دفع ایتمك خاصه‌سنی
کوسترر. بوحقیقت میلاد عیسادن التی یوز سنه
مقدم کورولمش وطانتمش ایدی. فقط حضرت
عیسادن بیك آلتی یوز سنه صکره‌یه کلنجه‌یه‌قدر
بومسئله کوشهٔ اهماله آتلمش مسائل عادیه‌دن ایدی.
تتبعات علمیه‌یه بالتطبیق تجربه‌دن تجربه‌یه انتقال
ایده ایده ایشته بوخاصه دکزلر وقره‌لر آشوری
یرلردن بین البشر آن واحدده اجرای مخابره‌یه
واسطه اولمشدر. حکومتلرك امرونهیلرینی اطرافه
تبلیغ ایچون مسافه‌نك وزمانك حکمنی الغا ایده‌رك
قوای حکومتی تأیید وتحکیم ایتمشدر. اسکندریه
موزه‌سنده ریاضی هارون طرفندن میلاد عیسادن
برعصر قدر اول ایجاد ایدلمش برماکنه کورو-
لیور ایدی. بوماکنه الیوم «ره‌آقسیون‌نما کنه-

سی » دیدیکمز ما کنه شکلنده اولوب بخار قوتیله
دونیور ایدی. جهانده برمثلی دها تصور اولنه‌
میه‌جق بر اختراع مهمك تخمنی حاوی اولان بو
ما کنه‌یه ۱۷۰۰ سنه مدت ظرفنده یالکز بر تحف
اویونجاق نظریله باقلمش ایدی. کورولیورکه یکی
واپور ما کنه‌لرینك ایجادنده تصادفك هیچ بر
حکمی یوقدر. بوموفقیت دقت وتجربه‌سایه‌سنده
میسر اولمشدر. اون یدنجی عصر اواثلنده بخارك
قوهٔ تحریکیه‌سندن استفاده‌یی بر چوق ما کنه
علماسی تجربه‌یه کیریشمشلر ایدی. آندن بر سنه
صکره واد نام اهل دقتك تجاربی نقطهٔ مطلوبهٔ
کماله وصولی تأمین ایتدی. بناءً علیه بخار ما کنه‌
لری مدنیتك اك قوتلی عمله‌سی اولدی. برچوق
میلیون انسانك کوره‌جکی ایشی کورمکه باشلادی.
آندن اول ما کنه قوهٔ محرکه‌سی مقامنده استخدام
اولنان انسانلره بعدما ذکاوتلرینه انبساط ویره‌رك
حقیقةً آدم اولمق یولی آچلدی. اوللری چرخ
چویرمکدن بشقه برشیئه یارامیان مخلوقلر بالاخره
اوقور یازار آدم اولدیلر. بخارك ایلك محل تطبیقی

طولومبالراولدی که آنلره یالکز قوتدن بشقه لزومی
یوق ایدی. بعده بخارك قوهٔ تحریکیه سی یاموق
اکیروب بز طوقومق کبی اینجه ایشلرده دخی نه قدر
موفق اولدیغی کورولدی. بخار بتون دنیا ایچون البسه
اعمال ایده رك برچوق ملتلر نزدنده صنایع عجیبه بر
تبدل کلی وقوعه کتوردی. کمیجیلك صنعتنه
تطبیق ایدلدکده اولا نهرلر ومتعاقباً دکزلر اوزرنده
او زمانه قدر استحصال ایدیله بیلمش اولان سرعتی
درت مثلی آرتدیردی. اولجه اطلس دکزینی آیقیر-
یلامق ایچون لااقل قرق کونه احتیاج وار ایکن
الیوم سکز کوندن زیاده زمانه احتیاج یوقدر.
مراسلات ونقلیات بریه خصوصنده بخارك کوستر-
مش اولدیغی قدرت بوندن دها زیاده در. انسانلر
اوللری بر کونده قطع ایده بیلدکلری مسافات بریه یی
شمندوفرلر سایه سنده برساعتده قطع ایدر اولدیلر.
لوقوموتیف یالکز فعالیت بشریه میدانی توسیع
ایتمکله قالمدی. بلکه مسافات بریه یی قیصالتدقجه
حیات بشری ده اوزالتدی. زراعت وصنایع
محصولاتنی سرعت وسهولتله نقل ایده رك رفاه

بشرى تأمين ايتدى. قرونومترساعتلرك ايجادى
بحار محيطه اوزرنده واپورلرله سير وسياحتى تحت
تأمينه آلدى. زيرا واپورلرك بولندقلرى موقعى
تعيينه بيوك خدمت ايتدى. اسكندريه مكتبنده
علومك ترقياتنه اك زياده مانع اولان شى زمانى
طوغريجه اولچه بيله جك بر آلت ايله حرارت هوايى
طوغريجه اولچه بيله جك بر ميزانك نقصانى قضيه سى
ايدى. بر برينك لازم وملزومى ديمك اولان قرو-
نومترو ايله ترمومترو بونقصانى اكمال ايتديلر. واقعا
« قله پسيدر » دنيلن صو ساعتلرى تجربه اولنديلر
ايسه ده بونلرده مطلوب وجهله طوغريلق كو-
ريله مدى. بونلردن اوزرنده منطقة البروج مرتسم
اولان بريسنك ايللك خرستيانلر طرفندن كسر
وتخريبى اوزرينه سن پوليقارب شو معنيدار ملا-
حظه يى سرد ايديور. ديبوركه : « بتون بو
عجايب شيطانيه ايچنده حق تعالا يه خصومتكار بر
صنعت كورونيور » قرونومومترونك زمانلرى
طوغريجه كوستره بيلمسى درجه سنده كى موفقيتى
آنجق ١٦٨٠ سنهٔ ميلاديه سنده كورولدى.

نوتونك معاصری اولان هوق زمبره‌ك ومیزح رقاصی ایجادایله وآندن صكره دیكر بعض پارچه‌لر اختراعیله بوآلت اكمال اولندی. نهایت هاریسون وآرنولد بوساعتاری شمدیكی درجه‌ده اكماله موفق اولدیلر. غودفره‌ی طرفندن سقستانت آلتنك ایجادی دخی قرونومترولردن طریق استفاده‌یی تأمین ایتدی. زیرا كمی حركتده ایكن بیله ارتفاع آلمغی بوآلت قولایلاندیردی.

ایضاحه لزوم واردركه:

— بحارمحیطه‌ده كمینك موقعنی تعیینه قرونومتروساعتلرینك خدمت ایتمسی طول درجاتنی تعیینه مدار اولدقلری ایچوندر. كیجه‌لری قطب شمالیده تیمورقازیق ییلدیزینك وكوندوزلری وقت ظهرده شمسك افق مرئیدن ارتفاعلری اولچیله‌رك كمینك هانكی عرض درجه‌سنده بولندیغنی طوس طوغری تعیین ایتمك ممكن ایسه‌ده طول درجه‌سنی

تعيين ايتمك ايچون شمسدن بر ارتفاع آلنوب
ده او آنده ساعت قاچ اولديغى تعيين ايدلمكله
برابر كمينك حركت ايتديكى ليمانده دخى
او آنده ساعت قاچ اولديغى بيلمك لازم
كلور. زيرا حركت ليماننده او آنده ساعت
قاچ ايكن شو بولونيلان نقطه‌ده ساعتك
قاچ اولمسى آره‌سنده كى فرقدن او ليمانك
نه‌قدر ميل شرق و ياخود غرب طرفنده
بولنلديغى اكلاشيله‌جقدر. اخذ ارتفاع
خدمتى سقستانت واوقتانت آلتلرينك
صورت تسهيلنه كلنجه : واقعا من القديم
ربع دائره ايله اخذ ارتفاع يولى بولنمش
ايديسه‌ده متحرك بر كميده استقامت ظل ايله
سمت شمسى تعيين همان‌ده ممكن اوله‌ميه‌
جغندن ايشته بو مشكلى سقستانت واوقتانت

آلتلرینك ممكن قیلمسی حقیقةً كیمجیلك صنعتنجه پك بیوك امنیت وترقی‌یی مستلزم اولدی. سوزده ینه درایه‌ردوام ایدییور. دییورکه:

ـــ كیمجیلك صنعتنك بووجهله ترقی وتكملی یر یوزنده اهالینك تقسیماتنجه دخی بر بیوك تأثیری ایجاب ایتدی. ممالك بعیده‌یه مهاجرین سوقیله مستعمرات تأسیسی تشبثاتنه وسعت ویردی. لكن نوع بشرك مواداجتماعیه‌سنده‌اصل نفوذی كورولن شی تحریات علمیه‌دن حصوله كلن كشفیاتدن‌ده عبارت قالدی. دیكر برطاقم تأثیرات دها كورولدی‌كه اسباب اصلیه‌لری منفرداً ملاحظه اولندقده هیچ منزله‌سنده قالور ایكن ترقیات بشریه‌یه منضم اولان معاونتلری موجب تعجب اوله‌جق قدربیودی. مثلاموجد ومخترعلره ویریلن امتیاز براتلری‌كه ایجاد ایتدكلری شیلردن كندیلرینه درجهٔ معقوله‌ده برحصهٔ استفاده‌تأمین ایدییورایدی. بونك نه‌بیوك نتایج حاصل ایتدیكنی

اكلامق ایچون نتایج مذکوره‌دن بعضلرینه عطف نظر کافیدر. ازجمله یچقماکنه‌لری اوزمانه قدر بیوت ومساکنك طاشدن طوغله‌دن آلچیدن وحتی طوپراقدن عبارت بولنان دوشه‌مه‌لرینی تخته دوشه‌مه‌لره تبدیل ایتدی. کذلك پنجره جاملرینك ایجادی اوزمانه قدر پنجره‌سزلکدن طولایی دواخل بیوته یول بولوب کیره‌میان ضیاء شمسه جاملر ایله مجهز پنجره‌لردن دخول امکانی کوستردی. بو موفقیت اون التنجی عصرده میسر اولمشدر. زیرا بر الماس اوجیله جاملری کسه‌بیلمك امکانی اوزمان کشف ایدلمشدر. باجه انشاسنك ایجادی اوزمانه قدر وحشیلرك اینلری کبی ایس قوقان دواخل بیوتی تصفیه وتطهیر ایده‌رك صوغوق مملکتلر اهالیسنی پارلاق براوجاغك منافعندن بلامزاحم مستفید ایتمشدر. بوکبی اختراعات انسانلرك بیوت ومساکننی حفظ صحته موافق بر یولده اصلاح ایدنجه آرتق پاپاس طاقمنك اقناعاتنه رغماً صالغین خسته‌لقلر انسانلرك کناهلرینه مقابل برجزای آسمانیدر اعتقادی قالقه‌رق بوخسته‌لقلر پیسلك ومردارلق

ايجاباتندن اولديغنه وبوبلالردن خلاص ايچون
فلانجه وفلانجه ذوات معززه‌نك مزارلرينه مراجعتك فائده‌سی اوليوب بلكه نظافت وطهارته
اعتنا كافی اوله‌جغنه اينانالدی. اون ايكنجی عصرده
پارسك سوقاقلرينی قالديرملامغه لزوم كورولمش
ايدی كه اوزمانه قدر پارس سوقاقلری بر ر آچيق
كهريزدن بشقه برشی دكل ايديلر. سوقاقلر قالديرملانمنی متعاقب پارس ايچون امراض دائمه‌دن
معدود اولان باصورايله حماء دائمه مندفع اولديلر.
بوحالده پارس اسپانياده‌كی بلاد اسلاميه‌يه بكزه‌مش
اولدی. او بلاد اسلاميه‌كه نظافت وطهارت بلديه
اوراره اوروپا بلادندن پك چوق مقدم داخل
اولمشلردر.

ديرزكه:

— انسان بوسوزلری اوروپا كتابلرنده
كوردكجه وبرده بالآخره ممالك اسلاميه‌نك
تزيينات بلديه خصوصنده اولا وقوف ومتعاقباً انحطاطه نصل يوزطوتمش اولديغنی

دوشوندکجه حیرتی منع ایده مامکده در.
ویاردوکی مورخلرك اندلس بلاد اسلامیه‌
سنده‌کی معموریت وزینت بلدیه حقنده
ویردکلری معلومات بونلری اویله برحالده
کوسترمکده درکه پارس کبی اوروپانك اك
معمور بلده‌لری الیوم او درجه‌یه واروب
واره‌مامش اولدیغی خصوصنده ارباب مطا‌
لعه‌یی تردده دوچارایدر. بوعمران وتزیین
بلاد فکری مسلمانلرك ذهننه اسپانیاده
طوغمش دکلدر. بوفکر مدنیتك اسلامیتله
برابر آفریقای شمالی طریقیله تاسوریه
وبغدادطرفلرندن انتقال ایتدیکنه شبهه
یوقدر. چونکه مصر وشام وحلب وبغداد
وسمرقند وسائره‌نك تزییناتی حقنده ولو
مخیلات نوعندن اولسون اشعارشعراده

والف ليله وليله حكايه‌سی كبی آثارده كورو-
لن شيلر دخی بو حقيقتی تأييد ايدرلر. ديمك
اوليوركه بزم ملل ونحل اسلاميه تاريخمزه
دخی بر ازمنهٔ متوسطه دوری آچيله‌رق
معارف پرورلك خصوصنده اسلاف كرامنزك
اثرلرينه اقتفاده اهمال وقوعه كتورلديكی
زمانلر ظرفنده معارفك ثمرات بركزيده‌سندن
اولان بو معموريت وزينت دخی انحطاطه
يوز طوتمشدر. صنايعك ترقيسی علومه
موقوف اولديغی محققات قطعيه‌دن اولوب
علومك تدنی‌يه دوچار اولمسی صنايعك دخی
تدنيسنی استلزام ايتمشدر. بلطفه تعالی ياريم
عصر قدر برزماندن بری بزم ايچون دخی
« رەنەسانس » يعنی تجدد علوم دوری حلول
ايتمش ومعارف شتی ممالك اسلاميه‌ده طرف

طرف انتشاره یوزطوتمش اولدیغی کبی بالخاصه
پادشـاه ترقی پرورو شهریارعواطف کسـتر
شوکتلو پادشاهمز شهریار حکمت آثار افندمز
حضرتلرینك شـوعصر مسـعود خلافتپناه
هیلرنده ممالك عثمانیه‌مزجه معارف عمومیه‌نك
ترقیسی علومك صنایعه تطبیقی یوللرینی دخی
آچمغه باشلامش اولدیغندن یقین سنه‌لرظرفنده
تاریخ اسلامیتمزك مفخر قدیمی اولان عمران
وزینت بلاد وامصار تکرار ممالکمزی غبطه
فرمای انظار یارواغیار ایده‌جکدر، درایه‌ر
سوزنده دوام ایدییور. دییورکه :

— پارس شهری بوصورتله معموریت وزینتی
آرتدیرمغه باشلانجه بلدهٔ مذکوره درونـنده
طوموز سوزیلری بسیلنمسی منع اولندی. بوایسه
سـنت آنتوان ماناسـتری راهبلرینك منافعنـه
طوقوندی. زیرا آنلرکـویا عزیز مومی الیهـك

سوریلری اولق نامیله سوری سوری طوموز یتشدیرمکدن مستفید اولورلر ایدی . بوسوریلرك کما فی السابق پارس سوقاقلرنده کزمه‌لرینه مساعده اولنمسی ادعاسیله حکومته مراجعت ایتدیلر . هیچ اولمزایسه جانورلرك بوغازلرینه بر زنجیر اوراق طاقلمسی شرطیله ینه مساعده ویرلدی . لوئی لوغرونك اوغلی فرانسه قرالی فلیپ آت ایله سوقاقده کیدرایکن بردیشی طوموزك آتی اورکوتمسیله آتدن دوشه‌رك وفات ایتمش ایدی . ینه او صیره‌ده ایدی که حاوروز وله‌کن کبی مزخرفات قابلرینك پنجره‌لردن سوقاغه دوکلمسی منع اولندی . ١٨٧٠ سنهٔ میلادیه‌سنده بالذات بن رومادە پاپانك حکومت جسمانیه‌سی اواخرنده رأی العین کوردم که روما سوقاقلرنده کومه کومه مزخرفاتدن توقی ایچون انسان کوزلرینی آیاق باصه‌جغی یردن آییرمامغه مجبوردر . اون یدنجی عصر ابتداسنه قدر برلینده سوقاقلری اصلاسو پورمزلر ایدی . آندن صکره برنظام یاپلدی که بو نظام موجبنجه شهره بازار یرلرینه آرابه‌لریله کلن کویلیلرحین

عودتلرنده آرابه‌لرينه سوقاقلرك چاموريني طو-
لدوروب كوتورمكه مجبور اولديلر. بلاد جسيمه‌ده
قالديرم ايجاديني متعاقباً لغملر انشاسنه باشلانلدى.
مباديسنده بونلرپك ناقص ايكن منفعتلرى اكلا-
شيله‌رق يالكز شهرلر درونده دكل خصوصى
خانه‌لر درونده دخى لغملر اكمال ايدلمكه باشلاندى.
آندن صكره صيره سوقاقلرى تنويره كلدى.
اولا سوقاقلره ناظر اولان خانه‌لرك بر پنجره‌سنه بر
لامپه قويمق مجبوريتندن ايشه باشلاندى. متعاقباً
اسپانياده مسلمانلرك قرطبه وغرناطه شهرلرنده
كمال موفقيتله وجوده كتورمش اولدقلرى تنوير
اسواق اصولى تقليد ايديله‌رك سوقاقلره فنارلر
ركزايدلدى. نهايت اموربلديه‌نك بوجهتى هوا
غازلرى اتمام ايتمشدر. سوقاقلرك تنويريله برابر
كيجه بكجيلرى دخى احداث اولندى كه بودخى
پوليس تنسيقاتنى وجوده كتوردى. اون التنجى
عصر ظرفنده ماكنه اختراعاتى ومانوفاقتورا
ترقياتى معيشت بيتيه اوزرنده بيوك برنفوذ حاصل
ايتمش ايدى. خانه‌لر درونده ديوارلره واوجاقلر

اوزرینه آیینه‌لر وساعتلر قونولمغه باشلاندی. هر نه‌قدر بعض نواحیده مطبخلرك اوجاقلرنده حالا چیم وته‌زه‌ك یاقمق معتاد ایدیسه‌ده شهرلرده کمور استعمالی دخی میدانه چیقدی. یمك سفره‌لری دها منتظم برصورتده قورولمغه باشلادی. شمال اهالیسنك قابا ایچکیلرینه مقابل جنوب طرفلرینك اینجه شرابلرینه رغبت ایدلدی. یاز موسملری ایچون بوزخانه‌لر یاپلدی. یل دکرمانلرینه الك ما کنه‌لری دخی علاوه اولنه‌رق کپکندن آیریلان اونلرایله بیاض وکوزل اکمکلر یاپلمغه باشلاندی. خلق احتیاجنی اکلادقجه مقدما درجهٔ کافیه‌ده اولمیان ذخائر چوغالدی. پرنج وپاتاتس وهندی وباخصوص توتون تکثیر اولندی. ایتالیانلرك ایجاد ایتدکلری چتاللر تعمم ایده‌رك چپلاق پارمقلر ایله طعام ایتمك عادتی قالقدی. نوع بشرك اصول تغذیسی بالتدریج دکشدی. چیندن چای وعربستاندن قهوه وهنددن شکرکلوب اوروپاده استعمال اولنمقده بولنان اسپرتولی مشروباتك یرینی طوتمغه باشلادیلر. خانه‌لرك درونی صمان سرکیسندن

قورتیلوب شرق خالیلریله اورتولدیلر . اولکیدن
ایی یاتاقلر وروبالر پیدا ایدلدیلر . اوللری شهرلرده
صو ایچون قویولرله طولومبالردن بشقه برشی یوق
ایکن صو یوللری یاپیله رق طاتلی صولر اساله ایدلدیلر .
اوللری قرومدن عبارت بولنان طاوانلر نقوش ایله
تزیین ایدلدیلر . استحمام عادتی تعمم ایتدی . صیجاق
مملکتلردن کتوریلن کوزل چیچکلر خانه‌لر اطرا-
فنده باغچه‌لر طرحی مراقنی تولید ایتدی . کبار
اهالی ایچون سوقاقلرده اولاسدیه‌لر پیدا اولوب
بعده « قاروسا » دنیلن آرابه‌لر ونهایت شمدیکی
فیطونلر ظهور ایتدی . زراعت ادواتی قابا صابا
برحالده ایکن آنلردخی ایجلدیلر . اوزمانه قدر
دیلنجی صفتنده کزن پاپاسلر خلقه فقر ومسکنتی
عندالله مقبول کبی برصورتده کوستررلر ایکن بو
مبادیٔ ترقیات ایله اکلاشلدی که فقر ومسکنت
معارف بشریه‌یه مانع وبرچوق اخلاقسزلغه منشأ
اولوب تجارت طریقیله ثروتك تزایدی جنك
طریقیله ثروت آرامغه مرجحدر . زیرا مونتسکیو-
نك تجارت ملتلری بربرینه تقریب ایتمکله برابر

اوزرینه آیینه‌لر وساعتلر قونولمغه باشلاندی. هر نه‌قدر بعض نواحیـده مطبخلرك اوجاقلرنده حالا چیم وتەزەك یاقمق معتاد ایدیسه‌ده شهرلرده کمور استعمالی دخی میدانه چیقـدی. یمك سفره‌لری دها منتظم برصورتده قورولمغه باشلادی. شمال اهالیسنك قابا ایچکیلرینه مقابل جنوب طرفلرینك اینجـه شرابلرینه رغبت ایدلدی. یاز موسـملری ایچـون بوزخانه‌لریاپلدی. یل دکرمانلرینـه الك ما کنه‌لری دخی علاوه اولنه‌رق کپکندن آیریلان اونلرایله بیاض وکوزل اکمکلریاپلمغه باشلاندی. خلق احتیـاجنی اکلادقجه مقدما درجهٔ کافیـه‌ده اولمیان ذخائر چوغالدی. پرنج وپاتاتس وهندی وباخصـوص توتون تکثیر اولندی. ایتالیـانلرك ایجادایتدکلری چتاللرتعمم ایده‌رك چپلاق پارمقلر ایله طعام ایتمك عادتی قالقدی. نوع بشرك اصول تغذیسی بالتدریج دکشدی. چیندن چای وعربستا- ندن قهوه وهنددن شکرکلوب اوروپاده استعمال اولنمقده بولنان اسپرتولی مشروباتك یرینی طوتمغه باشـلادیلر. خانه‌لرك درونی صمان سرکیسـندن

قورتیلوب شرق خالیلریله اورتولدیلر . اولکیدن
ایی یاتاقلر وروبالرپیدا ایدلدیلر . اوللری شهرلرده
صوایچون قویولرله طولومبالردن بشقه برشی یوق
ایکن صویوللری یاپیله رق طاتلی صولر اساله ایدلدیلر .
اوللری قرومدن عبارت بولنان طاوانلر نقوش ایله
تزیین ایدلدیلر . استحمام عادتی تعمم ایتدی . صیجاق
مملکتلردن کتوریلن کوزل چیچکلر خانه لر اطرا-
فنده باغچه لر طرحی مراقنی تولید ایتدی . کبار
اهالی ایچون سوقاقلرده اولاسدیه لر پیدا اولوب
بعده « قاروسا » دنیلن آرابه لرونهایت شمدیکی
فیطونلر ظهور ایتدی . زراعت ادواتی قابا صابا
برحالده ایکن آنلردخی ایجلدیلر . اوزمانه قدر
دیلنجی صفتنده کزن پاپاسلر خلقه فقر ومسکنتی
عندالله مقبول کبی برصورتده کوستررلر ایکن بو
مبادیٔ ترقیات ایله اکلاشلدی که فقر ومسکنت
معارف بشریه یه مانع وبرچوق اخلاقسزلغه منشأ
اولوب تجارت طریقیله ثروتك تزایدی جنك
طریقیله ثروت آرامغه مرجحدر . زیرا مونتسکیو-
نك تجارت ملتلری بربرینه تقریب ایتمکله برابر

افرادی بربرندن آییره جغنی وارباب تجارتك پك ده طوغریلقله اخذواعطا ایده میه جکلری حقنده کی سوزی طوغری بیله اولسه جهانه یکپاره‌لك صورتی ویرمك یالکز تجارتله اوله جغی دها کرچکدر. زیرا تجارتك محتاج اولدیغی وایسته دیکی شی صلح عمومیدر.

اخطار ایدرزکه:

— خرستیانلغك اساسی فقر وذلت وانواع اضطراباته قارشو تحمل وصبر نقطه‌لری اوزرینه مبتنی بولندیغی آثار کنیسائیه‌نك عادتا کافه‌سنده کورولمکده‌در. وولترك غایت ظریفانه برصورتده دیمش اولدیغی وجهله رفاه وراحت وغنا ویسرت ارباب کنیساطرفندن اوقدر تحقیر ایدلمشدرکه نجات معنوی یالکز فقرایه واضطرابکشلره حصر ایدیله‌رك عادتا بودنیاده حضور وراحت کورنلرك

اوته کی دنیاده نائل حضور وراحت اوله میه-
جقلرینی حکمه قدر وارلمشدر. وولتر بو
اساسی ارباب کنیسانک کندی ثروت وساما-
نلرینی وکندی حضور وراحتلرینی دعوای
نصرانیلرینه موافق کورمامك مقصدی
اوزرینه بنا ایتمش ایسه ده بزایشی بو جهتدن
تلقی ایتمیه جکز. بز شو نقطه اوزرینه انظار
حکمتی جلب ایده جکز که حق تعالی حضر-
تلرینك قوللرینه لطفی یالکز فقر وضرورت
واضطراب وضجرتدن عبارت بولندیغنی
کنیسانك توهم ایتمسی طوغری اوله مز. واقعا
حق تعالی حضرتلری دیله دیکی قولنی زنکین
ودیله دیکی قولنی فقیر ایدر ایسه ده نائل نعمت
وثروت ایتدیکی قولنه بغض وعداوت ودوچار
فقر وضرورت ایلدیکی قولنه حصر مرحمت

ایتمسی حکمت وعدالت الٰهیه‌سندن مأمول دکلدر. بومسئله‌ده « لیس للانسان الا ماسعی » نقطهٔ نظرندن حکمت اسلامیه‌مز بزه شو حقیقتی کوسترمکده‌درکه فقرای صابرین عندالله نصل مستحق مکافات ایسه اغنیای شاکرین دخی اویله‌جه مستحق مکافاتدر. ذاتاً حکمت اقونومیه دخی فقرای صابرین ایله اغنیای شاکرینی حکمده همان برلشدیرمك درجه‌سنه وارمزمی؟ حقنه قانع ونصیبنه شاکر اولان برفقیر بوقناعت وشکرانی ایله معناً اویله برغنای قلبه نائل اولورکه آنك سعادتی پك چوق زنکینلره غبطه‌بخش اوله‌بیلور. بوکا مقابل اغنیای شاکرین ایسه شکرك معنای صحیحی وجهله النده‌کی ثروتی ما وضع لهنده صرف ایده‌رك یعنی اوثروتی

بر طاقم اسراف وسفاهت بولنده دكل محتاجين
ابنای نوعنه معـاونت طريقنده قوللانه رق
ثروتك موجب اوله بيله جكی سفاهت معيوبه-
دن قورتيلوب معناً موجب فخر اولان بر
فقری اختيار ايتمش اولور. حقيقت خرستيا-
نلغك بومثللو محـا كماتده افراطدن تفريطه
وتفريطدن افراطـه آتلامه سی نه اغنيايی نه
فقرايی حاللرندن خشنود ايده ميوب هر ايكی
طرفك دخی دائما اعتراضاتنی دعوت ايلر.
دقته شايان مواددندركه دراپه رك يوقاروكی
تفصيلاتنده كوريلن ترقيات مدنيه نصرانيت
ايچون مجهولاتدن اولماق لازم كلديكی حالده
بيك ايكی يوزسنه لك بر مدت طويله ظرفنده
اوروپا ملتـلری بونلردن محروم براقلمش
اولسونلر. اوت بونلر نصرانيته مجهول اولما-

مق لازم کلن شیلردر. زیرا بر طرفدن یونان
دیکر طرفدن روما مدنیتاری اوزرینه مؤسس
بولنمق حسبیله بوکبی لوازم عمراندن قاتولیك
کلیسـاسنك خبردار اولمسی ضروریاتدندر.
هله اهل اسلامك اوروپای جنوبی یی استیلا۔
سیله کوستردیکی نمونه لر اوزرینه اول باول
کنیسانك بو یولده خلقه دلالت ایتمسی بالکلیه
ضرورت حکمنی آلور. بو حالده دلالته بدل
ممانعت کوسترمسی ایسه ایشته بویله جهانك
برحس انتقام ایله سرزنشلرینی دعوت وجلب
ایده جکی بدیهی و آشکاردر. سـوزده یه
درایه ر دوام ایدییور. دییورکه:

ـــ علومك تأثیرات حسنه سی کندیسنی کوستر۔
مکه باشـلادقدن صکره ملتلرك احوال اجتماعیـه
و بیتیه لرنجه میسر اولمش بولنان اصلاحاتی یالکز
اخطـار ایچون بویله برقاچ صحیفـه یه دکل جلدلره

لزوم واردر. بونلرميانده بعض شيلر واردركه
آنلري بالكليه سكوت ايله كچشديرمك اصلا قابل
دكلدر. اسپانيا حكومات اسلاميه‌سى بارسلون
ليمانى طريقيله اوروپايه طوغرى برشهراه تجارت
كشاد ايده‌رك يهوديلر بوخصوصده كوزل خدمت
كورمشلر ايدى. حكومات مذكوره تجارتك
تسهيلى ايچون برطاقم يكى اصوللر ايجاد وياخود
قبول ايده‌رك علوم وفنوندن بهره‌لرى كبى اشبو
اصول تسهيليه‌يى دخى اوروپانك ايچرولرينه طو-
غرى نشره باشلامشلر ايدى. ازجمله اصول مضاعفه
تحتنده دفترطوتمق صنعتى ايتاليای شمالى يه عربلردن
كچديكى كبى تجارتده سيغورطه اصولنى دخى ايتاليانلر
عربلردن اخذ ايلمشلر ايدى. بوسيغورطه اصولنه
حكومت كنيسائيه پك چوق اعتراض وممانعت
كوستردى ايسه‌ده منعنه موفق اوله‌مدى. كنيسا
ادعا ايديوردى كه يانغين ودكز قضالرينه قارشو
مدارامنيت آرامق حق تعالايه مخالفت اولوب هله
حيات بشرى سيغورطه‌يه قويمق بالكليه معصيتدر.
عربلر بانقه اصولنى دخى ايجاد ايده‌رك سرمايه‌لر

تشکیلنه کلی یاردیم ایتمشلر ایکن قاتولیك کنیساسی
بونی بر نوع مرابحه جیلق عدیله منعنه قیام ایتمش
ایدی . مقاولات محررلکی وظائفنی وپولیچه‌لر
ورعایت ایدلیان شرائط تجاریه‌یه قارشو پروتستو
اصولی هپ عرب اقونومیستلرینك اختراع ایتدکلری
وسائط تسهیلیه‌دن اولوب بونلرك هر برینه قاتو-
لیك کنیساسی مخالفتدن کیرو طورمیور ایدی .
هیچ مبالغه ایتمکسزین حکم ایدیله بیلورکه الیوم
امور تجاریه ومالیه‌ده مرعی ومستعمل اولان اصول
تسهیلیه‌نك کافه‌سی عربلرك ایجادیدر. آمریقانك
کشفندن صکره اوروپا تجارت مرکزی اولمق اهمیتنی
غائب ایلمش اولدیغنی بیان ایتمش ایدم. ایتالیانلردن
ویهودیلردن یك چوق زنکین آدملر هولاندایه
وانکلتره‌یه وفرانسه‌یه کله‌رك حرکات تجاریه‌لرینی
دخی برابر کتورمشلر ایدی. پاپانك آفاروزلرندن
متأثر اولمیان یهودیلر، اقچه اقراضی صورتیله کلیتلی
پاره‌لر قازانیورلر وقاتولیکلر ایسه پاپا طرفندن ممنو-
عیتلری حسبیله بو ایشده یهودیلره اصلا رقابت
ایده‌میورلر ایدی . نهایت پاپا ایکنجی پی بو ممنوعیتك

مضرتنی اکلایه‌رق رفعنه مجبور اولدی. اونجی لئون دخی اقتصاد وادخار صندقلرینك کشادینه مساعده ویردی. حتی بعدما بوصندقلرعلیهنه هر کیم برشی سویله‌یه‌جك ویازه‌جق اولور ایسه آفاروزلانه‌جغنی دخی اعلان ایتدی. حال بوکه پروتستانلر رومانك تصویب ایتدیکی بو اسباب تسهیلیه‌یی مجرد رومایه خصومةً نظر استکراه ایله کوریبورلرایدی. اوزمانه قدر طاعون وحرکت ارض گنهکارلغه طالان انسانلری احوال سیئه‌لرندن خبردار ایتمك ایچون طوغریدن طوغری یه دست الٓهی ایله وقوعه کتوریلیور دیه اعتقاد اولنور ایکن اذهانك تنوری سایه‌سنده طاعونه قارشو قرانتنه اصولیله تحفظه باشلاندی. ۱۷۲۱ سنه‌سنده له‌دی ماری وورله‌ی مونتاکو استانبولدن چیچك آشیسنی اوروپایه کتوردیکی زمان حکومت کنیسائیه طرفندن اوقدر ممانعته دوچار اولدی که بونك انکلتره‌جه قبولی خاندان قرالینك حمایهٔ مخصوصه‌سنه محتاج قالدی. ژانرنام طبیبك آشی‌یی ادخاله چالیشدیغی زمان دخی عینیله بوممانعت ایقاع

ایدلدی. برعصر اول چیچك علتنك تجربیاتندن قورتلمش بریوزه نادراً تصادف اولنیورایدی. بوکون ایسه بوتجربه دوچاراولمش یوزلرنوادر دندر. آمر یقـاده امرتولیـدده کوچالك چکن قادینلره آنستهزیق یعنی مبطل حس دوالر تطبیق اصولی کشف اولندیغی زمان حکومت کنیسـائیه طرفنـدن بوکا دخی شـدتله ممانعت ایدلدی. اما مضرات فیزیولوژیهسی نظردقته آلنهرق دکل بلکه توراتك تکوین المخلوقات سفرینك اوچنجی بابنك اون آلتنجی آیتنده زلهٔ آدم مسئلهسـندن طولایی نوع نسوان شـدتلی آغریلرله طوغورمغه محکوم اولدیغندن بحثله بوکامخالفتچیقاردیه منع اولندی.

دیرزکه:

— دردی ویرن حضرتحق اولدیغی کبی درمانی ویرن دخی حق تعـالی اولدیغی احکام حکمت اسلامیهدندر. بعض موالید نباتیهنك انسان ایچون شـفا اولدیغی قرأن

كريمده اخبار بيورلمشدر. هله بورادهٔ عند
الاسلام علم ابدانك علم اديانذن اول تحصيلی
توصيه بيورلمش اولمسنی مطلقا تخطر ايده
جكز. بو يولده كی تخطراته لزوم واحتياجمز
دخی واردر. زيرا درايه‌رك بزجه حقيقة
زوائددن كوريلن بو تفصيلاته كيريشمسی
احتياجات انسانيه ولوازم مدنيه‌دن اولان
شو مفرداته قدر خرستيانلغك مزاحم وممانعت
كوسترمسی ايشته دينك علم ايله باريشه ميه جغنی
اثباته مدار اتخاذ ايلديكی شيلردن اولوب
بونلر ايسه دين حق طرفندن منع اولنمق
شويله طورسون بالعكس امر اولنديغنی كورن
ذكی ومتفنن مسلمانلرمز بو احوالدن بيوك
بيوك عبرتلر آله جقلردر. اوروپا و آمريقا
خلقی بيكلرجه سنه لك بر مدت طويله ظرفنده

خرستیانلق طرفندن بوقدر ممانعتلر کورملری اوزرینه کوسوب آنی انکاره قالقشمشلر دیه بز مسلمانلر دینمز طرفندن بویولده هیچ بر ممانعت کورمدکدن فضله تشویقات دخی کورمش اولور وباخصوص ادوار ترقیمزك بدایعنه ایشته دراپه رکبی خصمای ادیانك بو وجهله شهادت ایتدیکنی کورمکده بولنور ایسه‌ك نه‌دن اوروپالیلری و آمریقالیلری تقلیداً دینمزه کوسکونلك کوسترەلم؟ بدایع اسلامیه حقنده دراپه‌رك بوشهادتی بزم ایچون حقیقةً بك بیوکدر. «الفضل لما شهدت به الاعداء» سوزینی دخی بوراده تخطر ایده‌جکز. ینه دراپه‌ر سویله‌یور. دیورکه :

— فکر ایجاد یالکز موادنافعه‌نك اختراعیله محدود قالمامشدر. خوشه کیده‌جك موادیده اختراع ایتمشدر. ایتالیایه علومك دخولی متعاقب

كبارخانه‌لرنده برطاقم اوفاجق ماكنه‌لرچوغالمشدركه اوزمان بونلره «سحرماكنه‌لری» تسمیه اولنه‌رق ارباب تماشایی اكلندیررلرایدی. «لانترن ماژیق» یعنی «خیال فناری» بونلردندر. پاپاسلرك فلسفهٔ تجربیه‌یی منع ایتملری بوش دكل ایدی. زیرا بو تجارب نتیجه‌سنده برطاقم حقه‌بازلر كنیسانك «توماتورژ» لریله رقابته باشلادیلر. عمومی تماشا كاهلرده اوقدر هنرلر معرفتلر كوسترلمكه باشلاندی‌كه كنیسالر داخلنده كوستریلن هنرلر معرفتلر بونلرك یاننده صاراروب صولدیلر. تماشا كاهلرحقه‌بازلری علو یوطیورلر ویانمش كمور آتشی اوزرنده یورویورلروآتشده قیزارمش بر تیموری دیشلری آره‌سنده طوتیورلر وآغزلرندن سپت طولوسی یمورطه‌لر چیقاریبورلر وجانسز ببكلره لاقردی سویلتمك درجه‌سنده خوارق ایقاع ایدیبورلرایدی. معمافیه فوق‌الطبیعه خوارقه خلقك حسن اعتقادی ینه پك كوجلكله ازاله ایدیله بیلدی. ١٦٠١ سنه‌سنده لیز بونده بر بارگیره بعض هنرلر اجراسنی تعلیم ایتمش اولان

آدمکز شیطان طرفندن استیلا ایدلمشدر دیه آتشه یاقلدی. اوتاریخدن بك چوق صکره‌لره قدر قادین ارکك بك چوق کیمسه‌لر سحر بازلقله بالاتهام آتشه آتلمشلردر.

اخطار ایدرزکه:

— «توماتورژ» کله‌سی لغات یونانیه‌دن «ثاوما» کله‌سندن مأخوذدر. بوکله «معجزه» معناسنه‌در. کنیسالرده بعض پاپاسلر خلقی واله وحیران ایتمك ایچون کیمیا وحکمت طبیعیه‌نك بعض کشفیاتندن بالاستفاده خوارق اجرا ایدرلرایدی. مثلا برقولنی فوسفورلی بعض اجزا ایله طلا ایده‌رك قرا کلقجه بر کنیسا ایچنده نورایله منورایمش کبی خلقه کوستررلرایدی. کنیسانك بریسنده دخی مواقع مناسبه‌یه قونمش اولان مقناطیسلرك خطوط جاذبه‌لرینك تقاطع ایتدکلری بر

نقطـه یه اوفارق بر تیمور کولله فرلاتیله‌رق
او نقطه‌ده معلق قالدیغنی کوستررلرایدی، سن
غره‌غوار بو یولده‌کی خوارقده امثالنه تفوق
ایتمش اولدیغی ایچون «توماتورژ» دیه شهرت
بولمشدر. بو حالده توماتورژلرك هنر ومعر-
فتلرینه قات‌قات باصقین اولان خوارقی پنایر
یرلرنده وتیاترولرده وسائر عمومی تماشا کا-
هلرده عادی حقه‌بازلرك اجرا ایتملرینه کنیسا
صیقیلورایســه البته معذور کوریلور. شــو
قدرکه زمانمزده هانیا اوچ درت یوزسنه‌دن
بری معارف وصنایع ترقی‌ایده‌ایده شمدیکی
کمالنی بولمش اولدیغی برزمانده دخی‌اورته‌ده
بویله بررقابت‌حکم‌سورمکده بولنمسی حقیقةً
جای استغرابدر. بورقابت ایســه کنیسا ایله
حقه‌بازلر آره‌سنده دکل بلکه شو یکی زمانك

یکی کنیساسی عدایتدیرلمکه چالیشیلان اسپر-
تیست و مدیوملر ایله ینه حقه‌بازلر آره‌سنده
بررقابتدر. بوندن یکرمی بش سنه قدر اول
« قرق انبـار » نام مجموعه‌مزده « مقناطیس
حیوانی » سرنامه‌سی التنده درج ایتمش اولد-
یغمز مقـالات متتابعه‌یی اوقویانلر شـمدی
بوراده اسـتعمال ایتدیکمز « اسپرتیست »
و « مدیوم » کلـه‌لرینی تخطر ایدرلر. بونلر
برطاقم آدملردرکه ارواح غائبه ایله مناسبت
ادعاسنده بولنوب کویا آنلر واسطه‌سیله بر
چـوق خوارق اجرا ایدرلر. بوصنعتـك
ترقیسی الیوم اودرجه‌یه وارمشدرکه « ایپنو-
تیست » لرتنویم صناعی ایله بعض کیمسه‌لری
اویوتوب اویوزدن دخی برچوق هنرومعر-
فتلر کوسـتررلر. لکن بونلر کندیلرینه بر

نوع روحانیت اسناد ایتمك دعواسنده موفق
اولهمامشلردر. زیرا اوته طرفده برطاقم
حقهبازلر دخی بونلرك یاپدقلری شیلرك
عینني یاپدقلری حالده بو موفقیتلرك عادی
برحقهبازلق هنرندن عبارت بولندیغني اعتراف
ایله لزوم واقتضاسنه كوره حیله وخدعهٔ
هنرورانهلرینی ده میدانه قویمقدهدرلر:
بو حقهبازلردن بریسی موسیو قازنوفدركه
برقاچ دفعه استانبوله كلوب آیلرجه مدت
عمومی تماشاكاهلرده اجرای هنر ایتدیكندن
بتون قارئلرمزك معلومی اولمشدر. بو ذات
حقیقةً اوقدر بیوك هنروردركه عقللر
خارجنده اجرا ایتدیكی معرفتلرك حیلهسنه
هیچ كیمسه عقل ایردیرهمامشدر. اكر
بوندن بش التی عصر اول كلمش اولسه ایدی

سن غره غواره توماتورژلك ميدانـنده نه
يمان غلبه چالارايدى! فقط بوراده برتأمل
لازمدر. برشى نفس الامره مطابق برحقيقت
باهره اولورايسه اوحقيقت باهره‌يى اصحاب
عقوله قبول ايتديرمك ايچون ايقاع خوارق
برهان يكانه‌مى اولمليدر؟ دعوى ايله دليل
آره‌سنده مناسبت بولنمق ودليل دعوايه تماس
ايتمك ضروريات منطقيه‌دندر. ايشته بوراده
امام غزالى حضرتلرى حقنده روايت اولنان
شيئى بردها تخطر ايتمليدر. برطـاغك تپه‌
سندن ديكر طاغك تپه‌سـنه قدر اوچديغنى
كورديكى آدمك درت كره بش يكرميـدن
اكسيك ويا زياده اوله‌جغى حقنده‌كى سوزينه
اينـانه‌مامقده حقليدر. چونكه اودليل او
دعوايى اثبـات ايتمز. قرأن عظيم الشـانك

اعظم معجزات حقيقيه اولمسی یالکز فصاحت
و بلاغتنك بتون فصحا و بلغای عربی عاجز
براقش اولمسندن ده عبارت دکلدر. حقایق
اولین و آخرینی جامع اولمسی اعجازیتنك اك
بیوك براهین باهره سندندر. معجزات صحیحه
نك دخی شرائط مقبولیتی و بو حالده اثبات
حق امرنده کی قوتنك مرتبه سی شام علمای
بنامندن حسین الجسر افندی حضرتلرینك
عربی « رساله ٔ حمیدیه » سنده و شهرمز
افاضل بنامندن اسماعیل افندی حضرتلرینك
بو رساله یی ترجمه و شرحنده بسط و تمهید
قلندیغی کبی بو ایکی خزینهٔ عظمادن بالاقتباس
بو عاجز دخی « بشائر صدق نبوت محمدیه »
سنده بو کیفیتی شرح و ایضاح ایتمشدر. حال
بو که انبیای عظامك بقدرته تعالی اجرا بیور-

نظر عبرتنه آچديلر. بعده ميقروسقوبك ايجادى
اصغر اصاغرى دخى انسانه كوستردى. بالونلر
انسانى بلوطلرك اوستنه چيقارديلر. طالغيج
ادواتى انسانى دكزلرك ديبنه ايندير ديلر. ميزان
الحراره تبدلات هوائيه يى وترازونك اكمالى ثقلت
اجسامى طوس طوغرى اولچدوردى. اوقسيژه ن
وايدروژه ن وسائر غازلرك كشفى وآلومينيوم
وقالسيوم وسائر معادنك تفريقى طوپراق و هوا
وصويك اجسام بسيطه دن اولمدقلرينى اثبات ايتدى.
زهره نك شمس اوكندن مرورى فرصتيله مسافهٔ
شمسى اولچمك ايچون هرطرفه قوميسيونلر كو-
ندرلدى. ١٦٨٢ سنه سندن ١٧٥٩ سنه سنه
قدر شهراه ترقيده فكر بشرك نه قدر منزل آلمش
اولديغى شوايكى تاريخده هالله ى قويروقلى ييلد-
يزينك طلوعنى افكار بشريه نك صورت تلقيسى
ايله كورولدى. ١٦٨٢ سنه سنده طوغديغى زمان
آنى برغضب الٰهى اثرى اولمق اوزره تلقى ايتمشلر
ايدى. جنك وطاعون وقحط اشارتى ظن اولنمش
ايدى. پاپانك امريله بتون ممالك خرستيانيه ده كى

کنیسالرك چاکاری متمادیاً چالدیرلمش ایدی . بو
چاکار صداسنه عابدلرك دعاسی دخی منضم اولنجه
اوجرم سماوی اورکوتیلوب قاچریله جق ظن
اولنمش ایدی . خسوف قمر وکسوف شمس زمانلر-
نده ایدیلن کورولتیلر پاطرتیلر کبی بوده مثمر
اوله جغی اعتقاد ایدلمش ایدی . هاللەی ۱۷۵۹
سنه سنده کورولدیکی زمان نوتونك ارشادیله بو
جرمك کندی محرك معینی اوزرندن یوریدیکی وشو
قدر زمانده بو حرکتی بالاتمام عودت ایده جکی
حساب اولنوب آنك بردها ورودی ایچون ۷۷
سنه مرور ایتمك لازم که جکندن او زمانك آدملری
آنی بردها کوره جك قدر یشایه میه جقلری اکلا-
شلدی . واقعا نوتوندن صکره نوع بشر اولدن
خبر ویرلدیکی زمانده هاللەیك عودتنی مشاهده
ایتدی .

دیرزکه :

— بوفقره ده قارئلرمزه اخطاره شایان
یالکز بر نقطه واردر . اوده قوس قزحك

دست سبحانیده بر آلت حرب اولدیغی معتقد
بولنمسی قضیه‌سیدر. بو اعتقادی خرستیانلغه
عطف ایتمکده درایه رخقسزدر. آلت حرب
اولان شی قوس قزح دکل ییلدیرمدر. بو
اعتقاد دخی خرستیانلق اعتقادی دکل یونان
ولاتین بت پرستلکی اعتقادیدر. براز اشا-
غیسنده کندیسنک دخی دیمش اولدیغی
وجهله رعد وبرقك ماهیت فزیقیه‌سی اکلا-
شلدیغی زمان « ژوپیترك ییلدیرمی النـدن
آلندی » دینلمسی « آنك سلاحی الندن
آلندی» مفهومنی کوسترمکده‌در. خرستیا-
نلغك قوس قزح حقنده‌کی اعتقادی توراتدن
منتقل بر اعتقاددر. تورات خبر ویرییورکه
جناب حق قوس قزحی عقیب طوفانده حضرت
نوح ایله عقد ایتمش اولدیغی معاهده‌نك امضا-

سی اولمق اوزره یاراتوب بلوطلر ایچنه وضع
ایتمشدر. بنـاءً علیه بنی اسرائیل هر نه زمان
قوس قزح کوریـنور ایسه او معاهده‌یی تخطر
ایدرلر ایمش، حال بوکه فزیقك متهٔ‌ورولو-
ژی‌یه ادنابر تطبیقی طوفاندن دکل آ حضرت
آدمدن بیله مقدم قوس قزحك مخلوق و مو-
جود اولدیغنه شـبهه براقمز. نه زمان ضیای
شمس هوای نسیمی ایچنده معلق اولان صو
ذراتنه اصابت ایتمکه باشلامش ایسه او زماندن
بری قوس قزح مخلوق اولمق ایجـاب ایدر،
بو قوسك هوا ایچنده معلق اولان ذرات میاهه
ضیاء شمسك اصابت وانکساری وبناءً علیه
ضیایی تشکیل ایدن الوان اساسیه‌نك ظهوریله
متشکل اولدیغنی فراقلن اثبات ایتمکله پك ده
او قدر مهم بر کشفده بولنمامشدر. اکر او زمانلر

حريق طولومبه‌لری ایجاد ایدلمش اولسه ایدی
بونلرك پوسكور تدیكی صولرده متمادیاً قوس
قزحلر تشكل ایتدیكنی هركس عیان بیان
كوره بیلورایدی. شهرمزده ترقوس صو
قومپانیه‌سی سوقاقلری صولامغه باشلایه لیدن
بری سوقاقلردن كلوب كچنلر بو عجیبهٔ فزیقیه‌یی
دائما كورمكده درلر. صو یوللرینه مربوط
اولان خرطوملردن چیقان صو بریانغین
طولومباسی بوریسندن چیقارجه‌سنه فشقیر.
وب پوسكورتلمكده اولوب بعضاً بوریجی
بوریسنی صالالایه صالالایه صویی همان توز
حالنه كتوره‌رك بونك اوزرینه ضیای شمس
اصابت ایدنجه اوذرات میاه ایچنده الوان
قزحیه عیان بیان مشاهده اولنور. سوزده
ینه درایه‌ردوام ایدییور. دییوركه :

— هر كيم قاتوليكلكك بيكلرجه سنه ظرفنده اوروپانك ترقيات ذهنيه‌سی ايچون نه‌ياپمش اولد. يغنه مقابل برده علوملك اكانسبتله يك آز بر زمان ظرفنده بويولده نه‌قدرخدمت ايتديكنی بی طرفانه مقايسه ايدرايسه بونلر آره‌سنده برضديت كامله بولنديغنه قناعتدن كنديسنی كيرويه آله‌مز. حال بوكه علومك خدمتلرينه دائر بوكتابده‌سويله. ديكمزشيلر نه‌قدرناقصدولر؟ مكتبلرده تدريسات ايله حقايق علميه‌نك نه‌قدرنشرايدلديكنه وپوسته‌لر واسطه‌سيله حوادث كونيه‌نك نه‌قدر اوزاقلره كوتورلديكنه وهرنوع مراسلاتك نه‌قدر اوجوز اجرا اولنديغنه وغزته‌لرده‌كی اعلاناتك نه بيولك فوائدی كورلديكنه دائرهيچ برشی‌سويله‌مدم. خسته‌خانه‌لرتأسيسنه دائربرشی يازمدم‌كه پارسده تأسيس اولنان معلولين عسكريه قشلاسی بونلرك برنجيسيدر. حبسخانه‌لرده‌كی مجرملرك احوال معيشتلرينی اصلاحدن ودارشفالرده‌كی مجانيندن وفقراخانه‌لرده‌كی مساكيندن دخی بحث ايتمدم. قانالل‌حفرندن وصحت‌عموميه ايچون اتخاذ اولنان

تدابیردن وتحریر نفوس وسائر ایستاتستیقلردن وقلور استعمالیله چاشور تطهیری ومنسوجات قطنیه کبی شیلردن اصلاحنه کیرشمدم. جراحلغك وطبابتك ترقیسنی وکشفیات پسیقولوژیه وصنایع نفیسه وترقیٔ زراعت وباخصوص کیمیوی کوبره‌لر استعمالی کبی شیلری شرح وایضاح ایتمدم. معدنجیلك واکا متعلق صنایعدن هیچ برشی سویله‌مدم. تاریخ طبیعی قوللقسیونلرینی وآنتیقه‌لرله مملو موزه‌خانه‌لری قاله‌بیله آلمدم. ابنیه انشا آتنده معمارلنی تسهیل ایده‌جك بونجه آلات وادواتی سکوت ایله کچشدیردم. شمندوفرلری تلغرافلری ومطبعه ولیطوغرافیاجیلغی وسائره‌یی لایق اولدقلری قدرمدح وثنا ایده‌مدم. اورانوس ونپتون ودیکر یوزیتمش قدرسیاره‌لرك کشفنی ده لزومی قدرایضاح ایده‌مدم. مسائل جغرافیه وهیئیه‌نك حلی ایچون کوندریلن قومیسیونلری وطبقات الارضنك کشفی ایچون مصارف کثیره ایله آچیلان قویولری اهمال ایتدیکم کبی مانیاتیزم کشفیاتنی قاله آلمامقله وفوتوغرافیا ایجادینی خبر ویرمامکله ترقیات عصریه‌یه

قارشو حقسزلق ایتدم. طوپوغرافیا خریطه‌لری آلتمشی و آتشلی اسلحه‌نك اکمالی و زرهلی کمیلر انشاسی و قادینلره معاونت ایچون دیکش ماکنه‌لرینك اعمالی والحاصل سرکی* عمومیلر کشادی کبی شیلری هپ بجندن خارج براقدم.

دیرزکه :

— اکسیلك براقدیغنه تأسف ایتدیکی بوشیلری ده ایشته بوصورتده اکمال ایتدی، بوبابده اختصار مطلوب اولسه ایدی جهان مدنیتك درت یوز سنه‌لك تاریخ مساعیسنی قوجاقلایوب اوکمزه آتی ویرمسی و « ایشته بونلرده نه کوره‌جك ایسه کز هپسی علومك محصولیدر، بوندن اول حکومت کنیسائیه بونلرك هپسنه ممانعت کوستریبور ایدی» دیی ویرمسی کافی اولور ایدی؛ بوراده خاطرلره برشی خطور ایده‌بیلور. دینلور که : « شو

اختراعات نافعه یه بوندن اول تشبث ایدنلر
بولنوب ده حکومت کنیسائیه آنلری منعمی
ایتمش ایدی که شمدی ترقیات مذکوره ایچون
کنیسانك ممانعتندن بر صورت سرزنشکارانه‌ـ
ده بحث اولنیور؟» بوکا جواب پك قولایدر.
دها نصرانیتك اوچنجی دردنجی عصرندن
بدأ ایله علوم ریاضیه وطبیعیه منع ومحو ایدلمش
اولدیغی کبی آندن صکره دخی اهالینك اوقو‌ـ
مق یازمق اوکرنمسنه بیله ممانعت طریقی التزام
اولنمش بولنورایسه کنیسا بومسؤلیتدن
یاقه‌سنی قورتاره بیلورمی ؟ ایلك کشفیات
هیئیه وفزیقیه اربابنی قهروتدمیره قالقشمق
بونجه معارفك ایلك تلمعاتنی ده سوندورمك
دیمك دکلیدر؟ اوروپا و آمریقانك پك قور‌ـ
قدیغی وجهله شمدی دخی حکومت کنیسائیه

اعادهٔ قدرت ایتمش اولسه برچوق بدایعه قارشویکیدن یکی یه کیم بیلورنه‌قدر ممانعتلر ایقاع ایلرایدی. اوروپاو آمریقابونی یقیندن کوروب بیلدکلری ایچون دراپه‌رکبی‌دها بر چوقلری نزاع علم ودین کتابی کبی برچوق کتابلرله بو مجادله‌یی دائما تجدید ایله‌یه‌رك فرصت امکانی قالدیرمغه چالشمقده‌درلر.

ینه دراپه‌ر دیورکه :

— شونلرك یالکز اسامیسنی تعداد ایتدیکم حالده‌ده دفترتمام اولمامشدر. بوبدایع کوندن کونه آرتمقده‌در. ازمنهٔ متوسطه‌نك کرك علوم وکرك ادبیاتجه کوریلن خوابیده‌لك حالیله بوترقی آره‌سنده قیاس قابل دکلدر. معارفك انتشار انواری نوع بشره حدسز حسابسز منافع بخش ایتمشدر. روسیه‌ده سرفلرو آمریقاده درت میلیون اسرا قید اسارتدن قورتارلمشلردر. مقدملری مناسترقپولرنده آجلره برر لقمه اکمك توزیعنه بدل

شمدی دارالشفقه‌لر ودارالعجزه‌لر وفقرا خسته‌
خانه‌لری وبر پرده فلاکت وقوعی اوزرینه کشاد
ایدیلن منتظم اعانه دفترلری مستحق شفقت ومعاونت
اولانلرك احوالنی ده منتظماً اصلاح ایتمشدر.
اطبا اوکرنمشدرکه طبابتك وظیفه‌سی خسته‌لك
وقوعندن صکره تداوی‌یه کیرشمزدن اول خسته
لکلك وقوعنی ده منع ایتمکدر. اصول حکومت
خلق اوزرنده بحق حمایت پدرانه صورتنه تحول
ایتمشدر. نوع بشرك ترقیسی او قدر بیوکدرکه
شیمدی‌یه قدر بو ترقیدن محروم اولان آسیا اقوامی
بیله حصهٔ انسانیه‌لرینی آلمقده‌درلر. اونوتمیه‌لم که
بتون ملتلرك وسائل علمیه‌یه بوصورتله توسلی
بالآخره یکی منسوبلرك اسکیلره غلبه‌سنی بیله
امید ایتدیره بیلور. شوقدرکه نصرانیتك انتشاری
اندن اولکی ملتلرك دینلرینی مدنیتلرینی هرشیلرینی
محو ایتمش اولمغه مقابل مدنیت علمیه‌نك انتشاری
آسیا ملتلرینك بوصورتله تخریبنی موجب اولمیه‌
جقدر. بلکه مسلمان وبودی وبرهمنی وسائر
ادیان ار بابی انوار معارفله بالتنور یکدیگری

علیهنده‌کی خصومتلرینی تعدیل ایله برصلح ومسالمت متقابله حالنده یشایه‌جقلردر.

دیرزکه:

— بوراده سویله‌یه‌جك برقاچ سوزمز واردر! نصرانیتك کندیسندن اولکی ملتلرك دینلرینی مدنیتلرینی هرشیلرینی محو ایتمش اولمسی اولسه اولسه اوروپای وسطی وشمالی حقنده طوغری اوله‌بیلوب یوقسه ایتالیا و یونانستان کبی اوروپای جنوبی حقنده طوغری اوله‌مز. بوندن اول بر چوق یرلرده درایه‌ر طرفندن دینیلدیکی و طرفمزدن دخی شرح وایضاح قلندیغی وجهله یونانك مدنیت قدیمه‌سنه رومانك دخی ترقیات مدنیه‌سی منضم اولمش بولندیغی یرلرده نصرانیت ایلك توره‌دیکی

زمان تمام اوچ بچق عصرلق برمدت طویله ظرفنده انتشار جهتندن همان هیچ برجدی ترقی اثری کوسترهمامش ایدی. آندن صکره ایمپراطور قسطنطین خرستیانلغی حمایهٔ سیفیه‌سی آلتنه آلدقده واقعا بت‌پرستلکك امحاسی غیرتی دخی التزام اولنمش ایدیسه‌ده بو امحا بت‌پرستلکی محو ایدوب آنك یرینه خرستیا-نلغی اقامه ایتمك صورتنده التزام اولنمامش ایدی. بلکه بت‌پرستلکك کافهٔ معتقدات قدیمه‌سی برربرر خرستیانلغه صوقولمق صو-رتیله یالکز اسمی محو اولنوب معتقدات ومراسم ایسه تجدیداً ابقا اولنمشلر ایدی. بوکتابك اوائلنه طوغری مباحث کثیره‌ده بوکیفیت بروجه مفردات تفصیل اولنمش بولندیغی جهتله آنلری بوراده تکرار ایتمك

صورتيله دراپه‌رك تكررات مزعجه‌سنی تقليد
ايتمك ايسته‌ميز. اوروپای وسطی وشمالی يه
كلنجه بورالرده غولوا و فرانق وجرمن
وساقسون وسقانديناو واسلاو كبی اساسلی
قوميتلره منقسم اولان يوزلرجه ملتلری
شارلمان وسائر اويولده غيرت خرستيانيه
صاحبی اولان ايمپراطورلر وقراللرك سيوف
قهروتدميری واقعا محو ونابديد ايتمشدر.
«دروويديزم» دنيلن وهر يرده بر بشقه
درلوسی اجرای حكم ايدن دين قديم اليوم
نسياً منسيا حكمنه كيرمشدر. اما نصرانيت
اودينلرده‌كی فضائل وحشيانه‌يه مقابل بو
ملتلره نه‌درلو بر فضيلت متمدنانه بخش
ايتمشدر ديه دوشونيله‌جك اولور ايسه
ايشته اوزمان ذراپه‌رك حكومت كنيسائيه

علیهنده طولدورمش اولدیغی تحیفه‌لره انظار
اطلاعی عطف ایتمك لازم كلور. اوزمان
كوریلوركه نصرانیت بونلره اسكی فضیلتلرینی
آرا تمیه‌جق برصورتده یكی بر فضیلت ویرمه‌
مشدر. مملكتلرینی حكومت كنیسائیه ایچون
برچفتلك وكندیلرینی چفتلك حیواناتی عد
ایده‌رك بوحال اسف اشتمال بركابوس گبی
تمام بیك ایكی یوزسنه اهالئ مرقومه‌نك
اوستنه چوكمش قالمشدر. بوفقره‌سنك صوڭ
كلرنده درابه‌رك مسلمان وبودی و برهمن
اسملرینی بحثه قاتمسی پك زیاده جالب اهمیتدر.
بومذهبلر برچوق سنه‌لردن بری نصرانیت
ایله متقابل بولندقلری حالده شمدی‌یه قدر
اودینه هیچ برمیل ورغبت كوسترمیوب
فقط اودینك ممانعتنه رغماً ترقیلرینی تأمین

ایتمش اولان علوم وصنایعه پك بیوك رغبت
كوسترمكه باشلامشلردر. ملت اسلامیه‌یی
شمدیلك برطرفه براقه‌لم‌ده بودیلری بر
همنیلری ایله آله‌لم. هندده چینده‌ژاپونیاده
بومذاهب اربابی یوزسنه‌یه قریب برزماندن
بری علوم وصنایع جدیده‌یه آزدن باشلا-
یوب تزاید ایتمك صورتیله رغبت كوسترمشلر
وشمدیلرده ایشی اوقدر ایلرویه كوتور-
مشلردركه اوروپالیلر درجه‌سنده علوم
وصنایعه واقف آدملری نوادردن دكلدر.
برچوق میسیونرلر كتابنده اوروپانك ترقیات
مدنیه‌سی نصرانیت سایه‌سنده میسر اولمشدر
دیه ادعا اولندیغی حالده بر همنیلرك بودیلرك
اثر ومكتسباتی اودعوالره قارشو مكمل بر
ردیه ابطالیه حكمنی آلمشدر. بونلر كوستر-

مشـــدرکه برملت تنصر ایتمدیکی حالده دخی
اوروپالیـــلر قدر علوم وصنایع جـــدیده‌یی
اکتســـاب ایده‌بیلورلر. اســـلامه کلنجه :
مدنیت جدیده‌یه مقابل آنك طوری بالکلیه
بشقه‌در. زیرا اسلام او مدنیت جدیده‌نك
بودیلرو برهمنیلر کبی بیـــانجیسی دکلدر. او
مدنیت ذاتاً اسلامك کندی شعاریدر. ایشته
کندیسی باغره‌باغره سویلیوب طوریبورکه
اوروپایه‌سچلیاواسپانیاطریقیله‌مسلمانلردن
کچمشدر. غایتی مسلمانلرطوبی طوپی اوچ
درت یوز سنه‌دن بری خوابیدکانه براهالده
بولنوب شمدی ایسه برغیرت متجددانه‌یی
اله آلمش اولدقلرندن یقـــین زمانده اوروپا
معلمـــلرینی کچه‌جکلری حقنـــده درایه‌رك
کوســـتردیکی امیدی کندیلرینه مطمح نظر

اتخاذ ایتمشلردر. درایه‌رك بوكشفی اون بش یكرمی سنه كچمكسزین برحقیقت محضه اولدی. یعنی كندیسنه اورته‌یه قویه‌جقدر. ینه درایه‌رسویله‌یور، دییوركه:

— بوعظیم ترقیات ذهنیه‌یه میدان آچان شی هركسك كندی سعادتنی دوشونمسی فكریدر. بودوشونجه بعض كیمسه‌لر نزدنده زنكینلك ودیكر بعضلری نزدنده شان وشرف مقاصدیله برلشور. بوفكر آمریقاده اوروپادن زیاده میدان آلمش ونتایج آثارینی برصورت مسعودانه‌ده كوسترمشدر. زیرا آمریقا پاپالق نفوذندن كندیسنی تماميله قورتارمشدر. اوروپایه كلنجه اوراده كرك ثروت وسامان وكرك شان وشرف امیدیله هركسك كندی حسابنه چالشمسی اساسنی فرانسز ملتی تأسیس ایتمش اولدیغی حالده پاپالق تحكمندن ینه تماميله قورتیله‌مامشدر. ادارهٔ سیاسیه جهتیله فرانسه مستقل برملت ایسه‌ده ادارهٔ روحانیه جهتیله حالا رومایه تابعدر. فرانسه‌نك ادبیاتی

لاينقطع حكومت كنيسانيه‌دن تباعد ايتمكده
بولنمسی جدی برفائده‌یی منتج اولمز. زیرا ادبیات
هرملتك كندی لسانيله محدوددر . اما علوم
بويله بر محدوديت داخلنده محبوس اولميوب
نوع بشر ايچون عموميدر. اوروپانك مساعی
جديده‌سی ادبيات جهتندن دكل علوم جهتندن
مسعوديت بشريه‌يی تزييد ايتمشدر. بوتزايدك
درجه‌سی اكلاشلمق ايچون كچن سنه آمريقاده
ماساشوست قونغرهٔ طبيه‌سنده دوقتور ژارويسك
اورته‌يه قويديغی برنتيجهٔ تتبع پك مهمدر. پرو-
تستانلغك ظهوری اثناسنده جنوا شهرنده عمر
وسطی يكرمی برسنه واوچ ماهدن عبارت ايكن
١٨١٤ سنهٔ ميلاديه‌سندن ١٨٣٢ سنهٔ ميلاديه‌-
سينه قدر ظوتيلان ايستاتستيقلر عمر وسطينك قرق
سنه وسكز ماهه واردیغنی كوسترمشلردر. اوچ
عصرمقدم يوزده فاچ كشی قرق ياشنه قدريشايورلر
ايديسه اليوم يوزده اول مقدار كشی يتمش
ياشنه قدريشايورلر. ١٦٩٣ سنه‌سنده انكلتره‌ده
برنوع استقراض ياپلمش ايدی. چوجقلقدن بدأ

ایله عمرك نهایتنه قدر كافهٔ تكالیف میریه دن آزاده لك امتیازی دفعةً برمبلغ مقابلنده فروخت اولنیورایدی. بوحساب اوزمانكی عمروسطی اوزرینه یوروتلمش ایدی. بو آلش وبریش حكومت ایچون پك ایی ایدی. زیرا عمروسطینك آزلنی بدل معافیته مقابل حكومتی كارلی چیقارتیور ایدی. طقسان سنه صكره بو استقراض اصولی تكرار ایدلدی. اوزمان حكومت ضررلی چیقدی؛ زیرا نائل معافیت اولانلر ایدیلن حسابدن پك چوق زیاده یشایورلر ایدی. ایستاتستیقلر كوستریپورده ایلك استقراض زماننده یالكز بیك نفوس یكرمی سكز یاشندن اشاغی اولهرق وفات ایتدكلری حالده ایكنجی استقراض زماننده بویله ایركن وفات ایدنلرك مقداری یكرمی بش بیك یدی یوز اللمش ایكی اركك والتی بیك درت یوز اون التی قادین اولدیغی كورولدی. ایشته نوع بشر اوزرنده حكومت كنیسانیه نك تأثیراتیله علومك تأثیراتی بو وجهله موازنه ایتدك. خیال ایله حقیقتك نه اولدیغنی كوردك. بونلرك بریسی « جهالت دیانتك

والده‌سیدر» اساسی اوزرینه مبتنی اولدیغی حالده دیکری «علم یر یوزنده انسانك مدارقوتیدر» اساسی اوزرینه ابتنا ایلمکده‌در.

دیرزکه:

— دراپه‌ر بوراده اون برنجی بابنه خاتمه چکیور. بزم شو خاتمه‌ده اوزون اوزادی یه سویله‌یه‌جك برشیئمز یوقدر. یالکز بوراده تکرار «هل یستوین الذین یعلمون والذین لایعلمون» آیت کریمه‌سنه و «من یؤتی الحکمة فقد اوتی خیراً کثیرا» آیت کریمه‌سنی دخی ضم ایده‌رك برشاعر مسلمك «توانا بود آن که دانا بود» دیمش اولدیغنی درمیان ایله بزدخی ختم مقال ایدرز.

UNIVERSITY OF TORONTO
3 1761 00636063 0